

Digitaliseret af | Digitised by



**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Archiv for Statistik, Politik og Huusholdnings
Videnskaber : et Hefteskrivt.

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Vol. 3-4

Udgivet år og sted | Publication time and place: København, 1795-1800

Fysiske størrelse | Physical extent:

1-4 i 3 bd.

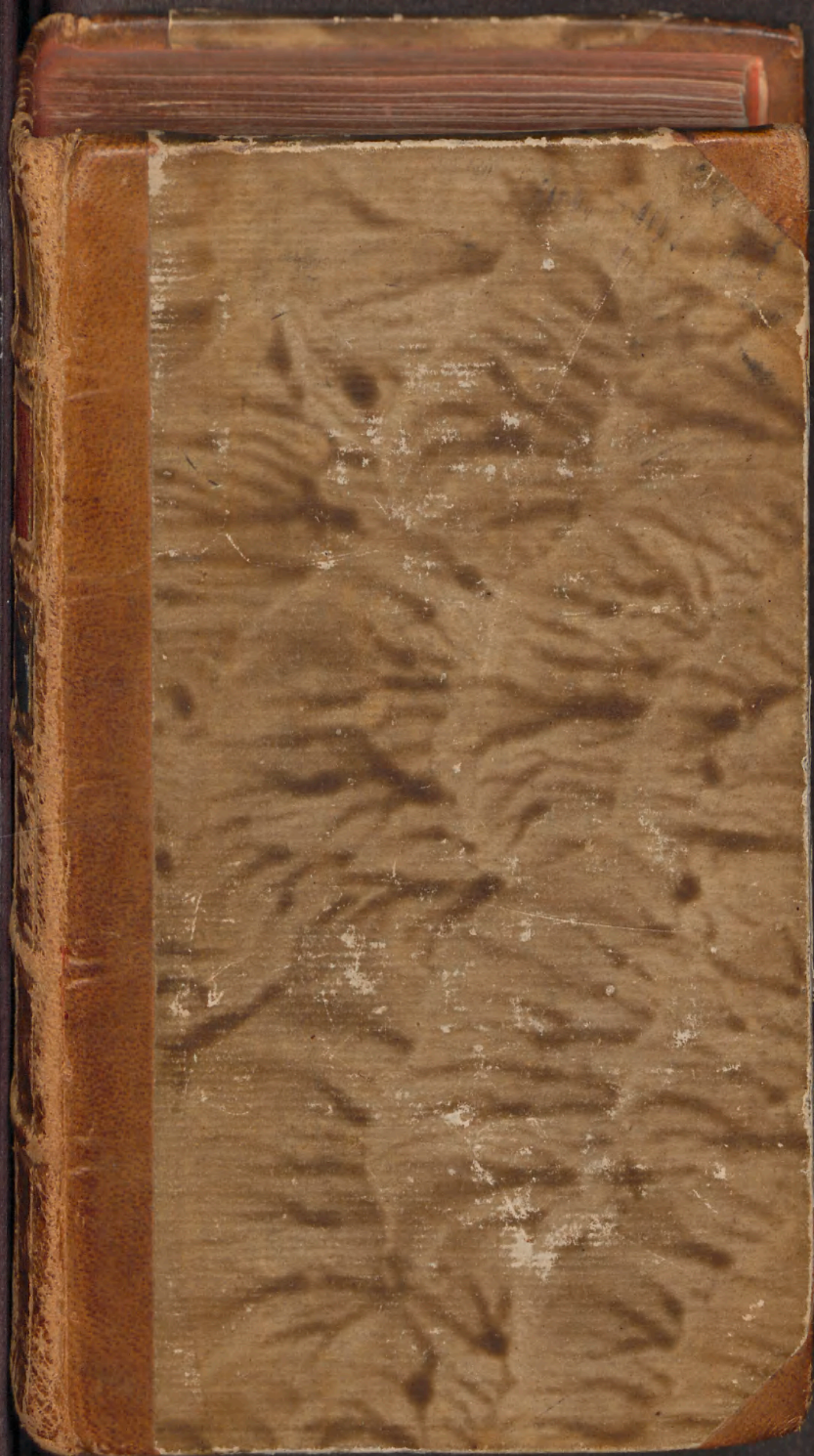
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.





30I-42-8

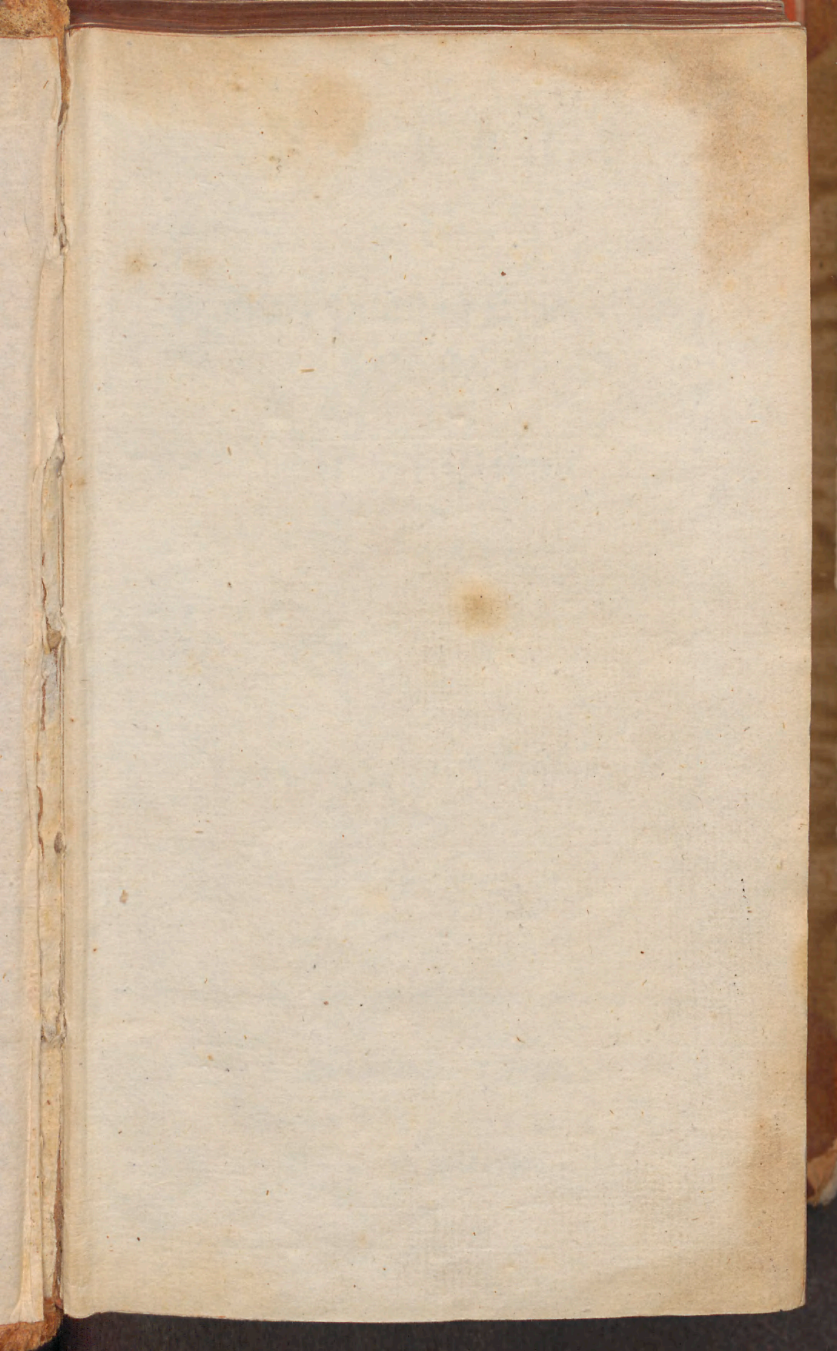
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 30 I 8°



1 1 30 1 8 00948 8

+REX





Langens. Lth

A r c h i v

for

Statistik, Politik og Huusholdnings-

Videnskaber,

et Hesteskrivt.

Udgivet

af

Professor Friderik Thaarup.

Tredie Bind.

Kjøbenhavn, 1797-98.

Trykt paa A. Goldins Forlag hos

M. S. Høeche.

1791

1791

Statistisk Bogen og Sammenligning

af 1791

af 1791

1791

1791

Statistisk Bogen og Sammenligning

af 1791



Statistisk Bogen og Sammenligning

af 1791

Tredie Bindes Indhold.

I. Stykker, Fædrelandet vedkommende.

- | | |
|---|---------------|
| 1. Nogle Bidrag til Kundskab om den danske Strækning paa Kysten Ginea | 18 H. 161:268 |
| 2. Fremmedes Kundskab om den Danske Stat | 19. 318:20 |
| 3. De danske Søkrigsartikler | 19. 325. 26 |

II. Om fremmede Stater.

- | | |
|--|------------|
| 1. Den franske Republiks Constitution af 1795; med en Indledningsstale af Boissy d'Anglas, oversat af Professor K. L. Rahbek; med Fortale af Forfatteren | 17. I, 152 |
| 2. Kort Skildring af Hamburgs Statistik | 18. 269:84 |
| 3. Nogle | |

3. Nogle statistiske Oplysninger om den
Venezianiske Stat, førend de senere
Dages Forandringer . 19 H. 285:318
4. En Bemærkning af Brissots Reise i
Amerika . 19. 320
5. Den ny franske Kalender, lignet
med den Gregorianske, for Republi-
kens 5te løbende Aar 19. 321:25
6. Den bataviske Republik 19. 326:62
7. Om den politiske Bigtighed for
Frankrige i at de Montblancs og
Søe-Alpernes Departementer (det
forrige Hertugdømme Savoiën og
Grevskabet Nizza) . 19. 364:76
8. Kirkestatens verdslige Bestyrelse 20. 377:541



Oversætterens Fortale.

Det er ikke, og kan ikke være disse faa Siders Hensigt at vove nogen Bedømmelse over den her i Oversættelse forelagte nuværende franske Constitution. Den er paa sin rette og eneste Prøvesteen. Otte og tyve Millioners Held og Tilfredshed ville afgjøre dens Værd; ville dømme mellem den og dens Fortalere og Dadelere.

Kun nogle faa Træk til denne Constitutions Historie har Oversætteren troet, her ikke at kunde være uvelkomne.

Den 10de August 1792, knuste tilligemed Thronen den *) monarkiske Constitution af 1791, som fra dens Fødsel af det demokratiske Partie havde stræbt at omstyrte, Hoffet at undergrave. Conventen sammenskaldtes, og erklærede Frankrig en Republik.

Et

*) Af denne findes en Oversættelse i Schulzes Skrift: om den franske Revolution.

Til at udarbejde en Constitutionsplan for denne ny Forfatning, valgte den i November s. A. en Commission, bestaaende af følgende ni Medlemmer: Sieyès, Thomas Payne, Brissot, Pethion, Bergniaud, Gensonné, Barrere, Danton og Condorcet. Til Suppleans fik Commissionen: Barbarous, Hekault de Sechelles, Lantzenas, Jean Debry, Lacomterie og Fauchet, samtlige Mænd, hæderværdige ved deres Indsigter, deres Genie, og deres Republikanismus.

Den 15 Februari forelagde denne Commission sit Udkast, med en lang og mægtelig Indlednings Tale af Condorcet. Men allerede havde den Tvedragt, der tidlig udbrød mellem Bierg- og Gironde-partiet, fæstet Ulyndest paa dette Arbejde, der især var Girondsternes Bærk. Saasnart det var forelæst af di Gensonné, gjorde Lesage fra Eure og Loire det Forslag, at det skulde trykkes, uddeles til Conventlemmerne, og sendes til Departementerne og Armeerne; dette blev vel vedtaget; men da han ved denne Leilighed yttrede: at Condorcets Tale, og den forelåste Constitutionsplan maatte fyldestgjøre alle Frihedens og Liighedens Benner; udbrød en lydelig Murren, ogsaa tog een af Biergpartiets Hændinger, Jeanbon Saint André Ordet umiddelbar efter ham, for at begjære, at Constitutionscommitteen, nu, da den havde forelagt sin Plan, maatte hæves, hvilket og paa Grund af en tilværende Lov blev iværksat.

Samme Sindelag viiste sig faa Dage efter, da Amar i Mødet d. 21 med megen Bulder angav Commissionen

missionen, fordi der i de trykte Forslag fandtes et Capitel, som ikke var forekast i Conventen, da det ikke af Commissionens Majoritet var antaget; men der imidlertid af Condorcet i hans Indledningsræle var bebudet, og her blot forelagdes, som end een Forslag. Da dette uheldigvis gik ud paa en Inddeeling af Lovgivningen i to Sectioner (som i nærværende Constitution er iværksat), hvori Vierget fandt Lametthernes tvende Kamre (Over- og Underhuus), blev deraf gjort en stor national Forbrydelse. Barrere vilde til at tale Commissionens Sag, men fik med megen Møie Sagen saaledes bilagt, at dette Capitel skulde udelades af Forsendings-Exemplarerne, men skulde blive i de øvrige; og stadfæstede da saavel den Murren, der modtog alt, hvad han sagde til Forslagets Fordeel, som og Durois og fleeres Fordringer, at Decretet om Planens Forsending skulde høves, hvor lidet godt denne Plan af Vierget havde at vente.

Efter henved tre Maaneders Forløb, og midt under de tvende Partiers heftigste Kamp, begyndte man imidlertid at tage Constitutionen under Forhandling; men uden at binde sig til den indgivne Plan, og paa en mere disputerende end debatterende Maade, da enhver fremsatte sine Ideer, uden at man kom til noget Resultat; endelig blev en Commission af sex Medlemmer nedsat til at gienngaae alle de forskellige Constitutions Udkast, beordret af forelægge en Række af Spørgsmaal, som der skulde foretages; hvilket den og i Mødet d. 13 Mai ved sin Ordfører Lanjuinais gjorde; og begyndte man da og at raad-

flaa

staae efter denne Inddeeling; men disse Dage vare for heede til Raadslagning; Dødskampen mellem Gironden og Bierget var begyndt; Overmagten (ikke Overtallet), i Conventen havde behandlst den forelagte Constitutionsplan tillige med dens Forfattere; og i Mødet d. 29de Maj midt under de heftige Trætter om den dictatorialske Lovcommissions *) Ophævelse, og Gienkæbelse, og Afskaffelse o. s. v. — blev — uden Tvivl paa! Alineenvæls Commissionens Forestilling vedtaget, at den skulde tilføie sig fem Medlemmer til at fremlægge de constitutionelle Grundvolde. Disse fem anmeldte da Cambon Dagen derpaa at være Herrault Sechelles, Couthon, Ramel, Saint Just, og Mathieu; som nu i Foreening med Barrere, Delmas, Breard, Cambon, Danton, Lacroix, Guition Morveau, Treilhard og Lindet, skulde udarbeide det ny Udkast, og hvilke endnu Bernier blev tilforordnet. Den ellefte Junii forelagde Herrault Sechelles som Commissionens Ordfører, dens Plan, som strax modtoges med Lovtale af Robespierre og Barrere, der især fandt den kort, tydelig, bestemt, og i sand Lapidarstil.

I ganske andet Lys saaes dette Udkast fra den anden Side. Af et trykt Skrift, under Condorcets Navn forelæste Chabot som Sikkerhedscommitteens Ordfører Conventen følgende Periode; denne Plan
affat

*) En Inquisitions-Commission, til at eftersøge og forfølge den Sammensværgelse, som frembragte Opstanden d. 31 Maj.

affattet i Hast af fem ved Almeenvelscommitteen udnævnte Deputerede, antaget af denne Committee i et eeneste Møde, vedtoges af Conventen efter en kraftløs Forhandling, i det Dieblit, da Folkerepresentanternes Frihed aabenbar var krænkert." Ogsaa har man siden med megen Føie anvendt paa den, hvad een af den forrige Constitutions Commissions egne Lemmer havde sagt om dens Plan, at det var blot en Indholdsliste; ligesom og de Medlemmer af den høre Side, der endnu mødte i Forsamlingen, Gujornard og gandske faa andre undtagne, ingen Deel toge i dens Forhandling.

Paa fiorten Dage endtes Forhandlingen, og nu omsendtes den til Nationens Antagelse, Primairs forsamlingerne skyndte dem ligeledes at antage denne Constitution efter een eeneste Forelæsning; og Conventmøderne opfyldtes med Beretninger om den Jubel, hvormed den allevegne modtoges. Dagen for den store Revolutionsfest d. 10 August, aflagde Gosquin en Indberetning om denne Acts Antagelse, hvoraf saaes, at en stor Majoritet af Frankrigs 44000 Communer havde antaget den.

Det syntes nu, som Conventen, der havde opfyldt sin dobbelte Sending, at dømme Ludvig, og give Frankrig en Constitution, skulde give en anden Lovgivning Rum; ogsaa taltes d. 9de August om Primairforsamlingernes Samtrade, at udnævne denne Lovgivning; men Conventen fandt, den havde endnu adskilligt at gjøre, og den efterkom de gientagne Opfordrin

fordringer, man gjorde den, at blive paa sin Post og frelse Fædrelandet.

Ikke nok dermed; Saint Just gjorde den 19 October samme Aar i Almeenvæl-Committeens Navn en Forestilling, hvor han blandt andet sagde: at i de Omstændigheder, Republiken befandt sig, kunde Constitutionen ikke indføres, da man vilde dræbe den ved dens egen Hjælp; og da den vilde blive Betryggelse for Forbrydelser mod Friheden, siden den fattedes den fornødne Voldsomhed til at knuse disse." Den skulde da suspenderes, og Revolutionsregiering vedtages indtil Freden; hvilket og aldeles eenstemmig samtykkedes.

Saa længe Robespierres og Decemviratyranneiets Blodregimente vedvarede, var der naturligviis ikke at tænke paa nogen Forandring heri; ja selv efter at allerede 9de Thermidor (27 Julii 1794), havde styrtet ham og hans Medherskere Couthon og Saint Just, var endnu det Partie, der havde Revolutionsregieringen nødig og kjær, for mægtigt til, at en anden Tingenes Orden uden megen Vanskelighed kunde indbringes. Først da Villaud Barennes, Collot Herbois, Barere og Badier vare satte under en Commission, der skulde undersøge, om deres Forhold beføiede til Anklage, i — 6 vovede Freron d. 1 Marti 1795 at foreslaae, at en Commission paa 20 Medlemmer skulde overdrages at berede Midlerne til at iværksætte Constitutionen af 93. Dette Forslag sendtes til de forænnede Almeenvæls- Sikkerheds- og Lovgivnings-Committeer. Hsin Constitution var endnu bestændig en

Hellig

Helligdom, hvorimod ingen vovede at udstrække sin Haand; ogsaa gjorde saa Dage efter Bierget mangfoldige Ophævelser, fordi man, da Galen var under Reparation, havde borthængt de trende Tavler med Constitutionen og Rettighedernes Erklæring; hvilkke strax igien under levende Bisfald maatte skaffes paa deres Sted.

Den 19 Marts fornyede Lecointre fra Versaille Forslaget, at sætte denne Constitution i Virksomhed, uden at oppebie Freden. Constitutionen fra 1793, sagde han, tilhører os ikke; den er Folkets Eiendom. Frihed og Lyksalighed lade sig ikke udsette; den demokratiske Constitution, Menneskets og Borgernes Rettigheder! saa er alle Franskes Skrig." Mange afbrød ham med lidenskabelig Hæftighed; den sindige Cambaceres badlede dem, saavel som ham, og fik hans Forslag hængende til de trende forenede Committeeer.

Otte Dage efter kom en Deputation fra Forstanden St. Anton at øffe samme Dag denne Constitution organiseret, som det franske Folk havde antaget, og vilde forsvare, som var dets Palladium og Giendernes Skrak. "Thibaudcau, som var Præsident vidste i sit Svar, der mødte meget Bisfald, saarevel at undgaae at berøre denne Punkt. Men Chales, en af de ivrigste Biergmænd tog Ordet for at understøtte Petitionen, og fordre, at denne Constitution efter dens Bydende maatte blive opslaaet paa alle offentlige Stæder. Tallien, Bourdon fra Oise, Meaulle, og flere giendrev Chales Forslag, dog bestandig med de ivrigste Hengivenheds Forsikkringer for Constitutionen.

nen. Villetaræ understøttede det; men nu overlod Thibeaudeau Præsidentstolen til Klauzel, og vovede første Gang at opløste sin Rost, for at dadle adskillige Ting ved denne Constitution. Bentabolle meente, at disse Mangler kunde afhielpes ved de organiske Love; og nu foreslog Legendre at udnævne en Commission af elleve Medlemmer, til at affatte disse; hvilket eenstemmigen og under det meest levende Bifald vedtoges.

Ikke desmindre, da Sieyès saa Dage efter ytrede, at Conventen fra 31 Maj 93 til 27 Julii 94 havde været i Undertrykkelse, troede Klauzel og Gossuin det nødvendigt at tage Ordet til Constitutionens Forsvar. Andre paastode, den var ikke angrebet, og maatte ikke forsvares; da det vilde være at fuldkaste den, hvis man kaldte dens Gyldighed; Tvivl. Sieyès fandt sig da besejret at erklære, at, da Constitutionens Antagelse ikke var sket der i Salen, men i Folkets Forsamlinger, var den ærverdig, og kunde ikke angribes, og, da man ikke kunde forudsætte, at Folket var tyranniseret af nogle Individuer, vedblev Constitutionen at være deres æverste Lov.

I Mødet den fjerde April, udnævntes da den Commission, som skulde forelægge den Naade, der skulde følges i at danne Constitutionens organiske Love. Den kom til at bestaae af Cambacères, Merlin fra Douay, Sieyès, Matthieu, Thibeaudeau, Esage (een af de nys optagne Fredløse), og Creuze Latouche. Den ottende April, da Dupuis Dagen pilsørn i et Ordensforslag havde blandt andet æstet, at den demokratiske Constitution fra 1793 snart skulde

gens

gen skulde gives den nødvendige Udvikling til at bringe den i Gang, og betrygge dens Stædighed, paa det de franske Folk det snarest mueligt kunne komme i Udøvelse af alle sine Rettigheder, fik Pelet fra Poziere-Departementet Ordet, for at gjøre en Indberetning om Republikens indvortes og udvortes Tilstand, og tog han da heraf Anledning til, at udvikle i den sidste hele Deel af sin Tale adskillige væsentlige Mangler ved 93 Constitutionen, med saa megen Kraft, at Clauzel æskede ham kaldet til Orden, som den, der yttrede Meeninger, der sigtede til at ændre Constitutionen. "Det er — svarte Pelet — fordi jeg vil Constitutionen, at jeg vil, man skal give den Hænder og Fødder, saa den kan gaae. Jeg skal vel vogte mig for at tale, som visse Mennesker, der nys sad hisset (paa Bierget) og som ville, man strax skulde sætte den i Virksomhed, paa det Umueligheden af, at den kunde gaae, skulde volde dens Undergang". Dette optoges med levende Bifald; en anden Repræsentant understøttede ham, og Pelet gientog: at man ikke maatte beskylde ham for, at gjøre Constitutionen nogen Bekreidelse, at han ærede den saameget, som alle hans Colleger; men at han havde Diet at prøve den" herved murredes imidlertid, og han endte da med at fremsætte sit Forslag, der gik ud paa Primairforsamlingens Sammenkaldelse til at gjøre visse Ændringer. Men nu var Constitutionens Uroffkelighed blevet Hovedspørgsmaalet; understøttet af Bourdon, som erindrede, at det nu var Tid at tale reent ud, og tage fat paa det vigtige Spørgsmaal;

Pelet

Pelet havde berørt, fik Bar Ordet; og paaastod, at, da Constitutionen een gang var antaget af Folket, tilkom det eene Folket at æffe den giennemseet; hvorved adskillige Medlemmer mindede, at de ikke havde holdt op, at være national Convent; og Henri Lariviere ligesom erklærede, at, naar de organiske Love fremlagdes, vilde han sige sin Meening reent ud, og reise sig mod de Artikler, der bemyndigede partial Opstand; og blev da Pelets Foredrag trykket, og sendt til Commissionen. Endnu i samme Møde, da Chasal havde gjort et Forslag til en ny provisorisk Regiering, og Raporte i den Anledning æffet, at 7 Commissionen skulde forelægge usfortøvet selve de organiske Love, i Staden for, Naaden at danne dem, indvendte Cambaceres, at Commissionen dertil var for lidet talrig, og at desuden Constitutionen stykkeviis og med megen Forsigtighed maatte forsøges; hvorpaa man gik over til Dagens Orden.

I Mødet d. 18 April kom Cambaceres i 7 Commissionens Navn, at forelægge Udsigt over det, der var at giøre, og Ordenen, hvori det skulde gøres, og dertil at foreslaae, at udnævne en ny Commission af elleve Medlemmer, der hverken maatte være af Almuevels- eller Sikkerheds-Committeen, paa det de desbedre kunde gandske hellige sig til hiint vigtige Emnes Bepønsning Den 23de April udnævntes disse, og vare de, Medlemmerne af den første Commission — Matthieu undtagen, der havde været Medforsatter af 93 Constitutionen — samt Boissy d'Anglas, Lareveillerelepaux, Berlier, Louvet, og Daunou,

Daunou. Ved en Debat, som foresaldt nogle Dage derpaa over et Forslag af Thibeaudeau til at give Regjeringen mere Kraft, erindrede Lanjuinais — som første Gang efter sin Gienoptagelse under levende Bisfald betraadde Talestolen — at Ellevecommissionsen, som han kaldte Constitutionscommissionen, men af et andet Medlem mindedes at kalde Commission for de organiske Love, ikke saasnart kunde komme ind med noget Forslag, ba over den halve Deel af Medlemmerne vare tagne af Regjeringscommitteerne, og at det var nødvendigt, at de alleene og aldeles maatte kunde overlade sig til hiint Arbeide. Thibeaudeau, som tog Ordet efter ham, sit Forslag til Forsvar, tilføiede, at Ellevecommissionen endnu ikke engang var organiseret, at der ikke var saameget, som staaet en Ven, og det paa den af Lanjuinais angivne Grund; hvorfor han ønskede, at denne Commissions Medlemmer, som tillige vare i eet Regjeringscommittee, inden 4 Dage skulde vælge, i hvilket af disse de vilde blive. Cambaceres, som talte efter ham, valgte strax, ved at træde ud af elleve Commissionen; for at blive i Almeensvels-Committeen; saa gjorde og af signende Grunde saa Dage derefter Sieyès og Merlin; i hvis Sted da Lanjuinais, Durand Mailla-ne, og Baudin indtraadde i Commissionen, som fire Dage derefter forelagde ved Daunou sit første Arbeide, bestemmende de daværende Committeers Forretninger og Grændser.

Imidlertid erklærede den offentlige Stemme sig stedse lydeligere mod den omtvistede Constitution. Den

14 Maj kom en Deputation fra Republiksectionen — egentlig at ivre mod en paa Cheniers Forslag givet Presserwangs Lov — men erindede herved, at Tryk-
 fetsigheden var hjemlet, selv ved den Rettighedernes
 Erklæring, der foregik den Decemviral-Constitu-
 tion, som Rædselen havde tilsagt, og som antoges
 under dens Regimente — her brød Guyomard, Neve-
 chon, og flere ud i hæftige Beskyldninger imod Pe-
 titionairerne; men disse gientog endnu engang dette
 Udsagn, hvorpaa Masson, Romme, Wallarme raabte
 høit paa Constitutionen; adskillige Medlemmer af ven-
 stre Side forlangte Deputationen hæftet, Desvare, der
 erklærede Constitutionen for Folkets Bærf, fra det
 Dieblif, det havde antaget den, vilde, Ordføreren
 skulde sendes til Sikkerheds-Committeen; men Hen-
 ry Lariviere, uden at lade sig kyske af det Bisald,
 hvormed disse Fordringer vare optagne, fremskød at
 tage Ordførereus Forsvar. Jeg paastaer — sagde han
 blande andet — og mange Depaartementer vidne det
 med mig, at denne Constitution er fremlagt af Volkbe-
 væbnede Rantefmedde, som alt viiste hver, der ikke
 antog den, Guillottinen.” Legendre hævdede Peti-
 tionsretten, og Ordføreren fik da Lov til at slutte.
 Men nu begyndte Guyomard igien at ivre mod Ud-
 trykket: Decemviral-Constitutionen; Thomond
 gientog det derpaa i sit eget Navn; og mange Med-
 lemmer raabte, det var sandt; ikke desmindre for-
 drede Charlier dog Adressen misbilliget, da den havde
 angrebet Constitutionens hellige Urk; et Udtryk
 som Louvet slet ingen Meening kunde finde i.

Men

Men nu kom den berygtede Prairial: Opstand, som unægtelig virkede lige tvertimod Ophavsmandenes Hensigt; blandt andet og i Henseende til 93 Constitutionen; thi just ved det, dens pludselige Sværksetelse var baade denne Opstands Løsen og Paaskud, blev dens fuldkomne Fald den mislykkede Opstands Følge. Bist nok talte man, saalænge Opstanden varede, med megen Barsomhed om denne Constitution. Endnu den anden Dag, efterat man allerede havde øvet Stræng-
 hed imod Ophavsmandene til den første Dags Blod-
 scener, fastsatte man en Termin, da elleve Commissi-
 skulde udkomme med hiin Constitutions organiske
 Love; en Saint Giez, der i meget frække Udtryk
 gientog forrige Dags Fordringer, fik Brodersavneta-
 get, og Bourdon de l' Oise berigtigede tredie Dagen
 et Udtryk af Lanjunais, som havde benægtet, at Con-
 stitutionen af 1793 i sin Integralitet kunde stadfæste
 Frankerigs Held. "Det er væsentligt, sagde Bourdon,
 at besvare et Ord, der er undsluppet Lanjuinais. —
 Meeningen af det er, at der i Constitutionen af
 1793 ere Skatteringer, der kunne formildes ved de or-
 ganiske Love; altsaa skal Ildesindet ikke vinde ved et
 Ord, der er undsluppet den dydigste blandt Lovgiverne.
 Conventen vil Constitutionen fra 93; men den vil
 ikke bedrage Folket; og Folket er for retfærdigt til
 ikke at vedgaae, at man bør udlette de flygtige Ple-
 ter, som findes der. Til at udlette disse vil findes Een-
 stemmighed i Conventen; Eenstemmighed hos Folket
 til at samtykke deri."

Men

Men snart fik denne Skæf Ende; Terroristerne afskabnedes; deres Formænd bleve uddrevne af Lovgivningen, og den 6 Prairial to Dage efter Opstanden bebudede allerede Chenier i de forenede Regjeringscommitteres Navn; at elleve Commissionen skulde forfatte en Constitution. Ikke længe efter kom Boissy d'Anglas, at bebude, at deres Arbejde var snart færdigt. Imidlertid havde den offentlige Stemme i Journaler og Adresser ottet sig umiskjendelig. Da en General Michaud erklærede sig høit mod 93 Constitutionen, som en Act, hvor alt endnu var at organisere; decreterede Conventen Trykning og hæderfuld Melding af hans Skrivelse.

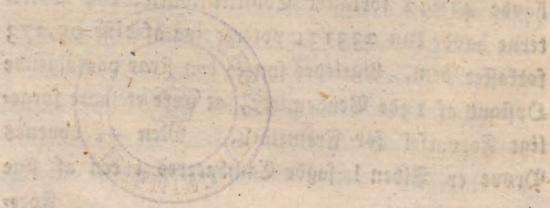
Den 26 Juni kom Boissy d'Anglas, som Elvecommissionens Ordsvrer, at foreslægge en ny Constitutionsplan. Da hans mesterlige Indledningstale i denne Oversættelse er meddeelt, vil man der see, hvorledes, og hvorfor man aldeles bortskjød den saameget omrøstede Constitution. Fra Advocat Klingsbergs Haand have vi en med en interessant Fortale ledsaget Oversættelse, af 93 Constitutionen; danske Læsere ville da selv kunne sammenholde den med den nærværende, og sionne, hvorvidt denne har undgaaet de Feil, som dens Ophavsmænd bebreidede hiin.

Ti Dage efter dens Fremlæggelse, begyndte man at giennemgaae denne ny Constitutionsplan, og den 17 August fuldbragde man dette Arbejde; uden at Bierget i denne Tid meere end een eeneste Gang, og det endda ved en gandske anden Anledning, ymte om den besvorne 93 Constitution. Uheldigviis troede

troede man sig nødsaget, umiddelbar derpaa at vedtage det Decret, som bestemte, at de to tredie Deele af Conventstemmerne skulde gienvelges til den ny Lovgivning, og at omsende det til Antagelse, tilslige med Constitutionen. Den Ulyndest, hvormed man modtog dette Decret, der syntes et Indgreb i Almeen- villiens Enevælde, og en herskeshy Egenmyndighed af de daværende Magthavere, smittede paa en vis Maade af paa selve Constitutionen. Vel behudede Danjou, som Ordfører for Protocoll og Archiv Com- mitteen, i Mødet d. 16 Sept. at næsten eenstemmig Constitutionen, og med en stor Majoritet de medføl- gende Decreter, vare antagne, og blev derpaa, efter Bellevilles Forslag, besluttet, at en Tabel over Stem- merne skulde trykkes, og sendes Departementerne og Armeerne; men dette Løfte er siden adskillige Gange forgievet blevet æffet, og neppe opfyldt. Ogsaa erføer man, da Gomaine d. 23 Sept. fore- lagde en endelig Beretning om Voteringen, at den vel af Majoriteten af de voterende var antaget, hvorfor den og af Præsidenten blev proclameret — men at kun — af Frankrigs 27 Millioner — 958,226 havde voteret — hvoriblandt endnu Armeerne, hvis Stem- meret var draget i Tvivl, vare medregnede — og af dem havde 41892 forkastet Constitutionen; paa Decre- terne havde kun 233131 voteret; og af disse 95,373 forkastet dem. Ligeledes syntes den strax paafølgende Opstand af 13de Vendémiaire, at være et saare sørge- ligt Forvarsel for Fremtiden. Men — Lovens Prøve er Tiden! sagde Cambacères i een af sine
Forsø

Forestillinger; og denne Prøve synes alt meere og meere at vidne til Constitutionens Hæder. — Lidt efter lidt uddøe de indvortes Uroeligheder; Hærenes og Hærførernes Heltmod har vundet Republiken een fordeelagtig og hæderfuld Fred efter den anden; Vindstibelihood og Velstand iile tilbage, og Omstændighedslovene, disse Revolutionens blodige Spor, synes i Begreb med at forsvinde aldeles. Lovgivningernes, Directoriets, Forvaltningernes og Dommernes Trost, Hønsfædrenes Aarvaagenhed, Hustruernes og Mødrenes husslige Dyder, de unge Borgers Hengivenhed, og alle Franskes Mod berstærke Constitutionens i deres Varetægt overgivne Helligdom, og en skøn, blid, og veldædig Dag vil følge paa Despotiets lange rædsomme Nat, paa de græffelige Revolutios Uveir, hvormed Friehedens Dagbrækning havde at kæmpe.

K. L. Rahbek.



Boissy d'Anglas Tale i elleve Committeeens
Navn ved Overantvordelsen af det ny
Constitutions-Udkast 5te Messidor (den 23
Junii 1795).

Det er med en stor Nation, som med en stor
Mand; det Maal, denne har for Sie i sine Ar-
bejder, Grunden til alle hans Bevægelser, til
alt det farligste, og mæisomste, han foretager,
er, een Dag at naae en ærefuld og værdig Roel-
lighed. Ligeledes en Nation, der er i Uro, der
overgiver sig til en Revolutions stormfulde Be-
vægelser, tragter ikke midt i selve sin Opbrus-
ning efter andet, end at nyde i Roelighed Frug-
ten af sin Vroie, og af de Opofrelser, den har
paalagt sig. I Dag, er det, I kunne virke-
liggjøre dette franske Folkets Haab, ved at be-
stemme med dristig Haand dets alt for forlæn-
gede Uroeligheders Maal; i Dag, er det, I
kunne opfylde Frihedens standhaftigste Benneres
Forventning, og giøre Ende paa de mæisomme
Kampe, dens Erobring har kostet os. Eders
Ellevecommission kommer at forelægge Eder dens
Udarbejdelser over Constitutionen.

O I frie Folks Repræsentanter! foreener al-
le eders Sieleæbner, giver al eders Sieles Ener-
gie frie Flugt, paabyder enhver anden Lidenskab
Tausshed, end den for det almæene Vel. Den
Tiid er kommen, da I skulle opfylde den mæest
majestætiske Sendings ærværdigste Pligt. Fem
og tyve Millioner Mennekers Skiebne er i eders
Hæn-

Hænder; det staaer til eder, omfider at lade Lyset følge paa Mørke, Orden paa Chaos, Lykke paa Udal, Røe paa Omtumlinger, Retfærd paa Vilkaarlighed, Friehe d paa Toileløshed, al meen Credit paa privat Bindings Mistillid, og alle den selfkabelige Ordens Sandheder paa Anarkiets ulykkfalgige Hiernesvind. I sex Aar et Kæd for de Revolutionstorme, der have sønderrevet vort ulykkelige Fædreland, med Diet hæftet paa et Maal, der syntes at flye os, med Armen væbnet for at erobre den Friehe d, Alt sammen svøer sig for at røve os, standsede af alle For domme, bekæmpede af alle Paster, have vi arbeidet, meere for at nedbryde, end for at opbygge; meere givet efter for Folkesremstødet, end ledet det; meere kæmpet for Frankrigs Tilværelse, end for dets Held.

Endelig er den lykkelige Tidspunkt kommen, da vi ophøre at være Friehedens Gladiatører, og kunne være dens virkelige Grundlaggere. Jeg seer ikke mere i denne Forsamling disse Eftændige, der besudlede den; dette Tømpels Hælvinger gienlyde ikke meere af deres blodtørstige Skraal, af deres troeløse Forslag. Vore Raadslagninger lænkes ikke meere af Decemvirernes Tyrannie, de skulle ikke meere vildledes af deres Medstyldiges Demagogie. Desses talrige og glubende Drabanter ere afvæbnede, overvundne, fængslede, og skulle ikke meere være saa ublue at hidbringe deres Dolk, og udviis deres Offere mellem eder. Forbrydelsen eene beboer Fængslerne, Vindskibelighed, Ustyld er udgangne deraf, for at oplive Agerdyrkningen

og vække Handelen fra Døde. De ved vore Mure ophængte Faner gientkalde os vore Seiere, love os flere, og bevidne de mod os coaliserede Kongers Bannmagt. De i denne Halle siddende Gesandte bebude eder den Fængsel, den flogeste Deel af Europa føler efter at see os værdelig ende vore Arbeider, og tilbagetage blandt dets Stater den ophoiede Rang, der tilhører os.

Jeg vil imidlertid ikke sige, at alting er roeligt omkring os, at alle Factioner ere udsukkede, at alt Had er ophørt, at alle usædelige Mennesker ere forsvundne, at alle Vergierrige have tabt deres Anseelse, at alle vilde Mennesker have qvalt deres Complotter; men jeg vil sige, at franske Folket har Kraftens Roelighed, at det er udmattet, men ikke gjort mismodigt ved denne Forbrydelsens lange og rædsomme Kamp imod Dyden; at det kiender alle sine Fiender, at det, efter allerede at have overvundet dem, har lært den Hemmelighed at overvinde dem steds; at det kun har eet Baaben endnu at bruge mod deres adskilte eller foreenede Bestræbelser, og at dette Baaben er en viis og stærk Constitution. Men jeg vil sige, at det nu blot sukker efter Lovenes Rige, at det henvender sine haabefulde Blik paa eder, og med lydelige Skrig begierer af eder denne Constitution, der maae ende alle Uroeligheder, tilintetgjøre alle Anlæg, læge alle Saar, fort sagt, betrygge enhver hans personlige Sikkerhed, Meeningers Frihed, og den fredelige uforanderlige Nydelse af hans Egendeele og hans Windstibeligbed.

Haad vilse de blive til, disse Factioner, som true eder, disse argierrige Anlæg, der røbe sig, disse forbrøderiske Haab om Kuldfastning og Tilintetgjørelse, som man endnu vover at yttre, hvis I ved at fremlægge en god Constitution opfylde de sande Borgeres Forventning? Hvor skal deres Foreeningspunkt blive? hvor skulle deres Hære dannes, naar en god Constitution har skabt en aarvaagen og tiak Myndighed, en Myndighed, som er klogelig fordeelt mellem Magter, der have deres usoranderligen bestemte Grænser, og der udøve en virksom Opgagt over hinanden, uden at ophøre at være underkastede at stræbe til samme Maal; en tilstrækkelig Myndighed til at holde alle gode Borgere i en paareengang for Vandfælselighed, Arbejde og Geniegnelig Sikkerhed, og de onde i en stedsevarende Frygt for det Dø, der vogter paa dem, eller den Arm, der vil ramme dem.

Men for at gaae, uden Frygt at gaae vild, mod dette saa vakkede Maal, da betænker, Folkets Repræsentanter! at I maae bortviise enhver falsk Theorie, enhver Systemaad, enhver overdreven Nidkierhed, enhver Omstændighedernes Vankelmød, enhver Egennyttens personlige Hensyn, enhver Partie-, Hævn- eller Vergierighedens Mand.

O! det er et stort Foretagende, ved Klogskab at erholde et Værk, man ofte ikke erholder uden af Tiden; men siden vi vilse gaae fremtiden i Forkiøbet, lad os da berige os med det Forgangne. Vi have adskillige Folkfærdes Historie for os, vi have vor egen; lad os giennem-

løbe

ner, som
 robe sig
 og Til
 t yttre
 tion op
 Hvor
 fulle de
 tion har
 n Myu
 Magter,
 Brands
 ver hin
 asjede at
 g Myu
 en paa
 Genie
 sevaren
 m, eller
 ae vildt
 er, Fol
 vilse en
 enhver
 igheder
 rsonlige
 Rergier
 d Klog
 erholder
 Frem
 med det
 rds Hi
 iennem
 løbe

løbe vor Revolutions vilde Mark, der alt er be-
 dækket med saa mange Ruiner, at den all-veg-
 ne synes at frembyde os Tidens Godspor og Ode-
 læggelser; denne Frens og Smertens Mark,
 hvor Døden har høstet saa mange Offere, hvor
 Friheden har vundet saa mange Seiere. Vi
 have i sex Aar tilbagelagt sex Aarhundrede. Lad
 denne saa kostbare Erfarenhed ikke være tabt for
 os; det er Tid at nytte Monarkiets Forbrydel-
 ser, den constituerende Forsamlings Wildfarel-
 ser, den lovgivende Forsamlings Voklinger og
 Feilskridt, Decemviral-Tyranniets Misgiernin-
 ger, Anarkiets Elendigheder, Conventens Ulyk-
 ker, Borgerkrigens Rædseler. Ved at tænke
 over det hastige Skilderie af Revolutionens Nar-
 sager, Almeenaandens Fremskridt, Meeninger-
 nes og Begivenhedernes stormfulde Udsvejling; ved
 at gienkalde eder den Punkt, hvorfra I gik ud,
 den Wei, I henslæbtes paa, den Stilling, I ere
 i, er det, I kunne bestemme eder selv det Maal,
 hvor I ville hen.

Den franske Revolution, som affindige Ban-
 kundige vovede at kalde en Haandsfuld oprørske
 Skribenters Værk; denne Revolution, som de
 troede at nedbryde ved Sarcasmer, Bestikkelser,
 Rænker, Sammenrottelser, og trædse og skul-
 te Opspind; denne Revolution, der har nedka-
 stet alle sine Fiender, og modstaaet sine egne
 Feilskridt, sine egne Ræsenheder, er ikke nogle
 Individuers Foster, men Oplysningsens og Ci-
 vilisationens Følge, Aarhundredernes og Philo-
 sophiens Frugt; den er en Datter af denne gud-
 dommelige Kunst, der med saa megen Snarhed
 mang-

mangfoldiggjør, og til de kommende Slægter bevarer alle Geniets Frembringelser. Dens Grundspire var nedlagt i alle Menneskers Hjerter; Bilsfarelse, Despotie, Overtroe, Bankundighed hindrede den længe at udvikle sig; men da Videnskabernes, Kunsternes og Forstandens Fækkel fik dette Mørke adspredet, kom den for Lyset; fik en uovervindelig Kraft, og opstændte snart alle Hjerter med den tredobbelte Kierlighed, til Retsfærd, Frihed, og Liighed.

Men medens Philosophien, mere duelig til at udvikle vor politiske Gienfødelses Aarsager, end mægtig til at styre dens Gang, forberedede den med sine Tanker; medens den arbejdede paa at nedbryde alle Tyrannier, fremskyndede de Mennesker, der grundede deres Rige paa hinanden, selv deres Undergangs Dieblif. Alting var Hoffet tilmaade, naar det kun kunde overlade sig til sine Ødselheder. Parlamenterne vilde sætte en Dæmning for disse, blot i det Haab, at forøge deres Magt ved at svække Hoffets. Adelen deelte sig; nogle af dem hylde Fornuftens Bud, og nævnte Ordet Liighed. Geistligheden blev uroelig, og deelte sig i to Classer; Folket leed og oplystes. Det paataalte sine Rettigheder, og vilde sig almægtigt i selve det Dieblif, da ingen enten tænkte paa at frygte, eller lindre det.

Man havde beredet gothiske Generalskrever; man vidste hverken at modtage, eller styre dem, og ved at forfølge dem, gjorde man dem til en Nationalsforsamling. Hoffet, kysket ved sine Planers Storhed, ved Grundigheden og Edelmodet hos, hvad man havde kaldet, Almuens

for

foreenede sine Planer med de ydmygede Kæstere.
Der blev indgaaet en Undertrykkelsses Pagt, for
at tilbagegive Folket alle dets Lanker, for at
adsprede og straffe dets troeste Repræsentanter,
for at gaae Frieheden i sin Fædsel, og udrykke
indtil Ordet Liighed. Folket drev Undertrykkel-
sen tilbage, det vandt en stor Seier den 14de
Julii, og vidste at høste Frugterne deraf. Hof-
fet tilbød en Ager, der modtoges; men man
mistroede den snart. Ny Uroeligheder frembrød
igen. Det var let at overvinde de Store, der
yttrede deres Modstand; vanskeligt at overvinde
Hoffet, der dulgte sin. Opdagedes et Complot,
blev det strax med slavisk Underdanighed fornægtet.

Den constituerende Forsamling gjorde alle
de kraftfulde og tiakke Handlinger, man af den
kunde vente, undtagen een eeneste, som paa een-
gang Fornuftten, den forbittrede Nations On-
ske, Fædrelandets Frelse, og franske Folkets Vær-
dighed fordrerede. Den havde trødsset alle Fæ-
rter, tilbagedrevet de Tropper, der undertrykkede dens
Raadslagningers Frihed, nedkastede de Bastiller,
hvor vilkaarlig Magt havde tilranet sig Ret at
henkaste Borgerne, som den rev ud fra Retsfæ-
rdigheden, og hvor mange dens egne Lemmer læn-
ge ventedes; den havde tilintetgjort denne Lehn-
ret, der trælbandt Mennesker og Marker, disse
Byrds Forstaaelse, en sorgelig Indsigtsløshed af Hov-
mod, som adskilte Folket i tvende fiendelige Par-
tier, og fordømte det eene til stedse at herske, det
andet til stedse at frygte, og af alle Kræfter mod-
satte sig Indførelsen af den borgerlige Liighed, uden
hvilken der aldrig enten var Retsfærd, eller Fri-
hed

hed til; den havde uden Hindringer fuldkæstet
 Statens tvende frygteligste Corporationer, Par-
 lamenteerne og Klerkeskabet, og den vovede ikke
 at fuldbringe sit Værk, ved at udraabe Republi-
 ken. Denne Svaghed skyldes maaskee alle de
 Uroeligheder, der snart medbragde Udbruddet af
 en ny Revolution, for voldelig at virke Styrt-
 ningen af den Trone, Forsamlingen kun havde
 behovet at lade falde.

Den Bygning, den havde bygget, mang-
 lede Sammenhold og Fasthed. Den havde lagt
 uroffelige Grundvolde, den syntes selv at afvi-
 ge derfra. Den havde forkyndet Frihed, Liig-
 hed og Retfærd; den havde fremdraget disse
 Grundsætninger af den dybe Afgrund, hvor de
 i saa mange Aarhundrede havde været begrav-
 ne, og den var dem ikke stedse troe. Udlæn-
 dingene bleve snart dens Forseelser vaer; det
 Forsæt, de i dens Vres skionne Dieblikke ikke
 havde vovet at fatte, bebudede de uden Skaan-
 sel i dens Affældigheds Dieblik.

En Alliancetractat blev indgaaet mellem to
 medbeileriske Magter, som man med Forundring
 saae nærmes, og foreenes, for at true vor Frie-
 hed, og paaføre Grundsætningerne Krig. Den
 constituerende Forsamling lagde til alle sine an-
 dre Feil ogsaa den, at overlade til Begivenhe-
 dernes og Menneskenes Tilfælde Revolutionens
 Held, og at drage sig heel tilbage, uden at
 have fuldkommet sit Værk, og oprettet sine egne
 Wildfarelser. Mistillid kom ind i Nationen,
 den var gavnslig og lovsig; men den forandrede
 de blide og ædle Tilbøieligheder til mørke og frygt-
 somme

uldkastet
er, Par
ede ikke
Republi
alle de
ddet af
Styrte
n havde
somme Foleiser, og beredede saaledes det Tyrans
nie, som har siden undertrykt Frankerig; denne
Mistillid herskede især i den lovgivende Forsam
ling. Høffet udtømmede alle sine Udflugter for
enten at udslukke eller nytte den, under Skin
af at vilde formilde; den valgte, og aftakkede
igien patriotiske Ministre, syntes undertiden at
vige for den lovgivende Forsamling, og under
tiden at være dens Medbeiler.

Krigen var paa Grændserne, Udlandinge
ne talte om Frankerigs Erobring, som et Tog
paa nogle Uger, og deres ustraffede Medskyldig
ge gientog midt iblandt os deres usorstemmede
Prælerie, med en opbringende Ubluehed. Man
opvakte Uroeligheder i det Indre; Præsterne præ
dikede Contrarevolution, og geistlige Trætter syn
tes syldest at fornede Frankerig. En ny Lin
genes Orden reiste sig, og alt blev forandret.
Den tiende August saae Kongedømmet falde med
al Braget af en Ræmpekrop, som Tiden hav
de befæstet. Denne Begivenhed blev Kilden til
alle vore Sciære udenlands; den forvirrede et
Forbund, der havde bygget heele sit Haab paa
sine Rænker inde i Landet.

Men Nationens Vre skulde ikke længe bliv
ve reen; Republikens første Diebliske besudledes
af Forbrydere, der undfangede den Plan, at
tilrane sig Myndigheden, og grundede den paa
to mægtige Grundvolde: en Commune, der bes
herskede den Stad, hvor Nationalconventen skul
de samles, og Jakobinerklubben, den frygtelig
ste og farligste af alle politiske Foreeninger, li
ge skabt til at fælde een Tyran, og skabe en
anden.

anden. Conspirerende sammen, overlagde disse to uhyre Corporationer anden Septembers Blodbad, for paa eengang at reise Dødens, Rædselens og Forrøydelsens Rige.

Nationalconventen, sammenkaldet under saa mange Forbærseler, i en Stad, der endnu rygede af saa mange Offeres Blod, og der paa den Tid var under Morderes og Boldsmands Nag, kæmpede modfommeligen og uden Held mod denne herkesyge Commune, der var stærk ved den Rædsel, den indfød, ved en Mængde vildledte Menneffers Bistand, og ved Forbindelser af dybttrænkende Mødinger, der fra selve National-Repræsentationens Skid styrede dens afskyelige Giedre. Alt var Conventen deelt, og dens Ueenigheder, der vedligeholdtes af de Tyranner, som vilde trælbindinge den, vare den første Aarsag til de afskyelige Ulykker, der have raset i Frankrig. Medens nogle af dens Leimere, ærligen forleedte, lode sig forføre ved falskt Skin af Uegennyttighed, Strænghed, Dyd, Kierlighed til fuldkommen Liighed, og med et uroeligt Die saae deres ædle Collegers asmagtige Bestræbelser for at modsætte sig Uordenen, vidste Menneffer uden Grundsetninger, drukne af Hovmod, tørstende efter Blod, igiennemtrukne af Galde og Troeløshed, at benytte sig af denne Evdragt, for at beherske, opægge, overspænde, opflamme, forbitte alle Gemytter. Den meest overdrevne Patriotisme blev det Slør, de indhyllede sig i. Nationens Vildfarelse tjente dem i Stedet for Kraft; de revolutionaire Indretninger vare deres Middel, og Dyrger Ruiner og

og Li
paa I
flam
hed,
Men
trioti
løshet
tens
mago
stiftet
og F
tig K
flam
nede
staber
ses
neste
Ket
blif a
drive

Fran
mer
modi
at o
den
løser
Deel
tante
blifer
te fl

og Liig blæse de Trin, der skulde lede dem op
paa Tronen over Republikens Gruns.

Folket, smigret, forblindet, opvæget, op-
flannet af dem, antog da Sindighed for Feig-
hed, Alogskab for List, Politik for Trædshed,
Menneskelighed for Svaghed, Ræsonhed for Pa-
triotismus, Forbrydelse for Retsfærd, og Tøile-
løshed for Frihed. Forgravens vilde Conven-
tens Majoritet hindre den fra at styrte sig i De-
magogiets Udsaveller. De revolutionaire Ind-
stiftelser styredes alle til dette affhyelige Maal,
og Folkets Repræsentanter, der efter en afmag-
tig Kamp sank under Bestræbelserne af en ufor-
stannet Commune, som raadede over den væb-
nede Magt, og under Indflydelse af Folkesel-
skaberne, der samtlig vare affilierede med Paris
ses Jacobinere, Sammenrørtelsesernes sande Ar-
nested, bleve nødsagede, for at bevare Haab og
Ret, eengang at redde Fædrelandet, eet Die-
blif at vige for Stormen, og lade Statens Skib
drive for Anarkiets Vinde.

En affhyelig Dag var alt oprundet for
Frankerig; Conventen havde seet sig nogle Ti-
mer bestormet af en forvildet Mængde, seet dens
modigste Lemmer udrydde af dens Skib, for
at overgives til Lovens Sværd, som var kun
den Gang et Mordsværd. Landflygtighed, Fred-
løserklaring, og Fængsler vare adskillige andres
Deel; Rædselen alles. Frankerigs Repræsen-
tanter vare trælbandne; snart blev heele Repu-
blikken det, og Friheden syntes for evig at maat-
te flye dette ulyksalige Land.

Da var det, at de Sammensvorne blandede den vederstyggeligste Spot med alle deres forgangne Forbrydelser, og dem, de endnu havde for; anklagede dem, der aldrig havde afsladt at paaafalde en Constitution, for at have modsat sig den; og paa nogle Dage lode fremkomme et udanligt Værk, som de smykkede med dette hellige Navn, og som de til Antagelse forelagde et Folk, der ikke meere var frit.

Lettelig erholdt de ved Bestikkelse, ved Magt, og ved Rædsel den Stygge af en Antagelse; men de drev Gæf med deres eget Værk, ligesaa ublue, som de havde foreslaaet det; de forvilsede det til Glemfelse og Tausshed, og under Navn af en Revolution's-Regiering organiserede de i Frankrig det afskyeligste Tyrannie, hvis Erindring Verdens Aarbøger have kunnet bevare.

Det er smerteligt for mig, at gienkalde eder dets Skilderie. Hvi kan jeg ikke sonderribe disse skammelige og blodige Blade af vor Historie, og unddrage Eftertidens Die disse grænselige Tider, da Frankrig, tæt besaaet med Bastiller, stinkt med Skafotter, oversvømmet med Blod, sonderflidt af indvortes Krige, lemlæstet paa sine rigeste Stæder, paa sine navnkundigste Hædersminder, saae over alle sine Communer Udelæggelsen og Døden at svæve. Hvi kan jeg ikke i Glemfensens Stygge begrave de Dage, da Ustyld saa ofte opoffredes, Familier adspittedes, Bluefærdighed frænkedes, Formuer overgaves til Plyndring, alle Talenter, alle Dyder omstøbtes til Forbrydelser; og da selve Folkets Repræsentanter, fordømte til at være uvirksomme Vid-

ner

ner ved saa mange Ugierninger, ventede daglig det Djeblik, da deres Boddeler skulde komme at befale deres Henrettelse.

Men, hvad siger jeg, Borgere! langt fra at tilhulle disse Eyrgebilleder, lad os uafsladelig gienkalde os dem; lad disse mørke Ganaehuler, disse grumme Committeer, disse blodtørstige Jacobinere aldrig gaae os af Minde; lad, ligesom de beffiaarmende Tyrtaarne, der til Reisendes Frelse ere satte paa vore Kyster, disse smertelige og skrækkelige Erindringer tiene til Varetegn for Statsmand, for Frihedsvenner i alle Lande og til alle Tider, at undgaae Anarkiets, den fælste Patriotismes, og Demagogfanatismens Klipper.

Anarkiet bærer i sit eget Skiod Spiren til sin Tilintetgiorelse. Vore Tyranner bleve ueenige, deres overvætted Forbryddelser trattede Folkets Taalmodighed. Misbrugen af deres Magt beredede deres Fald; ebers Kraft bestemte det; I opoffrede Decembirernes Hoodinger, og I gav alle Franske Liv, Vre, og Frihed tilbage. Da den gde Thermidor var ikke en Partiefcier; det var Morgenrøden for en stor og veldædig Revolution. Conventen fik sin Kraft, Kælsen af sin Værdighed tilbage; en ny Bane aabnede sig for den; den vidste med stærke Skridt at gaae frem derpaa. Snart fulgte den vore fiedse hælsemodige og fiedse hoimodige Hæres feierrige Lob, og fravendte fra vor Grund de Fiender, der truede den; snart bragde den Friheden til de Folketærd, der havde truet vor, og vidste hælserligen at handle med Fiender, der overvandt

tes ved vore Vaaben, og forsouedes ved vor Menneskelighed.

Hver af dens Dage er bleven betegnet ved fremrysende Retsfærdshandling, ved Gødgjørelsen af nogle Tyranniets Forbrydelser; den har vidst at omgive den franske Nation med adskillige Folketsfærdes Erbødighed og Kierlighed; den har ved de største Triumpher beredet en varig Freds Grundvolde; den har fyldest overvundet den gruesomme Faction, der havde trælbundet Republiken; i det den, maaskee med nogen Vore, har tilbagedrevet, og med nogen Kraft fæet to Sammenrottelser, der endnu truede at opsluge Fædrelandet i Blodstrømme.

Men, Folkets Repræsentanter! vi skylder den heele Sandhed; I have intet gjort, hvis I ikke fuldbringe eders Værk. Conventen forraader de Franskes Hæder, den lader Frankerigs Skæbne uvis, dersom den ikke omsider giver Frankerig en frie Constitution, en Constitution, der forekommer alle Tyranniens Stenkomst, ved at nedbryde Anarkiet, ved hvis Hielp alle Tyranner have sig; der tilbagegiver Frighe den sin Styrke og Glands, ved at aflade den de troeløse Bedrag, hvormed man havde omgivet den.

I sige det; men det er ikke nok. Gienfaldet eder alt det, der er foregaaet siden den ærefulde Epoke, niende Thermidors Revolution; uanseet den Agtelse, eders Feier gav eder, uanseet det Had, eders Tyranner havde indstødt, uanseet alle de Forer, man havde løbet, gienfaldet eder den ubegribelige Moie, I have haft,

de

de gientagne og mangfoldige Bestræbelser, I have anvendt for at rette den vildledte Almindelighed, for at gjenføde de fordærvede Eader, for at tilintetgjøre de Helvedes Indretninger, for at forviise Rædselen, og lade Retfærd regiere, for at luttre Autoriteterne, for at tilbagegive Sjælene deres Kraft, Forstanden sin Rigtighed, Meeningerne deres Frihed, for, kort sagt, at bringe indtil Tyranniets Eprog i Glemmel; tænsker paa Enigheden af den Strøm, der havde voldet saa mange Udelæggelser, og paa den ubegribelige Seenhed, hvormed vi ere komne saavidt at standse dens Fart, og raade Bod paa dens Uordener.

Lad disse vigtige Erindringer, der have laded eder føle Nødvendigheden af en afgjørende Constitution og en fast Regjering, advare eder, uafsladelig at bortholde alle Anarkiets Epirer, alt Tvedragts Siar, alle Demagogiets Grundsatninger, der have kostet os saa mange Taarer og Blod; I skulde grunde den paa Friheds, Retfærd, og Liigheds evige Grundsatninger, og den skal blive værdig det store Folk, I bestemme den for.

Saa ofte Conventen har fulgt denne tredobbelte Banner, har den været stor, vis, agtværdig, uovervindelig; hvergang den er afveget derfra, har den været svag, deelt, og færdig at styrte sig selv i en Afgrund af Ulykker. Det er vigtigere, end nogensinde, at giennemtrænge os med denne store Sandhed, paa det der fra os ikke skal udgaae nogen Handling, som Retfærd fornægter, nogen Lov, der er den borgerlige

lige Liighed ugunstig, noget Decret, der er Friheden imod; paa det at vi uden Frygt kunne benytte os af vor Stillings Overlegenhed.

O! hvor forskiellig denne Stilling er fra de tvende Forsamlings, der foregik os? Hvor danne end deres Grundsætninger vare, vare de dog nødsagede at begunstige Enthusiasmen, der ingen Skranker kiender; os er det tilladt, at høre Fornuften, der ingen Udsvævelser taaler. I Krig med Tronen, som de undergrov, og der truede dem; stedse sysselsatte med at tilintetgjøre to mægtige Stænder, hvis Riigdomme og Anseelse gjorde deres Fald ligesaa vanskeligt som farligt, maatte Nedbrydelsens Aand være over deres System; Organisationens Aand bør styre vort. De havde hverken Tid eller Rønt til at vælge de Redskaber og Midler, der frembød sig dem til at bestribe deres Fiender; Alt befaler, og intet hindrer os at udkaare vore Midler og Redskaber, og bortskjude alt, hvad der kan være ureent, eller farligt. De Indretninger, der vare dem tienligst til at forsvare Frihedens Aand, electrifere Folket, og overvinde Despotismen, vare paa samme Grund odelæggende for den ny Regiering, de nys havde oprettet.

Og vi, som nu have erfaret disse Indretningers Lyder, og som ikke meere have Hielp at vente deraf, vi kunne i deres Sted indføre disse Indretninger, hvis bestandige Virkning er Ordens og Roeligheds Vedligeholdelse. Vdermere frygtede den constituerende og den lovgivende Forsamling bestandig en medbeilende Magts

Hævn

Hævn og Styrke, en Magts, der var sat lige for og næsten over dem, og de troede sig nødsagede at begunstige Enthusiasmen, og næsten Udsvævelserne af Patriotismen og Lighedskierlighed. Ved at vilde kjæle Midkierheden, havde de frygtet for at slukke den; ved at luttre deres Forsvarere, havde de troet at formindske deres Styrke; og det var først efter Tronens Fald, at Folkets meest oplyste Repræsentanter, udfriede fra een Fare, bleve den anden vaer, og begyndte at aabne Dine for Farligheden af de Indretninger, der vare skabte til deres Forsvar, men som ikke kunde dvæle med at vende sig mod deres egne Ophavsmænd.

Men denne ny Fare undgik manges Dine; Omstændighederne vare forandrede, Lidenstaberne vare endnu de samme, Gemytternes Evingning var ikke nær ved at standses, Kongedømmet var ikke mere, dets Ravn skrækkede endnu, og Folket, vant til at bifalde Patriotismen hos dem, der havde angrebet den gamle Regiering, fulgte samme Fremstød, og behandlede som Fiender dem, der vilde stadfæste den ny Regiering, og ansaae for sine Venner enhver, der af en blind Midkierhed, eller en uslykkelig og troeløs Vergiærighed søgte at fuldkaste den.

Disse Dieblikke ere forbi; vi have giennemvandet Vildfarellers Aarhundreder, og vi kunne i Dag ved at nytte vore Feil, Folkets Ulykker, og vore Tyranners Forbrydelser, hæfte os til Grundsætninger eene, og uddrage alle Følger deraf.

Det er i denne Land, Folkets Repræsentation! at vi efter eders Befalinger have undtaget denne
 søgt Constitutionen fra 1793, og at vi omhyggeligt have søgt at bevare alt, hvad deraf kunde være nyttigt, at læmpe eller ændre alt, hvad der kunde stride mod eders eeneste Maal, fra Folkets Lykksalighed, og Værd, men det er min Pligt at erklære eder, at denne Constitution er udtænkt af ærgjerrige, forfattet af Rænkelsesde, tilsagt af Tyranniet, og antaget af Rænkelsen, blot er den formelige Bevarelse af den Nordenens Elementer, beredet til at tjene den ærgjerriges Begjærighed, de uroeliges Kordeel, uvidendes Hofmod, og Voldsmandenes Vergjældighed.

Vi erklære eder alle eenstemmigen, at den Constitution ikke er andet end Anarchiets Organisation, og vi vente af eders Wijsdom, Patriotismas og Mod, at i Steden for at lade eder skuffe ved tomme Ord, I ville vide efter have opoffret eders Tyranner, at begrave dem i forhadte Bærk i samme Grav, som har opslukket dem. Befriede fra deres affhyelige Nag, vil I ikke hengaae at raadspørge dem om at afgjøre vore Love, og vor Lykke; I ville ikke undersøge Frankrigs en Constitution, der blev undfået i Forbrydelsens Skied, hvis Svaghed og Urimelighed selv var beregnet til, at Loven aldrig skulde være mægtig, eller at Toileløshed selv skulde herske, og til at grundfæste Oprørerne og Mytterierne Rige.

Alt lange vare vore Ideer i denne Henseende bestemte, og Prairialdagene have intet andet

Dret i vore Meninger. Men hvis nogle Hoveder
 havde endnu fundet være ærligen forblindede af
 denne Constitutions foregionde Fordeele, haabe
 vi, at disse mærkbardige Dage have fuldkommen
 bragt dem af Vildfarelsen, og siensynligen vlist
 dem Farerne af en Lofsamling, der bemyndige
 Partiale Opstande, indsatte Myndigheder, der
 ere National-Repræsentationens Medbeilere, over-
 giver Scepteret i Folkeselskabernes og Factionernes
 Hænder; og som undergav et ved sit Antal og
 sine Fuldmagters Ubestemthed anarkisk Ministerium
 under een Forsamlings vilkaarlige Myndighed,
 der selv er overladt til alle Jacobinernes og Com-
 munens Storme, og ikke kan tiene uden til at
 lovliggjøre Kanners og Radselens Rige. Vi
 haabe, det vil være nok for de Mennesker, der
 beregne Videnskaberne, at see, hvem denne Con-
 stitution tiener til BANNER, og hvem den begiæ-
 res af, til at vurdere dens Uleiligheder og Gavn-
 lighed. Hvis Røverne afte den med saa megen
 Jæber, hvis Uordenens Venner ere den saa sær-
 deles hengione, hvis Blodmændene attraae den
 saa lidenskabelig, er det let, deraf at slutte, at
 den indeholder Grundsætninger, helliger Ind-
 retninger, der ere Begiærlighed, Uorden, og
 Tyrannie gunstige, og det er let at bevise, ved
 at giennemløbe dens Anordninger.

Frankrigs Stierbne underkaster den een ee-
 neste Forsamling, uden at give denne en lovlig
 Tømme, og ved at foreene hos den alle Magter,
 udsætter den Frihed for at være tabt uden Red-
 ning, saasnart som nogle ærgiærrige og fordær-
 vede Mennesker komme til at herske deri. Det

er saa, at man underkaster de Love, den
 gjøre, Folkets Sanction; men de, der forfatte
 de denne Artikel, vidste, ligesaavel som vi, Dele
 det er umueligt at samie Primairforsamlinger, Morde
 saa ofte, og endnu vanskeligere, at faae saa ma Frank
 ge Borgere til at raadslaae om Lovgivningsgier dan
 stænder. Kan man tænke sig en næsten sted give
 varende Raadslagning af sex tusend Primairfo uroeli
 samlinger, i et Land paa 25 Millioner Men fra de
 sker, hvis talrigste Deel skylder sig næsten uaf ger,
 delig selv til Agerdyrkingens, Windskibelig uer h
 dens og Kunsternes, Manufacturens og Hand alition
 lens Syssler; hvis meest oplyste Deel ydermel den s
 skylder de skionne Kunster og Videnskaber der organ
 Stræben og Baagen, og som alle samlede i hoora
 saa stadigen kunne beponse de Gienstænder, positio
 vilde underkastes dem, at de kunde naae gavnlis titiske
 Resultater. Denne

At gjøre Frankrig til et bestandigt raad at for
 slaaende Folk, er at borttrøe fra Agerdyrkinge byprett
 dem, der bestandigen burde overgive sig dem, dem,
 det er fra Handelens Contorer, fra Windskibelig gere,
 hedens Bærksteder at udribe Mennesker, der be denne
 dre vilke tiene deres Fædreland ved deres virk fædse
 somme Glid, end ved tomme Declamationer at ud
 og løselige Discussioner. end l
 fulde

Kan man desuden forudsætte en saa stor der n
 Genstemmelse af Laro og Villie, at samme Lov Skiod
 uden Fare kunde forelægges alle Rigets Udel de Vid
 linge til Undersøgelse? Seer maa ikke hver tuarist
 Dieblif, selvsamme Lov nyttig for nogle, ugun gienka
 sig for andre, stridig mod dette Departement ledet
 Sæder, opereensstemmende med hints Skik selve
 fe

den forfatte, at opvække mellem Republikens forskiellige
 Dese en nødvendigen sørgelig Tvendragt, væbne
 Vi, Norden mod Sonden, og ved Borgerkrig berede
 linge Frankrigs Sønderlidelse. Endelig vilde en saar-
 naa maa Indretning i saa vidtstrakt et Land, snart
 givende hele Myndigheden i Hænde paa ørkesløse og
 i fiedt uroelige Personer, som ingen Syssel afdrager
 nair fra den Uergjærrighed, at beherske disse Forsamlin-
 Men ger, og som snart gjøre sig til deres Tyranner,
 n uaf især hvis de coalisere indbyrdes. Men denne Co-
 beligh alition er alt dannet; man behøver blot at see
 Hand den 59 Artikel, hvor man finder en Opposition
 derme organiseret og betroet til Tiendedeelen af Folket,
 r der hvoraf det er let at slutte en stedsevarende Op-
 ede ikk position mod alle fornuftige Love, mod alle po-
 r, de litiske Forhold, da det er let at forestille sig, at
 avnlig Denne mytteriske Minoritet ikke vil have ondt ved
 at foreene sig, at eenes i sine Anlæg, og at
 t raad oprette i Republikken en evindelig Kamp mellem
 ninge dem, der ikkun ville Uorden, og de gode Bor-
 dem gere, der ville Fred. Lovgivningen, trættet ved
 libelig Denne Afmagt til at gjøre gode Love, ved denne
 der be stedsevarende Opposition, vil ufeilbarligen søge
 s virt at udfrie sig fra den; den vil ikke forfatte andre
 tioner end Leiligheds Decreter, befriede fra denne storm-
 fulde Sanction; og da den altsaa ikke meere fin-
 na stol der nogen Dømming, enten udvortes, eller i sit
 ne Pol Skjød, vil den uden Modsigelse overlade sig til
 Afdeel de Lidenskaber, som vil byde den disse, til de tumultu-
 riariske Bevægelser, der vil bringe den til at
 ugun gienkalde, forandre, paa ny indføre dem; saa-
 ment ledes vil den vilkaarlige Regiering oprette sig ved
 Efterselve Constitutionen; saaledes vil de provisoriske Lo-
 ves

ves Regiering, der ikke mindre farlig, end de vilkaarlige, bestyre Lovgivningen. Aldrig nog stadigt eller hoitideligt, aldrig noget overlagt komme ud fra det lovgivende Corpus; det uden Omhue og Orden lade overilede og tyranniske Decreter udslippe; og da Factionernes Styrke stedse maae beregnes i Forhold til Svagheden af de Mægter, der ere bestemte til at kue dem, ville hine snart sønderlide National-Repræsentationen, for at opsluge heele Frankrig, der saaledes er bestemt til aldrig at nyde Roe eller Stillehed.

Undtages Primairforsamlingernes uroelighed og anarkiske Jurisdiction, udover Lovgivningen en fuldkommen Despotismus overalt, hvad der vedkommer; og medens dens Myndigheds Forbuden Barighed, Medlemmernes aarlige Fornægtelse giver dem i Jacobinerselskabets Magt, der steds beherkses af samme Myttere; byder den endvældig over, jeg veed ikke, hvilket Spøgelse udøvende Magt, bestaaende af 24 Lemmer, hvor hver Dieblis udsatte for Anklagedecreternes Volden, som ingen Formalitet bestiermer dem for.

Det fuldbyrdende Raad uden Vardighed uden Kraft, uden Stadighed deeler sig blant sig stort et Antal Lemmer, at Handlingens Løds og Hurtighed aldrig kunde blive dets Deel; og nævnt, ligesaavel som Lovgivningen af Følger er den imidlertid underkastet en høieste Myndigheds Raadighed, der udover over alle dets Lemmer Ret over Livet og Døden, anklager, affatter og lader dem hæfte efter Tykke. Dets Forhold til Bestyrrelserne blive ubestemte; man veed ikke

om disse ere det undergivne; man veed ikke, om de ere uafhængige; og de, der med saa stor en Dristighed have skreget mod en Fædrealismns, der aldrig var til, indfiste ikke noget Baand, der sammenknyttede Rigets forskellige Paaalter.

Den væbnede Magts Bestyrelse bliver i denne Constitution, under de første Mytterses Besættelse, der have Mod til at bemestse sig denne. Ikke blot er der ingen eeneste Artikel til at kue Oprør, og alt, hvad der kan sigte til det fælskelige Legems Omstyrning; men ydermere betager den høitidelig erkjendte, og saa lidet bestemte Opstandsrettighed den tilkommende Lovgivning endog Midler til at kue Oprør.

Intet er fastsat for den kommende Magt; ingen Begrænsning givet den individuelle Frihed, og de meest tyranniske Indretninger, de meest vilkaarlige Domstole kunne lettelig komme heraf, ved den Maade, hvorpaa den lader Criminala læse Nationis være ubestemte.

Ingen Grundsætning er fastsat i Henseende til vore Forhold med fremmede Magter; man veed 1) hvo der skal erklære Krig; 2) hvo der skal foreslaae Fred; 3) hvo der udnævner Gesandter og Generaler o. s. v. Og i dette uordentlige Capitelregister, der aldrig fortiente Navn af Constitution, er Grundens Inddeeling, Borgernes Stand, Primairforsamlings Dannelselse, Fuldmagternes Inddeling, Embedernes Tilhør og Grændse, alting ubestemt, alting udkaftet af Bankundighed og Uduelighed; Ondskab har eene skrevet bestemt; har dybt indgravet sine Siærlings og Evendrags Grundsætninger, der skulle frembringe

bringe Oprør, fremme Uhyndring, forlænge Anarchiet, fornye Blodbaddene, og fremslede Tyranniet.

Alt det tydelige og afgjorte, man kan læse eller fatte i disse forhadte Tanker, er Sanction for Partisopstandsbredden, den jacobiniske Sects og dens Affiliationers mytteriske Bevaring; Vedligeholdelsen af en frygtelig Commune, bestemt til at undertrykke heele Frankrig, ved at trælsbinde dets Repræsentanter, og at underkaste alle Republikens Rigdomme nogle Sectioners demagogiske Taleres rusende Indfald.

Disse, Borgere! ere de sande Tillokkelser, der forene om denne Constitution alle Uordenens Venner, alle Anarchiets Tilhængere; disse ere de Grunde, der for nogle Dage siden dreve eders troeløse Collegier, og deres vilde Drabanter til at komme med Dolken i Haanden at affordre eder Constitutionen fra 1793. Giver disse Mordmennesker denne Constitution, og vover da at sige, at I give den meere, end den Revolutionsregiering, I afstøje, og der saa afstyheligen gienkalder Forbrydelsens Almagts Dag.

Revolutionsregieringen begunstiger meere Clubbernes Vergiarighed. En anarchisk Constitution smiggrer meere alle Rovers Fordeel og Lidenskaber.

Under Revolutionsgieringen har man seet Evedragt komme mellem de Onde, og de dyestligste eller heldigste knuse deres skyldige Medbeilere. Under en slet Constitution handle de Onde i en fuldkommen Uafhængighed, den een af den anden; de kiænde ikke engang denne Slags

En

Subordination, der styrer deres Rasenheder og deres Slag efter nogle Høvdingers Tarv og Anlæg. Af disse to ulykkelige Riger, er det sidste det, der sammenkæder fleest Uordener, der truer Samfundet med den meest overhængende Oplosning; den er saa voldsom, at det Tyrannie, der tidlig eller sildig følger derpaa, synes en lykkelig Lindring.

Franske Folk! du har ikke kæmpet saa mange Aar, paa det Frieheden blot skulde være et tomt Navn, paa det Blodmenneskens Tyrannie endnu eensgang skulde være dine Bestræbelsers Løn; det vilde dine Repræsentanter ikke taale.

Lad os, Borger-Colleger! lad os i en evig Glemsel henkaste dette vore Undertrykkes Bærl, at det ikke meere kan tiene Dyrørsskifterne til Paaskud. Ved at tilstaae, det har været tyranniseret, har det heele Frankrig tilstræffeligen tilintetgjort denne foregibne Antagelse, man nu anfører; og alle Franskes Samtykke til vore Tyranners Bandykning fordømmer deres System, deres Planer, og deres forhadte Love til Foragt. I kunne uden Frygt, som uden Hindringer overlade eder til eders Oplysnings Skyldfer, eders Buisdoms Tilskyndelse. I kunne indstaae for selve Folket den Antagelse, man har afvunget det, og dets Kiendelse skal retfærdiggjøre eder. Det er Tid, at dets Villie forkynder sig paa en frie og fast Maade, og den bør ikke være eder tvilsom. Det vil antage eders Bærl, hvis dette er det og eder værdigt; og det vil for evig bandlyse eders Decemvirers anarchiske Love, og, som det er berettiget, fragaar

gaae den Slags tilstrængte Stadsfæstelse, de ho-
de boret at bygge paa, for at lobliggiøre For-
brydelserne.

Efterat have brude de skammelige Baand-
hoorned de havde belæst eders Tankers Fri-
hed, og eders Raadslagningers Rytighed, har
J tilbyde den franske Nation den republikanske
Constitution, som skal betrygge dens Uafhængig-
hed; J har ved dennes snare Indførelse, omst-
der betrygge den riiges Eiendom, den fattige
Tilværelse, den vindstibeliges Nødselse, alles Fri-
hed og Sikkerhed; J har lade franske Folket
blandt de Nationer, det omgives af, tage det
Rang, der er det anvist af Naturen, og den Ind-
flydelse, dets Styrke, dets Oplysning, dets Han-
del har give det; lade Roelighed herse uden U-
dertrykkelse, Frihed uden Uroelighed, Retfærdig-
hed uden Grumhed, Mennefselighed uden Skrøbelig-
hed. J har skabe en Regiering fast, uden at
være farlig, giøre dens Bedagelse hastig, med
sætte Grændser for dens Virksomhed, deele den
lovgivende Magt, uden at svække den; giøre Lov-
givningens Gang langsom, og sætte den i Sik-
kerhed for al Overiselse, uden at laane dens
Energie; forbinde Magterne saaledes, at deres
Forening virker det gode, og deres Adskillelse
gior det onde næsten umueligt; betrygge Dom-
stolene en fuldkommen Uafhængighed, der aldrig
volder Ufkylden Uroe, aldrig under Forbrydel-
sen Sikkerhed; omgive den udøvende Magt, med
en Myndighed og Ansæelse, der gior den uden-
lands æret og indenlands agtet, uden at kunde
sætte Friheden i Uroe; dette er det viise og ære-

fuld

fulde Maal, hvorhen al eders Panser skal henvende sig.

Vi have giort al vor Eflid, for at nærme os saa meget mueligt hertil i den Plan, vi i Dag komme at underkaste eders Dømmene. Den grundige Undersøgelse, I nu skulle anstille derover, den Drøftning, hvortil denne vil give Anledning, ville fuldbringe dette vigtige Arbejd.

Conventen er kommet saavidt, at den nu svæver over alle personlige Fordeele, vrangt Udsigter, smaa Begreber, og uden Frygt tør overlade sig til sin egen Oplysnings Drift; den bør vogte sig modigen for en fuldkommen Democracies og en uindskrænket Liigheds bedragelige Grundsætninger, der uimodsigeligen ere de frygteligste Klipper for den sande Frihed.

Den borgerlige Liighed er i Grunden alt, hvad en fornuftig Mand kan fordre. Den fuldkomne Liighed er et Hiernesvind; skulde den kunde være til, maatte der være en fuldkommen Liighed mellem alle Menneskers Forstand, Dyde, physiske Styrke, Opdragelse og Formue.

Forgiæves vilde Wiisdommen udtømme sig, for at skabe en Constitution, saasnart Bankundighed, og Mangel paa Deeltagelse i Orden, havde Ret til at optages blandt Bygningsvoogterne og Forstanderne. Vi bør beherskes af de bedste; de bedste ere de, der have meest Indsigt til og meest Fordeel af Lovens Overhold; men paa meget faa Undtagelser nær ville I ikke finde saadanne Mænd, uden imellem dem, som have en Eiendom, og derved ere hæftede til det Land, den ligger i, de Love, der bestærke den, den

den Noelsighed, der betrygger den; og som skil-
de denne Eiendom, og den Velstand, den
giver, den Opdragelse, der har gjort dem skif-
tede til at giennemgaa med Skarpsind og
Grundighed Fordelene og Uleilighederne af de Lo-
ve, der bestemme deres Fædrelands Skiebne.
Manden uden Eiendom behøver tværtimod en
stedsebarende Anspænding af Dyd, for at væ-
re nidkær for en Orden, der ikke bevarer no-
get for ham, og for at modsætte sig Uroelig-
heder, der give ham nogle Forhaabninger. Man
maa tiltroe ham meget flint og meget grun-
det Overlæg, hvis han skal foredrage det vir-
kelige Gode for det tilsyneladende, Fremtidens
Fordeel for Dagens.

Giv 3 Mennesker uden Eiendom de po-
litiske Rettigheder uden Indskrænkning, og dis-
se nogensinde komme paa Lovgivningens Bæn-
ke, ville de opbække, eller lade opbække Uroe-
ligheder, uden at befrygte Virkningen deraf;
de ville indføre, eller lade indføre Paalæg, der
ere skadelige for Handel og Agerdyrkning, da
de hverken havde følt, eller frygtet, eller for-
udsæet deres sørgelige Følger; og de ville fort-
sagt styrte os tilbage i disse voldsomme Kram-
peræknninger, som vi knap ere komne udaf, og
hvis Smærter over Frankrigs heele Overflade
saa længe vil føles.

Et Land, der bestyres af Grundeiere, er
i den selskabelige Orden; det hvor de, der in-
tet eie, regiere, er i Naturens Stand. De
gamle have helliget dette i deres glimrende Al-
legorier, da de sagde, at Curs, Agerdyrknin-
gens,

gens, og følgerlig Eiendommernes Subiude, var den første, der havde bygget Byer, ordnet Selskaber, og givet Nationerne Love.

Vi foreslaae eder derfor at vedtage, at man for at være valgdygtig til Lovgivningen, maae besidde nogen Slags fast Eiendom. I vilde afgjøre, om denne Eiendoms Værdie bør være bestemt, eller om, som vi have meent, da dens Størrelse altid svarer til Eierenes Formue, den da ikke giver samme Sikkerhed, af hvad Udstrækning den er. Dette er ikke at lægge Baand paa Vælgernes Frihed; det er at frembyde Valgmandene, det er at frembyde Samfundet, et Middel til at luttre disse; det er paa en Maade en Sikkerhed, et Ansvarligheds Pant, heele Samfundet ætter, naar det skal beklæde et af sine Lemmer med det Embede, at indgaae Forpligtelser i dets Navn.

Men vi have ikke troet, det var muligt at indskrænke Borgerrettigheden, at foreslaae de Franskes Majoritet, eller nogen Deel af den, saa liden den var, at frastige sig dette herlige Navn. Alle have lige og med lige Mod kæmpet, for at befrie Samfundslegemet, alle bør da udgiøre en Deel deraf. Den Sikkerhed, Samfundet forlanger, naar det skal overdrage en af sine Fuldmagter, er et Resultat af dets collective Ret, af dets almeene Villie; efter at have organiseret sig, raadslaaer det om de Villkaar, det vil ælle af sine Forrigheder, dets Lærv er dets Grundsaetning, og det kan ingen anden have; men naar det samles for at udøve denne første Bestilling, er det sam-

mens

mensat af lutter lige Lemmer; det kan ingen af dem udbringe af sit Skind.

Eiendoms Vilkaaret er ikke Grundbolden i det Samfund, hvoraf hver Mand ligesuldt er en Deel, uden Hensyn til, hvad han eier. Den arnes Fattigdom har samme Ret til Besskermelse, som den riiges Overskud, Haandværksmandens Windskibeligbed, saavel som Agerdyrkerens Høst. Vilde det desuden være politisk, vilde det være nyttigt for Noeligheden, at deele et Folk i to Parter, hvoraf den eene siensynlig vilde være Undersaat, og den anden eenesældig? Vilde denne tiltagne Magt andet, end væbne den undertrykte Deel mod den undertrykkende? og vilde det ikke være at plante i Staten evig Uvdragts Spire, der vilde ende med at kuldkaste eders Regiering og eders Love? ved at affliære saa talrig en Deel Mennesker fra Samfundsligeme, fordomte I dem da ikke til, at ansee sig, som uden Fædreland; og ville I ikke for stedse gjøre dem til Drabanter hos den første Røver, der vidste at viise sig for dem som den, der var værdig at have deres Fornærmelse.

Vi have imidlertid undersøgt, om der ikke gaves nogle uundgiangelig nødvendige og fravigelige retfærdige Undtagelser i de politiske Retigheders Udøvelse. Vi have troet, at hver Borger, for at udøve disse, maatte være frie og uafhængig; den, der er i Tyendestanden forekom os ingen af Deelene at være; han eier virkelig ikke mere sin naturlige Uafhængighed; han har bortbyttet en Deel af sin Frihed mod nogen Slags Løn; han er undergivet et andet Men-

nesse,

neske, hvis Tanker og Meeninger han mod sin Villie vilde laane, og hvis Indsigelse i de offentlige Raadslagninger han vilde fordobble. Han taber da for Biebliffet Udvælsen af Borgerrettigheden. Ligeledes vil det for Fremtiden være med den, der ikke kan læse og skrive, og ikke har lært en Haandtering. Et Menneske er i Grunden ikke virkelig frie, med mindre han i sit eget Arbeid har Midlet til at erhverve sit Udkomme; et Menneske er ikke virkelig uafhængig, uden naar han ikke trænger til nogen til at oplyse ham om hans Pligter, og til at fortolke hans Begreber.

Efterat Bogtrykker-Konsten er kommen i Brug, maae den Vene at kunde læse, betragtes som den siette Sands, hvis Udvikling kan eene gjøre os til virkelige Mennesker, og forsælig til Borgere. Desuden er det en skøn Hylding, der bringes den borgerlige Liighed, naar den Forpligtelse paalægges enhver, at lære en Haandtering; det er ugienkskelig at udslette de forhadte Forstiael, der vise sig af Forstiaellen paa Stæder; det er for heele Nationen at forege dens Riigdomskilder tilligemed dens Bindstibeligheds Sphære, det er at udriue Mennesket fra Last og Riedsomhed, der som oftest ikke hiemsøge ham uden, fordi han har intet at forrette *). Liggere og Landstrygere

*) Det er usornødent at anmærke, at denne Indretning ikke kan anvendes paa den mindste ren-

gere udgiøre ingen Deel af Samfundslegemet: de første, fordi de ere det til Byrde, de sidste, fordi de tilhøre intet Land. Fremmede ere Bankrotterne i Giæld til det heele Samfund, de have forraadt den første af de Pligter, det paalagde, den, at ære sine Forbindelser; de ere under Mistanke for Uredelighed. At befale, at ingen Borger kan udøve sine Rettigheder uden at være indskrevet i den offentlige Skatteliste, er heller ikke at lægge Baand paa denne Udøvelse; det er at hellige den Grundsætning, at hvert Lem af Samfundet bør bidrage til dets Udgifter, saa soon end hans Formue er.

Den franske Republik er giæstfri; den vil modtage i sit Skib, beskyærme ved sine Love, forsvare ved sin Regiering alle de Udlændinge, der komme paa dens Grund, at drive nogen Handel, naturalisere nogen Vindstibetighed, og nyde fredeligen Frihedens Velgierninger; den vil vedligeholde den constituerende Forsamlings philanthropiske Love, der uden engang *) at fordrø en løslig Siengjæld, affskaffede denne Tyranniets Ret, der var bekiendt under Navn af Droit d'Aubaine. Men der er Forskiel paa denne broderlige Modtagelse, der viises alle Forsdens Indvaanere, og paa deres Tilstødelse til de politiske Rettigheder. Inden den franske Nation

der

rende Slægt, hvis Opdragelse er blevet overladt til den gamle Bestovrelses Ligegyldighed.

*) Ifølge hvilken Regieringen arvede de fremmede, der døde i Frankrig.

Betragter dem, som sine Børn, bør den forvisse sig om, at de ere værdige at opfylde deres Pligter. Vi foreslaae eder adskillige Vilkaar, formedelfst hvilke enhver Udlænding skal anses for at have givet Folket, hvoraf han vil udgiøre en Deel, den Sikkerhed, Politik og Fornuft i lige Grad fordre. Men der er en anden Sikkerhed, som Nationens Læb fordrer, og som vi ville foreslaae eder, ikke for Udøvelsen af Borgerrettighederne, men for Valgdnyttighen til de offentlige Embeder, der ikke kunne være til, og besættes, uden i Overeensstemmelse med alles mueligste Fordeel. Vi betragte denne Indretning, som et væsentligt Værn for den Constitution, I ville indføre, og som det, der skal sammenholde alle dens Deele. Vi ville foreslaae eder at vedtage, at efter nogle Aar ingen kan beklæde en Post i den politiske Organisation, uden han i Norge har beklædet en lavere.

Denne Idee er ikke ny; adskillige Statsmænd have angivet den; den udsødelige Forsætter til Samfundsfordraget havde hentet den af de gamle Republikers Lovgivning, og foreslaagt Polakkerne den; Mirabeau, som man ikke vil afstride en Statsmands dybe Blik, havde foreslaaet den i den konstituerende Forsamling. Ikke at kalde andre til de vigtige Poster, end erfarne Mænd, der alt ere kjendte ved Folkets Valg, alt ere prøvede ved at forestaae mere eller mindre vigtige Bestillinger, der alt i flere Aar have været overgivne til den offentlige Menings luttrende Scrutinium, dette er den første

Fordeel af denne Indretning; lægger hertil, at ved dette Middel I beklæde alle Eembederne med en ny Glands, gjøre dem lige ærefulde, lige dyrebare at erholde, siden de ere den nødvendige Veie til de høiere; I betrygge disse Embeders gode Forvaltning; thi paa den Toer, de, der beklæde dem, vise, vil deres Forfremmelse heroe.

Saaledes indføre I denne Rappen af Verre og Dyd, der er Republikernes Grundvold; og I lade selve Vergiærrigheden sammenføje sig med, til Fordeel for eders Løvs Guldbyrdelse; fremdeles, hvad og er en Fordeel, betrygge I Folket, at Embedsmændene af første Rang, alle blive ligeligen valgte paa enhver Plet af Republiken, da man ikke let vil kunde vælges uden paa de Steder, hvor man har forrettet det Embede, hvorved man blev valgdgygtig. Ved at undersøge dette Forslag nærmere, have vi ikke fundet nogen fornuftig Indvending, der kunde hindre eder fra at antage det; men Frygten for at misbruge eders Dieblif, nøder os med Tausshed at forbigaae en Mængde Grunde, der understøtte den. Under Monarkiets Aag havde denne Undersøgelse fundet medføre en vanskeligere Raadslagning; men i en Regiering, som ingen Vanskeligheder vil møde i Guldbyrdelsen af Folkets Villie, hvor de offentlige Indretninger, Skikke og Sæder foreene sig med Løbene, for at betrygge Friheden; hvor den eene Magts Indgreb i den andens Rettigheder næsten ikke mere vil være at betrygte, forsvinde alle Uleiligheder, og Fordeelene bestaae.

Men

Men vor Nation er ikke frie, ikke lykkelige, ikke mægtig uden ved den Erbsdighed, den viser sine egne Love. De fleste Lovgivere have, for at indgrave denne Erbsdighed i Borgernes Siæl, gjort en Overtroie deraf. Snart have de omgivet Loven med Præsters og Poeters Digtinger; snart have de laant gamle Baners Indsindelse. Altid have de vaaget over, at deres Forfattere skulle være omgivne af alt, hvad der paahylder Erbsdighed. De have valgt deres Talemænd mellem dem, der ere gangne udaf den Alder, hvor Lidenstaberne forstyrre Roligheden, og paalægge Vilddømmen Taushed, mellem Mand, der have prøvet ved en lang Bane af ærefulde Arbejder, eller prisværdige ved deres ustraffelige Levnet. Lad os vide efter deres Exempel at indføre denne Lovens hellige Dyrkelse, en Kilde til bestandige Dyder, og heroiske Opoffrelser; men ved hvilke Midler skulle vi opnaae dette?

Skulle vi kalde religiøse Begreber til Hielp? O! deres Indsindelse vilde være forgiæves, den behøver Sjæls Undersøttelse. Lad os overalt lade Religionen stræbe at røffe Menneskene ved sine velsdædige Laster, helliggjøre deres Moral, luttre deres Sæder, bue deres Laster, og om mueligt, faldkomme deres Baner, og deres Grundfæstninger; men sjælsfæde være dens Rige særskilt fra Lovgiverens. Naakalder han dens Myndighed, vil han snart see sin at forsvinde; og naar han vil blive dens Øverstepræst, vil han blot være dens Træl.

Skulle vi paakalde Opdragelsens Rige for at bestyrke Lovenes? Men Begivenhedernes, ja lad os sige, Forbrydelsernes Strømme har ingensteds ladet disse Indretninger opkomme, hvor nye Slægter luttre sig under de Viises Opsyn. Een eeneste Opdragelse har kunnet give vore Siæle ny Kraft; den har underkastet os samtlige sine Underviisninger: det er Ulykkens Opdragelse. Men saa virksom den end kan være, ere de Love, der have forberedet den, meget lidet stikkede til, at gjøre den Dykkelse elsket, vi vil le grundfæste.

For at gjøre vore Love ærede, for at give dem dette hellige Præg, der opflammer Siælen, og bøier Villien, og gjør dem varigere, end de Raabbertabler, man kan skrive dem paa, have vi blot at indpræge dem dybt Viisdom. Lad os først indføre alt, hvad der kan give dem, der ere deres Folk, denne Stadighed, denne Klogskab, der betrygger dem for Lidenstaberne Overraskelse. Lad os danne Lovgivningen saaledes, at Loven aldrig uden dybt overlagt kan udgaae derfra. Lad os erindre os saamange Storme, der ere opvakte mellem os, og i Skisdet af de foregaaende Forsamlinger. Loven, der beredes i denne Kamp af skinsyge og uroelige Lidenstaber, tabte i Forveien denne dybe Moralitet, der skulde udgiøre dens Kraft, og da den omgav sig med det forargelige Minde om de Uroeligheder, der herskede ved dens Fødsel, udgød den sig ikke over heele Riget, uden for at vække nye Uroeligheder.

Hvis Philosophernes Tænken, hvis de Lærdes Undersøgelser udkræve den Siælens Samling, fordre al den Agtsomhedens Magt, et Menneske er i Stand til, hvad vil da finde Sted ved at udarbejde en Lov, som foreener saavel Bønskelighederne af de store Tænkekræfter, som Jagttagelser af de Facta, der ere vanskeligt at udvikle, og Opøsningen af det menneskelige Hjertes største Problemer.

Hvorledes skal Lovgiveren opløste sig til sine høie Syssler, naar han, i det han danner Loven, er i saadan en Stilling, at alt vækker hans Sindslidelser, uden at noget kan lægge Tømme paa dem; naar hans Siæls Uroe voxer og variggjøres ved alt det, der gøres omkring ham? Men enhver Stat, der faaer sine Love fra en Forsamling Lovgivere, der besøges lige som et Skuespil, hvor man seer herse en Siæring, en Forbildelse af Følelse, sandere og dybere, end alt, hvad Scenen kan frembyde; og hvor Bedraget er saa fuldkommet, at Tilskuerne selv troe sig Medspillere, deele, og atter frembringe Bevægelsen; hvor berusede Mennesker stodes, tumles i Lovene, og troe at raadslaae.

Hvor ofte have vi ikke midt i Stormene sagt til os selv: Lad os paalægge vore Lidenskaber Tausked, de fornede os, vandre vort Værk. Og kunne vi undertrykke vore Bevægelser? Hvad Indretning tvang os dertil? hvad Tømme havde vi paalagt os selv? Bestandig stillede mellem Dumheden, der udsætter uden at oplyse sig, og Bønsundigheden, der afgaar uden at raadslaae, maatte Diebliffets Overraskelse bestem-

stemme Loven. Den dannede, den forkyndte sig meere end eengang, ikke naar vore Hoveder vare oplyste, vore Siæle sindige, men naar vore physiske Kræfter vare udtømte. Had os ikke fortie os det; om vi end i denne morsomme Kamp ofte have seet Frihedens, Almeensvellers Eidskab vise sig stærkere og mere haardnakken, end de Fjendomme, den fastede over Ende, er det imidlertid efter Tingenes Natur, at de personlige Eidskaber, at Begierlighed, Vergiærrighed, Had, Hævn, have en virksommere Aarvaagenhed, hæftigere Tone, en dybere Duelighed, større Talent til at forlede Menneskene under trolose Paaskud, end de velvillige kiærlige Eidskaber, der angaae det almene Vel: saa Seieren i Forsamlinger, hvor Loven hver Tiime kan forkyndes, naturligvis maae blive de første.

Beholder denne Fæthed til at giøre Love, og snart skulle I see dem mangfoldiggjøres, modifies, stodes, strides.

Hvorledes vil Dagsloven blive hadret, naar den strider mod Gaardsloven, der igien omstødet adskillige andre?

Hvorledes villo Lovene blive hadrede, naar, Tak see deres gaandselose Mangfoldighed, det meest udstrakte Hoved hverken kan rumme, eller fatte dem?

Vaage over, at der kun ere saa Love i et Alge, or at vaage over, at de blive bedre fastede, bedre udførte; det er at berede en simpel Hærbog, som en hurtig Undervisning, som en let Erfaring kunne indgrave i Menneskenes Hjer-

te;

te; det er at anbefale dem desmere til Kiærlighed og Erbødighed. Alt paalægger da den Nødvendighed, at sætte en mægtig Dæmning mod Lovgivningens Hastighed; denne Dæmning skal Erfarenhed lære os at bygge; denne Dæmning er det lovgivende Corpus's Deeling i to Dele.

Forgiæves ville I afflikke en Raadslagnings Orden for een eeneste Forsamling; troe I, at dens Hæftighed, der stedse forøges ved Hindringer, skulde ære de Sranke, I vilde omgive den med? den vilde ikke lankelindes af eders Formaliteter længere, end til den behagede at nedbryde dem. Alt, hvad der vilde paalægge den Baand, vilde være den forhadet; og da den ansaae alt, hvad der var imod dens Magt, som Sranke for Friheden, ville I snart see den hæde sig over alle Regler, og betragte sin Befrielse, som en gienfødende Revolution. Saa ofte man, endog falskeligen, bildte den ind, at en Forandring var vigtig for Statens Held, at en hurtigere Raadslagningsmaade kunde være Almeenvellet gavnlig, vilde den skynde sig at antage denne.

Jeg vil ikke standse længe ved at gienkalde eder de Farer, der ere uadskillige fra een eeneste Forsamling. Jeg har eders egen Historie og eders Samvittigheders Tølelse for mig. Hvo kunde, bedre end I, sige os, hvor stor i een eeneste Forsamling, enkelt Mand's Indflydelse kan være? hvorledes de Lidenskaber, der kunne indsniges, de Uenigheder, der kunne fødes, nogle Mytteres Rænker, nogle Riddingers Forbøvhed, nogle Taleres Deltalenhed, den offentlige

Meer

Meening, hvormed det er saa let at belægge den, kunne der opvække Uroeligheder, som intet standser, foranledige en Overfæltelse, som ikke møder nogen Tømme, og frembringe Decretter, der, hvis de overholdes, kunne berøbe Folket sit Held og sin Frihed, og hvis de indstilles, National-Repræsentationen dens Kraft og dens Agtelse.

I een eeneste Forsamling møder Tyranniet ikke Modstand uden ved dets første Skridt; hvis en usorudseet Omstændighed, en Enthusiasmus, en Folkeforvildelse lader det overskride den første Hindring, møder det ingen mere; det væbner sig med Nationens Repræsentanters heele Kraft mod den selv; den opreiser paa en eeneste og fast Grundvold Rædselens Throne, og de dydige Menneſker blive inden kort Tid tvungne til at synes, som de stadfæstede Forbrydelser, og at lade Blodstrømme rinde, inden de naaer at gøre en lykkelig Sammenrottelse, der kan sælde Tyranniet, og atter opreise Friheden.

Der kan ingen stadig Constitution være, hvor der i Lovgivningen kun er een eeneste Forsamling; thi kan der ikke være Stadighed i Beslutningerne, er det meget siensynligt, at der heller ingen kan være i Constitutionen, der skal tiene dem til Grundvold. Da der ingen faste Love bliver, bliver der heller ingen politiske Bedtægter; da der ikke er politiske Bedtægter, er der ingen national Character, og følgerig vil intet meere forsvare den Constitution, Folket har besvoret. Det vil være nok, at nogle Medlemmer, som det er gaaet imod deres Hensigter, med

med
ling
hvo
nedb
Afde
lade
er
af
dem
som
paa
and
de
veie
Do
vor
den
den
me
imo
een
opst
der
der
har
mer
den
In
foie
An
Fo
Ba

med Utaalmodighed bære dens Nag, og Forsamlingen vil med eet finde sig i Uroe uden at vide hvorfor, og vil ufriwilligen drives til at reise og nedbryde den. Lovgivningens Fordeeling i to Afdeeler modner alle Raadslagninger, ved at lade dem gienneemgaae to forskiellige Grader; den er Borgen, at de Regler, der drages for hser af dem til Lovens Dannelsse, blive hædrede af dem begge. Den første vil anvende mere Agtsomhed paa sine Beslutninger, blot for det de paa ny skulle gienneemgaaes af den anden; den anden, advaret om den første's Vildfarelser, og de Aarsager, der have frembragt disse, vil i Forveien sætte sig i Sikkerhed mod en vildfarende Dom, hvis Grund den kender; den vil ikke vove at forkaste en Beslutning, der frembyder den Retfærdens og Almeenbifaldets Stempel, den vil ikke vove at antage en, som denne samme Retfærd, samme offentlige Mening hæve sig imod. Er Spørgsmaalet tvivlsomt, vil og den eene Sections Antagelse og den andens Afslag opslaae en ny Votering; og om man end undertiden skulde vedblive et ildegrundet Afslag, er der ikke mindste Ligning mellem den Fare, at have en god Lov mindre, og at have en ond Lov mere; og vi have endnu i denne Henseende naaet den høieste Fuldkommenheds Grad, menneskelige Indretninger kunne modtage.

Hvis vi til alle disse Grunde behøvede at føie nogle Exempler, vilde vi beraabe os paa Amerikas; næsten alle Constitutioner hos dette Folk, der er vor ældre Broder paa Frihedens Bane, have inddeelt Lovgivningen; og den of-

fent

fentlige Fred har været Folgen deraf. Pensyl-
vanien eene har i lang Tid kun bilet een eene-
ste Forsamling; og uagtet dens Indvaaneres re-
ne Sæder, deres simple Skikke, deres huuslige
Dyders Bliidhed, have indbyrdes Uenigheder ad-
skilt den, og nødte den omsider at følge sine Næb-
staters Exempel.

Jeg kiænder — det tør jeg sige — in-
gen fornuftig Indvending, der kan gisres mod
Løvgivningens Deeling, men der er en Art fors-
ndfattet Meening mod denne viise Grundsaetning,
da de uroelige, forrige og mistænkelige Gemyt-
ter, Frihedens skinsyge Elskere troe stedse i den-
ne gavnlige Indretning at see de tilintetgiorte Tit-
lers Gienføddelse, Adelsens Opstandelse, Pairska-
bets Skabelse. Vante til, ikke at adskille Fos-
restillingen om de to Kamre fra den om en ar-
velig Værdighed, frygte de, at vi i Frankrig
ville virkeliggjøre det vanskabteste af alle Sys-
temer. I lad dem fatte Mod, disse Denner af
en Riighed, den vi elske, som de: Den Con-
stitution, vi tilbyde, maa hvile paa denne evig-
ge Grundvold, og vi ville ikke vige derafra. Lad
dem forjage al denne barnagtige Frygt; den
paniske Skræk er de snævre Hoveders og de svæ-
ge Siæles Lod, og det vil uden Tvivl være nok,
at kiænde den Organisation, vi foreslaae, til at
dømme, at den intet maa tilbyde mod den re-
publikanske Frihed.

Et Kammer af arbejdige Pairs er en Frem-
bringelse af Lænsboomoden, for at bevare de sto-
res Privilegier, og forsvare Thronens Myndig-
hed; den kan ikke naturaliseres i en Republik
Skiod;

Skib; et Senat paa Livstid er en aristokratisk Indretning, der ikke strider mindre mod de hel- ligede Grundsætninger, der have beredet vor Re- volution, end mod Almeenvellets. Vi foreslaae blot at inddele det lovgivende Corpus i to Raad, der ere lige valgte af Folket, udnævnte for li- gelang Tid, og ikke ere forskiellige fra hinan- den, uden ved deres Medlemmers Alder og Tal. Den eene, kaldet goodes Raadet, skal overdrages at foreslaae Lovene. Den anden, kaldet Oldingsraadet, og bestaaende af 250 Medlemmer, skal have Ret til at undersøge dem, og Loven skal ikke være faldkommen, før den er antaget der. Der er upaatvivlelig in- tet i dette System, der ligner Pairskabet, els- ler et Senats Aristokratie.

Det Oldingsraad, vi foreslaae eder, er en viis, politisk, og moralsk Indretning, hvis Hensigt er, at overholde Folkets Rettigheder, og bevare Friheden. Det engelske Pairskabs Hensigt er at stadfæste Kongedømmet; Oldings- raadets Hensigt, at hindre dets Gienkomst. De have kun een Fordeel tilfælles, den at standse Lovgavernes Overilelse; men i øvrigt er der ik- ke meere Liighed mellem dem, end mellem Mo- narkie og Republik, Lønssystem og Liighed, Frihed og Trældom.

Vi have ikke nøiet os med, at foreslaae en mægtig Hindring mod den Overilelse, der afvinger een eeneste Forsamlings Enthusiasme- Decreter; vi have og vilbet betrygge Oldings- raadet for den farlige Fristelse, at falde til Medbeilerie med femhundredes Raadet, angaa-
ende

ende Lovenes Forslag og Forsærdigelse; vi have indskrænket dets Rettigheder og dets Syssler, saaledes, at det aldrig kan foreslaae Love, at det blot kan stadfæste de Beslutninger, der tilstilles det, eller nægte dem sit Samtykke.

Femhundredes Raadet, som bestaaer af de yngste Medlemmer, skal da foreslaae de Decretter, det troer nyttige; det skal være Republikens Tanke, og saa at sige dens Indbildningskraft; Oldingsraadet skal være dens Fornuft; det skal ikke have andet at gjøre, end viiseliggen at undersøge, hvilke Love ere at antage, eller at forkaste, uden nogensinde selv at kunne foreslaae.

Det modsatte havde været farligt; intet havde hindret, at en Faction, der reiste sig i Oldingsraadet, jo kunde vilde vinde Folkemeeningen ved overdreven Forslag, og kappedes i Daarlighed med det Raad, det skulde holde tilbage.

Vi fiende adskillige andre Forslag til Inddeelingen af det lovgivende Corpus; de ere forekomne os lige mangelfulde, i eet vilde man blot have een Forsamling, der til visse Epoker skulde deles ved Lodkastning, og altsaa rullede evig paa sig selv; man tilstod dem begge Lovenes Forslag, og respective Stadfæstelse; men deraf slød den muelige Uleilighed, at organisere disse forskiællige Forsamlinger tvertimod deres Forsætninger, og den Fare, alt for ulige at fordeele de forskiællige Medlemmers Talenter. I et andet havde man foreslaaet at skabe to lige Afdeelingen, der raadslog hver for sig, foreslog hin-

an

anden indhørdes deres Decreter, og foreenedes sammen at raadslaae i een eeneste Forsamling, hver Gang der var Dissens.

Vi have troet, at dette Forslag frembød endnu flere Uleiligheder, end det første; der er samme Spil for Factionerne; samme Henrivelse at befrygte, samme Indflydelse af Taleren, som i een Forsamling. I denne Hypotheseis maae Kamrene være eenige, hver Gang Giensstanden er af liden Betydenhed, og da er netop Adskillelsen unyttig; hver Gang Emnet forstorres, og faaer hoi Betydenhed, frembringer Meeningsernes Afvigelse Foreeningen i eet Kammer; og det er da alle een eeneste Forsamlings Farer, netop for den eeneste Ting, hvor man burde undgaaet dem.

J ville see af vor Plans Artikler, at vi giver Lovgivningscorpuset saakort Tiid at være i, at den offentlige Frihed ikke staaer nogen Fare, at dens Medlemmer ikke fordærves ved Magtens berusende Vane; men tillige saa lang, at det selskabelige Legeme betrygges for de Ryskelses, som alt for idelige Giensvalg nødvendigen drage med sig, formedelsst de Udkaaredes Mangel paa Erfaring, og Mangelen af Stadighed i de Systemer, som maa vise sig der: det er den velerkjendte Nødvendighed af at bestride den Ustadighed, der har bragt os til at antage den Tanke, at fornye Lovgivningen deelsviis, og giøre Giensvalgene muelige. Saaledes skal den halve Deel af det heele lovgivende Corpus fornyes hvert andet Aar; saaledes skulle de udgaende Medlemmer være giensvælgelige; saaledes skulle

Skulle de samme Grundsætninger, de samme Sty-
 lemer forevige sig, uden at Magten bliver i de
 samme Hænder; saaledes skulle Lovgivning og
 Bestyrelse ikke forandres, hvorvel Embedsmæn-
 dene skifte; saaledes skal Republiken stedse blive
 den samme, og Borgerne, saabelfom de frem-
 mede, ikke mere være udsatte for at regne i de-
 res politiske eller personlige Forhandlinger paa
 det ubiffe i en fuldkommen Fornøelse, og en
 Forandring af Grundsætninger; saaledes skulle
 de strafsverdige Mennsker, som i det forbryder-
 ske Haab at omstabe eller forandre vor Regie-
 ring og vore Love, grunde sig paa den Utfræe,
 en Lovgivning kunde have til at nedbryde, eller
 forandre, hvad der havde været til før den,
 endnu eengang blive bedragne i deres Forhaab-
 ninger.

Vi ville ikke tale til eder i Dag om Cons-
 tentens Fornøelse; men vi troe, at Statens
 Belfærd udtræver, at Vedligeholdelsen af den
 Constitution, I skulle antage, æsker, at denne
 idærffættles efter den Maade, der er foreslaaet
 for de nærførestaaende Forsamlinger; og vi skul-
 le inden faa Dage foreslægge eder et Lovforslag
 herom.

I skulle omgive det lovgivende Corpus
 med ærværdige og majestetiske Former; det skal
 raadslæe, beklædt med fine Værdighedstegn, paa
 det ethvert af dens Medlemmer høert Dieblif-
 gienkaldes, hvad han er, og hvad han bør
 være.

Uden at forkaste Offentligheden af dens
 vigtige Raadslagninger, ville I ikke, at disse
 skulle

skulle kunne påavirkes af en uredelig og bestisk
 felig Følsomhed; I ville med god Følelse tænke,
 at det allerførste Vilkaar til at vedligeholde
 de Folkets Frihed, er Lovgivningens Uafhæn-
 gighed, og I ville ikke see denne Uafhængig-
 hed, hvor syv hundrede Lovgivere kunne beherskes
 ved en Høresal paa fire til fem tusinde
 Personer, der kan sammensættes af den første
 Mytter, som vil organisere den.

Vi ville foreslaae eder, at decretere som
 Constitution, at Antallet af de Personer, der
 indlades i Bøgerne, ikke i noget Tilfælde kan
 overskride Halvdeelen af Repræsentanternes; det
 er det eneste Middel til at hindre hine,
 at kunde undertrykke disse.

Offentligheden af deis Raadslagninger kom-
 mer ikke blot af, at nogle Borgere ere Vid-
 ner til den; det der især udgior den, er Pro-
 tocollernes og Journalernes Offentlighed; det
 er ved den Cankernes Meddeeling, der skyder
 af Trykfrøen, at hele Frankrig kan be-
 vaane eders Forhandlinger, og Omrøisningers
 Ydermere have I i Gaar hienfendt os Under-
 dersøggelsen af et Forslag, der sigter til at ved-
 tage, at paa hvert Sted end Lovgivningen er,
 skal der om den sammensættes en Dag, der
 er udstrebet af alle Republikens Departementers

Dette Forslag er forekommet os overeens-
 stemmende med de Grandsætninger, der have
 tiend os til Grundvold, og vi ville foreslaae
 eder at antage det.

Lovgivningen er virkelig, om jeg saa kan
 tale, hele Frankrigs Eiendom; dens Uafhæn-
 gighed

gighed og dens Bevarelse bør ikke blot betroes til Patriotismen og Modet i den Stad, hvor den raadslaar, fremfor den hele Republik; de ere begge Deele for vigtige til, den kunde forlade sig blot paa en enkelt Deels Omsorg. Desuden ville I i Antagelsen af denne Idee finde et nyt Middel til alt meere og meere at sammendrage de Aaand, der bør indbyrdes foreene et og samme Fædrelands Borgere. I ville derved til fastsatte Lider samle Mennesker, der uheldigviis ere fordømte af Naturen til at leve adskilte fra hinanden. Efterat have et Dieblif udøvet disse fælles Forretninger, ville de mellem deres Medborgere tilbagebringe den hellige Broderligheds Følelser, der bør være Republikens Grundvold.

Men hvilken Regjeringens Form end er, bør den vigtigste Omsorg for dem, der ere kaldte til at organisere den, være at hindre Thænsdehaverne af al Slags Myndighed fra at oprette en undertrykkende Magt. For at naa dette med Visshed, maa Magternes Organisation saaledes forbindes, at de aldrig ere samlede i de selsomme Hænder; allevegne, hvor de ere samlede, allevegne, hvor de ere sammenblandede, er der ingen Frihed meere, der er blot Despotismus.

Lovene maae forfattes med Langsomhed, og udføres hastigen; og det modsatte finder nødvendigen Sted, hvis den Magt at give Lov er forbundet med den at lade dem udøve. Lovene maa være almeene, omfatte alle Mennesker, kiendes i Forveien af alle, der ere dem

undergioné, og det modsatte indtræffer nødvendigen, hvis Lovgiveren ydermere kan overdrages Fuldbyrdselsen; da have I ingen positive Lovemeere, I have blot Kløvdelfer anvendte paa enkelte Tilfælde.

Alle Magter udsælbe fra Folket; det er en urygkelig Sandhed, som ikke trænger til at fastsættes; men siden Folket ikke kan udøve dem, maae det overdrage dem saaledes, at ingen af dem undertrykker det; og de undertrykker det sikkerligen, vare de betroede i selskamine Hænder. I de gamle Republiker fandte man ikke noksom Vigtigheden af Magternes Fordeeling, ogsaa var den vilkaarlige Regiering stedse ved Siden af Lovene; ogsaa forstyrrede voldsomme Rystninger ofte den offentlige Fred.

En af de største nyere Publinister, Samuel Adams, har skrevet, at der ingen god Regiering, ingen stadig Constitution, ingen sikke Beskærmelse for Lovene, Frieheden, og Folkets Egen-domme haaves, uden de trende Magters Ligevægt. Der er denne Grundsatning, vi foreslaae at iwerk-sætte mellem eder:

Vi have nu talt til eder om den lovgivende Magt; med de tvende Magter, den indeholder, bør vi i vor Organisation forbinde den, det er påalagt at fuldbyrde Lovene. Denne bør være uafhængig af hiin, uden nogenstinde at undertrykke den; den bør være Lovene undergivet, fordi denne er det formodede Udtryk af Folkets Villie, uden nogentid at være Lovgiveren det samme.

Den udøvende Magts Uafhængighed bør ikke volde eder nogen Mistillid; glemmer det Indtryk, forduus Rayne gjorde paa eder, hvilke nu aldeles have skiftet Betydning. Forhen var den udøvende Magt Thronens Stytte, nu bliver den Republikens. I have stedse angrebet, og svækket den, fordi I vilde omstøde Thronen, der truede eder. Nu bør I befæste den; da eders Hensigt ikke er at nedbryde, men at bevare Regeringen; I bør omringe den med Vælde, Agtelse, og Glands; I bør bortskyde langt fra den alt, hvad der kunde undertrykke og fornede den; thi ogsaa den er Ihændehaber af en betydelig Deel af Folkets Vælde. Vi have med Modenhed overveiet, om vi skulde umiddelbar lade den udnævne af Borgerne; vi have herved fundet alle formange Uleiligheder til at foreslaae eder dette. Vi have frygtet, at naar den var udnævnet af alle, den vilde faae en alt for stor Vælde i Forhold til Lovgivningen, hvoraf hvert Medlem kun er valgt ved en Part af Borgerne; og da den bør være ansvarlig og i Stand til at kaldes for Domstolene, have vi frygtet, den skulde benytte sig af alle de Stemmers Understøttelser, der have valgt den, for at undgaae alle Forsølgelser. Ved at lade den udnævne af begge Nationalrepræsentationens Afdeeling, have vi troet, at betrygges for disse Uleiligheder, og have herved fundet den Fordeel, at bringe Venneforhold mellem disse to Myndigheder; det er Frankrig nok, at disse Magter ere uafhængige; men den udøvende Magt, hvorvel den udnævnes af Folkets Repræsentanter, skal være dem underordnet,

fiden

iden de ikke kunne gienkalde den; men blot stille den for Domstolene, efter de Former, der ere indsatte for selve Repræsentanterne, det er at sige, efter et Decret, givet, som alle Love.

Vi foreslaae eder, at sammensætte den fuldebyrdende Magt af fem Medlemmer, hvoraf en femte Deel aarlig afgaaer, samt give det Navn af Directorium. Denne Forbindelse foreener Regjeringens Kraft saameget, at den kan være sikker, og fast, og deeler den saameget, at den gjør det umueligt for nogen af Directoriet at tragte efter Tyrannie. En eeneste Formand havde været farlig; Republikanerne ere alt for let overladte til Factionernes Indflydelse, til at vi skulde foreslaae eder, at betro en enkelt Mand en saa overordenlig Magt. En Præsident for dette Directorium, udnævnt efter Constitutionen, kunde ogsaa over sine Colleger tiltrænge sig for stærk en Overbægt, og denke bør I betrygge dem for; det er ikke for deres, men for Folkets Skyld, de bør være uafhængige og frie, de bør være lige af Magt. Hvert Medlem skal have Forsædet tre Maanedes, i denne Tid skal han have Statens Underskrift og Seigl. Ved den langsomme og gradvise Afsløsning af Directoriets Medlemmer, vedligeholde I Ordens og Følgsagtighedens Aand, og I ville foreene Eenhedens Fordeele, uden at have dens Uleilighed; det er i dens Hænder I ville overgive Regjeringens Tanker, dens Bestyrelses hellige Skat. En eeneste Aand vil omfatte alle Deele under deres almæne Forhold; men vil kun fatte det heele deraf; Forvaltningens Deele skulle under hans Befaling

ger betroes Ministere, som det har udnævnt, og kunne afstafkes efter dets Villie; vi kalde dem Generalagenter, og foreslaae eder sex at udnævne. Lovgivningen skal bestemme deres respektive Fag og Forretninger.

Foruden Ministrenes Udnævnelse foreslaae vi eder, at betroee Directoriet Republikens høieste Forvaltning, alle Loves Fuldbyrkelse, Raadigheden over den væbnede Magt, Omsorgen og Bestyrelsen af Underhandlingerne, med samme udstrakte Fuldmagt, hvormed eders Almueenvels Committee nu er beklædt. Vi troe, det bør have samme Forslagsret til Krig, som i Constitutitionen af 91 var tillagt den udøvende Magt.

Dette Directorium, som forestiller den franske Republiks Styrke, som skal overholde dens Decreter, forsvare dens Rettigheder, og skaffe dens Værdighed hæder, maae være beklædt med en Glænde, der svarer til dens høie Forretningers Vigtighed. Vi foreslaae eder at give hvert af dens Lemmer en Embedsdragt, som de aldrig skulle aflægge, Magt, som bestandig omgiver deres Boepæl i Nationalpalladset, og Lønning, der sætter dem i Stand til at modtage med Uafhængighed fremmede Magters Gesandte.

Ved at foreslaae eder disse Ideer, have vi vel gjort os Regning paa Uerfarenheds, og selv Uredeligheds Skraal. Disse foregionne Politiker, som forrige Aar vilde omskabe alle vore Huse til Hytter, alle vore Stæder til Landsbyer, og alle vore Marker til Ørknier; disse mørke, og vilde Mennecker, der ødelagde alt for at faae alt lige, og som vilde have opofret

fret Dyden selv, havde den forestilt sig for dem under Velstandens Dragt, ville sikkerlig gjøre os en stor Forbrydelse af at have vovet at gjøre eder Forslag, der saa gandske stride mod deres System. Enhver Regiering forfælder dem; alt, hvad der gjør denne hædret, opbringer dem, og da de aldrig have kiendt Friheden uden under Selvrædighedens Træk, afstøje de alt det, der fordømmer Ublueshed til Frefrygt, og Rænker til Underkastelse.

Det er i Dyrighedernes Majestet et Folks Majestet fremstinner; og disse tragte de efter at fornægte; de gienkiende blot denne Majestet i en forblindet oprørst og fordærvet Mangdes Bacchantløb, Hælsedhuien og blodtørstige Forslag. Men Borgere! vi ere overtydede, at der er intet Conventlem, som jo nu er overtydet om disse demagogiske Grundsatningers Daarskab og Farlighed.

Statsmand! studerer Mennesket, og I ville see, hvor saa Borgere der gives, som ere filosofiske nok til at ære Dyd, Sandhed, og Fornuft i deres Nægenhed. Vore Følelser have bestandig Indflydelse paa vore Begreber. Dyrighedens Erværdighed, Værdighed, anstændige Prydelse, danne Gemytterne til Erværdighed og Lydighed. Maaskee var aldrig denne Forsamlingsaal bleven opbrudt af Røvere, havde hver Folkets Repræsentant været tilholdet, aldrig der at lade sig see uden i sin Embedsdragt.

Affværges en meget farlig Bildfarelse, og beholder dette politiske Axioma: Den mindste
Deel

Deel tilfagen Magt kan nedbryde Friheden; men Friheden bestyrker sig blot selv, naar den styrker de lovlige Autoriteter, der ere indsatte til at bevare den.

Hvad Glands, hvad Magt vi imidlertid foresloge eder at give det Directorium, den overste Fuldbyrkelse er overdraget, troe vi at have sat tilstrækkelig Grændse for dets Magt, til at heroelige eder mod det Misbrug, det deraf kunde vilde gjøre. Det skal fuldbyrde alle Love; men det skal ingensinde foreslaae nogen. Det kan hverken kaldes, eller affattes af Lovgivningen; men overtræder det hiin Pligt, kan det af den anklages for en Nationalsthing, der udnævnes umiddelbar af Folket. Det anordner, og bestemmer Udgifterne efter de Summer, som den lovgivende Magt har bevilget; men national Stakammeret, som udbetaler paa dets Anviisninger, er aldeles uafhængigt deraf. Det udnævnes af den lovgivende Forsamling, som paaseer, og styrer det; og da dets eeneste Syssel er, at bevare de offentlige Penge, uden nogensinde at kunde raade derover; kan fra dets Side ingen Dødsling finde Sted. Det skal vel have Bestyrelsen over Armeerne til Lands og Bands, og Republikens heele Magt; men det skal ikke i noget Tilfælde kunde lade dem anføre ved noget af sine Medlemmer; ydermeere skal Raadigheden over den offentlige Magt paa selve det Sted, hvor national Repræsentationen har Sæde, vel tilhøre det; men i det Tilfælde, da Lovgivningen frøgtede nogen Urdelighed, nogen Sammenførgelse, nogen stor Forbrydelse mod

Fri-

Frieheden, kan den berøbe Directoriet Raadigheden, ved at erklære Fædrelandet i Fare, og da bles den overdraget i Oldingsraadets Hænder, der imidlertid ikke skulde beholde den længere, end til Roeligheden var bragt tilbage.

J satte lettelig, Borgere! at denne Modsatning af Fordeele, denne Forstiellighed af Forretninger, og denne Fordeeling af Magter maae være uoverstigelige Dæmninger mod Vergierrigheden hos Mennesker, der vare affindige nok, til at tragte efter Tyranniet. Disse trende Magters Samvirkning vil give os viise Love, langsomt undfangne og hastigen udførte; og da Retlighederne for hver af disse tree ere indelukte inden vel satte Grændser, der ikke lade dem haabe nogen Fordeel af de gienfidsige Angreb, de kunde gjøre paa hinanden, maae alt være eder Sikkerhed, Borgere! at de ville oppeie, uden at støde mod hinanden, og have Die med hinanden, uden at strides.

Vi have betragtet Republikens indvortes Bestyrelse, som et umiddelbart Udspring af den udøvende Magt. Forvaltningen bør være eensdan, regelret, og stadig i sin Gang; det er Dagslysets velgiørende Varme, der udvælger af dets Skid, for bliidelig at giennemtrænge Jordens meest affides Braaer. Aldrig har nogen Deel af Bestyrelsen maattet fornødige en fuldkommnere Samvirken, en inderligere Eensstemmelse, ordenligere Forbindelse. Den mindste Medbeiling mellem dens Agenter, den mindste Modsatning i dens Forhold modstride
den

den offentlige Lykfsalighed, angribe det almeene System.

Man har fkreget mod Fædrealismen; den var meget meere i Systemet fra 1791, end i Hiertet paa dem, man beskylde for at vilde fremdrage det igien, og desuagtet kom den aldrig til Virkelighed.

Medlemmerne af den constituerende Forsamling i Striid mellem Attraae at bevare Thronen, og at undergrave den lønlig, mellem Frygt for at lade den faae for megen Magt, og ikke noksom at stadfæste dens Myndighed, troede, at de i hvert Departement burde oprette en anden Myndighed, der var stærk nok til at modstaae Monarkens Indgreb; men de faae ikke tillige, at disse Corporationer, som i Følge deres Syzlers Natur maatte være ham underordnede, enten vilde være mod ham, hvilket vilde lamme Udførelsen; eller vilde laane ham deres Understøttelse, hvilket vilde berede en Tilvæxt af hans Magt; de betænkte ikke, at da enhver Myndighed nødvendigen tragter efter at forstørre sig, kunde talrige forvaltende Corporationer, der vare udnævnte af Folket, og betroede Forretninger, der nærmede dem til dette, og der uafsladelig vare borte fra Nationalmagts fælles Middelpunkt, ligeledes sammenrottes, og medbeile med Nationens Fuldmagter, især i en Tingenes Orden, hvor disse Magter vare bestandig i Kriig.

De tænkte paa den anden Side ikke paa, hoormegat det kunde fornytte, at overdrage en underordnet, men vigtig Udøvelse til Corpora-
tio-

tioner, der i Følge deres Organisation vare væsentligen raadslaaende.

Directorierne vare alt for talrige; almeene Raadene vare unyttige. De første raad slog i Staden for at handle; de sidste, der kun samledes een Maaned, medbragde blot Overfladen af Begreber, og kunde ikke andet end hilde Directoriets Gang, og skiltes virkelig næsten altid først, efterat have fortæret en kostbar Tid med lange og unyttige gandske gemeenlige almeene og politiske Omtvistinger. Er Republikens øverste Forvaltning betroet i fem Mænds Hænder, hvi skulde da hver Departements Underforvaltning fornødige et større Antal? Og hvorfor især ville I, da Udøvelsen bør være simpel og snar, organisere raadslaaende Corporationer, der plagedes af Trang til at gjøre Løve, der ved deres Beslutninger indsatte ligesaamange forskellige Lovgivninginger, som der gives Departementer, og der næsten bestandig afveeg saavel fra deres Indstiftelses egenlige Formaal, som fra denne Grundsætningernes Eenhed, der er enhver Regiering saa nødvendig? i Staden for de forvaltende Corporationer, saadanne, som de hidtil have været, foreslaae vi eder, i hvert Departement at skabe en Forvaltning af fem Medlemmer, der udnævnes af Folket, og ere under den udøvende Magts Opsyn og Myndighed. Ved Siden af denne skal der være en General-Commissair, som det er overdraget at fremstille Udøvelsen, at betrygge Overholdelsen af Lovene, og brevveksle umiddelbar med den udøvende Magt, hvoraf han udnævnes.

Vi have troet, intet at burde ændre i Frankrigs nærværende Inddeeling i Departementer. Vedtægterne ere dannede efter denne Inddeeling; og hver Forandring vilde medført en stor Deel Uleiligheder.

Vi have intet sagt enten om Colonierne, eller om de erobrede Lande; dette bør være Gienstanden for en egen Forestilling, der usfortøvet skal blive eder forelagt. Vi have bevaret Departementernes Benævnelse, det parisiske undtagen, hvilket vi foreslaae at kalde Seinedepartementet; der maae end ikke i de allermindste Ting være noget Privilegium til.

De 547 Districter, de 44000 Municipa-
liteter vare en farlig Hærskare; denne umaadelige Mængde Forvaltninger, der alle virkede paa eensang, og alt for ofte til modsatte Sider, næsten altid uden Underordning, vare i det politiske Legeme en Spire til Anarchie og Død. Snart, som Parises Commune medbeiledes til store Municipaliteter med den øverste Magt, og næsten bestandig med den høiere Magt; snart forbandt de sig indbyrdes for at angribe eller forsvare den eller den Nationalmagt. Nu var det en Forvaltning, der opmuntrede den lovgivende Forsamling til at angribe den daværende Constitution; saa var det en anden, der dadsede 20de Junis Begivenheder; alle vegne reiste sig en Modsatnings Vind, og lod sig sole ikke at være forskiellig uden i Henseende til Gienstanden. Siden, da Anarchiet havde antaget en vigtigere Character, have vi seet adskillige modigen at affordre eder Lov, der vare stærke nok til at kue det; medens

andre Lykønsbede eders Tyranner med deres første Bestræbelsers Held.

I Stæden for saa mange Municipaliteter foreslaae vi eder, at oprette en eeneste i hver Canton. Denne Forandring var krævet, for den constituerende Forandring sluttedes; den æffedes paa ny i den lovgivende Forsamling. Eders første Constitutionscommitte havde antaget den; og hvis Robespierres Constitution i kraftigste Maade forbad den, da var det, fordi hiin behøvede et System, der organiserede Anarchiet. Ved Hielp af denne Indretning blive Districterne unyttige, og vi foreslaae eder at afskaffe dem. Iblandt de overmaade store Fordeele, vort System foreener, maae man saaledes ogsaa medregne, som noget, Afskaffelsen af et betydeligt Antal Embedsmænd, og de offentlige Bekostningers Formindskelse. Cantonsmunicipaliteterne skulle dannes af eet Medlem fra hver nærværende Commune, der isærdeleshed skal overdrages een Deel af dens Politie; vi indbyde eder, at henvende nogen Opmærksomhed paa de Reglementanordninger, vi i denne Henseende ville foreslægge eder, og som det vilde være for videløstigt at udvise her. Vi have sørget for de Uleiligheder, der flyde af de store Communer; thi I ville ikke troe, at det er i vor Plan at foreslaae eder, igien at oprette Parises Municipalitet. Hvert Municipalitet skal have en vis Folkeantallet; men den vil ikke kunde være større, end en anden. Saaledes ville de store Stæder blive indeelte i adskillige Communer. Vi ville meere i Frankrig naturalisere Familie- end Stavnsmænd.

And. Folketallet er meget meere Forvaltnings Grundvold, end Rummet. Hvorvel de civiliserede Mennesker ere væsentligen hæftede til den Grund, de leve paa; er det desuagtet deres Mængde og deres Forening, hvoraf deres Retfigheder og Fornødenheder udvalde. Levnssystemet beherskede Grunden for at trælsbinde Menneskene; Friheden behersker Menneskene for at gjøre Grunden frugtbar og riig.

Maae den politiske Frihed nødvendigens flyde af den gode Organisation, af de Magter, vi nu have talt til eder om, da er den dommende Magt den, hvorpaa i Særdeleshed den borgerlige Frihed hviler. De forstes Virkning rammer Samfundet taget i sin Forening, og nedstiger siden igien over hver Borger i Særdeleshed. Den dommende Magts er derimod, saa at sige, personlig; den fordeeler sig først over hver Borger, og opstiger derpaa igien til Samfundet betragtet under eet. Dens Indflydelse er daglig, den er alle Øieblikke, og alle Stæder; og der er næsten ingen Livets Omstændighed, hvori dens gode Organisation er ligegyldig; thi der er ingen Samfunds — jeg tør endog sige — ingen hushelig og privat Handling, hvorpaa den jo meer eller mindre umiddelbar virker. Den betrygger enhver's Sikkerhed; den gaar over Eiendommen; den er gode Loves sande Vægter; da det er af den gode Anvendelse, den gjør af dem, at alles Noelighed flyder. Men jo meere denne Magts Virkning er nærmet Personerne, jo meere Indflydelse maae den have paa Menneskenes sædvanlige Stilling, og jo meere maae

maae man vaage over dens Organisation. Des
spotismen og Anarchiet ere i dens Hænder; er
den for stærk, bliver den Tyran; er den for
svag, vil den lade den bestiaarmende Myndig-
hed, Samfundet har betroet den, drive for Ham-
delsen; og i begge disse Tilfælde krænkes Frie-
heden.

Den constituerende Forsamling, som hav-
de den Ære at omstøde alt, hvad der modsatte
sig Folkets Frihed, og den fulde Udøvelse af
dets Rettigheder, men som fanstee havde den
Uret, at mindes de Indstiftelser, den nedbrød,
deels for at gienstabe nogle deraf, deels for alt
for diametral at vige fra de Grundsætninger,
nogle andre havde helliget, havde uophørlig det
af den dommende Magt alt for længe udøvede
Tyrannie for Die, og tænkte ikke noksom paa
den Kraft, denne havde nødvendig for at blive bes-
skærmende og beskyttende; saae i denne kun en
Fiende, den maatte nedbryde, i Stæden for en
velbædig Magt, hvis Organisation burde fulds-
kommes; betragtede den meere i sine politiske,
end sine borgerlige Forhold; saae blot Fornøden-
heden af at omstøde Parlamenterne, i Stæden
for at tænke paa Fornødenheden af at indsatte
saa stærke og duelige Dommere, at de med Vil-
lighed kunde fiende i alle Borgerses Stridigheder;
frygtede, at alt for talrige og alt for mægtige
Corporationer skulde sætte den politiske Frihed
i Fare ved at tyrannisere den borgerlige; og,
nødsaget at bevare Thronen vilde den i det mind-
ste ikke, at denne skulde kunde finde en Støtte
mod Folket i de samme Corporationer, der hid-
til

til havde bekæmpet den. Men i denne Deel af den politiske Organisation er, ligesom i alle de andre, det Dødelik kommet, da det synes muligt at gjøre alt, hvad der er godt, ubundet af alt det onde, der hidtil har været.

Vi have søgt at give Domstolene tilstrækkelig Glands og Udstrækning til did at kalde Mænd af Kundskaber, til at beklæde dem med en tilstrækkelig Agtelse, til at berede dem ved Bane til Forretninger, Erfaring og Kundskab, til at formindste deres Antal, for saaledes at lette Folket Midlerne, at gjøre bedre Valg uden at skabe frygtelige Corporationer, der kunne opkaste sig til Medbeilere af de andre Magter, vi foreslaae eder at indsatte.

Da vi sysselsatte os med denne vigtige Deel af vort Arbejde, have vi omhyggeligen skielnet mellem tvende væsentlige og særskilte Deele i Domstforvaltningen; den eene tilhører meere umiddelbar den offentlige Magts Virkning; den er virkelig et af de særegne Biskaaer ved den fælles Forening, det er criminal Retfærdigheden, og Sikkerheds Politiet; Samfundet bør organisere denne i det heele, og i dens Deele; og Borgernes, nedbøiede for den, kan ikke meere bruge Indflydelse paa den Maade, hvorpaa den forvaltes. Opfylde de nogle Embeder derved, da er det ved Samfundslægningens Overdragelse, det er, som offentlige Embedsmænd, og ikke, som personligen deltagende i denne virkelige Forvaltning. Den anden synes ikke at tilhøre uden de Borgere, der øffe den; de ere Herrer over at lømpe dens

Hande

Handling, at bestyre, saa at sige, dens Lovgivning og dens Former; den er ikke over den, men blandt dem, og Samfundet kan ikke komme imellem, og lægge sig mellem dem og den, uden naar der ikke i dem selv meere er noget Middel at eenes; det er den borgerlige Retfærd. Vi have da skilt den fra den criminelle.

Deres Organisation maatte virkelig være forskiellig, siden den Grundsætning, som styrer den, ikke er den samme; siden, medens den eenes Gang er uforanderlig og fast, dens Former helligede, kan den andens Styrelse, dens Anvendelse paa en Maade veksle efter de Borgeres Lykke, den paakaldes af. Den eenes Tienere udøve desuden en rædsom Magistratur, medens den andens blot ere kaldede til fredelige meere forligende end strænge Syssler. Den borgerlige Friheds Vedligeholdelse krævede ikke mindre umodsigelig, at denne Deeling bevaredes. Det er en tilstrækkelig frygtelig Magt, den, der daglig kænder over Menneskenes Liv og Ære, uden at man endnu giver den Rettighed, at kænde over deres Eiendomme.

I det vi sysselsatte os med Criminalretten, have vi vel vogtet os for at gjøre noget Skaar i de eedsvornes herlige Indretning, hvis Theorie er blevet saa høldigen stadfæstet ved Anvendelsen, og selv ved Overtrædelsen af de Grundsætninger, der ere dens Grundvold. Vi have betragtet den, som Frihedens Palladium, som een af de største Velgierninger, Revolutionen har fundet forskaffe de Franske, og vi have troet at

at fuldførmme den endvidere, ved ikke at overlade niere til et eneste Menneske, til et Departements Procureur, General Syndicus, den Forretning at udnævne de Eedsvoorne.

Ved at fæste Vinene paa det af eder nedbrudte Tyrannies Forbrydelse, have vi seet eders stændige Undertrykkere ikke af denne herlige Indretning beholde andet end Navnet, som de stændede, omstabe de Eedsvoorne til Commissarier, berøbe dem alle de Formaliteter, som betryggede deres Uafhængighed, paalægge deres Overtydning Love, tvinge dem til at give deres Stemme med høj Røst, og for at underkue dem ved sine Drabanter, forbyde dem de Forhør, som kunde oplyse dem, ikke meer lade dem have Raadighed til at kiende om en anklagets Hensigt; og endelig nøde dem, til en vis Tidspunkt at erklære, at den anklagede intet mere havde til sit Forsvar at sige.

Slagne af Frygt for at see slige Forbrydelse opstaae paa ny, have vi troet at burde foreslaae eder, constitutionaliter at betrygge den strænge Overholdelse af de Formaliteter, uden hvilke ingen Eedsvoorn mere gives.

Men det er uden Tvivl ikke nok, at Uskyld kan være betrygget mod Frygt for at være Offer for en Doms Partiskhed; man maae ogsaa betrygge den, at den ikke lettelig skal blive udsat for en altheid alt for lang criminal Processus Uleiligheder, for Diebligs Tab af sin Frihed, for de, endog for den reene Samvittighed, foruroligende Uvisheder; vi have

vi have da beholdt Anklagejuriet, og alle de Formaliteter, som foregaae, eller ledsage den Erklæring, der maae være Grund til, at en Borger stilles for Retten.

Den Ret, at anklage Borgerne, at bringe dem for den Domstoel, der skal afgjøre deres Skiebne, kan ikke tillægges enkelt Mand. Havde Robespierres Tyrannie ikke fritaget hans skændige Domstoel for disse forberedende Formaliteter, levede tusende myrdede Franske endnu; og bør Erfaringens Stemme nogensinde høres, er det, naar det gælder om Menneskers Liv, og den offentlige Frihed. Vi foreslaae følgerig eders at vedtage, at naar der handles om Statsforbrydelser, om Indgreb mod den offentlige Sikkerhed, om de første offentlige Embedsmænds Ansvarlighed, skal Lovgivningen eene have Ret at sætte under Tiltale efter de for alle Decreter foreskrevne Former.

En Højesteret, udnævnet af Folket, uafhængig af de constituerede Magter, nedsat 30 Medlemmer fra Lovgivningen, skal fiende paa Anklagen. Dens Domme skulle være høitidelige; man kan ikke omgive dem med formegen Glæde. Vi have Troe til at troe, at de ville blive staldne; men i det mindste vil de blive upartiske; og hvis der uagtet vore Loves Reenhed, og den Saders Simpelt, som deraf vil flyde, endnu gives straffskyldige Mennesker, som vove, at sammenføre sig mod Friheden, i Staden for at nyde dens Velgierninger, skulle sels Formaliteterne ved deres Dom aue alle dem, der kunde være fristede til at efterligne disse. Mogle Old-

tiids Lovgivere forglemte at give Love mod Gadermord. Vi gjøre os en Glæde af at tænke, at naar eders Regiering bliver indført, Friheden stadfæstet paa uroffelige Grundvolde, naar Almeenslykkeligheden bliver Følgen af eders Indstiftelse, vil Statsforbrydelser ophøre at kiendes.

I det vi syffelsatte os med den borgerlige Ret; i det vi undersøgte, hvorvidt den bør tilhøre den offentlige Myndighed, ere adskillige Guldkommenheds Ideer faldne os paa, hvorpaa vi have henbendt den dybeste Undersøgelse. For det første have vi troet, at den youngne Boldgivning kunde træde i Stæden for Sagens Forsølgelse for Retten; vi have troet, at det skemte overeens med Menneskerettighederne, at overlade enhver i Tvivligheds Tilfælde den Ret, at udnævne dem, hvis Kiendelse skulde gjøre Ende derpaa. Det syntes i Begyndelsen adskillige af os, at tvinge Borgerne at tage Embedsmænd, der vare udnævnte af Folket, til Dommere i Tilfælde, der angik kun dem eenes, var at lægge Baand paa deres Frihed uden Binding for Samfundsligeme; det var at forudsætte deres Fortroelighed; men ved dybere at giennemgrandske dette Spørgsmaal, have vi seet, at det var uansteligt, at ikke Boldgiftsmænds Kiendelse tidligere eller senere skulde fremkalde Kiendelse af en ved Loven udnævnet Dommer, og at, da Uansteligheden saaledes steds blev den samme, stod deraf den Uleilighed, at man ikke i Forveien havde givet denne Domstol den mueligst bedste Orga-

nisa

nisati
fig u
dem
derste
faste
vi vi
ere u
gen
de,
have
denne
maast
neften
sande
lertiid
Indre
ner,
der
rende
get.

for o
ger.
minal
anden
re —
de la
constit
le Fr
frastat
væsen
qvæst
skillef

nisation. Andre Indvendinger have frembudet sig mod dette System, og have formaaet selv dem, som i Begyndelsen standhaftigst havde understøttet det, at gaae over til dem, der forfæstede det. Vi vilde ikke gientage eder disse; vi vilde indskrænke os til at sige, at hvis de ere uovervindelige, naar der handles om tourgen Boldgivning, blive de lykkeligviis tilladende, naar der handles om den frivillige. Vi have, saameget vi have kundet, begunstiget denne Maade at afgjøre Tvistighederne, og maaskee er den Tiid ikke langt borte, da Menneskene skulle være noksom oplyste om deres sande Laro, til ingen anden at æsse. Midlertiid have vi bevaret denne vore Lovers ældre Indretning, der indfører Forligelses-Commissioner, og den ikke mindre veldædige, som byder at Boldgivning skal være endelig afgjørende, naar det modsatte ikke forud er betinget.

Den anden Idee, der har frembudet sig for os, var at indføre Eedsborne i civile Sager. Det herlige ved denne Indretning i criminal Sager havde bragt os til at ønske, at anvende den paa den civile Rettergang; vi vare — tør vi sige — ærgjerrige efter at kunde lagge en lige Begjærning til den, som den constituerende Forsamling har udgydet over hele Frankrig; men vi have været nødsagede at frastalde det. Indsætningen af Jury beroer væsentligen paa Afstillelsen af *Qvæstio Juris*, og *qvæstio facti*. I criminelle Ting er denne Afstillelse tit ved selve Naturen; hver Gang der

handles om en Forbrydelse, gælder det først om at afgjøre, hvo det er, der har begaaet den, og derpaa, hvad Straf han fortjener. Der er tvende aldeeles forskiellige og adskillte Siæls Operationer; enten de betroes til to Mennesker, eller til en enkelt, kan de ikke gaa re uden hver for sig, uden at den eene maaificeres af den anden. I civile Sager derimod, hvor der som oftest handles om Fortolkningen af en Lov, eller en Conventions Artikel, ere Qvæstio juris og Qvæstio facti saaledes sammenblande, at det ofte er umueligt at stille dem ad, og at undertiden endog, om det var mueligt, det vilde være et sikkert Middel til at naae et galt Udslag.

Vi have betragtet Domstolenes nærværende Organisation, og vi have troet det umueligt at lade den blive, som den var; 547 Domstole, der dante i sidste Instant, det ene i Forhold til det andet, bestaaende blot af fem Dommere, næsten uden Juriisdiction, som oftest uden Syffel, forekom os ikke at kunde beholdes.

Antog den constituerende Forsamling ikke denne Organisation, uden i den Frygt, den var, at skabe i de ophævede Domstole frygtelige Corporationer; var den Parlaterne alt for nær til ikke indtil Forsagthed at drive Frygten for at fremkalde dem igjen, da ere vi for nær ved Anarchiet ved Samfundsligemet's Medbrydelse, for ikke paa vor Side at frygte, at mangfoldiggjøre de politiske Forbindelser i det uendelige; for ikke at føle Nødvendigheden af

at styrke alle dets Springsiedre, og at give alle Deelene af den offentlige Organisation en tilstrækkelig indvortes Kraft. Den Tanke, at hæfte en Domstoel til hvert District, kan desuden ikke finde meere Sted i en Tingenes Orden, hvor Districterne ere ophævede; i Stæden for en Domstoel i hvert District, foreslaae vi eder, at sætte en eeneste i hvert Departement.

I dette Forslag vil I finde den Fordeel, ikke at beholde en Flok orkesløse Embedsmænd, at formindske Udgiften, selv i det I forsøge Konningerne; at give de med Dommermagten beklædede Borgere saa meget at bestille, at de kunde sættes i Stand til snart at nytte Erfaringens Lys; at lette Folket Midlerne til at gjøre bedre Balg, ved at affordre det langt færre.

Vi lade kun Appellerne bestaae fra et Departement til et Andet; men Lovgivningen bør bestemme disse Appeldistricter. Ved denne ny Plan ville I undgaae den nuværende Uleilighed, at lade omgiøre ved tree Dommere, en Dom, der er affagt af fem, saa at syv Stemmer kan svækkes af fem. Til den Ende foreslaae vi eder, at lade Domstolene bestaae af 14 Dommere; naar I intet forandre ved criminal Domstolen, hvor de 14 civile Dommere gjøre periodisk Tieneste, bliver det civile Tribunal besat af ti Lemmer; de deele sig i to Sectioner, for at domme i første Instant; de trade sammen i een for at domme Appellsager. Vi foreslaae eder intet at forandre i Rettens Pleies Offenlighed. Denne Offenlighed er for Borgerne en Betryggelse meere; der er i alle Mennekers, selv i
de

de ondes Hjerter, en lønlig Skam, der hindrer dem fra at gjøre det Onde, naar de ere sikke paa, det bliver bekændt. Den er en mægtig Drift til at handle Vel, denne bydende Stemme, som lader enhver offentlig Embedsmands Samvittighed høre disse paa eengang troffelige og rædsomme Ord: Erindre dig, at dine Medborgere skulle domme dig!

Vi forandre intet ved Fredsdomstolen; det er af alle Revolutionens Begiærninger den, der er bestandigst bleven sølt, best bevaret. Tyrannerne, Frankrigs Ødelæggere, have ikke vovet med deres ureene Hænder at besmitte denne trofaste Indretning; og den er undgaaet selv Revolutions Regjeringens Angreb, den vil faae en ny Grad af Indflydelse, af Samvirkningen, og Foreeningen af de øvrige politiske Forbindelser, der een efter en anden skulle forelægges eder.

Nødvendigheden af at vaage over Stadigheden af den civile og criminelle Lovgivning, at vedligeholde de samme Formaliteter over heele Republiken, vil paalægge eder den Lov, ogsaa at bevare Cassations Tribunallet, som uden i nogen Maade at være over de sædvanlige Domstole, dog er deres bestandige Opsynsmand.

Lovgivningen kan, om den finder det nødvendigt, forøge Antallet af dens Lemmer; men med saadan Indskrænkning, at den aldrig kan udgiøre et Corps, der er i Stand til at volde Friheden Uro.

Kan Folket ikke selv udøve den Overbals, som tilhører det; kan det ikke styre uden ved sine tilforordnede; kan det, selv naar det er

lidet

libet tafrigt, ikke uden Uleilighed beholde den Syffel at giøre Love; er en repræsentatio Constitution alt, hvad den meest brændende Friheds Kiærlighed kan æfte for en Nation paa 25 Milioner Mennesker; da følger deraf i det mindste, at denne Constitution maae være des saldfommere, jo meere umiddelbar Folkets Valg blive dets Værk. Siden det er udsaget til i Staden for sin directe Billie at sætte en formoder Billie fremført af dets Repræsentanter, maae dets Repræsentanter virkelig være de, det har vildet udnævne; maae dets Billie være reen, og dets Valg frit; og i det mindste ingen kunde lægge sin Indflydelse mellem Folket, der vælger dem, der skulle indgaae Forpligtelser i dets Navn, og mellem dem, der skulle indgaae Forpligtelser for Folket.

Den Valgmaade, som antoges ved Constitutionen af 91, efter den, der var sat i Brug ved Valgene 1789, havde den virkelig sorgelige Mangel, at den i Staden for Folkets umiddelbare Valg, satte en af det valgt Forsamlings. Vi have burdet søge en anden. Vi have burdet bevare Folket den Raadighed, umiddelbar at udnævne sine Lovgivere og sine Øvrigheder. Valgcorpora ere, som alle Forsamlinger, udsatte for den Fare, at henrives alt for hastig. Alt for ofte have de givet efter for den Enthusiasme, en Taler kan vække; for en stor Reputations Indflydelse, og for alle de Stød, duelige Mennesker vidste at give dem.

Det var anden Septembers Forbrændelser, der fik Valgcorpsen, og ophoiede Marat og
Ro:

Robespierre til Lovgiverens høie Værdighed. Det var Rænker, og andre Midler, som indfaldte andre mellem eder. Disse Uleiligheder ville ikke meere finde Sted, naar Primairforsamlingerne udnævne eene; især hvis J, i Stæden for at deele Frankrig, som Constitutionen af 1793 gjorde, i Kredse paa 40000 Stæde, hvilke det overdrages at udnævne en eeneste Repræsentant, hvilket aabner Rænkerne og Midelmaadigheden ny Midler, lade hver Borger give Stemme paa alle dem, hans Departement skal udvælge; thi da neutralisere J alle Rænkens Sammenspind, ved at give dem alt for stort et Rum at giennemløbe; alt for mange Individuer at bestikke; ved saaledes at tilstaae enhver Fortrækkelse en større Udstrækning.

Det vanskeligste var upaatvibelig, at udfinde en Scrutiniums Maade, der kunde være enhver Billie, uden at drage formange Videlstøftigheder med sig. Eders Constitutions Committee havde foreslaaet eder en; vi have provisorisk antaget den; ikke fordi den forekom os fuldkommelig god, men fordi den af alle dem, vi have seet, er den som helliger bedst hver enkelt Stemmes Indsigelse.

J føle, at vi ikke have fundet tænke os noget Balg med lydelig Røst; Friheden er ikke meere fuldkommen, hvis Balget fleer saaledes, naar det gælder om at udnævne en Mand. Denne mordiske Maade, som eders Undertrykkere opfandt, skulde J saa mange flette Balg. De, der søgede at bringe den i Forslag, og tillige uafadelig talte om Republikkaner

fanernes Mod, vidste vel, hvad Regning man maatte gjøre paa hver Mands Mod, der blev tvingen til for Mængden at erklære sig for eller imod den, den beskytter. I denne Balg maade har desuden den, der giver først sin Etienne, naturligvis et Balgforslag, og hans Indsigelse paa de skrøbelige, der komme efter ham, er uberegnelig.

Men det er ikke nok, paa Retfærdens og Lighedens Grundsætninger at have bygget alle Magters Organisation, at have givet Folket en Constitution, som betrygger det Frihed og Fred. Der maae i dets egne Love findes lette Midler til at fuldkomme, at forandre dens forstiaellige Deele, naar Omstændighederne selv forandres. Enhver Forandring maae ikke blot kunde frembringes ved en Revolution. Folkets Villie maae kunde forkynde sig uden Mystelser, og ytre sig uden Hindringer.

Vi ville ikke foreslaae eder til visse fastsatte Tider at sammenkalde Nationalconventer; det kunde hende sig, at Constitutionen paa de opgivne Tider intet Giennemsyn havde forno den, og det vilde være en Feil, at fremkalde et uden Nødvendighed. En Convents Igienkomst, som man forudsaae, vilde frembyde alle Mankesindede, alle dem, der behøve en Omvæltning, hvordan den end bliver, et Haab, som man bør betage dem; ligesom det vilde være en Uroeligheds Grund for de fredsomme Borgere. Vi have træet, at Lovgivningen vilde være tilstrækkelig oplyst om Feilene i Samfundsorganisationen, at den eene burde overdrages

at

at fremkalde et Giennemsyn, som Erfarenhed havde lært den at være nødvendigt; men vi have desuagtet ikke troet, at burde overlade en saa vigtig Beslutning til en eeneste Raadslagnings Hændelse. Der maage være trende Epoker, der ere tilstrækkelig langt fra hinanden, naar dette Giennemsyn skal have Sted; og vi troe, at i dette Tilfælde eene, Oldingsraadet, hvem Lovenes Overholdelse meere særdeels er overdraget, bør have Forslagsretten.

Vi have paa denne Maade under Forstandens og den modne Alders Varetægt givet en Constitution, som det stedse vil være høist farligt at røre ved. Paa dette Forslag, som antages af goddes Raadet, skal der af Folket udværges en Giennemsyns Forsamling, bestaaende af to Læmmer for hvert Departement; men da en Forsamling, som foreener alle Magter, er saa frygtelig en Bølge, er det forekommet os uundgiængelig nødvendigt at hindre, at den, der har Giennemsynet, paa samme Tid skal være overdraget nogen anden Syssel. Kiernet fra den lovgivende Forsamling, skal den i Tausshed sysselsætte sig med den Giensstand, som er blevet den betroet, og indtil dens Arbeide er blevet antaget, skulle de offentlige Magter udøves efter de foregaaende Love; saasnart dette Arbeide er fuldbragt, og i samme Dieblid den adskilles, skal den have tilfisket disse samme Magter det, hvilke skulle være forpligtede at lade det bekiandtgiøre, forelægge Folket det til Antagelse, og betrygge dets Udførelse.

Vi have troet, det var Migt, at forandre
 Affatningen af adskillige Artikler i Menneskeret-
 tighedernes Erklæring, sætte tydelige Bestemmel-
 ser i Staden for upassende, dunkle, forfange-
 lige Meninger, som blot kunde vildlede. Den-
 ne Erklæring er ingen Lov, og det er godt at
 gientage det, men den bør være Samlingen af
 de Grundsætninger, hvorpaa Samfundsorgani-
 sationen hviler; det er den nødvendige Indled-
 ning til enhver frie og retfærdig Constitution;
 det er Lovgiverens Fødsager. Vi have omhyg-
 geligen deraf forvrist alle disse anarchiske Axiomer,
 antagne af Tyranniet, som vilde omstyrte alt,
 for at lænkebinde alt; disse affyelige Sætnin-
 ger, alle Grundsætningers Krænkelse, og alle
 Rettigheders Omstyrning, der synes at bebyn-
 dige hvert straffyldigt Individuum til at angribe
 hele Samfundet, og give en ulovlig og myt-
 terist Minoritet Hævd paa at forstyrre Folkemajo-
 ritetens fredelige og billige Beslutninger, da den
 dog eene bør være Overherre. I ville ikke mis-
 billige disse Rættelser; I ville være eenige med
 os, at det er umoralisk, upolitisk, og overpættes
 farligt i en Constitution, at indsatte et saa uhyf-
 saligt Desorganisations Princip, som det, der
 fremkalder Opstand mod enhver Reglerings For-
 retagender. I ville være eenige i, at det er
 umuligt nøiagtigen at bestemme det Tilfælde,
 da Opstand er lovlig, og bliver en Rettighed;
 og imidlertid, hvis der er en Omstændighed,
 hvor en ubestemt Disposition kan være skadelig,
 da er det denne. Men een Sandhed staar
 fast, og det er, at naar Opstanden er almeen,

be

behøver den ikke meere Apologie, og naar den er partial, er den altid straffhydig. Vi have følgerig bortkastet den 35 Artikel, som var Robespierres Værk, og som ved meere end een Leilighed har været Løsenet for de mod eder samlede Røvere.

Mellem de almeene Anordninger i det Forslag, vi forelægge eder, vilde I finde dem, som paa en meere særdeels Maade betrygge Borgersfriheden, hvoraf Trykkesfriheden udgjør en Deel; dem, der have Hensyn til Ansøgnings-Retten, en upaatvivlelig helliget og ustridig Ret, og hvis Udsøvelse ikke kan paalægges Vaand, naar den ønskes af enkelt Mand; men som man vel maae vogte sig for nogensinde at lade nogen Corporation, hvo den end er, tilrane sig; da deus ne da i Staten for den individuelle Meening frembringer en selvgjort Majoritets, og betrygger Mennesker, der ere stærke ved deres Tal og deres Ansæelse, den Magt at forelægge Befalinger under Paaskud, at frembringe Klager. Ydermeere have vi troet at burde foreslaae eder, ved klare og tydelige Anordninger, at hellige den Ret, alle Borgere have til at samles fredeligen; men paa samme Tiid bestemme de Vilkaar, Samfundet fordreer for at hindre, at disse Forsamlinger ikke kunne skade det. Uden dette lod den oprette sig paa ny denne Friheden fiendske Forsamling, som ved sine talrige Affiliationer, ved sin tyranniske Indflydelse, var kommet saa vidt, at den i Staten udgjorde en Bølge, der var over alle de øvrige, og da den var givet i Hænde paa et lidet Antal Selskabsmedlemmer,

der

der selv vare folgte til nogle snedige Myrere, forestilte midt iblandt os et hundrede Gange strækeligere Aristocratie, end alle dem, Revolutionen har omstyrret. Vi troe, at intet Selskab kan kalde sig Folkeselskab, uden at giøre Indgreb i heele Folkets Rettigheder. Der gives ingen andre Folkeselskaber, end de lovligen indstiftede Afdeelingar af heele Folket. Skal et Selskab være et Folkeselskab, maae hver Borger være indkaldet dertil, blot ved det, han er Borger; og for at udøve det, som alle andre, de Rettigheder, som Samfundsligemet bevarer alle Uden denne Liighed i Afgang, er der kun private Forsamlinger, som Polit et bor holde vaaget Die med Disse — Folkets Repræsentanter! — ere de sikreste Grundsandheder i hver politisk Organisation; er det nogensinde uundgiængeligt at vaaraabe dem, da er det, naar deres Krænkelse og Glemsel have amslediget de stærke Ulykker.

Ved Siden af Samfundsorganisationens heligede Bygning, maae Underviisningens reise sig, som skal tiene den til Medhielp, og væsentligen ugiøre en Deel deraf. Den constituerende Forsamling, som havde gjort saameget for Frihed, forsaae sig i, intet at giøre for Underviisningen, uden hvilken ingen Frihed kan gives. Den havde lagt en dristig Haand paa Forviisningen af alle de Fordomme, der til den Tid havde behersket Menneskene, og den satte intet i Stæden for deres Herredom. Den vilde fremvirke en Revolution ved den menneskelige Aands blotte Oplysning, og den forlod den menneske-

skellige Mand uden Styrelse og uden Veileder; hvad siger jeg: i det den vilde organisere paa ny Grundboide, lod den gammel Glendrian, det fakkte Lys, de ældede Baner fremdeedes ove deres Indsigelse paa Sielens første Indtryk; den arbeidede for kommende Slægter, og lod den Slægt, som skulde fødes, blive under de Menneskers Bærge, der havde meest Fordeel af at hindre, den skulde blive forskiel lig fra de foregaaende.

Det er denne mærkelige Modsigelse imellem den constituerende Forsamlings Grundsaetninger, og dens Forhold; mellem det Maal, den havde foresat sig, og den Plan, den syntes at følge, man maae tilskrive en Deel af de Ulykker, vi have lidt. Tyranniet har i Vankundigheden fundet en næsten uovervindelig Stotte, og den barbariske Bandalismus, en Afkodning af selve Tyranniet, er kommet at laane den nye Kræfter; medens Skaffotterne vare oversvømmede med Slagtoffernes Blod, vare alle de skionne Kunstes Mindesmærker, alle Kundskabers Skatte, alle Videnskabers Helligdomme en Bytte for Brand og Tyrannernes Ødelæggelse. Disse Menneskeheds barbariske Fiender gave uden Tvivl ikke deres Minde til at lade deres Ugierninger for et Dieblif belyste ved Skinnet af de ansette Bogsaamlinger, uden i det Haab, at Vankundighedens Munk derved kun vilde blive tykkere. De Barbarer! de have bragt Menneskeaaenden til at gaae adskillige Aarhundrede tilbage; de have øldet rove Frankrig dens skionneste Fæders

Udkomster; de have ladet til væsentligen at samme
 menstvørge sig, for at affætte det fra det Dic-
 tatur, det stedse har udøvet over de øvrige Na-
 tioner, Kundskabens og Geniets. Folkets Re-
 præsentanter! hvad den constituerende Forsam-
 ling ikke har gjort, tilkommer eder at gjøre; og
 vi have troet, det var umuligt at lade et stort
 Folks Constitution være stum over det, der
 angaaer Underviisningen.

Vi vilde foreslaae eder at undersøge, om
 primair Skolerne, saa, som I have antaget
 dem, kunne blive til uden Modification; om
 det er ikke retfærdigt og statsklogt, at give de-
 res Underholdning at besrude til Communerne
 selv, og folgelig til Borgerne, som ikke synes
 at burde vinde, ved de overvætted Oposfrelser,
 Nationen i denne Henseende gjør.

86 Centralskoler ere forekommet os meget
 for talrige; naar I nedfætte dem til det hal-
 ve, undgaae I den Fare, til Underviisningens
 vigtige Eysser, at kalde den snyltende og ær-
 gierrige Middelmaadighed, der frembyder sig saa
 diærdelig; og I betrygge disse Indretninger alle
 de Hielpeskilder, og al den Glæde, de kunne
 erholde af eders Omhu. End videre foreslaae
 vi eder, at skabe et national Institut, som i
 sine forskiellige Deele kan frembyde alle Greene
 af den offentlige Underviisning, og i det heele
 den høieste Grad af menneskelig Vidskab: al,
 hvad Menneskene vide, maae der lares til høie-
 ste Fuldkommenhed; hver Mand maae der kun-
 de lære at gjøre, hvad alle Mand af alle Lan-
 de, opflammede af Geniets Ild, have gjort,

og fremdeeles kunne giøre; denne Indretning
maae hødre ikke alene Frankrig, men heele
Menneskeligheden, i at sætte den i Forundring
ved Synet af sin Magt, og Udviklingen af sin
Kraft.

Den bør vaage over alle de Skatte af
Indbildkraft og Talent, af Poesie og Studer-
ring, hvoraf Paris frembyder det samfulde Eu-
ropa, Samlinger, bevare Kunstens, Videnskabers,
og Forstandens Mindesmærker, og saale-
des befæste midt iblandt eder den menneskelige
Alands skønneste Udsfængelser. Der skulde de en-
delig findes igien disse daglige Forhandlinger mel-
lem de Mænd, der ere øvede og besarne i de
samme Videnskaber, og hvis Frugt bør være
at forøge Indbildningens og Forstandens Riig-
domme, og henhjyre Geniets Flugt mod det nyt-
tigste og sikreste Maal. I skulle opmuntre dis-
se fælles Arbejder, fra hvilke med en dobbelt
virkelig Kraft udvælde alle de Straaler, der
skulle oplyse Verden; I skulle anordne de Doms-
me og de Belønninger, der skulle opmuntre de
unge Adepter, og vedligeholde Smagens og de
gode Grundsatningers Keenhed, ved at nøde de
Lærde selv, som skulle anvende dem i deres Ræn-
delse, aldrig at tabe dem af Sigte.

Men et stort Folks Oplysning bør ikke
blot komme fra en didactisk Underviisning; det
er ikke blot ved en Professors Forelæsninger,
Republikanerne kunne danne sig. Nationernes
sande Ordtagelse er i deres Love, og endnu
meere i deres Indretninger; det er ved disse,
at deres Sæder luttres, deres Siæl opheies,
deres

deres Character hæves; disse kunne eene overleve alle Revolutioner, og indpræge de Nationer, de antages af, en Form, som ikke forandres, og en Physiognomie, hvis Træk selv ikke Tiden kan forvandle. I, en stor Nations Lovgivere! I, som ville grunde eders Værk paa den første af alle Dyder, paa Retfærd, som paa den blideste af alle Følelser, paa Broderlighed; I ville i eders Indretninger indbringe alt, hvad kraftigst kan tilbagekalde Menneskene til Broderlighedens Sødheder, og til Retfærdens Pligter; I ville vide, ved Nationalfester at nærme Borgere til hinanden i deres Forlystelser, paa det, de desmeere skulle elske hinanden, og vønne sig til, ogsaa at nærmes i deres Beskymringer; I ville foreene dem i deres fælles Nødsler, paa det, de kunne vønne sig til at føle, at der er intet sandt Gode, uden det deles, eller sand Lykke, uden den, der ligeligen kan smages af alle; I ville bestyre disse Høitideligheder til alt det, der kan gjøre Menneskene bedre; I ville med Glands belønne alt det, der kan fremstilles, som Værk; overst ville I sætte de Handlinger, der have havt til Formaal at frelse Borgers Liv, ved modigen at vove sit, eller at forsvare Folkets Frihed; I ville imidlertid ikke forsmæde den fredsomme og beskedne Dyd; dens Glands er mindre skinnende; men dens Indflydelse er ikke mindre sikker, eller dens Virkning mindre dyrebare.

Belønner disse simple og huuslige Dyder, hvis Tælle er for alle Diebliske, og hvis Bædighed for alle Lider; hædrer den gode Søn,

den gode Ven, den stræbsomme og troe Hustru. Erbarhed faae af eder en Rose, og Uskyld en Blomsterkrone. Udraaber den veldædige Mand, som i selve Armod har modtaget den forladte Allderdom eller Barndom; den, der har beriget sit Land med en nyttig Opdagelse, naturaliseret paa sin Grund en ny Slags Dyrkning, eller bragt en for Agerdyrkningen ukjendt Plan der til at staae an. Med eet Ord, I ville intet spare for at eders Høitider kunne være moralske, og eders Belønninger politiske. Vrefierhed og de fredssomme Dyder, Hengivelse til Fædrelandet, Hengivenhed til de private Pligter, dette er en republikansk Regierings Grundbolde, dette er de Fiedre, I bør betjene eder af. Saaledes høre I Menneskene op til eders Love; saaledes ville I gjøre dem værdige til Republikaneres helligede Navn, og saaledes skulle I til de sierneste Aarhundrede forevige Virkningerne af en Revolution, der begyndtes under Vilddommens, og fuldbragtes under Fornuftens og Dydens Indflydelse.

Disse ere, Borgere-Repræsentanter! Frugterne af vor Pønsen. Saa vigtigt, saa væsentligt et Værk, som det heele System af et stort Folks Samfunds Organisation, kan ikke udgaae fuldkomment af et lidet Antal Menneskers Hænder; det tilkommer eders Gienneimgrandstning at fuldkomme det; det tilkommer eder, at rette de Bildfarelser, hvori vi have kunnet falde, bøde paa, hvad vi have udeladt, udvikle vore Begreber, og vende selv vore Feil til dette store Arbeids Fuldkommelse. Det er Tid, med Ere
at

at slutte den Bane, I have giennemløbet, og I ere værdige at gjøre det. Sysselsætter eder uden Ophør med Undersøgelsen af disse store Siendestænder, og giver Frankrig en Constitution, som er det værdig. Og du, franske Folk! du, som saa længe var undertrykt, og som saalidet fortiente at være det, du, som i saa mange Aarhundreder, syntes blot at ilse fra Vanhæld til Vanhæld; du, som i det du med høie Strid paakaldte den Frihed, man lovede dig, hidtil ikke gjorde andet, end stifte Tyranner; ærværdige Majoritet, som vi lovede Lykke, og som vi ikke have fundet betrygge for den grueligste Undertrykkelse, skyn-der eder endelig at modtage veldædige og billige Love, der bestiarne Frihed og Liighed, bevare eders Siendomme, beskytte eders Vindstibelig-
hed.

I tørste efter Retfærd; I sukke efter Roes-
lighed; de Love, vi skulle forelægge eder, skulle være grundede paa Hiin, og betrygge eder den-
ne. Under deres Bestiarne skulle I overgive eder til Udøvelsen af de huseelige og private Dy-
der, der ere saa fornødne for Lyksaligheden, og som endnu ikke ere eder fremmede. Eders Ulyk-
ker ere store; men deres Barighed berøer kun paa Savnet af en fast Regiering. Assignater-
nes Miscredit, Fornødenhedernes rædsomme Sti-
gen, eders vansmagtende Agerdyrkning, eders tilintetgiorte Handel, ere lutter Ulykker, der ere voldede ved det Tyrannie, som ikke er meere; og de ville blive oprettede, saasnart I faae en fast og retfærdig Regiering. Men den helligede Mennesselighed, der endnu ikke er forviist af eders

Stæle, kræver denne Regiering ikke mindre nimod-
staaelig, end Statsklogskaben. Det Dieblig, da
J have modtaget denne; det Dieblig, da den
bliver i Virksomhed, bliver Foreeningens, Sam-
drægtighedens og alle broderlige Følelsers Die-
blig mellem eder; det bliver det, da al Hævn,
og alt Had skulle ophøre; da skal enhver i sine
Medborgere ikke see andet, end Brødre og Vens-
ner, som det skal være ham tilladt, at omfavne
uden Frygt

Borgere af alle Stænder, alle Partier,
alle Meeninger, J behøve, ikke meere at være
adskilte, J behøve at tilgive hinanden, at skiel-
ne mellem Mildfarelse og Forbrydelse, mellem
Hastelse til gamle Fordomme, Misbrug af
nogle Grundsætninger, og Forræderi og Ran;
J behøve at forkynde denne trøstende Amnestie,
der over alle Saar skal udgyde en gienføden-
de og velgiørende Balsam.

De Ord, Fred og Enighed, Kærlighed
og Brodersind! lyde fra Frankerigs eene Ende
til den anden, være Belønningen for vore Ar-
bejder, Erstatningen for vor Møie! Men —
vi maae sige eder det: forgiaves skulde vi ha-
ve organiseret et godt Regierings System, hvis
J ikke selv stræbte at betrygge dets Frugter;
uden eder vilde denne saa anstæde Regiering,
den af Frihedens sande Venner saa indstæn-
digen æstede Constitution, blot være en meere
eller mindre skøn Theorie, der blev mellem Philo-
sophernes Speculationer for evig at contrastere
med eders Ulykker og eders Sæder. Forgiæ-
ves havde J gode Love, hvis de blev uden
Ud-

Udsættelse; forgiæves havde J en befiærrende
 Regiering, dersom J ei paa at udvælge dem, der
 skulle grundlægge den, anvendte den struplende
 Opmærksomhed, som maae staae eder inde for,
 at de vilde blive de Eysler værdige, J vilde be-
 troe dem. Franskmænd! vi have opfyldt vore
 Kalb; men vi have intet gjort for eder, op-
 fylde J ikke eders. O! taber aldrig denne
 Sandhed af Synne, at det vilde være eder be-
 dre at have en ufuldkommen Regiering, og
 dertil kalde retsindige Mænd, end at regieres
 ved en seilfrie Constitution, der var overgi-
 vet til Onde. Efter de Factioner, som have
 sønderstødt eder, udsatte, som J ere endnu,
 for at see, mellem eders Myndigheders Hæn-
 dehave, herse enten Tilhængere af dette Kon-
 gedom, J have afskaffet, eller Anarchiets og
 Uordenens ærgiærrige Yndere; vider da at for-
 dobbte eders Narvaagenhed, for ikke at sætte
 did uden Mænd, der ere Venner af den re-
 publikanske Regiering, af Retfærd og Dyd;
 Mænd, hvis Talenter og Retfind kunne be-
 trygge eders Lykke.

Og J, Folkets Repræsentanter! J, som
 vilde grundfæste Friheden paa uforgiængelige
 Grundvolde, J have endnu een Pligt at op-
 fylde; foreener alle eders Ridfiærheds, Patrio-
 tismes, og Oplysnings Midler, oplyser den
 offentlige Meening; udspreder over alt Sand-
 hedens Lys og Tydelighed, paa det at Folket,
 advaret af eder, ikke til Colleger og Eftermænd
 skal give eder andre, end Mænd, der ere al-
 men

meen hædrede for deres Retfærd, og admærkede ved deres Kundskaber; paa det det inden disse Række kan indfalde duelige Agerdyrkere, Handelsmænd, bekendte for deres Redelighed, Indsigter, og Tjenester, oplyste Krigere, i Stand til at give Land; og Sæerne Løbe, der betrygge deres Hæder; erfarne Underhandlere, som ved at styre vor Udenlandspolitik kunne forøge vore allieredes, formindste vore Fienders Antal, tilbringe os en almeen Velvillie, en almindelig Agtelse, og gjøre os til Verdens Fredslikttere. Da vil eders Constitution, om den end var 1000 Gange ufuldkommen, end den kan være, hastigen tage en fast Stilling; og snart skulle I see eders trende Magter forenede til Fædrelandets Lykkelighed, adspredde alle Uvæir, stille alle Forbittrelser, ende en ærefuld Krig ved en endnu meere ærefuld Fred, oprette vore Financers Vorden, tilbagebringe Overskud, nedbryde Agiotagen; igien knytte alle dem til Friheden, som Kærlighed til Næstlighed rev derfra, bringe Revolutionens Ulykker i Glemmel ved dens Velgierninger, bygge paa alles Lykkelighed Republikens Held, og for evig hellige Frihedens modige Grundlæggere's Værd.

Men skeer ikke dette, gjør Folket flette Balg, henrive dets Smiggere det endnu; modtager det Ranken, som knæler for det, og forsummer Fortienesten, som styrer det; udnævner det Forvaltere uden Eiendomme, Dommere uden Erfaring, Lovgivere uden Talenter og Dyder; over

overgiver det sig end eengang til den vilde og
 grove Demagogismus; tager det endnu Marat-
 ter til sine Venner, Fouquier's til sine Øvrige
 heder, Chaumetter til sine Municipaler, Hen-
 riotter til Generaler, Vincenter og Konfinner
 til Ministre, Robespierres og Chalierer til Af-
 guder; hvis det endog uden at gjøre saa skæn-
 dige Balg, blot gjør maadelige, vælger det ik-
 ke idel sande og reene Republikaner; da — det
 erklære vi høitidelig for eder, og heele Frank-
 rig, som hører os — er alt forloret; Royalismen
 faaer sin Marvaagenhed, Terrorismen sin Dolk,
 Fanatismen sine Nordbrandsblus, Intriguen sit
 Haab, Coalitionen sine ødelæggende Planer igien;
 Friheden er tilintetgiort; for Dyden er intet
 andet tilovers, end Fortviølelse og Død, og I
 selv have intet andet Balg, end mellem Sidneys
 Skafot, Socrats Gifsbægger, og Catos Dolk.

Den franske Republiks Constitution.

Menneske- og Borger-Rettighedernes og Pligternes Erklæring.

Det franske Folk forkynder i det høieste Værsens Nærvarrelse følgende Erklæring af Menneske- og Borger-Rettigheder og Pligter.

Rettigheder.

1 Artikel. Menneskets Rettigheder i Samfundet ere Frihed, Liighed, Sikkerhed, Eiendoms.

2. Friheden bestaaer i, at kunde gjøre alt, hvad ikke skader en anden.

3. Liigheden bestaaer i, at Loven er den samme for alle, saavel i at bestiarne, som at straffe.

Liigheden antager ingen Forskiel paa Byrd, ingen Alr af Magt.

4. Sikkerheden flyder af samtliges Foreening til at betrygge enhver's Rettigheder.

5. Eiendommen er den Ret, at nyde, og raade over sin Formue, sine Indtagter, Frugten af sit Arbeid og sin Gliid.

6. Loven er den almeene Villies Udtryk ved Majoriteten af Borgerne, eller af deres Repræsentanter.

7. Hvad ikke er forbudet ved Loven, kan ikke hindres. — Ingen kan nødes at gjøre, hvad den ikke befaler.

8. Ins

8. Ingen kan kaldes for Retten, anklages, anholdes, eller hæftes, uden i de Tilfælde, der af Loven ere bestemte, og efter de Former, den har foreskrevet.

9. De, som ansøge, udfærdige, undertegne, udføre, eller lade udføre vilkaarlige Acter, ere skyldige, og bør straffes.

10. Hver Strænghed, som ikke er fornøden for at forbyde sig en hæftet Person, bør strængelig kues af Loven.

11. Ingen kan dømmes, uden at være hørt, eller lovligen indvarslet.

12. Loven bør ikke tilkiænde uden strængelig fornødne og efter Forbrydelsen passende Straffe.

13. Enhver Behandling, som stærker den ved Loven bestemte Straf, er en Forbrydelse.

14. Ingen enten criminal eller borgerlig Lov kan have Tilbagevirkning.

15. Enhver kan bortfæste sin Tiid og sine Tjenester; men han kan hverken sælge sig, eller sælges. Hans Person er ikke en afhændelig Eiendom.

16. Hver Afgift er indført til den almene Nytte; den bør være fordeelt mellem de afgiftydende i Forhold til deres Vone.

17. Souveraineteten boer væsenlig i Borgernes Almeenhed.

18. Intet Individuum, ingen partial Forening af Borgere kan tilegne sig Souveraineteten.

19. In-

19. Ingen kan uden en loflig Tilforordning udøve nogen Myndighed, eller beklæde noget offentligt Embede.

20. Hver Borger har en lige Rettighed til at bidrage middelbar eller umiddelbar til Lovens Dannelse, til Folkerepræsentanternes og de offentlige Embedsmænds Udnævnelse.

21. De offentlige Embeder kunne ikke blive Eiendomme for dem, de udøves af.

22. Samfundsbetryggelsen kan ikke være til, naar Magternes Fordeeling ikke er fastsat, naar deres Grændser ikke ere bestemte, og naar de offentlige Embedsmænds Ansvarlighed ikke er forfikkret.

P l i g t e r.

1 Artikel. Rettighedernes Erklæring indeholder Lovgavernes Forpligtelser; Samfundets Bedligeholdelse kræver, at de, som udgiøre det, ligeledes kiende, og opfylde deres Pligter.

2. Alle Menneskets og Borgerens Pligter udvælde fra disse to i alle Hinder af Naturen indgravne Grundsandheder.

Gjører ikke imod en anden, hvad J ikke vilde, man skulde gjøre eder.

Gjører stedse mod andre det Gode, J ville modtage af dem.

3. Enhvers Forpligtelser mod Samfundet bestaaer i at forsvare det, tiene det, leve Lovene undergIVEN, og hadre dem, der ere disses Talsmand.

4. Ingen er god Borger, naar han ikke er god Søn, god Fader, god Broder, god Ven, god Egtemand.

5. In

5. Ingen er rettskaffen Mand, naar han ikke redeligen og helligen iagttager Lovene.

6. Den, som aabenbare frænker Lovene, erklærer sig i Krigsstand med Samfundet.

7. Den, som uden aabenbare at bryde Lovene, giæffer dem ved List eller Snedighed, faarer alles Lørd. Han gjør sig uværdig til deres Velvillie og deres Agt.

8. Det er paa Eiendommens Overholdelse, at Jordens Dyrelse, alle Frembringelser, al Slags Arbeid, og heele Samfunds Ordenen hvile.

9. Hver Borger skylder Fædrelandet, og Frihedens og Liighedens og Eiendommens Haandhævelse sine Tjenester, hver Gang Loven kalder ham at forsvare dem.

Constitutionen.

1 Artikel. Den franske Republik er een og udeelelig.

2. De franske Borgeres Almeenhed er Soværainen.

Første Capitel, Inddeeling.

3. Frankerig er inddeelt i Departementer.

Disse Departementer ere, Ain, Aisne, Allier, Nedre Alperne, Øvre Alperne, Haualperne, Ardeche, Ardennes, Arriege, Aube, Aude, Aouiron, Rhonemundingen, Calvados, Cantal, Charente, Nedre Charente, Cher, Correze, Guldkysten, Doubs, Drome, Eure, Eu
re

re og Loire, Finistère, Gard, Dore Garonne, Gers, Gironde, Golo, Herault, Ile og Vilaine, Indre, Indre og Loire, Isere, Jura, Landes, Lianone, Loir og Cher, Loire, Dore Loire, Nedre Loire, Loiret, Lot, Lot og Garonne, Lozere, Marne og Loire, Manche, Marne, Dore Marne, Mayenne, Meurthe, Meuse, Montblanc, Montterrible, Morbihan, Mosel, Nièvre, Nord, Oise, Orne, Pas de Calais, Pay de Dome, Nedre Pyrenæer, Dorepyrenæer, Ostpyrenæer, Nedrerhin, Dorerhin, Rhone, Dore Saone, Saone og Loire, Seine, Nedre Seine, Seine og Oise, begge Søer, Tarn, Var, Vaucluse, Vendee, Vienne, Dore Vienne, Vosges, Yonne . . .

4. Departementernes Grændser kunne ændres, eller berigtiges af Lovgivningen; men i saa Tilfælde maa et Departements Overflade ikke overstige 100 Myriameter i Kvadrat (400 Lieuer i Kvadrat).

5. Hvert Departement er deelt i Cantons, hver Canton i Communer.

Cantonnerne beholde deres nærværende Afgrændsninger.

Deres Grændser kunne imidlertid forandres, eller berigtiges af Lovgivningen; men i saa Fald kan der ikke være mere end et Myriameter (to almindelige Lieuer hver til 2566 Toiser) fra den nærmeste Commune til Cantons Hovedsted.

6. De franske Colonier ere integrante Dele af Republiken, og samme constitutionelle Lov undergionne.

7. De

7. De ere deelte i Departementer, som følger:

Den St. Domingo, hvis Inddeeling Lovgivningen skal bestemme til 4 Departementer i det mindste, og 6 i det højeste. Guadeloupe, Marie Galante, Desirade, Saintes, og den franske Deel af St. Martin.

Martinique.

Det franske Guiana og Cayenne.

Sanct Lucie og Tabago.

Isle de France, Seychellerne, Rodrigue, og Anlaggene paa Madagascar.

Reunions Den.

Ostindien, Pondicheri, Chandernagor, Mahé, Karikal, og andre Anlæg.

Andet Kapitel,

Borgernes politiske Tilstand.

8. Enhver Mand, der er fød og boesat i Frankrig, der er fulde 21 Aar, har ladet sig indskrive i sin Cantons Borgerregister, har boet eet Aar paa Republikens Grund, og betaler en direct personlig eller Grund-Afgift, er fransk Borger.

9. Borgere ere, uden noget Afgifts Tilfaar, de Franske, der have gjort eet eller flere Geldttog til Republikens Oprettelse.

10. Udlandingen bliver fransk Borger, naar han, efterat have fyldt 21 Aar, og erklæret den Hensigt, at boesætte sig i Frankrig, har boet der i syv paafølgende Aar, forudsat at han
bes

betalen en direct Afgift, og at han end videre eier en Grundeiendom, eller et Agerbrugs eller Handels-Anlæg, eller har ægtet en fransk.

11. De franske Borgere kunne eene stemme i Primairforsamlingerne, og kaldes til de ved Constitutionen indførte Embeder.

12. Udøvelsen af Borgerrettighederne tabes:

1) Ved Naturalisation i fremmed Land.

2) Ved Indlemmelse i nogen udenlandsk Corporation, der forudsatte Byrdsforskjel, eller fravede Religionsløfter.

3) Ved Modtagelse af Embede eller Pension, tilbudet af fremmed Regiering.

4) Ved at dømmes til corporlige eller vanderende Straffe, indtil Opreisningen.

13. Borger-Rettighedernes Udøvelse udsættes:

1) Ved at kiendes umyndig af Retten, formedelt Raserie, Vanvid, eller Taabelighed.

2) Ved at være en Fallent, eller umiddelbar Arving, og Ihendehaver af en Fallents heele Efterladenskab, eller een Deel deraf, som Gave.

3) Ved at være i leiet Eyendestand, hæftet til personlig eller Huus-opbærtning.

4) Ved Anklagestand.

5) Ved en modtvillig Udeblivelses Dom, saalænge Dommen ikke er tilintetgjort.

14. Udøvelsen af Borgernes Rettigheder hverken tabes, eller udsættes, uden i de Tilfælde, der i de toende foregaaende Artikler ere bestemte.

15. Hver Borger, der har boet 7 paa følgende Aar uden for Republikens Grund, uden Sending eller Bemyndigelse givet i Nationens Navn, ansees som Udlanding; han bliver ikke fransk Borger igien, før han har opfyldt de i tiende Artikel foreskrevne Vilkaar.

16. De unge kunne ikke blive indskrevne paa Borgerregisteret, med mindre de behøve, de kunne læse, og skrive, og øve en mechanisk Haandtering.

Agerbruaets Haandarbejde hører til de mechaniske Haandteringer.

Denne Artikel sættes ikke i Udøvelse før, fra Republikens tolvte Aar at regne.

Tredie Capitel.

Primairforsamlingerne.

17. Primairforsamlingerne udgøres af de i samme Canton boesatte Borgere.

Det Voepæl, der udtræbes for at stemme i disse Forsamlinger, erhverves ved blot at bære der eet Aar, og tabes kun ved eet Aars Fraværelse.

18. Ingen kan sende nogen i sit Sted i Primairforsamlinger, heller ikke stemme over samme Gienstand i meere end een af disse.

19. Der er i det mindste een Primairforsamling for hver Canton.

Naar der ere fleere, bestaaer enhver i det mindste af 450 Borgere, i det højeste af 900.

Disse

Disse Tal forslaaes om de nærværende eller fraværende stemmeberettigede Borgere.

20. Primairforsamlingerne indsatte sig provisorisk under den ældste tilstedeværendes Forsæde; den yngste beklæder provisorisk Secretariatet.

21. De sættes definitivt ved en Præsidents, en Secretairs, og tre Valgopsynsmænds Ud næv nelse med lufte Stemmer.

22. Opkomne Vanskeligheder angaaende de til at stemme fornødne Egenskaber, affiger Forsamlingen provisorisk Kiendelse med Forbehold af Appel til Departementets civile Tribunal.

23. I alle andre Tilfælde paakiænder Loggioningen ene Cyldigheden af Primairforsamlingernes Forhandlinger.

24. Ingen kan møde i Vaaben i Primairforsamlingerne.

25. Deres Politie tilhører dem.

26. Primairforsamlingerne samtræde:

1) For at antage eller forkaste de Forandringer i Constitutions Acten, som foreslaaes af Giennemsynsforsamlinger.

2) For at gjøre de dem efter Constitutions Acten tilkommende Valg.

27. De samles med fuld Ret den første Germinal hvert Aar, og skride efter Omstændighederne til at udnævne:

1) Lemmerne af Valgforsamlingen.

2) Fredsdommeren og hans Bispiddere.

3) Præsidenten for Cantonens Municipalsforvaltning, eller municipal Betienterne i de Communer, der ere over 5000 Siæle.

28. Umiddelbar efter disse Valg holdes i de Communer, der ere under 5000 Siæle, Communeforsamlinger, der vælge hver Communes Agenter og deres Tilforordnede.

29. Hvad i hver Primair- eller Commune-Forsamling foretages udenfor Gienstanden for dens Sammenfaldelse, og mod de ved Constitutionen bestemte Former, er ugyldigt.

30. Saavel Primair-, som Communeforsamlingerne gjøre intet andet Valg, end de, dem ved Constitutions-Akten ere tillagte.

31. Alle Valg gøres ved Lønstemmer (Scrutin secret).

32. Hver Borger, som er lovligens overbevist at have kjøbt eller solgt en Stemme, er udelukt fra Primair- og Commune-Forsamlingerne, og fra al offentligt Embede i 20 Aar; og hvis han atter gjør sig skyldig deri, da for steds.

Fjerde Capitel.

Valg-Forsamlingerne.

33. Hver Primairforsamling vælger en Valgmand for hver 200 Borgere, nærværende eller fraværende, der ere stemmeberettigede i bemeldte Forsamling. Er deres Tal indtil 300 Borgere inklusiv, nævnes kun een Valgmand.

Der nævnes to, fra 3 til 500; tre fra 5, til 700, fem fra 7, til 900.

34. Medlemmerne af Valgforsamlingerne udværges aarlig, og kunne ikke gienværges før end efter to Aars Forløb.

35. Ingen kan udnævnes til Valgmand, naar han ikke har fyldt 25 Aar, og med de til at udøve en fransk Borgers Rettigheder fornødne Vilkaar endnu foreener følgende:

I Communerne over sex tusend Indbyggere, at være Eier, eller Usufructuarius af en Formue, der anslaaes til en Indtægt liig 200 Arbeidsdages lokale Værdie; eller at være Leier enten af en Boepæl, anslaaet til en Indtægt, liige med Værdien af 150 Arbeidsdage, eller et Jordegods, anslaaet til 200 Arbeidsdage.

I Communerne under 6000 Indvaanere, at være Eier, eller Usufructuarius af en Eiendoms anslaaet til en Indtægt, liige med den lokale Værdie af 150 Arbeidsdage, eller Leier enten af en Boepæl, anslaaet til en Indtægt, liig Værdien af hundrede Arbeidsdage, eller et Stykke Jord, anslaaet til hundrede Arbeidsdage.

Og paa Landet, at være Eier eller Usufructuarius af en Formue, anslaaet til en Indtægt, liig den lokale Værdie af 150 Arbeidsdage, eller Fæster eller Forpagter af Eiendomme, anslagne til 200 Arbeidsdages Værdie.

I Henseende til dem, som paa samme Tid ere Eiere eller Usufructuarier paa en Kant, og Leiere, Fæstere, eller Forpagtere paa en anden, da skulle deres Formuer under disse forskiellige Titler sammen slaaes med til den fornødne Tægt, for at fastsætte deres Valgdygtighed.

36. Hvert Departements Valgforsamling samtræder den 20 Germinal hvert Aar, og til endebringer i een eeneste Session, af ti Dage i det længste, og uden at kunde ud sætte, alle de Valg

Valg, der findes at giøre; hvorpaa den er fuldskommen lovligten hævet.

37. Valgforsamlingerne kunne ikke søffels, sætte sig med nogen Gienstand, der er de dem overdragne Valg uedkommende; de kunne ikke sende, eller modtage nogen Adresse, nogen Petition, nogen Deputation.

38. Valgforsamlingerne kunne ikke bredsveyle indbyrdes.

39. Ingen Borger, der har været Medlem af en Valgforsamling, kan tage Navn af Valgmand, eller i denne Egenfkab foreene sig med dem, som tilligemed ham have været Lemmer af samme Forsamling.

Overtredelsen af nærværende Artikel er en Forbrydelse mod den almene Sikkerhed.

40. Artiklerne, 18, 20, 21, 23, 24, 25, 29, 30, 31, og 32 af foregaaende Capitel om Primairforsamlingerne, ere fælles for Valgforsamlingerne.

41. Valgforsamlingerne vælge efter Omftændighederne:

1) Lemmerne af Lovgivningen; nemlig Lemmerne af Oldings; og siden af 500des Raaet.

2) Medlemmerne af Cassationstribunalet.

3) Den høieste Rets Eedsborne (Kauts Jurés).

4) Departementsforvalterne.

5) Criminelttribunalets Præsident, offentlige Anklager, og Skriver.

6) Dommerne ved Civilttribunalet.

42. Naar en Borger af Valgforsamlingerne udnævnes i Staden for en Embedsmand, der er død, har afskaffet, eller er assat; da er denne Borger ikke valgt uden for den Tid, der var tilbage for den Embedsmand, i hvis Sted han kom.

43. Det fuldbyrdende Directoriums Commissarius hos hvert Departements Forvaltning er forpligtet, under Afsettelses Straf, at underrette Directoriet om Valgforsamlingernes Nabning og Slutning; denne Commissair kan hverken standse eller udsætte Valgforsamlingens Forhandlinger, eller betræde dens Samlingssted; men han har Ret til at begiære Protokollen over Mødet meddeelt i de påfølgende 24 Timer, og han er forpligtet at tilkændegive Directoriet de Overtrædelser, der maatte være skeet af Constitutionsacten.

I alle Tilfælde paakjænder Lovgivningen eene Skyldigheden af Valgforsamlingernes Forhandlinger.

Femte Capitel.

Den lovgivende Magt.

Almindelige Anordninger.

44. Lovgivningen bestaaer af et Oлдingsraad, og et 500edes Raad.

45. I intet Tilfælde kan Lovgivningen tilkænde eller flere af sine Medlemmer, eller til nogen anden, hvo det end maatte være, overdrage nogen af de Forretninger, som ved nærværende Constitution ere den tillagte.

46. Den kan hverken selv eller ved Tilforordnede udøve den dømmende Magt.

47. Der er Uforbindelighed mellem Værdigheden af Medlem i Lovgivningen, og Udøvelsen af nogen anden offentlig Betjening, Republikens Archivists undtagen.

48. Loven bestemmer Maaden, hvorpaa de til Lovgivningsmedlemmer udnævnte offentlige Embedsmænds Pladser for stedsø eller for en Tid skulle besættes.

49. Hvert Departement bidrager, blot i Forhold til dets Folketal, til at udnævne Medlemmerne i Oldings- og 500edes Raadet.

50. Hver ti Aar bestemmer Lovgivningen, efter de det indsendte Mandtalslister, Antallet paa de Medlemmer af begge Raad, hvert Departement har at give.

51. Ingen Forandring kan i dette Mellemrum gøres i denne Fordeeling.

52. Lovgivningens Lemmer ere ikke Repræsentanter for det Departement, der har udnævnet dem; men for heele Nationen, dog der kan ikke gives dem nogen Forfæst.

53. Begge Raad fornyes aarlig trediedeelsvis.

54. De Medlemmer, som udgaae efter tree Aar, kunne strax gienvælges for de tree følgende Aar; men efter disse behøves en Mellemstid af to Aar, inden de kunne vælges paa ny.

55. Ingen kan i noget Tilfælde være Medlem af Lovgivningen mere end 6 Aar efter hinanden.

56. Hvis formedelsst overordentlige Omstændigheder, eet af de to Raad finder sig formindsket til mindre end de to tredie Deele af sine Medlemmer, melder det saadant til det fuldbordende Directorium, som er forpligtet ufortovert at sammenkalde Primairforsamlingerne i de Departementer, der have i Følge disse Omstændigheder Lovgivningsmedlemmernes Pladser at besætte. Primairforsamlingerne udnævne da paa Stedet Valgmandene, som skride til de fornødne Besætninger.

57. De nyvalgte Lemmer til begge Raadene samles den første Prairieal hvert Aar i den Commune, som ved den foregaaende Lovgivning er bleven anvist, eller i samme Commune, hvor hiin har holdet sine Møder, saafremt den ingen anden har anvist.

58. De to Raad have steds deres Sæde i samme Commune.

59. Lovgivningen er permanent; den kan midlertid udsætte sine Møder til Tidspunkter, den bestemmer.

60. I intet Tilfælde kunne begge Raadene foreene sig i samme Sal.

61. Præsident og Secretair-Embedet kan ikke være uden paa en Maaned, hverken i Odsings eller 500des Raadet.

62. Begge Raad have respectis Politieretten paa deres Samlingssted, og i den Omkreds udenfor, de have bestemt.

63. De have respectis Politieretten over deres Medlemmer; men de kunne ikke tilkæn-

de

de haardere Straf, end Frettesættelse, Hæftelse for 8 Dage, og Fængsel for tree.

64. Begge Raadenes Møder ere offentlige; Tilhørerne kunne ikke i Tallet overgaae den halve Deel af hvert Raads respective Lemmer.

Raadernes Protokoller trykkes.

65. Al Stemmegivning skeer ved at staae op, eller sidde; er der Tvivl, skeer der Ravnoppraab; men i dette Tilfælde ere Stemmerne skjulte.

66. Paa 100 Lemmers Begjæring kan hvert Raad danne sig til almeent og lønligt Committee, men blot for at forhandle, ikke for at beslutte.

67. Intet af Raadene kan udnævne et vedblivende Committee i sit Skib.

Hvert Raad har blot den Magt, naar et Emne forekommer det at kunde modtage en forberedende Undersøgelse, mellem sine Lemmer at udnævne en special Commission, der indskrænker sig alleene til Gienstanden for sin Udnævnelse.

Denne Commission er hævet, saasnart Raadet har afgjort den Gienstand, den var nedsat for.

68. Lovgivningens Lemmer faae en aarlig Skadesløsholdelse; den er i begge Raadene bestemt til Værdien af 3000 Myvagrammer Korn (613 Centner, 32 Pund).

69. Det fuldbyrdende Directorium kan ikke lade noget Corps Tropper indrykke eller opholde sig i Graastand af 6 Myriametre (tolv fæd.

fredvanlige Tienest) fra den Commune, hvor Lovgivningen holder sine Møder, naar det ikke skeer paa dennes Fordring eller med dens Besmyndigelse.

70. Hos Lovgivningen er en Bagt af Borgere, tagne af alle Departementernes staaende national Garder, og udkaarne af deres Baandenbrødre.

Denne Garde kan ikke være under 1500 virkelig tjenestegjørende Mænd.

71. Lovgivningen bestemmer denne Tienstes Maade og Varighed.

72. Lovgivningen er ikke tilstæde ved nogen offentlig Ceremonie, og sender ei heller Deputerede did.

Femhundredes Raadet.

73. Femhundredes Raadet er uforanderlig fastsat til dette Antal.

74. For at vælges til Medlem af 500des Raadet, maae man have fyldt 30 Aar, og have været boesat paa Republikens Grund i ti paa hinanden følgende Aar, der umiddelbar ere gaaede forved Valget.

Det Vilkaar, at have fyldt 30 Aar, skal ikke ættes før Republikens syvende Aar; til den Tid skal en Alder af fulde 25 Aar være tilstrækkelig.

75. Femhundredes Raadet kan ikke raadslaae, naar Mødet ikke bestaaer i det mindste af 200 Medlemmer.

76. Lovenes Forslag tilhører udelukkelses-
viis 500des Raadet.

77. Intet Forslag kan raadslaaes, eller
afgjøres i 500des Raadet, uden efter følgende
Former:

Forslaget forelæses 3 Gange; mellem hver
saadan Forelæsning kan ikke være mindre
end 10 Dage.

Forhandlingen aabnes efter hver Forelæsning;
ikke desmindre kan 500des Raadet efter
den første eller anden erklære, at der er
Joie til Udsættelse, eller at derom er ikke at
raadslaae.

Hvert Forslag skal være trykt, og uddeelt to
Dage før anden Forelæsning.

Efter tredie Forelæsning paaskiander 500des
Raadet, om der er Joie til Udsættelse, eller
ikke.

78. Ethvert Forslag, der er blevet foreta-
taget til Undersøgelse, og efter tredie Forelæ-
sning endelig forkastet, kan ikke frembringes igien,
før et heelt Aar er udløbet.

79. De af 500des Raadet antagne For-
slag kaldes Beslutninger.

80. Indledningen til hver Beslutning mel-
der:

1) Datum af de Møder, hvori de trende
Forelæsninger ere skeete.

2) Den Aft, hvorved efter tredie Fore-
læsning er erklæret, at der ikke er Joie til Ud-
sættelse.

81. Fra de ved den 77 Artikel foreslaagne
Formaliteter ere frietagne de Forslag, der ved

en

en foresøgende Erklæring af 500des Raadet ere erkiendte haastende (urgentes).

Denne Erklæring medder Grundene til denne Haasten, og omtales i Beslutningens Indledning.

Oldingsraadet.

82. Oldingsraadet bestaaer af 250 Medlemmer.

83. Ingen kan vælges til Medlem af Oldingsraadet:

Naar han ikke er fulde 40 Aar gammel.

Naar han ydermere ikke er gift eller Enkemand.

Naar han ikke har været boesat paa Republikens Grund i de 15 Aar, der umiddelbar foregik Valget.

84. Det i forrige Artikel ættede Boepæls Vilkaar, saavel som det, der er foreskrevet i den 74de Artikel, angaaer ikke de Borgere, der i Sending fra Regjeringen have forladt Republikens Grund.

85. Oldingsraadet kan ikke raadslaae, naar Mødet ikke i det mindste bestaaer af 126 Medlemmer.

86. Det tilkommer udelukkende Oldingsraadet, at samtykke eller forkaste 500des Raadets Beslutninger.

87. Saasnart en Beslutning af 500des Raadet er kommet til Oldingsraadet, forelæser Præsidenten Indledningen.

88. Oldingsraadet væggrer sig ved at bevilge de 500des Raadets Beslutninger, der ikke ere

ere tagne efter de ved Constitutionen foreskrevne Former.

89. Er Forslaget erklæret hastende af 500des Raadet, raadslaaer Oldingsraadet, for at bifalde eller forkaste Hastensacten.

90. Forkaster Oldingsraadet Hastensacten, raadslaaer det ikke over Beslutningens Emne.

91. Er der ikke gaaet en Hastensact for ved Beslutningen, skee trende Forelæsninger deraf; Tidsrummet mellem tvende slige kan ikke være mindre, end 5 Dage.

Undersøgelsen aabnes efter hver Forelæsnung.

Hver Beslutning maa være trykt og uddeelt i det mindste to Dage, for anden Forelæsnung.

92. 500des Raadets Beslutninger, antagne af Oldingsraadet, kaldes Love.

93. Lovens Indledning angiver Datum paa de Oldingsraadets Møder, hvori de trende Forelæsninger ere skeete.

94. Det Decret, hvorved Oldingsraadet erkiender en Lovs Hasten, anføres med sine Grunde i Lovens Indledning.

95. Lovforslaget, der gøres af 500des Raadet, forstaaes om alle Artikler af eet og samme Forslag; Oldingsraadet maae samtykke, eller forkaste dem alle tilsammen.

96. Oldingsraadets Samtykke er udtrykt paa hvert Lovforslag ved denne Formular, undertegnet af Præsidenten og Secretairerne: Oldingsraadet samtykker. . . .

97. Bægning at antage, formedelst Forsømmelse af de Former, der ere angivne i den 77 Artikel, er udtrykt ved denne Formular, underteg-

tegnet af Præsidenten og Secretairerne: Constitutionen tilintetgjør. . . .

98. Bæggingen at antage Indholdet af den foreslaagne Lov, er udtrykt ved denne Formular: Oldingsraadet kan ikke antage. . . .

99. I det ved foregaaende Artikel antagne Tilfælde kan det forkastede Lovforslag ikke igien forelægges af Oldingsraadet, førend efter et Aars Forløb.

100. 500des Raadet kan ikke desmindre forelægge, til hvad Tid det saa skeer, et Lovforslag, der indeholder Artikler, som udgjorde en Deel af det forkastede Forslag.

101. Oldingsraadet sender samme Dag de Love, det har antaget, saavel til 500des Raadet, som til det fuldbyrdende Directorium.

102. Oldingsraadet kan forandre Lovgivningens Opholdssted; i dette Tilfælde opgiver det et nyt Sted, og den Tid, til hvilken begge Raadene ere forpligtede at begive sig did.

Oldingsraadets Decret i denne Henseende er ugiensfaldeligt.

103. Fra selve dette Decrets Dag kan intet af Raadene meere raadslaae i den Commune, hvor de hidtil have havt Sæde.

De Lemmer, som der fortsatte deres Forretninger, vilde gjøre sig skyldige i Forbrydelse mod Republikens Sikkerhed.

104. De Lemmer af det fuldbyrdende Directorium, der forsinkede, eller baggrede sig ved at besegle, bekiendtgjøre, og forsende Decreter om Lovgivningens Flytning, vilde gjøre sig skyldige i samme Brøde.

105. Hvis tyve Dage efter den Oldingsraadet har bestemt, Overtallet af hvert af Raadene ikke har tilkiendegivet Republiken sin Ankomst paa det ny anviste Sted, eller sit Samtræde paa noget andet Sted, sammenkalde Departementsforvalterne, eller i Mangel af dem, Departementets civile Domstole, Primairforsamlingerne for at udnævne Valgmænd, der strax skride til at danne en ny Lovgivning ved at udnævne 250 Deputerede til Oldingsraadet, og 500 til det andet.

106. De Departementsforvaltere, der under det i foregaaende Artikel opgivne Tilfælde, opsætte at sammenkalde Primairforsamlingerne, gjorde sig skyldige i Landsforræderie, og Forbrydelse mod Republikens Sikkerhed.

107. For skyldige i samme Forbrydelse erklæres alle de Borgere, der lagde Hindringer i Veien for Primair- og Valgforsamlingernes Sammenkald, i det ved Art. 106 opgivne Tilfælde.

108. Medlemmerne af den ny Lovgivning forsamle sig paa det Sted, hvorhen Oldingsraadet havde flyttet sine Møder.

Kunne de ikke samtræde der, da er Lovgivningen paa ethvert Sted, hvor de befinde sig i Overtal.

109. Intet Lovforslag kan tage sin Oprindelse i Oldingsraadet, det i Art. 102 opgivne Tilfælde undtaget.

Om

Om Lovgivningslemmernes Beskyttelse.

110. Borgere, der ere, eller have været Medlemmer af Lovgivningen, kunde ingensteds søges, anklages, eller dommes for, hvad de i Udøvelsen af deres Kald have talt, eller skrevet.

111. Lovgivningens Lemmer kunne fra deres Udøvnelses Dødtid indtil 30te Dagen efter, deres Embedstid er udløbet, ikke stilles for Retten uden efter de i følgende Artikler foreskrevne Former.

112. De kunne for Misgjerning gribes i frist Gjerning (in flagranti); men der indbærettes usfortøvet til Lovgivningen; og Sagen kan ikke videre forfølges, førend 50odes Raadet har foreslaaet, og Oldingsraadet decreteret dens Forsølgelse.

113. Det Tilfælde undtagen, som i foregaaende Artikel er angivet, kunne Lovgivningens Medlemmer ikke føres for Politiofficerter, eller fæstes, førend 50odes Raadet har foreslaaet, og Oldingsraadet decreteret deres Stille for Retten.

114. I de toende foregaaende Artiklers Tilfælde kan et Medlem af Lovgivningen ikke stilles uden for den højeste Ret.

115. De stilles for denne Ret, for Landsforræderie, Statsudsling, Rånker til at omstøde Constitutionen, og Forbrydelser mod Republikkens indvortes Sikkerhed.

116. Ingen Angivelse mod et Medlem af Lovgivningen kan give Ære til lovlig Forsølgelse.

følgelse, med mindre den er skriftlig, undertegnet, og stilet til 500des Raadet.

117. Hvis efterat have raadslaet derom i den ved 77 Art. foreskrevne Form, 500des Raadet antager Angivelsen, erklærer det saadant i følgende Udtryk:

Angivelsen mod . . . for . . . af . . .
undertegnet af . . . er antaget.

118. Den sigtede indkaldes nu; han har trende Solemærkers Barsel, og naar han møder, høres han i det indre af 500des Raadets Forsamlingssted.

119. Enten den sigtede møder, eller ikke, erklærer 500des Raadet efter denne Frist, om der er Tvivl til hans Forholds Undersøgelse, eller ikke.

120. Erklærer 500des Raadet, at der er Tvivl til Undersøgelse, indkaldes den sigtede af Oldingsraadet med tvende Solemærkers Barsel; og hvis han møder, høres han i det Indre af Oldingsraadets Samlingssted.

121. Enten den sigtede møder, eller ikke, kiander Oldingsraadet efter denne Frist, og efter derom efter de i 91 Art. foreskrevne Formaliteter at have raadslaet, ham under Anklage, naar dertil er Grund, og henviser den Anklagede for den høieste Ret, som uden nogen Opsættelse er forpligtet at anlægge Sagen.

122. Al Forhandling, i noget af Raadene, angaaende en Lovgivnings Medlems Sigelse eller Anklage, skeer i Committee General.

At Raadslagning om samme Gienstænder tages ved Navneopraab, og Lonstemning. (Scrutin secret).

123. Anklage, fiandt mod en Lovgivnings Medlem, medfører hans Suspension.

Triekjændes han ved Høiesterettens Dom, tager han sit Embede igien.

De tvende Raads indbyrdes Forhold.

124. Naar de tvende Raad ere endeligen satte, underrette de hinanden derom ved et Statsbud.

125. Hvert Raad udnævner fire Statsbud til sin Tjeneste.

126. De bringe hvert af Raadene, og det fuldbyrdende Directorium, Lovgivningens Love og Acter; de have til den Ende Afgang i det fuldbyrdende Directoriums Samlingssted.

Tvende Huissiers gaae for dem.

127. Det eenes af Raadene kan ikke udsætte sine Møder over 5 Dage, uden det andetss Samtykke.

Lovens Udstædelse.

128. Det fuldbyrdende Directorium lader Lovene og Lovgivningens øvrige Acter besegle, og kundgiøre to Dage efter deres Modtagelse.

129. Det lader samme Dag besegle og kundgiøre de Lovgivningens Love og Acter, som et Hastens Decret gaaer foran.

130. Lovens og Lovgivnings-Kundgiørelse er forordnet i følgende Form:

I den franske Republiks Navn (Lov) eller (Lovgivnings-Act) . . . Directoriet befaler, at ovenstaaende Lov, eller Lovgivningsact skal kundgiøres, fuldbyrdes, og forsynes med Republikens Segl.

131. De Love, hvis Indledning ikke bevidner Jagttagelsen af de ved Art. 77, og 84 foreskrevne Former, kunne ikke kundgiøres af det fuldbyrdende Directorium, og dets Ansvarlighed herfor varer 6 Aar.

Herfra undtages de Love, hvis Hastensact er blevet samtykket af Oldingsraadet.

Siette Capitel.

Den fuldbyrdende Magt.

132. Den fuldbyrdende Magt er overdraget til et Directorium af 5 Medlemmer, udnævnedes af Lovgivningen, der da i Nationens Navn forretter Valgforsamlings Forretninger.

133. 500des Raadet forfatter ved Lønstemming en Liste tidobbelst saa stor, som det Antal Directoriums-Medlemmer, der ere at udnævne, og forelægger den for Oldingsraadet, der ligeledes ved Lønstemming udkaarer af denne Liste.

134. De kunne ikke vælges uden mellem de Borgere, der have været Lovgivningslemmer, eller Ministre.

Kærværende Artikels Bydende skal ikke efterkommes, uden fra Republikens niende Aar at begynde.

136. At regne fra den første Dag i Republikens femte Aar, kunne Medlemmerne af Lovgivningen hverken vælges til Lemmer af Directoriet, eller til Ministre, hverken medens deres Lovgivertid varer, eller det første Aar efter denne Tid er udrundet.

137. Directoriet fornyes deelviis, ved aarlig at vælge et nyt Medlem.

De fire første Aar skal Lodkastning afgjøre, i hvad Orden de, der første Gang valgtes, udgaar.

138. Intet udgaende Medlem kan gien vælges, førend efter en Mellemtid af fem Aar.

139. Ascendenten og Descendenten i lige Linie, Brødre, Kærbroderen og Brødersønnen, fuld Godskendebørn, og de i samme Grader besvogrede, kunne ikke paa een og samme Tid være Lemmer af Directoriet, eller følge der paa hinanden, uden efter 5 Aars Mellemtid.

140. Bliver en Plads ledig ved Dødsfald, Aftakelse, eller paa anden Maade, i Directoriet, vælges af Lovgivningen en Eftermand i ti Dages Frist i det høieste.

500des Raadet er forpligtet i de fem første Dage at foreslaae Candidaterne; og Oldingsraadet skal i de fem sidste fuldt bringe Valget.

Det ny Medlem vælges blot for den Enkeltsbedstid, hans Formand havde tilbage.

Er

Er midlertid dette ikke over sex Maaneder, bliver den valgte i Embedet, til Slutningen af det paafølgende femte Aar.

141. Hvert Directoriums Medlem har Ristevåls Forsædet blot i tre Maaneder.

Præsidenten undertegner, og bevarer Seglet. Lovgivningens Love og Acter stiles til Directoriet i Præsidentens Person.

142. Det fuldbyrdende Directorium kan ikke raadslaae, naar der ikke i det mindste ere 3 Lemmer tilstæde.

143. Det vælger sig, uden for sit Skiod, en Secretair, der parapherer Expeditionerne, og indfører Raadslagningerne i en Protokoll, hvor hvert Medlem er berettiget, at lade indføre sin Mening med Grunde.

Directoriet kan, naar det for godt befinder, raadslaae uden sin Secretairs Overværelse; i saa Tilfælde indføres Raadslagningerne i en egen Protokol af et af Directoriets Lemmer.

144. Directoriet vaager efter Lovene for Republikens indre og ydre Sikkerhed.

Det kan gjøre Bekjendtgørelser, overeensstemmende med Lovene, og til disses Fuldbyrkelse.

Det raader over den væbnede Magt, uden dog at i noget Tilfælde, enten Directoriet samlet, eller noget af dets Medlemmer, kan anføre samme, hverken i sin Embedstid eller i de to Aar, som følge umiddelbar paa disses Forløb.

145. Dersom Directoriet har Underretning, at der spindes paa nogen Sammenløbelse mod Statens udvortes eller indvortes Sikkerhed, kan det udstøde Paagribelses- og Hæftelses-Befalinger mod dem, som formodes Ophavsmænd, eller Medskyldige deraf; det kan forhøre dem; men det er forpligtet, under de for vilkaarlig Anholdelse fastsatte Straffe, inden to Dages Frist at hiemsende dem til Politiofficianten, til Afsejld efter Lovene.

146. Directoriet udnævner de højscommanderende Generaler. Det kan ikke vælge disse mellem sine Medlemmers Frænder eller Besvognede i de i 139 Art. opgivne Grader.

147. Det paaseer, og betrygger Lovens Guldbrydelse i Forvaltningerne og Domstolene, formedels Commissarier, som det udnævner.

148. Det udnævner udenfor sit Skids Ministrene, og afskediger dem, naar det finder tjenligt.

Det kan hverken vælge dem yngre, end 30 Aar, eller mellem sine Medlemmers Frænder eller Besvognede i de ved 139 Artik. bestemte Grader.

149. Ministrene bresvexle umiddelbar med de dem underordnede Myndigheder.

150. Lovgivningen bestemmer Ministernes Fag, og Antal.

Dette Antal er ikke under 6 og ikke over 8.

151. Ministrene udgiøre intet Raad.

152. Ministrene ere respectis ansvarlige, saavel for Lovenes, som Directoriums Andringers Ufuldbyrdelse.

153. Directoriet udnævner Oppebareren af hvert Departements directe Paalæg.

154. Det udnævner de øverste Foresatte for Regierne af de indirecte Afgifter, og for national Documenternes Forvaltning.

155. Alle offentlige Embedsmænd i de franske Colonier; Departementerne Isle de France, og la Reunion undtagne, skulle udnævnes af Directoriet indtil Freden.

156. Lovgivningen kan bemyndige Directoriet til, at sende til alle Colonier efter Omstændighedernes Krav en eller flere egne Agenter udnævnte af det paa en indskrænket Tid.

Disse egne Agenter skulle udøve samme Forretninger, som Directoriet, og være det underordnede.

157. Intet Directoriums Medlem kan forlade Republikens Grund, førend to Aar, efter hans Embedstid er udløbet.

158. I denne Mellemtid er han forpligtet, at godtgjøre Lovgivningen sit indenrigs Ophold:

Artiklen 112 og følgende, indtil Artiklen 123 inclusive, Lovgivningens Betyggelse angaaende, ere fælles for Directoriets Medlemmer.

159. I de Tilfælde, hvor meere end to Medlemmer af Directoriet ere under Tiltale, skal Lovgivningen i de sædvanlige Former sørge for deres provisoriske Afløsning, medens Sagen varer.

160. Uden for de i den 119 og 120 Artikkel angivne Tilfælde, kan hverken Directoriet eller noget af dets Medlemmer indkaldes enten af 500des, eller Oldingsraadet.

161. De Regnskaber og Oplysninger, eet af Raadene forlanger af Directoriet, meddeeles skriftlig.

162. Directoriet er forpligtet, aarlig skriftlig at forelægge begge Raadene et Udkast over Udgifterne, Financernes Tilstand, de nærværende Pensioners Liste, og Forslag til dem, det anseer passende at indføre.

Det bør angive de Misbrug, som komme til dets Kundskab.

163. Directoriet kan til enhver Tid indbyde 500des Raadet at tage en Gienstand i Overveielse; det kan foreslaae Forholdsregler, men ikke Forslag, affattede i Lovform.

164. Intet Medlem af Directorium kan være fraværende over fem Dage, eller tage bort over 4 Myriametre (8 almindelige Lieuer) fra Directoriets Boepæl, uden Lovgivningens Bemyndigelse.

165. Directoriets Lemmer kunne ikke lade sig see i deres Embedsfuldbyrdelse, enten uden for, eller i deres Huse, uden flædde i det dem egne Costume.

166. Directoriet har sin stadige Vagt, der er lønnet paa Republikens Bekostning; denne Vagt bestaaer af 120 Mand til Fods, og 120 til Hest.

167. Directoriet ledsages af sin Vagt ved de offentlige Høitideligheder og Optog, hvor det stedse har første Rang.

168. Hvert Medlem af Directoriet leder sig uden for Huset ledsage af tvende Garder.

169. Hver Post af væbnet Magt skylder Directoriet, og hvert af dets Lemmer de højeste militaire Uresbeviis.

170. Directoriet har 4 Statsbud, som det udvæener, og kan affkeedige.

De bringe begge Raadene Directoriets Breve og Memoirer; de have til den Ende Udgang i Lovgivningsraadenes Mødested.

Der gaaer tvende Huissers for ved dem.

171. Directoriet har sit Sæde i samme Commune, som Lovgivningen.

172. Directoriets Lemmer have Boepæl paa Republikens Befæstning, og behøve een og samme Bygning.

173. Lønningerne for hvert af dem er fastsat aarlig til Værdien af 50000 Myriagrammer Korn, 10028 Centner.

Syvende Capitel.

Forsvaltnings og Municipal Corpora.

174. Der er i hvert Departement een central Forsvaltning, og i hver Canton een municipal Forsvaltning i det mindste.

175. Hvert Medlem af en Departements eller municipal Forsvaltning maae i det mindste være 25 Aar.

176. Ascendenten og Descendenten i lige Linie, Brødre, Farbroder og Brodersøn, de besvogrede i samme Grad, kunne ikke samtidigt være Lemmer af een Forvaltning, heller ikke afløse hinanden der, førend et Mellemrum af to Aar.

177. Hver Departements Forvaltning bestaaer af 5 Lemmer; en femte Deel fornyes aarlig.

178. Hver Commune, hvis Folketal gaaer fra 5000 til 100000, har en municipal Forvaltning for sig eene.

179. I hver Commune, hvis Folketal er under 5000 Indvaanere, er en municipal Agent, og en Adjunct.

180. Et Cantons Municipalitet dannes ved Samtræde af hver Communes Municipals Agenter.

181. Der er fremdeles en municipal Forvaltnings Præsident, udvalgt af det heele Canton.

182. I de Communer, hvis Folketal er fra 5 til 10,000 Indvaanere, er 5 Municipals betiente.

7 i dem fra 10 — til 50,000.

9 fra 50 — til 100,000.

183. I de Communer, hvis Folketal er over 100,000 Indvaanere, er i det mindste tre municipal Forvaltninger.

I disse Communer skeer disse Municipaliteters Inddeeling saaledes, at Folketallet i hver enkelt ikke er over 40, og ikke under 30,000 Individuer.

Hver

Hver Afdeelings Municipalitet bestaaer af 7 Lemmer.

184. I de Communer, der ere afdeelte i flere Municipaliteter, er et Central Bureau for de Gienstande, som Lovgivningen erklærer udeelelige.

Dette Bureau bestaaer af tree Medlemmer, udnævnedes af Departementets Forvaltning, og staaefæstede af den fuldbyrdende Magt.

185. Medlemmerne i enhver municipal Forvaltning udnævnes for to Aar, og afløses aarlig; enten Halvdeelen, eller saa nær samme, som mueligt, og da vekselsviis den større og mindre Deel.

186. Departements-Forvalterne, og Municipal-Forvaltningernes Lemmer kunne eengang gien vælges uden Mellemtid.

187. Hver Borger, som to Gange efter hinanden har været valgt til Departementsforvalter, eller Medlem af en municipal Forvaltning, og som i Kraft af disse Valg har forrettet Embedet, kan ikke vælges paa ny, før end efter et Mellesrum af to Aar.

188. I Tilfælde, at en departemental, eller municipal Forvaltning mistede eet eller flere af sine Lemmer ved Død, Afskaffelse, eller paa anden Maade, kunne de tilbageblivende Forvaltere i Staden tilfaare sig provisoriske Forvaltere, der beklæde dette Embede indtil de næste Valg.

189. Departemental og municipal Forvaltningerne kunne ikke modificere Lovgivningens

gens eller det fuldbgyrdende Directoriums Acter, heller ikke udsætte Udførelsen deraf.

De kunne ikke blande sig i Gienstændene, som høre hen under Domstolene.

190. Forvalterne er det væsentligen overdraget at fordeele de directe Afgifter, og have Opsigt med de Penge, der indkomme af deres Grundes offentlige Indtægter.

Lobgivningen bestemmer deres Embedsforsæts Regler og Maade, saavel i Henseende hertil, som til andre Deele af den indvortes Forvaltning.

191. Det fuldbgyrdende Directorium udnævner ved hver departemental og municipal Forvaltning en Commissair, som det hiemkaldes, naar det finder passeligt.

Denne Commissair paaseer, og paasfordrer Lovenes Fuldbgyrdelse.

192. Commissairen ved enhver lokal Forvaltning bør tages blandt de Borgere, der eet Aar ere boefatte i det Departement, hvor denne Forvaltning er sat.

Han bør i det mindste være 25 Aar gammel.

193. Municipal-Forvaltningerne ere Departementsforvaltningerne, og disse Ministrene undergivne.

Følgelig kunne Ministrene, hver i sit Fag, tilintetgjøre Departementsforvalternes, og disse igjen Municipalforvalternes Acter, naar de stride mod Lovene eller de høiere Myndigheder.

194. Ministrene kunne ligeledes suspendere de Departementsforvaltere, der have overtraad Lovene, eller de høiere Myndigheders Befalinger, og Departementsforvalterne have samme Myndighed i Henseende til Municipalsforvaltningernes Medlemmer.

195. Ingen Suspension eller Kuldkastelse bliver afgjørende, uden det fuldbyrdende Directoriums formelige Stadsfæstelse.

196. Directoriet kan og umiddelbar kuldkaste Departements- eller municipal Forvaltningernes Acter.

Det kan suspendere, eller umiddelbar afsætte, naar det finder det nødvendigt, saavel Departements-, som Cantons-Forvaltere, og sende dem for Departements Domstolene, naar dertil er Foie.

197. Ethvert Rescript, som indeholder Acters Kuldkastning, Forvalteres Suspension eller Afsættelser, skal angive Grunde.

198. Naar de fem Medlemmer af en Departementsforvaltning ere afsatte, sørger det fuldbyrdende Directorium for, at besætte deres Pladser indtil næste Valg; men det kan ikke vælge deres provisoriske Afsættere, uden mellem samme Departements forhenværende Forvaltere.

199. Saavel Departements-, som Cantons-Forvaltningerne, kunne ikke brevveksle indbyrdes, uden om de Ting, der ved Loven ere dem tillagte, og ikke om Republikens Almeentars.

200. Enhver Forvaltning skylder aarlig Regnskab for sin Embedsførelse.

De

De af Departementral-Forvaltningerne aflagte Regnskaber trykkes.

201. Alle Acter af de forvaltende Corpora gives offentlige ved Redlægning af den Protokoll, hvor de ere indregnede, og som staaer aaben for alle de administrerede.

Denne Protokoll sluttet hvert Halvaar, og nedlægges først fra den Dag, det blev sluttet.

Lovgivningen kan efter Omstændigheder forlænge den til denne Redlæggelse fastsatte Tid.

Ottende Capitel.

Den dømmende Magt.

Almeene Bestemmelser.

202. Dømmesystemerne kunne ikke udøves enten af Lovgivningen, eller den fuldbyrdende Magt.

203. Dommerne kunne ikke blande sig i Udøvelsen af den lovgivende Magt, eller gjøre nogen Anordning.

De kunne ikke hæmme, eller udsætte nogen Lovs Fuldbyrdelse; heller ikke for sig indkalde Forvalterne paa Grund af deres Embedsførelse.

204. Ingen kan unddrages de af Loven anviste Dommere ved nogen Commission, eller ved andre Henviisninger, end dem, som ved en foregaaende Lov ere bestemte.

205. For Rettens Pleie betales intet.

206. Dommerne kunne ikke sættes uden ved et lovlig paakendt Forbud, eller suspenderes uden ved en antaget Anklage.

207. Ascendenten og Descendenten i lige Linie, Brødre, Færbroder og Brodersøn, Fuldsødsfændeberne, og de i disse forslættelige Grader besvægrede, kunne ikke samtidigt være Lemmer af samme Domstol.

208. Domstolenes Møder ere offentlige; Dommerne raadslaae uden Tilhørere; Dommenes affiges med hoi Koft, de ere ledsagede af Grunde, og man anfører den anvendte Lovs Ord.

209. Ingen Borger, der ikke er fulde 30 Aar, kan udvælges til Dommer ved et Departementstribunal, eller til Fædsdommer, eller Fædsdommernes Bisidder, eller Dommer ved et Handelsstribunal, eller Medlem af Cassationsstribunalet, eller Eedsvoeren, eller det fuldsbyrdende Directoriums Commissair ved Tribunalerne.

Om den civile Rettergang.

210. Der kan ikke gøres Indgreb i den Ret, at lade kende i Tvistighed ved Voldgiftsmænd, valgte af Parterne.

211. Disse Voldgiftsmænds Kiendelser ere uden Appel, og uden Indstævning til Underkiendelse, saafremt Parterne ikke udtrykkelig have forbeholdt sig dette.

212. I hver af Lovene bestemt Omkreds er en Fædsdommer med hans Bisiddere.

De vælges samtlig paa to Aar, og kunne umiddelbar og uden Indskrænkning gien- vælges.

213. Loven bestemmer de Gienstænder, som Fredsdommeren og hans Bisiddere paafiænde i sidste Instants.

Den tildeeler dem andre, som de bedomme, men med Appel.

214. Der ere egne Domsstole for Land- og Coe-handelen; Loven bestemmer de Stæder, hvor det er nyttigt at oprette dem.

Deres Magt at domme i sidste Instants kan ikke udstrækkes over Værdien af 500 My- riagrammer Korn (102 Centner, 22 Pund.)

215. De Sager, hvis Paafiændelse ikke tilkommer hverken Fredsdommerne, eller Handelstribunalerne, hverken i sidste Instants, eller under Appel, bringes umiddelbar for Fredsdommeren og hans Bisiddere, for at forliges.

Kan Fredsdommeren ikke forlige dem, hen- viser han dem til Civiltribunalet.

216. Der er et civil Tribunal i hvert Des- partement.

Hvert civil Tribunal bestaaer i det mindste af tyve Dommere, en Commissair og en Sub- stitut, der udnævnes, og kunne afsættes ved det fuldbyrdende Directorium, samt af en Skriver.

Hver femte Aar skriver man til at vælge sam- lige Tribunalets Lemmer.

Dommerne kunne bestandig gienvælges.

217. Naar Dommerne vælges, udnævnes fem Suppleants, hvoraf tree tages mellem de i den Commune, hvor Retten har sit Sæde, boesatte Borgere.

218. Civiltribunalet paastaaender i sidste Instantz i de ved Loven fastsatte Tilfælde, de indstævnedes Domme, saavel Fredsdommernes, som Voldgiftsmændenes, og Handelstribunalernes.

219. Indstævningen af de ved Civiltribunalet affagte Domme gaaer med til Civiltribunalet i eet af de tree nærmeste Departementer, saa som ved Loven bestemt er.

220. Civiltribunalet deles i Sectioner. En Section kan ikke domme, naar der ikke er 5 Dommere.

221. De ved hvert Tribunal forenede Dommere udnævne mellem sig ved Enstemmer hver Sections Præsident.

Om Forbedrings og Criminal- Politiet.

222. Ingen kan paagribes, uden for at bringes for Politieofficianterne; og ingen kan fængsles eller sættes, uden i Kraft af et Hæftelses-Mandat fra Politie-Officianterne, eller fra det fuldbyrdende Directorium, i det ved Artiklen 105 fastsatte Tilfælde, eller af en Paagribelses Befaling, enten fra et Tribunal, eller fra Anklage-Juryets Bestyrer; eller af et Anklagedecret fra Lovgivningen, i de Tilfælde, hvor det tilkommer denne at paastaaende, eller en Dom,
hvor:

hvorefter han dømmes til Fængsel eller Hæftelse til Forbedring.

223. Naar den Act, som befaler Fængslingen, skal kunde udføres, udfræves:

først, at den formeligen fremsætter Grunden til Hæftelsen, og den Lov, i Overensstemmelse hvormed den er anordnet.

For det andet, at den er blevet forkyndet for Bedkommende, og ham deraf givet Afskrift.

224. Enhver Person, der paagribes, og bringes for Politiofficianten, skal forhøres paa Stedet, eller i det seneste samme Dag.

225. Hvis det af Forhøret udkommer, at der ikke er nogen Anke imod Personen, skal den strax sættes paa frie Fod; eller er der Foie at sende den til Fangehuset, skal den sendes did i korteste Tiidsfrist, som under intet Tilfælde maae være over tree Dage.

226. Ingen, der er anholdt, kan holdes fast, naar den stiller tilstrækkelig Caution, i de Tilfælde, hvor Loven tilstøder at være frie mod Caution.

227. Ingen Person kan i de Tilfælde, hvor Loven bemyndiger hans Hæftelse, hensættes, eller hæftes uden paa de Steder, der lovligen og offentlig er bestemte, til at tiene til Fangehus, Tugthuus, eller Hæftelses-Huus.

228. Ingen Slutter eller Fangesoged kan modtage, eller beholde nogen Person, uden i Kraft af en Hæftelses-Mandat efter de Artiklerne 222, og 223, foretagne Former, af en Paagribelses Ordre, et Anklagedekret, eller en Dom til Fængsels- eller Forbedringshuusstraf og

og uden at denne i hans Protokoll bliver indført.

229. Hver Slutter eller Fangesfoged er forpligtet, uden at nogen Befaling derfra kan frietage ham, at fremstille den hæstede for den civile Officiant, som har Politieopsynet i Hæftelses-Huset, saa ofte denne Officiant saadant af ham æfter.

230. Foreviisningen af den hæstede kan ikke nægtes hans Frænder og Venner, naar de have en Befaling fra civil Officianten, som stedse skal være forpligtet at bevilge denne, med mindre Slutteren eller Fangesfogden fremlægger en Anordning fra Dommerne, indført i hans Protokoll, at Personen skal holdes i eenlig Fængsel.

231. Enhver Mand, hvad end hans Post eller Embede kan være, de undtagne, som Loven giver Hæftelsesret, der udstæder, undertegner, udfører, eller lader udføre Befaling at hæfte nogen; eller den, der, selv i Tilfælde af en ved Loven bemyndiget Hæftelse, fører, modtager, eller holder en Person i et Forvarings-Huus, der ikke offentlig og lovligen er bestemt; samt alle Fangevogtere og Sluttere, der overtræde de foregaaende trende Artiklers Bestemmelse, skulle være skyldige i vilkaarlig Fængsels Forbrydelse.

232. Al Strænghed, der bruges i Hæftelser, Forvaringer, og Executioner, uden for, hvad i Loven er anordnet, ere Forbrydelse.

233. Der er i hvert Departement til Paadømmelse af de Forbrydelse, hvis Straf hver-

ten er corporlig eller vanærende, i det mindste tree, og i det høieste sex Forbedrings Domstole.

Disse Domstole kunne ikke tilkiænde høiere Straf, end to Mars Fængsel.

Paakiændelsen af de Forbrydelse, hvis Straf ikke overgaaer enten Værdien af tree Dages Arbejdsløn, eller en tree Dages Hæftelse, er henvisst til Fredsdommeren, der dommer uden Appel.

234. Hvert Forbedringstribunal bestaaer af en Præsident, to Fredsdommere, eller Fredsdommeres Bistodere fra den Commune, hvor det er sat, en Commissair fra den faldbyrdende Magt, udnævnet, og assættelig af Direktoratet, og en Skriver.

235. Præsidenten ved hvert Forbedringstribunal tages hvert Halvaar, og skiftesvis, af Departementets Civiltribunals Sectioner, Præsidenterne undtagne.

236. Forbedrings-Tribunalets Kiændelser kunne appelleres til Departementets Criminels tribunal.

237. I Criminel : Sager, der medføre corporlig eller vanærende Straf, kan ingen dommes uden efter en Anklage, der er antagen af de Eedsvorne, eller decreteret af Lovgivningen, i de Tilfælde, hvor det tilkommer den at decretere under Anklage.

238. Et første Jury erklærer, om Anklagen bør antages, eller forkastes; Factum paakiændes af et andet Jury, og den ved Lovten bestemte Straf tilkiændes af criminal Tribunalerne.

239. De Eedsvorne votere ikke uden ved Enstemmer.

240. Der er i hvert Departement ligesaa mange Anklage Jurys, som Forbedringstribunaler.

Forbedringstribunals Præsidenterne ere deres Bestyrere, hver i sin Omkreds.

I de Communer, der ere over 50000 Siæle, kan ved Loven indsættes, foruden Præsidenten ved Forbedringstribunalet, saa mange Bestyrere for Anklage Jurys, som Sagernes Fremme udkræver.

241. Den fuldbgyrdende Magts Commissair, og Skriver Forretningerne hos Anklages Jurys Bestyrer, forrettes af Forbedringstribunalets Commissair og Skriver.

242. Hver Bestyrer af et Anklage Jury har den umiddelbare Opsigt over alle Politieofficianter i hans Omkreds.

243. Jurys Bestyrer forfølger umiddelbar, som Politieofficiant, efter de Angivelser, den offentlige Anklager, enten paa Embedspegne, eller paa det fuldbgyrdende Directoriums Befalinger, gjør til ham.

1) Indgreb mod Frieheden, eller Borgernes personlige Sikkerhed.

2) Forbrydelser, der begaaes mod Folkeretten.

3) Opsætsighed mod Fuldbgyrdelsen saavel af Domme, som af alle fra de constituerede Autoriteter udgaaende Acter.

4) Foranledigede Uordener, og Magt, brugt for at hindre Afgisfternes Oppebørsel, Lev-

nettsmidlerne, og andre Handelsartifflers frie Omlob.

244. Der er et criminal Tribunal i hvert Departement.

245. Crimineltribunalet bestaaer af en Præsident, en offentlig Anklager, fire Dommere, tagne af Civiltribunalet, den udøvende Magts Commissair ved samme Tribunal, eller hans Substitut, og en Skriver.

I Seinedepartementets criminel Tribunal er en Vicepræsident, og en Substitut hos den offentlige Anklager; dette Tribunal er deelt i to Sectioner; otte Lemmer af Civiltribunalet forrette der Dommerembederne.

246. Præsidenterne i civil Tribunalsectionerne kunne ikke forrette Dommerembedet ved criminel Tribunal.

247. De øvrige Dommere gjøre Tjeneste der, hver efter sin Tour, sex Maaneder, efter deres Udnævnelses-Orden, og kunne de i den Tid ikke udøve nogen Forretning ved Civiltribunalet.

248. Den offentlige Anklager paaligger:

1) At forfølge Forbrydelsene efter de ved de første Eedsborne antagne Anklageacter.

2) At tilstille Politieofficierterne de Angivelser, som henbendes umiddelbar til ham.

3) At have Opsigt med Departementets Politieofficierter, og handle mod dem efter Loven i Tilfælde af Forsømmelse, eller grovere Forseelser.

249. Den fuldbgyrdende Magts Commissarius paaligger:

1) At

1) At paatale under Processens Gang Formaliteternes regelrigtige Efterlevelse, og førend Dommen, Lovens Anvendelse.

2) At forfølge Fuldbbyrdelsen af de Domme, criminel Tribunalen har affagt.

250. Dommerne kunne ikke forelægge de Eedsvorne noget forfnyttet Spørgsmaal.

251. Doms-Juryen bestaaer i det mindste af tolv Eedsvorne; den Anklagede har Ret til, uden at angive Grunde, at nedlægge Exception mod et Antal, som Loven bestemmer.

252. Sagføringen for Doms-Juryen er offentlig; og man kan ikke nægte de Anklagede Bistand og en Consulent, som de have Lov at vælge, eller som bliver dem officialiter bestikket.

253. Enhver, der ved en lovlig Jury er friekendt, kan ikke meere tiltales, eller anklages for samme Factum.

Om Cassations-Tribunalet.

254. Der er for heele Republiken eet Cassationstribunal.

Det paakiender: 1) Cassationsbegiæringer af de i sidste Instantz ved Tribunalerne affagte Domme.

2) Begiæringer om Henslissing fra et Tribunal til et andet, formedelst lovlig Mistanke, eller offentlig Sikkerhed.

3) Dommerkændelser, og Indstævnelser af en heel Domstoel.

255. Cassationstribunalet kan aldrig paakiende Sagens Quæstion; men det underkiender
de

de Domme, der ere affagte efter Procedurer, hvori Formerne ere overtraadde, eller der indeholde nogen udtryffelig Lovstridighed, og hiemviiser Sagen selv til vedkommende Bærneting.

256. Naar efter en Cassation, den anden Paakiendelse af Hovedsagen angribes, ligesom den første, kan dette Spørgsmaal ikke meere foretages ved Cassationstribunalet, uden først at være underkastet Lovgivningen, der udstæder en Lov, efter hvilken Cassationstribunalet er forpligtet at rette sig.

257. Hvert Aar er Cassationstribunalet forpligtet, at sende hver af Lovgivningens Afdeelingen en Deputation, der forelægger Fortegnelse over de affagte Kiendelser med Notice i Margine, og Ordene af den Lov, der har bestemt Kiendelsen.

258. Dommernes Antal ved Cassationstribunalet kan ikke være over de to Trediedeelse af Departementernes.

259. Af dette Tribunal nybesættes aarlig en femte Deel.

Departementernes Valgforsamlinger udnævne efter hinanden og skifteviis de Dommere, der skulle afløse dem, der gaae ud af Cassationstribunalet.

Dette Tribunals Dommere kunne bestandig gienvalges.

260. Hver Dommer ved Cassationstribunalet har en Suppleant, valgt af samme Valgforsamling.

261. Ved Cassationstribunalet er der en Commisfair og Substituter, som det fuldbyrdende Directorium udnævner, og kan afsætte.

262. Det fuldbyrdende Directorium angiver for Cassationstribunalet igiennem sin Commisfairus, og uden Forsang for vedkommende Parters Ret, de Acter, hvorved Dommerne have overstridit deres Fuldmagt.

263. Tribunalet tilintetgør disse Acter, og hvis de give Høie til Eiltale, angives Factum for Lovgivningen, som udstæder Anklagedecretet, efter at have hørt, eller indkaldet de sigtede.

264. Lovgivningen kan ikke tilintetgøre Cassationstribunals-Rændelser; men kan personlig forfølge de Dommere, der have forskyldt at tiltales paa Embede.

Høiesteret.

265. Der er en Høiesteret til at paaafkænde de af Lovgivningen antagne Anklager, enten mod dets egne, eller mod Directoriets Lemmer.

266. Den høieste Ret bestaaer af 5 Dommere, og to national Anklagere, udtagne af Cassationstribunalet, og af høie Eedsvoorne, udnævnte af Departementernes Valaforsamlinger.

267. Høiesteret samtræder ikke uden i Følge en Bekjendtgørelse fra Lovgivningen, forfattet, og udstædet fra 500des Raadet.

268. Den samtræder, og holder Møder paa det Sted, der ved 500des Raadets Bekjendtgørelse er anvist.

Lette

Dette Sted kan ikke være nærmere end tolv Myriametre ved det, hvor Lovgivningen har sit Sæde.

269. Naar Lovgivningen har bekendtgjort, at en Høiesteret skal sættes, uddrager Cassationstribunalet ved Lodkastning 15 af sine Medlemmer i et offentligt Møde; derpaa udnævner det i samme Møde ved Konstemmer fem af disse femten; de fem saaledes udnævnte Dommere ere Høiesterets Dommere; de vælge en Præsident mellem sig.

270. Cassationstribunalet udnævner i samme Møde ved Konstemmer med den absolute Stemmemæghed to af sine Medlemmer til at forrette National- Anklagernes Embeder ved Høiesterretten.

271. Anklageacterne opsættes og affattes af 500des Raadet.

272. Hvert Departement's Valgforsamlinger vælge aarlig een Eedsvoren til Høiesterretten.

273. Det fuldbgyrdende Directorium lader en Maaned efter Valgtiden trykke og bekendtgjøre Listen paa de til Høiesterretten udnævnte Eedsvorne.

Siende Capitel.

Om den væbnede Magt.

274. Den væbnede Magt er indstiftet til at forsvare Staten mod dens Fiender udvortes, og til indvortes at betrygge Ordenens Bedlighold og Lovenes Fuldbgyrdelse.

275. Den offentlige Magt er væsentligen adlydende; intet væbnet Corps kan raadslaae.

276. Den deeler sig i den faste national Garde, og national Garden i Activitet.

Om den faste national Garde.

277. Den faste Nationalgarde bestaaer af alle vaabendygtige Borgere og Borgersønner.

278. Dens Organisation og Krigstugt ere eens over heele Republiken; de ere bestemte ved Loven.

279. Ingen Fransk kan udøve Borgerret, naar han ikke er indskrevet i den faste Nationalgardes Rulle.

280. Forskiellene af Grad, og Subordinationen gælde der kun i Hensyn til Tjenesten, og saalænge den varer.

281. Officiererne ved den faste national Garde udvælges af Borgerne, som udgiøre den, for en vis Tiid, og kunde først efter en Mellemtiid gienvælges.

282. Befalingen over et Departements Nationalgarde kan ikke stadigen betroes en eeneste Borger.

283. Agtes det fornødent, at samle et Departements heele Nationalgarde, kan det fuldbyrdende Directorium udnævne en Befalingsmand for en Tiid.

284. Befalingen over den faste national Garde i en By, der har 100000 Indvaanere og derover, kan ikke stadigen betroes til eeneste Mand.

Om

Om national Garden i Activitet.

285. Republiken har i sin Sold, selv i Fredstid en Land- og Søarmee under Naavn af national Garder i Activitet.

286. Armeen danner sig ved frivillig Hverving, og naar fornødent, paa den Maade, Loven bestemmer.

287. Ingen Udlandning, der ikke har erhvervet fransk Borgerskabet, kan antages i de franske Armeer, med mindre han har gjort et eller flere Feldttog til Republikens Oprettelse.

288. Befalingsmændene eller Cheferne til Lands og Vands udnævnes, blot i Tilfælde af Krig; de faae af det fuldbyrdende Directorium Bestallinger, som kunne gienkaldes efter Gødts befindende. Disse Bestallingers Varighed indskrænker sig til et Feldttog; men de kunne forlænges.

289. Generalcommandoen over Republikens Armeer kan ikke betroes een enkelt Mand.

290. Sø- og Landarmeen ere underkastede egne Love i Henseende til Krigstugten, Dommenes Formalitet, og Straffenes Natur.

291. Ingen Deel enten af den faste Nationalgarde, eller den i Activitet, kan virke til Republikens indvortes Tjeneste, uden i Følge en skriftlig Opfordring af den civile Autoritet, i de ved Loven foreskrevne Former.

292. Den offentlige Magt kan ikke afleses af de civile Autoriteter, uden saavidt deres Grund strækker sig; den kan ikke forsoie sig fra et Canton til et andet, uden dertil at være

re bemyndiget af Departements-Administrationen, eller fra et Departement til et andet, uden det fuldbyrdende Directoriums Befalinger.

293. Ikke desmindre bestemmer Lovgivningen Midlerne, ved den offentlige Magt at betrygge Dommenes Fuldbyrdelse og de anklagedes Forsølgelse over den heele franske Grund.

294. I Tilfælde af overhængende Fare, kan et Cantons municipal Forvaltning aflede de nærmeste Cantoners national Garder; i dette Tilfælde er den Forvaltning, som har æftet, og Befalingsmændene over de aflede Nationalgarder, lige forpligtede i samme Dieblif at gjøre Departements-Forvaltningen Regnskab derfor.

295. Ingen fremmed Trop kan indføres paa fransk Grund, uden Lovgivningens foregaaende Minde.

Tiende Capitel.

Offenlig Underviisning.

296. Der er i Republiken Primair-skoler, hvori Børningerne lære at læse, at skrive, samt de første Grunde af Regnekunsten og af Sadelæren. Republiken sørger for, at bekoste Boepæl for de Lærere, der ere satte over disse Skoler.

297. Der er i Republikens forskjellige Deele Skoler, der ere over Primair-skolerne, og hvis Antal skal være saadant, at der i det mindste er een for to Departementer.

298. Der er for heele Republiken et Nationalinstitut, som det paaligger at indsamle

Dpa

Opdagelserne, og fuldkomne Kunsterne og Videnskaberne.

299. De forskellige Almeneunderviisnings-Indretninger have intet enten Subordinations-, eller Forvaltnings- Correspondances Forhold indbyrdes.

300. Borgerne have Rettighed at anlægge egne Opdragelses-, og Underviisnings-Anstalter, saavel som frie Selskaber til at bidrage til Videnskaberne, Litteraturens og Kunsternes Fremme.

301. Der skal indstiftes national Høitider, for at vedligeholde Broderskabet mellem Borgere, og binde dem til Constitutionen, Fædrelandet og Løbene.

Elleste Capitel.

Financer.

302. De offentlige Afgifter overveies, og bestemmes hvert Aar af Lovgivningen. Denne tilkommer det ene at sætte dem. De kunne ikke vare over eet Aar, naar de ikke udtrykkelig fornyes.

303. Lovgivningen kan skabe, hvad Slags Afgift den passelig troer; men den skal aarlig sætte et Grundpaalæg, og et personligt.

304. Hvert Individuum, som da han ikke er i de ved Constitutionsartiklen 12 og 13 angivne Tilfælde, ikke er blevet indbefattet i de directe Afgifters Rolle, har Ret at fremstille sig ved hans Communes municipal Forvaltning, og indskrive sig der for en personlig Afgift, svarende

de til den locale Værdie af tvende Markarbeids-
Dage.

305. Den i foregaaende Artikel omtalte
Indskriving kan ikke skee uden i hvert Aars
Messidor Maaned.

306. Al Slags Afgifter ere fordeelte paa
de afgiftsydende efter deres Væne.

307. Det fuldbyrdende Directorium styrer
og paaseer Oppebørselen og Indbetalingen af Af-
gifter, og giver alle hertil nødvendige Besat-
tinger.

308. Omstændelige Regnskaber over Mi-
nistrenes Udgift, undertegnede, og attesterede af
dem, udgives offentlig ved hvert Aars Begyndelse.

Ligeledes skal forholdes med Indtægtsberegning-
erne over de forskjellige Afgifter, og alle
offentlige Indtægter.

309. Indberetningerne om disse Udgifter og
Indtægter ere afdeelte efter deres Natur. De
tilkiændegive de Aar for Aar i hver Deel af den
almindelige Forvaltning oppebaarne og udgione
Summer.

310. Ligeledes bekjændtgøres Regnskaber-
ne for Departementernes egne Udgifter, Dom-
stolene, Forvaltningerne, Videnskaberne, Frem-
gang, alle offentlige Arbejder og Indretninger
vedkommende.

311. Departements- Forvaltningerne og
Municipaliteterne kunne ikke gjøre nogen Fordee-
ling uden for de af Lovgivningen bestemte Paa-
læg, eller ikke raadslaae om, eller tillade uden
dens Bemyndigelse noget local Laan, Departemen-
men

mentets, Cantonens, eller Communens Borgere til Last.

312. Lovgivningen eene tilkommer den Ret, at bestemme Forsærdigelsen og Udgivningen af alle Slags Myntsformer, at bestemme deres Siel- den og Vægt, og afgjøre deres Præg.

313. Directoriet har Opsyn med Myntvæ- senet, og udnævner de Officierer, der ere sat- te til umiddelbar at udøve denne Opsigt.

314. Lovgivningen bestemmer Coloniernes Afgifter og deres Handelsforhold mod Hoved- staten.

National Skatkammer, og Regnskab.

315. Der er fem Commissarier over Na- tionalsskatkammeret, udvalgte ved Oldingsraadet, af en Liste paa det tredobbelte Antal, fremlagt af de 500des Raad.

316. Deres Embedstid varer 5 Aar; een af dem fornyes aarlig, og kan umiddelbar og uindskrænket gienvælges.

317. Skatkammercommissarierne ere satte til at vaage over alle national Penges Oppe- hørsel.

At anordne Omsætninger af Capitaler, og Udbetaling af alle de Udgifter, Lovgivnin- gen har samtykket.

At holde en aaben Indtægts og Udgifts Con- to med Oppehørselsberienten for hvert De- partements directe Afgifter med de forskiel- lige Nationalregier, og med de Casserere, der sættes i Departementerne.

At

Alt holde med bemældte Oppebørselsbetient, og Casserere, med Regierne og Forvaltningerne den fornødne Brevvevling, for at beskytte Capitalernes nøjagtige og ordenlige Indløb.

318. De kunne under Straf af Tiltale intet lade udbetale, uden i Kraft

1) af et Lovgivningsdecret, og saa langt de af den til hver Ting decreterede Fonds straffe.

2) Af en Decision fra Directorio.

3) Af en Underskrift fra Ministeren, som anordner Udgiften.

319. De kunne heller ikke, under Straf af Tiltale, approbere nogen Udbetaling, naar Anvisningen, undertegnet af den Minister, det Slags Udgift vedkommer, ikke melder Datum, saavel af den Directoriets Decision, som det Lovgivnings-Decret, der bemyndiger Udbetalingen.

320. Oppebørselsbetienterne ved de directe Afgifter i hvert Departement, de forstiaallige Nationalregier, og Cassererne i Departementerne indsende til national Skatkammeret deres respective Regnskaber; Skatkammeret verificerer, og deciderer dem.

321. Der er fem national Regnskabs-Commissarier, valgte af Lovgivningen, til samme Tid, og efter samme Former og Vilkaar, som Skatkammer-Commissarierne.

322. Almeenregnskabet for Republikens Indtægt og Udgift, stadfæstet med de *particulaires* Regnskaber, og Bilager, forelægges af Skatkammercommissarierne for Regnskabs-Commissarierne, der verificere, og deciderer det.

323. Regnskabs-Commissairerne indberette Lovgivningen de Misbrug, Underflaet, og alle de Ansvarstilfælde, de opdage i deres Forretningers Gang; de foreslaae i deres Sag de til Republikens Fremtids tjenlige Forholdsregler.

324. Udslaget af de ved Regnskabs-Commissairerne deciderede Regnskaber trykkes, og gøres offentlig bekendt.

325. Saavel national Skatkammer, som Regnskabs-Commissarierne, kunne hverken suspenderes, eller affattes uden af Lovgivningen.

Men, naar Lovgivningen ajournerer, kan Directoriet suspendere, og provisorisk afløse Skatkammer-Commissarier, dog ikke meere end to i det høieste, og med Forpligt, at indberette det til begge Raad, saasnart de igien begynde deres Møder.

Tolvte Capitel.

Udenrigs Forhold.

326. Krig kan ikke beslattes uden ved et Lovgivnings-Decret paa det fuldbyrdende Directoriums formelige og fornødne Forestilling.

327. De to lovgivende Raad bidrage i sædvanlig Form til det Decret, hvorved Krigen beslattes.

328. I Tilfælde af overhængende eller begyndte Fiendtligheder, Krigsstrudsler eller Tilberedelser mod den franske Republik, er det fuldbyrdende Directorium forpligtet til Statens Forsvar at anvende de i dens Raadighed overgionne

Mide

Midler, med Forpligt, derom ufortøvet at underrette Lovgivningen.

Det kan endog i saa Tilfælde opgive de Forordninger af Magt, og de ny Lovgivningsbestemmelser, Omstændighederne kunne ælke.

329. Directoriet kan eene underholde politiske udenrigs Forhold, lede Underhandlingerne, fordeele Land- og Sømagten, som det passeligt finder, og bestemme dens Bestyrelse i Krigstilfælde.

330. Det er bemyndiget at indgaae de præliminaire Foredrag, som Vaabensstilstand, Neutralisationer; det kan og vedtage hemmelige Foreeninger.

331. Det fuldbyrdende Directorium afslutter, undertegner, eller lader undertegne med de udenlandske Magter alle de Freds-, Forbunds-, Stilstands-, Neutralitets-, Handels- og andre Tractater, det for Statens Lære anseer fornødne.

Disse Tractater og Conventioner underhandles i den franske Republiks Navn ved diplomatiske Agenter, udnævnte af det fuldbyrdende Directorium, og forsynede med Instruxer fra det.

332. I det Tilfælde, at en Tractat indbefatter hemmelige Artikler, kunne disse Artiklers Bestemmelser ikke nedbryde de offentlige, eller indeholde nogen Afhændelse af Republikens Grund.

333. Tractaterne ere ikke gyldige, førend de af Lovgivningen ere blevene undersøgte og stadfæstede; ikke desmindre kunne de hemmelige

Betingelser provisorisk iværksættes fra samme Døielik, de af Directoriet ere affluttede.

334. Intet af Lovgivningsraadene raadslaaer om Krig eller Fred, uden i Committee General.

335. Udsendinge, enten de i Frankerig ere bœfsatte, eller ikke, arde deres udenlandske eller franske Naarværende; de kunne contrahere, erhverve, og modtage Eiendomme beliggende i Frankerig, og raade derover, ligesom franske Borgere, paa alle ved Lovene bemyndigede Maader.

Trettende Capitel.

Constitutionens Eftersyn.

336. Hvis Erfaring bragte til at føle Uleilighederne ved nogle Constitutionens Artikler, har Oldingsraadet at foreslaae deres Eftersyn.

337. Oldingsraadets Forslag underkastes i saa Tilfælde goodes Raadets Stadfæstelse.

338. Naar i et Mellemrum af ni Aar Oldingsraadets Forslag, stadfæstet af goodes Raadet, er giort i tre Tidspunkter, i det mindste tre Aar fra hinanden, sammenkalder en Giennemsynsforsamling.

339. Denne Forsamling udgiøres af to Medlemmer fra hvert Departement, samtlig valgte paa samme Maade, som Lovgivningslemmerne, og der foreene samme Betingelser, som af Oldingsraadet afles.

340. Oldingsraadet anviser til Giennemsyns-Forsamlingens Møde et Sted, i det mindste 20 Myriametre fra det, hvor Lovgivningen har Sæde.

341. Giennemsyns-Forsamlingen har Ret at stifte sit Mødested, naar det iagttager den i foregaaende Artikel bestemte Frastand.

342. Giennemsynsforsamlingen udøver ingen Lovgivnings- eller Regjeringsforretning; den indskrænker sig til at giennemsee de Artikler i Constitutionsacten, som af Lovgivningen ere det udviiste.

343. Alle Constitutions-Artiklerne, uden Undtagelse, vedblive at være i Kraft, saalænge de af Giennemsynsforsamlingen foreslagne Artikler ikke af Folket ere blevne antagne.

344. Giennemsynsforsamlingens Lemmer raadslaae samlede.

345. De Borgere, der ere Medlemmer af Lovgivningen i det Dieblik, da en Giennemsynsforsamling sammenkaldes, kunne ikke vælges til Lemmer af denne Forsamling.

346. Giennemsyns-Forsamlingen tilstiller umiddelbar Primairforsamlingerne det af den vedtagne Forbedrings-Forslag.

Den er høvet, saasnart dette Forslag er blevet disse tilstillet.

347. Giennemsynsforsamlingen kan i intet Tilfælde være ved over tre Maaneder.

348. Lemmerne af Giennemsynsforsamlingen kan ikke nogensinde siges, anklages, eller dømmes for det, de i deres Embedes Udøvelse have sagt, eller skrevet.

Saa længe disse Forretninger vare, kunne de ikke stilles for Retten, uden efter en Kiendelse fra selve Giennemsynsforsamlingens Lemmer.

349. Giennemsynsforsamlingen møder ikke ved nogen offentlig Høitidsfærd. Dens Lemmer faae samme Skadesløsholdelse, som Voogivningens.

350. Giennemsynsforsamlingen har Ret at udøve, eller lade udøve Politiet i den Commune, hvor den har Sæde.

Fjortende Capitel.

Almeene Anordninger.

351. Der gives ikke mellem Borgerne anden Superioritet, end de offentlige Embedsmænds, og det i Hensyn til deres Embeders Udøvelse.

352. Loven erklænder hverken geistlige Løfter, eller nogen mod Menneskerettighederne stridende Forbindelse.

353. Ingen kan hindres, at sige, skrive, trykke, og kundgiøre sin Tanke.

Skifter kunne ikke underkastes nogen Censur, for deres Bekændtgjørelse.

Ingen kan være ansvarlig for det, han har skrevet eller bekændtgiort, uden for de i Loven forudsæete Tilfælde.

354. Ingen kan hindres, naar han retter sig efter Lovene, at øve den Gudsdyrkelse, han har valgt.

Ingen kan tvinges at bidrage til nogen Dyrelses Omkostninger. Republiken lønner ingen.

355. Der gives hverken Privilegium, eller Mesterkab, eller Laug, eller Indskrænkning i Trykkefriheden, Handelsfriheden, og Udvøvelsen af alle Slags Vindskibelighed og Kunster.

356. Enhver Forbudslov af dette Slags, naar Omstændighederne fornødige den, er væsentligen provisorisk, og gælder kun et Aar i det høieste, med mindre den formeligen fornyes.

357. Loven vaager især over de Haandteringer, der vedrøre de offentlige Sæder, Borgernes Tryghed og Sundhed; men man kan ikke lade Udgang til Udvøvelsen af disse Haandteringer bero paa nogen Pengeafgift.

358. Loven bør sørge for Belønning for Opfindelser, eller Vedligehold af udelukkende Eendommen af deres Opdagelser eller Frembringelser.

359. Constitutionen betrygger alle Eendommens Ubødelighed, og den billige Skadesløsholdelse for dem, som en offentlig lovlig godtgjort Fornødenhed udtrævede Opoffrelsen af.

360. Hver Borgers Huis er et ubødeligt Friested; om Ratten har ingen Lov at gaae derind, uden i Tilfælde af Ildløs, Vandflod, eller Anstræng, kommende inde fra Huset.

Om Dagen kan man der udføre de constituerede Myndigheders Befalinger.

Ingen Huisbrandsagning kan finde Sted, uden i Kraft af en Lov, og efter en Person eller Ting, der udtrykkelig er angivet i den Act, som befaler Randsagningen.

361. Der kan ingen mod den offentlige Orden stridende Corporationer eller Foreeninger stiftes.

361. Ingen Forsamling af Borgere kan falde sig Følgeselskab.

362. Intet privat Selskab, der sysselsætter sig med politiske Spørgsmaale, kan brydes med et andet, eller affiliere sig til det, eller holde offentlige Møder, bestaaende af Selskabslemmer, og Tilskudevarende, adskilte fra hinanden, eller paalægge Antagelses og Valgdygtigheds Bilkær, eller tiltage sig Udelukkelses Ret, eller lade sine Medlemmer bære noget udvortes Foreningstegn.

363. Borgerne kunne ikke udøve deres Rettigheder, uden i Primair- eller Commune-Forsamlingerne.

364. Det staar alle Borgere frit at indgive de offentlige Autoriteter deres Ansøgninger, men disse maae være fra enkelt Mand; ingen Forening kan indgive collective, undtagen de constituerende Autoriteter; og det kun om Gienstande, deres Kald vedkommende.

Ansøgerne maae aldrig glemme den Erbhødhed, der skyldes de constituerede Autoriteter.

365. Hvert væbnet Sammenløb er et Indgreb mod Constitutionen, og skal strax adskilles ved den væbnede Magt.

366. Hvert ikke væbnet Sammenløb skal ligeledes adskilles, først formedels mundtlig Befaling, og hvis fornødent er, ved at vise den væbnede Magt.

367. Fleere constituerede Autoriteter kunne aldrig samtræde for at raadslaae samlede; ingen Act, der udgaar fra en saadan Forening, kan udføres.

368. Ingen kan bære Udmærkelser, der gienkalde forhen beklædte Embeder, eller wiiste Tjenester.

369. Lovgivnings-Medlemmerne, og alle offentlige Embedsmænd bære i Udøvelsen af deres Embede Embedsdragt, eller Mærke paa den Myndighed, de ere beklædede med; Loven bestemmer diffes Form.

370. Ingen Borger kan frastige sig enten det heele eller en Deel af den Skadesløsholdelse eller Lønning, ham ved Loven er tillagt for offentligt Embede.

371. I den franske Republik er eens Maal og Vægt.

372. Den franske Tidsregning begynder den 22 Septb. 1793, Republikens Stiftelses-Dag.

273. Den franske Nation erklærer, at den i intet Tilfælde vil taale de Franske at komme tilbage, som efter 15de Julii 1789 have forladt deres Fædreland, og ikke ere indbefattede under de i Lovene mod Emigranter giorde Undtagelser; og den forbyder Lovgivningen i dette Stykke at skabe ny Undtagelser.

Emigranternes Eiendomme ere Republikken ugienkaldelig tilfaldne.

374. Den franske Republik forkynnder ligesledes, som Betryggelse for den offentlige Troe og Love, at efter en lovligen fuldbragt Tilkiendelse af National-Godser, hvad end Oprindelsen hertil kan være, den lovlige Erhverv ikke kan sættes ud af Besiddelse, med Forbehold

hold for tredje Indsigende af national Statten at holdes skadesløs, om Isie dertil er.

375. Ingen af de ved Constitutionen indsatte Autoriteter har Ret at forandre den i det heele, eller i nogen af dens Deele, med Forbehold af de Forbedringer, som kunde gøres deri, formedelt Gienneffynet i Overeensstemmelse med trettende Capitels Bestemmelser.

376. Borgerne skulle uafslædig gienkalde sig, at det er paa Wiisdommen af Primair- og Valgforsamlingernes Valg, Republikens Varighed, Opholdelse, og Lykfsalighed fornemmelig berøpe.

377. Det franske Folk overgiver nærværende Constitution i Beværing til Lovgivningens, det fuldbyrdende Directoriums, Forsahternes og Dommernes Erøestkab, til Hunsførdrenes Nærvaagenhed, til Hustruerne og Mødrene, til de unge Børgeres Kiærlighed, til alle Franskes Mod.

Under det officielle Exemplar, hvorefter nærværende Oversættelse er gjort, findes nu følgende. Seet af Folkerepresentanterne, der have Inspection over Protocolterne.

Lehaut, Enjubault.

Sammenholdt med Originalaffskriften af os Præsident og Secretairer i National-Conventen. Paris d. 5 Fructidor, tredje Aar af den franske Republik, een og udelelig. M. J. Chemier, Præsident; Derazey, Consignac, Laurenceot, Dentsel, Dvirot, Secretairer.

Nogle Bidrag til Kundskab om den danske Strækning paa Guinea Kysten.

I. Det første; fra Aaret 1774.

Erbødigt Siensvar paa S. T. Hr. Hoveddirektør Henr. Fr. Bargums Notice under 23 Juli a. P. (1773) tilsendt Gouvernementet ved Skrivelse af 22de ejusdem.

I. Landets Produkter ved de Danske Etablissementer her paa Kysten Guinea, har ei bestaaet i andre Ting, saalænge nogen af os have været her paa Kysten, og saavidt man er bleven bekendt op i Landet om dets Beskaffenhed end Bønner af 3 Arter. Et Slags som voxer i Jorden og kaldes Gobbé Gobbés, et andet som voxer langt ud med Jorden og kaldes Jøe som er det bedste Slags. Det tredje voxer ved Stokker høit op i Veiret og kaldes de 7 Mars Bønner eller Batramma, som er det fletteste Slags. Endnu have Regerne høit oppe i Marken adskillige Slags Bønner, som og ere behagelige men ej vil voxer ved Strandkanten.

Jams af 3 Slags. Den bedste er stor af Vægt, paa 8, 10 til 12 Pd. undertiden ogsaa mindre, ere gandske hvide indvendig, og tiener saavel Europæerne, som Landets Indvaanere til Brød og andre Retter uden Modbydelse; et andet Slags er rødagtig, ligesaa stor, men ej nær saa fastig som første, og kaldes *Svine-Jams*; Arch. f. Stat. 3 B. 2 S. 2 Regerne

Negerne spise den vel, og den er dem nærhaftig; men Europæerne spise den ej; det tredie kaldes Stof. Jams, voxer kun lang og smal i Jorden, men er dog saavel for Europæerne som Negerne behagelig at spise, naar den er bleven ristet i sin Bark paa Glæer, hvor da det spiselige meget let lader sig stille fra den liden Mars som ligger inden i, hvilken man kaster bort, saasom den forarsager Mavepine naar man spiser den.

Millie, 2 Slags, den store, som kaldes Magis bruges i Huusholdningen overalt til Brød og Al, samt andre Ting ligesom Korn i Europa. Det andet Slags er meget smaae af Korn, ikke større end Hampestrø. Den bruges ogsaa til Brød og dette er meere angennem for en Europæer at spise end Brødet af den stor Millie men forarsager gierne Obstruction, hvorfor man gierne blander Meelet af den store Millie med Melet af det mindre.

Videre gives og Pifang og Barkkoe, som ere meget behagelige at spise saavel for Blanke som Negerne; men de voxer ikke ved Forterne, men oppe i Landet, 3 til 4 Mil fra Søekanten, hvor der er sumpige Steder og færsk Vand. Ligeledes findes her og der overalt i Marken 2 til 3 Mil fra Forterne vilde Citrontræer, her kaldte Brambas, meget suure og lidet bittere tilligemed. Somme Steder voxer og vilde Pommeranstræer som og ere meget suure og bittere i deres Frugt.

Endnu

Endnu have Strandegnene en anden Sort
Faldet Locros som voxer udi Jorden; de ere søde
og bruges at lade lave en tynd Suppe af som
er gandske sød og behagelig; men er meget dyr,
saasom Negerne bruge den selv at tykke paa og
sue Easten deraf.

Negerne have og adskillige Slags Kaal
som man ikke kan beskrive; thi de plukke Urter
her og der, som de bruge til deres Mad. De
have ogsaa Charlotteløg, som ere behagelige og
nyttige for alle Europæer, men ere overmaade
dyre; oppe i Landet have Negerne ogsaa Rits
som ere rødagtige, men ogsaa overmaade dyre.
Med disse forbemelte Sorter drives Handel mel-
lem Negerne indbyrdes, og ligeledes bringes til
Forterne og Logerne at sælges, deels til Søes,
og for det meeste over Land i Dragtois saa me-
get en Neger paa sit Hoved kan bære. Der giv-
es og to Slags Bomuld, den eene ligesaa god
som den der voxer i Vestindien, meget hvid, paa
smaa Træer; det andet Slags, rødagtig, meget
kort i Ulden kaldes Silkebomuld; den bruges ej
til noget undtagen at Negerne fylde smaae Hoved-
pudder dermed; den lader sig ikke heller spinde som
den hvide, hvoraf Negerne gjøre Zissergarn.
Kaffebønner er her ej ved Stranden eller Søe,
kanten men skal være langt oppe i Landet; man
har faaet nogle Prøver i Skaller deraf nedsendt,
giort Forsøg om samme vilde voxe, men har
været forgiebes. Her voxer nogle smaa Træer
overalt som ikke reflecteres paa, men Franke Ca-

pitainer have sagt at det er Indigo Træet, og ligesaadanne som de der vore i St. Domingo, men Negerne bruge dem slet intet til at farve med; i den Sted have de udvalgt sig Blade af et andet Slags Træ, som giver en gandske mørkeblaa Farve af sig og naar disse Blade blive fegt tilligemed Roden af et andet Slags Træ, farve de saavel uldent som linned dermed, som er meget durabelt. Disse sidste Blade ligne meget Laurbærblade, men har ingen Lugt og er lidt længere; de andre ovennævnte smaa Træers Blade ere meget lige det Slags man i Europa kalder Ruder, undtagen de ere lidt større paa Bladene, men om Indigo deraf kunde fabrikeres er endnu til Dato her ubekjent.

Negerne tillave sig et Slags Træad saavel til at fve med som til at giøre Tissegarn af. De tage dertil de længste Blade de kan finde af Ananas Træ, lægger samme i Vand en 12 Timers Tid; derefter blive de bankede paa et glat Stykke Træ eller Steen, med en meget lige og glat Træhammer saalænge indtil det grønne af Bladene bortfalder, og de bliver gandske mere; derefter trække de Bladet igiennem en Trækniv paa det glatte Stykke Træ saalænge til ikke mere noget er tilbage uden de fine Nerver som have lagt i Bladet; samme vasse de i færskt Vand saatlids indtil det bliver gandske hvidt, naar det er blevet tort tvinde de det tilsammen paa deres høire Laar saa fint og tykt som de vil have det.

Jugen

Jugen Blank har endnu til Dato anlagt nogen Plantage ved de etablerede Steder der os er bekendt, undtagen Hollænderne. De have anlagt ved det første hollandske Fort paa Overkysten, navnlig Arim, en Bomulds Plantage med stor Beføstning, men den kan ikke lønne Umagen eller indbringe de Omkostninger den fra Begyndelsen har kostet og aarlig koster. Man kunde vel anlagge Plantager saavel Millie og andre Sorter Provisioner af Grønsl, som Bomuld; kunde og dertil faae Tilladelse for Betaling af Regerne; men hvad Nytte og Udsald deraf vilde blive kan ej fastsættes; thi det er at befrygte, naar saavel det eene som det andet har kommet til nogen Udbredelse eller Guldkommenhed, det da ved Natetider blev bortstiaalet, ej allene af Frie Reger, men endog af Compagnie Slaverne, hvilket ingenlunde er at forekomme og Sierningsmændene umueligt at faae opdaget med mindre Plantagerne skulde bevogtes af blanke Soldater; derhos er endnu at befrygte naar Regerne faae de anlagte Plantager at tiltage, vilde de sikkerlig med Force sætte Grændser derfor, endssiondt deilige Marker og store Omkredse ligge gandske øde og udyrkede; thi Regerne ere saa misundelige og frygtsomme for de Blankes Overmagt at de ej tør lade dem faae nogen Freimgang i noget undtagen hvad som allerede skeet er, nemlig Forternes Vedligeholdelse formedelsk Negotiens Skyld. Der ageres vel just ikke offensive imod en Blank med at fratage ham hans Eiendomme naar de først

først godvillig have tilladt ham at anlægge sig en, men ved undersundige Trækker og Rænker vide de at gjøre ham samme saa misfommelig og kostbar at han absolut maae blive træt deraf. Seer de at slige Ting ej endnu vil hielpe tør de vel gaae videre, nemlig ved Giot at lade ham transportere i den anden Verden, hvilken er gierne deres Hoved-Retirade Middel, naar alt andet slaaer Feil, og hvad kan man vente af en Barbar?

Man er ikke bekiendt at Jorden ved Forterne er Salspeterrig, men vel meget saltagtig som kommer fra Søen. De nedrige Grunde have vel en hvild Skorpe oven paa sig i den tørre Tid, som formeres af Solens Hede ved det Vandet udtørres, men samme er ej andet end Salt saasom Grunden er overalt salt formedelst Søens Nærhed. Ikke destomindre følger hermed efter Ordre, i Skibet Nda en Tonde Jord til Probe.

2. Ved Søekanten hvor Guld er at finde, gaae de gamle Negerinder som ej andet kan gjøre, og samle den Sand op som Regnen i Regntiden bringer nedester, enten til Søesiden, eller ned af en Bakke som er klippig; naar nu et lidet Hul eller en Af sætning findes tages den Sand eller Jord, som kan være bragt dertil af Vandet, og kommes udi en stor Træbakke hvori Jorden og Sandet vaskes fra Guldet paa Stranden, men dette giver ikke noget af sig. Oppe udi Landet 12 til 14 Dages Reise fra Fortet have Negerne ordenlige Miner eller store Gange i Jorden

Jorden, hvor de ligesom Strandnegerne tage Jorden op og henbringer samme i Træbakker til de Steder hvor Vand er og vasser det ud; Naar Marknegerne vil begynde at grave efter Guld, begynde de aldrig uden hvor de først finde Guld liggende oven paa Jorden; dersom nogen Blank vilde foretage sig at undersøge Jorden for at see om den var Guldriig maatte han vist vente at tilsætte Livet. Et Exempel vil man anføre paa Negernes Paapassenhed imod de Blanke, hvoraf sees baade hvorvidt de Blanke tør betjene sig af Jorden, saa og hvorvidt deres Magt strækker sig over Negerne. Omtrent 12 Miile fra og langs med Søekanten op efter til de andre Europæiske Nationers Forter, ligger et hollandsk Fort, navnlig Alppam; naar dette Fort behøver Reparation tages eller brækkes Steen ud af et derved beliggende Bierg dertil. Ved denne Steenbrækning og Gravning findes god Guld i smaa Stykker, nogle til 3 Mk. andre til 1 og 2 Rd; men hverken Commandanten eller hans Compagnie, Slaver tør gjøre ringeste Forsøg paa at forskaffe sig noget deraf til egen Nytte, men maae fiske det af Negerne; omendskiøndt nu Negerne vide der er noget Guld i dette Bierg, kan de dog ej blive eenige om ved fælles Hielp og Arbeide at blive Ejere deraf, men i øvrigt ere fornøjede med hvad de kan faae paa ovenansførte Maade, og hvad Regnen kan tilhjelpe dem i den store Regntid. Noget andet: den høilovlige Direktion har besat i den Gamle General-Instruction, saa og ved aparte

aparte Breve at Gouvernementet skulde berøbe sig at Inventarii Slaverne og Slavinderne skulde ej allene indsamle det fornødne Brænde til Fortets Brug, men endog forskaffe alt hvad der kunde behøves til at brænde Kalk med, saa og hvad Skibene behøve til Overreisen. Dette lod Hr. Wrisberg gjøre Forsøg paa i Maret 1769 da Capitain Béch laae her til Expedition, men hvad vare Frugterne deraf? Regerne bleve opfetsige, satte et Tegn for Fortet at ej nogen maatte enten komme ind eller ud; al Tilførsel og Regotie blev forbuden; ikke eengang et Brød, en Hane eller mindste Brænde; derefter maatte Regerne tilfredsstilles med Penge; og siden dog kjøbe det fornødne Brænde meget dyrt hos dem; saasom de foregav og haardeligen paastode at de Blanke ej maatte besætte sig med nogen anden Ting her i Landet end Regotien; hvad de behøvede skulde de kjøbe af Regerne; det maatte være hvad det være vilde; saasom Regerne vare Ejere af Marken men de Blanke ikke. Alt bruge Magt imod dem i deslige Tilfælde eller at ruinere nogen af dem eller Husene i Regeriet med Kanonskud vilde ikke kun drage de allerubehageligste og kostbareste Følger af sig.

3. Af tamme Kreaturer have Regerne Hornkvæg, hvoraf de dog ej have noget Mælk; de bruge dem allene til at sælge og slagte. Dernæst have de Sviin, Gaar med korte Haar, men ingen Uld, Gieder ligeledes, smaa Høns ej nær saa store som de i Europa; somme har og nogle spanse

spanffe Tænder som de kalder Dapedappes; Her-
sejons have de ej tamme, men ere vilde Fugle
ligesom Algerhans hiemme; nogle skal blive hiem-
sendt saa snart det er mueligt. —

4. Hvad Handelen angaaer, da er den ej
anderledes end den alletider har været undtagen
at Prisen paa Slaverne og Elephant Tænderne
har steget 50 Procent frem for 30 Aar siden,
og Prisen paa Varene har taaet meget af saale-
des at man nu ej faaer mere for et Stykke stort
Golds af Negerne i et Sortement for en Slave
end 10 Rdt. da man tilforn har kunnet faaet
16 Rdt. for somme Stykker, og 12 Rdt.
for somme. De Slaver som bringes til Kor-
terne og Logerne at sælges ere enten Krigsfaan-
ger, Maleficantere eller paa Vejene staaende
frie Negre. Elephanttænderne er en redelig og
tilladelig Negotie saasom en kjober af en anden,
eller en Elephant kjoedes, da den som kjoeder sam-
me tilhører Tænderne; ligelodes bør Guld Ne-
gotien kaldes en tilladelig Negotie. At udvide
eller forbedre Negotien saavel med Slaver som
Elephanttænder og Guld ic. kan ikke skee paa an-
den Maade end at anlægge flere etablerede og
fortificerede Steder ved Essekanten, og forsyne
samme stedse vel med en forteret og courant Car-
gue efter Negotiens Bestaaffenhed og som Neger-
ne lyster.

Det kan ej lade sig gjøre at anlægge Fak-
torier fra Stranden her og der oppe i Landet
hos en eller anden anseelig Neger eller Sabus-
seer;

seer; thi de andre etablerede blanke Nationer
 skulle søge af alle muelige Kræfter at underkjøbe
 andre Negerer eller og Kabusseer selv til at drive
 den Blanke bort og frarøve ham alt hvad han
 havde bragt til Stedet. Ingen nær ved Stran-
 den værende Neger-Konge eller Kabusseer har no-
 gen absolute Magt over sine Underhængende, und-
 tagen Kongen i Affianthe, og han er forlangt
 fra Stranden at man kunde tænke til at have denne
 Nytte af ham, og endstisint man kunde faae det
 saavidt bragt at et Factorie eller Oplagssted
 kunde blive anlagt hos ham eller paa hans Grænde-
 ser nærmest til Fortet Christiansborg under hans
 Forsvar, saa er dog samme til liden eller ingen
 Nytte; thi først maatte ansættes mange Folk til
 at bære Vare bestandig frem, og beskytte samt
 tage vare paa Slaver og Elephanttvænder med
 meere som kom tilbage; for det andet var at be-
 frygte idelig Røveri og Vlyndring af Markne-
 gernes egen Drikt efter Vinding eller af andre
 dertil underkjøbte Negerer, der ligesaavel kunde
 være de danske Negre selv som andre. De Pro-
 visions Sorter, hvormed Negerne handle ere
 Magis eller Millie, Riis, Olie de Palm, smaa
 Millie, Bønner af forhen anmeldte Sorter, vilde
 Citroner, Tacroß, Jams, Charlotte, Iøg, Preg-
 ment, Pisang, Bacco, nogle Sorter som de kal-
 de Kaal, Turba, Carstocroy, tørrede Fisk, Salt,
 saavel imellem dem selv indbyrdes, som til de
 i Landet værende Blanke, og til Skibene. Man
 kan sige at dette er en staaende Negotie som ei
 forandrer

forandrer sig, men i Henseende til anden Handel er det langt anderledes, thi den er saamange Forandringer underkastet, at hvad et og to Aar har været courant bliver strax mindre Værd, mindre affættelig og dernæst inkourant. Regerne vil absolut have Forandringer paa deres Panties. For nærværende Tid ere Koraller ej meget affættelige. For 3 Aar siden vare de saa begierlige at man ej kunde faae en Slave tilkiøbs af somme Negere, med mindre man havde af de gule Vibe Koraller, nu derimod ligge de næsten heel stille.

Ved det heiloblige Handels Compagnies Handelssteder her i Landet ere saadanne Være courant for nærværende Tid som er requireret, men om nogle faae Aar vil i Sandhed Direktionen finde stor Forskiel. Den er lykkelig i sin Negotie her paa Kysten for 2 til 3 Aar som kan opfinde noget nyt; som f. Ex. dersom den heiloblige Direktion kan bekomme af de store Reger Kleggels som holder 6 Danske Alen er somme meget kourant i Negotien for 4 Rdl. Slave Priis, og 2 Rdl. Guld Priis. Regerne elske meget Figurer af Dyr, Fugle og Bygninger, ja Mennesker paa Panties; dersom den heiloblige Direktion vilde lade trykke nogle Lærreds eller Cattunsl Panties 6 Danske Alen lang, somme med blaa, somme med røde, somme med sorte Kolører, troer man at somme skulde gaae meget godt i Negotien.

For Ressen er et vel sorteret Vaskhus, og som tillige er altid vel forsynet efter Regernes Smag,

Smag saa og en redelig og kemsfælbig Omgang med Regerne altid de eeneste og sikkerste Midler, hvorved Negotien kan tiltage.

Regerne har til jevnst Hold at forhandle af de forhen ommeldte Kreaturer nemlig nogle har Eoelin, Faar, og Gieder, og nogle har Hornqvæg og store Spaniske Vender eller Dapper, men smaae Høns over alt. Nogle Steder, paa Nedre Kysten, saasom Gabbonne; Calabar og disse Grændser, have Regerne foruden Slaver og Land-Negotien ogsaa Honning, Bøx og adskillige Slags Træer at negociere med, hvilkke sidste 3 Ting ej gives ved de danske Establishementer undtagen Honning som er meget forfalsket naar den tilbydes at sælges; desuden er den overmaade dyr; Slavernes Priser der paa Nedre Kysten ere ej saa høje, som enten paa Over- eller Guldkysten. Sortementet koster ej heller saameget i Europa for en Slave, som den koster paa bemeldte Steder; men derved er igien at observere at Nedre Kystens Slaver ej ere gode til Arbeide og derfor mindre i Prisen i Vestindien, end enten Over- eller Guldkystens Slaver. Engælænderne har paa 2 Mars Tid sendt endeel Skibe paa Nedre Kysten; ligeledes og Hollænderne, men disse der indkøbte Slaver sælge de igien til de Spaniske Giltande, saasom de Spaniske (efter de Engælske Capitainers Sigende) ej saa meget kjender Slaverne, de skal allene spørge om Prisen, men ej om hvad for en Nation Negre det er. —

At give en nøje Kundskab om Negernes huuslige, selskabelige, eller fællesskabelige, samt Religions- og Sædebrug, saa og Regierings Forsatninger, er meget vanskeligt, da saadant er noget som en Europæer meget sjelden faaer at vide, og om man aldrig spørger saameget derom faaer man det dog ej at vide; thi man faaer gjerne saadanne Svar som ingen Europæer vil eller kan troe. Dog insinueres herved den Kundskab som mueligt er; og Erfarenhed kan tilveiebringe. Negernes huuslige Brug er meget tarvelig, de har kun en ganske smaae Huse, uden Loft for Barmes Skyld, nogle runde, nogle firantede; deri ere stattede Matter af Sis til Seng, nogle le fire Fingre tykke hvorpaa ligger andre tynde Matter og en Hovedpude stoppet med den korte rødagtige Silke Bomuld eller Haar, undertiden og med Sand, nogle og de fleste ligge kun paa en tynd Matte, og har enten et lidet Stykke Træ, som er en Fod lang og meget glat, eller slet intet under Hovedet, og om Matten har de gjerne Jld i nogle Stykker Træ, som deels varmer Stuen og deels tjener Røgen deraf til at gjene Insekterne ud med som ellers vilde forstyrre deres Søvn; Europæerne som ej kan fordrage Røgen, ere meget plagede af Insekterne.

En Negers Møbler bestaaer i en Stूल som hænger fædse paa Bøgen med behørig Patronatske af Tigerkind med Træpatroner udi, et Løb Belte med Knive i af de korte hornskafede, de store til Mad, og de smaae til at rage sig med;

en

en Glasfe, Kieldet til hans Panties og Koraller, saa og en Mejerstuel, undertiden og et Messing Bækken for at vaske sig i, som seer 1 til 2 gange om Dagen; en liden Kassebaas istedet for et andet Kar at drikke af; dette er hvad en Mand har i sit Huus. Hans Kone er ej hos ham om Dagen, hun haver sit eget Huus, hvor Børnene ere, saalænge de ere smaa; saa mange Koner han har, saa mange Baaninger for dem; enhver har sine visse Dage at skaffe Manden Mad i, og sove hos ham om Natten; hun haver ej andet Huusgeraad end hvad, som hører til Madens Tillavelse, og nogle Leerkar, store sorte Potter til at have Vand og faaage Ol. i. Deres Ol kalder de Pietto. Desforuden har hun og til hendes Panties, Koraller, og for Bos en eller to Glasfehjeldere at bevare det udi. Hun haver og med Brødet's Tillavelse at bestille; Milken gnier eller knuser hun saa tidt paa en flad Steen med en anden rund og lang Steen indtil det bliver fin som Meel, hvorefter hun enten bager Brødet, nogle til $\frac{1}{2}$ Skilling, nogle til 1, 2, 4 Skilling Bos, og noget deraf bliver kogt. Regernes selskabelige Brug er ej af nogen Betydning; thi den eene troer den anden slet intet, enhver har sit for sig, og enhver passer sit eget; kan den ene paa en hemmelig Maade tilføiebringe sig noget af den andens Gjendeelse hvad enten det er af Nærpaarværendes eller Fremmedes gjør de det med al Fornøjelse. Intet er mere selskabelig hos dem eller iblandt dem end deres

deres Sammenkomst i Maanestien om Aftenen; det unge Mandskab og Piger forsamles altid ved Nyemaane, som vedværer til fuld Maane er forbi; og da svinge de og danse efter deres Tromme og Sang, hvor da Bøllysten selv og et rygende Liv og Levnet viser sig, paa en Maade som siger at intet er usammeligt.

Negernes fælledskabelige Brug har snart et Sted; thi hvor af Nødvendighed en for Livets Opholds Skyld maa dyrke Jorden; kommer ei en anden, undtagen ved Mattetider naar Kornet eller Jordfrugten er moden, hvilket de ei kan lade om de end skal blive Slaver derfor. De nærmest sammengrandsende Negre, undertiden af en Nation og undertiden af flere, gjøre ofte Pagt og Forbund med hverandre for fælles Sikkerheds Skyld; naar nu en af Parterne bliver fiendtlig angreben maane de andre fælledskabelig hjælpe til at staae imod Fiendens Anfald, og søgte for deres saavel som deres Koners og Børns Sikkerhed og Friehed, men skulde det skee at den ene Part saae gierne sin Naboes Formindskelse og Afsagelse, og selv ei er istand til at faae sit Ønske fuldbragt, nægtes tit Hielpen ved Foregivende enten at de har den eller den Coutyme at gjøre for deres Fættis, som de ei paa nogen Maade kan lade forbigaae, eller og møde de til bestemt Tid med deres armerede Folk, og naar da Slaget angaaer, vender den allierede Part sig imod den Part den er kommen for at hjælpe, og
strax

strax holder med Overvinderen. Saa trovels et Slags Folk ere de Negere.

Man kan ej sige at Negerne har nogen Slags Religion saavidt man er bekendt i det mindste Hundrede Mil op i Landet fra Anra og Rio Volta; dog veed de at der er en almægtig god Gud og Skaber til som regierer alle Ting i Verden; at denne Gud er ogsaa saa god i deres Tanker at han ej vil eller kan gjøre dem noget Ondt; at tilbede Gud med fuld Tillid og Haab om at faae hvad de bede om, dersom det er dem gavnligt vide de slet intet af; men at takke baade den almægtige Gud og Afguder for et lykkeligt Udfald, et got frugtbart Aar, for Sundhed og Helbred, og andet som de i deres Tanker synes at være dem godt, det veed de. Deres Afguder ere saa mange, utallige og forskiellige, at man ej lettelig kan beskrive dem, thi et Sted er det saa, et andet Sted anderledes. De har til Afguder visse Dyr, Fiske, Fugle, Træer, Negierer; Naanen tilbede de og, saasnart de see en Nyntaane for Sundheds Bedligeholdelse. Dievelen gjør de meest Hæd af, saasom de tænker at han er den onde Gud, og kan intet andet end gjøre Ondt. Alt Ondt og Vandhæld dem vederfares, det maae være hvad det være vil, ja og om en døer saa kommer det efter deres Tanker fra Dievelen, som de kalder Ganden; derfor gjør de ham al muelig Hæd og Tilbedelse, lægger Mad ud paa Benene med Panties til ham; tillæber vederstyggelige stinkende Ting af raadne Eg, og Skarn og sætter

ter for Hovedet af en Syg paa Jorden for at
 drive Fanden bort med Lugten at han ej skal hen-
 te den; Syge; naar en er død siges gierne af
 dem at Fanden har taget ham. Af udskaarne
 Billeder til Afguder veed de ej noget at sige;
 men megen Fantasie har de imellem sig med Blod
 af visse Dyr, Elephanthaar, Haar af andre
 Slags smaae Dyr, rød Jord med mange Ting
 mere som bliver en Europæer ubekendt. Er det
 et Sted eller Regerie, hvor een eller flere Fetis-
 magere holdes for at være fornuftige ved at have
 viist Prover paa nogen Sympathie eller gjort
 lykkelige Kurer paa adskillige, gaae de omliggende
 Negre, Mænd og Qvinder, til ham for at la-
 de sig vaske og gule med nogle visse Blade og
 Urter, for Sundheds Skyld enten at erlange el-
 ler vedligeholde; til Fetismagerne gaae de og
 gierne for at tilkiendegive en Sygs Tilstand og
 bede Fetismageren om Hielp, det er at forstaae
 at Fetismageren maa gjøre Fetis for den Syge
 at han kan komme sig, hvorfor Fetismageren
 gierne faaer noget ligesom Ansøgeren er formuen-
 de til; for Resten giver Regerne ham intet. At
 gjøre Fetis for en Gravværende eller Nærværende til
 Sundheds Erlangelse eller at spørge Fetissen om no-
 get, skal have Skin af Drakel; men siges dog for
 vist, at det er en gammel Fetisfjerling eller Præsti-
 inde, som er i det dertil indrettede mørke Huus,
 og veed at give meget dunkle og tvetydige Svar
 med en fin Stemme til Fetismageren. Nogle
 Præstinder sidde paa Gaderne visse Lider om
 Arch. f. Stat. 3 B. 2 S. M Maret,

Maret, og have noget Vand med Blade og Urter udi en Kassebasse, tilligemed noget i Vand udværet hvild Jord i en Potte, hvor de gamle og unge komme hen for at lade sig lidet stænke med den hvilde Jord paa Ryggen og Brystet, samt vaske Hænderne i Vandet, trykke sig for Hovedet, om Knæerne og i Krydset, hvorfor erlægges Bos i Kassebassen med Urterne og Vandet, for ifald nogen skulde have giørt Fetis eller Sympathie ved Boffene saaledes at Fetiskonen enten maatte blive syg eller døe, de da formedelt Urternes og Bladenes Kraft maa blive gandske reene; thi for Døden er en Reger meget bange, og den Talemaade, du skal døe er desformedelt blevet til et Skieldsord. Endsligndt Regerne tildeels overalt ved Stranden ere fattige saa ere de dog meget hovmodige og opblæste, saa at den eene af alle Kræfter hovmoder sig over den anden, og søger ved al deres Fattigdom at have Fortrin for hverandre; den ældre gaar for den yngre i alle Sammenkomster, og saalænge en Reger er frie, giver han ej noget efter i disse Skikke. Jo flere Slaver en Reger har jo rigere og fornuftigere holdes han for at være iblandt de andre; om en Reger har nok saa god Forstand og findes at være brugbar i adskillige forekommende Ting, saa er det dog ej mueligt at saadan en Reger kan have Forstand saa længe han er fattig.

Naar et Barn er bleven otte Dage gammel lader Faderen de nærmeste i Familien, Vænd og Kvinder, komme sammen, og naar de da har faaet

hver

hver et Glas Brændevin tager en Kone Barnet op, og i alles Paasyn rækker sin Tunge ind i Barnets Mund, og derefter giver Faderen det Navn, og naar Faderen siger Navnet, lægger Konen det engang paa den bare Jord; vil da Barnet ej græde dypper hun sine Fingre i Vand og stænker Barnet dermed overalt; naar det da græder lægger hun det strax to gange paa Jorden og derved siger: nu har du faaet dit Navn, lad mig nu see, du afholder dig fra Skielm. og Skarnstykker, lever skikkelig, som jeg eller hvemt hun kan nævne af de højsværende; græder Barnet strax efter den første Gang det er lagt paa Jorden kommes ingen Vand paa det, derefter bliver Ceremonien sluttet med nogle Glas Brændevin, siden bliver Barnet lagt i Selen 8 Dage med Moderen, skiondt Moderen 2den Dagen efter Barnets Fødsel er oppe og vasker sig selv, som ellers, 1 til 2 gange om Dagen med varmt Vand. Naar et Barn er 6 Uger gammel tager Moderen en Land. Han. og Hun. krabbe, knuser dem i Stykker, og kaager dem med noget Mel. lie Meel. og nogle smaae Boller af samme Meel med noget Palm. Olie tilsammen uden Pigment; naar nu denne Ret er færdig tager Moderen Barnet og giver det lidet deraf med en Finger 3 Gange i Huuset, og 3 Gange i Døren, og med samme siger: saadan Mad spiser vi her; siden efter kan Barnet, ligesom det vover til, spise alle Slags Mad som de har; men førend det har faaet denne Ret Mad maage Moderen ej give det

Med Negerne's Overtro og Skikke ere utallige,
 og umuelige alle for en Europæer at faae at v
 de Naar en Skal begravet er der langt større
 Coutume som saa at sige er meest Aarsag til Ne
 gernes indbyrdes og inderlige Fattigdom Naar
 et lidet Barn daer, gøres ei nogen synderlig
 Coutume, men naar en gammel Mand eller Ko
 ne daer forsamles den nærmeste Familie og Svog
 gerskab, og begrave den døde i sin Naaning um
 dertiden i en Kiste, men for de fleste ingen: saa
 snart en gammel Neger eller Midaldrende er
 død, bliver Legemet vasket, derefter sat i en der
 til indrettet Lehnestol, barbert, pontet med Ma
 lerier af hvid Jord i Hovedet, Ansigtet, Bry
 stet og Armene, i Figurer af Fugle, Dyr, Halv
 maaner, og andet, ligesom de dermed best kan
 phantasere; derefter gives den døde en lang Pibe
 Tobak i Haanden, og behørig Panties, ligesom
 den sad og sov; imidlertid dette skeer sidder den
 afdødes Kone og Barn og andre Fruentimre, og
 græde med Hæftighed og skrige tillige, saa at
 man kan høre dem langt borte; jo mere Bræn
 deslin de faaer jo mere græde de og skrige; i den
 ne Tid den Døde sidder saaledes, kommer Slægt
 ninger og Svogerskab at see ham; nogle giver
 ham et Panties, andre et halv, og nogle et Lør
 Klæde, ligesom de ere nær i Familien til, og den
 afdøde har været i Anseelse til; nogle komme og
 smidt Guld paa den afdødes Hoved, hvilket først
 bliver smurt med Fidt at Guldet kan sidde fast;
 naar nu den Døde er bleven lagt i Kisten, gi
 ves

Des ham en lang Pibe Tobak antændt, de Panties som Familien har givet ham af 10 kun 8, og saa fremdeles et Messingbækken, en Kallebas til at bevare de Ting udi han vasker sig med, en liden Tin-Kande med Sit i, og saa slaaes Kisten til, og sættes ned i Graven; derpaa kommer de Efterladte af Familien, Koner, Børn, med Sødskende og Slægtninger; hver tager en liden Steen i Haanden og lader den gaae rundt om Hovedet tre gange; saasnart en har gjort dette fastes den Steen paa den døde med disse Ord: Gaae og bliv borte; jeg kjender dig ej meere, lad mig herefter være frie for dig saavel i Dromme som om Matten paa mine Rejser, og dette siges af enhver som vil faste Steene paa ham. Den som ej faaer Liigliste lægges paa en Matte, og har et Panties om sine Lænder ligesom han gaaer om Dagen; de andre lægges hos ham i Graven, og naar Ceremonien er forbi lægges smaa Stykker Træ tværs ober Graven lidet fra den Døde gaandske tet tilfammen, at ej Jorden skal falde strax paa Legemet, og derefter fastes Graven til, men er det en Slave bliver den bare lagt paa en Matte med en Panties om. I midlertid Liget begrades gaaer det unge Mandskab af Familien udenfor og skyder, danser og synger i de udi samme Negerie værende Eldstes Overbørelse, som sidde og drikke Brændevin, Al og Viin de Palme, lige som det kan strække til; Gruentimmerne gaae steds og danse og synge en efter en anden i en rund Kreds efter Trommer

mer og Kallebasser; saadan en Coutyme kan for en anseelig og gammel Neger og Negerinde vedvare i 8 Dage og Nætter, hvilke kan ej andet end ruinere dem indbyrdes. Er det en ung Karl eller Pige der doer er der kun Coutyme en Dag, men doer saadan een 8 Dage for deres indfaldende Afskaar eller i de Dage Afskaar holdes, bliver den begravet uden Ceremonie med Skuden og Dansen. Er det en Mand's Kone der doer maae han gjøre ligesaadan en Coutyme for hende som da han giftede sig med hende, det er at sige: Han maae give hende med sig i Graven ligesaa mange Panties med videre som han gav hende da han bekom hende til Kone; Efter Begravelse Coutymen maae en Mand holde sig inde i 3 Uger, ej sove i det Hus hvor han har sovet med Konen, men stedsse være i et andet den Tid baade Nat og Dag. — Doer en Kone i Barns, nød uden at føde Barnet bliver hun ej begravet, men lagt ud om Ratten paa Marken for vilde Dyr, saasom hun bliver foragtet af alle, fordi hun, som de siger, har dræbt sit Barn. —

De Skikke og Coutymer en Kone maae bruge eller gjøre for hendes Mand som er død ere ei at beskribe; nogle maae sidde i deres Baaning et Aar, nogle $\frac{1}{2}$ Aar, nogle kun 3 Maaneder; i den Tid maae hun afholde sig fra visse Slags Mad, føre en streng Leveemaade; naar Tiden er forbi lader hun sit Hoved barbere som i den Tid ej er barberet, gaaer til Soen og vasker sig; med et stort Følge af Fruentimre, som immer danse

og synge efter deres Trommer og Kassebasser; i Forgetiden maae Enken ej gaae med Koraller om Livet; men i den Sted er Traad for hendes smaae Panties, og naar hun da vasker sig i So- en skærer hun denne Traad bort og kaster den i So- en, og siger: nu har hun ej noget meere at be- stille med hendes Mand, nu kan hun giste sig igien naar Leilighed gives. Ved saadanne Cou- tymer gaaer Brændevin med.

5. Negernes Regierings Forsatning ere saa meget forskiellige; ingen Reger Konge eller Kabusseer omkring os har nogen absolut Magt, undtagen, som tilforn er meldt, Kongen i Affian- te. Han kan opbyde sine Folk til Krig naar han vil, giøre den eller den til General over dem som han finder for godt, lade aflive og bortsel- ge ligesom han lyser; men at lægge Skat paa sine Underdanere veed han intet af. Udi ethvert Negerie er gierne adskillige Familier, hver Fa- milie har sit Hoved; dertil udvælges gierne een af de ældste som er meest formuende; naar nu Stridighed indløber, som Negerne kalde Pallabre, bliver de Ældste i Negeriet forsamlet, afhører begge Partiernes og derefter affiger en Dom; den som faaer Ret maae altid betale noget til de gamle; smaat Lyberie betales med Penge, to til tre gange, men skeer det oftere sælges Lyben. Naar en har sovet hos en anden Mands Kone betales Penge; Kan den Skyldige ikke betale, og Familien ikke vil betale for ham, bliver han solgt som Slave; er det en Kabusseers Kone som en
ung

ting Neger har bedrevet Hoer med, bliver Priisen
 saa høj som mueligt er, derforuden bliver baade
 Mand og Kvinde straffet forporlig paa barbarisk
 Maneer. Slaaer en een anden ihjel betales
 med syv Guld; staaer een en anden og det bliver
 ham overbevist at han har solgt ham betales
 geledes. Slaaer en Slave sin Ejer eller Herre
 ihjel bliver han levende brændt.

Sigter en Mand en anden for Horerie med
 sin Kone, og hverken Konen eller den beskyldte
 vil tilstaae det, maa Konen spise Fetis, det er: en
 Fetispræst kommer frem med noget Ragerie, i en
 Træbasse, af Been, Haar og Horn, og lægger paa
 Jorden, alt er rødt af Blod og rød Jord om-
 sat med nogle Urter og Blade, nogle Palmes-
 der trakt paa en Snor eller tyk Traad af Ana-
 nas Blade 2 Alen lang og mindre i Omfæng,
 som og bliver lagt i samme Basse, rundt om alt
 det andet Ragerie; da staaer Fetismageren og
 holder en Tale for de nærværende; formaner den
 som skal spise Fetis ej at spise om den er skyl-
 dig; gjør den det vil den vist døe; Spiisningen
 bestaaer da derudi at den som skal derved friekien-
 des eller blive skylldig, maae gaae fra høire Si-
 de og rundt om Træbassen med Fetis i, 3 gan-
 ge, og paa sine Knæ lade Kogen af en antændt
 smaae Millieax gaae ind i sin Mund tre gange;
 andre giver dem en liden Klump af ushyret Dej,
 nogle slet intet. Den anklagede gaaer allene 3
 gange om det Ragerie som skal være Fetis, der
 ligger paa et Rabrit, Skind paa Jorden og siger:
 dersom

dersom jeg er skyldig, saa maade Ketissen slaas
 mig ihjel, det er saa onsker den sig Døden, som
 er det værste en Reger kan ønske sig; er den an-
 klagede frie eller uskyldig vederfares den intet,
 hvilket gives tilkiende om en kort Tid paa 8 Da-
 ge, og da faaer den anklagede hvid Jord paa sin
 høire Arm og Brøst, undertiden og Næse, som
 skal være Tegn for alle, at den er ved Ketisspiis-
 ning bleven friekiendt for de giorte Beskyldninger,
 og da har den Ret til at pretendere den anden;
 det er: den maade betale ham saameget som de
 kan blive accorderet om, fordi han har beskyldt
 ham falskelig. Nogle Steder har Regerne andre
 Ting eller Midler for at faae Sandheden her-
 frem. De tager en Kapmesser og gjør den glo-
 ende, stryger den langs ned uden paa det høire
 Been 3 gange. Er den uskyldig som er anklæ-
 get gaaer Huden ej af, og Beenet bliver uden
 Skade, men er den anklagede skyldig gaaer med
 første gang Hud og Kød af, og bliver siddende
 paa den gloende Kapmesser. Nogle Steder tages
 en gloende Jernnaal ligesom en Seilmagernaal
 og stikkes igiennem Tungen; bliver Naalen frunt
 og fastsiddende er den anklagede skyldig, hvor-
 ved Tungen og meget ophobner, men er den an-
 klagede uskyldig gaaer Naalen glat igiennem uden
 at Tungen hovner; der smøres strax noget Gase
 paa af visse Blade, og om en kort Tid er Tun-
 gen heel igien; den skyldige derimod lider stor
 Pine, men Tungen bliver og ved visse Blade og
 Urter snart sat istand igien. Nogle Steder set-
 ter

ter en fladagtig Leerpotte med Palm-Olie i paa Ilden, og naar den koges bliver et Jern lagt i den, samme skal den anklagede med sin blotte Haand tage op; er han uskyldig vederfares ham intet; er han skyldig farer Luen strax op af Armen paa ham og brænder ham saa stærkt at han ej kan tage Jernet op. Dersom Anklagerne fornemme at Getisserne ere forfalskede tager han et Menneske Hovedskal og lader Eieren af Getissen derved sværge saaledes: Dersom jeg haver forfalsket Getissen da ønsker jeg at dette Dødningshoveds Legeme maae komme til mig om Natten og betage mig al Roe og Hvile. Negerne sige; at det ofte skeer, naar en derpaa saaledes har svoret falskelig, hvoraf da Følgerne blive at dette Menneske døer bort som et affindigt og galt Menneske.

Disse Getisser og endnu mange andre, som for os endnu ere ubekjendte, blive medbragt i Krige og ved Fredsslutninger, ligesaabel som de bruges til Justitiens Haandhævelse; thi andet have de Gamle intet at straffe og holde Etyr paa det unge Mandskab med. Deres saa kaldte Præster eller Getismagere have ej noget at sige, dog bliver det stedse hos en Familie og ej derfra gaar, saalænge den mandlige Linie er til.

Naar Tvistigheder afgjøres i en Bye og de gamle til den Ende ere forsamlede, i en dertil indrettet Kasse eller Huus, undertiden og under aaben Himmel, er der snart ingen Orden, thi en halvvoxen Dreng kommer lige saa frit frem for

de Elbste, og siger sin Meening som en Mand paa 30 Aar, saasom en Neger er vandt til den største naturlige Frihed. Deres Sæder ere: et simpelt, raat og grovt Bæsen imod en Europæers; deres Levemaade er haard, og deres gandske Siæl stib og ubøielig; derfor har den som er Hoved for en Familie lidet at sige: jo fattigere han er jo mindre gielder han. Det Naturen lærer og uden Vedtægt foreskriver som Ret er Kiernen af deres Love, thi Siengjældens Ret har Sted og er ingen Uretfærdighed. Intet er snart mere ubilligt hos Negerne indbyrdes end deres tagne Renter som alletider blive ligesaa store, og undertiden større end den laante Capital, naar Skyldneren ej betaler den til rette Tid og Dag; Steer et Laan mellem Familier er det ligeledes; og ingen kan sætte Creditoren Grændser uden Magten, thi affagte Domme gjør det ikke.

En Negerinde, naar hun er bleven noget formuende og har faaet nogle Slaver, kjøber hun gierne en gammelagtig Slavinde, lader den skære Halsen over, og tager Hjertet ud af Legemet, lader samme fint hakke og tilsige med noget af Blodet lader samme tilsammenføge med noget Meel. Naar det er færdigt bliver det frembragt til hende og til hendes Participanter, isald hun har nogen; deraf tages da lidet paa Enden af en Finger 3 Gange, som spises; derefter danses og drikkes i hele 8 Dage og Nætter, ikke allene i hendes egen Bye, men endog i de nærmeste tilsigemed, hvoraft flyder da at hun er blevet en stor

flor Rone, og har ligesaa meget at sige i Palladre som en Mand.

De unge Negre af begge Kjon ere meest begierlige efter smukke og nye Panties, saa og Koraller baade om Livet, den eene Haand, under Knæerne, neder om Benet og paa Tærne, dog dette findes kun hos de Negre som har givet Pigerne Tilladelse at bruge de smaae Panties mellem Benene, andre derimod lader deres Piger gaa ganske nøgne som de ere fødte til Verden, indtil de blive givte.

Hyad midaldrende og gamle Mænd og Qvin- der ere meest begierlige efter, da er tilforn anført, at et godt sorteret Pakhuus af alle de Sorter Vare Negerne lyster, efter hjemsendte Requisition ere de for dem behøvende Ting, men af Koraller som kaldes Agrier, nogle af dem ere med adskillige Kolorer, nogle gule, et andet Slags som kaldes Kaalie siges at vore i Jorden; nok et andet Slags kaldte Cacamma og ere gule, kjøbes efter lige Vægt med Guld. Agrierne ere meget dyre. De giøre og selv nogle store Panties af Bomuld, og adskillig Kolorer Silke, som ere overmaade dyre, nogle til en Mand's Slave, og nogle til 4, 5 ja vel større Wardie.

6. Enhver Konge eller Kabusseer eller anden fornem og formuende Neger, saa og store Negotiantere søge begierlig efter at faae af de Blanke hoød som falder pralende i Nieshnet; nogle vil betale derfor, og nogle, ja de fleste, undsee sig ej ved at forlange det som en Foraring, hvad enten

enten det er kostbare Panties med Guld, og Guld
Galdner og Frøndser rundt om, røde Klædnin-
ger med Guld paa, galonerede Hatte, prægtige
Glimter og Sabler, Sølvstol, saasom forgyldte
Stole og smaa Bægere, store Sølv Bækkener at
vaske sig i, store Speile med forgyldte Rammer,
Eksilderier, Fløjels Huer med Galloner paa, og
Løber-Kasketter &c. &c. Uden Beføstninger med
Forøringer kan ingen Neger bindes. Naar de ej
faae det flere Brandevin med mere saa tit som
de synes de hos dem bærende Blanke ere skyldige
at give dem, foruden hvad Courthne er, vide de
at smigre og rose en Blank i hans Dine saale-
ge til de have faaet hvad de vil have; faaar de
det ej med det gode da maae den Blanke vist
vente sig Fortredeligheder.

En Blanks Eiendeelse gjør en Neger sig in-
gen Betænkning over at betiene sig af, naar det
kun kan skee hemmelig, og undseer de sig ej ved
at rose sig deraf imellem dem selv indbyrdes,
saasom de veed at den ene ei skal rose den an-
den i saadanne Tilfælde; skeer det at en Blank
nødes til at gjøre Wallabre med sine underhæn-
de Negre, formedelsi Forurettelser, det maae være
i hvad Begivenhed det vil, og de gamle Negre
skal sætde en Dom i Sagen, da, om det skal skee
ved Getisspiisning, faaar den Blanke aldrig eller
fjelden Ret, omendstiondt han veed visselig med
sig selv han har Ret, og desuden maae han be-
tale for Getissen saameget som de vil have; ej at
tale om hvad han maae komme til at betale den
beskyldte;

bekyldte; Skee det at Regerne kan ej andet end
 give en Blank Ret uden Betættelse, maae
 han og betale uforstammet; man maa ej vente
 Troesfast og Oprigtighed mod en Blank af en
 Reger; Ingen, slet ingen, med mindre Regerne
 har sin egen Fordeel derved for Dine, saaledes:
 seer han en Blank er nogenledes godgjorende i
 mod sig; giver han sandfærdig Underretning om
 en og anden Ting som bliver ham adspurgt; gjør
 sig og Umage at tilbringe ham Negotie paa
 den Blankes Befostning som billigst er; men er
 den Blanke paaholdende, knurvorren, Fiende af
 Regerne, som mange ere, saa maae han leve i
 Landet bestandigt som i et Fængsel; thi han er
 ej sikker for Udgifter, og for sin Person uden i
 Fortet. De ere ej bange for at bringe ham op
 i Marken, hvor han først brav bliver pryglet,
 og undertiden derefter maae lade bringe fra sit
 Fort saameget Regerne vil have. Dette skeer
 dog ej gierne uden Regerne finde sig deres Ret-
 tigheder betagne, derfor maae en Blank vel vog-
 te sig for ej at blive alt for gemeen med dem,
 ej heller horimode sig over dem. Det er meget
 nyttigt for Negotiens Skyld at holde Venstreb
 med alle de Konger, Sabusseer og formuende Re-
 gre som Negotien kan ventes fra; og vinder de ej
 paa nogen anden Maade end som forhen er meldt
 ved Foræringer som vedligeholder deres Venstreb;
 glemmes saadant ere de istand til offentligten at
 lade forbyde hos deres Underhavende og Frem-
 mede som kommer i deres Lande at handle, at
 ingen

Ingen maa tilbringe den Blanke nogen Negotier som de ere fiendste paa.

7. Goubernementet har eengang forlangt nogle fine Hätte udsendt, som og kom, i Tanke at kunne være affættelige til Portugiserne for Tobak, men Hensigten og Indfaldet har slaaet feil, hvorover ingen er bleven forlangt siden, allerhelst da Regerne ej vil kjøbe dem.

8. At opbjelpe og formere Bieablingen i blandt Regerne under Korterne Jurisdiktion, troes ej at være muelig, saasom her høves ej andre end vilde Bier; desuden er det vanskeligt at overtale en Reger til at begynde paa en Ting, endsskiøndt han derved kunde dog indsee sin Fordeel, saalænge som hans Fader eller Farfader ej har befattet sig i det mindste noget dermed. Efter Ordre følger med Skibet Lacroz, Jams, og Bomuld af 2 Slags; vilde Citroner eller Brambas at hiemsende veed man ej Maaden, hvordan de skulde kunde holde sig friske indtil Skibet kom hjem. Pamponer er et gandske andet Slags og høves ej her. Angaaende det ferske Repier at istandsætte da er derom fra Goubernementet under 31 Dec. a. p. indsendt udsærlig Forklaring til Direktionen, med Capitain Holm, Skibet Eleonora.

Om Regerne vilde tillade de Blanke for Bertaling at benytte sig af Træerne enten til Planter eller Brændeweed, saa er dog samme saa langt borte fra Stederne, og saa vanskeligt, kostbart, og besværligt at komme til, at man meget lettere kan have

hade Blankerne fra Europa, hvilket og er Brug
imellem alle de her paa Kysten værende Blanke.

Korhaabes nu udførlig at have besvaret alle
Posterne i S. L. Herr Hoveddirekteurs Bar-
gums Promemoria, hvoraf behageligst kan er-
fares, at det høilovlige Compagnie ej i nogen
Maade er Ejer af nogen Grund eller Agerland
her i Landet som kunde bruges til Dyrlking,
undtagen netop den Grund Stederne ere bygte
paa, og om man vil anlægge en liden Have.

Det ynkværdige og bedrøvelige Syn man
seer her i Landet paa de mange Blanke, som saa
hastig bortfalde forbyder at giøre videre Fore-
stilling for den Høilovlige Direktion om Blanke
at udsende for at dyrke Jorden. Naar det ej
var vilde vi vel udbede os nogle Danske Familier
udsendt, som kunde tage den omvankende Malat-
ungdom til sig, og forarbeide Løi af den her
voksende Bomuld, saa og tillige at giøre en Be-
gyndelse paa en Europæisk Maade med at dyrke
noget af den Mængde frugtløse og dog nogenledes
brugbare Jord. Naar de Familier kunde leve,
maatte man paa de Portugisiske Giländer som lig-
ge 3 Ugers Reise fra Kysten under Linien, søge
at faae en eller flere Blanke til at nedsætte sig
iblandt dem for at underrette dem paa hvad
Maade Jorden i de varme Lande bedst kan føres
til Nytte for det menneskelige Livs Ophold.

Det Danske Hovedfort Christiansborg i Gui-
nea den 8 Juni 1774.

Karesrup. Biørn. J. N. Kjøge.

J. Gjønge. Rasmussen.

2. Nierns Beretning 1788 om de Danske Forter og Regier.

Hovedfortet Christiansborg. Dette Sæde blev under Kong Friderik 3, Aar 1657 foruden Stæderne Tafforah, Cape Coast, og Annemabue fra Svensken erobret, der 1650 havde her anlagt Handelssteder. — 1659 blev af da værende Gouverneur paa Fridriksborg Henning Albrecht begyndt Fortificering der 1661 kom til Fuldkommenhed ved Hr. Christen Cornelisen. Dette Fort Christiansborg har været adskillig Stiebnæ underkastet, saasom 1679 da een i Tjenesten, navnlig Grev Lod ved Regerne Gouverneuren Johan Dirks dræbe og folgte Fortet til den portugisiske Gouverneur Julion d'Camp Barette for en liden Bagatelle af 7 Mark Guld; det blev da af Portugiserne kaldt Fort St. Francis Xavier. Gouverneuren paa Hovedfortet Frideriksborg tilbagesløse det 1682. I Aaret 1693 blev det af Nera Regere med Forræderie og List af Nera-Negotianten Assenmy indtaget, der foregav at vilde købe endeel Søvarer for Guld, og ved sammes Forhandling angreb Besætningen som formedelst et stor Dødsfald kun var faa, og fordrev dem, til i Aaret 1691, da 2de Orlogsskibe blev fra Dannemærk udsendt der tog samme i Besiddelse, men bemelte Orlogsskibe havde et bedrøvelig Forliss, der formedelst Besætningens Slethed blev Søværere til Deel.

Endskiøndt Fortet saaes regulair indrettet var dog Værelserne for smaa og heller ikke nok for Europæerne, mindre til den nødvendige Besætning, og for Handelsvares Oplag; derfor byggede Commandeur Suhm 1729 to Værelser til sig selv og derunder neden Værelser til Soldatesquens hvilket indtog det heele Vestbatterie. Derneft byggede Gouverneur Børø 1735 den saa kaldte Lenny Wyndt bestaaende af 3 hvælvede Paghuse med 2 Etager Værelser. 1754 byggede Gouverneur Engmann en Cisterne med et Rør fra den gamle til den nye. Videre byggede Gouverneur Grøelich 1771, to Værelser i første Etage Sydvestpyndt, og et stort Værelse i anden Etage, hvor nu Contoiret er. Ved Nordvestkanten af Fortet begyndte Gouverneur Harestrup 1773 den Grundbygning der ej endnu er kommen til Fuldkommenhed. Ved Vestsiden begyndte Major Hemsen 1777 det saa kaldte nye Batterie der først 178: ved Oberstlieutenant Rjøge blev fuldført. Af bemelte Major Hemsen blev ogsaa bygt en lang Bygning for Haandværkerne. Disse mange Tilbygninger har gjort Fortet meget irregulær, og ere Værelserne endnu for smaae og saa til Betienterne samt Hovedbygningerne meget brøstfældige. At bringe det regulær er ugiørligt i Betragtning af Søesiden, Klippen det staaer paa og Reviersiden, men Værelsernes nødvendige Formerelse, samt Bygningernes suffisante Istand, sættelse tilligemed en saa høit behøvende Kirke kunde let og uden stor Omkostning ved de af

Harestrup

Marestrup begyndte Bygningens Guldførelse og fremdeles ved Gaardens Udvidelse vel fæe. —

I Fortværket ved Vestsiden af Fortet har Major Hemsen 1777 og følgende Maringer ladet udhule i Steenklippen hoorpaa Fortet staar, en stor Hule til en Vandcisterne, hvis Guldførelse vilde blive en Herlighed, at Besætningen, Compagniets Skibe og i Rodsfald Regeriets Beboere kunde have tilstrækkeligt Vand. I Compagniets Have er af Oberstlieutenant Kiøge bygt 1783 en prægtig Vandcisterne, som vel er til Hielp, men ej tilstrækkelig.

Redouten kaldet Taarnet Prævesteen, beliggende to Geværskud fra Fortet er i meget slet Tilstand, saavel af Bygning, Indretning, Ammunition som Besætning og kræver høilig Forbedring i det hele.

Dette Hovedfort behøvede paa dets Sæ: og andre Batterier hvor det mangler, tillige for Reduten, omtrent 6 Stykker 36 pundige og 12 Stykker sevpundige Kanoner til suffisant Befæstning. Dette Forts Redout og Regerie blev af Major Hemsen 1778 omgierdet med Prikkelbær der ere voxne store og give Regeriet megen Styrke. Ved sammes Hævd, videre Forplantning og Defensions Standsens Anlæggelse kunde det gøres uindtagelig af nogen Reger-Magt.

Ursue Regerie i Alra.

Denne Byes Indbyggere kan udgiøre en 200 værbare Mand, er for nærværende Tid i god

Stand, deres smukke Carser (Huse) Bygninger, hvortil kommer Mulatterne og de Blankes Koner gjør det anseeligt, saa at neppe noget Regerie paa Guld-
kysten overgaaer. Deres Skikke, Natur og Sæd-
der vil jeg forbiegaae, men efter den Lærdom og
Education de have faaet findes de tilligemed deres
Brødre Uraerne de bedste, sindigste og civiliser-
te paa Guldkysten, ere smukke og velbyggede Re-
gre, med stor Hufommelse og Færdighed, spars-
sommelige Huusholdere, haandhave Giestfriheden
og ere et troe Folk. Hvad Laster af Bedragerie,
Tyverie, slette Taler, Horerie og Mord angaaer
da har de gode Love til sammes Straf, hvortil
naturlig Indplantning af yngres Verbødighed
mod Eldre, og Respect for deres Foresatte
gør Haandhævelsen let. Her gaferes:

Kabusseer Naffu med	8 Rdl.	8	—	—	—
Megler Rothev Tiom Tiom	4	—	—	—	—
Secretair Mohshe	2	—	—	—	—
Fortets store Bud Quamina	4	—	—	—	—

og nyder forbemeldte tilligemed Regeriets Vels-
te hver Søndag 7 Potter Brændeviin, 3 Tab-
ne Tobak og 1 Dofin lange Piber.

Hernæst sædvanlig Ryt-Mars Costyme, nem-
lig: til Cabusseren hvert Ryttaar

1 Panties Guld eller Guld Brocade eller Klæjel til	25 Rdl.	25	—	—
1 Glaske-Riesder Brændeviin	6	—	—	—
2 Tabne Tobak og 1 Dofin Piber	1	—	—	—
				1 Guld

1	Solbknappet Stof med		
	Chr. 7. i Ciffer	24	— —
1	ægte Guldgaloneret Hat	6	— —
1	stor Neger Parasol	20	— —
1	Solbesslagen Sabel	12	— —
1	Dansk Flag med Vaaben		
	og Navn	6	— —
		100 Rdl. Guld.	

til Megleren i Nye Mars Costyme
samme Artikler.

100 Rdl. Guld.

til Secretæren

1	Panties af nogen Slags		
	smukt Silketoi til	8 Rdl.	Guld.
1	Glaske-Riesder Brændeviin	4	— —
1	Solbknappet Stof med		
	Chr. 7 i Ciffer	13	— —
2	Favne Tobak og 1 Dosis		
	Hiber	1	— —
1	ægte galoneret Solotresset		
	Hat	4	— —
1	middel Neger Parasol	12	— —
1	Sabel	8	— —
		50 Rdl. Guld.	

til Fortets store Bud de samme
Artikler af Værdie

50 Rdl. Guld.

til de Ældste i Negeriet.

1	Anker Rum	8 Rdl.	Guld.
1	Stykke Catun	6	— —
$\frac{1}{2}$	Kulle Tobak	6	— —
		1 Gros	

1 Groß mid. Piber 5 Rdl. Guld.

25 Rdl. Guld.

til Betismageren

2 Stykker ordinære Pla-

tillies

2 — —

7 Potter Rum

2 — —

2 Favn Tobak og 1 Dofin

Piber

1 — —

5 Rdl. Guld.

Med Negerens Jams Cossyme, saa kaldet Nye-Nar, der indfalder aarlig 31 Aug. efterat de forestil-
ler Mandskabets Tal ved at lade hver Frigvoxen
Mand indbære i Fortet et Stykke Brændetræ,
gives Present af bemelte Artikler som følger:

til Kabufferen

1 Anker Rum

8 Rdl. Guld.

1 Stykke Ostindisk Sirts

6 — —

3 Favn Tobak og 1 Dofin

lange Piber

2 — —

16 Rdl. Guld.

til Negleren ligeledes af Værd

16 Rdl. Guld.

til Secretæren

1 Anker Rum

8 — —

1 Alton. Sirts 6 Allen

5 — —

1½ Favn Tobak og ½ Dofin

Piber

1 — —

14 Rdl. Guld.

til Fortets store Bud ligeledes af

Værd

14 Rdl. Guld.

til

til Negeriets Eldste og til Ketismageren, som
ved uddeelt Nye, Har Coshyme sees, af
Bardie 30 Rdl. Guld.

Endnu nyde Negerne her ved Hovedfortet, som
ere Fiskere, forinden den her faldende Sinkesue Fi-
skfangst 1 Anker Brændevin; 3 Favne Tobak, 1
Gros Fiber og 6 Dossin smaa Knive, af Wardi 16
Rdl. Guld, hvormod de ere forbundne at tolde hver
tiende Fisk til Fortet, saalange denne Fangst varer.

For det øvrige lever Negerne af Negotien, A-
gerdyrkning, Fiskerie, Jagt, og tillige Saltshyerie
ved dette Steds Iidet Revier Grohte, lie-lie kaldet,
der er omtrent $\frac{1}{2}$ Miil lang og et Geværstuds bred.

Hovedfortet Christiansborg skulde stedse være
besat med 100 gode Inventarii Mands Slaver,
og gives Koner af Compagniets Tjenende, hvil-
ke burde være frie for Arbeide ved Fortet til de-
res Mands Opvartning og Børns Nøling til
Interesse, der burde være følgende: 3 Smede,
3 Smedkere, 2 Bødkere, 2 Bøflesmede, 10 Steen-
brækkere, 20 Murere, 50 Remidorer og Baads-
førere, og 10 Hængematsbærere, samt til anden
nødvendig Brug og Tjeneste ved Fortet. Disse
samlige at ansees som Garnison, lære Krigs Ø-
velser, og vel at kunne omgaaes med Gevær og
Kanon, naar behøvedes, som maatte være aflagt
saaledes: Enhver god Haandværker maanedlig
8 Rdl. Bø, og enhver anden Inventarii Sla-
ve 4 Rdl. Bø, samt enhver Negerinde 2 Rdl.
Bø, foruden ved den sædvanlige Nytaar enhver
Inventarii Slave især at blive givet 2 Favne
stærk

flærk Panties, 1 Potte Brændesilt, 1 Tabak Tobak og $\frac{1}{2}$ Dofin Piber, samt et Flag med Vaaben, til Brug ved deres Costymer. Ligeledes ved indfaldende Jams Costyme samme Artikler, undtagen Flaget. Dette Antal skulde positivt tillægges og ikke mere ved Hovedfortet, undtagen hvad Formerelse ved Barnavslingen at kunde see, thi det har i nogle Aar ved Hovedfortet været en Metode at opkalde alle andre Steders Inventarii Folk der, til Tjeneste, altsaa Nedens-Stæderne blottet, hvorved enhver har maatte anskaffe sig egne Folk eller og paa Kompagniets store Befordring med mangen Fortred ved Friesfolkene slage sig igiennem.

Labodoe Negerie.

Denne Byes Indbyggere kan kun udgiøre 150 værbare Mand, endskiøndt det i forrige Tider har været et anseeligt Kongerige, frigeriske men troe Folk, og ere deels Anno 1680 og derpaa følgende Krige imellem Nera, Aquambu, Akim og Affianthe, deels bleven ødelagte, og deels flygtet til Popo, og siden henflyttet til Tessing. De ere i Skikke og Sæder som Ursue Negerne men da de ere Landsfolk ere de tilligemed deres Brodre Tessing Negerne mere sørvorne og sørvere af Lemmer. Dette Negeries Drakel og store Fetsmagerne ere de største og frygteligste for Negerne i disse Egne, og os danske Blanke i alle Henseender hengivne.

Her gæfres Kabuffeer Ordoe med maanedlig
8 Rdl. Bøe.

Mægler Bofia, tillige Fortets

Bud 1 4 — —

Sekretair Putty: Summa 2 — —

Af en hidlagt gammel Mulat Affistent Kommer
der udsæfer Brændeviin og hidfer det danske
Flag, oppebær de deres Søndags Koffyne, og
nyder ved Christiansborg Nye: Mars og Jams
Koffyns Præsenterne ligesom Ursue 3 store
Grandess og Megerie.

Et Stykke Vej fra Rabodee har de et Re-
vier, som giver dem Salt, Fiske, og Skaller,
men for det øvrige leve de af Agerdyrking, Jagt
og Fiskerie.

Kongen i Affianten navnlig Ossop.

Er en Genesoldsherre, har det største Rige,
man har hørt sige af paa Guldkysten, og kan ud-
ruste en uudsigelig Magt, hvis Waaben har under-
tvunget følgende store Kongeriger som er bestende,
nemlig Affim, Aquambue, Akron, Affeyn, Was-
sahl, Aquabim, og Quahu, gjort dem til sine
Vassalkrigere og Skatkyldige, belegger dem med
haarde Love og Tyngsler, at det er umueligt at
komme i forrige Stand igien til Egevaagt. Hans
egne Underaatter ere haarde Love underkastet
der haandhæves uden Persons Ansæelse, endogsaa
paa de Kongelige Familier og Blodsforpante, at
til Tider heele Familier tyrannisk udryddes. Si-
den Aar 1742 har vi betalt Gæst til denne Kon-

ge af 32 Rdl. Slavepriis maanedlig, der er om-
trent 20 Rdl. Guld, for hans Overherfskab som og for
Negotiens Skyld fra ham selv og hans Undersaat-
tere, foruden en aarlig anseelig Present, som al-
le tre her nedsatte Europæiske Nationer har gjort
til en Bane, og nu mundgaelig, der burde væ-
re bestemt af følgende Artikler.

1 Guldbrocades Panties	80 Rdl. Guld
1 Solt — dito	50 — —
1 Sølbeslagen Løberstok med Krone og Chr. 7 i Ciffer	100 — —
1 Sølbeslagen Husarsabel, ægteforghldt	50 — —
1 stort forghldt Speil	50 — —
1 stor Klassefieldder med for- ghldte Krystallasser og glasghldte Kifører	50 — —
1 Neger Parasol overtrukket med rød Kløiel, og ægte Guldsidser besat	100 — —
1 stor Mahoni Lehnestol med udbredte Sølvsødder	20 — —
	500 Rdl. Guld

hvilket vilde føre ham til Iver for vore Begie-
ringers Opfyldelse.

Kongen i Akim, nemlig Apoffro.

Dette Rige har i fordum Tid været det
første paa Guldkysten til Aar 1742, da Affian-
terne undertvang og saa got som udryddede dem.
De ere endnu Folkerige men tør ikke yttre dem;
deres

deres Konge fører en souverain Magt over sine Undersaatter, hvilke ere de oprigtigste, vittigste, og civiliserterste samt stridbarste, som bekiendt af dette Lands Indbyggere, og Ejere af et med Guldminer rigt Land, der kun lidet eller intet arbeides paa, deels af Mangel paa kyndige, som døde i Krigen med Aquambuerne 1730 og følgende Aar, hvilken de havde Lykke til, og vandt Sejre, dog ikke uden Tab, og hernæst ovenbemeldte Aar 1742 i Krig med Assiantherne, da de bleve total slagne, og flet ingen gammel blev tilovers af Kyndige, som og forvolder deres Overtroe og Getisserier, tildeels hindrer at Minerne ligge udyrkede. Frygt for Assianternes Had og Misundelse herover gjør maaskee og endeel Hinder.

1732 var Akenisterne i stor Velstand under 3 Konger, der deelte Søekysten saaledes: Kong Bang Overherkskab over det Engelske, og Hollandske Fort og deres Underhørige. Kong Frempong var Christiansborgs og dets Underhøriges Protektor. Kong Ussue havde Overherkskab over Aquapiu og Adampe Lande. I sidstnævnte Kong Ussues Tid er Fortet Fredensborg bygt 1731 ved Ringo i Adampe, endskiøndt med mangfoldige Besværligheder, som paa sit Sted skal blive omtalt. Hans Hovedhaar blev aflaget paa en Bondi (Sondag) og af ham sendt, tilligemed 8 Unzer Guld, der blev lagt under den første Steen til Grundvold til Forsikring paa hans Protektion; ham blev tilstaaet maanedlig 16 Rdlr.

Slave.

Slavepriis: Gage, og nyder den 'eene nu regie-
rende Konge samme, foruden en aarlig Present af
samme Artikler som Affianthe Kongen, men no-
get ringere af Bonitet til Værdie 300 Rdl.
Guld.

Alvaxim eller Bierg: Kabusfeer Attiambo.

Denne Prinds har en arvelig Fenerolds-
Magt over sine Undersaatter, men fører en me-
get lenkfældig Regiering, hvorved hans Underda-
nere blive som selvraadige; kan for nærværende
bringe 1500 Mand Krigssfolk, boer i et velstignet
Land af Korn og Frugters Overflodighed, ligger
Acra nærmest, og igiennem hvis Lande Affianthe og
Affim Negotianterne maae passere; her holder
Kongen i Affianthe en stor Lieutenant (Gesandt
eller Ambassadeur) til sine Undersaatters Protec-
tion ved Fornærmelser. Dette Land forsyner
Acra og tildeels Adamppe Lande med Korn og al-
le Slags Frugter af Pomeranjer, Lemoner, Vi-
sanger, Bacco, Annanasser, Jams, Palmolie,
Kokos Rodder og andre Landets Produkter. Han
nyder maanedlig 8 Rdl. Slavepriis: Gage for-
uden en Aarlig Present til sin Jams Kostyme, af
ligesaadanne Artikler, som til Kongen i Affian-
the, men rimelig flettere i Bonitet til omtrent
200 Rdl. Guld Værdie. Denne Mand Attiam-
bo har i mange Aar været, og er endnu os dan-
ske meget hengiven, og har ved indfaldende Kri-
ge og Uroligheder, udviist det, især 1776, 1777
i Krigen med Hollænderne og atter 1784 i Kri-
gen

gen med Angona Negerne, hvilket, om han be-
 ges vel, fremdeles kan ventes, da han er os en
 troe Allieret, tilligemed hans Tronsfølger Nika-
 frune.

Lessing Negerie.

Denne Byes Indbyggere ere fødte Labode
 Negre, og hidflyttet for Stedets Bequemmelig-
 hed til Fiskefangsten, og for Nærheden til deres
 Rusehr Pladser (Agerdyrknings Steder) hvoraf
 de lever, kan udgiøre 250 værbare Mand.

Indbyrdes Stridigheder og paafølgende Kri-
 ge har givet Skilsmisse mellem dem og Labode-
 Negerne, hvis Partie Vi Danske har taget, hvor-
 ved Hollænderne 1754 saae Leilighed at giøre dem
 opfattige og falde fra os Danske til Hollandske
 Underhørige, hvilket de ofte har fortrædt, hvor-
 for de i Aaret 1782 ved de hollandske Etablisse-
 ments Ruin herpaa Kysten overgav dem til
 os, og ifølge Fattisspiisningen (Eden) ere Danske
 Undersaatter, til hvilket Uryggelighed er anlagt
 1787 er lidet Fort, der er i Bygning, kaldet Au-
 gustenborg, sydost for Negeriet. Her gaseres:

Kabusseer Amma maanedlig 8 Rdl. Bog.

Grandes Okannie 4 — —

Mingua Kabusseren — har

et lidet Negerie paa om-

trent 15 værbare Mand

$\frac{3}{4}$ Mile herfra

2 — —

Hernæst oppebær de Søndags Koshyme, ved en
 hidlagt Soldat, som ved foresaldende Leiligheder
 hidser

hidser det Danske Flag, og nyder Hene: Mars og Jams Kosthums Præsenterne ved Hovedfortet, og ligesom Ursue 3de store Grades og Regerie.

Naar dette lidet Fort kommer til Fuldkommenhed hvilket kræver 16 gode, 3, 4 og sexpundige Kanoner burde det besættes med en gammel eller i Uffærer ubrugbar Uffisient, en Underofficer og 4 Soldater samt 6 Kompagnie-Slaver af Pensionisternes gamle og udelevede, og her have formodentlig Nærheden af Hovedfortet ingen Negotie undtagen af Brændevins og Tobaks Cneserier.

Lemma Regerie.

Denne Byes Indbyggere ere Adamppe Regerer og ikke over 50 værbare Mænd. Her havde Hollænderne et lidet Fort eller Redoute. Ved Hollændernes Krig med Engelsmanden og ved deres Forters Ruin, saae de sig i en elendig Tilstand, og af Frygt for at blive ødelagt og udryddet af Fante, Aquapim, og Crobbo Regerne, som vist vilde hertil have kappedes, overgav de sig de danstes Protection og ere nu danske Underfaatter og burde her til sammes Underholdning et forsvarligt Redoute bygges, med en 8 til 10 tre og firepundige Kanoner, og 8 Mand Garnison a l'advenant efter Fortet ved Telling besættes. Her gæseres:

Kabusseer Tuojong maanedlig 8 Rdl. Vos
Grances Ovassh

4 — —

Ved den her hidlagte Soldat for at hidse det Danske Flag oppebær de deres Søndags Kostume

me og nyde de ved Hovedfortet Nycaars og Jams
Kostyme ligesom Ursue Kabusseeren og Secretæ-
ren, og Regeriet det samme som Ursue Negerie.
Her har de et got salt fiskerigt Revier der som-
me Aaringer udstier i Søen, hvilket foruden A-
gerdyrkningen ernærer dem.

Ponny Negerie.

Denne Byes Indbyggere ere Adampe. Nege-
re, og afdøde Kabusseer Dotzen af Aquambiff
Herkomst og Adel, kan udgiøre omtrent 60 Mand.
Her havde Hollænderne ogsaa et lidet Fort som
blev paa en intrigist Maade byggt 1734 end-
staaende vi have ogsaa haat en Poge her siden 1715,
og blev ved deres Fortificering excluderet. Dis-
se bleve Danske Undersaatter 1782 af samme
Grundaarsager som Lemme-Negerie og blev her
Juni 1787 anlagt et Fort, som netop er begyndt
paa af Grundbygning, der siden derved er forble-
vet, men krævede hoilig Guldforelse, og at besættes
med 24 tre, fire og sexpundige Kanoner. Her
burde henlægges en Factor til Negotiens Drive
med 1 Underofficier, 6 Soldater, og 8 Inventar-
rit-Slaver af Pensionisterne og ældste til intet
andet Brug tjenlige. Her gaares for nærvæ-
rende Tid følgende:

Kabusseer Winokæ maanedlig 8 Rdl Vos

Grandes Roythe Warry 4 — —

Og ved hidlagte Overassistent Schmidt til
det Danske Flags Hidsning i paa kommende Til-
fælde nyde de deres Søndags Kostyme foruden
ved

ved Hovedfortet Nye Mars og Jams Koffines
 Presenterne ligesom Ursue Kabusseer og Secretair.
 Her har de et got Revier der give delicate Fisk
 og Osters, hvilket stedse har sit Udlob i Egen,
 og derfor gjør Passagen for de Reissende og for
 Transporter slem som Færis. Overtroen der
 udi forbyder Kanoefart. Her gives og god Jagt
 af alle Slags Vildt, samt i Egen rare Fisk og
 Skildpadder, hvilket foruden Agerdyrkningen nok
 som ernærer Beboerne.

Fortet Fredensborg.

Dette Fort som ligger ved Ringo er be-
 gyndt 13 Jan. 1732 der med stor Besværlighed
 (formeddelsk Hollændernes skammelige Udvælses
 først at lade vores Kjøbmand Sparre 19 Jan.
 samme Aar fange og ilde medhandle, og dernæst
 ved at nedsende til Ringo Kabusseeren en Assi-
 stent med Handelsvare til Negotten og endel
 Presenter til bemeldte Negre, der dog kostede
 Kabusseer Rathe 3 Mand Slaver til Afim-Kon-
 ge Ursue, der i manglende Fald vilde have hentet
 hans Hoved) kom til Fuldkommenhed 1742.
 Til dette Forts Bygning er af Capitain Biørn
 1774 tilbygt et Væghus med 2 Værelser over,
 samt øverste Etage af Hovedbygningerne. Dette
 Fort har vel en Cisterne men er baade for liden
 og læk, belagt med Kokos Viesser, der hvert
 Øjeblik raadner. Fortet sees ellers skrøbelig i al-
 le Deele. Bastionerne ere rebuede og ikke kan
 bære nogen Skyts mere. Væghusene og Værelser-
 ne

ne der ere belagte med Koksstækker i elendig Tilstand, ja behøvede stor Reparation og Udvidelse der let kunde skee. Foruden en nye Vandbarraks Anlæggelse, og et Forværks Istandsættelse, samt med en 6 sevpundige Kanoners meere Forsynelse.

Af Overkjøbmand Ripnasse er her 1785-87 byggt en lang Bygning af 6 Værelser til Millies Kasser og for Haandværkerne.

Imidlertid har Fortet ingen Red for at blive indtagen af nogen Negermagt; thi det er meget stærkt omgierdet med Prikkelbær, saa kun lidet behøves til Fiendens Afvisning.

En Have blev 1779 af Capitain Biørn anlagt, der forsynede ofte Hovedfortet med Eitropæisk Grønt og Haugefrugter, der nu er øde, og en Hauge paa et andet Sted i Sandet og tør Land anlagt, hvori intet af nogen Slags vil groe, som er nødvendig og en stor Nødvendighed ved ethvert Fort, naar en god Have er. —

Ningo Negerie.

Denne Øes Indbyggere ere Aldampe Negere og omtrent 200 barbariske Mænd, er et dumt, men trofast og frigerigt Folk; begge Deele har de ofte udvist. — Deres Love ere just ikke i samme Form og Beskaffenhed som Nera-Negerne; derfor Haandhævelsen besværligere, dog kan man drive dem til alt efter Behag. Ved Negeriet et Revier, der giver Hvidt og Salt, og stier til Liden ud i Søen; de ere gode Agerdyrere, f. Stat. 3 B. 2 S. 5. 5 fere,

tere, Fiskere og især Jægere; her gives overflødigt
 Wildt af Oxer, Hiorter, Raae- og Daadyr, Ka-
 briter og Harer, samt falder her som sidste Sted
 fra Aera paa heele Kysten den Rist Sinkesu kal-
 det i stor Mængde, og nyder de som Ursue Ne-
 gerne en Present hvorimod de erlægger Told til
 Fortet. Her gæseres Kabusseer Amol med maa-

nædlig	8 Rdl. Bos
Mægler Cabo	4 — —
Secretair Conlhe	2 — —

hernæst ligesom Ursue Negerne af Søndags, Rye-
 Aars og Jamis Costhyme Presenterne.

Crobbo Negerierne.

Disse Byers Indbyggere ere Udampe Negerne
 og har her fundet paa høje Steenklipper og Bier-
 ge et sikkert Sted hvor ingen Fiende kan skade
 dem med Attak; og har Naturen dannet i disse
 Bierge store Huler, hvor 100 Familier i hver
 kan soutinere dem i alle Henseender, hvilket til-
 ligemed deres frugtbare Land af Korn og alle
 andre Landets Produkter, der her voxer mere
 overflødig end nogen andensteds paa Guldkysten,
 har gjort dem til en roversk Nation, hvilket til
 Aaret 1784 har været deres bedste Haandtering;
 men da vi samme Tid indgik Alliance med dem,
 har de vist sig fredelige, baade paa Danske Un-
 dersaattere og forbipasserende Regosianter. Den-
 ne Republik har forhen havt 3 Kabusserer, nem-
 lig Zalky, de Danskes store Fiende, Ngio er en
 meget gammel, sængeliggende, og ej meget æstie-
 meret,

meret, og Paddykrittiko, en ung og vittig Mand der ferer øverste Comando, og er yndet; nyder 8 Rdl. Bø, maanedlig i Gage, foruden en aarlig Present som Agvapim Kabufferen, til omtrent 200 Rdl. Guld.

Kongen i Agvambu, navnlig Alotto.

Er en overbleven Rest af det gamle Monarkiske Agvambuiske Rige der 1730 opfyldte de Danstkes Begiering med at hæbne den skammelige Sort de Hollandstke Blanke og deres Alra Megere havde udøvet imod os, hvorfor de Hollandstke lejede Alenisternerne som desuden hertil var villig, og totaliter udryddede dem, og den hele Kongel. Stamme, paa et lidet Børn nær, navnlig Dadecon, som var i Alra Megler Amos Gevalt, men ved sin Retirade til Popo lod det forblive ved Ada, der af os Danstke blev 1731, 26 Nov. til Agvambuernes overblevne Magt leveret, hvistke herefter nedsatte sig paa en De omtrent 40 Mile oppe i Riovolte Revier paa Krepee, Side. Bemelte liden Dadecon blev siden Konge og anordnede store og gode Love over sine Undersaattere, dog haarde, der tyrannist straffer. Skiondt han er en Bassal til Kongen af Assianthe har han dog meget udbredet sit Rige ved at giøre et andet Rige, kaldet lille Qvahu, under Kabusseer Wintha til sine Undersaattere, og Skatstkyldige. Hernæst et stort Land af omtrent 20 Byer, Udaassu kaldet, foruden vare 1679 for medelst Orlog flygtede Ursue Megere, der havde

nedsat sig i samme Egne paa nogle Der i Riovolta, skiondt til Aldampe Siden og kaldet Usuteke, af omtrent 500 værbare Mænd.

Bemælte Konge Dadecon sprængte sig selv tilligemed endeel af sine Koner, Børn og fiæreste Slaver med alt sit Guld, Sølv, Agrier, ved en stor Mængde dertil bestemte Krudstabel, 1781 formedelst en lidt Tort af Kongen i Affianthe; en Affære sin egen San Ammure betræffende.

Frå denne Konge og hans Lande har Fortet Fredensborg alleneffe deres Negotie hvoraf hans eget Negeries Indbyggere lever. At denne Konge ikke har nogen bestemt Gase og Douteur undres meget over, da han ved alle Leiligheder viser sin Hengivenhed imod os Danffe og ønsker kun at gjøre os frem for nogen anden Nation Tjeneste; derfor fortienner han nogen Erkiendtlighed og det samme som Atkim Kongen, hvilket vilde give ham deskomere Iver og Opmuntring.

Fortet Kongenssteen.

Dette Fort paa Uda Land ved Riovolta begyndt 15 Oct. 1783, hvoraf vel 2 Pwynter ere færdige og nogle Klæg Neger Værelser, dog Pwynterne ikke kommet til bestemt Hvide, og ere Værelserne saa kaldet Myrberger Arbeide, hvilket Steen og Kalk-Mangel forvolder, da samme fra Alra Critta, eller Malphy maa skaffes og hids transporteres. Dette Forts fulde og varige Bestandtættelse er høistnødvendig, og bør endnu for-

sees med 12 Stkr. tre, fire, til fexpundigede Kanoner samt en stor Vand-Sisterne, og et Forsærk, hvori samtlige Uda og Revier Negerne, som herester omtales, ved indfaldende Ureligheder kunde rummes. Redoute i Mundingen er vedes ogsaa anlagt til desto større Magts Haandhævelse og Freds Vedligeholdelse imellem Angona og Uda Negerne, da i saa Fald ingen af Partierne kunde komme til Hverandre uden med vores Billie, den burde være med 4 trepundige og 4 fexpundige Kanoner besat samt 1 Konstabel, 2 Soldater og 3 Inventarii-Slaver. Næmste Redoute kunde ogsaa tilstrækkelig forsvare Reviervet i Saens Udløb, hvor baade da med Transporter kunde ind- og udgaaes, hvilket var en stor Herlighed, og kunde uden Vanskelighed og stor Omkostning bringes til Guldkommenhed. En Hauge blev her af mig anlagt 1784 der gav alle Slags Europæiske Urter og kostede mig anseeligt, blev efter min Forsyntcolse til Fortet Prinzens, steen øde og ruineret. Dette Sæde, endskiøndt det ligger 2 Mile fra Saen i Landet er dog et af de bedste Steder paa Guldkysten for Slavehandelen, der fra Akotim, Udafrue, Innibe, og Sakra Landene her have, og alle hidføres fra Malpby paa Kanper paa Reviervet.

Uda Negerie.

Disse Indbyggere ere Adampe Negere og kan for nærværende Tid udgiøre 300 værbare Mænd. I Negeriet Tuberku anlagte de danske

1720 et Factorie som formedelst Aera, Agvambue, og Afemisternes førte Krige, til en De i Rio Volta 1731 blev forflyttet, hvorhen Afa og deres den Tid underherige Agraffy, Toffry, og samtlige Malphy Regeries Indbyggere vare flygtet, der af os Danske blev assisteret med alt behøvede, samt ved paafølgende Beleiring af Agvambuerne af os blev forebygget, ved at betale en stor Kapital og ved Udlevering af en Arving til den Agvambuiske Trone, hvorom forhen er talt. For hvilken Frelse Afa, De og Land blev givet de Danske til Eiendeel, vide Afterne i Protokollen de Dato 4 Dec. 1731. Disse Indbyggere har ellers kostet de Danske store Pengesummer, saar som i deres førte Krig med Augona Regerne 1750, hvorfor Kabusseer Afroffy endnu staaer debiteret i Gieldbøgerne, endstiondt de overbandt og slog Augona Regerne med stor Sangst og Gevinst. For adskillige Forurettelser og Skade af Augona Regerne ville Afa Regerne hegne sig og foreenede sig med Afeniske Tropper, samt Assistance af Gouvernør Engman 1754, leed da formedelst Augona Regernes gode Conduite et stor Nederlag.

Dernæst i Aaret 1769, da Mægler Qvisfay havde afhugget Augona Konges Tronsfølgers Hoved blev af Augona Regerne totalt afflaget, foruden de medgaaende Kapitaler, at see dem 1771 til Beboelse igien paa deres Land. Disse Afa Regre modtog April 1775 en Hollandsk Factor med Besætning og Handelsvare til Etablering

blering paa Tuberku; hvilkets Forhindring kostede os Danske gruelige Pengesummer foruden Handels Standsning og Tab af Ursue og Labodee Negeriers Ruin, og naar ved Odelæggelsen af alle Etablifementer, om ikke desto større Forsig-
hed og Standhaftighed af de da Regierende var bleven brugt.

At Mugona Negerne blev de atter 1780 for nogle Eridigheders Skyld totalt slaget og leed et stort Nederlag og Tab foruden vidtløftig Udspredelse, som igien 1783 af os Danske bleve samlede og deres Land til Beboelse under Fortet givet. Her gaseres:

Kabussæer Tette-Tabacon maa-	8 Rdl. Bos
nedlig	
Negler Dvissay	4 — —
Secretær They Ampam	2 — —
Grandess Umbonne	2 — —
— Ammoy	2 — —

Foruden Søndags Kostyme, Nye, Mars og Jams Kostyme Presenterne ligesom de tre store Ursue Grandes; og nyder hver af bemelte Grandess samme Artikler og Vardie som Secretæren, a-
parte Negeriets Gave. Rio Volta Revier har sit Udspring som man troer i Rubien, men som dog er uvisst, har sit Løb omtrent en 40 Mile op i Landet; her gives Søe: Elephanter, mange Slags delicate Fisk, vilde Dyr, Hiorter, Raa-
og Daadyr, Kabritter, Harer, Fasaner, Alger-
høns, Krokodiller og mange Slags slemme Slan-
ger, alt i Mængde, foruden overflødig Salt; hvor-
af

af Indbyggerne alene noksom kan ernære dem om de ville være flittige. Agerdyrkningen giver her overflødig Grøde.

Agraffy Negerne.

Denne Byes Indbyggere skal være Adampe men ere meest Krepee-Negre og kan udgiøre 100 Værbare. Her forbiepasserer Negotianterne; de ere nu Ada Negernes Allierede og os Danske hengiven. De har en Færis Kabusfeer der er gammel, der tilligemed Grandesserne Cottegraa Affeits, Dubedaa og Secretær Dasseky, nyder til Deeling maanedlig 8 Rdl. Vos. Derforuden faaer de til Eider en Present der burde være bestemt af Neger-Prydelser til Værdi 50 Rdl. Guld.

Toffey Negerier.

Disse Indbyggere har 2 Byer, kaldet Store og lille Toffey, skal være Adampe, men er tildeels Krepee-Negere; ere Ada-Negernes Allierede og kan udgiøre omtrent 100 værbare Mænd. Her gaferes:

Kabusfeer Oge med maa-

nedlig

Mægler Bringy

4 Rdl. Vos

4 — —

Foruden en aarlig Present der burde være bestemt af Negerprydelser til Værdi 50 Rdl. Guld.

Malphy

Malphy Negerie.

Disse Indbyggere tilligemed deres underbo-
rige 4 Negerier, gammel Malphy, Okko, Lape,
Ada og Tubrefu Negre, altsaa Adanve, Negre;
ere hidflyttede ved Uroeligheder og Gidselmaale
og har i ældre Tider været Ada, Undersaatterne.
I Aaret 1774 nedsendte Hollænderne Flag og
Stof, samt anseelige Præsenter til Kabusererne
Dag og Bunzu, hvoraf den første er død og
den anden Hollandssindet. —

Deres eget Negeries Magt er omtrent 200
værbare Mænd, Ada, Negerens Allierede, og os
Danske hengivne, leve af Agerdyrkningen, Fiske-
rie og af alle hertil kommende Negotiantere der
betale for Qvarter og Kanoer, Leje, Nævieret.
Her gæfres de store Negierende som hver eje et
Qvarter i Byen, og kaldes:

Grandes Oppoccu maanedlig 4 Rdl. Bøe

— Nifu 4 — —

— Canga 4 — —

— Bonzu 4 — —

Sekretær Appracha 2 — —

Endaa er i denne By to Qvarterer, den Engelske
Grandes's Nponza, og Fetismagerens Quakun-
nonne. Til dette Negerie burde aarlig af Ne-
ger, Prydelse være bestemt en Værdie af 225
Rdl. Guld.

a Atolly Negerne, hvoraf det halve er A-
quapim, Negere under Kabusseer Nbo, og det an-
det Malphy Negere under Grandess Coffy, om-
trent

trent 60 værbare Mænd, burde have en aarlig passende Present af 50 Rdl. Guld.

b. Brappe Negerie er et Fetissted under 2 store Fetisimagere, omtrent 30 Mand; Her burde gives til Fetispræsterne en passende aarlig Present af 25 Rdl. Gulds Værdie.

c. Mæffy Negerie har 2 Grandes, navnlig Jobu og Akotto; omtrent 100 Mand. Burde aarlig have bestemte Presenter af 50 Rdl. Guld Værdie.

d. Bataa Negerie har 2 Grandes, navnlig Ovaamy-Cuma, og Oponza. Omtrent 100 Mand. Burde og aarlig have Presenter til Værdie 50 Rdl. Guld, baade for at holde dem troe, danst, sundede, og fraholde dem fra at tjene Hollænderne og Engellmanden, der begge ofte har stræbt at rive os dem af Hænderne, som og ved indfaldende Urveligheder at være forviffet om deres Assistance.

Fortet Prindsenssteen.

Begyndt at bygges d. 27 Jan. 1784. Bli-
ver, naar det fuldføres efter den begyndte Plan,
uimodsigelig det reelleste Fort paa Guldkysten,
samt det suffisante, om ellers alle Paghuse og
Værelser blive hvelvede. Steen og Tommer-
mangel forvolder Arbeidets Besværlighed og Lang-
varighed. Her habes god Slavehandel fra alle
omliggende Crepe Negerier, og fra Landene Sof-
lebo, Uwe, Augo, Tome, Blee, Seve, og A-
cotim, hvilke ere Republikker og have hver især
under

under sig omtrent 12, 20, til 24 mindre Negerier af Underdanere. Hernæst kan havees Negotie fra store Quahu, der skal være et anseeligt stort Rige, er beliggende ved Siden af Creepe Land, imellem Dunks og Affianthe Nigjerne; og skat skyldige til Affianthe Konge.

En Redoute som ved Munden til Ada omtalte, og ligeledes her ved Sydvessiden af Negeriet, der er til Augona Siden, til Qvitta Negeries Indbyggere's Forsvar, var her nødvendig.

Qvitta Negerie.

Denne Bye med dens Underhørige (See herester a og b) ere de saa kaldte gamle Koto Indbyggere's Overblevne, som Tidens Længde har forvandlet til Krepeer, de kan for nærværende Tid udgøre 150 værbare Mand. Vi Danske har her længe drevet Negotien og havt Løge, som vi dog dyrt med Afgifter icke har maattet betale; og ved Modfættelse af flecke Handlingers Udøvelse er mangen Dansk ilde medhandlet. De vare forhen Augona Negerne's Allierede og 1784 imod vor Etablering, der ved Krigen blev decideret; hvorefter de kaldt til Høje i alle Henseender, og ere nu søre Underfaatter. En retskaffen, dog mild Regierings Bestyrelse vil i Tiden gjøre dem til troe og lydige Folk, der især maae beskyttes mod Augonaerne og deres Allierede, hvilke ere dem i højeste Grad fiendske for deres Grabsal til os, saa og imod deres gamle dødelige Fiender

Quahu

Uffahu Regerne, der ellers snart vilde udrydde dem. Her gaseres.

Kabusseer Lennue, maanedlig	8 Rdl.	Bog
Mægler Opakku	4	—
— Boy	4	—
Sekretær Amanga Ponza	2	—

Søndags Kosthyme, Nyhaars- og Jams Koshyme uddeles, lige med hvad ved Ursue (see heroven for S. 195.) gives.

a. Augola Regerne, ere fødte Qvitta'er og hidlyttede formedelsi Stedets Bequemhed til Skesfangst; kan udgiøre omtrent 250 varbare Mand. Her gaseres en gammel troe Mand, nemlig Kabusseer Ery Ampam med maanedlig 2 Rdl. Bog, som burde være i det mindste 4 Rdl. Bog. Nødvendigheden tilsiger at give dem en aarlig Present af Regerprydelser af Værdie omtrent 100 Rdl. Guld, til Deeling for Ery Ampam, Gau og Okap.

b. Pottebra Regerne, ogsaa fødte Qvitta'er. Omtrent 60 varbare Mand, hvorover de ældste ere Regierende. De burde have aarlig Present af 50 Rdl. Gulds Værdie.

Disse samtlige kan ingen Algerdyrkning drive som Landets Beliggenhed viser, men de leve af Fiskerie, Saltshyerie, Handel, Nøgavt. En Arm af Rio Volta hidgaaer, og overflodige Fiske af mange delikate Slags, samt Østers og Reier. Kser, Soiin, Kabritter, og Høns kan i Fredstider i Overflod have for billige Priser; men

men Korn, Millie &c., maa indhandles fra Gita, og omkringliggende Egne.

Augona Regerie.

Denne Byes og dens Underhoriges Indbyggere ere Krepee Negere, et uroeligt og krigerist Folk, hvis 5 store Kabusserer oftest ligge i indbyrdes Ueenighed; De ere:

Fetis, Konge Tekko, Akwabakia

Kabusseer Dvau

— Klue, Dvaby

— Daisu Betjade

— Dacoh

De have til
Deeling maad-
nedligen i Ga-
se 8 Rixd.
Doff.

Deres egen Bye og tilhørende Regerier udgjøre omtrent følgende Mægt.

Augona Regerie selv	1000 Mand
Attofo Regerie hvis Kabus-	
seer er Akumma	120 —
Dute — Kabusseer Kissefu	50 —
Attito — 2 gamle Grandesser	60 —
Ataple — Fetu	300 —
Way — Grandesser Abagy	
og Dvamy	400 —
Tebbe — 2 Grandesser	70 —
	2000. Mand

Disse Indbyggere have mange Allierede, som herefter nævnes; de have fra gammel Tid af været Allierede med Akvambuerne, hvis Konge Akotto dog ikke vilde i deres Krig med os assistere dem, fordi,

fordi, sagde han, de Danske vare hans Herskab, og de havde viist Uretfærdighed.

Disse Augona Regerer maae haandhæves ved en særdeles mild og retskaffen Omgang. Engellænderne assisterede dem i Krigen med os i det Haab at faae Etablissementer paa det bequemme Sted Bay, hvilket ved vor lyffelige Sejer blev hindret. Ved paa rette Maade at omgaaes dem kan de blive vore bedste Undersaatter, med hvilke vi kunde tvinge andre gienstridige. Agertykning, Qvagsavl, Handel, Fiskerie, Saltshyderie ernærer dem rigeligen. Den med dem indgangne Pagt i Aarene 1784-1787 ved mange holdte Fetisspiisninger, indeholder: at deres Grændser skal være fra Greve, et Sted imellem Mundingen og Atokko, og til Tæbbe Regerie, men ikke længere. Bredden er til Søe og Kreepe Siden. De og deres Underhøriges maae slet ingen Regotie gjøre med fremmede forbi passerende Nationer. Herimod ansee og beskytte de Danske dem som andre egne Undersaattere. Og til Beviis paa Fred og god Villie fra vor Side lovedes dem at en Plank skalde blive henlagt paa deres Hoved Regerie, af hvem de skalde nyde Søndags Kostyme. Desuden kræver Nødvendigheden at de faaer en aarlig vis Present af Regerørtydskser, der i Værdi ej kan være under 500 Rdl. i Guld.

Deres Allierede, hvilke ej ere hinanden undergivne ere:

Gita som skal kunne			
udgiøre omtrent	800	Bærbare Mand	
Se	150	—	—
Atessn	100	—	—
Liamma	200	—	—
Mannydasse	150	—	—
Liatewe	300	—	—
Atitto	200	—	—
Avenne	300	—	—
Esh	500	—	—
Krifow	150	—	—
	2850.		

beregnet efter mindste Opgivende.

Kabufferen i Gita, Baadjo har ofte tjent os Danske og faaer for at assistere med Millie og Frugter Presenter, der burde være bestemt til Bærdie af 50 Rdl. Guld. Adskillige andre store Grandesser faae vel ofte Presenter for at være villige til at see Negotianterne befordret og beskyttet efter Omstændighederne til Handelens Fordeel og der henhørende.

Af Landene Abe, Augo og Terete, der hver har Magt til Ligevægt imod Augusta, og deres opregnede Allierede, lide de ofte ved Kan, hvorved de giøre deres Fiender stor Afbræk.

Aflahu Negerne.

Disse Indbyggere bestaae af Negerierne Prampram, Telling, Kreppe, Woy, Boblebu, Bay og Agoy, og ere en overbleven Rest af de gamle flygtede Adampe Negere 1679, hvorom heres-

ter;

ter; de boe i en uindragelig optaarnet og tæe
Bustase. Omgierdning, hvori rundt om er anlagt
Læbegrave. I Aaret 1700 undergav de sig Po-
po Kongens Herredomme, hvis Fyrster endnu
tillegne sig det, men ej mere agtes. De kan for
nærværende Tid udgiøre i alt 1200 værbare Mand.

Ved Afrika, Aquambus, Afins Kongerigers
Krige 1679 hidfygtede næsten alle Adampe-Schay
ved Ringo, Prampram-Tessing, og Lay-Neger-
ne, og fordeelte sig i 3 Partier, nemlig: Schay
Negerne, der gik vidt ind i Landet, hvor de end-
nu kaldes store og lille Schay, Tetetu, eller
samtlige Adampe-Land; dernæst Lay-Neger-
re, som nedsatte sig paa høje Bierge omtrent 20
Mile fra Søen, der for nærværende Tid kaldes
Ango, og bestaaer af 19 Byer paa Biergene be-
liggende, samt en Bye i Dalen; og endeligen de
rette Adampe'er ved Pathe imellem Cobbo og A-
quapim forhen beliggende, der blev regieret af 2
Prindsen Offu og Debey, og nedsatte sig her ved
Afahu, som da kaldtes Werhu, hvor de boede til
Aaret 1700, da den regierende Prinds Affarry paa
Popo, Kiendt med sit eget Livs Fortiis afflog
dem, hvorpaa de flygtede ind i Landet og ned-
satte sig ved en Arm af Kiowolta, nu kaldet
Afotim.

1784 anlagte vi Danstæ i Prampram Ne-
gerie et Faktorie hos Kabusseer Liammo, der
gaferes maanedlig med 2 Rdl. Vos, foruden at
de andre Negeriers Kabusserer, Kumbo, Am-
ma,

ma, Foggo, Dey, samt Fetismægleren paa Ban
saae en Aarlig Present af Værdi 100 Rdt. Guld.

Popo Negerie.

Dette Sted kaldes Lille Popo, og maae ef
fonsunderes med Grand-Popo, hvilket Navn
Søfarende fra gammel Tid af har givet Afrika Rege-
rierne, der formedelsst et stort Kæters Lob udgier
en De. Disse Indbyggere ere Aera og Labodee
Negere, hidflygtede 1679 efter Angreb af Aqva-
mbuerne. Deres Konge ved Navn Fourie som den
Tid boede 5 Mile oppe i Landet, og var en mæg-
tig Mand af Rigdom og Magt, saa sig nød til
at flygte til sin Ven Kong Akensharry i Feta,
beliggende i Ganthe. De øvrige som i denne Krig
bleve dræbte og ej saa nogen Udvej til Flugt
bleve af Hollænderne modtagne og beskyttede i
Fortet Crebecoe, der 1643 var bygt ved Rege-
riet Atrag; her bleve de boende og kaldes nu
Accra. Atter i Krigen med Afrika, Aqva-
mbuerne 1730 saa Aera Kabusseer Aikumma
sig nød til, efter et udsigeligt Nederlag af Aqva-
mbuerne (tilligemed Afrika Negler Amo i næstfølgen-
de Aar 1731) at hidflygte med deres heele Fami-
lie og Magt, og her fandt de Roelighed indtil Aaret
17.. da de under Prinds Afarry med foreenet
Magt hialp Fidalgoen i Afrika med Kongen i
store Udræ, hvilken Afarry i samme Aar tilfattede
Livet i Slaget med Verhu Negerne. Herpaa antog
Afrika-Kabusseer Dette deres Regiering og var saa
kaldet Konge over begge Steder; Siden afløg
Arch. f. Stat. 3 B. 2 S. P Kong

Kong Affiambo Dahomet. Regerne ved Tilbage-
marschen fra Koto eller Dvito, hvor de havde
taget Satisfaction for en Engelskmands Mishand-
ling af den Hollandske Commandant From, som
havde tilfneget sig at bygge Pynderer og besat
dem med Kanoner, hvilket drev ham til at spær-
ge sig selv med alle sine i Fæsten. Dernæst Kong
Amma, og derpaa Kong Oblie, som døde 1786.
Nu regierer Kong Offoli-adjalu. Prindserne her
ere Kongens Brødre, Offoli Bassu, Okannia
Affiambo, Affiambo den smaa, Offoly, og nok
en mindre Affiambo, der er Pant ved Hovedfor-
tet. De store Kabusseerer her ere Lathe, Tette-
Obrim, Ufoi, Odom og Dvam, samt Kabusseer
Odo og Grandes Ogie Koram over Labodee,
hvilke alle, undtagen Pantet Affiambo har enhver
især sit Regerie, og deels mere end et eller to,
desuden ere de Herrer over en stor Deel Kreppe
Regerier, saa de skal udgiøre omtrent 6000
Mand foruden deres Allierede Adampe, der skal
udgiøre ligesaa mange om ej flere. Her gaaes
Kong Adjalu med maa-

nedl.

32 Rdl. Slavepriis

Prinds Offoly Bassu for

Fortet Printzenssteen 16

Kabusseer Tette Obrim,

hos hvem vi har vort

Faktorie

4

Ogie Koram maanedlig

4

— Vos.

Dernæst nyde de Søndags Kostyme, foru-
den Nytaars Kostyme til enhver især af forbe-
melte

melte, samt til Alfa Tetsis Kongen paa det saa kaldte Grand Popo, der burde være bestemt af en aarlig Present til 500 Rdl. Værdi i Guld.

Popo-Loges Forvandling til et suffisant Fort var nødvendigt for ikke ved andre Nationers Medsættelse her at blive udeluft fra dette saa favorable Handelssted. Denne Fortificering kunde ikke skee uden ved Magt, med forhen giorde Preparationer fra Danmark af, foruden med Presenter til Agvambu Kongen og Dahomet Kongen for at de skulde angribe Popo. Regerne fiendtligt ved Europæernes Landgang, og Defensions Forstærkning, hvilket alene vilde sætte dem i yderste Forlegenhed og bringe dem til Raison, og Konditioner, samt Hengivenhed til os, thi uden saadan Fremgang tillade de aldrig nogen Etablering; deres overmaade store Handel gjør dem til Kapitalister, og de leve i Overflodigheds Overflodighed.

Amangfroe og Jumba ere to store Negerier i Kanthe beliggende, omtrent 16 Mile ovenfor Christiansborg, paa et meget beqvemt Sted, med god Landgang, og et profitabelt Handelssted af Slaver, og Elephanttænder, samt Guld, og hvoraf Regerne i Aarene 1777, 78, 79, 80 og 1781 overløb de Danske med mangfoldige Begieringer at vi skulde etablere os hos dem, og de ville i alle Henseender beskytte os, da de foruden egen anseelig Magt skal have mægtige Allierede.

Her har vel Engelländerne i Aaret 1700 vist et etablere sig og hidbragt endeel Materialier

som de bleve nødte til formedelt Negernes Uvil-
lighed strax at borttage. Siden har Engellæn-
derne ofte drevet Negotie her, men boet i en Ka-
busseers Huus imod Afgifter, hvilket enhver kan
giøre. Grændsernes Udbredelse paa saa favora-
belt et Sted synes mig var vigtig, helst det kan
stee med liden Bekostning.

Den sande Maade paa hvilken vi Danske
bleve skildte ved det gamle Hovedkastei Frederiks-
borg er ubekendt, da Fortællingerne ere adskillige.
Dette Stæde er beliggende en Trepundigers Ka-
non Skud fra Cap-Coast, paa et høit Bierg
kalbet Deenstein til Mouree-Siden, og hvor En-
gellænderne har bygt et lidet rundt Taarn til
Flagshidsning. Ved Foden af Bierget boer
Mangfroe Negerne, et lidet Negerie paa omtrent
200 værbare Mænd, der leve af Fiskerie og Salt-
syderie, og vente de Danskes Ankomst igien. Der
siges at Gouvernør Samuel Smith paa Hoved-
kastelet Frederiksborg lod sig i Aaret 1659 for-
ræderst overtale af den Hollandste General Di-
rictor Jasper v. Heusen, under det skammelige
Foregivende at Kongen af Dannemark med det
hele Kongel. Huus var fanget af de Svenske og
bragte til Stokholm, at overgive Fortet til Pro-
tektion. Af en nye Gouvernør som paa den Tid
udsendtes fra Danmark, nemlig Jost Kramer,
blev imod den Hollandste Jesper von Heussens
Handling gjort Protest og Reclamation i Fredrik-
38 Navn, dateret Skibet St. Martin for Ca-
pe-Coast den 11 Oct. 1659, paa hvilken Tid
Schmidt

Schmidt var i det Hollandske Compagnies Tiene-
 ste paa Kysten. Tidernes kritiske Omstændighe-
 der i Danmark gav Hollænderne Anledning til
 at nedsætte sig i Negeriet Degba, som dog
 strax Engellænderne bemægtigede sig, og byggede
 deres nu havende Hovedkasteel Cape Coast. Til
 vores Rets Paataale blev bygt et Huus i samme
 Negerie Degba under en Underofficer og nogle
 Compagnie Slavers Besætning, at hidse det Dan-
 ske Flag, og skal, efter Sigende, Engellænderne
 der saae Frideriksborgs store og overlegne For-
 deele, thi man kunde ved indfaldende Stridighe-
 der fra Bierget beskyde og ødelægge dem, have
 affjøbt de Danske dette prægtige Sæde, som af
 Gouverneur Harris Luck 1685 blev overleveret
 den Engelske Agent Henrik Ruffe. Dette Sæde
 der af Naturen er befæstet, og med lidet kunde gi-
 ves uindtagelig, og har den favorableste Handel
 i alle Henseender, var af stor Betydning.

For at være Fier af hele Landstrækningen
 fra Accra til Popo som er omtrent 50 Mile langs
 Søesiden behøvedes ej allene sufficient Foranstalt-
 ning af Forternes bedre Hævd, foruden videre E-
 tablering, men endog et Kjøb eller Bytte med
 den Engelske Nation til et lidet Forts Anlæg, nem-
 lig Pramprams Afstaaelse; og da havde vi udi-
 sputeerlig blandt alle paa Kysten nedsatte Ratio-
 ner den beste Eiendeel, hvorved ej allene den saa
 favorable Slave, Elephant og Guldhandel til
 høieste Maal kunde drives, men endog til de
 Produkters Erholdelse som Vanen har gjort ned,
 vendig

Vendig og kun i varme Climater drives, ja her med halv Måse imod Amerika burde have, helst om nogle gamle Afrikaner og Vestindianer hids foranstaltedes til Landdyrkningens Besordring. Gud giv at høje og mægtige Vedkommende maatte kunde udgrunde den saa dybe Vej til Agerdyrkningens Fremgang i Guinea paa de frugtbare men ødeliggende Marker, hvorved Landet kunde blive afhjælpet dens Mangler til Beboernes store Fordeele, og til Skaar i de Tortur-Misbrug, ja blodige Krigsskuespil for at faae Amerikanske Ejendeele besatte til Produktens Anskaffelse.

Kiøbenhavn d. 14 August 1788.

Biørn.

3. Dokumenter angaaende de af P. E. Isert foreslaaede Kolonianlæg ved Rio-Volta.

a. Autorisation for Hr. P. Erdmand Isert.

(Overlæt af Lydf.)

Efterat Hans Kongelige Majestæt til Danmark og Norge var allerunderdanigst forelagt et Forslag fra Hr. P. E. Isert om hvorledes man i Egnen af de Danske Besiddelser paa den Afrikanske Kyst, ved Riowolta, kunde med Nytte anlægge en Kolonie, der skulde være istand til ved Jordens Kultur at tilvejebringe sin Subsistens, og dermed i Tiden at forbinde en Missionsanstalt, har H. K. Majestæt allerunderdanigst behæget at approbere dette Forslag, og befaleet at de forløbigen nødvendige Foranstaltninger til et slikt Anlæg skulde søes, og at derefter nærmere Forslag til Regel for Fremgangsmaaden skulde forelægges hans Majestæt. Da Hr. Isert ogsaa har tilbudet at paatage sig Udførelsen af de forløbige Anstalter der i Landet, saa give vi ham herved, ifølge allerhøiest Kongelig Befaling, Tilladelse til i H. K. Majestæts Navn og for Hans Majestæt at erhverve ved Kjøb eller anden Underhandling med Reger-Nationer i de frugtbare Biergegne ved Riowolta, en Strækning Land, paa i det ringeste 10 til 15 Miles Afstand fra andre Europæiske Nationers Besiddelser; hvilken Stræknings Størrelse bestemmes efter Hensyn paa en tilkom-

tilkommende muelig Udsidelse af Kolonie-Anlægget og Missionen; der iværksætte de nødvendige Indretninger i Overeensstemmelse med den ham særskilt meddeelte Instruktion; og for Resten forvente nærmere Kongl. Befalinger.

Hr. Isert vilde og i den Hensigt hverve nogle nødvendige Arbeidere og medtage til Kysten; hvilke Folk maae, ligesom de, der af de Herrer Pingel, Mejer, Prætorius & Kompagnie engageres, reedtages ligesom han og selv efter den ham foretagne Formular aflægge H. Kongl. Majestet sin Troestkabs Ed, og ifølge deraf indretter sit Forhold saaledes som best kan stemme overeens med Kongens Interesse, og hans undersaattelige Pligt.

For at give Hr. Isert en til hans Forehavendes Udførelse nødvendig Autoritet bliver ham i H. Kongel. Majestets Navn tilladt ved hans Ankomst paa Kysten at anlægge de der værende Kongelige Troppers Uniform og Port d'Epée, samt antage Rang med en Kapitein af Infanteriet; da H. K. M., saasnart Beretning om hans Forehavendes hældige Udfald indløber, vil lade Bestalling udfærdige.

Endelig tillades Hr. Isert at maae om det Land, der acquireres, slutte Traktater i Hans Kongel. Majestets Navn. Kjøbenhavn d. 10 Juli 1788.

(L. S. R.)

Efter Hans Kongel. Ms. allerh. Befaling.

E. Schimmelsmann. E. v. Brandt.

b. Instruktion for Hr. P. E. Fsert.

(Oversat af Endf.)

Efter at Hans Kongel. Majestet til Danmark og Norge ic. allernaadigst har behaget at approbere den Allerhøiøstsamme forelagte Plan til et Kolonie-Anlæg i Eggen af Niowolta i Afrika, og for saavidt har givet Bisald til Hr. P. E. Fserts derom giorte Forslag, som den ham under Dags dato meddeelte Autorisation viser, saa ville vi fremdeles have underrettet ham om hans Majestets Hensigter, i Henseende til de Regler og Lovs som ved en Kolonies Stiftelse og Udvidelse, og dermed forbundne Mission i Tiden maatte lægges til Grund, naar det foreslagne Forehavende var kommet til virkelig Udførelse.

1) Naar det lykkes Hr. Fsert ved velvil-
lig Underhandling, det være sig Kjøb, Løfte om
en aarlig Rekognition (hvortil han og i H. K.
Majestets Navn autoriseres) eller anden sli-
g Maade, at erhverve en Strækning Land af Ne-
gerne, hvilket han, ifølge den Allerhøieste Autori-
sation, i Hans Majestets Navn og med de sæd-
vanlige Høitideligheder, der giver Sikkerhed for
Afstaaelsen eller Løftet fra Negernes Side efter
deres Skikke, kan tage i Besiddelse; saa maatte
derved saa meget mueligt have Hensyn paa,
at Udstrækningen og Beliggenheden var saadan be-
skaffen, at naar i Tiden Kolonien skulde udvides,
man da stedse kunde have ukultiveret Land nok
til dermed at forsyne et Antal nye Dyffere.

I den Hensigt synes det os ej at kunne være af skadelige Følger at strax et vidtloftigt øde Territorium, hvilket dog maatte have Kommunikation med Niowolta, blev taget i Besiddelse, om end ikke i Forstningen videre Høihed over saadant Territorium kunde udøves, og alle Neger-Nationer forbeholdes derpaa roelig Besiddelse af Jagd, Fiskerie, Græsning, Vese ic. saa at man for det første kun øvede Gjendomsret over det Land der strax bestemtes til Boeliger og Kultur, ligesom man og overhovedet maatte forebygge at vække Negernes Misundelse eller Mistroe ved for vidt drevne Fordringer, eller ved at giøre Indgreb i hvad det end maatte være, eller berøbe dem Ryddelsen af Noget, uden Erstatning og frivilligt Samtykke fra deres Side. Overhovedet maatte al Tvist med dem paa det omhyggeligste undgaaes, saa at Negerne ej ved dette Anslag vorder udsatte for nogen Voldsomhed eller Ydmygelse fra nogen hvid Kolonist.

2) Paa det saaledes erhvervede Territorium fojer Hr. Isert til Bebygning og Dykning de Anstalter som han for det første maatte troe nødvendige.

3) Man anseer det her som første Grundsetning at den tilkommende Kolonie maatte have en uoploselig Forbindelse med Moderlandet, og fremdeles beholde den. Hr. Isert anbefales derfor ikke at lade dette af Dje i ethvert Tilfælde der derpaa kunde have Indflydelse.

4) Men

4) Men Meeningen er ingensunde at giøre Forbindelsen af den Betskaffenhed at Kolonien, i Henseende til nødvendig Subsistens skulde afhænge af Moderlandet, men meget mere maatte sørges for at Kolonien kan have tilstrækkeligt Land til Frembringelse af de Afrikanske Produkter, som Kolonien maatte behøve, saa at den i Henseende til Underholdning ej afhænger af uafbrudt Tilførsel fra Europa, Misværet og slige uforudseete Tilfælde undrægne.

5) Hr. Isert maa derfor strax sørge for, at hvor stor end Landets Frugtbarhed maatte være til Frembringelse af kostbare Handelsprodukter, dog først og fremmest lægges Vind paa de til Koloniens Subsistens nødvendige Underholdningsmidler, førend man skrider til Kultur af saadanne Produkter der kunde worde Gienstande for Handelen; og at man ej heller siden tog alle Landene til de sidste Produkter, hvorved de førstes Dyrkning forsømtes.

6) Det maatte for Kulturens Fremgang paa Koloniens Marker være passeligst at see de lettest dyrkelige Vestindiske Produkter, indførte, saa at som Sagens Natur medfører, man ej tager Sukkeravl i Betragtning.

7) Man ønsker meget at Kolonien saavidt mueligt maatte bestaae af lutter Mennesker der havde Aarsag at være tilfreds med deres Skiebne, og da Omstændighederne synes at giøre det nødvendigt, at man, i det ringeste i Begyndelsen, maatte lade Dyrkningen drive med Slaver, saa

maa

maa dog Dispositionerne i Henseende til dem være af den Besskaffenhed at de kunde have Aarsag til at prise sig lykkelige med deres Undgaaelse af haardere Skiebne i Vestindien, og gode Behandling i Afrika, ligesom de og strax maatte aabnes den Udsigt at de, som Koloniens andre Indvaanere, staae under Lovenes Beskyttelse.

8) Det maae være tilladt at kiope Afrikanske Slaver af de Slavehandlere, som salbyde saadanne til Transportation til Vestindien. Men disse Slaver maa dog paa Kolonien ej betragtes uden som Livegne, der blot til Kultur og Agerbrug maa bruges.

9) Etige kiopte Slaver, eller Slave-Familier maa enten ordentlig etableres, i hvilket Fald dem anvises et tilstrækkeligt Stykke Land til at frembringe de til deres Underholdning nødvendige Produkter; eller de kunde holdes som Karle og Piger hos Eierne. I sidste Fald maa de dagligen gives en vis Kost, og overhovedet nogle andre særdeles Regler bestemmes, som maatte overholdes indtil formelige Love derover kunde gives.

10) Da Slavers Kiob ikkun taales for at befordre Landets Kultur, saa maae ej være tilladt at kiope Slaver for igien at sælge eller dermed drive ordentlig Handel. End mindre maae nogenfinde en Slave der eengang er antagen i Kolonien som Livegen, igien sælges uden for Kolonien.

11) Hvad Europæerne angaaer, som maatte nedsatte sig i Kolonien, saa var det ønskeligt at disse udgjorde bestandig en Slægt, en Nation for sig selv, og det maae alfaa stedse ansees som en Lov for Kolonien, at mellem Europæerne og Landets sorte Indvaanere ej retmæssige Egteskaber og Forbindelser finder Sted.

12) Imellem de der engang have etableret sig i Kolonien maae, saavidt mueligt, den største Eenighed vedligeholdes, og sørges for at de alle arbejde til fælleds Naals Opnaaelse. Det maae derfor ej være nogen tilladt efter eget Behag at indtage øde Land, eller ansætte sig uden for Koloniens Distrikt, om han og af Landets Indvaanere maatte have erhvervet sig særdeles Tilladelse dertil, men enhver faaer af det for det Almindelige erhvervede Land saadan Andeel som han kan dyrke, anvist af Øvrigheden under visse Betingelser.

13) Ingen Dansk Undersaat, end mindre nogen fremmed, maae uden Tilladelse fra det hele Anlægs Forstander, for nærværende Tid Hr. Isert, og siden naar alt faaer heldig Fremgang, uden Tilladelse fra Koloniens Forstander eller Øvrighed, nedsatte sig eller opholde sig paa det erhvervede Territorio.

Det maae ved et Foretagende af denne Art, være umueligt at kunne forudsee alle de Tilfælde der kunne møde eller foreskrive Regler tilstrækkelige til Planens Udførelse. Bedømmelse af ethvert forekom-
mende

mende Tilfælde, og Afgiørelse efter bedste Vidende
 og Samvittighed er da stedse Hovedsagen. Vi have
 derfor i forestaaende Instruktion overhoved ikkun
 berørt saadanne Punkter, af hvilke sees Etablissem-
 mentets Hensigt, Grundregler, hvorefter det
 maae indrettes, og det Hovedmaal, hvilket man
 ønsker at naae. Vi overlade alt øvrigt til Hr.
 Iserts Indsigter og Lokalkundskaber, og af hans
 Iver for denne Sag forsikre os om at han an-
 vender alle sine Kræfter til at finde de bedste Midler,
 ligesom og hans Ketskheden ej lader ham an-
 det end handle overensstemmende med hans Pligt
 og den Kongen aflagte Eed. Om hans Frem-
 skridt i Etablissementets Grundlægning, hvilket
 strax kan føre Raad af Kongl. Dansk Afrikansk
 Missions Anstalt, vente vi, saa ofte mueligt, Un-
 derretning, og ville vi ogsaa anvende alt for at
 Foretagendet, ifølge allerhøieste Samtykke, kan her-
 fra behørigen werde understøttet. I øvrigt maae
 vi endnu anbefale H. Isert ved de Indretninger
 han nu strax har at giøre, at bruge den yderste
 Oekonomie, saa at, hvorledes endog Følgen af
 Foretagendet vorder, saa lidet som mueligt vo-
 res for den Kongl. Interesse. Hvorfor han og
 for alle de Understøttelser, han med Kongl. Tillæ-
 delse erholder, maae aflægge for os et nøje og
 saavidt mueligt dokumenteret Regnskab, da disse
 Understøttelser maae ansees som Forstude, hvilke
 den anlæggende Kolonie igien erstatter. Under-
 retningerne maae adresseres til, og tilstilles os
 begge.

Skulde

Skulde Hr. Isert ved Svaghed eller andre Ulykkestilfælde hindres fra selv at udføre dette Foretagende, saa besuldmægtigede vi ham til at constituere en anden beqvem Person, hvilken han kan overdrage Autorisationen og denne Instruktion.

Kiøbenhavn d. 10 Juli 1788.

E. Schimmelmänn. C. v. Brandt.

L. S.

c. Udtog af en Skrivelse til Oberstlitenant og Gouvernør Kiøge paa Christiansborg.

(Udtaa af det Fydske.)

Ham anbefales at være Isert behjelpelig saa meget som muligt. — — Man ønsker at Foretagendet, i det ringeste i Begyndelsen maatte giøre saa liden Opfigt som muligt, og af den Aarsag er Udførelsen overdraget Isert, at alt kunde saa meget mere have Udseende af en privat Sag, der af Regjeringen, uden umiddelbar Andeel, blot blev begunstiget; Derfor er det ifkun et lidet Antal Mennesker Hr. Isert medbringer, men man forpenter blot Fremgang for at understytte ham med flere Kræfter og udvide Etablissementet, saavidt Omstændighederne tillade det. — — Man er allerede i Underhandling med Forstanderne for den Hernhuttiske Meenighed, og saasnart man erholder Efterretning om Hr.

Hr. Iferts hældige Fremgang vil de strax besørge nogle Missionærers Udsendelse.

— — — Hr. Ifert er meddeelt et Kreditsbrev indtil paa 6000 Rdl. hvilket vi anmode Hr. Oberstlieutenanten om at honorere. Naar deres Højelbaarenhed efter Overbeviisning skulde finde det nødvendigt og nyttigt at forøge denne Sum med nogle tusinde Rigsdaler, saa authorisere vi dem dertil, og indestaae for at deres Anviisning derpaa af det Kongelige Finants Kollegio vorder betalt. Og samme Disposition overlade vi Deres Eftermand, isald de allerede skulde have forladt Afrika, førend derom bliver Spørgsmaal. Man har troet ikke for det første at burde bestemme større Sum, da det hele Foretagende ifkun er at betragte som et Forsøg, og ifkun som saadant foreslaaet Hans Majestet; da dets Udfalds Hæld ikke af nogen kan borges for, men Udsigterne dog ere vigtige nok til ej at holde en derpaa sat maadelig Sum, i hvad Udfaldet end blev, for ilde anvendt. Saa snart Efterretning om hældig Fremgang indløber vil man sørge for at forskaffe betydeligere Understøttelser af Mennesker, Vare og Penge. —

Det er i øvrigt Hans Kongl. Majestets udtrykkelige Villie at Hr. Ifert paa ingen Maade maae lægges Hindringer i Vejen, men det er ham aldeles overladt hvilke Forholdsregler han til sit Foretagendes Udførelse vil vælge og hvad Vej han vil gaae. — —

Kjøbenhavn d. 10 Juli 1788.

Schimmelsmann. Brande.

d. Tjerts Beretning.

(Oversat.)

Den 14 Juli f. A. tiltraadte jeg Rejsen; den var hældig men meget langsom; thi først efter 4 Maaneder nemlig 14 November ankom vi paa Kristiansborgs Rhed. Jeg begyndte strax Udsørelsen af den Plan jeg paa den lange Reise havde udkastet mig, og reiste derfor over Fortet Fredensborg til Den Malsk. Denne store De ligger omtrent 22 Mile østlig for Kristiansborg og i Gloden Wolta, fra hvis eene Bred den is- kun ved en smal Kanal er affondret. Fra Søen regner man den indtil 10 Mile fraliggende. Vandet her er alletider ferskt, da Søen aldrig træder saa høit tilbage. Det er seilbart for maa- delige Skibe. Denne sidste Omstændighed for- nemlig gav mig Anledning til denne Gang næjere at undersøge Egnene her ved Gloden, for om mueligt her at gjøre første Ansøg til en Kolonie, men Følgen svarede ej til min Forventning. Her er en leeret Grund der vel nogle Steder kan frembringe Sukker og Bomuld, men her mangler gandske Bygningsmaterialier, og andre Bequemmeligheder, ej at tale om at jeg her fandt det bedeste og usundeste Klima for nye ankomne Europæer paa hele Kysten. Disse Inkonvenien- zer uagtet opgav jeg dog ej alt Haab om maa- ske i Fremtiden at kunne kolonisere i denne Egn, eller i det ringeste have frie Passage til Rio- wolta, og da Regerne her vare forlegne for at Arch. f. Stat. 3 B. 2 S. 2

vide

vide min Rejsses Hensigt hos dem, forklarede jeg dem, at Hans Majestet maaskee vilde oprette et Etablissement hos dem, hvormed de vare fornøjede. Dette kunde og letteligen skee med Fordeel naar vi havde først et overflødigt Antal af de til Klimatet vandte Europæere paa vor nuværende Kolonie. Jeg reiste tilbage til Fredensborg, hvorved jeg noje blev bekendt med dette Lands Beliggenhed. Dagen derpaa rejste jeg til Biergegnen Aqvapim, hvis sunde Klima og gode Grund allerede forhen var mig meget bekendt. Jeg forsøjede mig strax til Landsherren, Atiambo, og tilkiendegav mit Formaal. Denne Mand der fra Augnaer-Krigen gienkjendte mig som gammel Ven, modtog mig med største Tegn paa Venskab, sammenkaldte strax sit Raad og forklarede dem hvor fordeelagtig det skulde være for Landet at have Europæer nedsatte hos sig. Efter forskiellige Debatter gik man over til Kyrsiens Meening, og Dagen derpaa anbliste man mig de Steder hvor jeg kunde gjøre Nedsættelse. Jeg valgte et Sted fiernet fra alle Neger-Stederne, men forbeholdt mig at kunne bygge og dyrke overalt i Hertugdømmet, hvor ej tilforn nogen anden havde optaget Jorden, og dette udgjør Syv Ottendedeele af et Land af i det ringeste 20 Quadratomile. Det var i 5 til 6 Miles Afstand fra Søekysten, hvilket gjør Transporten en Smule besværlig, men Grundens Frugtbarhed, det færste Vand, den hyppige Regn, Bygningsmaterialier med mere erstatter letteligen denne

denne Mangel, og desuden vil jeg sørge for at faae Planen fra Søefanten op til Biergene besat med Bomuldsplanter, da Bomuld i denne Egn meget vel lykkes, og med Strandnegerne er jeg allerede derom eenig. Denne Strækning udgør fra Kristiansborg til Kiowolta 20 Mile, og Bredden regnes for 5 til 10 Mile. Min første Baaning maatte jeg lade bygge ved Negerne efter deres Maade, ligeledes lade hugge en direkte Vei igiennem den uigiennemtrængelige Skov til Søefanten, hvortil jeg i Mangel af Vægegne maatte betjene mig af Aquapimer. D. 21 Dec. f. A. var den solenne Dag paa hvilken jeg indtog min nye Baaning og af Hertug Atiambo og hans Raad blev overleveret Landet; hvor han selv tilligemed to af de fornemste plantede det Danske Flag for Indgangen og derved førte evig Troeskab og Ven skab, efter den forhen skriftlig indgaaede Traktat mellem Hans Majestet Kongen af Danmark og ham. Af denne Traktat har jeg den Ære at sende Afskrift. Den Aquapimiske Nation er en af de bedste Neger Nationer jeg kender paa denne Kyst. De ere særdeles fornøjede med Kolonie-Anlægget og de søge efter Muelighed at understøtte os for billig Betaling. For min Boligs Bygning, og Giennemhugning af en $1\frac{1}{2}$ Mil lang Vei, hvor 100 til 200 Negere dagligen i 3 Uger arbejdede, betalte jeg ej mere end Værdien af 3 Mandes Slaver af omtrent 400 Rdl. Dansk. Hvad Kjøbesummen for Landet angaaer da er Raadet ikke ret eenig om Prisen, dog

haaber jeg at udkomme med 5 Mandsslavens
 Værdie. For at Regerne ej i Tiden skal blive
 Europæerne besværlig har jeg tilstaaet de For-
 nemste, efter herværende Landskif, en maanedlig
 Gave, nemlig Hertugen 5 Rdl. og de to andre
 fornemste hver 1 Rdl. Dansk, ligeledes hvert
 Nytaar for alle Regerierne en Gave af omtrent
 60 Rdl. Ved mine medbragte Haandsværkere
 er jeg nu sysselsat med at opbygge et Steenhuus,
 et Gouvernementshuus for den tilkommende
 Stad, hvilket jeg til Erindring om Hans Kongl.
 Højhed Kronprindsen har kaldt Frederiksnopel;
 og derefter kan tænkes paa Kaserne, Vagt, og
 private Bygninger. Min Hensigt er at Staden
 skulde omgives med en simpel Vold og Grave,
 for at vi i Fremtiden, naar maafee indenlandske
 magtige Tyrsters Misundelse skulde vækkes, kun-
 de have en Sikkerhed mod dem; thi ved sig sur-
 pel Befæstning, understøttet af omtrent 24 Kan-
 ner, kunde vi sikkert modstaae alle Afrikanske Kon-
 gers Magt, og fra Europæiske Magters Side
 have vi intet at frygte; disse kunde vi i al Fald
 ved Steens Redrulling fra de høje Bierge ude-
 holde.

De faa Regre jeg her besidder bruger jeg
 til Træers Udrydning og Plantagers Anlæg, saa-
 vel af Viktualier som Bomuld, Indigo, Tobak.
 Jeg er forsynet med Frøe af de fleste Europæiske
 Havefrugter, hvilke lade til at skulle fortreffeli-
 gen lykkes paa disse Bierge; ligesom og et lidet
 Antal

Mtæl af medbragte Europæiske Huusdyr, som ei
for har været her, lykkes fortreffeligen.

Deres Exelencer seer af denne Fortælling,
som enhver her værende Betient kan bekræfte,
hvorvidt jeg har opfyldt de Pligter jeg skylder
Hans Majestæt som troe Undersaat, og allerhøist-
sammes Befaling. Nu er mit højeste Ønske at
Deres Exelencer med samme Barmh, hvormed
min forelagte Plan naadigst blev understøttet,
fremdeles vilde antage sig Koloniens fuldkomne
Etablering og dermed forbundne Mission. Føl-
gende underdanige Forslag haaber jeg at skulle
paa letteste og snarreste Maade bringe Kolonien
i Fremgang.

Den Afrikanske Kolonies Direktion maatte
lade en Plakat udgaae, hvori denne Kongl. Eta-
blering bekendtgjøres. Man fortæller dem hvor-
ledes her er Steder at bekomme for Haandvær-
kere og Agerdyrkere. Fremdeles hvorledes Hans
Kongl. Majestæt agtede at forstrække hver af dis-
se Kolonister med Penge, eller Penges Værd, efter
som man troer de kunde behøve. Man lover
dem for deres Person frie Udreise; men en gift
Mand maatte ei lade Kone og Børn blive i Eu-
ropa. De Undskyldninger disse Personer kunne
have om ei at forstaae disse Produkters Kultur
kan ei være af Bigtighed, da jeg vil gjøre mig
Umage for saavel theoretisk som praktisk at under-
vise dem herom, og i Fremtiden kunde denne
Forretning stedse skee ved en af Raadspersonerne
i den her oprettende Regiering. Jeg ønsker sig
Plakat

Plakat især bekendtgjort i Altona eller Hamborg, hvorved en hyppig Udvandring af Fædrelandet kunde undgaaes. Naar saaledes et Antal af 150 Mennesker vare forskaffede maatte et Skib af 130 til 140 Kommerzlaster fragtes til denne Transportreise. Man kunde give Rhederen Haab om maaskee at faae en halv Retourfragt, dog uden at Skibet skulde have nodig her at ligge længere end 3 Maaneder. Skibscapitainen maatte ej blot være en indsigtsfuld Mand men og Menneskeven. Han maatte være betænkt paa at medhave for hver Passager daglig 2 Potter Vi eller Vand, om endog Rejsen skulde vare 14 til 16 Uger. Kunde Skibet have med sig en stor Baad med et Fordæk, for at forblive her i Landet, var det saa meget desbedre; men den maatte have Kobberbeslag. Naar Skibet ankommer til Kyssen, saa holder det sig til et Hollandsk Kort, kaldet Chanu, og søger der en saakaldet 17 Skiepers Kanoé til Vares Losning og Ladning, seglers derpaa forbi Kristiansborg omtrent 4 Mile til et Sted, kaldet Sikka, og kiendelig af 11 Palmtræer der staa gandske allene paa en liden Høi tæt ved Strandkanten. Lige ud for disse, end god Gierdingvej fra Landet, lægger det sig for Anker. Angaaende Cargoen som Skibet maatte medhave, da følger derover en Liste, deels til Slavers Indkøb, deels til Provisioner; men disse Vare maatte besørges ved en kyndig og samvittighedsfuld Mand, der ej troer at Regerne tager til Takke med alle flette Vare. — Jeg

skulde

skulde dertil foreslaae Grosserer Aug. Chr. Schaa-
 rup. Naar den heele Sag paa denne Maade
 blev af Bigtighed, saa skulde det ej være utienligt
 at en Regiering her oprettedes, bestaaende af
 Gouvernøren, 2 Raader og en Sekretar. Disse
 Mænd maatte være det Tydske og Danske Sprog
 fuldkommen mægtige, saa og have nogen Indsigt
 i Oekonomie og Kammeral Videnskaberne. 30
 Soldater, fornemlig unge Folk, om de end ikke
 for havde tient, 3 Korporaler, og 5 Konstabler
 maatte blive nødvendige som Militær; og af Ci-
 vilbetiente 1 Præst, 2 Kateketer, og 2 dygtige
 Kirurger, der tillige have Kundskab i Læge Vi-
 denskaben. Fremdeles var nødvendigt at have 5
 ved Pennen øvede unge Mennesker der kunne ansæt-
 tes som Kopister. I Henseende til Hernhutterne
 eller de Mahriske Brødre, der ere saa skikkede til
 Hedningers Ombendelse, da vilde den høje Direk-
 tion vel selv vide at træffe Forholdsregler. Det
 er ellers ved et begyndende Anlæg overalt skade-
 ligt at ansætte for mange Betjente, og give for
 høj Gage, men forestaaende Antal troer jeg nød-
 vendig til Koloniens Subsistens.

Dette ere de saa usorgribelige Tanker, som
 jeg har villet givet mig den Frihed at forelægge
 Deres Excellencer. Jeg vil inderlig længes
 efter det første Skib fra Europa, da den mig
 naadigst forstrakte Kapital til Udførelsen hartad
 er for liden. Vel bliver jeg af nærværende Gou-
 vernement efter Muelighed understøttet, ligesom
 jeg og er Hr. Gouvernør Lipnasse og de øvrige
 Raads-

Raadsherrer forbindligst Tak skyldig. Deres Excellencers høje og vise Indsigter ville selv udevide og forbedre disse mine Forslag, og vide at fatte de snarreste Forholdsregler til min Understyttelse, og jeg seer nærmere Forholdsbefalinger imøde; men ønsker at 3 Maaneder efter det første Skibs Udsendelse, et andet igien maatte udsendes, men hvori Armaturen og Soldaterne udelades; paa hvilken Maade Europæernes Antal paa Kolonien i Begyndelsen i det ringeste blev 300 Mennesker. Frederiksnopel i Guinea d. 16 Jan. 1789. Underdanigst

P. E. Isert.

Til

Excellencerne de Herrer Gehejmerråder
Greve v. Schimmelmann, og v. Brandt.

e. Traktat mellem H. M. Kongen af Danmark, og Republiken Krobbo paa Guldkysten ved Rio Volta i Guinea, aftalt og sluttet paa første Side ved P. E. Isert, Kongl. Dansk Kapitain af Infanteriet, og Gouvernør over den Afrikanske Kolonie; og paa den anden Side af Kabusseren af Krobbo, og den fornemste Adel.

(Oversat af Tydsk.)

I. Hans Majestet Kongen kjober af Republiken alt Land med Tilbehør som den for nærværende Tid ejer, der ikke af nogen af dens Indvaanere er benyttet.

2. Det

2. Det saaledes kjøbte Land har Hans Majestet Lov til at dyrke efter Behag, anlægge Plantninger, og i øvrigt behandle som sin Ejendom.

3. Dog er det alle Krobbeer tilladt uforstyrret at blive i deres Baaninger, og beholde det af dem optagne Land, saa og om de i Tiden vise Lyst til at etablere sig i det Kongen tilhørende Distrikt, skal saadant ej allene staae dem frit for, men de skal endog blive fuldkommen anseete og behandlede efter de Europæiske Kolonisters Love og som Borgere af denne Stat.

4. Imellem begge kontraherende Magter, skal et evigt Venkab herske, og disse afslatte Punkter nøje overholdes. I Fald Kolonien af andre, enten Europæer eller indenlandiske Nationer, skulde vorde bekriget, skal Republiken være pligtig til med alle sine mandbare Folk at staae Kolonien troelig bi, og udeholde Fienden. Kolonien derimod understytter ligeledes Republiken i aligt Fald, med et Quantum af Krigsmaterialier.

5. Ingen Europæer, af hvad Nation det ender, maae være tilladt at nedsætte sig i Krobbo's Gebeet uden foregaaende indhentet Samtykke fra Koloniens Kongl. Gouvernement.

6. Den Kongl. Kolonie har med Republiken et evigt Kartel, saa at naar Slaver eller andre af Kolonien skulde flygte til Republiken eller omvendt, skal de uden Undtagelse igien udleveres. Kolonien betaler for hver Tilbagebragt en Duesør

for af 2 Rdl. Republiken derimod tilbageerhold
der sine uden Siengield.

7. Den Huusfader der søger at dølge nogen saadan Flygtning og opdages, bøder den Flygtedes dobbelte Værdie, foruden Flygtningens Tilbagelevering.

8. Om nogen Misbøder skulde indfinde sig i Koloniens Strækning for at øve Mord og Røverie og man griber ham, bliver han, uden nogen Spørgsmaal om af hvad Nation han maatte være, straffet efter Koloniens Love.

9. Skulde nogen af Koloniens Indvaanere blive noget skyldigt til en af Republikens, saa skal denne ikke have Ret til (som ellers er Landets Skik) at giøre Udpantning af Skyldnerens Regre; men han maae føre Sagen for Goubernementet som det paaligger at inddrive Siel den, og tilfredsstille Tilgodehaveren.

10. For disse Rettigheders Erholdelse og evige Overholdelse betaler H. M. Kongen af Danmark til Republiken Krobbo, som en frie villig Gave — — — i forskiellige Vare.

11. For i Fremtiden ej at lade mangle paa Opmuntring for Republiken til Venskabs-
Blisning mod Koloniens Indvaanere tilstaaer H. Majestet, til Kabufferen af Krobbo en maaned-
lig Gave af 6 Rdl.; 2 Fæne Tobak, 2 Flasker
Brændeviin, et halvt Dussin Piber, og aarligen
til deres Nye-Aar, for samtlige Grandess eller
Adel, fire Ankere Brændeviin, 6 Dussin Piber,
12 Fæne Tobak, 4 Stykker Kattun, samt et
flint

flint Livbælte for Kabusseren. Men der maae aldrig gaaes Regning paa at denne Gæsering skeer, førend Maanedens eller Aaret er forløbet, og Gæsen fortjent.

12. Til des større Bekræftelse af denne Traktat ere tre ligelydende Stykker af begge Parthier underskrevet og forseglet.

Saaledes forhandlet.

Atiambo's Mærke.

P. E. Isert.

f. Factura over et Skibs Kargo af 130 Kommerciælglasser for Missionen i Guinea.

(Oversat af Lydl.)

40000 Pund Krudt, $\frac{2}{3}$ i 40 Punds og $\frac{1}{3}$ i 20 Punds Fæde.

20000 Potter Rum i jernbundne Faqueurs.

20000 Potter Dansk Kornbrændevin i dito.

400 Stk. Heesankere.

200 — Halvankere.

50 Stk. tomme Glaskejslere med 9 Glasfer, hver til $1\frac{1}{2}$ Pot.

100 Stkr. hver med 6 Glasfer.

200 Stkr. Messingkejslere hver paa $2\frac{1}{2}$ til 4 Pund i alt omtrent 700 Pund.

300 Stkr. dito Bækkener af forskellig Størrelse omtrent 550 Pund.

2600 Stkr. Suhlaer Flint, med 25 Stkr. i hver Kiste.

200 Stkr. Tintallerkener, en God i Giennemsnit.

200 Stkr.

- 200 Stkr. Tintallerfener, otte Tommer i Gien-
nemsnit.
- 1000 Dofin smaa ordinære Hollandſke Knive med
forte Træſkafter.
- 500 Dofin noget ſtorre.
- 200 Gros middelsmaadigen lange hollandske Leer-
piber.
- 50 Stkr. ostindiske Sirtſer.
- 50 — Altonaiske —
- 400 Stkr. Tapten Guineas *), eller trykte Cat-
tuner, med Border, til 6 Alen Stykket.
- 400 Stkr. Danske Kattuner til 24 Alen, for-
nemmelig ſtorblommede.
- 100 Stkr. blaae Long Elſ til 17 Alen.
- 100 Stkr. Leminiſ (ej for ſorteblaa).
- 200 — Platillies Rojales.
- 400 — Zauers Lerreder eller smaa Plati-
liers.
- 200 — Geſtra Condie.
- 200 — Bajuttenpaus, blaae.
- 200 — — — røde.
- 400 — Chelloſ.
- 200 — Mekoneeſ.
- 400 — Halb Sey.
- 200 — Goot Romals.
- 400 — Fiine røde Ostindiske Romals.
- 50 — ſtribede Taſter.
- 100 — blaa Bandannas.
- 50 Dofin Lommepæile.
- 15000 Pund Kouris. 1000

*) Diſſe og de følgende Navne ere her henſatte ſaa-
ledes ſom de ſtaaer i det Dokument jeg har for mig.

1000 Stkr. Stangjern.

Provisioner.

16 Tønder sigtet Hvedemeel.

8 — — — — Rugmeel.

24 — — stærk Ol.

200 Stkr. hvide Rankiner.

200 — gule — —

60 Pund Vexlys.

32 — sort Peber.

20 Glas engelst Sennop.

50 — Provenz. Olie.

24 Pund Haisang Thee.

100 — Kongo —

100 — Korender.

300 — Rosiner.

20 Alen fin Skarlagen Klæde.

4 — Dunkelsblaae dito.

200 — rød Soldat. Munderings Klæde.

60 Doffin Lin Munderings Kjol. Knappe.

80 — — — — Best —

Alle Kolorer Syetraad saa og af Silke.

2000 Pund Melis Sukker.

300 — Kandis.

1000 — Ruls.

150 Risbund Smør i Fierdinger med dobbelt
Emballage, med Salt omkring.

120 Risbund saltet Oxfesjød.

100 Par Mandsskoe.

200 Par Traad. Mandssstrømper.

2 Tønder Hadregryn.

20 Hollandste Ost, omtrent 400 Pund.

1000 Pund

- 1000 Pund Kaffee.
 1000 — røget Flesk.
 500 Bouteiller rød og 500 Bouteill. hvidt Vin.
 200 — Vin. Ede.
 3 Stkr. Hollandsk Lærred.
 2 — Kammerbug.
 4 Riis Biskube Papir.
 1 — beskaaret Postpapir.
 4 — Concept Papir.
 1000 Stkr. Pennesiedre.
 2 Pund rød Lak.
 30 Soldater. Gedærer med Bajonetter og Tilbehør.
 3 Trommer og Tilbehør.
 60 Soldatharte.
 4 Stkr. ortegarns Liner til Flag.
 16 Pund Seglgarn.
 3 Kongeflagge.
 15000 forskiellige Søm fra 6 til 1 Tomme.
 10 Stkr. store Nøgler.
 6 Stkr. Laffelaase.
 10 Stkr. Jern Stegepander.
 3 Dofin Bøsssemagerfile.
 6 Tommermands Ører.
 2 Smede Blæsebølge.
 2 Dofin forskiellige File.
 24 trepundige Kanoner med Tilbehør.
 4 sexpundige ligesaa.
 25 Pund Lunter.
 1 Metalkloffe omtrent 150 Pund.
 1 — — — — 50 —

- 1 Jerngryde omtrent 16 Pispund.
 1200 trepundige Kanonkugler.
 600 sexpundige — — —
 2 Metal Mærkere med Tilbehør.
 100 Stkr. Bomber.
 1 totomme, og 1 entomme Trosse.
 8 Stkr. Skibsblokke af forskellig Størrelse, til
 Kanonernes Udbringelse.

g. Udkast til en Anordning for Kolonien,
 af Isert.

(Oversat af Endt.)

Den nye Kolonie i Afrika skal være en paa
 Kultur grundet og ved Agerdyrkning's Produkter
 bestaaende Kolonie. De Marker den optager
 under Dyrfkning skal være erhvervede af Landets
 Overherre og Indvaanere ved Skienk og anden
 Erstatning.

Kolonien skal, om mueligt, anlægges i de
 frugtbareste Bierg. Egne saavel formedelst der væ-
 rende sundere Luft som og for saavidt mueligt at
 sikre Europæerne for Klimatets brændende Hede.

(Her er hensat de forhen i Instruksen
 anførte Grundsætninger.) derpaa:

Ikke alt det ukultiverede Land skal overla-
 des Privatpersoner som Ejendom eller i Arveskæ-
 fte, men en tredie Deel af Landet skal forbeholdes
 det almindelige. Ligesaa forholdes naar Kolonien
 indtager nye Besiddelser.

Hvor

Hvorvidt og under hvad Betingelse Fringes Nedsættelse i Kolonien tilstaaes, skal nærmere afgiares.

Kolonien maae i det Almindeliges Navn erhverve sig Kredit hos Privatpersoner og kontrahere i Pengesager. Men ingen Giæld i Europa maa gaaes hos Personer der ej ere Danske Undersaatter; sliG Giæld skal i saa Fald ej have Lovmessighed til at kunde indkræves. Hvo der ej boer i Kolonien skal der ej kunne besidde nogen reel Ejendom.

Naar en Kongelig Undersaat der ej boer eller er nedsat i Kolonien, vil der have Etablissementer og Plantaser, skal det ej kunne skee paa anden Maade end at han vælger visse Personer eller Familier, for hvilke han erhverver Koloniens Forstanders Tilladelse til at de maa nedsette sig der.

For de Kapitaler hvilke han forskyder og som anvendes til Kultur og Plantasers Indretning og Besætning, beholder han en vis Afgift i Produkter der i Europa ere affættelige. Denne Afgift bliver at ansee som en vis Kanon eller Arveafgift, hvilken den der ved en andens Formue nedsætter sig maa aarlig afgive, hvorhos han er forpligtet til at holde et paa sliG Maade indrettet og overdraget Etablissement i en god Stand og at dets Værdie ej forringes. Der kunne og indgaaes andre Betingelser, saasom Forpagtninger, Afbetalinger i visse Aar &c.

Naar

Naar en saaledes nedsat Dyrker ej hosder de indgaaende Forpligtelser, taber han Besiddelsen af Ejendommen.

Om Regjeringen selv ansætter Kolonister kan det skee under lige Betingelser. Naar Privatpersoner betroer Penge eller Vare til Koloniens Forstander, saa kan denne ligeledes paa den Europæiske Entreprenørs Regning ansætte Ryedyrkere og bestemme en vis Afgift, Kanon eller Forpagtning af sig Etablissement efter nærmere Overeenskommelse, hvilken Afgift han da ansees som Ejer af. —

Ingen Forpagtnings Afgift kan sluttes paa ringere end 25 Aar, og det skal nærmere blive bestemt hvor ofte, og hvor meget hver gang, en Pagt-Ejer kan forhøje Afgiften. Naar da en Forpagter eller hans Arvinger vil give den bestemte Forhøjelse, vedblive de Besiddelsen.

Naar en Ryedyrker forlader Kolonien for bestandig, saa maa han aftræde sin Besiddelse eller Forpligtning til en anden.

Disse Punkter kan nærmere bestemmes efter Lokal Omstændighederne, men maa blive i denne Anordnings Aand.

(Nu finder man om Negerflaver anført, hvad ovenfor staar S. 236 v. f. i Instruksen §. 8. 10. med følgende Tillæg:)

Disse Livegnes Herre skal kun vœ naturlig Magt og Dommerrettighed over dem, men ej lemlæste dem; det skal bestemmes hvad Straffe de Livegne af deres Herrer kan belægges med. f. Stat 3 B. 2 S. M med.

med. Forbrydelsers Afstraffelser er det Offentliges Sag, ej Herrens, og den Livegne skal ligesaa lide som den Frie være berøvet lovlig Domstols Kjendelse.

De Livegne, der ere etablerede paa en Eiendom eller som Tjenestetjyende bruges, skal ikke kunne overlades nogen anden uden Eiendommen selv, til hvis Kultur de ere bestemte og hvormed de følge.

Naar en Livegen optages i Herrens Familie, og ej i en vis Tid har været brugt til Jordens Kultur, saa ansees han ej længere som livegen. Han har da Frihed, og betragtes som en for Land tjenende Person.

De der fødes Livegne forblive det, om de ej vorde friegibne.

Naar en Neger visse Aar har tjent som Livegen, har naaet en vis Alder og ej formaaer længere at tjene eller erhverve sin Underholdning, saa skal hans Herre sørge for hans Underholdning og Understøttelse, om han friegiver ham.

Ingen maae uden for Kolonien besidde Slaver eller med dem dyrke Jorder.

Ingen paa Koloniens Grund nedsat Frie neger skal kunne øve større Ret over medbringende Slaver end Europæerne.

Ingen Eiendom som har tilhørt nogen Europæer og hvortil hører Livegne, skal kunne sælges til eller besiddes af nogen Neger.

Overhovedet skal intet Land kunne overlades nogen uden for Kolonien værende Fremmed.

Tilgrænd.

Tilgrændsende Nationers Slaver, der flygte til Kolonien, kunne ej der finde Beskyttelse, med mindre man kan overtale Herren til for Kjøbsum at overlade dem. Et lige Kartel søges indgaaet i Henseende til de fra Kolonien bortløbende Livegne.

Alt hvad en Livegen erhverver af bevægeligt eller ubevægeligt Gods, hvad han arver, hvad Herren eller andre skienker ham, tilhører ham, og derover har han fuldkommen Ejendom, at besidde det, eller overlade det, baade i Live og efter hans Død til Børn, Slægtninger, Fremmede; men han kan ej paadrage Gæld eller indgaae Kontrakter og Forbindteligheder af hvad Art være maa, uden de biesfaldes, bekræftes eller garanteres af Herren.

Famillieforbindelser maa Herren ej forstyrre; Mand og Kone bør ej skilles fra hverandre, og umyndige Børn ej fratages Forældrene imod deres Villie; men deres Opfostring og Opdragelse kan Herren besørge og antage sig, naar Forældrene forsømme det.

Ved Kolontens første Anlæg skal strax sees paa, at den i sig selv beholder Styrke nok og kan udvides. Naar Europæernes Befolkning har tiltaget i en vis Grad, skal alle unge Folk som endnu ej have Ejendom, være forbundne til Koloniens Forsvar og føre Vaaben og deri øves. Blandt dem der have Landejendomme eller ere Hunsfædre vælges Anførerene. Disse skal anholde

de hinc til militære Øbøller, hvilke ej paa bestemte Søn- og Fesfdage maare forsamles.

Disse Ansørere kan tillige betragtes som Magistratspersoner, der vaage over Sæderne, som ej kan komme under Lovens Magt.

Koloniens øverste sivile Charger skal tillige være militære, og de der beskæde dem ere og Indvaanernes Ansørere.

De besoldede Soldater udgjør et særskilt Korps.

Koloniens hvide Indvaanere deles i Klasser og adskilles ved en militær Klædning, hvilken de om Søn- og Fesfdage ej maa lade være at bære. De sørge selv for deres Vaaben og Klæder.

Gudsstjeneste skal efter Koloniens Forsatning holdes med mueligste Værdighed og Hvædelighed. Den protestantiske Lære skal være den eeneste offentlige, og læres baade i det tydske og danske Sprog.

Efter Koloniens Førmæes Forsatning kunde man paa bestemte Søn- og Fesfdage indføre offentlige Fester paa det Almindeliges Bekostning, med Hensyn paa at knytte Selfæbeligheds og Velvillies Bånd mellem Koloniens Indvaanere.

De Sorte og Livegne skulde og visse Dage kunne tage Deel i offentlige Fester, paa hvilke man med det nysmelte Foreenings Øjemeed kunde forbinde offentlige Taler og Advarsler imod indsnegne Udyder, der ej vare Siensstande for Lovene. —

Det

Det skal være et af Koloniens Hovedformaaale at udbrede den Kristelige Religions Lære blandt de Sorte og i deres Sprog undervise deri. Hver Kristelig Indvaaner i Kolonien bør ansee sig at have dette høje Kald.

Efter Koloniens Love skal Polygamie ej taales. Fra denne Regel er dog de Negre undtagne som have erholdt Tilladelse at nedsette sig i Koloniens Distrikt, og forinden have flere Koner.

Ingen ægteskabelig Forbindelse skal, som før meldt, have Sted mellem Europæere og Negre. Hvo som overtræder denne Lov maa forlade Kolonien.

Barn af slige ulovmessige Ægteskaber mellem Europæere og Negre skal ej kunde arve deres Europæiske Forældre, hverken efter Love eller Testament.

Naar Kolonien tiltager skal der vælges en Person at være Beskytter for de Livegnes Rettigheder, hvilken Mand ogsaa er offentlig Angiver over stelte Sæder, for at man kunde holde dem borte. Dette Embede skal beklædes af en uafhængig Indvaaner i Kolonien, der ej har andet offentligt Embede.

Ingen af Regerne, Frie eller Livegne, maa vise sig nøgne eller halvklædte.

De Frie skielnes fra de Ufrie ved deres Klædning. Ved den offentlige Gudstjeneste fastsættes og en vis Dragt, hvilken da af dem skal bæres.

Kolonien

Kolonien skal i Kongens Navn slutte Forbund med de tilgrændsende Nationer; og naar den erholder mere Styrke, skal den ei med Lige- gyldighed ansee at Nationer undertrykkes og ødeslægges, men bestandig, saavidt den kan, søge at beskytte de Undertrykte.

h. Et andet Udkast om Koloniens Bestyrelse.

Unlægget anbetroes en særskilt Direktion, som i Kongens Navn øver lovgivende og eksekutiv Magt.

Direktionen, som bestandig Besultsmægtiget for Kolonien, kan indgaae Forbindtligheeder for den, antage dens offentlige Anliggender i Europa, og handle som det kunde være Kolonien selv.

Alle Koloniens Forstandere og Øvrigheder i geistlige, civile og militære Embeder som i Europa udnævnes, bliver af Direktionen udnævnt. Den første Øvrigheds Person kan den ei udnævne uden at erholde Kongelig Stadfæstelse. Alle af Direktionen udnævnte Betiente maa give Troeskabs Eed til Kongen.

Der skal bestandig i Direktionen være et Medlem, som ved sine andre Charger har immediate Forestilling til Kongen. Den hele Direktion har altsaa ved ham immediate Forestilling til Hans Majestæt.

Direktionen vælger sig steds selv ved Stemmets Fleerhed; men Direktionens Lemmers Antal er ei bestemt, men maa i det ringeste være fem, iblandt dem to for det Geistlige, men hvortil og andre Personer

Personer kan vælges, som horer til Hernhutterne, især saalænge disse ville sende Missionærer til Afrika.

Uden Direktionens Samtykke kan ej nogen nedsette sig i Kolonien. Kolonien selv kan ej immediate contrahere nogen Bied i Europa eller indgaae Forbindtigheder. Men alt sligt maa gaae igiennem Direktionen for at have Gyldighed og Autoritet. Direktionen kan dog ej give anden Sikkerhed end den som Kolonien derfor indgaaer.

De Forbindtigheder som Kolonien i Afrika indgaaer med Neger Nationerne, Allianzer, Traktater, sluttes alle i Kongens Navn, og af Direktionen forelægges Kongen til allernaadigst Bifald og Ratifikation.

Direktionen erholder Navn af Afrikansk Missions Anstalt, og vælger sig de Betiente og Medlemmer, hvilke den behøver til sine Anliggenders Udførelser i Europa.

Direktionen kan rappellere Betientene i Afrika, og derpaa udbede sig Kongl. Bekræftelse.

Koloniens Love og Indretninger kan ej forandres, naar ikke Forandringen foreslaaes af Direktionen, da Indretninger og Anordninger, som maatte foretages uden Kiendskab til Koloniens Forsatning, vilde bringe den til Odelæggelse.

Direktionens Resolutioner tages efter fleste Stemmer. Naar de ere lige giver den ældste geistlige Medlem Udslaget.

Ingen immediate Paalæg paalægger Kongen nogenstunde Kolonien eller dens Indvaanere,
til

til Indflydelse i den almindelige Statskasse. Det undtagen, hvilket Kongen som Privatmand, Plantase Ejer eller Panthaver modtager.

Kongen lover Kolonien i alle Begivenheder sin Beskyttelse, saa vel til dens Etablering, som Vedligeholdelse og Sikkerhed. Kolonien derimod er forpligtet ej at drive Handel med nogen anden europæisk Nation, eller bruge andre Skibe end danske Undersaatteres, med mindre Kongen bevilger Undtagelse.

De Kolonien fra de danske Stater tilførte Vare skal ej give nogen Told. De fra Kolonien til de danske Lande udførte Vare skal ej erlægge højere Told, end den almindeligen fastsatte; Koloniens raae Produkters Indførelse skal ingensinde forbydes.

En egentlig borgerlig Lovbog for Koloniens Indvaanere skal af Direktionen udarbejdes, overensstemmende med Koloniens Forsatning, og forelægges Kongen til allerhøjeste Bieskald. Blot efter denne Lovbog skal Indvaanerne dømmes. I Tilfælde hvor Loven ej gier nogen Bestemmelse tages den danske Lov til Regel.

i. Skrivelse fra Gouvernementet paa Kristiansborg til den Guineiske Handels-Direktion 1789.

Pro Memoria.

Den høje Direktions Skrivelse af 12 Juli f. A., angaaende Hr. Capitain Isert og Folge, have vi modtaget ved Skibet Fredensborgs lykkelige Ankomst hertil den 13 Nov. næstefter. Vi erfare af

af denne Skrivelse, saavel som af en anden, dateret 10 Juli f. A. til Oberstlieutenant og Gouverneur Kjøge fra Finants og Komm. Minister Hr. Schimmelmänn, og Geheimeraad v. Brandt, som vi efter velbemelte Hr. Oberstlieutenantens Afreise troede nødvendigt at aabne, hvorledes Hr. Capitain P. E. Fiert har erholdt Regjeringens Samtykke til at anlægge en Kolonie her i Afrika, som skulde bestaae af Sukker, Kaffe, Bomuld &c. og til dette Værks Begyndelse og Anlæg skulde vi, efter et ham meddeelt Kreditiv af Handelens Kapital assistere med 12000 Rdl. Vare og Provisioner i Bos Priis. Næst efter den Indberetning at Fiert under 21 Jan. d. A. ved Døden er afgaaet, maae vi have den Ere paa ovenmeldte at tilkiendegive: at om Hr. Capitainen havde levet og hos os havde requireret Vare, kunne vi ikke meddeelt ham andre Vare, og hvoraf havde i Forraad, end flette blaa Salempuris, Leminiass, Top-Sai, Soot-Romass, Brouls, og af de med Skibet Fredensborg udkomne smaa Reconnees, som alle i Prisen af Bos skulde anføres dobbelt imod Dansk Kourant eller Faktura Priis.

Disse Sorter Vare vilde han vist ikke have modtaget, da samme ville være ligesaa uafsættelige for ham som de ere for os, og andre Vare kunne vi aldrig have overladt, naar vi efter vores Pligt ville forekomme at sal. Capitain Fiert ikke skulde giøre Indgreb i Handelsgrenene til Præjudice imod den Kongl. Detroi, som eene

er overdraget de høie Herre & Kompagnie, Derimod paa den anden Side see vi af bemælte Finants. og Komm. M. Gr. Schimmelmans og Gehejmerraad v. Brandts Skrivelse, at det er Hans Kongl. Majestets allerhøjeste Villie at Hr. Kapitain Isert skulde assisteres i alle muelige Tilfælde til den nye Kolonies Fremme; og dette forstaaer vi, i een Henseende saaledes: at det er Hans Kongl. Majestets Villie at vi efter Kreditivet skulde af Handelens Kapitaler meddeele ham saadanne fourante Vare, for hvilke kunde indkøbes Slaver til Jorddyrkningen, der efter Instruktio- nen 8de Post er ham tilkadt. Vi indseer der- for ikke hvorledes vi skulde forholdt os naar Hans Kongl. Majestets Villie ved os skulde opfyldes, og vi tillige paa den anden Side skulde fore- bygge at ingen Indgreb skeede i Handelens Ret- tigheder. Vi maae derfor ærbødigt indstille, ifald Hans Kongl. Majestet skulde vedblive dette nye Anlæg, og atter befale en anden i Kapitain Iserts Sted for at kontinnere, at den høie Di- rektion behagelig ville ved Regieringen blive fore- eenet om Slavers Indkøb til Jorddyrkningen, og af hvem saadant Indkøb maae skee, enten af Handels Stederne eller af Chefen for Kolonien, samt os derom med første Leilighed at underrette, at vi ikke skal paadrage os nogen Ansvar fra no- gen af Siderne i Fremtiden. Ellers i denne Anledning give vi os den Frihed at forestille: om ikke Etablissementerne burde til den nye Ko- lonies Anlæg levere saa stort et Antal Slaver i

Sorter

Sorter fra 400 til 500 Stykker og flere isald
 behøvedes, imod Hans Kongl. Majestet betaler
 til Handelens Kasse for hver for Mand 150 Rdl.,
 Qvinder 125 Rdl., Drenge 4 Fod høj 110 Rdl.,
 Piger 4 Fod høj 110 Rdl. dansk Kourant, og
 for alle andre Slaver af mindre Qvalitet og
 Maal efter foreenet Afford med Kolonien. Chefen,
 hvilket Antal Slaver af os skulde blive leveret
 Tid efter anden, efter at saadan Kontrakt imel-
 lem Regjeringen og de høie Herrer Direktorer
 var os kommunikeret; og altsaa i denne Henseen-
 de ønske vi et Skib mindre til Expedition ud-
 sendt for bemeldte Aar, naar saadan foreenet
 Afford maatte indtræffe; derimod maatte det un-
 der Tab af Konfiscation strengelig forbydes, at
 ingen Slaver, af hvad Aavn og Aarsag det kun-
 de have, maatte ved Kolonien eller af nogen som
 derunder sorterer, indkjøbes; thi skulde det tillas-
 des Chefen for Kolonien at indkjøbe Slaver ef-
 ter Behag, var det os umueligt at paasee Han-
 delis Rettigheder ikke skulle blive præjudicerede, da
 Engelske og Hollandske Sorter ligge ligesaa nær Kolo-
 nien, som vores Hovedfort, og, at Kapitain Je-
 ferts ville indkjøbe et betydeligt Antal Slaver,
 derom haves ingen Tvivl, da samme behageligt
 vil erfares af vedlagte Skrivelse dateret 16 Jan.
 og af en Faktura, hvori er specificeret en bety-
 delig Cargo for et Skib paa 130 Kommerce Pæ-
 sier; skulle dette finde Biesald hos Regjeringen,
 at saadan Cargo hertil skulle blive udsendt til
 Disposition af Chefen for Kolonien, er det os
 umueligt

umueligt at opfylde bore Ønsker til de høje Her-
rer Direktører. End videre har man ikke skullet
undlade herved ligeledes at tilstille Gienparter af
bemelte Kapitain Iserts Authorisation, samt In-
strup og 2de dito af hans indgivne Forslag eller
Planer, samt den med Atiambo oprettede Trak-
tat. Hovedfortet Kristiansborg d. 2 Febr. 1789.

J. F. Ripnasse. J. E. Richter. P. Mejer.

Til

Den høje Direktion for den Kongl.
octrojerede Guineiske Handel.

Kort Skildring af Hamborgs Statistik.

I. Skrifter.

Hamburgs Annehmlichkeiten (v. Willebrand).

Hamb. 1772. 8.

Kleine Charakteristik von Hamburg, von einem Kosmopoliten, drey Treppen hoch. 1782. 96 S. 8.

Hamburg, topographisch, politisch u. historisch beschrieben. (von Jonas Ludwig v. Hefz). 1 Th. Hamb. 424 S. In Kommission bei B. G. Hoffmann. 2 Th. 1789. 410 S. 3 Th. 1792. 344 S. 8. med Vignetter, Kobbere og Karter.

Briefe eines Reisend. Franzos.

Hamburgische Denkwürdigkeiten. Ein topographisch-politisch-historisches Handbuch für Einheimische und Fremde. Nebst dem Grundriß der Stadt u. Prospekt des Badeschiffs. Hamburg 1794. bei Bachmann und Sundermann in Commission. 245 S. 1. 8.

Breve til Dr. Mangor fra Assessor Bårens, skrevet paa en Rejse fra Hamborg. Marts 1796. indrykkede i Maanedskristet Iris og Debe. Juli 1796. S. 172; ogsaa nogle faa særskilt trykte Exemplarer.

af Samlinger af Hamborgske Love og Anordninger ere følgende de vigtigste:

Sammlung der von E. Hochedlen Rathe d. Stadt Hamburg vom Anfange des 17 Jahrhunderts

hundertß bis auf die jeztige Zeit ausge-
gangenen allgemeinen Mandate, bestimmten
Befehle, u. Bescheide, auch beliebten Auf-
träge u. verkündigten Anordnungen. 1763.
1 1/2 Th. 8. udgiben af Joh. Fred. Blank.

Sammlung der Hamburgischen Gesezze u. Ver-
fassungen in Bürger. u. Kirchlichen, auch
Cammer. Handlungs- und übrigen Policey-
Angelegenheiten u. Geschäften, samt histori-
schen Einleitungen. Der 1 Theil in wel-
chem die Admiralitäts, Nemter, Armen, Aus-
ruß- und Banco-Verfassungen nebst den
zum ersten und letzten Abschnitte gehörigen
Portugalesen enthalten sind. Hamburg.
1765. 8.

2 Th. in welchem die Verfassungen im Bau-
Brau, Brodt, Korn, Mehl, Wesen, der
Unterschied zwischen Bürgern u. Einwohnern
und die Cammer, Elb, Feuer- und Gassen-
Verordnungen enthalten sind. Hamburg.
1765.

3 Th. in welchem die Regier. u. Verwaltungen
der vormaligen geistlichen Stiftungen; im-
gleichen des Vorstadt zu St. Georg; u. von
Gerichten u. Rechten die Geschichte u. Ein-
leitung, nebst der ersten Abtheilung von der
Handhabung des Rechts, enthalten sind.
1767.

4. Th. in welchem von Gerichten u. Rechten die
2te Abtheilung von Rechten der Personen,
u. die

u. die 3 Abtheilung von Rechten der Sachen bis zur Fortsetzung im 5ten Theile, enthalten sind. 1767.

5 Th. im welchem die Fortsetzung der dritten Abtheilung von Rechten der Sachen, und die vierte von peinlichen Rechten, enthalten sind. 1768.

Hamburgische Statuten von den Jahren 1270, 1276, 1292 u. 1497 nach Original- und andern Handschriften herausgegeben u. mit einigen Anmerkungen begleitet von Christian Dan. Anderson. B. A. D. Hamburg 1782. 524 S. 8.

Hamburgische Gerichtsordnungen von den Jahren 1560, 1622, 1632 og 1645 nebst dem Concept einer Gerichtsordnungen von 1711; wie auch sammtliche gemeine Bescheide des Ober-, Nieder-, Admiraltäts- und Amts-Gerichts, herausgegeben von Chr. D. Anderson 1787.

Om Stadens Historie kan mærkes:

Versuch einer zuverlässigen Nachricht von dem kirchlichen u. politischen Zustande der Stadt Hamburg, von Carolo Magno, bis auf die Zeiten Kayser Carls des VI. 1-6 Theile. 1731, 39. 8.

Die Geschichte von Hamburg für die Liebhaber der vaterländischen Geschichte, von G. Schütz. Hamburg 1 Th. 178. 2 und letzter Th. 1784. 4.

Doer

Over Hamborgs Pærde habes et alphabetiff Lexikon under Titelh. J. D. Thiesz. Gelehrten-geschichte v. Hamburg. 1. 2 Th. gr. 8.

Om Hamborgs Handel kan sees: Schedels Ephemerid. d. Handlung 1784. 1 H.

Johns wohlerfahrner Kaufmann, herausgegeben von C. D. Ebeling u. P. H. C. Brodhagen. 5 Aufl. 1789. S. 1. 189.

Büsch's Versuch einer Geschichte der Hamburg. Handlung. Hamb. 1792.

En Samling til Kundskab om mange af Stadens statistiske Mærkeligheder er Verhandlungen und Schriften der Hamburgischen Gesellschaft zur Beförderung der Künste u. nützlichen Gewerbe 1 Th. 1792. 2 Th. 1793. 3 Th. 1795.

Om dette Selskab er givet Underretning i 12 Hefte af dette Arkiv S. 225, 238, og om de ved Selskabet tilvejebragte frie Undervisninger for unge Haandværkere, Konstnere, og Fabrikantere, sammesteds S. 238, 259.

* * *

Hamborg, den største, rigeste, og Folkerigeste frie Rigsstad i Tydskland, ligger under $53^{\circ} 34' 25''$ geographiff Brede og $27^{\circ} 56'$ geogr. Længde. Stadens Peripherie udgjør 22400 Hamb. Fod, den største Diameter 8000 og den mindste 6000 Fod. Den er befastet, og forsynet med 22 Bastioner. Den har til Syd og Sydvestgrændse den flidbare Elbe, og Alsteren flyder nordostlig ind i Staden, og formeerer et Bassin, kaldet indre Alster eller Binnen Alster.

Da

Da den Deel af Alfteren der er uden for Staden kaldes: die Båten-Alfter. Midt igiennem Staden flyde Arme af begge Floder, og vander de Kanaler eller Flecten, hvormed Staden er giennemskaaen, til stor Bequemmelighed for Handelen, da smaae Fartøjer kaldte Everne og Schuter, foruden de mindre Kahne, Jessen, Bøte bringe Vare til og fra de ved Kanalerne liggende mange Pakhuse og Magaziner.

Staden har 5 Kirkesogne.

1. St. Petri, som indeholder 3 Torve, 4 Kirker, 2 Klostere, Gymnasium og Johanneum, Raadhuus, Børs, Lægehuus, forskellige Broer, Komediehuus, Lombardhuus, das Jungfernstieg &c.

2. Nikolai Kirkesogn, 1 Torv, 3 Kirker, et Waisenhuus, nogle Fattighuse, Admiralitets Løshuus &c.

3. Kathrine Kirkesogn udgiør den sydligste Deel af Staden. Her er en Kirke, et Kapelle, Kornhuset, mange Broer, mange rige Handels-huse, og Elbens Hovedkanal.

4. Jakobi Sogn udgiør Hamborgs østlige Deel, har Mængde af uregelmæssige Gader, mørke Stræder og Gange, smaae fletbygde Huse. 2 Torve, 2 Kirker, 1 Hospital &c.

Arch. f. Stat. 3 B. 2 S. S. Disse

Disse 4 Sogne udgjør den sybøslige Halvdeel af Staden, og kaldes almindeligen Sammelstaden (die Altstadt).

5. Mikaelis Kirkesogn, eller Nvestaden indeholder den mindste Halvdeel af Staden i Nordvest, men har større Udstrækning end tre af de andre sammentagne. Denne Deel af Staden ligger højere end det øvrige, og har ej den Begjæmsmelighed for Handelen. Dens Gader ere i det hele mere regelmæssige. Her er to Kirker.

Staden har 6 Porte. Opsigten over dem har de 5 yngste Raadsherrer, som derfor have Navn af: die Thorherren. Tiden, naar Portene om Morgenen aabnes, og om Aftenen igjen lukkes, er ved en Porttabel, der ej forandres, bestemt. Man kan see den hos Hesh, saa og i den førnævnte Haandbog 1794. Den tidligste Aabnelsestid om Morgenen i Sommertid er Klokken $4\frac{1}{2}$, og den sildigste om Vinteren er Klokken 8. Den sildigste Luknings-Tid er om Sommeren Kl. $9\frac{1}{2}$ Aften, og den tidligste Klokken 4 om Vinteren. Desuden ere Porterne lukkede om Søndag Morgen under Prækenen, fra Paaske til Mikfelsesdag fra 8 til 9, men fra Mikfelsesdag til Paaske fra 9 til 10, om Langfredag og Bededage indtil Klokken 4 om Estermiddagen, og ved Borgerskabets Forsamlinger saa længe de vare.

Blandt Stadens Forsørgelses-Anstalter fortiene det nye Waisenhuus Erindring. Her er om

omtrent 500 Børn over 10 Aar, og omtrent et lige Tal under bemelte Alder underholder Stiftelsen uden for Huset. *)

Til Druknedes Tilvejebringelse ere fortreffeliche Indretninger tilvejebragte ved Selskabet til Konsters og nyttige Næringsgrenes Befordring. **)

Hamborgs Fattigvæsens Fortreffelighed er almindeligen bekjendt. ***)

I Henseende til Gaderne, og Politieorden paa samme, da er Gadesforordningen af 9 Juli 1788 meget god, og efter Hr. Professor Lodes Anmærkninger derom i Museum for Sundheds og Kundskabs Elskere, 1788. S. 225, o. f. vare vel endeel af deri staaende Ideer anvendelige hos os.

I Hamborg er Vægterindretninger meget gode. Der gaae bestandig to og to sammen, hvilket i mange Henseender er godt, da deels en Mand er kun i saa Tilfælde tilstrækkelig til at holde Sikkerhed. Den der gaaer eene kjedes lettelig, forlader derfor sin Post for at tale med sine Naboer eller sover. 1603 havde Hamborg

S 2

kun

*) Hek. 1. Deel. 341-349.

**) See herom Selskabets Skrifter, saa og Øhr. Herholdts og Rassinns bekjendte Skrivt.

***) Noogle Skrifter herom nævnes i 12te Hefte af dette Arkiv S. 234-5.

kun 2 Nattevagtere i hver af de 4 Kirkefogne,
 og hver havde aarlig 40 Mark. 1721 var
 Antallet voxet til 303 Mand, og kostede aarlig
 46296 Mark Hamborgsk. 1789 var Antallet i
 alt 317 Mand, indbegrebet en Capitain, en Lieu-
 tenant, en Fændrik, Corporaler, og Gemeene.
 Capitainen har maanedlig 125 Mk., Lieutenan-
 ten 40, Fændrikken 30, Capitain d'Armes
 24, Capitain d'Armes reforme 12. To So-
 ldo Overcorporaler hver 18, To So-
 ldo Undercorporaler hver 12, 1 Piber 14, Tre Tambourer
 hver 12 Mark; hver af de 284 Gemeene
 12 Mark. Alle maae holde sig selv med saa-
 vel Mundering som Qvarter. De holde Para-
 der, have Faner, Spil, Vagthuse. *) Af
 Sproitesfolk gaae 60 om Natten i de 4 Ma-
 neder Nov. Dec. Jan. Febr. bestandigen omkring
 i Staden og holde Vagt. Sproitesfolks Antal
 er i alt 614, som ved Ildbrand styre Sproiter-
 ne. Staden holder 25 store Sproiter; ved hver
 er 20 Mand ansatte. Desuden 9 Skibssproiter,
 2 Reservesproiter, og 8 Baresproiter.

Det er Handel, Mellemhandel nemlig, der
 gior Hamborg til den saare vigtige Stad den er;
 den første Handelsstad i Tydskland, den tredje
 i Verden. Amsterdams og Londons Medbeiter.
 Dens Veliggenhed er saa saare herlig i denne
 Henseende. Dens Banker, et høist vigtigt Be-
 fordringsmiddel, er beramt over hele Verden.

Postvæ.

*) Hef 2 Th. S. 346.

Postvæsenet er ligeledes meget vigtigt. 98 afgaaende og lige saa mange ankommende Poster expederes ugentlig. *) Manufacturer og Fabriker ere ei i Flor imod i forrige Tider. De Hamborgske Ølbryggerier ere vel endnu af Betydning, men ikke imod hvad de fordem vare. Det vilde udgiøre (siger Hef) et maadeligt Bind, naar man vilde samle og hjemføge Publicum med alle eulogia cerevisiæ Hamburgensis. Skibsbyggerierne i Hamborg ere vigtige; Sukker raffinaderier ligesaa; **) disse ere ikke hver for sig af den Betydelighed som vore Kiøbenhavnske. Deres Antal er 320. Arbejdernes Antal er meget forskielligt. Nogle holde 20 Karle, andre mindre: ja der ere de der have kun 2, nogle ifkun 1 Karl. Dog kan 5 antages som Middeltal for hver af disse Fabriker. Naar man til disse, for det meeste giøte Mennesker, regner Ejernes Familiers Mennesketal, og til disse atter regne deres Tal der i Cyderierne leverer Former ic., saa kan uden ringeste Overdrivelse det hoifstandsynlige Tal af 5000 Personer antages at leve middelbar eller umiddelbar ved Hamborgske Sukkerraffinaderier. Naar nu medregnes alle de der med Familieme leve af Sukkers Uffætning, saa kan 8000 Mennes-

*) See Neue Postkarte von Hamburg zur bequemen Uebersicht sämmtlicher daselbst abgehenden u. ankommenden, sowohl reitenden als fahrenden Posten. 1 Ark stor Median Format. Hamburg bey Bachmann und Sundermann 1794.

**) Hef. 2 Th. S. 243.

Mennesker i det ringeste antages at leve i Hamborg formedelst Sukkeret. Rattuntrykkerierne ere og vigtige. Hef antager 5000 Mennesker at leve herved. Silke- og Kloiels-Manufacturere, Uldne-Manufacturere, Tobaksmanufakturere sysselsætte og mange Mennesker. Iblandt de mindre vigtige Næringsgrene fortiene Kjødrøgerierne at benævnes. *)

Hamborg har stedsse haft og har mange oplyste Mænd, og adskillige vigtige Skribenter, blandt hvilke især ere berømte Joh. Chr. Büsch ved fortreffelige Skrifter i Handelsfaget, Chr. Dan. Ebeling, ligeledes, saa og af hans Amerikanske Geographie, H. C. Brodhagen i Technologien, Georg Simon Klägel, af hans Encyclopedie, hvilken og havees paa Dansk, Brodrene Hagedorn (forlængst døde), Henrik Sam. Reimarus og Sønnen Joh. Alb. Henr. Reimarus, Hefz for sine Beskriv. over Staden, o, fl. Et offentligt Bibliotek er Gymnasiets, som bestaaer af en 80000 Bind, og mange, tildeels fældne, Haandskrifter. **)

Staden har intet egentlig lærd Selskab, men det vigtige Hamborgske Selskab til Kunstere og nyttige Næringsgrenes Befordring, har virket meget til Udbredelse af teknologiske Kundskaber,

*) See vor Martfeldts Skrivt om Irlands Huusholdning med Bedevare.

**) Hef. 1 Th. S. 392.

flaber, Smag i Konsterne ic. Dets Skrifter (for-
nævnte) har gjort meget Gavn.

Et vigtigt Underviisnings-Institut er det
Handels-Akademie som 1763 stiftedes, og
var det første i sit Slags, hvoraf Büsch og E-
beling har saa megen Fortieneste. Akademiet har
haft Læringer fra alle Europæiske Lande, ja end-
og fra Asien og Amerika.

Hamburgs Gebeet ligger deels omkring og
uden for Rigsstadens Porte, deels i 2, 3, 4,
Miles Afstand derfra beliggende ved Elben, Al-
ster, Bille. Dertil horer en Stad, 2 Apter,
en Mængde Flekker og Landsbyer, hvilke efter
deres Beliggenhed, og efter Maaden paa hvilken
de ere erhvervede, have forskiellig Bestyrelse. For-
staden ved det Navn St. Georg. En liden
Stad Bergedorf og de saakaldte Vierlande,
der ere bekiendte af overordentlig Frugtbarhed, er
fælles for Lübek og Hamburg. I Ochsenwärder
ligge nogle Huse paa Hamborgsk Grund; ligesaa
i Kirchwärder, hvor og en Lüneborgsk Amtsfo-
ged boer. Det halve af Finkenwärder, en De i
Elben, er Hannoverisk, det andet halve Hamborgsk.
Landsbyen Oldenwolde, nær ved Rixebüttel, er
Hannoversk, Kirken staaer under Hamburg. Bil-
lewårder er et af de skønneste Lande Hamburg
besidder; Stadens Beborre har her en Mængde
Lyft og Sommersteder. I større Afstand fra Byen
end de nu benævnte Egne, ejer det en Landstræk-
ning ved den store Munding af Elben, hvoraf
West

Vestfiden grændser mod Nordsøen. Denne Landstrækning udgior et særskilt Amt, kaldes Amt Ritzebüttel, udgior omtrent 1 Quadratmils Areal, og bestaaer fornemlig af de 2 Flekker, Rurhaven og Ritzebüttel.

Folketallet for Staden og dens Suburbicariet regnes af Hef 1789 at være 96365 Mennesker, og i dens øvrige Landstrækninger 25860; altsaa i alt 122225 Mennesker. Paa nærværende Tid, siger Bærens, har nok Hamborg 120 til 125000 Indvaanere, hvoriblant imellem 20 til 30000 Fremmede.

Det Hamborgske Raad bestaaer af 2 Slags Medlemmer. Nogle sidde in Senatu, andre ere Tilforordnede de Senatu. In Senatu sidder 4 Borgemeestere (3 Graduerede Retslærde og 1 ugradueret) og 24 Raadsherrer, (nemlig 11 graduerede Retslærde og 13 ugraduerede). Medlemmerne af Raadet de Senatu ere 4 Syndici og 4 Secretærer, alle graduerede Retslærde. Syndici have blot vota consultativa, Secretærerne aldeles ingen Stemme. Raadet in Senatu vælger sine egne Medlemmer, naar Plads bliver ledig; vælger ogsaa Medlemmerne de Senatu. Valget foretages inden 8 Dage efter at Vacanze foresfalder; dog maae en Søndag falde imellem, paa hvil-

Hvilkken Bøn i Kirkerne kan skee om et høiligt
 Valg; ogsaa maae den afdøde Raadsherres Liig
 være begravet. Raadets vigtigste Pligter og Ret-
 tigheder ere: den Øverste Rets Pleje, Rettighed
 at sammenkalde Borgerflabet, giøre Forslag, i-
 gien ophæve Forsamlingen, Dommes Formildelse
 i Criminal- Tilfælde, Dispensation i Egtelabs-
 fager, Udfærdigelse og Besvarelse af Breve, Man-
 dater, Ordinationer, Bestallinger og detslige; of-
 fentlige Regnskabers Modtagelse, Gesandtskabers
 Udnævnelse, Præsters Kaldelse og Indsættelse ic.
 ic. De indsluttes i Kirkebonnen; de have egne
 Stole i alle Kirker, de have Forrang ved alle
 offentlige Leiligheder frem for Stadens øvrige Bor-
 gere; de bortgive nogle af Stadens Tjenester. De
 sædvanlige Raadssessioner ere Mandag, Onsdag
 og Fredag. De benævnte Raadet in corpore paa-
 liggende Pligter ere lette i Ligning med dem der
 ere fordeelte til enkelte Senatorer, saasom Kir-
 pers, Klosters, milde Stiftellers Patrocinier,
 Amtmandskabet i Riksbüttel, Præturerne, Depu-
 tationer ved Banken, Gattigvæsenet, Brandvæse-
 net, Børsen, Commerz- og Elbdeputationen,
 Scholarkat, Lauges og Broderskabers Patrona-
 ger, die Wedde, die Düpe og saaledes fremdeles.
 Prætores ere iblandt Stadens første Politie-Em-
 bedsmænd. Weddeherrerne ere 3 Senatorer; de-
 res Forretninger ere omtrent som Censorernes i
 Arch. f. Stat. 3 B. 2 S.

Rom

Kom i Republikperioden. De vaage over offent-
 lig Sikkerhed, Røringsforfatningen, Maal og
 Vægt, Sædelighed, Almeenvel. Dupleherrerne
 er de to yngste Senatorer, som have Overbestyr-
 relsen af Gadereneholdelse, og Havnens og Ka-
 nalernes Rensning. Honorarium er for den ælde-
 ste Borgemeester 6000 Mark Banco; for hver af
 de andre 5000 Mark. Den ældste Syndicus 4000,
 de andre hver 3500. Den ældste Raadsherre
 3000, de andre hver 2500 Mk., Archivaren 2000,
 Protonotaren (ældste Secretær) 1500, hver af de
 andre Secretærer 1200 Mark Banco. — Raad-
 et kan ej uden i Fælledskab med Borgerne giøre
 nye Love, eller forandre og ophæve gamle, ej
 heller paalægge Contributioner, Told og Accise,
 ej heller indgaae Forbund og Traktater, hverken
 formere eller formindste Stadens Tropper. De
 kan ej uden de Overældstes Samtykke udgive
 temporelle Mandater, eller udfommandere no-
 gen Rode af Garnisonen af Staden. I
 Kirkesager kan de ikke uden De Tresindse-
 rtyes Samtykke anordne nogen Nyhed. De kan
 ej disponere i hver Raads session, over mere
 end 10 Rdl. af Statsindtægterne, ej giøre For-
 andring i Henseende til Privilegier uden de O-
 verældstes Samtykke, ej meddeele nye uden Bor-
 gerfæbets Stemme.

Borgerconventer kan, naar Raadet og de Overældste ei holde dem for nødvendige, holdes hvert Fierdingaar, og ellers i overordentlige Tilfælde paa Raadets Tilsigelse. Her møder det erbgeseffene Bùrgerschaft, hvortil hører enhver Borger der ejendommeligt besidder en i Staden liggende Arve-Ejendom, og derpaa har betalt i det ringeste 1000 Rdl. Species af Kjøbesummen. Til Borgerconventerne hører de Overældste, de Tresindstyve, de Hundrede og firindstyve, Adjuncti o. fl. De fleste Borgerconventer angaae Bevillinger af nye eller fornyede Contributioner. Hamborgerne betale to Slags Contributioner, 1. bestemte, saasom Acciser af Æl, Meel, Qvæg, Wiin, Tolde, Rattewagt og Lygtegiæld, Eiendepenge; 2. ubestemte eller overordentlige, saasom Kopstat af Formue, Qvart Procent af bevægelige og ubevægelige Ejendomme, Kapitaler &c. Stadens borgerlige Collegier ere A) de Overældstes Collegium, bestaaende af 15 Medlemmer, nemlig 3 for hver Kirkesogn. Lovenes Haandhævelse og Controllering med Raadet er dets Sag. B) De Tresindstyves Collegium. 9 Diaconer for hver af de 5 Kirkesogne, i Forening med de 15 Overældste, udgior dette Collegium. C.) De Hundrede og firindstyves Collegium. Det dannes af 24 Subdiaconer for hver Kirke, i Forening

ning med de Tredfindstyve. Til at supplere Sub-
 diaconernes Antal i Vacance Tilfælde er 6 Ad-
 juncti for hver Kirke. En stor Deel af Stadens
 Tjenester har fra 1684 været og bliver til Stads-
 kammere. Kassens Indtægt offentlig solgte; nog-
 le bortforpagtes. Det egentlige Militære bestaaer
 af 1 Compagnie Artillerister, et Compagnie Dra-
 goner, og 10 Compagnier Infanterister, i alt
 omtrent 2000 Mand.



Nogle statistiske Oplysninger

om

den Venetianske Stat,

forend de senere Dages Forvandlinger.

Skrifter herom findes angione i Meusels Litterat. d. Statistik S. 193-204, og Anhang 109-111, samt i Meyers herester nævnte Skrifs Fortale.

De vigtigste Skrifter ere:

(Gagemann) Von der Republik Venedig, im deutschen Merkur 1782. Oct. S. 25-38.

Joh. Fr. le Bret, Vorlesungen über die Statistik. 1 Th. Italiänische Staaten. Venedig. Stuttgart 1783. 8.

Joh. Chr. Meyers Beschreibung von Venedig. 2te durchaus verbesserte u. vermehrte Auflage. Mit Grundrissen u. Kupfern. 1 Th. Leipzig bei J. N. Barth. 1795. 476 S. — 2 Th. 1795. 424 S. — 3 Th. 1796. 436 S. — 4 Th. 1796. 224 S. ft. 8. Et interessant, nøjagtigt og vigtigt Værk. Forfatteren har ved 3 Mars Lids Ophold i Landet samlet Materialier for sit Skrift. 1ste Udgave udkom 1787-1791. 3 Dele 8. Endeel af Skriptet havde forhen staaet stykvis i teutsch. Merkur, og i Berlin. Monathsschr. — Den 4de Deel har og den Arch. f. Stat. 3 B. 3 S. U Titel:

Titel: Denkwürdigkeiten aus der Staatsverfassung der Republik Venedig. Im Auszuge aus dem Französischen übersetzt u. mit Anmerkungen begleitet v. J. E. Majer. Originalskrivtet er af en Venetiansk Greve og Adelsmand Leopold Curti, som i udmærkede Embeder tjente sit Fædreland, men maatte forlade det formedelt en ham fiendelig mægtig Faktion der reiste sig.

Topografia Veneta o vero Descrizione delle Stato Veneto. in Venezia 1787-1788. 4 vol. ft. 8.

Blandt Rejsebeskriveller er en af de nyeste der handle om denne Stat: Don Juan Andres Reise durch verschiedene Städte Italiens in den Jahren 1785 u. 1788; aus dem Spanischen übersetzt von C. J. Schmidt. Hele andet Bind, Weimar 1792. 244 Sider ft. 8., handler om den Venetianske Stat. Noget deraf er sammendraget og oversat paa dansk af Doct. Phil. D. Wulff i Journal for Politik, Natur og Menneskefundskab, December 1796. S. 246-259. og Juni 1797. S. 240-3.

Specielle Skrifter om Regjeringsformen ic., nævnes herefter. —

Statens Størrelse efter Bredegraderne er imellem 44 og 46°. Efter Glædeindholdet 625 □ Mile foruden 240 □ Mile for Villandene, altsaa i alt 865; men efter en anden Beregning

regning af Erøme 630 for Hovedlandet og 284 for Øilandene, altsaa i alt 914 □ Mile.

Grændser: mod Nord Tydskland og Helvetien, mod Øst det Adriatiske Hav, mod Syd Kirkestaten, Mantua, Mejsland, mod Vest Mailand.

I det Friuliske, i Istria og overhovedet Hovedlandets nordligste Deele ere mange raare Biergegne, da Karniske og rætiske Alper hidstrække Arme. Forresten er behagelig Blanding af Floder, Bierge, og Dale.

Bande: 1. det adriatiske Hav. 2. Floderne Po udspringende paa de Savoiske Alper, men kun berørende et lidet Stykke af det Venetianske ved Udlobet i det Adriatiske Hav, Adige eller Ersch kommende fra det Tyrolske. Brenta, Piave, Talamento alle udslydende i det Adriatiske Hav, og en Mængde andre mindre betydelige. 3. af Søer ere Lago di Garda og Lago di Iseo, de største.

Climate overhovedet saare behageligt og sundt. Provindsernes Navne, vigtigste Steder &c. sees af vedhæftede Label, til hvis Forsættelse, Majers Skrivts 3die Deel er brugt. Læseren bedes at tage 3die og 5te Rubrik saadan som de ere, da Materialierne til nøjagtigere Opgiveller, ikke have, i det mindste endnu ikke af mig fjendes.

Folkemængde.

Den hele Stats Folkemængde har efter	
de nyeste Beregninger udgiort	Mennesker
a. paa det faste Land paa hiin Side	
Mincio	600000
Den øvrige Deel af det Venetianske	
Italien	1,860000
Dalmatien og Albanien	250000
Det Venetianske Levante eller de	
Græske Øer	150000
	<u>2,860000</u>

Under denne Folkemængde udgier Religiofernes
 Tal 40000, altsaa $\frac{1}{70}$. *)

Produktion.

Agerdyrkningen er endnu ej saa blomstrende som Grundens Frugtbarhed kan giøre den, dog, især paa det faste Land, i temmelig god Tilstand. Regjeringen har til dens Fremme oprettet i Provinserne nogle Akademier og søgt at opmuntre til Forbedring. Glade Marker ere meest dyrkede med Hvede og Tyrkisk Korn. Dette sidste voger i stor Overflod. I mange Egne bliver de Marker der først har baaret Hvede, strax paa nye optaget og besaaet med Tyrkisk Korn, som i 50 Dage er moden; saaledes tager man dobbelt Binding af Markerne. Rug, Byg, Bølgfrugter dyrkes ej mere end til yderste Rodven.

*) Majer. 2 Th. S. 229, for Resten giver Mensels Litt. d. Stat. Henviisning til nogle Efterretninger.

Meget endighed; derimod Riis i overordentlig Mængde. I frugtbare Aar kan Landet have Korn endog til Udførsel, men ofte maae man forsyne sig fra Fremmede dermed. I Vieldene eller Statens Søeprovindser har Kornavlens derimod ej noget at betyde, men de maae forsynes dermed fra Tyrkestaten eller tilgrænsende Lande.

Olie frembringer det faste Land ej synligt af, undtagen i Istrien, hvis Olie er berømt *), men rigeligen forsynede hermed ere Søeprovindserne.

Viin voxer i en stor Mængde, og uden Møje, men maa i Godhed staae tilbage for andre Italienske, Franske, Spanske, Græske ædle Viine, hvortil Behandlingen uden Tvivl er Aarsagen; Piccolite Vinen i Friul er fortreffelig og søgt, men den dyrkes med omhyggelig Flid. Rosiner, Corender, Figen, Dadler, Meloner af mange Sorter avles i stor Overflod. Bomuld ligeledes. Hør og Hamp dyrkes meest i de flade Egne i Crema, Brescia, Verona, Polesin og Padua.

Af fortrinlig Vigtighed ere Skovene. De største og skønneste Ege for Skibsbygning findes her. De vigtigste er Montello (af Gege) i Trevisaner-Marken, Montana i Istrien, Cansejo (Bog og Gran) i det Bellunoiske. Hver af dem har sin egen Forvaltning af 3 og 2 Forstprobeditorer. Desuden har Friul og Istrien andre betydelige Skove, Arsenalet tilhørende, ligesom hi-

ne.

*) Majer. 3 Bd. 289.

ne. Af Brændselstræ har Provindserne, især
Frien og Dalmatien, stor Overflodighed, hvor-
med og Hovedstaden rigeligt forsynes.

Silkeavl er næsten i alle Provindser-
ne af megen Betydning, endog til Udsærl, men
skulde end mere være det paa mange Steder,
naar man omhyggeligere lagde Vind paa Mor-
bærtræers Forbedring og Formerelse, hvilket i
Veronas Omegne finder Sted.

Bleavl er i nogle Egne ej uvigtig.

Hesteavl bryder man sig kun lidt om;
dog gives i Polesinet gode Heste.

Hornkvægavl er betydeligere, da Oxer
bruges til Markernes Behandling. Den Vicens-
ziske Provinds kaldes Benedigs Slagtebank; dog
maa meget Dvæg tilføres fra Steiermark, Bo-
men og andre østerrigiske og tyrkiske Lande.

Fiske- (af Ester, Cardesser Hal, Lam-
pretter o. fl.) giver Havet, Floder og Søer god
Anledning til at drive.

For Biergværkenes Opkomst har Re-
gieringen anvendt megen Umage.

Jernbiergværkerne ere de vigtigste, men
ej tilstrækkelige for Statens Fornødenhed. De
findes især i Provindserne Brescia og Bergamo *)
Af Kobberbiergværker have ligeledes nogle
i samme Provindser. **)

Støtne Marmor brydes mange Ste-
der; i Provindsen Vicenza ere Marmorbrudene
ved

*) Majer. 3 Th. 204. 236.

**) Majer. 3 Th. 225. 242.

ved Costosa berømte. De skal være optagne allerede i Romernes Dage. *) De Veronesiske Marmorere, hvoraf gives nogle hundrede Varieteter, holdes for de skønneste og fineste i hele Italien. **) — Slibe- og Malleskene brydes og mangeslæds.

Af Mineralske Bænder ere de berømteste Albano i det Paduanske, og ved Recoaro i det Vicentinske.

Det faste Lands Saltværker betyde ej meget, men derimod fra Ven Chiozza, ved Capo d' Istria, paa Ven Pago o. fl. St. i Søe-Provinceerne erholdes store Saltforraader. ***)

Fabriker og Manufacturer.

Udmanufacturware ere ej fine, men ringe i Pris, og varige. De der virkes paa denne Side af Mincio giver Affætning til Tyrkiet, tildeels og til Tydskland og Italien; de paa hin Side Mincio til Lombardiet.

Silke manufacturerne ere skønne, gode og vigtige. De bleve først i Venedig anlagte 1310 af nogle Ruffeske Familier, som, fordrevne fra deres Fædreskat, optoges her med Velvillie og mange Friheder.

Linned- og Hamnmanufacturerne have ej havt synderlig Fremgang, men en stor Mængde erholdes

*) Mojer 3 Th. S. 197.

**) Mojer 3 Th. S. 165.

***) Mojer 3 Th. S. 289, 290, 335.

erholdes fra Tydskland især Schlesien. De Knip-
Linger der forfærdiges i Dogadet ere saa fine
at de overgaane de Brüsselske.

Krystalarbeiders, og Speilfabrik-
kerne holdes for de bedste i Europa. De ere
paa Den Murano; de bestieftige 1000 Menne-
sker. De vare forhen af større Vigtighed og for-
synede hele Europa; men udgjøre dog endnu en riig
Handelsgreen; thi omendskiøndt Engelland, Frank-
rig og flere Lande selv glære sine Speile, saa
bruge derimod de Lande der faae Speile og Glas
fra Murano atter langt større Mængde forme-
delt tilvoxet Luxus. Foruden Speile forarbejdes
her en overordentlig Mængde Glasperler, eller saa-
kaldet Contarie, af alle slags Farver og Former,
og saa meget andet Glasmaatoi og Legebærk,
at man derved, siger Majer, kunde faae de halve
af Guineahesternes Beboere bragte i Slavestand.
Dermed drives stor Handel i Tyrkiet, Persien,
Arabien og andre Afsatistiske Lande, ogsaa til Spa-
nien, Portugal og Amerika. *)

Fortreffelige Gøvær, og andre Jern-fabri-
ker, Sæbe, Borax, fint Lak, Theriak, udgjøre og
betydelige Artikler for Aftiohandelen.

Ligeledes Voxsager. Voxet maae vel
for største Delen indføres, men Venerianernes
Voxblegerier ere de skionnest i Europa, og
næsten alle Italiens Kirker forsynes herfra med
Voxlys i overordentlig Mængde.

Tapet.

*) Mere hos Majer 2 Deel 241. 3 D. 48.

Tapet, Papir, og Lædermanufaktur, og Porcelainsfabrikker have, men ej tilstrækkelige.

I Søeprovindserne savnes gandske Manufaktur og Fabrikker.

Handel. *)

"Benedigs Handel var i de Mørhundreder førend Opdagelsen af det gode Haabs Forbiereg, førend Portugiserne til Søes udfandt den nye Vej til Ostindien, den meest blomstrende i Europa. Herredømmet over Havet var en Tidlang deelt mellem denne og den Genuesiske Republik, indtil endeligen Venetianerne tildrog sig det-eene.

I

*) *Essai de l'histoire du commerce de Venise*, à Paris 1729. 12.

Elementi di Commercio, o siano regole generali per coltivarlo di Giovanni Sappetti. Genova (Snarere Venezia) 1762. 8. Er i Benedig konfiskeret.

Verzeichnis der im J. 1781 im Venetianischen Hafen angelangten Schiffe und Waaren; in Schöbzers Staatsanzeigen. 3 B. 276-282.

Majer 2 B. 237. f. 4 B.

Det med "" indsluttede er oversat af Majers Skrivt.

Om Møntvasenet nævnes et Par italienske Skrifter af Zannetti 1750 og Doneda i Meusels Litteratur d. Statistik S. 203 og Anhang S. 111. Korrektion herom og om Vægt og Maal see Majers Skrivt 2 B. S. 248/254. — Schöbzers Briefwechsel. 58. H. S. 241 o. f. — Saa og Notizen zur Kunde des heutigen Münzwesens im Venezianischen. i Joh. Chr. Schöbels histor. geogr. u. technologisches Taschenbuch für Kauf- und Handelsleute. Ausg. Jahr 1796. Leipzig. 8. 203/215.

I sine Tider beskyttede Republiken sine Under-
 saatters Handel og Skibsfart af alle Kræfter,
 ja hver der byggede et stærkt Koffardieskib blev
 underskyttet med et anseeligt Laan. Desuden ud-
 rustede Republiken til Brug for dem der ej selv
 kunde bygge egne Skibe, aarligen fire Eskadre
 af Handelskibe, paa hvilke hver Privatmand med
 Sikkerhed kunde indlade sine Vare. 4 til 6 Ga-
 leier bleve sendte til Alexandrias, hin Tids første
 Handelsstads Havn. En anden bestemtes til Reise
 til Barm i Syrien, til Havnen Damaskus, til
 Palæstina, den nærmeste sig og Alexandrette, der
 sammenhænger med Aleppo, berørte ogsaa paa
 sin Reise Samagosta og andre cipriske Havne.
 Trede Eskadre gik til Konstantinopel, og gien-
 nemkrydsede ej blot det sorte Hav, men trængte
 sig og op til Donudens Munding. Den sidste
 bestreg alle Rysterne af Barbariet og Marokko,
 gik derpaa til England, løb ind i Strædet ved
 Gibraltarra, besøgte de spanske og andre af Mid-
 delhavets Kyster, og gik over begge Sicilierne
 hjem igien. Denne Eskadre kaldtes de Glander-
 ske Reise-Galeier. Paa denne Maade bleve alle
 Vare fra Indien, heele Grækenland, Palæstina,
 Syrien, Egypten, Afrika, og det sorte Hav,
 næsten allene paa Venetianske Skibe, bragte til
 Venedig, og herfra igien ombragte igiennem he-
 le Europa, hvor Giestebud eller Fæst næsten in-
 gensinde anstillede, uden at Venetianernes ind-
 bragte Specerier, Røgværk &c. forherligede den.

De indianske Vare kom igiennem tre forskiel-
lige Veje i det middelhandske Hav. Den første
gik over det røde Hav indtil Jordtungen Suez
i Egypten, hvorfra Varenne bragtes paa Lastdyr
til Lands til Risslodens Munding, og da videre
forssibedes til Alexandria. Den anden gik igien-
nem den Persiske Havbugt, op af Euphrat mod
Strømmen til Bagdad paa den Tyrkiske Grænde
af Persien, derfra til Aleppo eller Damaskus,
og videre til Pladserne Farut og Alexandretta.
Den tredie endeligen gik fra Ganges i Baktria-
na, til Lands til det Røssiske Hav, og derpaa
til Astrakan ved Wolgas Munding. Naar Ve-
netianernes Koffardie Skibe kom til de bestemte
Pladser, saa laae her for dem til Modtagelse ej
allene indiske Vare, men og fra Persien, Syri-
en, Arabien, og andre asiatiske Lande, som og
fra Egypten, Ethiopien og hele Afrika. Varen-
ne bestode i Kryderier, Specerier, kostbare Stee-
ne, Perler, Tapeter, Bomuld, Elfenbeen, Silke,
Riss, og andre Produkter. Intet betaltes med
rede Penge, men omtusfedes med Venetianske Ma-
nufakturware, især af Ulden og Silkevare, hvilke
blomstrede blot i Venedig men i det øvrige Ita-
lien vare forfaldne. Glasbare, Krystaler, forarbej-
dede Metalbare, Waaben, Speile &c. &c. Den
Flandriske Reise varede gierne et heelt Aar;
og paa Kysterne af One og Orano fik Skibene
imod Metaller og Løjer, tilrustet Guldstøv, for
hvilket de paa Spaniens Kyster fik Silke, Uld og
andre

andre for deres Manufakturere og Fabrikker nødvendige Vare.

Efter Portugisernes nye Opdagelse kom Venetianernes Handel i mægtigt Fald. 1447 kom Portugiserne til de malabariske Kyster, gjorde sig strax derpaa til Herre af Ormus ved Indgangen til den persiske Havbugt, og tilegnede sig saaledes den bedste Green af den venetianske Handel, med større Fordeel end den Venetianerne nød, da disse sidste forhen kun fra anden og tredie Haand fik Varene; Portugiserne derimod nu fra første Haand. Dette havde saa uheldig Indflydelse paa Venetianernes Skibsfart, og Tingene fik derved saa forvandlet Beskaffenhed, at man selv i Venedig tvivlede om Muligheden af den gamle Glors Tilbagekomme. Man kom endog udaf Vane med at gjøre Dagbøger over alle Sørejser, og bevare dem til Nationens Brug og Nytte, hvilket fra det 16de Aarhundrede gandske ophørte. Den ved disse Tider skeete Indtagelse af Konstantinopel ved Tyrkerne befordrede end videre den Venetianske Handels Fald. Venetianerne havde fort forhen lagt sig ud med Tyrkerne, og deraf blev nu Følgen, at Skibsfarten til denne Stad blev stærk forbudet alle europæiske Skibe. Venetianerne vilde endnu have skattet sig lykkelige, naar de kunde beholde for sig allene den levantiske Handel med alle dens Indfrænkninger; men efterhaanden kom Franske, Englænder, Hollænderne og fravandt dem snart Fortrin.

Endskjøndt

Endskøndt saaledes den Venetianske Handel, sammenlignet mod sin første Glor, ifkun er svag og middelmaadig, saa er den dog forholdsmeessigt endnu betydeligere end i alle andre italienske Stater." Aktivhandelens Artikler bestaaer for det mæeste i Landets Manufaktur og Fabriker, som før ere nævnte; den stærkeste Handel føres paa Levante. Landhandelen gaaer fornemlig til Tydskland, især til Augsburg, München, Nürnberg og Leipzig. Med de østerrigske Stater føres den deels til Lands, deels over Trieste og Fiume til Vande. Derfra modtager Venedig mange ungerske og østerrigske Produkter til dermed at drive videre Handel. Imidlertid har Østerrig bestræbt sig for at fravende Venetianerne denne Mellemlhandel, i hvilken Hensigt Trieste blev gjort til Frihavn, hvoraf Venedig allerede føler Virkninger. For en stor Deel af Lombardiet er Venedig Stapelsted. Det forsyner Parma, Modena, Mantua og Mailand fornødselst Gloder som derfra kommer, og derimod trække derfra disse Landes Vare til videre Handels Forrelse.

Handelens Fald har naturligtvis truffet Skibsfartens efter sig. Den Venetianske Navigation har i de seener Eider i det høieste været 3 til 400 Skibe, da derimod i Glors Perioden dette var Tallet paa de Skibe der aarligen gaae nye udrustedes. De Venetianske Skibe gaae, ihenseende til Europa, blot i det middellandske, Hav, i det høieste til Portugal. Venedig har
en

en Girobank der holdes for den første i Europa. Man ansætter dens første Begyndelse i det 12te Aarhundrede, men 1587 fik den sin uuværende faste Indretning. *)

Siden 28 Jan. 1788 er her og et Asserfuranz Selskab opstaaet, hvis Fond bestaaer af 400,000 Dukater, og 800 Aktier, hver paa 500 Dukater. **)

Indvaanernes Klasser.

Statens Indvaanere deele sig i 5 Hovedklasser. ***)

1. Adelen som er meget talrig, og underdeelt i 3 Klasser.

a. De ældste Familier. Hertil hører de saa kaldte 12 Apostler, der nedstamme fra de 12 Tribuner der valgte den første Doge; de kaldes derfor og Balghusene. Et af dem er uddød. I lige Rang staae 4 andre Huse, kaldte de 4 Evangelister, omtrent af lige Alder med hine. Hertil kommer endnu 6 andre ligesaa gamle Huse.

b. Den anden Klasse af Adel, er dem der have Oprindelse fra det store Raads Lukning (Serrar del Consejo), eller den Aristokratiske Regjerings Begyndelse i Aaret 1290. Dogen Peter Gradenigo lod da alle de, som paa den

*) Majer 2 Th. S. 246. 4 Th. 223.

**) Majer 2 Th. 247.

***) Majer 2 Th. S. 205-231. Meusels Statistik S. 351.

den Tid vare i det store Raad, indskrive i den saa kaldte gyldne Bog, som de der skulde for sig og ægte mandlige Arvinger have udelukkende Arverettighed til at vorde Læmmer i det store Raad. Af disse Familier blomstre endnu over 80. Dertil komne 30, som efter den Genuesiske Krig 1380 bleve optagne i denne Klasse, til Belønning for at have hjulpet Republiken med anseelige Pengesummer.

- c. De, til hvilke Republiken, især ved forskellige Leiligheder, naar den har været i stærk Nøds trang, har solgt Adelskab. Disse udgør den største Deel af den venetianske Adels Betalingen har været 100000 Venetianske Dukater. Desuden har Republiken steds brugt at optage vigtige fremmede Personer som Voresmedlemmer blandt Adelen. Adskillige Kronede Hoveder og Fyrster have modtaget Venetiansk Adelskab.

Den hele Adels har udgjort 14 til 1500 myndige Personer, hvis Navn staae i den gyldne Bog indskreone.

2. Den anden Klasse er de saa kaldte *Cittadini* eller de anseeligste Familier i Borgerstanden. Sekretærer (hvorom herestser), Advokater, Kjøbmænd, Speilfabrikanterne i *Murano*, høre til denne Klasse.

3. Geistligheden.

4. De simple Borgere og Haandværkere.

5. Fremmede og Katosliker.

Regje:

Regjeringsformen ferend Maj 1797. *)

Regjeringsformen er aristokratisk eller rettere oligarkisk. Den højest Magt hviler hos det store

*) Foruden nogle gamle Skrifter som Meusel nævner i sin Litteratur S. 198. see.

Majer 2 Th. S. 1:165. 205-214.

Leop. Curti's Memoires, eller Majers 4 Th.

J. Andres Reise. 2 Vand. S. 144-158.

Versuch einer Geschichte der Venetianischen Staatsinquisition, von Joh. Ph. Siebenkees, über Weltweisheit Prof. zu Altorf. Nürnberg 1791. 228 S. till 8.

Om den Venetianske Stats Historie ere følgende Hovedværker:

Histoire de la republique de Venise depuis sa fondation jusqu'a present, par M. L. (Langier.) Tom. 1-12. à Paris 1759-1768. 12. Dette Værk gaar til Aaret 1750.

Joh. Fr. le Bret (Professor) Staatsgeschichte d. Republik Venedig von ihrem Ursprunge bis auf unsere Zeiten, in welcher zwar der Text des Hrn Abtes L. Augier zum Grunde geleget, seine Fehler aber verbessert, die Begebenheiten bestimmter und aus acht Quellen vorgetrag. ic. Zugleich neue Zusätze von dem Geiste der Venetianisch. Gesezze und weltlichen und kirchlichen Angelegenheiten, von der innere Staatsverfassung, ihren systematische Veränderungen und der Entwikkelung d. Aristokratischer Regierung von einem Jahrhunderte zum andern beigefügt werden. 1 Theil in. Kupf. Leipz. u. Ri. ga 1769. 840 S. 4. 2 Th. 1 Abth. 1773. 576 S. 2 Abth. 577-1442. 1775. 3 Th. nebst Register über alle 3 Th. 1777. 959 S. Denne Historie gaar til Aaret 1774.

store Raad. Dogen er det forestillende Hoved. Ham er overdraget, i Samfund med hans 6 Raader, nogle, ikke betydelige Sagers Afgjørelse. Det saa kaldte Collegium er et Geheimeraad eller Statssekreteriat for Senatet. Senatet har stor Andeel i den høieste Magt. De Ti's Raad og de 3 Statsingvisitorer har vaaget Die over Politie og Orden, Sikkerhed, Statens Konstitution. Qvartierne have Forvaltningen af Rettergangen. Nu noget lidet om hver især af disse Beskyrrelses Grene.

Det store Raad.

Dertil henhører alle Adelige, som kan vise deres Ahner, og retmessige Gudsøl, ere af 25 Aars Alder, og ikke ere af geistlig Stand. De allene har Magt til at give og ophæve Love, at besætte Stats-Embeder og Kollegier; at afsætte Betjente for slet Embedsførelse &c. Alle de andre Kollegier har fra dette deres Magt.

Dogen.

Dogen (Dux) eller Hertugen, staaer i Spidsen for alle Statens Embedsmænd; Men har kun ubetydelige Forrettigheder, hvilke bestaae blot i Dragten, i Vresbeviisninger, i Leverids vedvarende Værdighed, i Forsæder i Statens Kollegier. Mynterne præges vel under hans Navn, men uden hans Bilsede. Forresten har han i alle Kollegier kun en Stemme, som en an-
Arch. f. Sat. 3 B. 3 S. 1

den Mobile. Uden Signoriet kan han ej gjøre noget. Fremmede Gesandtere giver han vel Audients, men kan ej uden i almindelige Udtryk besvare deres Andragender; og stedse være bered paa tvetydige eller intetsigende Svar indtil Sagen i Senatet er beraadslaaet, hvorefter Dogen er som en Mund hvorigiennem Senatet taler. Alle Breve og Indberetninger fra de Venetianske Gesandtere maae forelægges Senatet, og Dogen kan ej uden i offentligt Kollegio brække dem, om de endog ere stillede til ham. En Forrettighed har Dogen frem for alle andre i Staten, og det bestaaer i at kunne, i alle de Kollegier hvor han har Forsæde, foreslaae en Parte (Anordning) uden i Forveien at have haft fornødent at spørge eller raadslaae med nogen derover. Herved kan en klog Doge udrette meget.

Dogens Valg er underkastet mange Formaliteter, som fra 1268 har været usforandrede. Naar det store Raad er forsamlet, saa blive de tilstedeværende Medlemmer talte; hvoraf ingen maae være under 30 Aar. Et lige Antal Kugler, hvoriblandt 30 forgyldte, lægges i et Lodkastnings-Kar. Ved en Dreng af en af de anseeligste Familier udtrækkes, ved hvert Navn som Sekretæren opraaber, en Kugle. Den der trækkes af en forgyldt Kugle begiver sig strax i et andet Værelse, hvor der findes en Urne med 30 Kugler, blandt hvilke 9 forgyldte. De som udtrække de forgyldte, kaldes de første Valgherrer. Disse udnævne 40, som igien af en anden Urne

Urne udtrækker hver en Kugle, blandt hvilke ere 12 forgyldte. Disse Tolv ere de andre Valgherrer, og udnævne andre 25, hvilke gaae ind i et andet Værelse, hvor i en Kugle-Urne findes 9 forgyldte Kugler. De ni der faae dem ere de tredie Valgherrer, og udnævne atter 45, hvilke igjen maae udtrække Kugler, hvoraf 11 ere forgyldte. Disse elleve ere de fjerde Valgherrer, og udnævne endeligen 41 egentlige Dog-Valgherrer. Saaledes er en niobbbest Valottering, førend man faaer de egentlige Valgherrer bestemte. Disse 41 skal have Bekræftelse af det store Raad, der efter udnævne de mellem sig selv 3 Formænd og 2 Skrivere. Nu lægge hver Valgherre, efter som han opraabes, en liden Seddel med dens Navn, paa hvilken han giver Stemme, i en for Formændene staaende Urne; Skrivelserne aabne i alle Valgherrernes Overværelse Sedlerne, lægge Navnene i en anden Urne og udtrække dem, den ene efter den anden. Saa snart det første Navn er udtrukket og nævnt, udgaaer denne Person, ifald han er blandt selve Valgherrerne. En af Formændene spørger da med lydelig Stemme om nogen veed noget imod denne Person at erindre. Fremføres Indvending eller Erindring saa indkal-des han til at forsvare sig, og derefter ballottes. Har han da 25 Ja-stemmer, saa er Valget fuldbendt; hvis ikke udtages et andet Navn, saalænge indtil bemelte Stemmeantal af 25 erholdes.

Disse Formaliteter skulde forebygge Kabalis-
me; og dog har ej sielden Pengendeelse til de
mange fattige Adelige bewirket Ophvielse til Do-
geværdigheden. Den næstsidste Doge skal før sit
Valg have lovet hver fattig Mobile 8 Zekiner,
og virkeligen forud have betalt det halve. Efter
Udnævnelserne affordrede man ham den anden hal-
vedeel, hvortil han svarede: at nu var han Do-
ge, og om han ikke var dem værdig nok, kunde
de jo igjen affætte ham. Hans Valg skal imid-
lertid have kostet ham 100000 Dukater.

Valget bliver strax ved Klokkers Lyd og
Kanonernes Torden forkyndt; og med megen
Solemnitet foregaaer andre Skikke, saasom hans
Indtog i St. Markus Kirken, Fremstilling for Fol-
ket &c. Brød og Penge-Udkastelse iblandt Almuen
finder derved ogsaa Sted. En Doges Begravel-
se er og meget prægtig. —

I en Doges Graværelse eller Sygdom er
een af Signoriet Vicedoge.

Doge. Embedet er efter en Doges Død siel-
den ledig over 8 Dage.

Signoriet

er et Septemvirat, bestaaende af Dogen og hans
6 Raader (Consiglieri). Embedstiden for disse
6 varer kun et Aar. Dogen og hans Raader
udgiore som en Person. Han kan ej foretage no-
get uden i Samfund med det.

Saviaterne.

Savj (sapientes) ere i alt 16; deelte i 3 Klasser og vedblive i 6 Maaneder, med sex Maaneders Kontinuas (eller Tidsforløb, inden hvilken de ej kan vælges paa nye). a. Savi grandi, som ere 6 og ere egentlige Statskonsulenter, som forberede Sagerne førend Foretagelsen i Raadet. b. Savj di terra firma ere 5, og forestaae fornemlig Krigssagernes Gang. c. Savj degli Ordini ere fem unge Adelsmænd af de vigtigste Huse, som danne sig i Statsforretninger.

Kollegium

bestaaer af 26 Personer, nemlig Signoriet, de 16 Savj, og de 3 Præsidentere i de øverste Retter (Quarantie).

Senatet eller Pregadi

bestaaer af omtrent 250 Menneſker, nemlig 120 egentlige Raader, foruden en Mængde Embedsmænd der have Senator-Rettighed, blandt hvilke ere Medlemmerne i

de 108 Raad.

Dette Kollegium bestaaer af 17 Personer, nemlig Dogen og hans 6 Raader, og dernæst de egentlige Li. Dette Raads Magt er næsten uindskrænket; og strækker sig over alle offentlige Forbrydelser, Oprør, Ret Embedsførselse, falsk

Mynt

Mynt ic. Det har og ofte villet blande sig i de vigtigste Statsager, men er af Senaten tilbageholdt derfra. Det har tre Capi eller Formænd, og 3 af dem ere Statsinquisitorer. De 12 Raad er et meget frygteligt og forhadet Tribunal, fra hvilket ikke Appellation gives; men end frygteligere ere

de 3 Statsinquisitorer,

som aarligen vælges af de 108 Raad, og hvis Magt er lige saa uindskrænket som Udstrakt: saavel over alt hvad der har Hensyn til Staten, som over Patriciernes politiske, og i visse Maader tillige moralske Levnet, over Geistligheden, over Klosterne, over offentlig Sikkerhed. Selv Dogen er underkastet deres Opsigt og Kjendelser; og udsat for Tilrettesættelser af dem. For en ringe Uagtsomhed kan han paadrage sig Udmygelse af dem, og det eeneste Fortrin han da har frem for den ringeste Borger er, at de forud lade ham vide at han er tiltænkt deres Besøg; han skal da gaae dem imøde ved Døren. Det traf ofte den næstsidste Doge Poul Renier, der døde 1789; iblandt andet eengang fordi han, imod den Venetianske Lov, at ingen Venet. Mobile, mindst Dogen, maae uden kompetente Vidner, tale med nogen fremmed Tyrste, Gesandt eller anden vigtig Person, havde taget imod Paven, der havde været i Venedig, og villet giøre ham sin Afskedsvisit. Den Frygt som findes hos Folket

Folket for disse Statsinquisitorers despotiske, ofte for Dagen lagte, Magt, kan ofte have mærkelige og gode Virkninger. Man seer derfor i intet Land Munkene fredeligere og fordrageligere end i det Venetianske. Man seer og Orden og Rolighed ved Følkesammenkomsterne hvor noget er at see, saasom ved Dyrefægtninger &c. Man har og hast Exempel paa, at mange Kunstneres Lærere ere tilbagedreiede, s. Ex. naar en Sangerinde, en Skuespiller &c. har sagt sig syge for at unddrage sig Pligt, har et lidet Ord fra Statsinquisitorerne bragt dem friske samme Aften paa Scenen. Det er Strengbed der gjør dem saa frygtede, det er stygge, moralskaffylkelige Midler, der aabenbarer dem alt hvad der passerer, nemlig deels Spioner, som i tusinde Tal lønnes af Statskassen, deels de saa kaldte Boche parlanti, hvilke ere aabne Løvemunde af Marmor, hvoraf især findes mange i Paladset St. Marko. Der staaer skrevet over dem hvilke Slags hemmelige Angivelser der modtages i hver især. Statsinquisitorerne have Nogle til dem, og aabne dem hver Aften. Men Spionerne ere værre, de brimle overalt i alle Former og Skikkelse. Betlere, Horehuusfolk, Gondolierer, Barberere, Geistlige, Mobili drive gienfærdigen dette Haandværk, og det er et Ordsprog at Væggene tale (i muri parlano).

De 3 Qvarantie,

nemlig 1 criminelte og 2 civile, ere de øverste Justiztribunaler, og bestaae hver af 40 Medlemmer.

mer. Præsidenterne ere Medlemmer af Kollegio. Det kriminelle Quarenties Medlemmer ere alle tillige Senatorer.

St. Markus Prokuratorerne.

De have i Henseende til udsortes Rang og Anseelse en glimrende Post; de ere da næste efter Dogen, og disse Poster gives sædvanligvis kun meget fortjente Mænd, hvilke da beholde dem deres Levetid. Imidlertid staaer deres Indflydelse i Statsanliggender i ingen Forhold med deres Rang. De ere tillige Senatorer. Deres Tal er 9, fordeelte i 3 Kamre eller Klasser. De bestyre Sager som angaa St. Markus Kirken, St. Markus Bibliotheket, Republikens Arkiv, Fattigvæsen, Testament, og Formynderskabs Anliggender o. m. flgt.

Censurer og Advagatorer

ere ligeledes anseelige Poster. Der ere 3 Censurer. De blive 16 Maanedes i dette Embede, holde derefter 24 Maanedes Kontumaz, men have imidlertid Sæde og Stemme i Senatet. De skal sørge for, at der ved Valg til Embeder og Værdigheder ej skeer Uordner og Lovstridigheder. Advagatorerne ere 6, de ere 3 Skaladvokater, og ere tillige Senatorer.

Storkanzler og Sekretærer.

De førnævnte Embedsposter ere blot for Robilit; men efter dem gives en meget agtet Klasse

Klasse af saa kaldte Secretærer, af hvis Midte det store Raad vælger Storkanzleren, hvis Post er meget anseelig, og uden Afveksling, for Levetid. Han har Rang næst efter St. Markus Prokuratorerne. Af Sekretærerne tjene nogle som Residentere, eller som Gesandtskabssekretærer ved fremmede Høffer.

Republikens Representanter i de undergivne Provinds og Steder ere Venetianske Patricier. Hver Stad og Provinds har to. Den een under Titlen Podesta bestyrer den paaalige Ret, Stadens Regiering, og har Forsæde i Raadet. Den anden, Capitano, har det borgerlige og Militærvesenet under sig og regierer Distriktet. Alle disse Vorighedsbestillinger ere i alt 84. I hver Provinds erkjender Regieringen tre offentlige Provinzialforsamlinger, nemlig Stadens, Distriktets, Geistlighedens. Staden har et Raad, der bestaaer af Adelige Borgere, hvilket steds holder en Deputeret, under Navn af Nunzio, i Hovedstaden. Distriktets Raadsforsamling bestaaer af Deputerede fra de forskiellige Egne, og holder ligeledes Nuntius i Hovedstaden. Kleresiet har og bestemt Antal Deputerede under Biskoppens Sæde. Disse Raadsforsamlinger har fornemlig Paalæggenes Fordeeling til Gjenskaad.

Det eneste Universitet er i Padua *). Maaet 1400 begyndte dets Roes Tid efter anden at worde mere og mere udbredt. Fra 1318 til 1404, da det fyrstelige Huus Carrara besad det Paduanse, var dets guldneste Periode, da det fundum saae mod 8000 Studerende. Fra bemelte Aar kom det med Landet under den Vene-tianske Stat. Nu ere de Studerendes Tal i det høieste 600, hvoriblandt nogle Jøder, Tyrker, Græker, der studere Medicin. Det Medicinske Fag har især gjort Universitetet berømt og dets anatomiske Theater er af Bigtighed. Dets botaniske Have, Naturalkabinet, Astronomiske Obser-vatorium ere vel indrettede.

Hovedstaden har ingen Videnskabs Selska-ber. Nogle som der have været stiftede have in-gen Fremgang haft. **)

Academia Filarmonica i Verona er et Vi-denskabs Selskab, hvorunder horer et Alderdoms-Museum, hvilket den berømte Videnskabsmand Marchese Scipio Maffei har skienket Staden.

I Udine og Friaul o. fl. Steder ere ogsaa lærde Selskaber.

*) Majer 3 Th. S. 827-98. Juan Andres Reise 2 Th. S. 173 o. fr. l. Brets Magazin 3 B. S. 325-353. Lektions-Katalog for 1782 i Schözers Staatsanzeigen 7 Hefte S. 296, 306.

**) Le Brets Geschichte II. 3 Deel S. 737.

Af Bibliotheker ere især St. Markus Bibliotheket i Venedig *) samt de i Padua og Verona berømte. Og en Mængde vigtige Bogsamlinger har Klosterne, og mange private Mænd.

Biskoppelige Seminarier for unge Geistliges Dannelse, fornemlig i Padua.

En Agerdyrknings Skole har siden 1761 været i Padua.

Academia Delia i samme Stad er en militær Skole oprettet 1608.

Til Konsternes Bedste ere 2 Maler-Akademier i Venedig og en Borgerlig Arkitekturskole i Padua (Maj 3 Th. 97). Men den største Rigdom for Konsterne i Venedig bestaaer i de mange fortreffelige Bygninger, og i en uendelig Mængde Malerier af den Venetianske Skoles store Mestere. **)

Politie.

Den overordentlige Mængde tilbeelsælle og affkyelige Skioger, det hyppige Snigmorderie, den saa saare beryggede Ureenlighed

*) Beskrevet af den lærde Bibliothekar J. Morelli i en Afhandling Venedig 1774. 8.

**) Majer sæ 2 Th. S. 339/424; men overhovedet hele 1ste og 3die Deel igiennem. Juan Andres Reise 2 Th. Hvids Dagbog Anhang. Foruden Girol. Zanetti's og Thom. Temangas italienske Skrifter i dette Sag (Mensels Litter. S. 202).

hed selv i St. Markus Paladset 2c. 2c. etc. stygge Præg paa Politievaasens Forsatning. *)

Blandt Fattigvaasens Stiftelser udmærke sig Ospitale della Pieta i Hovedstaden. **)

Karnevalet, Regatte eller en Rational-Geitads-Fest, Komedier, Optrin som Dogens aarlige Udfart paa den prægtige Bucentauro, for at formæle sig med det Adriatiske Hav 2c. 2c., Spil, Skinger 2c., alt dette paa den eene Side: og et feugt Land paa den anden Side skyldesgiør Venetianernes Løsing: Panem & Circenses. En kort Skildring af Venetianernes Karakter indeholdes i et Ordsprog: la mattina una messetta, l'opodisnar una bassetta, e la sera una donnetta. (Morgen en liden Messe, Middag en liden Vas, Aften en liden Løs). ***)

Finanzerne. ****)

Totalsummen af de offentlige Indtægter stiger aarlig til 1200000 Louisdor, hver paa 45 smaa Venetianske Lirer. Femte Deel heraf gives Paalæggene paa Consumption af Tobak, Salt, Olie. Alle øvrige Paalæg paa Consumtibilier belø

*) Maier 2 Th. 185/204.

**) Maier 1 Th. 69.

***) Venetianernes Gæder og Skifte beskrives hos Maier 2 Th. 255/330.

****) Maier 2 Th. S. 166-184. og 4 Th. S. Schidger's Briefwechsel 58 B. 230-243. se Brats Magaz. 3m 10 B. S. 211 o. f.

beløbe sig ifkun til Halvdelen imod hine trende. De øvrige Indtægtskilder ere Solde paa Kiøbmandsvares Ind- og Udførsel, Lottoindtægt, Afgift af Immobillier under Titel Decima og Campatico, Tiende af Kleresiet, nogle Statsberjeningers Salsc. Udgiøterne oversige ofte Indtægterne, endskjøndt de egentlige nødvendige Statsudgiøter ifkun fordre $\frac{2}{3}$ af Indtægtens Beløb. Disse nødvendige Udgiøter bestaae i Land- og Søemagtens Underholdning, Statsgields Renter, aarlige Afbetalinger, Lønninger, Arsenalen, Kanalerne, Hovedstadens Belysning, de ved Forbund med de barbariske Magter bestemte aarlige Summer m. m. Den øvrige $\frac{1}{3}$ Deel og mere gaar til de Ti's Raads, Statsinquisitorers og andre Magistraturs hemmelige Udgiøter, men især til Pregadis ugentlige vilkaarlige Penggegaver til Partikuliers. Der er en ikke ubetydelig Statsgield.

At alle Konsumtribulagisterne ere bortforpagtede og Pagterne snarligen blive hovedrige, at Statsindkomsternes Øverste (Savio Cassier) ifkun 6 Maaneder har dette Embede og i den korte Tidielden mangler at samle sig Capital, at der hersker orientalsk Strængbed i Henseende til Kontreband som bringer saa saare mange til Galeisslavestanden for Ubetydeligheder, at det forbærrelige Lotto raser, ere øiensynlige Onder i det Venetianske Finantsvæsen.

Land:

Landmagte. *)

Den Venetianske Landmagt deeler sig i regulære Tropper, nemlig i Tallet omtrent 9000 Ryttarie og Infanterie; og Nationalmiliz, kaldet le Cernide, som bestaaer af de stærkeste og raskeste unge Mennesker i Provinzjerne. Tallet paa disse angives i Meusels Statistik (2te Udg. gab. 1794 S. 362) at være 14 til 15000 Mand; I Majers Skrivt 2 Deel S. 50 at udgiøre imod 30000 Mand; men efter 4de Deel S. 206 eller Oversættelsen af Curti's memoires, siges at man uden Overdriivelse kan antage at Milizen i hele Statens Omfang udgiør imellem 1 til 200000. Alle, saavel de regulære Tropper som Land Milicen, ere overordentligen forsamte; og Krigstugten elendig. Krigsetaten foreslaaes af 2 Savi. Til General udnævnes stedse en fremmed udenlandsk Mand. I Krigstider anordnes ham ved Siden 2 Commissarier, som Senatet af sin Midte deputerer.

(Sav. 3. oiv.) Søenagten. *)

Arsenal et i Venedig er en af Republikens største Merkværdigheder. Dens Strækning er $2\frac{1}{2}$ ital. Mil i Omkreds, omgivet med Vand, og en høj tyk Muur, paa hvilken iasmaalte Graaende
ere

*) Maier 2 Th. S. 47-50. 4 Th. S. 206-8.

**) Maier 1 Th. 61-67 2 Th. S. 50-55. 4. 208-12 og de i Meusels Litter. S. 204 og Anhang S. 111 anførte Skrivter.

ere opførte Bagttaarne. Her er store Forraade af Jern, Tømmer, Tongværk ic., og ethvert Haandværk som behøves til fuldkommen Skibsbygning have her Værksteder; alle Sorter Artillerie, som og Krud, Kugler, Antere, Seil, overhovedet alt hvad behøves til See, saavel som Landfrig forfærdiges her. De Arbeidere som daglig gaae i Arsenalet og af Republiken lønnes ere omtrent 2000, og koster aarlig 500,000 Venet. Dukater.

Vandbeblandet Viin (vin piccolo) have de frit, hvilket koster aarlig omtrent 30000 Venet. Dukater.

Her ligge fletste 24 Krigsskibe med forholdsmeffigt Tal af Galejer, Schebekker, Fregatter og andre Fartøier. Dogadet og Istrien leverer Matroser i Mængde: det faste Lands Provindser ere forbundne i Nødsfald at levere 12000 Mand til Søetjeneste med 2 Dukater maanedlig for hver Mand. Desuden ere mange Her og Stæder i Dalmatien og Frevante forbanden til i Krigstider paa egen Bekostning at udruste en eller flere Galejer; saa at Republiken i det heere kan udgiøre en anseelig Søemagt.

Men Bestyrelsen er egenlyttig og feilsfuld. Oversterne: Generalkapitainen, Generalprobeditor o. s. tages udaf den Venetianske Adels. —

Imblant de herovenfor S. 300 anførte Skrivter om Statsforvaltningen er forglemt:

Memoires historiques & politiques sur la republique de Venise, redigés en 1792. 1-2 Arch. f. Stat. 3 B. 3 S. D Part.

Part. 8. Allgem. Litter. Zeit. 1795. No. 312
313, 1796 No. 21.

Appercu des rapports politiques de la republique de Venise, pour servir de supplément aux memoires historiques &c. — du meme auteur. En Juin 1786. 8.

Historische u. politische Memoiren über die Republik Venedig. Geschrieben im Jahr 1792. Nachgesehen, verbessert und mit Anmerkungen bereichert von dem Verfasser. Aus dem Französ. übersetzt von Heinr. Würzger Dr. d. Philosophie. 1 Th. Hamburg 1796. In der Nutzenbeeherschen Buchhandlung. 214 S. 8. 2 Th. 1 Abth. 1796. 253 S.

Forfatteren af dette Skript er Curti, og det er samme Skript som Majer har bragt i Udsalg (see S. 286).

Fremmedes Kundskab om den Danske Stat.

A new geographical, historical, and commercial Grammar; and present state of the several kingdoms of the world, by William Guthrie; the astronomical part by James Ferguson; illustrated with a correct set of maps, engraved from the most recent observations and draughts of geograph travellers. the 14 edit. corrected and considerably enlarged. London. printed for Charl. Dilly in the Poultry and G. G. & J. Robinson

son in. Patroster Row. 1794. 965. Sider stor
Octav.

Om Danmark, Norge, Island, Grønland,
Færøerne, Lapland, Holsteen handle S. 62-99.
At denne hos Britterne saa almindeligen anseete og
overalt brugelige geographiske og historiske Haand-
bog indeholder mange Urigtigheder, kan følgende
tjene til Exempel paa: Pag. 71 siges at vor
Konge til store Fordeele lader Solbergværket
Coningsburgh drive, at Norge har Dvægsølv,
Svovl og Steenfulminer, Vitriol, Allun og
forskjellige Sorter Mineralier, hvoraf forskjellige
Manufakturere yde Kongen store Indtægter. Pag.
73 tales om Søe-Ormen og andre Søe-Uhyrer
som tilværende. Gunnerus har viist i en Afhandling
i Norske Videnskabs Selskabs Skrifter at man
ej bør troe hvad derom er berettet. — S. 78.
Danmarks Handel er ved Ministernes Uduelighed
og vilkaarlige Fremgangsmaade saa rystet, og
dets Riigmænd ved Regjeringens Despotisme saa
affrækket at dette Rige, der kunde være blom-
strende og rigt, er for nærværende Lid (1794)
en af de meest fattige Stater i Europa;
Disse Omstændigheder hindrer Danmark fra
at blive saa folkerigt som det ellers kunde
blive, om Bestyrelsen var mere mild og billig,
og om passelige Opmuntringer bleve givne Frem-
mede og slige som vilde virke i Landhuusholdnin-
gen og Konsterne. — Samme Side: Engelske
Skuespillere besøge undertiden Kjøbenhavn, hvor
de finde et temmeligt Bifald. — Pag. 79. I Al-

mindelighed hører man i Kjøbenhavn fra Klokken elleve om Aftenen neppe en Vogn rulle igiennem Gaderne. Pag. 80 gives og urigtige Efterretninger om den ostindiske Handels Begyndelse. — Pag. 81 nævnes Rune Indskrifter paa Klipper i Danmark. — Pag. 83 roses den Danske Lov af Christian 5, men derved tages Leilighed til nye Dadel over Despotisme og Tyrantie. Pag. 85: vore regulære Tropper ere 20000 Mand, meest fremmede, eller dog under Befaling af Fremmede Officerer; thi Frederik den 3 var alt for sin Statsmand til at betroe sin Sikkerhed i deres Hænder, som han havde stilt ved deres Frihed (tricked out of).

L Brissots Reise igiennem de Nordamerikanske Stater (den tydske Oversættelse S. 97), fortæller han adskilligt af den ædle Benjamin Franklins Levet. Ved den Leilighed siger han "at han ejer en af Franklins Uoiser 13 Jan. 1763. Strax i Begyndelsen findes deri en lang Liste af Breve, som paa Postcontoiret har været uafhæntet. En fortreffelig Skif, paa hvilken man endnu 1788 ej har tænkt i Frankrig, hvor derimod Brevene efter en vis Tid brandes, uden i Tidenderne at underrette de Personer, til hvilke de ere stilede, derom."

Den ny Franske Kalender, lignet med
den Gregorianske, for Republikens
5te lobende Aar.

(Af Göttinger Taschen-Calender für das Jahr
1797.)

For at spare Rummet er Sammenligningen
kun anstillet fra 5 til 5 Dage, dog at hver før-
ste Maanedsdag i den franske Kalender er sam-
menholdt med den gregorianske, og omvendt.
Republikens 6te Aar stemmer paa lige Maade
med det Gregorianske, altsaa er følgende Sam-
menligning ogsaa brugelig for hele Aaret 1798;
men i Aaret 1799 er den ej længere brugelig end
til Høstjendøgn, da Republikens 7de Aar ender
sig ej med 21 men 22 September, og det ottende
følgeligen begynder med 23 Sept.

An V de la
republique.

Gregoriansk
Kalender.

Vendémiaire

1	.	.	22	September 1796.
5	.	.	26	—
10	.	.	1	October.
15	.	.	6	—
20	.	.	11	—
25	.	.	16	—
30	.	.	21	—

Brumaire.

Brumaire.

1 - 22 October.

5 - 26 —

10 - 31 —

11 - 1 November.

15 - 5 —

20 - 10 —

25 - 15 —

30 - 20 —

Frimaire.

1 - 21 —

5 - 25 —

10 - 30 —

11 - 1 December.

15 - 5 —

20 - 10 —

25 - 15 —

30 - 20 —

Nivose.

1 - 21 —

5 - 25 —

10 - 30 —

12 - 1 Januari 1797.

15 - 4 —

20 - 9 —

25 - 14 —

30 - 19 —

Pluviose.

1 - 20 —

5 - 24 —

10	29	Januari.
13	1	Februari.
15	3	—
20	8	—
25	13	—
30	18	—

Ventose.

1	19	—
5	23	—
10	28	—
11	1	Marts.
15	5	—
20	10	—
25	15	—
30	20	—

Germinal.

1	21	—
5	25	—
10	30	—
12	1	April.
15	4	—
20	9	—
25	14	—
30	19	—

Floreale.

1	20	—
5	24	—
10	29	—
12	1	Maj.
15	4	—
20	9	—

25	14	Mat.	01
30	19	—	21
<i>Prairial.</i>			
1	20	—	02
5	24	—	22
10	29	—	03
13	1	June	23
15	3	—	04
20	8	—	24
25	13	—	05
30	18	—	25
<i>Messidor.</i>			
1	19	—	06
5	23	—	26
10	28	—	07
13	1	July	27
15	3	—	08
20	8	—	28
25	13	—	09
30	18	—	29
<i>Thermidor.</i>			
1	19	—	10
5	23	—	30
10	28	—	11
14	1	August	31
15	2	—	12
20	7	—	1
25	12	—	13
30	17	—	2
<i>Fructidor.</i>			
1	18	—	3

5	-	-	22 August.
10	-	-	27 —
15	-	-	1 September.
20	-	-	6 —
25	-	-	11 —
30	-	-	16 —

Jours comple-			Sluddage.
ment.			
1	-	-	17 September.
2	-	-	18 —
3	-	-	19 —
4	-	-	20 —
5	-	-	21 —

De Danske Søekrigsartikler.

³¹ Sæ: Staten har hidtil havt Krigsartikler som kostede 7 Rigsdaler og vare opfyldte med ældgamle juridiske Termini. Der siges at der nu arbejdes paa en ny forbedret Udgave, som er saa kort og saa fattelig, at enhver Sæmand kan læse og forstaae den, og derved desbedre at vogte sig for Straf. Tak og Berømmelse vorder det Collegium som foranstaltede denne høist nyttige liden Haandbog, og den Mand som udarbejder den." Saa skres Tode Oct. 1790 i sin Balthassa S. 10. Nu ere over $6\frac{1}{2}$ Aar henrundne, og endnu maae Sæmænd, der behøve den for dem gieldende Lovbog, betale den saa dyrt, da ingen lettere eller bedre

bedre Udgave er udkommet. Hoor var deres Eftertanke der besørgede de hidtil giældende Krigsartiflers kostbare Trykning? og i S. 203. N. 62 staaer udtrykkelig "at alle Officerer skulde have dette Søe Krigs Artifels Brev, saavel til Lands som til Vands udi Eje, paa det de ved dets Gjennemlæsning og Overvejelse kunde have fuldkommen Kundskab om de dem selv og deres Underhavende paaliggende Pligter — ligeledes skal enhver Officier som er commanderet om Bord, have dette Artifels Brev, under en Maanedes Gages Forbrydelse, med sig om Borte."

Den bataviske Republik.

(Oversat af Poffelts Europ. Annalen 2 St. 1797.)

Tempora mutantur & nos mutamur in illis.

Paa yderste Ende af det nordvestlige Eydsland, fra Rhinens Munding ud til Nordsoen, boer et Folk, der Aarhundrede igiennem horte til Eydsland, derpaa ved Arveret tilfaldt Europas for-dum mægtigste Konge, Spaniens Philip 2, men utaalmelig over hans Tyrannie erhvervede sig ved den frygteligste Kamp, Frihed, længe spillede en af de første Roller paa Verdens store Skueplads, af sine Sumper dannede et Paradis, gjorde Erobringer i alle Verdens Dele, i Ostindien oprettede et Rigsdomme, hvorimod alt hvad der besiddes i Europa i dets oprindelige Land er en sand Lidenhed.

Dette

Dette oprindelige Land bestaaer af 7 smaae Landflaaber, der tilsammen omtrent er 30 Mile langt og 30 Mile bredt. I Grunden er det ej andet end hvad Flandrerne kalde Polder, det er: et Vandet frastiaalet Land, en Erobring over Soen. Saa lidet rager det op over Søens Klade at Vjet neppe bliver vaer, efter hvilken Direktion Bækkene hidrinde. Næsten alle have de kun kunstige Senge, og ved høje og stærke Dæmninger, hvis Underholdnings Bekostning er aarligen ligesaa stor som for 40000 Mand Krigstroppe, hindres Landet fra at opsluges af Havet. En Storsultan gjorde engang den Erusel: "naar Kræmmerne gaa eders Fortred, saa skal jeg sende et Korps Pionniers for at lade deres hele Land fæste i Havet." Der er ej nogen anden Stat mere imod hvilken sliq Erusel kunde gives.

Ej heller er, næst Arabiens Ørkener, noget ufrugtbarere Land end dette. Det har ej Brod, ej Salt, ej Viin, ej Brænde; ej eengang Stæerne nok.

Og dog boe i dette usle lidet Land, hvis hele Klade Indhold ej beløber over 625 Quadratkil, næsten 2 Millioner Mennesker, efter en først i forrige Aar optaget Befolkningsliste; nemlig:

1 Geldern	217,828
2 Holland	828,542
3 Seeland	82,212
4 Utrecht	92,964
5 Friesland	161,513
6 Over	

6 Overijssel	135060
7 Groningen	14553
Drenthe	39673
Hollandst Brabant	210723
	1873074

Det er oversaaet med en Mængde store og prægtige Stæder. Først sidste Krig besad det ligesaa mange conventionelle Rigdomme, ligesaa unaadelige Forraader af Handelsvare og Levnetsmidler som Europas meest blomstrende Stater. Uden den uhyre Anstrængelse, hvorved England fravandt det Overmagten, skulde den hele Verdens Handel have kommet i dets Hænder. Skiondt Naboe med denne Magt, der ej havde anden Politisk end Handels Forbinderss Udvidelse, ej anden Bestræbelse end de øvrige Staters Handels Undertrykkelse, havde Holland — hvilket Naavn den hele Forening af de 7 Stater førte efter den betydeligste blandt dem — dog stedse vedligeholdt en Rivalitet med England, og kunde gielde for Europas anden Handelsmagt.

Dette Land, som blot avler Smør og Oste, have ved sin Handel gjort alle Verdens Lande til sine Skyldnere. Det havde, som før anmærket, ej noget Træ; og dog var Havet bedækket med dets Skibe; dog folgte det en uhyre Mængde Bygningstømmer til Portugal og Spanien. Det har ej Korn — blot i Provinzjerne Utrecht og Geldern voxte omtrent saa meget som disse frugale Beboere for sig behøve; og dog folgte det i stor Mængde til andre Lande; det har ej en Wiin-

ranke,

ranke, og dog blev det en umaadelig Handel med Wiine og Brændeviine. Det havde ej en Aars af Bergværk, og dog vadede man i Guld og Sols. Kort, for at give Begreb om Hollændernes samtlige Ind- og Udførsler, maatte man fremstille Fortegnelse over alle tænkkelige Handels Gienstande. Man plejede at sige om det: Norge er dets Skov, Rhinens Bredder og Garonnes, dets Wiinhaver, Slesien, Polen, Sachsen, Spanien og Island dets Skæffierier, Pommern og Polen dets Kornmarker, Indien og Arabien dets Haver.

Længe var og denne Republik ved dens Magt frygtelig. Formedelsst dens Gæ- og Handels-Interesse stod den stedse i umiddelbare Forhold med Nordens Magter. Mere end engang spillede den i bemelte Magters Krige en afgjørende Rolle, og udgik stedse til Slutning med den eene ønskede Fordeel, den nemlig at have vedligeholdt Ligevægten og gienfærdig Uafhængighed imellem bemelte Magter. Hoi Meening om sin Vælde og den meest uindskrænkede, den meest begunstigede Handelsfrihed paa alle Nordiske Bander, fra Archangel indtil det inderste i den Finske Havgugt, var og Frugterne heraf. Efter disse vise og faste Grundsætninger reddede det Danmark under Frederik 3die og tilbageholdt Karl Gustafs urolige Vresyge. Denne Diversion til Gæst fik Polen, der var nær ved at underligge, igien reist, beslyttede Danzig for en den siden overgaaet Skjebne, og medførte Omstændigheder der gjorde Freden til Oliba nødvendig. Da Danmark siden

pilde angribe Sverrig og det Gottorpſke Huus, flukte Holland ved ſammie Middel Ufurpations-
Manden, og tilbagebragte Ligevægt i Nord ved den
Travendallſke Traktat.

Dette var Republikens ſkionne Dage. Men
da den derefter ved den Spanſke Arvekrig afle-
dedes fra den eeneste ſande Gienſtand for dens
Politik, tabte den efterhaanden al Indflydſe paa
Europas Nord, uden at erholde nogen i Syd.
England, ſom med hemmeligt Nag ſaae Holland
endnu at giøre ſig Herredømmet over Havet ſtrik-
digt, paatog ſig i denne Krig to tredie Deele af
Omkoſningerne til Vands, og lod derimod Hol-
land tage lige Andeel i Omkoſningerne til Lands;
Derved Inffødes det Engelland at ſaae Republi-
kens Svemagt formindſket i lige Forhold med
dens egen Svemagts Tilvæxt; og fra den Tid
gik hiins Fald og dennes Stigen frem i ſtorre
Forhold end den forſte Progression. *)

Den utrechtſke Fred (fra Aaret 1731) er
altsaa en ſand nærmere Epoche til Hollands For-
fald. Med uhyre Omkoſninger havde det ført
Krig i 11 Aar for at bevare Spaniens Beſid-
dele for Huſet Øſterrige; og alt hvad det ende-
lig vandt derved, var den Kettighed, at beſætte
nogle Fæſtninger i de øſterrigſke Nederlande, for
at man kunde have en Formuur. Naar der be-
høves Aarhundreder og de ſtorſte Anſtrengelſer til
at opbielde en Stat, ſaa er Ti Aar og ethvert
gryot

*) Betrachtungen über das politiſche Syſtem von Eu-
ropa, von Zavier. 9 Kapitel.

grovt Uffstod mod Politifens sande Grundfæ-
ninger allerede nok til at styrte den. Siden den
Tid forsvandt de Hollandske Flaader; in-
gen Tromp, ingen Kuyter, ingen Oydam
viste sig mere; Engelland alene bedækker alle
bekiendte Have med sine Eskadrer, og opfoger
endnu ny Have for derpaa at udøve sit Herre-
domme.

Historien fremstiller os adskillige Exempler
paa, at en Stat der var falden, har igien hæ-
vet sig; men dette tør Holland ikke haabe.
For det første er dets Styrke ingen indvortes
Styrke; den bestaaer alene i rede Wenge, er
følgelig overmaade usikker. Og desuden var
dets Forsald fra Begyndelsen af dette Warhun-
drede ingenlunde vilkaarlig; det laae i Ti-
gens Natur. — De øvrige Nationer lærte
bedre at kiende deres Interesser.

For nu at vurdere det Tab i sit fulde Om-
fang, som Holland leed derved at andre Na-
tioner bleve fligere, er det Umagen værd
her i kort Begreb at vise hine precære Ki-
der til Hollændernes umaadelige Rig-
dom, og som efter alle Tings Gang
esterhaanden udtørres.

1) Deres Manufaktur. Der var
en Tid da der ikke var Manufaktur nogensteds
uden i Nederlandene; Alle Sorter uldne
Tøjer blev der forfærdigede, og Fladren vandt
derved store Rigdomme. Men lidt efter lidt trak
de fleste Fabriker sig hen til de Hollandske
Neder.

Nederlande, især i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Næsten i hele Europa bar man paa denne Tid intet andet Klæde end Hollandsk. Ogsaa i Linnebevæbning havde man og bragt det til største Fiinhed. Fremdeles var her i lang Tid Boghandelens egentlige Hiemstaad; de Hollandske Udgaver havde i Skønhed og Rigtighed Fortrin for alle andre. Hertil kom endnu enkelte Grene, der vel synes smaa, men dog i det hele aflastede en betydelig Besvinst, f. Ex. de Hollandske Tobakspiber ic. Men fra Begyndelsen af det 18 Aarhundrede fik denne hele Forhøvelses Green et Stød efter et andet. Først fremtraadde den berømte Finances Minister Colbert i Frankerige, og blev Skaber af et hidtil ubekiendt Manufaktur System. Ogsaa Engellænderne vilde ikke mere bære deres Penge ud af Landet. Den store Sætning, at en Nation handler udføgt naar den kober Manufakturarbeider, som den selv kunde frembringe, trængte med Magt ind i alle Kabinetter. Selv de, der længst havde henstumret i deres gamle Døsighed fik da endelig Vinen op i den sidste Halvdeel af dette Aarhundrede. Hvilke uhyre Summer maatte Hollænderne ikke tabe derved.

2) Deres Fragthandel. I Middelalderen havde mange Nationer den barbariske Grundsatning, at de hverken vilde afhente de fremmede Vare som de trængte til, eller udføre hvad de selv havde tilovers, men de ventede rolig til Fremmede

Fremmede kom, der tilførte dem hine eller afliøbte dem disse. Saaledes gif det til, at selv de nuværende Haveris Eneherkere, Britterne, maatte i Krigstogs-tiderne lade sig bringe til Palæstina paa Genuesisk Skibe. Dette Phlegma eller denne upolitiske Eerskyldighed hos alle de andre Nationer førte ingen sig mere til Nytte end Hollænderne: Fra Enden af det sextende Aarhundrede havde de ligesom forpagtet den hele Søehandel og drev en almindelig Kommissions-Handel (commerce oeconomique); fra Frankrige hentede de f. Ex. Vine og folgte dem til Engelland &c. &c. Indtil Midten af forrige Aarhundrede vare de Verdens almindelige Bogmandskarle: Ikke allene fortjente derved Tusende af Skibskapitainer og Kjobmænd uhyre Penge, men de havde derved tillige det største Antal af øvede Matroser, og følgelig den mægtigste Marine i Verden. Endelig opvakte først Engellændernes Jaloufie: Cromwell gav den berømte Navigationsacte, hvoraf det var en Grundartikel, at ingen Nation maatte bringe noget andet til Engelland end hvad der var frembragt i deres eget Land. Til ingen Nation sigtede denne Forordning saameget som paa Hollænderne og ingen traf den saa haardt som dem. Snart fulgte andre Magter Engellands Exempel. I Frankrige tilstod Colbert indenlandskt Skibe stor Godtgjørelse i Tolden. Ogsaa Sverrig udgav sin berømte Produkt Plakat. Nu beholder Hollænderne kun Middelhavet og Østersøen, hvor man enten endnu ikke er oplyst nok eller

Arch. f. Stat. 3 B. 3 S. 3 endnu

endnu har for faa Skibe. I Aaret 1769 var endnu en heel Trediedeel af Ostersøes Handelen i Hollændernes Hænder. I de nyeste Tider forvinskede sig ogsaa denne Green af Søehandelen for dem, i samme Forhold som den engelske her tiltog; af 9,734 Skibe, der i Aaret 1790 gik igiennem Sundet var kun 2009 Hollandske og derimod 3,788 Engelske. Ogsaa heri var det sidst afvigte Aar et skrækkeligt Aar for Hollænderne; 12,113 Skibe løb igiennem Sundet, deriblandt vare 4,455 Engelske, og et Hollandsk.

3) Deres Renter. Da Hollænderne ved deres forrige umaadelige Handel opdyngede saa uhyre Penge-Masser, begyndte de at anlægge store Summer i udenlandske Fonds. Paa saadan Maade havde de i Aaret 1765 allene i Engelland staaende imod 400 Millioner Gylden; *) en uhyre Summa, der, naar man kun regner

*) Dette var een af de Aarsager, hvorfor Holland i de nyere Tider efter Frederik den Stores Udtryk var en Schaluppe der var bundet til Britanernes Skib. I hiine Summer af 400,000,000 Gylden laae for største Deel de fornemste Statsmedlemmers Formue og de adskillige enkelte Regjeringers i Provindserne. Ogsaa de der ikke havde Interesse nok for Handelen for desaaarsag at frygte for en Krig med Engelland, maatte dog frygte en Nationalbankerot af den sidste, de vare derfor af høj personlig Interesse tvungen til at staae, heller at taale alt af Engelland end at bryde med dem, ja endog maatte de ønske dem Roe og Velstand. Forholdet mellem begge

regner tre Procent gjør aarligen et reent Beløb af Renter af 12 Millioner Gylden. Udmædelige Summer vare især ogsaa anlagte i Frankrige — — —. Ell denne saa magelige Maade at vinde Penge i Svøne kom endnu

4) Deres Vexelvæsen. Ved deres Fragthandel blev Hollenderne Verdens almindelige Bankører: hvad alle andre Nationer i Europa havde at afgjøre indbyrdes blev bragt i Rigtighed ved Hollandse Vexler. Regner man endog Procenterne nok saa ringe, saa kan man dog, naar man betænker hvor mange Millioner der paa denne Maade,aar ud og aar ind, gik igiennem Hænderne paa Hollenderne, gjøre sig Begreb om hvor uhyre meget denne Penge Kilde gav af sig. Men ogsaa denne har tabt sig meget, siden alle Lande i Europa fik indbyrdes umiddelbar Handel.

Men de allervigtigste Kilder til Hollands overalt berømte Rigdom var deres Fiskerier og Kryderie Monopol. Om hver af disse skal her tales i Besynderlighed. Altsaa

5) Deres Fiskerier. Man inddeeler den i det store og det smaa. Under hiint forstaaer man Silde og under denne, Hvalfangsten. Begge har fordm bragt uhyre Summer til Holland

22

ge Stater var altsaa det modsatte til Forholdet mellem Privatpersoner. Her plagede Skibsnæren Kvaldøren og denne var i Afhængighed af hin. G. Savier paa anførte Sted.

land: men sikkert gav Sildefangsten 9 Millioner Gylden af sig.

a) Det store Fiskerie. Hvert Aar ved St. Hans Dag kommer der en uhyre Sværm af Sild fra Nord, Hvalfiskene drive dem i stor Mængde forved sig fra yderste Nordkande. For omtrent 400 Aar siden gik de i Østersøen og i Freintiden en anden Vej, og nu trække de fra de Skotlandske Øer, langs med den østlige Kyst af Storbritannien til Yarmouth; allerede i ældre Tider lagde Nederländerne Vind paa denne Gangst: I Midten af fjortende Aarhundrede opfandt en nederlandsk Fisker en egen Maade, at gielte og salte Fiskene, som giver dem en bedre Smag; Fra den Tid af beholdt de deres Monopol. Det hele øvrige Europa vante sig til de Hollandske Sild. Fra 1560 gik hvert Aar omtrent 1000 Sildebysker ud. I Aaret 1610 blev der 1500 forstikket; et Aartiende sildigere løb der endog 2000 ud. Ved dette Tal blev det længe, man regner at de Hollandske Kjøbmænd havde aarlig 2 Millioner Gylden reent Gevinst deraf, og desuden havde 450,000 Mennesker Leve-Brød derved. Men ogsaa denne overordentlige Belsignelse varede kun til Begyndelsen af dette Aarhundrede; men lidt efter lidt tænkte ogsaa andre Nationer paa at bruge denne Handelsgreen; allerede i Aaret 1736 faldt Tallet af de Hollandske Sildebuiser til 300; i Aaret 1779 løb der kun 162 Skibe ud paa denne Gangst, og siden

iden Holland kom i Krig med Storbrittanien, ligger den ganske.

b) Det lille Fiskerie. I de ældste Tider kiendte man ikke de Dyr-Koloffer man kalder Hvalfiske, der har hjemme længst hene mod Nordpolen. Spanier fra Biskaya vare de første, som for omtrent 300 Aar siden opdagede, at disse Uhyrer kunde bruges paa mere end een Maade, og gjorde sig en Handtering af at fange dem. Hollænderne lærte dem det af. I Aaret 1614 oprettede de et Hvalfiskefangst Kompagnie, men som siden skildtes ad. Endnu i de nyere Tider stilledes mod 150 Skibe ud; men fra 1758 ikke over 139 og fra 1772 bestandig kun under 100. Man behøver neppe at anmærke, at den nuværende Krig med Engelland, hvis Seemagt ogsaa hersker i de nordiske Bunde, ligeledes har givet denne Green af det Hollandse Fiskerie et dødeligt Stød.

Men Hollændernes vigtigste Guldfilde var

6) Deres Kryderiemonopol. Dette Monopol gav dem Besiddelse af de Mosukkiske Øer, de eneste Lande i Verden der levere Kryder, Pelliher, Muskatnødder og Muskatens blomme for Handelen. Desuden fik de ved Ceylon den bedste Kaneel der er at faae. Java, Sumatra og Malabar leverede dem Peber. Endnu i Aaret 1780 beløb den aarlige Afsetning af Kryderie sig overhoved til 11,121,500 Gylden. Heraf beholdt de som reen Gevinst den uhyre Summe af 7,602,000 Gylden. — — —

”Naar

”Naar nogen Minister hos en handlende Nation kaster et Bie paa det Hollandske oostindiske Kompagnies Handel, sagde dengang Britten Makintosh, og tillige tænkte sig alle de Følger en Nation som den Brittiske kan drage deraf, hvilket stort Rum af politiske Spekulationer maa da ikke aabne sig for ham.” Man veed imidlertid at Pitt gjorde disse Spekulationer med stort Held. Saa snart Holland tog Deel i Frankriges Krig mod Storbrittanien, undtog det sidste det uden Umage næsten alle dets værgeløse Kolonier i Ostindien. Det afrundede store Frankrige, hvortil Mængde Mæring flyder ud af Tusende Kilder kunde maafe endnu efter dens agrariske Løbs Prædikanterens System give sine Kolonier i Ostindien og Vestindien til Pris, og som agerdyrkende Nation, der havde intet andet Erts end Jern (til Plovjern og til Bajonetter) dog vedblive at spille om ikke en glimrende saa dog en frygtelig Rolle: men hvad vilde det lille ugle Holland være, hvis det mistede Handelen, den eneste kilde til dets Velstand? Og hvad var dets Handel hvis det ikke havde sine Besiddelser uden for Europa? . . . Aldrig svævede en Stat i en mere frygtelig Krise.

Denne Krise, som vist nok nu er i dens heftigste Moment, har længstiden været forberedet. Udskillige af Hovedkilderne til den Hollandske Rigdom maa tte — som vi saae — nødvendigt udterres ved Tidens Vold, der medfører en stedse varende Forandring af alle Ting. Men en i

der

det mindste ligesaa væsentlig Grundaarsag til Hollands Forsald laae i deres Constitution. Da der nu aabner sig en ny Hoved-epoche for deres Constitution, saa er det vel ikke uinteressant, for tilbørlig at bestemme Værdien af det vigtige Værk, hvormed den Bataviske Nationalforsamling nu er bestieftiget, at vi her levere en kort

Historie af den Hollandske Stats Forfatning.

I den Strækning af de 7 Provindser, der i de nyere Tider dannede de forenede Nederlandes Republik, boede for Christi Fødsel en Nation, der kaldtes Belgier *), rimeligviis ingen Tydskere men som havde det Sprog, der nu tales i Bretagne.

Efter dem rykkede Bataverne derind, hvilke af Romerne, Verdens-Tyrannerne selv, agtedes for deres Tapperhed. Frie for Skatter og Afgifter, brugte man kun disse, liig Waaben og Pile, til Krigs-Brug. **)

Efter Karl den Stores Tider kom de nuværende Beboere, der rimeligviis vare nedersachsiske Kolonister, i disse Lande. Udviklingen af deres selskabelige og politiske Tilstand var i hele Middelalderen ligemed det hele

*) Cæsar de bello gallico I.

**) Tacitus de moribus german. 29.

hele øvrige Tydsklands: men det egne Locale frembragte ogsaa snare Forskielligheder i Kulturen, der havde stor Indflydelse paa den politiske Tilstand. *)

Enhvert af disse Lande havde sine egne Regenter: Holland havde sine Grever, Geldern sine Hertuger, Utrecht sin Erkebisp. Men disse Regenters Magt var ikke uindskrænket, de havde tillige Stænder ved Siden af sig.

Efterhaanden uddøde Souverænerne. Hertug Philipp den Driftige af Burgund fik, ved Ægteskabet med Arvegrevinden Margaretha af Flandern, de Grevskaber Flandern, Artois, Nevers, Rhetel, Salins og Mecheln. Denne første Stamme fik i 100 Aar en Tilvæxt af næsten det hele Nederland. Den sidste af denne burgundiske Stamme paa Sværdsiden, Hertug Karl den Driftige, efterlod sig kun een Datter, som blev gift med Erkehertug Maximilian af Østerrige, der siden som tydsk Keiser blev den første af dette Navn. Den eeneste Søn af dette Ægteskab, Philipp, formælede sig med den spanske Kron-Prinsesse Johanne og foranledigede disse Landes Forening med Spanien.

Philipp's Søn, Keiser Karl den V. havde den store Plan, efterhaanden at forene alle nederlandske Provindser, hvoraf

hver

*) S. herom og om det følgende Spittlers Entwurf der Geschichte der europ. Staten. Th. 1.

Hver havde sin egen Forfatning og egne Love, til een Stat; men da han var født og opdraget i Nederlandene, som han stedse havde en udmærket fortrinlig Kierlighed for, arbejdede han kun langsom og lempelig derpaa. Da han traadte tilbage fra den store Skuepladses Tummel, fulgte hans eeneste Søn Philipp den anden ham i det spanske Monarkie; denne blev herved Herre over Nederlandene. Imidlertid vedblev her dog altid den gamle Lands Frihed; hver Provinds holdt sine Landdage, f. Ex. Saerland i Middelburg, Friesland i Leuwarden &c.

Nu begyndte Reformationen i disse Lande, og gjorde stor Fremgang. Philipp II., en suveræn Tyran, fuld af Bigotterie, vilde quæle dette formeente Kætteri i Gudselen. Ved Indførelse af det Tridentiske Conciliums Beslutninger, og ved at oprette flere Bispedømmer, vilde han forsvare Religions Uniformiteten paa Landets Friheds Befæstning: han lagde Grund til Inquisitionens Anstalter, som man med ringe Umage kunde give den spanske Inquisitionens Skarphed og Hensigt.

Alle Nederlander havde en Mængde Klager mod den spanske Regiering: Adelen opsatte en ærefrygtsfuld Ansøgning til hans Majestæt, foreslagde hvad de havde at besvare sig over, og bad at det maatte blive afhiulpet; men Philipp holdt det ikke værdig at tages i Betragtning. Nu begyndte den store Hob, hvori mere Religions- end politiske Lideer gjærede, at rase; Billed-

Storme

Stormerier opstod: saameget imidlertid nogle af de Store befordrede dem, saalidet var andre tilfreds dermed; thi mange af de fornemste af Modpartiet vare ibrige Katholiker; de vilde bevare deres Fædres Troe, men tillige Landets Konstitution.

Despoten, vant til at gjøre alt hvad han vilde, stikker nu Hertugen af Alba derhen med militærisk Magt. Paa første Efterretning om hans Ankomst tager en stor Mængde Flugten, og deriblandt Prins Wilhelm af Oranien (indtil den Tid Statholder i Holland, Seeland, Utrecht) og hans Broder Ludvig af Nassau. Der sættes en Rebellsions Ret, som paa Albas Bink myrder og slagter; Greverne Egmond (Statholder i Flandren) og Horn (Admiral og General-Capitain) døde paa Skafottet. Næsten alle de Store flye, deres Godser sælges og Soldaterne betales af de derved udkommende Penges. Nederländerne skal saaledes, efter Despotismens snildtberegne System, selv betale sine Lønser.

Allerede synes Alba, efter et sex Aars bestandigt eensformigt Tyrannie, at have fuldendt sit Værk, men i det han vil indføre et nyt Skatte System i alle Nederlandenes Provindser bringes derved alle Indvaanerne med et i Oprør. Her havde alle, uden at Religionsforskjel kom i Betragtning, eens Interesse; Riismanden saavel som Godsejeren maatte blive odelagte naar det nye Skatte System kom i Gang, og paa Stændernes

Læse

Exactions Ret blev der nu ikke tænkt. Med almindelig Glæde hørte man derfor den Efterretning om "at et Partie Udvandrede, der stakkede om paa Seen, havde mod al Forventning haft den Lykke at bemestre sig Seehavnen Briel."

Her først (1572) begynder de nordlige Nederlandtske Provinsers sande Insurrektion: den fik ogsaa strax en vis ordensmæssig Gang, da Stænderne af Holland for sig selv samledes i Dordrecht, kaldte Prinds Wilhelm af Oranien til deres Statholder, og bevilgede ham Penge til at huerve Tropper for. Imidlertid erklærede de dog at være troe Underfaatter af Kongen af Spanien, og kun vilde fægte mod hans Gouvernør.

Midt i Krigens Storm, der allevegne brød ud, gik Alba tilbage til Spanien. Da hans Eftermand, Ludvig af Requesens søgte at bruge mere Sagtmodighed, var ikke allene al Tillid tabt, men Generalgouverneuren ikke mere Herre over hvad han vilde gjøre; thi hans Soldater, der ikke fik deres Løn, foreskrev ham ofte Love. Allerede nu gik Hollænderne og Selænderne saa vidt, at de overdrog Prindsen af Oranien al den Magt som en Chef maae have i stige Tider. Saaledes stod det til da Requesens døde.

Førend endnu hans Eftermand, Helten Juan d'Austria ankom, udbrød de vildeste Uroligheder blandt de spanske Soldater, hvorved de sydlige Provindser leed endnu mere end de nordlige, og
især

især Staden Antwerpen var et Billede paa den gyseligste Udelæggelse. Næsten alle nederlandske Stater forenede sig derfor (1576) ved Pacificationen af Gent, med Stænderne af Holland og Seeland om at skaffe de fremmede Soldater ud af Landet, paa en General-Landdag, der med første Skulde holdes, at anordne Religions Sagerne, og at suspendere alle Poenal Edikter, til alt ved hiint almindelige Convenent var afgjort og alt nyt indrettet; Juan d'Autria sanctionerte endelig selv den Gentiske Forhandling ved det saakaldte edictum perpetuum. Man lovede at erkjende ham som General-Converneur saasnart de fremmede Tropper havde forladt Landet; men Stænderne af Holland og Seeland vilde ikke gjøre det førend de gamle Lands-Beboerlinger vare hævede og National-Rettighedernes Fornærmelse vare afhiulpsne.

Men det viste sig snart hvor lidt oprigtig Juan d'Autria meente det: selv de sydlige Stater begyndte da nu Krig mod ham. Han døde Aaret derpaa; ham fulgte som General-Gouverneur Hertug Alexander af Parma.

Det unaturlige i de nordlige og sydlige Provindsers Union gjorde sig imidlertid mere og mere følelig. I hine var den ny Læres Partie det triumpherende; i disse var det Katholske Partie det herskende. I hine var Geistligheden som Stand gandske fortrængt; i disse var Abedernes Partie det mægtigste og meest velhavende. I hine var Prins Wilhelm næsten

sten uden alle Rivaler, ene den birlgerende Mand; i disse var mangen stor Familie, der i Rigdom og Magt agtede sig lige ved Prindsen af Nassau: ved hemmelig Foranstaltning af Prindsen blev derfor (den Gheftiske Union, som det heed, usorfrænket) i Utrecht (d. 20 Jan. 1579) sluttes en Partikular Union mellem de nordlige Provindsen. Ved en besynderlig Sammentrefning af efterfølgende Begivenheder, blev denne Acte blot tilfældigvis Grundforsatnings-Lov for et Souveræn Stats-Legeme, nemlig de forenede Nederlandes Republik.

De sydlige Landstaber, hvor den katolske Religion herskede, hængte sig igien ved Spanien. Fra nu af fik de Navn af de katolske, eller spanske Nederlande, og efter den Utrechtiske Fred, hvorved de kom til Østerrige, kaldtes de østerrigske Nederlande. Efter at den franske Republik i denne Krig, i det første Kædetog 1792 havde erobret dem, og i det andet 1793 igien mistet dem, bleve de anden Gang igien erobret af deres Arméer i det tredie Kædetog 1794. Siden blev den franske Republik i Besiddelse af dem, hvilken de to Hoved-Fæstninger Maastricht og Luxemborg forstærkede om. Ved Nationalkonventens Beslutning af 1 Oct. 1795 bleve de erklærede for væsentlige Bestanddele af den franske Republik, og indlemmet deri efter Inddeling i ni Departementer. Ved de ny Freds-Forhandlinger mellem Frankrige og Storbrittanien gjorde, som bekendt, den Franske det til en absolut Betingelse

tingelse for Freden, at disse Provindser bleve dem afstaaede, og de andre vilde: at de skulde tilbageleveres til Østerrige.

De nordlige Provindser, der siden blev de forenede Nederlandes Republik, og efter deres nyeste Revolution kaldet den bataviske Republik var nu, ved den Utrechtske Union, for evig forenede, dog uden Tab af hver enkelt Provindses Souverænitet; Krig, Fred, Skatte, Skulde (en Grundlovske for Nationen) nu ikke afgjæres ved de fleste Stemmer, men ved samtlige Stemmer; indenlandske Statsforretninger skulde hver Provinds for sig indrette uafhængig af de andre, kun Mynten skulde i alle Provindser være eens; Stridigheder mellem enkelte Provindser skulde afgjæres ved de andres Medling.

Da de paa saadan Maade forenede 7 Provindser kun skulde virke i Forening, og havde den store Krig at føre med det paa den Tid almægtige Spanien, saa maatte de samles for at raadslaae om de nødvendige Forholdsregler. Alle 7 Provindser stilledes siden Deputerede af sin Provinds, hvor saamange den vilde, dog saaledes, at alle Afsendte af samme Provinds — atter noget unaturligt — havde kun en Stemme. Det Sted hvor de skulde forsamle sig, blev ikke bestemt: første Gang samledes de i Utrecht, siden i Weiddeiburg, Delft &c. og endelig blev Haag deres almindelige Sæde.

Disse

Disse Deputerede til at besørge den helle Republiks Anliggender, de saakaldte General-Stater (Vergadering der Staaten Generaal of Algemeene Staaten) var altsaa i Grunden intet andet, end Deputerede fra de enkelte Provindsers Landdage; nøjagtig det samme, som de Ufsendte fra de tydske Kyrster og Stænder ere i Regensborg; altsaa intet engelsk Parlament; intet fransk National Convent. Dette maatte i alle Stykker handle efter deres Souverainers; Landdagens Forstrifter. . . . Ved Siden havde de Statsraadet (de Raad von Staate) der egentlig var den Fuldbyrdende Magt og havde 12 Medlemmer, hvoriblandt Holland for sin overvejende Størrelse udnævnte 3; Seeland, Friesland og Groningen hver 2; de øvrige Provindser hver een.

Disse Deputerede, som kaldes General-Stater stilles i Begyndelsen ad, naar deres Forretninger vare besørgede; men fra 1592 var deres Sammenkomst en bestandig Rigsdag; ogsaa hert lignede altsaa Forsamlingen den tydske Rigsdag i Regensburg. De Deputerede havde deres bestemte Diætpenge; men da disse vare meget ubetydelige (Holland, f. Ex. betalte 4 Gylden for hver Dag) saa valgte man dertil Mænd der mere tiente for Vre og den Indskydelse de derved havde end for Penge. De fik ikke allene deres almindelige Instrux, men i vigtige Tilfælde maatte de desuden forespørge sig hoed de skulde bestemme; derved kom nødvendig en stor Fængselsomhed

sonhed i Forretningerne. Besluttede de noget uden Forespørgsel, saa maatte de under Straf at miste Hovedet være ansvarlig derfor. Aldskillige Gange prøvede de paa at blive Souverains: allerede i det første Aartiende efter den utrechtske Union erklærede de sig for den højeste Øvrighed, og begyndte at handle saaledes. Men siden blev det formelig afgjort, at de ikke vare Landets Herrer men dets Tjenere. En mægtig Variant! — Dog havde de visse Tegn paa Uafhængighed. I deres Navn bleve Gesandter bortsendte eller accrediterede, ligeledes Krig erklært, Freds og andre Traktater sluttede ic. I nogle Stykker vare de virkelige Souverains: de beherskede Republikens samtlige Undersaatter, som derfor heed Generalitets Lande, som og disse Nederlandes Besiddelser uden for Europa. Hver Dag, ikke engang Søndagen undtagen, forsamlede de sig i Haag i det saakaldte Hof von Holland, de gamle Hollandske Grevers Pallads. Præsidentsskabet stiftede hver Uge og gif rundt. Kun Stats-Sekretairen, der her kaldes Raads Pensionær af Holland, vedblev bestandig.

Den sande Souverain i de forenede Nederlandes Republik var altsaa Landdagene; men Generalstaterne syntes mere at være det. De sidste blev og kaldte høchmögende Herren, de om Landdagene mødende heed kun grosmögende eller kun mögende Herren.

Saaledes saae Hollands Statsform ud efter Patrioternes Ønsker. . . . Men efter at de syv Provindser

Provindser strax efter den Utrechtiske Union havde gandske losrevet sig fra Spanien, indsneg sig i Tidens Længde, isteden for den forkastede Konge, et Væsen af en egen Art ind i deres Constitution, der først førte Navn af General-Capitain, men siden Arvestatholder. I mange Punkter var denne Arvestatholder som Konge: Han bortgav f. Ex. alle Poster ved Landarmeen og ved Flaaden; i Disputer, der angik alle Provindser, eller naar ingen eenstemmig Forslaaelse kunde erholdes hvor samme var nødvendig, tilkom det ham at give Udslaget; han havde den høieste Rang over alle enkelte Personer i den hele Republik. Men i andre Henseender derimod var han blot Statsbetient; i General-Staternes Forsamling havde han ikke engang en Stemme; ogsaa paa Landdagene havde han intet at sige, uden for saavidt han som Godseier var Repræsentant for adskillige Provindser.

Da i de nyere Tider næsten alle Mystelser i Holland og selv den nyeste Revolution, hvormed denne Stats Historie begynder en gandske ny Epoche, havde deres Grund i Arvestatholderens Forhold til Republiken, saa er det vel Umagen værd her fort at udvikle, hvorledes denne Konge uden Majestæt dannede sig.

Ved den store Opstand, hvortil Hollanderne saae sig nødte til formedelsf den spanske Regierings Tyrannie, traade, som vi saae, de 7 Provindser, der siden udgjorde de forenede Nederl. Arch. f. Stat. 3 B. 3 S. 21 a lant

landes Republik, sammen og opsigde deres forrige Souverain, Kongen af Spanien, Lydighed. Hver Provinds vilde efter den Tid regiere sig selv. Fra nu af kom Souverainiteten til Standerne eller Landdagene; og saaledes blev det til de nyeste Tider. . . . Men da de fandt for godt at virke med samlet Magt (til hvilken Ende de havde sluttet den Utrechter Union) saa var det nødvendigt at de udnævnte en Admiral for Sømagten og en General for Landarmeen. Den Tid var en Greve af Nassau Dranien (Wilhelm I.) Gouverneur i Holland, og han og de øvrige af hans Huns havde taget Partie mod Kongen; Kommando over Krigshæren blev ham overdraget. Denne Mand, med en sand Kommerciel, førte det med stort Held. Spanien skielvede for ham og lod ham styde ihjel af en Morder. De forenede Stater overdrog nu Kommandoen i Krigen til hans Son Moriz af Nassau, der gjorde Epoche i de nyere Tiders Krigskunst, besejrede berømte Felt herrer, og gjorde den lykkeligste Modstand. Fra Begyndelsen af Insurrektionen vedblev Fyrsterne af dette Huns Kommandoen, og tilføjede sig den ærefulde mynsterste Fred, hvori Republiken ikke allene beholdt alt, hvad der horte til Omfanget af de 7 forenede Provindser, og hvad de havde borttaget fra Spanierne uden for Europa, men og for hvervede et Stykke af Brabant, Hertugdømmet af Limburg og Flandern, som og Rettighed til at sperre Schelden. . . . Efter den første Hensigt

fulde

skulde altfaa Arvestatholderen være Republikens Generalissimus og Storamiral.

De 7 Stater havde tidlig bemærket, hvor ulykkelig en Regieringsform Aristokratiet var. De fandt derfor nødvendigt at udsylde det Hus, der var opkommen ved det at de havde forkastet Kongeregiering, og tog disse Fyrster til deres besynderlige Statholdere over de enkelte Provindser; paa denne Maade bleve de tillige Surrogater for de forrige Konger. Den hele Union havde nu deres Rigsdags Samlinger kaldet Generalstater, og en Chef, der havde Lighed med den forrige Konge. Saaledes var det i Aaret 1648. Prinserne af Oranien vare de Oberstkommanderende over Armeen og Flaaden, Statholdere i de enkelte Provindser, og Generaldirektører for den hele Union.

Men strax efter den Wynsterste Fred opkom heftige Tvistigheder imellem Statholderen og Provindsen Holland, fornemmelig Staden Amsterdam, der altid har føelt sin Overvægt, angaaende Landarmeens Reducering. I Folge en Beslutning af Generalstaterne, hvoraf de fleste vare af Oranierpartiet, skulde et høitideligt Gesandtskab reise omkring i de hollandske Stæder, for at hørne Magistraterne af samme til bedre Sindelag. Prindsen satte sig selv i Spidsen af dette Gesandtskab, men erfarede paa adskillige Stæder den føleligste Krænkelse, og vilde nu hielpe sig ved en stor vovelig Gjerning. Han lod 6

Deputerede til Staternes Forsamling i Haag arreterede og bringe til Løvenstein; paa samme Dag skulde Amsterdam overfaldes ved et Korps af Tropper. Men dette Forehavende blev for hastig bekiendt og just derfor tilintetgiort. Fra den Tid besluttede Provinsen Holland, paa Forestilling af deres Landsyndikus Johan de Witt, og lovede (1654) i Fredstraktaten med Cromwell i et høitideligt Dokument, Aftte van secluse kaldet, aldrig at vælge Prinsen af Oranien eller nogen af hans Efterkommere til deres Statholdere, ikke heller ved Generalkaptains Valg at give ham deres Stemme. De andre Provindser af Unionen bleve vel ved deres særdeles Statholdere, men fra 1654 kunde ingen Generalsatholder mere opkomme til Aaret 1673.

I dette Aar begyndte Kong Ludvig XIV. af Frankerige uden al Anledning Krig mod Republiken; det syntes næsten at være uden al Redning ude med den; Ludvigs Hære gjorde frygtelige Fremskridt og stode ikke meget langt borte fra Amsterdam selv. Nu udbrød der allevegne Almuesopstand i Holland; Witt blev i Haag sonderrevet af den ophidsede Møbel, og Aristokraterne saae sig tvungne til, at overdrage Prindsen af Oranien Arvestatholderskabet, arveligt for hans Afkom paa Sværd siden.

Denne ny Statholder blev ved at regiere, Republiken laante ham en Flaade og en Armee til

til sin Expedition til Engelland, hvor han besteg Tronen efter de fordrevne Stuarter under Navn af Wilhelm III. I Mæret 1702 døde han uden at efterlade sig Børn.

Oligarcherne i Amsterdam jubledes nu høit. Fra 1702 til 1747 var paa ny ingen Statholder uden i Friesland og Geldern. Unionens Forsatning og dens Statsøkonomie var i lige Maade forstyrret.

Nu traf det sig at Holland, i Følge Traktaterne med Maria Theresia, maatte tage Deel i den østerrigiske Successionskrig. Frankrig erklærer herpaa Holland Krig. Den bryder 1747 ind i Generalitets-Landene, især i Flandern, og har atter aldeles samme Lykke; en Fæstning efter den anden falder. Endelig forsamlers sig Janhagel paa Seeland, og politiserer, at man igien bør gjøre en Arbestatholder. Denne Snift tænder videre omkring; overalt udbryder Almues-Insurrektioner, og Magistraterne maa erkiende Prinds Wilhelm IV. for Statholder og Generalkapitain. Han fik nu en Magt, som endnu ingen af hans Forsædres havde haft; thi ikke allene alle 7 Provindser antog ham, men Statholder-skabet blev erklæret for arveligt for hans Efterkommere, saavel paa Mands- som Qvindesiden; kun maatte de sidste ikke være gift med andre Landes Konger eller tydske Churfyrster. Desuden fik han endnu adskillige ny Rættigheder.

Alf Tilbageholdenhed eller Svaghed forsanite
 dog Arvestatholderen det skionnefle Dieblif, ende-
 sig at bringe mere Enheds Kraft og en bedre
 Organisation i dette uskiftede Hele; han betroede
 her just dem, der hidtil havde været ham meest
 imod, selv de vigtigste Statsbetieninger i den
 uopnaaelige Hensigt, derved at vinde deres
 Kierlighed. Havde i de nyere Tider Statholder-
 ne, endog Arvestatholderne, været lutter store
 Mænd, som Wilhelm I. og Moriz og
 Fridrich Henrich, saa havde dog det gamle
 udannede System kunnet holde sig, thi den Ind-
 flydelse som en Arvestatholder havde, kunde
 rigelig erstatte hvad ham fattedes i Magt ef-
 ter Lovene. Men naar har man i Historien
 Exempel paa bestandig vedvarende Helte-
 generationer?

Efter Wilhelm IV. førte først dennes Ge-
 malinde og da denne ogsaa døde, Hertug Lud-
 vig Ernst af Brunswig Formynderskabet
 og Administrationen som Repræsentant af den end-
 nu mindreaarige Arvestatholder. Han forestod
 det i 7 Aar; i den Tid blev mange af de bestred-
 ne Prærogativer forsvarede, og især ogsaa det
 oraniske Huses Finantserat sat i den meest blom-
 strende Tilstand.

Men da Wilhelm V. i Aaret 1766 selv til-
 traadte Arvestatholder Regieringen, saa udvikle-
 de de indvortes Forhold af det oraniske Partie
 sig snart saa uheldig, at man maatte frygte et
 stort Forsald i samme, endog ved den letteste
 Storm,

Storm, der kunde opstaae. Partiet var ind-
 byrdes uenig og denne Uenighed laae deels i de
 Hovedhensigter som denne og hiin havde, deels
 nødvendig i Personernes Karakter selv, og den
 unge Arvestatholder forstod sjensynlig ikke den
 Kunst ogsaa at faae det deelte Partie til at vir-
 ke planmæssig tilsammen. Med hans store
 og næsten eneste Tillid til hans forrige Rormyn-
 der og Opdrager Hertug Ludvig Ernst af
 Brunswig, vare selv Hovedpersoner af hans
 Partie højlig misfornøjede, ogsaa før end Hol-
 land (1780) blev trukket ind i den Americanse
 Krig mod Engelland.

Denne Krig nærede stedse mere og mere
 Misfornøjelsen. Ved den yderlig værgeløse Til-
 stand hvori det var, leed Republiken stort Tab.
 Snart søgte man Aarsagerne hertil ikke alene i
 Tingenes almindelige Stilling, men selv ogsaa i
 Lands Regjeringens personlige Forhold. Stæn-
 derne af Holland fordrede at Arvestatholderen
 skulde afskaffe sin Premierminister, Hertugen af
 Brunswig, som de ingen Tillid havde til. Den
 franske Ambassadeur Hertug de La Vauguion
 tilligemed hans politiske Adjutant Exzesuit Mar-
 chand, forstod sig mesterlig paa, at fore sig det
 oranske Parties Hensigter til Nytte og at styre
 Gemytterne, der vare højlig forbittret over For-
 lifet i den Americanse Krig, gandske mod det stat-
 holderiske Partie.

Ogsaa efter Freden med Engelland 1784
 blev Giaringerne ved i Republiken; ved store
 Feil

Geil af begge Partier, det statholderiske og det iorig Republikanske, steg de til det højeste og truede med total Omstyrtelse af den hele Forsatning. Men i det sidste Partie, der i lang Tid var blot aristokratisk, udviklede sig snart en Sværm Demokrater, der begunstigedes ved hevnigterrige og vilde Hoveder, og dette truede begge Partier med en snart forestaaende Undergang. Dette foranledigede endelig en Coalition af Aristokraterne med det Oraniske Partie.

Hele Landets Forsatning blev nu ganske forstyrret af det demokratiske Partie, uden at der dog nogensteds viste sig en fornuftig Plan, hvorledes det hele skulde indrettes. Alting gik op og ned til endelig Arve-Statholderindens Reise til Haag frembragte en Krise. Kong Frid. Wilhelm II. af Preussen fordrede, formedelst Standsning af hans Søsters Reise, Fjldbestigelse i en kort peremptorisk Tid, og da denne ikke paafulgte, og da de nøjagtigste Forespørseler viste, at Frankerige, fra 1785 Republikens Allierte, aldeles ikke havde været udrustet til den væbnede Neutralitet *),
saa

*) Udtog af et Brev fra Grev Herzberg til Forsatteren af 13 Oct. 1787. "Ved den sidste Memoire af Hr. von Lulemeier (hvori den bestemte Tid til Fjldbestigelse fastsattes) har jeg havt Popilius Penas i Livius 45 Bog 12 Kap. og Admiral Matthews Historie for Napoli for Nie, og har endelig opnaaet et Ønske, som jeg stedse paa min diplomatiske Bane har havt i Sigte. Dog er dette
Fores

faa rykkede den regierende Hertug af Brunswig i Spidsen af en lille preussisk Armee, fra Westphalen af ind i Nederlandene, trængte hastig frem for Amsterdam og tvang alle til Underkastelse. Statholderens Prærogativer blev nu med våbnet Haand igien indførte, og snart erklæret for en væsentlig Deel af Constitutionen. I alle Stæder blev og Regierings Personalet forandret efter det sejrende Systems Behov, og den gamle Tilstand atter indført. Engelland og Preussen flettede nu Holland ind med sig i det næjeste Allianz System.

Saaledes stod det til ved den Franske Revolutions Udbrud. Men seer deraf, at der i Holland var to rasende Partier: det oraniske eller Hofpartiet og det patriotiske eller Wittiske. Det sidste var nu det undertrykte; Arvestatholderen var nu nylig paatvungen dem paa en forhadet Maade, ved fremmede Vaabens Magt. . . . Man slutte deraf med hvilken vild Enthusiasme den Hollandiske Patriot, der saa gierne vilde forestille denne Slags Konge uden Majestæt, maatte høre den Efterretning, at en Raboe-Nation, en af de mægtigste i Europa, havde insurget mod en Konge i fuldeste

Foretagende meget betydeligere end de to foregaaende, fordi det angaaer ikke svagere Magter, som Antiochus og Don Carlos, men en meget større Magt per indirectum, og ikke det usle Holland. Jeg garanterer at der ikke kommer nogen Krig."

deste Majestæts Glæde. Hans nedtrykte
 Eidskab kom derved med al Hefstighed i Bevæ-
 gelse; Haab om nær forestaaende bedre Tider
 ulmede op i ham. Det som paa andre Tider
 vilde have udbredet almindelig Skræk over hele
 Holland — den pludselige, uden al Anledning
 paafulgte Krigs Erklæring af Frankrige
 mod Holland (1 Febr. 1793), var nu det meest
 velkomne Glædesbud. Allerede den Form, som
 det Franske National-Kongent gav dem, maatte
 smigre et Hollandst patriotisk Øre: Ja ikke de
 forenede Provindsers Nation, men kun
 Arvestatholderen, som Engellands og Preus-
 sens Vasall, forkyndte de Krig. Strax efter
 denne Erklæring rykkede General Dumouriez
 under Friheds Proklamationer ind i Holland.
 Allerede vare Breda, Klundert, Gertruiden-
 berg faldne: en egen Batavisk Legion sæt-
 tede i hans Hær; mægtig oploste de patrioti-
 ske Partis Hovedet allevegne, da Dagene for Al-
 denhoov og Meerwinden pludselig tilintetgjorde
 deres Forhaabninger og som det syntes for bestan-
 dig. Den kolossalste ny Republik vaklede nu selv
 paa Bredden af sin Undergang sonderredet ved
 Borgerkrig, paa alle Grændser angrebet tabte den
 overalt; Den Række af Fæstninger der beskyttede
 dem Nord paa, var giennembrudt, de østerrigiske
 Fæner valedes fra Conde, Valenciennes, le
 Moësson . . . Nu sank Hovedet igien paa
 de hollandske Patrioter. Een af samme udøste
 sin Kummer i et Brev til den alt forbekjendte

Anna

Atacharfis Cloots. "Er ikke saa galt," svarede Menneskekionnets Taler i sit Kraftsprog. "I kiende ikke vore Hjelpeilder; i Frankrige tæller man kun Mennesker efter Millioner og Penge efter Milliarder; En Nation kommer endnu til at spise Hollandsk Ost og Provence Olie." Dette brusende Hoved spaaede her sandt som en Pythia. Med eet vendtes Krigslykken for aldrig mere at omveyles paa denne Grændse. Felttoget 1794 gav Frankrige hele Belgien igien; endnu før Vinterens Begyndelsen drev de deres Erobringer frem lige til Rhinsflodens Armeen.

Man opbaagnede Haabet paa ny hos de Hollandske Patrioter. Revolutions-Kommissioner havde hemmelig dannet sig i Hollands Hovedstæder og i andre Stæder af Provindserne; de førte en regelmæssig Brevvevling og holdt ofte almindelige Forsamlinger, der bestod af et eller to Medlemmer af hvert Udskud, for fælles at aftale Midlerne til at fremvirke den onskede Revolution. De stod i nøje Forbindelse med den Franske Nordarmee, hvori der tjente adskillige af deres Landsmand, s. Ex. de Winther, Dändels &c., som Generaler. De stiftede Klubber der forsamlede sig under Navn af Læseselskaber og hvis Medlemmer hemmelig havde forsynet sig med Vaaben. Saasnart Pichegru, paa de Tidsbroer som den strenge Vinter 1794 og 1795 byggede for ham, var gaaet over Waal og Lech, reiste de sig ved de Franskes Afkomst i Masse,

saa

saa at disse allerede fandt Revolutionen sær-
 lig paa Hoved Stederne. Ingensteds stede
 vel Overgang fra gammel til ny Orden i Ting-
 ne med saamegen Orden og Hastighed. Overalt
 blev de Franske hjulpede som Befriere; den 16
 Januar var Pichegru gaaet over Lech og den
 19 traf hans Tropper allerede ind i Amster-
 dam. Arvestatholderen flygtede, ikke uden Fare
 paa en Barque til Engelland. Arvestathol-
 derskabet blev strax ved Beslutning af Gene-
 ralskaterne for evig afskaffet.

De forenede Nederlandes Skiebne
 laae nu ganske i den Franske Republiks Hænder:
 De vare deres Erobring, men en Erobring, som
 Hollænderne saa uendelig havde lettet. En saa-
 dan Tilbøjelighed fortiente Siengjæld. Desuden
 var dette og meest politisk. Frankrige erkjendte
 derfor høitidelig den Bataviske Republiks
 Uafhængighed, og sluttede (16 Maj 1795)
 i Haag en Freds- og Alliance-Traktat med
 samme. Det var i den Forsatning at kunne
 diktere den alle Betingelser de fandt for godt.
 Dog lod de sig nøje med Afstaaelsen af det
 hollandske Flandern og de to Fæstninger
 Maastricht og Venloo samt deres Gebeter;
 med sælles Ret til Havnen Bliessingen
 og en Summe af 100 Millioner Gylde, Hol-
 landsk Curant, som Godtgjørelse for Krigsomkost-
 ningerne. Hovedfordelen for Frankrige var derhos
 den, at de ved den overvejende Indfly-
 delse, som de har paa denne af dem skabte Repu-
 blik,

blif, kan ganske betragte dens Magt og Hielpemidler som sine egne.

Virkelig tog og maatte Holland tage Deel med i Krigen mod Storbritannien. Udfaldet deraf var som man kunde vente det ved deres Sæmags Forsald, og den Brittiskes bestemte Overmagt. Det tabte een af sine vigtigste Kolonier i Sydamerika, og Nøglen til Ostindien det gode Haabs Forbjerg og i Ostindien selv Den Ceylon og de Molukkiske Øer. En Eskadre af 8 Krigsskibe, der igien skulde erobre Kap, faldt der, uden et eneste Kanonfund, en stærkere Brittisk Flaade under Admiral Elphinstone i Hænderne.

Saaledes vare nu de kosteligste Forhvervelses Kilder næsten alle tabte for denne Stat!

— — — Efter deres nuværende Forhold bliver intet tilovers for dem, uden at vente af den Franske Republik's Kraft, at de paa det faste Land vil tvinge Engelland til at tilbagegive om ikke alle, dog den største Deel af dens Erobringer i Oceanet.

At den Baraviske Republik nogensinde mere vil komme til den stolte Højde af Magt og Glor, hvorfra den deels med deels uden egen Skyld er nedsunken, lader sig efter Tingenes naturlige Gang ikke vente.

Uden egen Skyld blot for at andre Nationer mere kunde oplyses om deres Interesse, tabtes vigtige Greene af deres Handel for dem, eller dog blev indskrænket til noget ubetydeligt.

Deri.

Derimod er der intet Haab om at de igien forme-
mer i forrige Stand. Hollanderne prise sig lyf-
kelig dog saalænge at have haft yderlig pre-
fære Fordele, og aagre med den derved forhver-
vede Gond saa godt som den kan.

Men meget ogsaa ved egen Skyld for-
faldt deres Land, og Esemagte; deres Kolo-
nier kom i hiin værgeløse Tilstand, der overle-
verede Britterne dem som det letteste Bytte.
Grunden dertil laae i deres ulykkelige Regie-
ringsform, der allerede i sit Princip var
feilfuld, formedelsi det upassende i Foreningen
og fuldkommen Lighed mellem de 7 Provindser,
der alle vare souveraine, men ulige i Mage.
Enhvers mangfoldige Privatinteresse kom
ofte i Strid indbyrdes og undertiden mod
Republikens almindelige Interesse, og
Nødvendighed af en endrægtig Overensstem-
melse i de vigtigste Statsbeslutninger nærmede
sig meget til det forðums ubetingede Veto
i det polske Anarki. Det var altsaa i disse
Maader en Forbindelse uden Baand, hvis
ikke Konjunkturerne havde dannet dette i det til-
ligemed Republikken paa en Tid opkomne Sta-
holderskab: men dette Middel avlede en an-
den endnu farligere Fæst, nemlig Indførelse
af to fra hinanden adskilte og i Grunden
hinanden modsatte, skionde i Form med
hinanden forbundne og med hinanden
overeensstemmende Magter. Og steds-
var dette Baand der forenede dem, en

Hin.

Hindring for deres Virksomhed, naar det statholderske Hofs Interesse eller Lyster ikke forligtes med Statens og fornemmelig Provindsen Hollands Interesse eller Hensigter.

For nu at forandre denne ulykkelige Regierings Form efter Tidens da værende Laro, blev en Batavisk National Forsamling besluttet. Den begyndte sine Sessioner den 1 Martii 1796. Et Udskud af 21 Medlemmer fik den Kommissiøn at give en Plan til en ny Constitution; 3 November blev samme forelagt Forsamlingen og af denne besluttet, at den skulde ventileres Artikelviis. Den vigtigste for de forenede Staters Vel virkelig væsentlige Grundbestemmelse var den, der strax d. 2 December blev fastsat efter Erklæring af Menneskenes og Borgernes Rettigheder: at den ubetingede og fuldkomneste Enhed og Udelelighed af den hele Bataviske Republik skulde være Constitutionens Grundprincip, og Regieringen i Fremtiden efter alle dens indvortes og udvortes Forhold kun skulde være een og den samme.

Om den politiske Bigtighed for Frank-
 ferige, at de Montblancs og Sæ-
 Alpernes Departementer (det forrige Her-
 tugdomme Savojen og Grevska-
 bet Nizza).

(Et Udvalg af Gregoires Beretninger til Natio-
 nalkonventen paa de til disse erobrede Lande uds-
 sendte Commissariers Begreb.)

Hertugdømmet Savojen, Grevska-
 bet Nizza og Furstendømmet Monaco, bleve, det første
 den 27 Nov. 1792 under Navn af Mont-
 blanc-Departement; det sidste under Navn
 af Sæ Alpernes Departement indlemmet i den
 franske Republik, ved Freden med Kongen af
 Sardinien, som deres forrige Behersker, afstaaet
 til den franske Republik for evig.

Departementet Montblanc, hvori
 Chambery er Hovedsteden, er eet af de ansees-
 ligste i Frankerige; thi det indeholder i det mind-
 ste 424,000 Sieler og 655 Sogne, der ere ind-
 deelte i 83 Kantoner.

Over alperne regnet for 120,000 og
 Ostpyrenæerne for 114,000 Mennesker vare til-
 forn Frankerigs mindst befolkede Departementer.
 Sæ Alpernes Departement, hvori Hovedste-
 den er Nizza, er meget under det; det kan om-
 trent indeholde 97,000 Mennesker der udgjøre
 96 Sogne, og ere fordeelte i 20 Kantons. Disse
 Kantons ere tildeels overmaade ulige; Kanton
 Gila

Billoto har f. Ex. kun 1561 Indvaanere, da Nizza har meer end 26,000. Men denne saamerkelige Forskiel grunder sig paa Localiteter, her ere Menneftene ligesom dnygede paa hinanden, hiffet ere de omftroede paa en vidtloftig Strækning, hvor Dyber og Krumninger af Bierge giøre Handelen meget vanffelig.

Et vigtigt Sørgsmaal frembyder sig her til Oplysning: Hvad vandt Frankerige ved at indtage disse Lande inden for sine Grændfer? hvilken Forandring frembringer denne Forening i deres politiske Forbindelser? hvilke Følger har det for sine Grændfers Sikkerhed, for Massen af Produkterne af Agerdyrking, Industrie og Handel?" . . . Vi vil befware disse Spørgsmaal hver for sig.

I.

Grændsernes militæriske Sikkerhed.

Savoien's Forening, der faa at fige var dekretet af Naturen selv, befæfter den Franske Forsvarslinie ved Alpekieden. Da Montmeilans Fæftningsværker vare ødelagte, besatte Franskmændene stedse Savoien til Beskyttelse for deres eget Land, især besatte de den Deel af Maurienne, der ligger langs med den venstre Bredde af Arc til Modane og dækker Communicationen med det forrige Dauphine. Dette var Verbyfs Plan i de Felttog 1709, 10 og 11, og derved tvang han Østerrigerne Arch. f. Stat. 3 B. 3 S. B b og

og Piemonteserne til, ikke allene at respektere de franske Grændser men faldt ogsaa ind i de sidste Sebeet, og inddroes Brandstat.

Udgangene fra Piemont til Departementet Montblanc fore giennem de store Dale af de forrige Provindser Tarentaise og Maurienne; man har altsaa ved Nabningerne af disse Dale kun at vælge de Standpunkter hvor de fleste Communicationer træffe sammen, og som allerede ved sin Beliggenhed ere stærke, men ved Kunst endnu mere kan befæstes, og kan bestryge Udgangene, som f. Ex. Montlhon, der forsvarer alle tilgrændsende Poster.

En sikker Kiender, Oberst Arcon, indskrænker de defensive Anlæg ved Montblanc til to topographiske Punkter. Disse Punkter ere det lille St. Bernhard og Bierget Cenis. For at forsvare Udgangen til St. Bernhard er et Redoute Batterie af 6 Kanoner af svær Kaliber i Nærheden af St. Maurice tilstrækkeligt, og til Forsvar af Bierget Cenis behøves kun en liden Redoute ved Termignon, og en anden ved Bronnant. Herved vedligeholdes Communicationen imellem begge Dalene Tarentaise og Maurienne, og Forsvarslinien, der fra Briançon til Fortet Voreau indtog en Strækning af mere end 20 Mile, er forkortet til 8.

Hvad Søealpe Departementet angaaer, saa faaer Frankrige derved den lille Havn Nizza og de tre Steder Menton, Monaco, Villafranca. Den sidste er af fortrinlig Bigtighed.

Villa

Villafranca forsvares af 2 Forter. Den har en lille grundt Havn, en Rebslagerbane, Magaziner, Kaserne til en Batalion, en Bygning for 1000 Galleislaaver, et Verft for Fregatter, en Docke til Galleisbygning. Dog har Toulon større Hielpemidler for alt dette og det er meget lettere at forsyne med Levnetsmidler. I Villafranca er det næsten ikke mueligt at tage Vand ind; men ved Bredden af Bagen og næsten i lige Højde med Havet, fremvælder der Vand i Overflodighed; man kunde med en maadelig Beføstning samle det i adskillige Bassins, der ikke naaedes af Bølgerne, og saaledes tilhagefalde denne uslykkelige Stad til Livet, i det man skaffede den et Element, der er nødvendigt til alle saavel naturlige som kunstige Produkter.

Bayen af Villafranca er skicket til Indløb for de største Krigsskibe og kan rumme en mægtig stor Flaade; Anfergrunden er fortreffelig. Den er udsat for Sydpestvinden, men Kunst og Natur har afhjulpet denne Ubequemmelighed: Kunst, ved de inden i Havnen af Hertug Emanuel Philibert giorte Anstalter; Natur, ved den fordeelagtige Beliggenhed af Bayen St. Gospier, der ligger østen for, og kun er skildt derfra ved en smal Jordtunge; den er bred, men bedækket mod alle Vinde uden fra Østiden. Man foretrækker meget Bayen af Villafranca, for Vado, der ligger vestlig for Savona, og Genuas der i stormende Vejr ikke er god at ligge i. Fra Toulon altsaa til den prægtige

prægtige Rhede af Spezia, d. e. paa mere end 100 Mile langs med Kysterne, giver Baien ved Villafranca Skibene den sikkerste Besttermelse: For at burdere den efter sit Værd, maa man erindre sig, at denne Rhede, der kun ligger 2 Mile fra de Franske Kyster, i Frankriges Krig med Storbritannien tjente den sidste Magts Flaader til en Tilflugt, og gav dem Midler i Hænde til at forstyrre Frankriges Handel, som det skede i Maret 1744. Admiral Matthews, der havde 60 Skibe liggende paa Villafrancas Rhede, beherskede Middelhavet; han plejede at rykke frem for Nizza, at stille sine Skibe i Slagtorden, skikkede derfra smaa Kartojer til Kysterne, som ikke engang tillod Fisterbaadene fra een Havn til en anden at lande.

Da Frankerige havde Saluzzo og Pignerol, tjente begge disse Pladser til at holde Ligevægt mod Østerriges Indflydelse, som det stedse laae paa Hiertet at forene sig med Østerrige. Tabet af disse Steder, er fuldkommen erstattet ved det forrige Grevskab Nizza; her ere og Grændserne bestemte af Naturen selv. En Riede af Bierge gjør alle Giennemgange besværlige, uden Vesen fra Nizza til Turin, der først for nogle Aar siden er blevet færdig. Man har kun to Biergpasser at forsvare, nemlig Col de Tenda og Col de Fenestre.

Indlemmelsen af det forrige Grevskab Nizza i den Franske Republik, og især at de fik en vigtig Rhede, hvor den franske Eskadre kunde ligge,

ligge, frembringer altsaa en lykkelig Forandring i deres politiske Forhold. Den støtter sig kun til de Bierge, der ere en Røgle til Italien og dækker Departementerne Var og Rhonemundingerne. Kongen af Sardinien, der fra Financer, nes og det Militæres Side er næsten nedsonket til total Ubetydelighed, er derved ganske afhængig af de Franske.

2.

Jordbruget.

Den der kun reiser for sin Fornøjelse roser den klare Luft, de smilende Marker af Nizza og Menton; Romerne ansaae dem som henrykkende Egne; Naturen har været ødsel i at udpynte dem med Undigheder og Pragt; men naar man trænger ind i Fjeldbydene, er man ofte i Fristelse for at sammenligne dette Land med en Gruusbunke, der ligger skjult bag en prægtig Fassade. Eguen Gaspello, Dolceacqua, Perinaldo (Cassinis Fædreland), og nogle andre, maa dog stedse undtages.

Skönt Departementet Montblanc for en Deel er ufrugtbart, frembryder det dog Midler til Velstand; naar Dyfningen befordres, kan det blive meget blomstrende; og lykkes det Indvigningerne for Ark og Isere, saa bliver en Strækning Land, der nu enten overskyttes af Volgerne eller er bedækket med Lyng, skænket til Kornavlen og Morbærtræerne.

Grealpe,

Soealpe. Departementet har ikke saa store Hielpemidler i Henseende til Jordbunden. Kornavlingen er ikke tilstrækkelig for dets egne Beboere. Wiinproduktet forsyner dem næsten kun for en Maaned; Vinen fra Bolletta er af overordentlig Godhed. Af Hamp avles der saameget som de behøve. Derimod have de Mangel paa Enge, og selvfølgelig ogsaa paa Dvæg: Oxyer har man næsten alle hentet fra Piemont; Gaar har man omtrent nok af for Stedets Fornødenhed. Mangelen paa Dvæg drager Mangel paa Giødning efter sig, hvis kunstmæssige Tilberedning har næsten overalt gjort saa liden Fremgang; man opretter det med Hornspaaner, som man koster meget dyrt; med Duemøg, som man faaer udenlands fra, og med tør Støv af Møg. Disse Midler tvinge Jorden til at give imod tre Gange Høst om Aaret, men denne Slags voldsomme Giødning formindsker Godheden af Markfrugterne, og deres Mængde er desuden ikke tilstrækkelig til Fornødenhed. Næsten kun følgende kan derfra undtages.

1) Træer der ingen Pleie kræver, (Eodbroddbaum) trives i Slipperevnerne, og som man mere burde lægge Vind paa, de giver en god Sort Ved, og et Aar med det andet sammenregnet, især i Rocquebrune, imod 100 Centner Frugt.

2) Silkeavlens beløber sig, efter de sædvanlige Afgifter at regne, til næsten en Million.

Hvis

Hvis man forarbejdede Silken paa Stedet blev denne Summa fordoblet.

3) Fra Strandbredden af til 7 eller 8 Mile ind i Landet er der en Overflodighed af Oliven træer, der give en fin Olie, som man agter lige ved Olien fra Alg. Det aarlige Beløb angives af nogle til 6, af andre under 3 Millioner.

4) Pomerands, og Citron Dyrkningen er fortræffelig, især i Menton. Indvaanernes finderige Glid planter Træerne, som de i egentlig Forstand vande med deres Ansigtets Sved, endog i de nøgne Klipper. Citronhøsten giver undertiden til 30 Millioner Citroner; men en saadan Overflodighed er meget sjelden, og Høsten er underkastet lykkelige eller uheldige Tilfælde; Morsee, en Art af Gallinsekt, forstyrrer ofte Landmandens Haab, og Frossen 1792 har gjort Træerne ufrugtbare paa 6 Aar. Denne Høst er af saadan Vigtighed for Menton, at denne Stad fra 1680 har en Øvrighed, der bestaaer af 27 Medlemmer, som man kalder Citronmagistrat. Denne Indretning er fastsat ved det forrige Kyrstendommens Monacos Love; ingen maa plukke sine Citroner uden denne Magistrats Tilladelse; Øvrigheden henvender Kløberne sig til, med dem afgjøres Cautionernes Sikkerhed, med dem sluttet Handelen, og Øvrigheden inddriver Betalingen efter Forsalds Terminerne; Øvrigheden bestemmer hvor man paa adskillige Steder i Landet skal plukke, saa at Høsten paa ethvert Stykke

Stykke Land kan foretages i en uforanderlig Orden, een efter anden.

Grunden til de andre Landets Produkters Middelmaadighed ligger ikke alene i Ufrugtbarhed men ogsaa i Vandfældighed og Skiodesløshed. Dyrkningen af adskillige Ting kunde drives meget videre, f. Ex. Kartoffer, hvis Nytte man ikke noksom kan anprise.

Man finder her til Lands hyppige Spor af en Sort Mergel, eller snarere af en seifed Leer: det vilde være en herlig Gjødning for en let Jordbund, f. Ex. for Sandjord, der er saa almindelig i denne Egn. Lykkedes Forsøget hermed, saa kunde man udstrække den til Hedernes Forbedring, der formedelsst deres lette Jordart ligge ubrugte, og Industrien vilde desuden bestieftige sig med de deelte fælleds Jorde. Endnu et useilbart Middel til at forøge Frugtbarheden vilde være, om man lettede Vandingen, der nu kun foretages i det Smaa. I Menton have Vandrenderne i 150 Aar været deelte mellem Indvaanerne, og naar man ikke har vandet nok, tabes en Trediedeel af Høsten. Man har for lang Tid siden haft den Plan at lede Vand fra Vesubia til Markerne af Nizza; det havde været en sand Guldregn for dette Land, da Vandet vilde befrugte Jorden, og Manufakturernes, Olier og Meelmøllerne derved vilde komme i Gang.

Der er Sted til at tale noget om Biergsøer i Landet; thi det viser Spor næsten

sten af alle Arter, selv af de fine Metaller. Hid-
til har man forsømt dem. Kun i Lenda bearbei-
des et Biergværk, hvoraf man faaer Bly, Kobolt
og Sølv; det Turinske Hof, som fik hvad der ud-
bringes, der skal være temmeligt anseeligt, har
aldrig ladet Beløbet blive bekendt. Ved Ro-
quebrune finder man Steenkul; Beløbet
skal ikke erstatte Omkostningerne. Men der er og
andre andensteds f. Ex. noget fra Hadnen ved
Nizza i St. Rochus Gierdedeel; Gjermænden
har egenfindig modsat sig alle Estersøgninger.

Fiskefangsten er ussel, fordi Kysten har
Mangel paa Fiske; Fiskerne ere nødte til at gaae
til Canne og Bugten Juan. Sardelle-
fangsten har i gode Aaringer indbragt 80 til
100000 Livres, de bleve sendte til Markedet i
Beaucaire, men paa nogle Aar har denne Green
næsten ikke indbragt noget. I Bayen af St.
Hospice fanger man nogle Makrelstørre, men
intet er saa tilfældig som Beløbet af samme, især
paa en Tid af 20 Aar, man troer ikke at kun-
ne regne det til 10,000 Livres aarlig.

3.

Handel.

Naar et Land har kun middelmaadige Pro-
dukter saa maae det see sig om efter Industrie,
Handel og Manufaktur. I Soealpernes De-
partement er denne Artikel næsten gandske Null;
den indskrænker sig til nogle, for omtrent tyve
Aar siden begyndte Parfumerier; nogle Sø-
Arch. f. Stat 3 B. 33. Ec besh.

befyderier, der faae deres Soda fra Carbinien, Sicilien og Marseille; nogle Garverier, hvor man uagtet Brændets Sielbenhed ikke engang har den Forsigtighed at gjøre Lørd til Brændsel af den brugte Bark; og alt dette til sammen bestieftiger ikke over 50 Mennesker; men alle disse Foretagender kunde faae større Udstrækning og man kunde og anlægge Rafinerier.

Man har her fortreffelig Sand til Forglasning. Man finder Viseleer, som ikke skal give det engelske noget efter. Villiers forsikrer og faa her at have fundet meget brugbar Kaolin og Petuntse til Porselin.

Man kunde i dette Departements Stæder oprette et stort Trykkerie og Boghandel, der for begge Sprog vilde blive Stapelsiedet mellem Frankerige og Italien.

Monaco har haft et Tobakksfabrik, der bestieftigede 50 til 60 Mennesker og hvis rene Gevinst beløb sig til 5 eller 6000 Livres; man kunde give det en større Udstrækning.

Biergboerne kan paa en nyttig Maade bestieftige sig med at spinde.

Silkestofferne udgiøre en anseelig Handel for Livorno med Smyrna og Salonichi; man kunde ogsaa gjøre dem i Nizza og lade Organzin Silken dertil komme fra Piemont.

Alle ere eenige om at Vandet i Nizza vilde være fortreffelig til Forfærdigelse af Kattuner og Sirser efter den Neuchatellske Maade, og her vilde og det varme Veirligt tillade at arbeide hele

Maaret

Marer igiennem. Neuchâtel faaer de for deres
Fabriker nødvendige Ingredienter med megen
Omkostning fra de franske Soehavne, da Nizza
foruden den Fordeel at have dem for meget bedre
Kios endnu kunde have Affætning deraf til Ita-
lien og America.

Entrepreneurer fra Genua give Haab om
at faae oprettet en Papirsmølle i Menton.
Hvor vigtigt det er at trække dem derhen, sees
deraf at denne Stad aarlig forskriver 10,000
Riis Papir fra Genua, for deri at indsoobe de-
res Citroner, og hvis man med den Fordeel,
man kunde have af en Papirmølle, desuden for-
bandt en Nagelsmedde, for at levere hvad man
behøver til Citronkasserne, saa vilde disse Anstal-
ter ved den Besparelse af rede Penge gjøre Men-
ton til en velhavende Stad.

I Sædalpernes Departement har Handelen
hidtil været knekket; den indskrænker sig til Ud-
førsel af Olie og Citroner. Nogle Barler be-
stieftige sig med Kystfarten; Pinnerne fra Genua
og fra Havnen Maurice ere de eneste Fartøier
der noget oplive Havnen i Nizza.

Man paastaar Monacos Havn er i Neds-
sald meget nyttig for at skaffe Tropper og Lev-
netsmidler til Italien. Man forsikrer at Krigs-
skibe kunde gaar til Ankers der, naar den blev
noget forbedret, og at Rheden ved Menton kun-
de gøres nyttigere naar man gjorde et Anlæg
paa Siden af Fortets Bastion til Læe for Storm.
Alle sige at Nizza kunde komme til at blive i en
vis

vis Grad velhavende, og kappes med Livorno og Genua. I Genua giøre Nobili og i Livorno Foderne næsten alle Foretagender i det Støre, men med store Omkostninger, fordi de ene nøbte til at anvende det Halve paa de der skal frydse. Frygt for Angreb af Søerøver Magterne var og een Marsag hvorfor Mizzanerne ikke løb ud i rum See, men, naar de efter Krigen kan skaffe sig Sikkerhed under det trefarvede Flags Beskyttelse, vil de uden Tvivl udstrække deres Handelsforbindelser til Lepante. De kan da besatte sig med Expedition, giøre Piemont statskyldig, tage deres Overtredighed af Riis, Smør, Sikke, Oxer og derimod tilføre dette Land Sukker, Krydderie, Farvetræe, engelske og hollandske Varer og Salt, som de nu faae fra de franske Kyser, og ikke som før fra Sardinien og Ivica. Alden Tvivl vil Genneserne sætte Prøve paa at sætte Stapelsstedet for den piemontiske Handel i Savona, der har en kunstig Havn mod Osten og Rheden af Vado mod Vesten. Men Handelen gaaer altid efter Fordelen; Coni og Turin vil altid finde det meget lettere, at forsyne sig paa den alfare Vej fra Nizza til Piemont, end fra Savona af, og hvad vilde der blive af om man anlagde en Vej fra Menton til Sospello, hvorved man sparede 2 Dages Reise!

Provindsernes Navne.	Beliggenhed.	Størrelse.	Inddeling.	Folketal.	Mærkeligste Stæder.
1. Det saakaldte Venetianske Dogado (il Dogado di Venezia).	Det oprindelige og umiddelbar med Hovedstaden forbundne Stammeland; bestaaende af Der, af Sumpe, og af en smal Kyststrækning paa det faste Land.	Lagunerne hele Overflade er i mod 180 geographiske Quadrati.	Inddeelt i 9 Distrikter eller Podestier.	I alt 250000 Personer, deraf i Hovedstaden 150000.	Venedig. Hovedstaden, Regjeringens Sæde; er en Congregation af 72 smaa Der, som hver sig op af Sumper, eller i Landets Sprog kaldte Laguner; hvilke her dannes dels af det adriatiske Hav, dels af de heri fra Alperne udspringende Kilder. Ved Gondoler, hvis Antal regnes paa 9 til 10000, fær her Overfarer, og Tourer fra et til et andet Sted. Foruden Patriarkalkirken, 71 Sognkirker, 12 Abbedier og Priorater, 59 Klostre, mange Hospitaler. Graverne have her en Erkebisp og en Kirke, ligesaa Armenierne. Saare mærkbar er St. Marcuspladsen med Dogens Bolig, St. Marcus Kirken, og flere staaende Bygninger. I en anden Deel af Staden er det seerlige berømte Arsenal, med Skibsverfter. Vigtige baade offentlige og private Bibliotheker og andre Samlinger. God Handel. Murano, en De, med berømte Glasbytter. Chioggia, eller Chiozza en velbyggt, folkerig Stad, 20000 Indvaanere, staaende Kirker, Laanebank. Adria, en meget gammel og berømt Stad, imellem Po og Etsch.
2. Det Paduanske Distrikt (il Paduano)	Et fladt og frugtbar Landskab vesten for Dogadet.	45 italienske Mile i Længde, 40 i Brede, 140 i Omfæng. Den hele Overflade udgjør 800000 Marker, hver paa 840 Quadrater, og hver af disse paa 6 Quadratsod.	14 Distrikter og deri 2 Stæder, 12 store Flekker, imod 300 Mængder og Sogne.	280000 Mennesker, deraf 34000 i Hovedstaden Padua.	Padua, en aldgammel, stor, usmukt Stad. Har et, for dets faare berømt, nu overmaade aftaget Universitet, og en Ridderakademis Skole. Staden har 96 Kirker, indbegrebet offentlige Bedehuse. I ingen af Italiens Stæder falder grov Overtro, der ordentlig næres, saa meget i Vinene som her, siger Meyer. Tit. Livius er her født. Montebelluna, 8000 Indvaanere. Este eller Altessè, 5000 Indvaanere. To Handelsstæder. Albano har berømte mineraliske Bæde.
3. Polesinet af Rovigo (il Polesine di Rovigo).	Imellem Kloberne Etsch og Po, stæder mod Nord imod det Paduanske.		3 Distrikter, og deri 2 Stæder, en stor Flekke og over 50 store og smaa Landsbyer.	60000 Mennesker.	Rovigo, Hovedstaden, har 20 Kirker, et Præsesseminarium, nogle Munkes og Nonnes Klostere.
4. Det Veronesiske Distrikt (il Veronese).	Grændser mod Syd til det Mantuaanske og Ferrariske.	Næsten 200 italienske Miles Omfæng.	1 Stad, 3 Fæstninger, 20 stærke Flekker, 300 Sogne og et stort Antal Landsbyer.	200000, deraf 60000 i Verona.	Verona, en meget gammel, stor, og rig Stad ved Etschfloden, som deeler den i 2 Deele. Her holdes aarligen 2 berømte Messer eller Markeder. Videnskaber, og god Smag hersker i denne Stad; den regieres efter sine egne Love; og har et stort Raad af 122 Personer, et lille af 50, og et mindre af 12. Catul, Virgilius, Marcus, Cornel. Nepos, Plinius den ældre, og Vitruv ere her fødte. Her er adskillige Alderdoms Sæger. Peschiera en liden men ej uvigtig Fæstning ved sydøstligt Ende af Søen. La Chiusa, Grændsefæstning mod Orient, et meget trangt Pas i en frygteligen vild Egn.
5. Det Vicenziske Distrikt (il Vicentino).	Grændser mod Vest til Verona, mod Syd til Padua, mod Nord til Tyrol, mod Øst til Bassano.	40 Mile i Længden, og 30 i Bredden.	1 Stad, 13 store Flekker, 108 Sogne og et end større Tal smaa Landsbyer. Landet er deelt i 15 Distrikter, nogle kaldte Modestieri, andre Vicinieri.	205000, deraf i Hovedstaden 30000.	Vicenza, en gammel, rig, stor Stad. 75 Kirker. Her er en betydelig Silkefabrik. Arkitekten Palladio er her født og har efterladt sig mange staaende Mindesmærker. Sette Comuni er et Distrikt i de nordligste Bierge mod Tyrol, deelt i 7 Distrikter, i alt af 35 Miles Omfang. Landet er saare usmukt. Dets Indvaanere om trent 36000, leve i Dvagsal, især Aareabl deres Kæring. Et krigerisk, stærkt, mistroisk, men ærlig og trofast Folk. Man troer dem at være en Levning af de af Marius slagte Tydskere, som her til disse Bierge have hentet og nedsat sig. Stedse vaaben- og forsvarsredde; 17 Passer har de at forsvare som Indgange til dem. Den lettest tilgængelige kaldes Frenzella, og gaar 5 Mile lang imellem saa lodrette Fjelde at neppe Fys kan indfalde i dem.
6. Det Brescianiske Distrikt (il Bresciano).	Grændser mod Nord til Graabundnerland i Helvetien, og Orient, mod Vest Bergamo, mod Syd Mailand og Mantua, mod Øst Verona.	90 geographiske Mile i Længden, 40 i sin største Brede.	Deelt i 7 Distrikter, hvis Underafdelinger kaldes Quadrer. Her er foruden Hovedstaden 8 andre store Stæder, 40 Flekker, 300 Landsbyer.	330000 Mennesker, deraf 30000 i Hovedstaden.	Indkomsten af dette Land, der ved Produktion, ved blomstrende Manufaktur, Fabrikker og Handel er en af Statens vigtigste Deele, er henlagt til det Venediske Arsenals Underholdning. Brescia Hovedstaden, har betydelige Manufaktur og Handel, især med Silke, Hør, Jern. Asola en ubetydelig Grændsefæstning. Her er et Videnskabs Akademie.
7. Distriktet Crema (il Cremasco).	Ligger næsten midt i Mailand og har med de andre venetianske Provindser ej anden Sammenhang end den som en liden Øi, kaldet lo Steccato, paa Nordtiden giver med Bergamo.	Den mindste af det Venetianske Terrasfirmas Provindser; strækker sig om trent 16 Mile i Længde og 10 i Brede, og har om trent 50 Miles Omfæng.	Indeholder en Stad, 4 store Flekker, og en Mængde Landsbyer, inddeelte i 47 Kirkesogne.	36000 Mennesker, deraf i Hovedstaden 8300.	Crema en flad og fast Stad, med 5 Parochial- og 28 andre Kirker.
8. Distriktet Bergamo (il Bergamasco).	Grændser mod Nord til Graabundnerland, hvormellem Alper gjør Skilsmisse, mod Vest og Syd til Mailand, mod Øst til Brescia.	Den største Lænade er ej over 40 geographiske Miles, Bredden imod 30.	1 Stad, 20 med Mure omgivne, og næsten 40 aabne Flekker, hvilke tilligemed et stort Antal Landsbyer, udgjør 300 Sogne. Det Hele er deelt i 3 Hoveddele, det flade Land, Biergegnene, de affondrede Dale.	300000, deraf i Hovedstaden 25000.	Bergamo amphiteatermessigt byggt paa en Øi ved Roden af Alperne. Kan besejres fra et paa Bierget St. Viglio byggt Castell. Paa det høieste Sted i Staden staaer et gammelt Fort, i hvilket en Artilleriskole er anlagt, og som ved en underjordisk Gang har Forbindelse med St. Viglio-Kastellet. Et berømt Marked holdes ved Staden, hvor Bergamaskerne affætte især Uldne og Silke-Manufakturvarer. Det besøges stærkt af Helvetier og Graabundnere. Staden med Forstæder har 14 Kirker, 12 Munkes og 12 Nonne-Klostere.
9. Tarviser Marken eller la Marca Trevisana, deelt i 4 Hoveddele, nemlig: a. Det Trevisanske.	Nordlig for det Paduanske.	50 italienske Mile i Længde, 40 i Brede.	Deles i 6 gamle og 4 nye adelige Præsturer.	200000, deraf i Treviso 18000, i Bassano 10000.	Treviso eller Trevigi, lat. Terrisum, en befæstet Stad ved Floden Sile, i Katedral-kirke, 16 Sognkirker, 10 Nonnes og 7 Munkelostere. Bassano en flad og behagelig Stad ved Floden Brenta. Af Kirker, store og smaa, er her over 30, og endel Klostere. En betydelig Lombard. Staden fører en overmaade vigtig Silkehandel. Har ogsaa god Handel med uldne Tøier, Linned, Pergament og alle Slags Læderarbejde. Det berømte Ramondinis Bogtrykkerie holder uophørligen 50 Presser i Gang, dels i Typographie, dels i Kobbertrykkerie. Dermed er forbundet 3 Papirmøller og et Fabrik for forgyldte og farvede Papirer.
b. Belluno-Distriktet.	Stæder mod Øst til Friaul, mod Nord til Tyrol.	30 Mile i Længde og 20 i Brede.	Indeholder en Stad og imod 200 Flekker, Casteller, Landsbyer.	30000, deraf i Hovedstaden 6000.	Belluno ligger paa en Øi i en behagelig Dal mellem Kloberne Ardo og Piave. 14 Kirker, 2 Munkes og 2 Nonneklostere, et Seminarium for Geistlige.
c. Seltre eller Seltrino Distriktet.	Paa Italiens yderste Grændser, ved Foden af Alperne.	28 Mile lang, 10 Mile bred.	1 Stad og 120 Landsbyer i 20 Sogne.	30000, deraf i Hovedstaden 4000.	Seltre en velbyggt Stad.
d. Den biskoppelige Stad Ceneda med Distrikt.					Ceneda.

Provinciarum Status.

1. De Rebus in Land.	1. De Rebus (il Dogado di Venezia).
2. De Rebus in Land.	2. De Rebus (il Dogado di Venezia).
3. De Rebus in Land.	3. De Rebus (il Dogado di Venezia).
4. De Rebus in Land.	4. De Rebus (il Dogado di Venezia).
5. De Rebus in Land.	5. De Rebus (il Dogado di Venezia).
6. De Rebus in Land.	6. De Rebus (il Dogado di Venezia).

Provincernes Navne.	Beliggenhed.	Størrelse.	Inddeling.	Folketal.	Mærkeligste Stæder.
10. Provinzen Friul (Patria del Friuli).	Sydligst Grændse er det Adriatiske Hav, Vestlig det Trevisanske og Belluniske, Nordlig og Østlig Østerrigiske Provinser. Hieregne Montasio og Chianina ere Dele af de italienske Alper som skille Italien og Tydskland. Vauriana er et Stykke af de Noriske Alper og skiller det fra Kärnten.	Imod 65 ital. Mil i Bredden, 55 i Længden, imod 260 i Omkreds.	Provinzen indbefatter i 2 Diøsefer, nemlig af Udine, og Concordia, 4 Stæder, 20 store Flekker og omtrent 600 Landsbyer og smaa Stæder.	240000, deraf i Hovedstaden 15000.	Udine, Hovedstaden, Sædet for en Statholder, og en Erkebiskop. Chiusa di Denzone, en betydelig Grændsefæstning. Pontieba ej langt derfra: lige paa Grændsen af Friul og Kärnten, af den venetianske og østerrigiske Stat. Den underste Halvdeel af denne Stad kaldes venetiansk Pontieba, og den øverste kejserlig Pontieba. Floden Jella skiller dem ad; en Broe over denne Flod er halv venetiansk og halv østerrigsk, og har paa Midten paa den ene Side det østerrigiske Vaaben, paa den anden Side den venetianske Løve. I hiin Deel tales Tydsk, i denne Italiensk; man ser her nye Sæder og Dragter. Palma en anseelig Fæstning. Cadore og Carnia, to bjergige Provinser i den nordligste Deel af Friul. I Carnia er Hovedstædet Tolmezzo, som har et meget vigtigt Linnedmanufaktur.
11. Fjirien, en stien Halv-De.	Ligger imellem Havbugten af Trieste og Quarnero.	I Omkreds omtrent 200 Mile.	6 Stæder, 12 store Flekker og imod 200 smaa Landsbyer.	Neppe 90000.	Capo d'Istria, Hovedstaden, liden men blomstrende. Har 30 Kirker, 2 Hospitaler, 2 Nonne og 6 Munkeløstere, og rige Broderstæder. Rovigno, den folkerigste og rigeste Stad i hele Fjirien; over 16000 Indvaanere, som tildeels ere ppperlige Seefolk. Der er gode Skibsbyggerier; Sardsfangst her er ej ubetydelig. — Pola, en gammel, og deels formædelsk stien Beliggenhed, deels herlige Oldtids Levninger, seerelig Stad i en liden Havbugt.
12. Venetiansk Dalmatien indbefatter a. Dvanaro-Øerne. Den Cherso og Osero. — Arbe. — Beglia. — Pago. Under disse Hovedsærs Regieringer ere de mindre omliggende Øer fordeelte. b. de egentlige Dalmatiske Øer. Den Brazza. — Lesina. — Curzola. Under dem alle høre mindre Øer. c. det faste Land, under hvis Regiering er en stor Mængde Øer. 1. Grevskabet Zara, største Deelen bestaaende af Øer. 2. — — Nona. 3. — — Knin. 4. — — Sebenico. 5. — — Trau. 6. — — Spalatro. 7. Distriktet Sign. 8. — — Almissa. 9. Primoriet. 10. Distrikter Imoschi.	Et almindeligt Navn for samtlige paa Morlachietts Kyller liggende Øer.	28 Mile lang, 6 Mile bred. 44 Mile lang, den højeste Brede 8 Mile. 35 Mile i Længde, og 8 i største Brede.	Deelt i 6 Grevskaber, 3 Distrikter og i 1 saa kaldt Primorie.	250000. 8 til 9000. 3000. 15000. 4000. 13000. 14000. 6000. 30000, deraf i Hovedstaden 6000. 15000. 15000. 15000. 12000.	Cherso, en elendig Stad, med 3000 Indvaanere, iblandt hvilke 120 Geistlige. Over 200 Kapeller, men ej et eneste offentligt Giesstgiversted. Zara Hovedstaden, Sædet for Generalprobeditoren over Dalmatien. Isola Grossa, en stor Ø. Sebenico, en af de stioneste beliggende Stæder i Dalmatien, har Fæstningsværker. En rummelig og god Havn. Spalatro en god Handelsstad, og Oplagssted for tyrkiske Karavaner som bringe Værelse til til Venedig. Til dette Grevskabs Distrikt stoder Republiken Pogliza (15000 Indvaanere) der staae under Venetiansk Beskyttelse; men har sin egen Regieringsform, og en med Haardhed og Barbarisme stemplet Rettergangsform. Pirundubrawa er deres Hovedstad. Overhovedet fører Navnet Storgreve.
13. Venetiansk Albanien eller Nedre Dalmatien.	Skilles fra Dalmatien ved Republiken Ragusas Distrikt og nogle tyrkiske Lande.	30 Mile i Længde, 22 i Brede.			Cattaro, vel befæstet, tildeels ved Naturen. 1000 Indvaanere.
14. Venetiansk Levante. a. Den Corfu. Nogle mindre Øer ligge under samme Regiering. b. — St. Maura. c. — Cefalonia. d. — Zante. e. — Cerigo.	Under dette Navn indbefattes alle de Øer som Staden endnu ejer i det joniske Hav. Ligger ligesom for Indgangen til det Adriatiske Hav. Sydøstligst for Corfu. Sydligere. 12 Mile sydligst fra Cefalonia. I det Ægeiske Hav.	70 Mile i Længde, 30 i Brede, 180 i Omkreds. Over 30 Mile i Længde og 16 i største Brede. 50 Mile i Længde, imod 30 i Brede, 170 i Omkreds. 24 Mile i Længde, 19 i største Brede, 60 i Omkreds. I Omkreds næsten 60 Mile.	Indbefatter 1 Stad, og 78 Landsbyer og Flekker.	I alt 150000. 60000. Over 50000. 30000.	Corfu, en velbyggt Stad og Fæstning. Santa Maura, Hovedstaden, 6000 Indvaanere. Cefalonia, en gammel Stad. Regieringens Sæde. Zante, en folkerig velhavende Handelsstad. Regieringens Sæde. Cerigo, en liden Stad og Fæstning.

၁၈၀၆၉ ခုကတိုင်တိုင်တိုင်

Kirkestatens verdslige Bestyrelse.

Paa en Tid, denne Stat har lidt en betydelig Forandring, ved iblandt andet at miste de tre vigtige Provindser: Il Bolognese, Ferrara og Romagna, og flere Forandringer synes at forestaae; kan en Efterretning om dens Forsatning for denne Periode ikke være andet end kjærkommen. Til den Ende leveres her et Skrift, som, efter Suhms Dom, er det omstændeligste og bedste, han har læst om Kirkestaten. Originalens Titel er: The temporal Government of the Pope's State. London 1788. 8. Forfatterens Navn skal være Denman. Anmelderen i de Sættingske Gelehrte Anzeigen for 1790, Sid. 1107, gjør den Erindring, at den Deel af Skriftet, som angaaer de verdslige Collegiumers og Tribunalers Organisation m. v. ikke er udarbejdet af Forfatteren selv; men ifkun et Udtog af den i Rom 1781 udfomne Pratica della Curia Romana. I Mangel af den Engelske Original har man maattet lægge den tydske Oversættelse (Leipzig 1790. 8.) til Grund, endstønt den ikke kan ansees for en af de bedste.

Forste Capitel.

Indledning.

Iblandt alle politiske Gærhyner som hidinde til ere frembragte ved et forunderligt Sammenstød
 Arch. f. Stat. 3 B. 4 S. D d mennesp

menstød af tilfældige Aarsager, er maaskee den Regjering, hvorom vi have foresat os at give nogen Efterretning, i mange Henseender den aller besynderligste, den eneste i sit Slags, og for sit kiendt af andre Nationer. Med Grundsetninger, som staae i ojsensynlig Modsigelse med sund Statsklogskab, med saa store Synder imod sund Fornuft i mange enkelte Tilfælde, har den, tvært imod de almindeligste Beregninger om politisk Varighed, lykkelig nok været i Stand til at slæbe sig frem igjennem en betydelig Række af Aarhundreder indtil dens nærværende Tidssalder. Naar Menneskernes viseste Indretninger endog i deres Jnderste medføre Grundspiren til deres Forsyrrelse; saa ere disse saa rigeligen udsaaede her, at man bliver tilbøjelig til at holde det saalænge kvalte Udbænd af de sorgeligste Virkninger for et Underverk.

Dog maa man betænke, at, tilligemed den overordentlige Højagtelse, som hidtil vistest dette Lands Regent i Henseende til hans Characters Hellighed, har desuden mere end en Ting hjulpet til at holde denne Forsatnings fordærvelige Grundsetninger Modvægt. De umaadelige Pengesummer, som andre Nationer betalede til Rom i geistlige Anliggender, strakte i Almindelighed alerede til at opveie Manglerne i den indvortes Huusholdning, og den uhyre Mængde af Varer, som uophørlig indbragtes fra fremmede Lande, og langt overgif Landets egen Udsørsel.

Det aarlige Beløb af disse Summer, for nærværende Tid, maa sætte Verden i største Forundring, og vi ere i Stand til at angive samme med Nojagtighed. Efter en Fortegnelse, som vi have en Minister i det Romerske Cancelli at takke for, beløbe disse Summer sig til 2,435,002 Romerske Kroner, eller henhod 566,279 Pund Sterling. Naar man nu paa hvert Pund, efter et Medium, regner 43 Paoli; ti Paoli udgjøre en Romersk Krone (Scudo), og 10 Bajocchi udgjøre en Paolo.

Af følgende Fortegnelse sees den Andeel, et hvert dertil bidragende Land har deri:

Begge Siciliaerne	136,170
De Sardegnaske Stater	60,712
Toscana	3,52
Det øvrige Italia, Kirkestaten	
undtagen	107,067
Frankrige	357,133
Spanien og dets Colonier	640,845
Portugal og dets Colonier	260,100
Lybskland med Nederlandene	486,811
Polen	180,745
Helvezien	87,034
Norden	87,033

2,435,002

Romerske Kroner (Scudi),

Disse Penge kan man ansee som en betydelig Handelsgreen; thi de koste Rom inter uden Pergament. Naturligviis maa det falde En ind, at naar der endnu bestandig indkommer over en

halv Million Pund Sterling, efter at man har indskrænket det Rømerſke Cancelli ſaa meget, og det halve Europa har ſtilt ſig derfra: ſaa maa enhver Beregning, man har gjort over de Summer, ſom forhen ſendtes til Rom, worde miſtrænkt. Dette Tillob af Penge til Rom, maa man anſee ſom en Handels- og ikke ſom en Finanz-Artikel, thi intet deraf kom efter Pave Sixtus den femte i det pavelige Skatkammer, ſom ſiden ſkal viſes. Men det hele fordeles iblandt Cancelli, Betjente og et ſaare vidløftigt Laug af Jurifter, Spedizionieri, eller Agenter, kaldede, hvilke ſtaa i Grebberling med fremmede Lande og beſørge alle Forretninger.

Dette var altsaa i lang Tid det fornemſte Middel imod de forhen anførte Mangler og Ufuldkommenheder. Men hvorvidt man i Fremtiden vil finde Middelet at ſtaa i Forhold til det Onde, kan forſt omſtændeligere udvikles i det følgende.

Andet Capitel.

Paven betragtet ſom verdſelig Regent.

Fortællingerne om de Italienske Begivenheder, iſær Muratori's og Giannone's, ere ſaa almindelig bekjendte og agtede, og indeholde ſaa udførlig en Efterretning om den pavelige Højheds Oprindelse og Fremgang, at det vilde være overflødigt, her at indlade ſig i ſammes Underſøgelſe. Det er nok til vor nærværende Henſigt, at

anmærke,

anmærke, at Paven, ved hvilke Middelstøt det end er fleet, for nærværende Tid erkiendes af alle sine Undersaatter for en uindskrænket Regent, som ikke bindes ved nogen vilkaarlig Lov, men som ene og allene regjerer efter sin Villie og Velbehag.

Dog ere de sædvanlige Dommere i den borgerlige og criminale Rets Sager, forbundne til at rette sig efter Municipaldicterne og Forordningerne, som fra Tid til anden ere blevne udstædte af Paverne, ligeledes efter den Justinianus'ske Lovbog, Pandecterne og andre Romerske Anordninger, for saavidt disse ikke hæves ved hinne. Men deres Domme ere uden al juridisk Virkning, saa ofte Paven finder for godt af forandre eller ganske og aldeles at ophæve dem; hvilket han undertiden gjør paa den ene Parts Begiering, naar den beviser nogen Uretfærdighed, nogen vigtig Besværing, eller nogen Forseelse hos Dommeren i Henseende til Loven.

Undertiden trækker Paven en enkelt Rets sag for sin Domstol, forinden der er affagt nogen Afkendelse, pendente lite; og til at undersøge sammes Grunde, betjener han sig sædvanlig af sin egen Auditore, hvilken er den højest Dommer over hele Staten, omtrent det samme som Storcanczleren i (nogle) andre Lande. Naar han paa denne Maade erholder Kundskab om Sagen, saa fiendes deri, gemenlig efter Auditorens Afagt eller Meening; dog er Paven fleet ikke forbunden til at lade det blive derved. Ligesaa tidt er han forbunden

forbunden til at iagttage nogen ffreyen Lov i sin Kjendelse, han kan, i følge sin højeste og uindskrænkede Magt, forbigaae denne, og damme efter Billighed og Overbeviisning; og da finder ingen videre Appellation og intet Modmiddel (votum suspensivum) Stæd, om han her skulde være saa uheldig at tage Feil. Hans Domme affattes altid i Form af Rescripter, som endes med dette overflødige Tilfæg: "Contrariis quibuscumque non obstantibus," naar intet findes, som dette kunde være til Hinder — og ingen Domstol kan siden undersøge Sagen, eller denne gøres anhängig.

Ligeledes kan han efter Godtbefindende, forandre eller ophæve sine Formænds Anordninger, og da blive de senere Anordninger Rettesnoeren for Dommerens Kjendelser i Fremtiden, og maa derfor indregisteres paa behørigt Stæd. Men intet paveligt Rescript for et enkelt Tilfælde kan worde en almindelig Regel, eller faae Løns Kraft; thi Rescriptet forstaaes altid med Indskrænkning til det bestemte Tilfælde, som det afgjorde. Heller ikke tør Dommerne siden, i noget Tilfælde, om det end stemmede nok saa nøje overeens dermed, heraabe sig derpaa; men de maae gaae frem i den Orden, Loven foreskriver Juris Ordine servato.

I Criminallsager tager Paven selden umiddelbar Andeel, omendkjønt enhver Dom, som gaaer den Sagsagte imod, af vedkommende Dommere maa indsendes til ham, og hans Stadfaerselse

stelse søges for Guldbryddelsen. Men Straffen kan han forandre; han kan endog, naar han vil, benaade Forbryderen; men der findes maaskee intet Exempel paa, at han har skærpet Straffen.

I nogle overordentlige Tilfælde, og overhoved, hvor en Forbrydelses Bekjendtgjørelse kunde foraarsage Forargelse, plejer Paven ved en Special Skrivelse til Statholderen i Rom, give Befaling til enkelte Personers Hestelse eller deres Forviselse til Gallejerne, uden at nævne Forbrydelsen, og blot ved at sige dette Almindelige Udtryk: *Causis Nobis notis* — af Os bekjendte Aarsager. Hvorledes disse ere blevne Paven bekjendte, eller paa hvilke Beviser hans Beslutning grunder sig, er uden for al Undersøgelse. Dog maa man tilføje, at dette ikke indtræffer ofte, og at Forbryderen da allerede i Almindelighed er bekjendt som en Person af slet Charakter.

I alt hvad som angaaer Skatter, Afgifter og Paalæg, er Paven ene og alene den, som bestemmer samme. Han kan ophæve gamle Skatter, og paalægge nye, naar han finder for godt; dog gaaer han meget forsigtig og samvittig til Verks, naar han paalægger sit Folk nye Byrder. Imidlertid synes denne Rettighed at høre til de nyere: thi omendskiøndt den er bleven udøvet i Ting af liden Vigtighed, saa erholdt den dog ikke sin nærværende Udstrækning førend for en to hundrede og tredive Aar siden under Sixtus den femte.

Før

Før dette Tidrum skede sjelden Skatters Paalæg, og ligesaa sjelden vare de nødvendige; thi Paverne forsynedes rigeligen med Penge fra andre Lande, og ved Indkomster af Kammergodserne; ogsaa undertiden, under særdeles Omstændigheder, af Senatet, som, foruden Indkomsten af de det tilhørende Jordgodser, ogsaa hævde visse Skatter eller Told, ifølge en meget gammel Rettighed, hvilken ikke synes at skrive sig fra Paverne.

Men Sixtus, som allerede havde indskrænket de romerske Baroners grændseløse Magt, gjorde sig ingen Betænkning, at udøve et uindskrænket og ganske ubundet Herredomme i Henseende til Paalæggene. Han holdt dette nødvendigt til sit Enevaldes Guldforelse, og maaskee gjorde Forandringer i Tidernes Omstændigheder dette Skridt uundgaaligt for ham.

Martin Luthers bekjendte Grafald havde allerede revet en betydelig Deel af Europa ud af Forbindelsen med Rom, og betaget Paven en mærkelig Deel af hans sædvanlige Indkomster.

Før den Tid havde Paven sjelden Anledning til at forlange Bidrag af sine Undersaatter; hvilke Bidrag vare, formedelsk de saare ringe Afgifter, neppe af Betydning, eller bestode i Penge. Men Sixtus, en af hans Tidssalders største Mænd, saae med sit sædvanlige skarpe Blik de skadelige Følger, dette Grafald vilde have for hans Skatkammer, allerede som nærværende, og
 besluttede

beslattede derfor at tilstoppe Hullerne ved en ny Rilde hos sine Underfaatter.

Tredie Capitel.

Pavens Indkomster.

Det apostoliske Kammer's rene aarlige Indtægt, der udgjør Pavens samtlige Indkomster, kan anslaaes til omtrent tre Millioner, to hundrede tusinde Romerske Kroner (Scudi), eller til 744,186 Pund Sterling.

Kilderne, hvoraf disse Indkomster flyde, ere:

- 1) Kammergodsernes Bortforpagtning.
- 2) Bortforpagtningen af visse Afgifter, som erlægges af bestemte Communer eller Kirkesogner.
- 3) Bortforpagtningen af Afgifterne af Vine og Brændevine.
- 4) Paalæggene paa alle Kjødspiser, som fortares i Rom.
- 5) Paalæggene paa al den Hvede, som bringes til Rom.
- 6) Afgifterne af alle fremmede Varer, som indføres.
- 7) Et (Salt) Lotteri.

En udførlig Angivelse af, hvad enhver af de her anførte Artikler beløber sig til, vilde blive alt for tør og ubehagelig; dog ville vi i Forbigaaende tilføje nogle Anmærkninger over den Virkning, enhver især har paa Statens administrative Forsatning.

Og her kan den Erindring forudsendes, at enhver Bortforpagtning af Afgifter har, efter almindelig Erfaring, vlist sig som overmaade trykkende for Undersaatterne, og ligesaa skadelig for det offentlige Skatkammer. Grundene ere saa indlysende, at de ikke udfordre nogen særdeles Undersøgelse.

I Kirkestaten have dueilige og uvilddige Mænd beregnet, at ikke over to trediedele af de Summer, Undersaatterne aarlig betale, ere nogen- sinde komne, uden Afdrag, ind i de pavelige Kasser; og maa skee er endog denne Beregning alt for fordeelagtig for Oppebørselsmaaden. Dog vi gaae videre til vore Anmærkninger over den Første Artikel, Kammergodsernes Bortforpagtning. Og her maa anmærkes, at Forpagterne overlade sædvanlig Godserne, i smaa Dele, til fattige Folk, og forbeholde sig en vis Rente, som maa betales paa selv samme Maade, omtrent Sjattedelen af den sandsynlige Indtægt. De laane dem Sædekornet, ofte af slet Bessaffenhed, og det maa tilbagebetales efter Indhøstningen. Men da Undersforpagterne selv den holde tilstrækkelig Besætning af eget Dvæg, saa anskaffes og dette sædvanlig af Forpagteren, som fordrer i aarlig Leje for hver Dyr et engeist Quarter Hvede, og saaledes i Forhold af det øvrige Dvæg. Og omendskiont disse Renter og det øvrige Forhold ere forskjellige efter Provindserne, saa kan man, i det hele taget, ansee hin Angivelse som et Medium. Heraf følger,

at

at naar Høsten bliver slet, hvilket ofte indtræffer, udelægges den stakfæls Underforpagter i Bund og Grund.

Engene forbeholder Forpagteren gemenlig sig selv, og hertil har han en vidløftig Strækning af Græsgange.

I Henseende til den anden Artikel, Bortforpagtningen af visse Afgifter af bestemte Communer eller Kirkesogner, saa maa der gives et kjendeligt Overblik til Forpagterens Fordeel, hvilket folgelig maa forhøre enhver Communes forholdslige Andeel, og for saavidt worde til Byrde for de enkelte Medlemmer. Dette Onndod sig letteligen afhjælpes ved dette Middel; naar nemlig enhver Communes Afgifter nedfattes i Forhold til Forpagterens Fordeel, og Tilladelse gives, at indlevere umiddelbar til Skatkammeret de Summer, hvortil de ere ansatte; hvilket lod sig gjøre uden nogen Befkostning. Under dette Capitel om Afgifterne, som skal betales fæstes af bestemte Communer eller Kirkesogner, kan mærkes, at den fjerde og femte Artikel, tilfelligemed adskillige andre, indskræves ved Øvrighederne af de enkelte Medlemmer, for at tilvejebringe den Sum, hvortil de ere ansatte.

Den tredie Artikel er underkastet samme Undtagelse, og den fjerde og femte ere en ganske utaalelig Byrde, saavel for det hele i Almindelighed, som for de fattige i særdeleshed. Afgiften af Rjodspiser beløber sig til en tredie Deel af deres Værd; og af Høden, med

Indgrib

Indgreb af Malningen, il Macinato kaldet, til
 ni (engelske) Shelling, sex Pencees Sterling,
 af hvert Kvarteer paa aatte Bushel'er; eller fjor-
 ten Pencees af Bushel'en (Sleppen).

Den sjette Artikel, Afgiften af frem-
 mede Varer, som indføres, beløber sig til ni og
 tyve af Hundrede, af alle Specerier, Krydrier
 Sukker, Cacao, Kaffe og Thee; og nitten og en
 halv af Hundrede af alle øvrige Besømmelighede-
 der. Det sidste Paalæg synes at være gjort uden
 Overlæg, da det ikke tillader nogen Forskjel
 imellem Uppigheds Varer og Livets Nødvendig-
 heder.

Fremmede Haffiske for Exempel, saasom
 Tanteier (Thunfisk) fra Sicilia, Stofisk fra
 Newfoundland, Lax, Brisling (Sardeller) og
 Spegesild (Pickling) fra England udgjøre den
 betydeligste Deel af de almindeligste Levnetsmid-
 deler, i fuldkommen en Trediedeel af Aaret,
 naar man dertil regner Fasten, Helligastenerne,
 og alle Fredage og Loverdage.

Det vidner ikke om Visdom, at der af
 saadanne nødvendige og uundværlige Artikler
 gaae 19½ af Hundrede; da der ikke findes noget
 i Staten, som kan tjene til Gode istædet for
 disse Artikler; thi dens Søer levere kun lidet
 Fisk, og Kysterne endnu mindre: saa at den
 fattige, ja selv den mellemste, Klasse af Folket
 ikke er i Stand til at kjøbe deraf, og nodes
 til at tage Fremmed Fisk. Især forbruges over
 hele Kirkestaten en utrolig Mængde Brislinger
 (Sardeller)

(Sardeller); thi den arbejdende Landmand nyder bogstavelig intet andet end disse og Brød, hele Aaret igiennem; de have intet Begreb om Harebegrugters, Kartoflers eller andre Rødders Dyrefælske, og Kjødspiser formaae de ikke at kjøbe.

Den syvende og sidste Artikel er Lotteriet, hvilket er saa forskjelligt fra de i andre Lande sædvanlige, at det fortjener at sættes i Lys. *)

Det trækkes aarlig ni Gange i Rom, og ligesaa ofte i Napoli, og uagtet de i Henseende til Gevinsten ikke staae i nogen Forbindelse, saa pleje dog de pavelige Undersaatter ogsaa i de Mellemtider, der ikke trækkes i Rom, spille paa Tal, der skal trækkes i Napoli; og det er derfor lige saa fuldt, som om det blev trukket aarlig atten Gange i Rom. Indretningen er følgende: I alt ere der halvfemsindstyve Tal, som kommes i en Urne, og deraf udtrækkes ifkum fem. Disse fem Tal afgjøre alle Spillendes Skiebne. De kan sætte saa meget ind, som dem behager, om det saa ikke var mere end een Baiocho, og deres Antal er altid meget stort af alle Folkets Classer, i fra den højeste til den ringeste Betler. Gevinsterne staae i Forhold til Indskuddet, og til Mængden af de Tal, hvorpaa Stores Indskud. Man kan spille paa et, to eller paa saa mange Tal, man vil; men Indskudet

*) Man stod i Beraad, om man skulde udelade det te Stykke.

det staaer i Forhold til Tallenes Mængde og Størrelsen af de Summer, man ønsker at erholde; hvilke hver gang angives i Lotterischedelerne. Hovedhensigten er at træffe paa et eller flere af de fem Tal, som skal trækkes; thi skeer det ikke, saa vindes intet.

Spillerne sætte gemenlig paa et, to, tre, fire eller fem Tal, og bestemme selv Tallenes Orden. S. Ex. naar de spille blot paa et Tal, hedder det per Eletto eller per Estratto; paa to, saa er det en Ambe; paa tre, en Terne; paa fire en Quaterne og paa alle fem, en Cingvine. Dog maa mærkes, at naar man spiller paa en Ambe, vindes intet, undtagen naar den Spiller de er saa lykkelig at træffe paa to af de udfommende fem Tal; thi naar kun et af dem udfommer, vindes intet. Samme Regel gælder om en Terne o. s. fl.; thi alle Tallene maa komme ud, naar man vil gjøre Fordring paa nogen Gevinst.

For at gjøre Begrebet herom endnu tydeligere, ville vi anføre noget om, hvad Tal koster, tilligemed de Summer, Spilleren kan vinde derpaa. S. Ex. naar kun et Tal indsættes, for at vinde Hundrede Kroner, koster Loddet $7\frac{1}{2}$ Krone, og saaledes i Forhold til en større eller mindre Sum. Dette hedder per Eletto, og hænder det sig, at samme er iblandt de udtrukne fem Tal, vinder Spilleren.

Men spiller han paa et Tal per Estratto, maa han erklære, i hvilken Orden han troer det skal blive trukket; om det skal være det første, andet,

andet, tredie, fjerde eller femte; kommer det ud i den af ham angivne Orden, saa vinder han, og Lodden koster kun $1\frac{1}{2}$ Krone for at vinde 100.

Naar kun to Tal indfattes, i Hensigt at vinde en Umbe paa 100 Kroner, koster Lodden 4 Bajocchi; hvilket er ikke fuldt en halv Krone; thi 100 Bajocchi udgjøre en Krone (Scudo).

Gives der paa lige Maade tre Tal for at vinde en Terne paa 100 Kroner, koster Lodden kun $3\frac{1}{2}$ Bajocchi.

Komte Tallene ud, saa betales Gevinsterne strax, tilligemed en Præmie paa 20 af 100 for en Umbe, og 80 af 100 for en Terne: saa at Spilleren, istædet for 100 Kroner for en Umbe, faaer 120, og for en Terne paa samme Sum, 180 Kroner.

For at vise Daarligheden af sligt et latterligt Epil, har man kun nødig at erindre, at Sandsynligheden at vinde en Terne forholder sig som 107,479 til een. Og desuagtet er det utroligt, med hvilket Raserie alle Stænder uophørlig studere paa Tallene, som om der virkelig gaves nogle bestemte Opgaver til Beregning, imedens andre, især det smukke Køn, hver Morgen fortælle hinanden deres Drømme, og ved Hjælp af en taabelig Kabalistisk Bog, som de igjennemblader, forbinde Tal med hinanden.

Man indseer let, hvilke farlige Følger for Eader og Formue der maae opstaae af en saa almindelig Epillesyge; og hvilken utrolig Fordeel derved bliver det Pævelige Skatkammer til Deel.

Fjerde

Fjerde Kapitel.

Den offentlige Gjæld.

Pave Clemens den syvende (henved A. 1527) var den første, som laante Penge paa den Credit, hans Indkomster gave, og anlagde offentlige Fonds, hvilke i Rom kaldes Luoghi de Monte. De Summer, han havde faaet til Laans, fordeelte han i Actier eller Lodder, hver paa hundrede Kroner. Dette skede for at afhjælpe Keiser Carl den femtes Trang, som den Gang var indviklet i uretsfærdige, kostbare og fordærvelige Krigge imod Kætterne i Tydskland, og imod Tyrkerne, og Paven holdt det for en Sag, der var hans Underskøttelse og hans Beskyttelse værdig. De laante Penge overlodes Keiseren, og Paven betalede Creditorerne ti af Hundrede.

Dette ukunstlede Middel at forskaffe sig Penge, benyttedes af hans Efterfølgere, og Renterne bleve efterhaanden nedsatte til sex af Hundrede, da Sixtus den femte blev Pave, som gjorde alt for at bringe de Romerske Baroner i Afhængighed af sig.

Til denne Hensigt betjente han sig af den Forevending, at den hellige Stol befandt sig i stor Pengemangel. Han fik henved ti Millioner i sin Kasse, og forøgede, efter sine Formænds Exempel, Statens Gjæld, uagtet hans Skatkammer virkeligen ikke trængte til en saa uhyre Underskøttelse. Omtrent Halvdelen deraf anvendte han til at bygge Vandledninger, oprejste Obelis-

ker,

fter, og ellers til Roms Forstjonnelse; fem Millioner nedlagde han i Castello di S. Angelo for at liope Høede til de Fattige, naar en overordentlig dyr Tid skulde indtræffe.

Dog paa selvsamme Tid han paalagde sine Efterfølgere en saa betydelig Byrde, udkastede han en let og sikker Plan til Gjeldens Afdrag, saa at man kunde efterhaanden afbetale den, uden at tage en eneste Skilling af Skatkammeret, og uden at besvære Folket med nye Paalæg.

Planen var mærkørdig, og fortjener at kjendes. Paven har et stort Antal af Betjeninger eller Embeder, især ved det Romerske Cancelli, at bortgive, hvilke forðum og endnu for ganske kort Tid siden vare overmaade fordeelsagtige for Besidderen. Man beholdt dem paa Livstid, og Sixtus anordnede, at eftersom Besidderne uddøde skulde deres Poster, for Eftertiden, sælges til enhver, som havde Lust at byde, for en vis fastsat Priis. Han opfattede hertil en mærkelig Fortegnelse eller et Anslag, som ikke maatte overskrides, og Priserne vare saa modererede, at Kjøberne erholdte en betydelig Fordeel, de indbragte virkelig i saa Maa en reen aarlig Indtægt paa otte af Hundrede af Kjøbesummen.

Disse Poster hedde *Vacabili*, efterdi de skifte Besiddere, og kunne overdrages af en Besidder paa tredsindstyve Aar til en anden, omendkjont han er yngre. De ved Salget af disse *Vacabili* indkomne Penge bestemtes til en sænkende Fond, til at afbetale Statens Gjeld, hvilket

ket Skulde stee til bestemte Tider og efter et vist Forhold. Og de Skulde have været fuldkommen tilstrækkelige til at betale Capital og Renter i en vis Række Aar, naar denne Plan var bleven regelmæssig fulgt af Sixtus's Eftermænd.

Men i dets Sted ere vel Bacabili bestændig, siden den Tid, blevene solgte, uden nogenstinde at betale en eneste Skilling til Afdrag paa Gjelden; og den almindelige Gjeld, eller Luoght di Monte, som da ikke overgik tyve Millioner, var ved den nærværende Paves Ankomst til Regjeringen stegen til halvtredshindstyve, hvilke udgjøre saa meget som 11,627,900 Pund Sterling.

Renterne ere dog efterhaanden blevene nedsatte til tre af Hundrede, saa at halvanden Million til Renter maa fradrages Pavens, i forrige Capitel angivne, Indkomster; og dette nedfarter hans rene aarlige Indtægt til en Million, syv hundrede Kroner, eller 325,349 Pund Sterling.

Derhos ere hans nødvendige Udgifter saare betydelige; og da altid noget maa bestemmes til nye Bygninger, og andre offentlige Arbejder, hvoraf enhver Pave ønsker at efterlade noget Mindesmærke; saa overstige sædvanligen de aarlige Udgifter Indkomsterne i det mindste tre hundrede tusinde Kroner, hvorved den almindelige Gjeld altsaa maa voxe i samme Forhold.

Dog fremstiller sig endnu en anden Gjensstand af megen Vigtighed, som ikke kan forbigaaes, naar man afhandler denne Sag, efterdi den

den udgjør en ligesaa virkelig og fuldkommen Gield som nogen anden, lad være den ikke er betyngtet med Renter. Det er den umaadelige Sum, som bestandig er i Umløb i Bankseddeler, hvilke i Rom kaldes *Cedole*, og af Kasseangel gjelde overalt i Staten som gangbar Mynt, naar noget skal udbetales.

For en Privatmand er det umueligt, med nogenlunde Rejagtrighed at angive alle disse Cedolers virkelige Beløb, men det kan dog ansættes at være næsten ligesaa stort, som alle rede Penge i Landet tilsammentagne; thi naar ti Kroner skal udbetales, kan man virkelig ikke erholde anden Mynt. Af Mangel paa rede Penge byttes sædvanlig Seddeler med Seddeler, f. Ex. naar en Debitor skal betale fem Kroner, giver han sin Creditor en Seddel paa tredive Kroner, og faaer igien en anden paa fem og tyve. Maaſkee forſeſler man ikke Maalet betydelig, naar man anſlaaer Summen af alle disse Seddeler til en Million Pund Sterling.

Førend vi forlade denne Gjenstand, vil det maaſkee ikke være upassende at tilføje nogen Efterretning om disse Bankseddeleres Oprindelse.

Der ere i Rom tvende offentlige Banker, hvoraf den ene ſtaaer umiddelbar under Regjeringen; denſe hedder *il Monte di Pietà*; og den anden, *San Spirito*, tilhører Høſpitalet af ſamme Navn, men ſtaaer under Pavenſ og hans Miniſtres Opſyn.

Begge disse Banker udstæde Cedoler eller Seddeler, hvilke altid, som deres Indhold tilkjendegiver, forudsætte, at Personen, de ere udstædte til, har nedlagt saa mange rede Penge. Men den sande Oprindelse maa udledes ifra il Monte di Pieta; en ypperlig Indretning til at understøtte Folket med Penge imod Hypothek. Ikke blot Juveler eller Guld og Sølv antages som Pant, men og Klæder og alle andre Artikler af virkelig Værd. Naar den laante Sum ikke overstiger tredive Kroner, fordres aldeles ingen Renter; er Summen større, betales tre af Hundrede, naar Pantet indløses.

I Begyndelsen nedlagde Regjeringen i denne Hensigt en betydelig Sum rede Penge i il Monte di Pieta; men da Mynt blev sjelden, og undertiden, naar de Modtagende selv forlangte det for Bequemmeligheds Skyld, beholdte de Seddeler i den Form, som de for nærværende Tid have. Men altid beholdtes dog noget tilbage som Pant for, i det mindste, Seddelens fulde Værd; saa at det for den almindelige Sikkerhed var fuldkommen det samme, som rede Penge vare blevene nedlagte.

Dette er hine Seddelers sande Oprindelse. Men hvordan de have voxet saaledes, at de have opslugt næsten al Mynt i Landet, og det uden at noget er blevet nedlagt derfor, som dog for nærværende Tid virkelig er Tilfældet, det lader sig ikke saa let besvare. Endt nok, at il Monte di Pieta endnu bestandig vedbliver at antage Hypotheker; men det vilde være for dristigt at
 paa

paastaae, at der virkelig findes den sande Værd af Gemtedelen af hele den Sum, som er i Omløb i dens Papirer.

Hospitalet San Spirito (den Helligaand) er i Besiddelse af saa umaadelige Jordgodser, at en Bank gjordes fornøden til et almindeligt Oplagssted for dets Indkomster; og dette var isfra Begyndelsen den eneste Hensigt med dens Oprettelse. Men hastig tiltog Lilliden til den i en saa høj Grad, at formuende Folk fristedes til at sende deres Penge derhen som til et Sikkerhedssted. Dette gav den første Anledning til at udgive Seddeler, men disse ombyttedes altid sammesteds med rede Penge, naar de forevises i denne Hensigt.

For nærværende Tid beløber sig den virkelige Forraad af rede Penge i denne Bank, efter al Sandsynlighed, ikke over fire tusinde Pund Sterling, uagtet dens Seddeler, beløbe sig til flere Millioner Kroner; heller ikke kan disse, som forðum, indbyrdes med Mynt hverken her eller i il Monte di Pietà. Forevises en Seddel, tage de samme, og giver Foreviseren strax en Deel andre Seddeler, som udgjøre samme Sum, og for at tilvejebringe Summen, lægge de undertiden en eller to Kroner i rede Penge til.

Der kan formodes, at flere saadanne Seddeler ere fra Tid til anden, efter Regjeringens Befaling, blevne udstædt for at betale offentlige Arbejder, eller til andre Statens Nødvendigheder, og at følgerig end ikke en Skygge af den sande Værdi

Værdi kunde blive tilbage i Banken. Endvidere er det at formode, at endeel af de Seddeler, som ere blevene Banken bragte, enten som Betaling, eller for at indvieses, ikke ere blevene kasserede, hvilket burde være skeet; men paa ny udgivne i Betaling.

Naar disse ikke ere de sande Aarsager til den for nærværende Tid overordentlige Mængde af Papirpenge, uden at der findes nogen Forraad af Mynt eller Pantes Værd i Forhold dertil; saa lader sig neppe angive nogen anden. Selve Sagen er imidlertid uden for al Strid, og dermed maa man lade det beroe, indtil Hemmeligheden kan vorde bedre oplyst.

Den nærværende Pave, Pius den Sjette (Giovanni Angelo Braschi), maa have forøget Gjelden med nogle Millioner at forrente, man betænke aleneste hans udsvævende, ufordeeltagtige og unødvendige Planer.

Hans Forsøg at udtørre de Pontinske Sumper (Paludi Pontine), har allerede kostet i det mindste en Million, og endskjønt dette dog horer til hans priseligste Foretagender, saa vil man dog ved nøjsom og Undersøgelse finde, at der snarere laa en overdreven Værgerrighed til Grund, end ægte og mandige Grunde. Der er ikke Fald nok til Vandets Afledning; saa at efter ti Aars Arbejde er ikke engang vundet saa meget Land, som der var i Augustus's Tid. Luften er saa lidet forbedret derved, at den tværtimod er bleven skadeligere end nogensinde forhen.

Desuden gives der i Kirkestaten mere god Jord, end det nærværende Antal af Indvaanere, som ikke overstiger to Millioner, to hundrede tusinde, er i Stand til at bearbejde; og var den ene Halvdeel af Pengene bleven anvendt til Agerdyrkingens Udvidelse og Landets Befolkelse, skulde de gavnligste Virkninger have vilst sig.

Den eneste Fordeel af dette latterlige og kostbare Foretagende er, at man har tilbagevundet den Appiiske Vej, som i flere Menneskealderne var ganske ubrugelig, men dertil havde Trededelen af Omkostningerne været tilstrækkelig.

En anden Milton sødedes paa at opføre et nyt Sacristi, eller Capel, ved den hellige Petrus's Kirke, hvilket langtsfra var nødvendigt, men tværtimod vanslirer den.

Det ærbørdige Benustempel, som den guddommelige Michel Angelo ansaa det for Kirkeran at lægge Haand paa, er reent borttaget, for at fæste dette fantastiske Spilleverk Plads. Denne Bygning har ret været en Gjenstand for Roms skjønne Anders bittre Spot; men iblandt flere fortjener et Vers paa to Linier at undrages Forglemmelse. Paven lod disse Linier indgrave i Marmor ved Indgangen til det ny Sacristi:

Quod ad Templi Vaticani Ornamentum publica Vota flagitabant.

Pius VI. Pont. Max. fecit perfecitque Anno &c.

Kort efter fandt man følgende tvende Linier derunder:

Publica!

Publica! — Mentiris! non publica Vota fuere,
Sed tumidi Ingenii Vota fuere Tui.

Man kom ikke til Ende dermed, naar man vilde opregne alle denne ærgjerrige Paves Plaaner, som med al Omhyggelighed lader sætte sit Baaben i Marmor paa enhver Bygning, den være ny eller ikkun forbedret, og dette Forsæm- geligheds Mindesmærke koster, saa anslaaar man det, en to hundrede tusinde Kroner.

Femte Kapitel.

Pavelige Ministre og Øvrighedspersoner i
Almindelighed.

Forinden vi indlade os i en næjere Beskrivelse over den pavelige Regjering, bliver det nødvendigt i Forveien at fortælle, af hvilken Klasse af Mennesker næsten alle hans Ministre og Øvrighedspersoner vælges. Da det er en geistlig Regjering, vil man ikke finde noget besynderligt i, at ikkun Prælater dele Magten, den strække sig nu til Statens almindelige Anliggender, eller til borgerlige eller criminale Retssager. Kort sagt, alle vigtige eller indbringende Poster ere altid besatte med disse Folk.

Dog maa man ikke troe, at alle disse Personer ere Biskopper, som Udtrykket synes at tilkjendegive. Evertimod ere de fleste af dem, paa Consuren nær, Lægfolk (Laici), omendstjont de alle bære Prælaturdragten.

Om

Om dette er en Misbrug, vedkommer ikke os at undersøge; men da Antallet paa de i Rom og andre Statens Dele ansatte stiger næsten til trehundrede, kunde man fræve nogen Oplysning om deres Oprindelse og deres nærværende Forfatning.

I den Tid Korstogene foretoges, hvilket skede for at erobre det saa kaldte hellige Land, holdt man det nødvendigt at fornye flere gamle Bispedømmer, og udsendte fra Rom, tilligemed vedkommende Herrer, Biskopper, der allerede var re indviede og forsynede med Titler af Hjerusalem, Antiochia, Cappadocia, Efesus o. s. v. Det er bekjendt nok, at Korstogenes Udsald var frugtesløst; Biskopperne vendte tilbage til Rom, men enhver beholdt sin Titel, dog uden nogen der med forbanden Fordeel.

For at erstatte denne væsentlige Mangel, bleve de ansatte ved det pavelige Ministerium, og levede af deres Embedsindkomster. Indtil denne Dag beholdes alle disse Titler, og deres Besiddere have virkelige Vices som Biskopper in partibus infidelium. Men istædet for at bruges i Rom, sendes de sædvanlig som Nunzii til fremmede Hoffer, hvor den biskoppelige Charakter er nødvendig ved adskillige geistlige Forretninger, som paaligge dem.

Dette er Oprindelsen til denne Klasse af Prælater, hvilke gemenlig ere Herrer af gode Familier, og med nogenledes Formue. Man ansaa det passeligt at besætte disse Embeder med Perso-

Personer af en eller anden geistlig Værdighed; og da ingen flere Titler vare at bortgive, gjorde Paven ved sine Kuldmagter eller Breve'er Begyndelse med at uddele Prælaturangen, dog uden nogen Indvielse eller Consecration, til den største Deel af hans Ministre og Værdighedspersoner.

For nærværende Tid kan enhver ugift Mandsperson erholde denne Værdighed, naar han nedlægger saa mange Actier eller Luoghi di Monte, at Renterne indbringe ham aarlig toshundredde Kroner, eller omtrent tohundredde ni og halvfjerdsindstyve Pund Sterling, eller naar han anviser Jordgodser, der kaste af sig denne aarlige Indtægt.

Adskillige Familier i Italia have, isfra deres Fædres af, et Prælatskab bestående paa deres Godser, saa at naar der ere flere mandlige Efterkommere, kan en af den yngre Linie worde Prælæt, om han har Lust; og da maa den ældste Broder udbetale ham hans aarlige Appanage, som sagt.

Dog kan Paven, og han gjør det ogsaa, tildele Personer, som han har i Sinde at ansætte med Fordele, denne Værdighed, uden saadan Sikkerhed for en aarlig Indkomst, hvilkken han sædvanlig derved gjør unødvendig, at han beforder dem til Poster eller Præbendaer, hvis Indkomster beløbe sig maaskee langt højere.

Af denne Klasse af Prælater og iblandt Kungioerne vælger Paven sædvanligen sine Cardinaler, og virkelig maae adskillige af de Embeder,

der, hvori han ansætter dem, med Tiden nøddem-
 dig føre til denne Værdighed; thi det er engang
 bleven Brug ved Hoffet, at de aldrig bortsiere-
 nes, uden at erholde Befordringen til Purpuret.
 Disse kaldes *Posti Cardinalizzii*, og ere disse Em-
 beder: Stattholder i Rom, Statmester, Over-
 husshofmester, Secretær ved Consulta eller Stats-
 secretær, Auditore ved Kammeret eller Canzler,
 Præsident i Urbino, og adskillige andre. Alle
 disse ere visse paa at vorde Cardinaler, eller at
 beholde deres Poster paa Livstid, dog med den
 Undtagelse, at Paven undertiden, endskjønt høist
 sjelden, forflytter dem fra en af disse Poster til
 en anden, men aldrig til en lavere.

Disse ere de Personer, som, under Paven,
 regjere hele Kirkestaten, naar man undtager de
 tre Cardinallegatoer og nogle andre Cardinaler,
 som have Forsædet ved nogle Congregationer,
 hvorom paa sit Sted skal gives Underretning.
 Deres Opdragelse faae de næstleden i et af de
 Romerske Collegiummer, hvor de sjelden lære an-
 det end Latin og den borgerlige Ret; de kaldes
 allerede i deres fjerde og tyvende Aar, og endnu
 tidligere, til at beklæde Ministerposter og Dorig-
 hedsembeder, uden nogen anden Forraad af men-
 neskelig Kundskab. Ofte ere de endog svage i
 begge nyssnævnte Ariskeler; men i Henseende til
 Historien, i Kundskab om andre Rationers Til-
 stand, i Geografien, Regnekunsten, Handelen,
 den politiske og økonomiske Regjeringskunst, deri
 ere de lige saa ubidende som i Alkoranen.

Saa.

Saaledes drive de om paa et Haar af Forretninger og juridiske Arbejder, uden at besidde, hvad dertil fornemmelig udfordres. Deres Tid besættes saaledes, at de beholde tiden eller slet ingen tilovers, til at bringe det videre, og saare faa overvinde deres Opdragelses Mangler. Den Figur, de gemenlig gjøre i deres Embedsforretninger, er da og mestendeels saadan, som den naturligheds kan ventes af en saa haabfuld Begyndelse. Virkelig, den største Deel af dem lader enhver Sag behandle af en Auditeur, som sædvanlig er en Advocat, og ofte af det usle Slags, der paa nogle faa Aars Erfarenhed og en Smule Kundskab i den praktiske Lovkyndighed nær, gemenlig ere ligesaa usiftede og ligesaa uvidende som Prælaterne selv. Begge, Auditoren og hans Herre, rase saaledes omkring sammen, indtil Stykkets Ende, aldeles ubesjendte med Statsklogskabens, Statshusholdningens eller Lovkyndighedens store og veiledende Grundsætninger.

Formedelst Tilboielighed til den strengeste Upartiskhed, og med Forsæt at iagttage den mueligste Noiagtighed i et Verk, som allene er bestemt til Læserens Underviisning og Fornøielse, lod det sig ikke gjøre at tilbageholde dette Mærki over de Personer, som bestyre Kirkestaten. Dog, just disse Grunde lede os til denne Tilfælde, ligesom og vore Udtryk allerede have udelukket enhver Almindelighed, at her finde adskillige Undtagelser Sted. Der gives nogle faa Prælater, som udmærke sig ved grundig Lærdom, sund

Danne.

Dommekraft, og Skarpsind; saare faa besidde nogenlunde Kundskab om Verden; men ikke en eneste skulde i noget andet Land holdes for en Mand i Forretninger.

Sjette Kapitel.

Planen i den pavelige Regjering i Almindelighed.

Ved at forudsende en almindelig Oplysning om det System, vi have i Sinde at anatomere, vil de enkelte Dele vorde desto tydeligere og fatteligere. Vi have allerede leveret en Beskrivelse over den hoieste Magt, om Indkomsterne, Sjelden, Ministrene og Øvrighedspersonerne, og dette leder os naturligt til at betragte, hvad Virkning disse Ting have i Regjerings-Planen i Almindelighed.

Vi havde vel skildret Regenten som Besidder af en uindskrænket og selvstændig Magt, naar han finder for godt at gjøre Brug deraf; dog ledes de enkelte Departementer, som arbeide under ham, af visse Regler eller Grundsætninger, hvorfra de sjelden vige, uden en Befaling fra deres Øverhoved.

En mærkelig Omstændighed er der, som gjør dette Lands Ministre forskjellig fra alle andre Nationers. Thi omendkjøndt deres Forretninger ikke angaae mere end Statsanliggendernes og Statshusholdningens Behandling, saa ere de dog allesammen tillige Øvrighedspersoner

og Dommere, og have Fuldmagt til at undersøge og paaafende alle Sager, der forekomme under deres Jurisdiction. Til den Ende har enhver sin Domstol og holder en Auditore, som det paaaligger, at høre Parterne, læse deres Indlæg og bringe det hele i et kort Udtog, hvilket han maa opsætte til hans Principals Underretning. Undertiden an horer Prælaten i egen Person Sagens Procedure af Advocaterne, og dette kaldes Informationsaudiengen, og ledsages gemeentlig med heftige Gebærder, med mange Ophævelser og stor Anstand.

Men deres Fuldmagt som Dommere indskrænker sig ikke til Sager imellem Privatpersoner, der i visse Ting ere underkastede deres Jurisdiction. Det alleroverordentligste er, at de endogsaa som Dommere paaafende deres egen Udsærd; saa at naar de i Udøvelsen af deres Myndighed som Ministre overskride Retfærdighedens Grændser, til enkelt Mands Skade eller Fare, kan man ikke paa anden Maade rede sig ud af Sagen, end ved at anlagge Proces imod den Rets Raad, i hvilken Ministeren har Forsæde, og han selv, der har givet Anledning til Anke, er den eneste Dommer, der skal paaafende, om der er gjort Ret eller Uret.

Dette er just det, som de kalde Giurisdizione privata eller udelukkende Jurisdiction. Man maatte antage en eller anden overordentlig Inspiration, om Dommeren nogensinde skulde domme imod sine egne Handlinger. Og alligevel gives

gives der ingen anden Udvei, end at man med Taalmodighed oppebier hans Kjendelse, undertiden et Aar eller to, og da henvender sig til en anden Ret, hvoraf selvsamme Dommer ligeledes er Medlem, ligesom og alle hans Collegaer besinde sig i samme Omstændigheder som han, det er, de ere Ministre og Dommere, enhver i sit Departement.

For deres Skyld, som ikke kjende det mindste til den menneskelige Natur, er det nødvendigt at bemærke de almindelige Følger af deslige Appellationer til andre Retter; og omendkjont der kan gives nogle faa Exempler paa, at Sagen faldt ud til den Klagendes Fordeel, saa vil dog egen Oprigtighed og egen Overbeviisning kunne sige den indsigtsfulde Læser, om man ikke maa antage, at den faldes Fordeel, som hele Collegiumet finder ved at understøtte ethvert dets enkelte Medlem i alt hvad han foretager sig i hans særskilte Departement, rimeligvis maa have Indflydelse paa dets Beslutninger.

Denne sammensatte Rets Kjendelse er ganske afgjørende, saafremt ikke de samme Dommere, efter Ansøgning, tilstøde et nyt Forhørs Optagelse for deres Ret. Ingen videre Appellation eller Henvendelse til nogen anden Ret kan finde Sted, og her er ingen anden Udvei muelig, undtagen med en Memorial at henvende sig til hans Hellighed selv, som dog sjelden, undtagen i nogle Undlingsager, har lyst til at være Megler.

Da

Da vi i det Foregaaende sagde, at de enkelte Departementer, som arbeide under Paven, ledes af visse Regler og Grundsætninger, hvorfra de sjelden afvige, saa var dette mere at forstaae i Henseende til Formen end vilkaarlige færdne Love. De almindelige Kilder til Lov og Ret nævnedes vi i det andet Kapitel; men da alle tilsammen, især de gamle, mere udgjøre et juridisk System, og ikke synderlig have sørget for enkelte Tilfælde: saa indtræffer det hyppig, at Dommene, endog de, som affiges af de meest søvede Dommere og dem, som snisse at domme upartisk, ere blændende Beviser eller Modsigelser, og ikke saa meget den udtryffelige Lovs eller den egentlige Retfærdigheds Stemme.

De dueligste Sagføreres Meninger ere samme Vanskeligheder underkastede, og heraf opstaae hele Hære af Stridsmænd, som uden Ophør og med den giftigste Bitterhed bestride den almindelige Rets og den naturlige Retfærdigheds simpleste Tilfælde. Der ere sædvanlig flere Processer gjorte anhängige i Kirkestaten, end maaskee ellers i halve Europa. Antallet paa Retsbetjente blot i Rom beløber sig til tolv tusinde, endskjønt alle Indvaanere tilsammen ikke udgjøre over hundrede og tredsindstyve tusinde, saa at hine udgjøre mere end Følstedelen af denne berømte Stads hele Folkemængde.

Uagtet Ministrene og Øvrighedspersonerne i Rom have, i mange Tilfælde, den høieste Jurisdiction over hele Staten; saa have dog de enkelte

enkelte Provindser ogsaa deres umiddelbare Over-
righedspersoner, som have Fuldmagt til, i første
Instanz, at undersøge og paa kjende alle Sager,
Capitalforbrydelser alene undtagne.

De tre Provindser Bologna, Ferrara og
Romagna eller Ravenna kaldes de tre Lega-
tioner, fordi enhver af dem bestyres ved en
Cardinal, som kaldes Legatus a Latere, og som
Paven sender derhen ifkun paa tre Aar.

Disse Legaters Magt er meget stor, og nær-
mer sig den pavelige; dog maae deres Befal-
inger og Kjendelser, i adskillige Tilfælde, før Fuld-
byrdelsen, stadfæstes af Paven eller af de øverste
Retter i Rom. De kan ikke lade fuldbyrde no-
gen Dødsdom eller Dom til Landsforvisning eller
Galleisstraf, førend den er bleven stadfæstet af
Sagra Consulta i Rom, om hvis Magt skal hand-
les i følgende Kapitel.

Heller ikke kan nogen af dem, i den ham
anbetroede Provinds, give Tilladelse til at ud-
føre Hvede eller andet Korn, Havefrugter eller
Dvæg, undtagen Paven selv eller den Minister i
Rom, som præsiderer i vedkommende Departee-
ment, i Forveien har stadfæstet den. Endog i
civile Sager, som have været paadømte af dem,
kan den Part, som troer sig besøiet til Anke, ind-
stævne Modparten for den Ret i Rom, som kal-
des Segnatura di Giustizia, og denne kan, efter-
at have anhørt de brugte Grunde, henvise Sa-
gen til en anden Rets Paadømmelse; men Lega-
tens Kjendelse sættes paa samme Tid i Udøvelse,
Arch. f. Stat. 3 B. 4 S. 8 f omend-

omendskjont den siden kunde blive fuldkæftet. Disse Legater have Prælater under sig, hvilke føre Titel af Vicelegater og Statholdere i Stæder, og er dem underordnede, ligesom Statholdere i andre Statens Dele staae under Rom.

I Værdighed kommer Hertugdømmet Urbino de tre Legationer nærmest; Paven sender altid en Prælat dertil som Statholder, og denne hedder Præsident af Urbino, og har næsten lige Magt med Legaterne, men bliver kun saa længe i Embedet, som Paven finder for godt.

Naar disse fire Provindser fraregnes, regieres for Resten hele Kirkestaten umiddelbar paa følgende Maade. Over ethvert Sted, som fører Navn af en Stad, har en Prælat Opsigt, som sendes derhen fra Rom med Statholders Titel, og som bliver i sin Post, saalænge Paven finder for godt. Hans Magt er i adskillige Henseender ringere, end Legaternes; thi han kan ikke fuldbyrde nogen Dom, hvorefter straffes med Døden, med Landsforvisning eller med Galleierne. Han kan blot lade Forbrydere sætte fast, bringe deres Forhør tilligemed Vidnernes Udsagn til Protocollet, og sender det hele til Sagra Consulta, som, efterat have kjendt i Sagen, sender Statholderen Dommen til Guldbyrdselse.

I civile Sager af nogen Betydning, er hans Magt overmaade indskrænket. Han kan vel forhøre Parterne, ja endog affige Dom; men det staaer begge Parter frit for at flygte til vedkommende Ret i Rom; og endog for Dom affiges,

ges, er det nok, naar den ene Part foreviser en formelig trykt Stevning, hvorved Statholderens Fuldmagt umiddelbar ophører, og Sagen foretages da ganske fra ny af i Rom, som om den aldrig havde været bragt for ham. Naar Dom er gangen, maa den Part, som vender sig til Rom, forskaffe sig Utskrift af alle Documenterne, og sende disse tilligemed Statholderens Kjendelse til vedkommende Dommer; saa at Sagen i dette Tilfælde appelleres til ham. Fuldbyrdselsen af Statholderens Kjendelse maa udsættes, indtil Sagen er bleven afgjort ved denne ny Instanz.

I Sager af ringere Betydning, og i saae danne, som angaae Stadsens umiddelbare Forholdelse eller Politi, er Statholderens Magt mere bestemt og virksom. God Orden og Reenlighed paa offentlige Stræder og Veie, Kjødspisers, Kiffes, Brøders, Vinens sunde Vælskaffenhed, Maalet og Vægt, Oplob, ja endog den almindelige Velansændighed, alt dette staaer under hans umiddelbare Opsigt, og han kan straffe de Skyldige med Bøder eller Fængsel. Men uagtet man i alle disse Tilfælde ubehindret kan appellere til de høieste Retter i Rom, saa have dog, imidlertid, Statholderens Kjendelser deres fulde Virkning og maae følges. Ligeledes er det sædvanligt i alle Appellationstilfælde i deslige Sager, at Dommerne i Rom skrive til Statholderen efter Beretning derom, forinden de skride til nogen Dom.

I Byer, som ikke have Navn af Stæder, ere der to andre Arter af Statholdere, hvilke ikke have Prælatrang, og kunne være gifte. De maae være Doctores juris, dog ikke i den Mening, hvori vi tænke os denne ærværdige Titel; thi den kan kjøbes af Universitetet i Rom for omfrent tre Guineer.

Statholderne i større Stæder kaldes Stattholdere ved Breve, fordi de erholde deres Bestalling ved et paveligt Brev; i ringe Stæder og Flekker hedde de Commissarier, og erholde deres Bestalling af Statssecretæren, som Præsident i Sagra Consulta, og den maa fornyes hver sjette Maaned.

Alle disse Statholderes Myndighed er næsten den samme som Prælaternes; ikkun med den Forskjel, at Commissarierne ere afhængige af Prælat. Statholderen over den Stad, i hvis District de boe, og maa sende alle vigtige Sager til ham; fra ham gaae de til vedkommende Retter i Rom. Derimod staae alle øvrige Stattholdere og Prælater umiddelbar under Sagra Consulta og andre høiere Retter, hvilke de strax meddele alle Sager af Vigtighed, hvis ordentlige Paadømmelse, som forhen meldt, ikke tilkommer dem.

Alle Statholdere, hvad de end hedde, have Præsidium i de Communer, som staae under deres Jurisdiction. Disse kan ikke sammenkalde nogen Forsamling til at raadslaae om noget, som angaaer dem, uden Statholderens Minde; heller

heller ikke, imedens de ere samlede, foretage noget uden i hans Nærvarrelse. Han har desuden to Stemmer i disse Forsamlinger. Men hvad disse Communer ere, og efter hvilke Regler de ere indrettede, skal forklares, naar vi komme til den saa kaldte Congregazione del buon Governo.

Enhver Statholder har til Retfærdigheds Udøvelse de fornødne Betjente under sig; af hvilke den fornemste eller Anførerens kaldes Bargello; alle øvrige hedde Sbirri. Bargelloen faaer sin Bestalling af Sagra Consulta, hvilken maa fornyes hver sjette Maaned, og Sbirri af deres Statholdere, og Bestallingen gjelder saalænge, som disse finde for godt. Sbirri anseer man sædvanlig for æreløse Folk; de ere de forægteligste Mennesker, Selskabets Udskud.

For at undgaae unødigt Kritik, maa endnu anmærkes, forinden vi forlade dette Kapitel, at vi vel have antaget, som en almindelig Regel, at der er bestemt enhver Stad en Prælat til Statholder, og ethvert andet Sted en blot verdslig Doctor i Lovkyndigheden; men at der gives nogle saa Undtagelser. For Exempel, Acquapendente er en Stad og et Bispedømme, og dog har Statholderen blot Titel af Commissar, og erholder sin Bestalling af Sagra Consulta.

Derimod er Grosinone intet Bispedømme, og kun et lidet ubetydeligt Sted; alligevel har det, som Hovedsied i det saakaldte Marittima og Campagna, en Prælat til Statholder, og er et af de fordeeligste Statholderstæder i Landet, og
indbrin-

indbringer Statholderen i det mindste tusinde Pund om Aaret.

Alle disse Statholdere koste Paven intet, naaet de i Almindelighed aarlig faae hvad der udfordres til en anstændig Underholdning, og mange blive endog rige. Deres Indkomster trække de af visse aarlige Konninger, og som sædvanlig betales af de Communer, der staae under deres Opfigt, og af de Embedsporteler, som de fordrer, naar nogen Sag bringes for dem. Commisarierne have i Almindelighed ingen Besoldning, og leve af hvad Sportelerne kan indbringe, hvilke de ofte inddrive med temmelig Ro og errighed.

Syvende Kapitel.

Om Sagra Consulta, dens Jurisdiction, Straffe og Karantænelove.

Denne Domstols Magt strækker sig blot til Gjenstande for Dommerembedet, men over hele Kirkestaten, Staden Rom allene undtagen. Det er en Congregazione eller et Collegium, som er sammensat af Cardinalstatssecretæren som Præsident, en Prælat som Secretær, og otte saa kaldte Ponenti, hvilke have lige Stemme i alle Sager, som foredrages dem.

Hele Staten er inddeelt i otte store Districter, og for ethvert af disse er ansat En af bemeldte otte Prælater der kaldes Ponente. Desuden ere der adskillige Cardinaler, som efter pavelig

lig Anordning, have Rettighed at være tilstæde i hver Forsamling, hvilken holdes to Gange om Ugen hele Aaret igjennem; men sjelden eller aldrig indfinde de sig. Sagra Consulta har blot at gjøre med criminale, og kan ikke besatte sig med civile Sager; ikke heller maa den undersøge Forbrydelse, som ikke ere begangne af Lægfolk; thi naar Forbryderen har faaet nogen Indvielse, endog kun den af det ringeste Slags, eller blot Tonsuren, staaer han under en anden Domstol, den saa kaldte dell' Immunita.

Fremgangsmaaden er følgende: Ponenten i det District, hvor en Forbrydelse er bleven begaaet, maa først indhente Efterretning derom, enten umiddelbar af egen Myndighed, naar Klage er ført; eller efter Beretning fra Stedets Statholder, alt eftersom Tilfældet indtræffer. Eller naar Secretæren, som ofte fleer, først erholder Efterretning derom, henviser han det umiddelbar til vedkommende Ponente, som det paaligger at undersøge Sagen, og afgive Collegium Beretning, hvilket raadslaaer derom, og derpaa, efter de fleste Stemmer, beslutter, hvilken Fremgangsmaade man videre skal bruge for at komme paa ret Spor efter Sagens Beskaffenhed. Det bliver da Ponentens Pligt at udføre det, og naar han har tilendebragt sin Undersøgelse, samt igjennemseet og overveiet den Anklagedes Forhør og Forsvar, aflægger han i næste Møde Beretning om det Hele, hvor da Sagen igjen behandles, og endelig dømmes om Skyldighed eller Uskyldighed,

dighed, tilligemed den Straf, man i første Tilfælde finder passelig.

Derpaa er det Secretærens Pligt at give Hans Hellighed udsørlig Beretning om Sagen og dens fornemste Omstændigheder, og indhente hans Befalinger derom; og disse maae, enten de nu stadfæste eller forandre Congregationens Dom, fuldbyrdes efter en af Statssecretæren undertegnet og af Prælatssecretæren contrasigneret Ordre. Men har Paven gjort nogen Forandring deri, eller benaadet Forbryderen; saa maa Secretæren, i begge Tilfælde, afgive Beretning derom ved næste Forsamling, og da før Fuldbyrdelsen indføre det i Justizprotocollen.

Ingen Dag især er, saaledes som i andre Lande, bestemt til Forbryderes Forhør; men hele Undersøgelsen føres paa en langsom, hemmelig Maade, og borttager sædvanlig lang Tid, ofte to Aar, undertiden endog mere. I al denne Tid smagter den Sagsøgte i et affkøligt Jængsel, og lever alene af Vand og Brød, hvis ikke han ved egen Formue kan forskaffe sig bedre Underholdning.

Bidnernes Udsagn føres i Pennen i et eget Kammer af en offentlig Notarius, og verificeres af ham, uden Bidnernes egen Underskrift, hvilket det ikke engang tillades at igiennemlæse hvad der er antegnet som deres eget Udsagn. Det forelæses dem imidlertid af Notarius, som gemenlig er et ufselt, elendigt, salesøst Menneske, i Overværelse af en Advocat, som Dommeren har

har tilforordnet, som ved denne Leilighed kaldes il Giudice processante, ligesaa umenneskelig, nedrig og ulærd som Notarius; og begge ere saa foragtede, at intet anstændigt Menneſte vil lade sig see i deres Selskab.

Foruden den Fare, at Notarius udelader mangel væsentlig Omstændighed, eller tillægger Vidnets Udsagn større eller mindre Vægt, naar Dommeren seer igjennem Fingre dermed — og der hersker altid god Forstaaelse imellem dem — foruden disse Betænkeligheder, skeer det undertiden, at Notarius ikke med Nøiagtighed oplæser for Vidnerne, hvad han har nedskrevet, og det af særdeles Hensigter for at faae den Anklagede enten frikjendt eller fordømt. Ligeledes indtræffer det ofte, at Vidnet ved et Udsagns Oplæsning har noget at indvende imod et eller andet Udtryk, som han paaſtaaer ikke at have brugt; men ſelden nedlader Notarius sig til at forandre dette; og ſaaledes bliver han uden Hjælp.

Enhvert Vidne afhøres for sig ſelv, og det ene hører ikke det andets Udsagn. Ikke heller ſamles de nogenſinde med den Anklagede, der i lang Tid bliver i Uvidenhed om, hvad der er vidnet imod ham; ligesaa lidet har han, eller nogen paa hans Vegne, Tilladelse til, overordentlig at tilſpørge Vidnerne; men naar Vidnerne imod ham ere blevne afhørte, føres han for den ſamme værdige Notarius og Dommer, hvilke tilſpørge ham ſaa meget og ſaa ofte ſom de finde for godt, og Notarius nedſkriver nøiagtig Spørgsmaal

maal og Gjensvar, eller skulde i det mindste gjøre det.

Naar den Anklagede i Forbrydelse, som straffes med Døden, ikke vil tilstaae den af Vidnerne med Eed udtrykkelig bekræftede Gjerning; underkastes han Torturen, hvilken i Begyndelsen er let, men gradviis forøges indtil de allerførste Pinsler, saafremt han ikke bekjender. Saa snart han tilstaaer den Gjerning, han sigtes for, befries han for Torturen, og maa derpaa igjengage og bekræfte sin Tilstaaelse; vægrer han sig eller søger at undgaae den ved tvetydige Udtryk, bringes han paa ny til Tortur, og saaledes fremdeles, toties qvoties, flere Dage efter hinanden. Men naar han desuagtet besidder Styrke og Kjæfhed nok til at udholde disse Lidelser uden at tilstaae: saa kan han ikke dømmes til Døden, om Forbrydelsen var bleven bevist nok saa tydelig.

Naar dog Beviserne ere saa bestemte, at de ingen Tvivl lade om hans Skyldighed, dømmes han gemenlig til Galeierne paa Livstid. Men bringes Beviset ikke videre end til stærk Formodning, kan han sendes til Galeierne paa fem, sex, syv eller ti Aar, alt eftersom den Ret, han dømmes af, finder for godt; i andre Tilfælde fritjendes han.

Naar Forhøret er forbi, kan den Fængslede til sit Forsvar opfrøde hvem han vil til Vidne, og disse Vidner afhøres paa samme Maade, som de der vidne imod ham; men de kan ikke tilspørges af ham selv eller i hans Nærværelse, ikke heller

heller af nogen anden paa hans Begne, ikke heller overordentlig af Klageren; men allene af Notarius og Dommeren.

Dog forinden Udsaldet af alle disse Undersegelser kan bringes for Retten, der skal domme den Fængslede, overantvordes han en Lovkyndig, den saa kaldte Gattiges Advocat, som lægges af Regeringen, og er forbunden til at skrive til hans Forsvar. Ham tilkædes ogsaa Udgang til den Fængslede, for at erfare hvad Omstændigheder der endnu kunne gives til hans Fordeel. Men da han ikke har Frihed til at afhøre noget Vidne overordentlig, eller indkalde andre: saa kan ikke heller hans Indlæg indeholde andet, end Bemærkninger over de allerede afslagne Vidnesbyrd til Fordeel for hans Client. Desuden er en Fiscal beskikket, som kan, om han vil, besvare hans Indlæg med et andet. Har den Fængslede Raad dertil, kan han antage nok en Advocat til sit Forsvar.

Dødsstraf fuldbyrdes paa tre Maader. Er Forbryderen en Person af nogen Stand over den sædvanlige Klasse, pleier han at halshugges. Dette skeer i det han aflæd sætter sig paa en Bænk, og lægger Hovedet paa en Blok, der er fastgjort til et Stags smal Galge af to Fods Bredde omtrent. Midt i Iverbsjæften paa Galgen sidder en Krog, hvorfra nedhænger i et Løug en meget bred Kniv, eller rettere Øxe, den saa kaldte Manaja, forbunden med et uhyre Stykke Bly, som sædvanlig veier en trehundrede Pund.

Pund. Blyet er indsluttet i en Trækasse, som passer nøie til Galgens Bredde, og saaledes indrettet, at den løber i to Fordybninger, der ere anbragte i Galgens Sideslykker eller Colonner, saa at den ikke kan falde ud af Sængerne. Øren fremrager omtrent sex Tommers Bredde under Trækassen, og naar den Dømte giver et Tegn, holder den ene Bøddel Hovedet med begge Hænder, og den anden, som staaer paa den modsatte Side af Galgen, der hvor Kroppen ligger udstrakt paa Bænken, trækker strax en Sabel, og sønderhugger med et Hug Louget, som holder Manajaen eller Øren, og da denne falder lige ned med stor Hastighed, saa skiller den altid useilbarlig Hovedet fra det øvrige Legeme. Bøddelen, som holder Hovedet, løfter det strax i Veiret for Tilskuerne, imedens den anden holder Legemet fast til Bænken, indtil al Bevægelse ophører.

Den anden Straf er græffeligere og bestemt for de største Forbrydere. Den kaldes *Maz-zuola*, af en stærk, med Bly betyngt, Rølle, som Skarpretteren holder i Haanden. Forbryderen bringes paa et Eskafot, som er opsat ved Siden af Galgen, og der knæler han med forbundne Vine, og den bag ham staaende Skarpretter hæver med begge Hænder sin Rølle, og slaar ham af alle Kræfter i den ene Side af Hovedet, og sjældent er det, at Hjernen ikke knuses. Legemet falder naturligvis over paa den modsatte Side, og nu udtrækker Skarpretteren en lang

Bestik,

Bestik. Kniv, og skjærer strax Struben over fra det ene Dre til det andet. Betænkssommere gaaer han derpaa til at afhugge Hovedet, med en liden Dre, og derpaa Arme og Been. Hovedet fatter han paa Spidsen af Galgen, og hænger ved fire Stæb de fire ledemøde Hænder og Fødder, vendte opad, ved hver Side af Hovedet. Kroppen lægges midt paa Eskafottet, og hele dette græsselige Syn vedbliver fra Morgenens indtil Natten, som en Advarsel og Skræk for andre.

Den tredie og sidste Straf er at hænges, hvilken fuldbyrdes næsten ligesom i andre Lande. Men det er Sagra Consulta forbeholdet, at anordne, hvilken af disse tre Slags Dødsstraf skal anvendes i ethvert nærværende Tilfælde, og ifkun Paven tilkommer den vilkaarlige Bestemmelse, som allerede er blevet sagt.

Dog ere to Klasser undtagne fra Dødsstraf i alle Tilfælde, ja endog fra Torturen, nemlig Præster og Fruentimmere. De første kan blot sendes i evigt Fængsel til et Sted, som kaldes Ergastro eller Ergastolo, af det latinske Ord Ergastulum, et Slags Lugthus. Her ere de ikke forbundne til at arbejde eller til at gjøre noget, undtagen at høre Messe engang om Dagen, og læse deres Breviarium, naar de ville. Deres Underholdning, hvilken de faae af Paven, er summerlig; de staae under den ældste Prælats Omhu og Opsigt, der er Secretær i det apostoliske Kammer, og ere sædvanlig, omendstjont ikke altid, demte paa Livstid.

Gruen.

Fruentimmere kan, om deres Forbrydelser ere nok saa store, dog ikkun dømmes til et offentligt Arbeidshuus, og dette er i Rom den hellige Michaels Huns, hvor de maae spinde Uld og væve Klæde af fletteste Sort. Egentlig findes der vel ingen udtryffelig Lov, som fritager Præster og Fruentimmere fra Dødsstraf og fra Tortur; men det er blevet saaledes til Sædvane, og gjort til saa almindelig en Praxis, at man neppe, i det mindste i dette Aarhundred, torde finde et Exempel paa det modsatte. For dette Tidrum møde, som bekjendt, adskillige Tilfælde i Historien.

Allerede i foregaaende Kapitel er blevet sagt, at Sagra Consulta udnævner alle Statholdere, som ikkun føre Titel af Commissarier; ogsaa alle Bargesloer. Denne Deel af Forretningerne, saavel som Udstedelsen af alle nødvendige Befalinger til Statholderne, disse være Prælater eller ikke, paaligger altid denne Rets Prælatssecretær, der er den Mund eller Kanal, hvorigjennem Congregationens Villie bekjendtgjøres, og omendskjønt alle Patenter og Breve undertegnes af Cardinalsstatssecretæren, saa er dette en blot Formalitet; thi sielden eller aldrig læser han samme, og de opsættes alle under Prælatssecretærens Opsyn og besegles først af ham.

Den sidste Jurisdiction's Artikel er det denne Ret tilkommende Overopsyn over alt, som angaar Sundheden i de Kirkestaten tilhørende Havne. I England er ingen Indretning, som
noie

noie ligner denne; nogle Anordninger ere vel gjorte i Henseende til Karangtænes Holdelse, naar Skibe ankomme fra Middelhavet eller andre Egne, som kunne være mistænkelige for Pestens Skyld; dog er hele Behandlingen snarere af det Slags, at den paalægger Handelen en unødvendig Byrde, end frembringer nogen varig og gavnlig Virkning.

Som bekjendt, ere i England ingen Personer i Særdeleshed beskikkede til at undersøge Skibscapitainen og Matroserne ved Ankomsten; heller ingen Pesthuse til at lufte de mistænkelige Varer. Capitainen og hans Folk maae sædvanlig ifkun blive nogle Dage om Bord paa Skibet, og da tillader man dem at komme i Land og at gaae, hvor de ville. De medbragte Varer bringes over paa et stort Lastskib, som tjener til Pesthuus, og maae her udsættes for Luften i fyrretyve Dage, forinden de kan bringes i Land, og frit forhandles. Ligeledes er det bekjendt, at ombord paa samme Lastskib befinde sig i Forveien andre Varer, som allerede have ligget der maaskee over tredve Dage, og folgelig efter faa Dages Forløb gives fri til Salg; da de sidst ankomne endnu maae udholde deres fulde Karangtænetid om Bord paa samme Skib, og førend denne er forbi, ankomme atter nye Varer.

Det urimelige i denne Fremgangsmaade falder i Øinene. Enten er der grundet Aarsag til at formode Pest om Bord paa Skibet eller ikke. I første Tilfælde er det klart, at Smitten ligesaa

saavel

saavel kan findes i Capitainens og Matrosernes Klæder, som alle i lang Tid have omgaaet med disse Varer og opholdt sig omkring dem, som i Varerne selv. Hvorfor tillader man altsaa dem at komme i Land, og naar Varerne er smittede, hvorfor bringer man dem paa et Skib, som allerede er laddet med andre Varer, som snart skal frigives, og umulig kan saaledes affondres fra hine, at de vare i Sikkerhed for den Fare at smittes? Desuden er det de samme Folk, som omgaaes med det ene saabelfom det andet, og disse maa derfor nødvendig meddele ethvert Stykke Giften, ifald der er nogen.

Ingen vil badle en fornuftig Forsigtighed i saa vigtig en Sag. Men Sagen forholder sig saaledes. I alle Middelhavets Havne vaages med saadan overordentlig, nøiagtig og overlagt Omhyggelighed derover, at ikke allene alle fra Levante eller fra den barbariske Kyst kommende Skibe punktlig maae holde deres Karantæner, og Capitainen og hans Folk maae afholde sig fra al Omgang med Folk i Land eller paa andre Skibe saalænge indtil Karantænen er fuldkommen til Ende; men ogsaa alle Varer aabnes og luftes i rummelige og bekvemme Pesthuse: saa at naar de engang ere frigivne til Forhandling, er der vist ingen Fare at befrygte, at de skal smitte.

Man kan altsaa antage som et fuldkomment Postulatum, at det er en unødvendig og utaalbar Byrde for Handelen, naar Skibe eller deres Ladning

Ladninger, som indløbe fra hvilket som helst Sted i Middelhavet, den Barbariske Kyst allene undtagen, og medbringe sikke og utvetydige Sundhedspasse, ickun overhovedet skulle iagttage en Karangtæne.

Sagra Consulta's Overopsyn over alle Landets Sundhedsanstalter, især i Civita vecchia og Ancona, var visselig en viss Indretning, og havde kunnet have de gavnligste Virkninger. Men den yderste Uvidenhed hos Medlemmerne, som udgjøre denne Congregazione, i Henseende til Sagsager, Handelen og Karangtæneforskrifter, gjør, at der træffes mere Forvirring end Oplysning og Veiledning i de særdeles Foranstaltninger, som maae gjøres i paakommende Tilfælde.

Ved ethvert Skibs Ankomst i en af Kirkestatens Havne maa Skibscapitainen med hans Assistenten og med nogle af Mandskabet, i deres egen Baad, strax begive sig til Sundhedscomissionen, hvor der er en egen Landingsplads indsluttet med dobbelte Pallisader, for at forhindre, at de ikke skal have Omgang med nogen i Land. En egen Embedsmand, som kaldes Commisfar ved Sundhedsanstalten, er altid nærværende, og spørger dem igjennem et Tjergitter, under deres Fed, hoorsfra de komme, hvad Ladning de have om Bord, hvor længe de have været undervejs? til hvilke Stæder de ere komne, og om de paa deres Reise have besøgt eller imodtaget Besøg af andre Skibe, og af hvilken Nation?

Derpaa lader han sig forevise deres Grundheds-passe, som Capitainen holder for ham, og Commissaren læser igjennem Gitterverket, men uden at berøre det. Er det skrevet i et Sprog, som han ikke forstaaer; er der et Udtryk deri, eller Foredraget i Almindelighed og det Udvoortes af den Bestaaffenhed, at Tvivl kan opstaae: saa fremtrækker han en Tang, tager Passet dermed, og holder det nogle Minuter over Dampen af sugtigt Estraa, som til den Ende antændes. Naar det er tilstrækkelig igjennemroget, vover han at tage det i Haand, for at undersøge det med Opmærksomhed, og, forstaaer han det ikke, lader hente en Tolk, som maa forklare det.

Naar han er fuldkommen overbevist om dets Paaalidelighed, og troer at have Grund til at sætte Tillid til Capitainens og hans Folks Udsagn (som opskrives); saa lader han det øvrige Mandskab komme i Land, og naar han har besøgt og efter Udseende fundet dem friske, tillader han dem fri Handel, saafremt de ikke ere komne fra Levante eller andre mistænkelige Stæder, ikke heller paa Reisen have besøgt eller imodtaget Besøg af andre Skibe.

Naar en af Mandskabet er syg og ikke kan komme i Land, affendes en Læge for at besøge ham, og Baaden, som bringer ham om Bord, bier, indtil han giver sin Betænkning, om Sygdommen er smitsom eller ikke. Holder han den for smitsom, maa Lægen selv blive i Karangtane, og Baaden kommer tilbage uden ham. I dette Til-

Lilsælde maa Capitainen med Mandſkabet vende tilbage til Skibet; og forblive en vis Tid om Bord, indtil man har Viſhed, om Eygdommen virkelig er ſmitſom eller ikke; og egne Dagter udsættes ved Strandbredden, om Bord paa Skibet og i Baade, for at afværge, at de ikke ſkal komme ſammen med nogen i Land, eller med Mandſkabet paa andre Skibe.

I dette Tilfælde, ſaavelſom i ethvert andet, naar en ſtærk Miſtanke eller ogſaa ikkun Tvivl finder Sted, tilſkriver Commiſſionen uforløbet ſagra Conſulta, nævner alle ſærdeles Omſtændigheder, og overſender Aſſkriſt af Capitainens og Mandſkabets Udfagn. Diſſe fremlægges af Secretæren i næſte Forſamling, ſom i denne Anledning udfæder de Befalinger, der findes tſjenlige; ofte ere de urimelige, ja endog latterlige, dog ſørger Commiſſaren, ſom ſædvanlig er en indſigtsfuld Mand, for, at der tages ſutter paſſelige Forholdsregler.

Naar Skibet kommer fra Levante eller fra den Barbariſke Kyſt, maa det under alle Omſtændigheder holde Karangtæne; og naar Varerne ere af den Beſkaffenhed, at Emitte er mulig, ſendes Folk om Bord for at blive i Karangtæne og udloſſe Varerne i Veſthuset, hvor de alle aabnes og luſtes i rummelige og luſtige Bærelſer, og igjennemarbejdes og ryſtes daglig, indtil Karangtænen er forbi.

Viſer der ſig i al denne Tid ingen Emitte, gives de frie til Forhandling, og Folket ſaar

Tilladelse at komme i Land. I modsat Tilfælde forlænges Terminen, og naar der virkelig viser sig Pest, maae Varerne forblive i Pesthuset, eller, om man heller vil det, sendes om Bord; og Skibet gaae i Søen, og tør ikke komme igjen under Straf at ufortøvet sænkes. Naar Varerne blive tilbage, opbrændes de i Pesthuset.

Til desto større Sikkerhed ere der desuden sex andre Sundhedsbetjente, hvilke bestaae af Statholderen og fem andre, som afvejlende staae Commissaren bi i hans Embede, og enhver af dem en Uge, og denne hedder Hebbomadaren. I overordentlige og meget tvivlsomme Tilfælde sammenkalder Commissaren dem alle, forelægger dem Sagen, og de overlægge, hvad som er tjenligst for den almindelige Sikkerhed at iverksætte. Deres forskellige Stemmer eller Betænkninger affattes skriftlig, enhver undertegner sin, og derpaa sendes de af Commissaren til Sagra Consulta, som raadslaar derover, og tilbagesender sine Befalinger. Paa samme Tid bruges al Omhyggelighed for at indstærpe en streng Jagttagelse af Karangtæne-Lovene.

Naar Sagra Consulta's Befalinger ikke kunne følges, eller naar de i høieste Grad ere ubillige (hvilket stundom indtræffer); forsamle Øvrigheds-personerne sig paa ny, og gjøre de nødvendige Forestillinger derimod, hvori de vise Vanskeligheden af hine Befalingers Udførelse eller deres Mangel paa Klogskab; hvorved hin ærbørdige

Congre-

Congregazione finder sig foranlediget til at forandre sine forrige Befalinger.

Ottende Kapitel.

Om Statholderen (Governatore) i Rom.

Denne Øvrighedsperson er en af de vigtigste i hele Staten. Statholderen er altid en Prælat, og har, som Dommer i civile og criminale Sager, en stor Ansæelse. Naar han gaar ud, lader han sig see med stor Stads, og ledsages, som en mindskrænket Fyrste, af Bagt. Han kaldes og Vicecamarlingo, fordi han forhen beskikkedes af Cardinascamarlingo'en; men nu beskikkes han af Paven selv.

I Forhænder og Domme i civile Sager understøttes han af en Auditore, som altid er en Lovkyndig, og vælges af ham selv; og af en Vicarius, der ligeledes er en Lovkyndig, men udnævnes af Paven, og kan ikke afskediges af Statholderen. Auditoren har alligevel første Rang, og nogen udelukkende Jurisdiction, (hvorved Vicarius'en ikke har at befatte sig med noget) f. Ex. at afgjøre alle Sager, som paa nogen Maade, middelbar eller umiddelbar, angaae Skuepladserne eller andre offentlige Skuespil, tilligemed nogle af mindre Betydning. Fra hans Domme i disse Sager finder ingen Appellation Stæd, undtagen til Paven og hans Auditore.

Disse to dele sædvanlig alle andre civile Sager, næsten lige, imellem sig, og omendkjænt deres

deres Domme udstædes i Statthalderens Navn, saa spørges han dog sielden om hans Mening, og veed gemenlig kun lidet af hvad der foregaar. Og de Sager, som bringes for ham, ere i Grunden af liden Vigtighed, og bestaae mestendeels i Tjeneres Klager imod deres Herrer, angaaende deres Løn, og Arbeidsfolks angaaende deres Betaling. I begaa disse Tilfælde bruges en besynderlig og urimelig Fremgangsmaade; thi den Klagende har intet andet at gjøre, end at lade sit Forlangende skriftlig opsætte for denne Ret, hvorpaa Herren strax indstæbnes til at møde, og maa ufortøvet nedlægge Pengene, det være nu med Ret eller Uret, og om Tjeneren maaskee aldrig har været i hans Tjeneste, eller Arbeideren aldrig er bleven brugt af ham. Forgjeves gjør man denne Forestilling, eller beviser Betalingen. Pengene maae nedlægges, eller Herren maa stille Borgen derfor eller gaae i Arrest.

Undertiden indfinder sig en heel Skare af Landarbeidere, fyrrestybe til halvtredshundstyve tilfammen, og beklager sig, at En har antaget dem, og ikke vil betale dem deres Løn. Summen beløber sig maaskee til halvtredshundstyve eller hundrede Pund Sterling, og disse maae ufortøvet nedlægges, omendstjont det ofte indtræffer, at han allerede har betalt, eller maaskee endog slet ikke brugt dem. Men herimod er ingen Hjælp: Pengene maae nedlægges, saa overdreven Fordringen end kan være, eller han maae stille Borgen, eller lade sig arrestere; thi det er en fast

og uforanderlig Grundfætning hos disse Domme-
re, at de ikke indlade sig i at afgjøre hvor ret-
færdig eller uretfærdig Sagen er, forinden dette
er bragt i Rigtighed.

Derpaa finde de for godt, ikke at undersøge
Fordringens Retmæssighed, eller overhovedet ik-
kun at fordre et Beviis af den Klagende; men
at høre, hvad den Anklagede har at sige til sin
Fordeel, og at nøde ham at retfærdiggjøre sig
ved et negtende Beviis, hvilket ofte ikke er saa
let; thi hans egen Sed kan ikke antages, og saa
andre kunne afslægte Benægtelses Sed. Den for-
reste Maade er at bevise Betalingen, naar det
er muligt; feiler han deri, eller kan ikke bevise,
at den Klagende aldrig er bleven brugt af ham:
saa dommes han useilbarlig til at miste de Pen-
ge, han har nedlagt, og til at betale Omkost-
ningerne. Den eneste Grund, som lader sig an-
give for denne urimelige Fremgangsmaade, er
Medfidenhed med de fattige Daglønnere, hvor-
ved de anføre Bibelen, som om Retfærdighed
ikke havde Fortrinnet, eller slet ikke stod i For-
bindelse med Undersøgelsen. Men endnu stemme-
re er maaskee den Omstændighed, at naar den
Anklagede er heldig i at vise sin Uskyldighed, og
det følger sig klart, at de Klagende ere erklæ-
rede Skielmer, saa kunne de dog ikke straffes,
maaskee fordi de bringe Meel til Møllen.

Statholderens Jurisdiction strækker sig ikke
alene over Staden Rom, men og over dens omlig-
gende Egn; omendstundt ingen i civile Sager er
for,

forbunden at henvende sig til ham, da det staar enhver frit for, at procedere ved saa forskellige andre Retter. Hans Magt indskrænker sig ikke blot til Sager imellem Lægfolk; men naar Summen ikke overgaar fem og tyve Kroner, kan han, i Følge af en Forordning af Benedictus den Fjortende, ogsaa domme i geistlige Personers Sager.

Han har ogsaa Magt til, at give Skyldnere Leilighed til en almindelig Udleverelse af deres Eiendomme, til Fordeel for Creditorerne, og for en vis indskrænket Tid meddele dem Frihedsbreve, i hvilken Tid de ikke kan antages. Denne Deel af hans Magt udelukker al anden Jurisdiction imod Skyldnere, som boe i Rom og tilliggende District.

Hans Jurisdiction i criminale Sager strækker sig ligesaa vel til Geistlige som til Lægfolk, naar de opholde sig i Rom eller dens Egn. Den udelukker dog ikke andre Domstole. Thi den saa kaldte A. C. eller Kammerauditorens Domstol har lige Jurisdiction, omendstjont det største Antal af criminale Sager bringes for Statholderen; efterdi denne har et større Antal af Ebirri under sig, og efterdi det fornemmelig hører til hans Embedspligt at vaage over Politiet, høre Misbrug, og fuldbyrde Misdæderes Straf.

Statholderen i Rom kan ogsaa i nogle Tilfælde domme i Forbrydelser, som ere begangne i en eller anden Deel af Staten, de tre Legationer undtagne; thi naar en Forbryder kommer til

til Rom eller dets Omfreds, og falder i hans
 Ebirri's Hænder, kan han anlægge Sag imod
 ham, omvendtjænt Gjerningen er begaaet uden
 for hans Jurisdiction; ifald en saadan Misda-
 der ikke har et særdeles Privilegium, eller For-
 brydelsen, i Henseende til de locale Omstændig-
 heder, hører ene og alene under en anden Ret.

I Udøvelsen af hans criminale Jurisdic-
 tion har han to Vicarius'er til Hjælp, som sæd-
 vanlig ere Advocater og udnævnes af Paven, saa
 at Statholderen ikke kan give dem Afsked; de
 omstiftes heller ikke, naar hans Embede besættes
 med en anden. Foruden disse ere to underord-
 nede Vicarius'er; de kaldes *Constituti*, *Luogoten-
 nenti*, og ti *Assessorer*, som kaldes *Fiscalsubstitu-
 ter*. Alle disse Personer ere Lovkyndige, men af
 det ringere Slags.

Disse tolv Personers Forretninger bestaae
 deri, at de vexelsviis understøtte og hjælpe de to
 første Vicarius'er i at optegne Sager og føre
 Processer imod Forbrydere, hvilke altid behand-
 les paa den i foregaaende Kapitel beskrevne Maade.
 Desuden ere der *Notarius'er*, saa kaldte
Substitut-Notarius'er, hvis Pligt det er at
 imodtage alle Klager i criminale Sager, føre
 dem til Protocollen, og skrive Processerne, saa-
 ledes som de dicteres dem af de forhen nævnte
Constituti Luogotenenti, hvilke, tilligemed de to
 første Vicarius'er i vigtige Sager, og tilligemed
Fiscalsubstituterne i mindre vigtige, bruge sont

Dom:

Dommere den Fremgangsmaade, vi i foregaaende Capitel have beskrevet.

Naar en Process er tilendebragt, og naar Forbryderen har ført sit Forsvar paa den forhen angivne Maade; holdes en Forsamling for endnu en Gang at høre det Hele oplæses, og at kjende i Sagen til den Arresteredes enten Afstraffelse eller Løsladelse. Denne Forsamling bestaar af Statholderen selv, af to Prælater, som kaldes Assessorer, og udnævnes af Paven blot for denne Leilighed, af de to første Vicarius'er og Fiscalsubstituterne. Alle de fem første Medlemmer have Stemmerettighed, og omendstundt de to Under-Vicarius'er kunne sige deres Mening, saa agtes dog ikke derpaa, naar de fem første ikke finde for godt, at høre den. De øvrige ere ikke engang berettigede til, endog ikkun overhovedet at tilkjendegive deres Mening.

De som først give deres Stemmer, ere de to første Vicarius'er, og den yngste gjer Begyndelse. Derpaa følge de to Prælat-Assessorer i samme Orden, og tilsidst Statholderen. Naar smidstid, inden Røden kommer til ham, to Stemmer ere for Løsladelse og to for at dømme den Sagsegte skyldig, giver han sædvanligen ikke sin Stemme. thi ved denne Stemmemæns Lighed, ansees den Fængne mestendeels for friskendt. Ikkun i nogle overordentlige Tilfælde, som ere af stor Vigtighed for den almindelige Retsfærdigheds Haandhævelse, kan Statholderen, naar han er fuldkommen overbevist om at den Anklagede er skyldig,

skyldig, give sin Stemme imod ham. Men naar han aldeles ikke vil stemme, maa den Fange løslades.

Statholderen i Rom har formedelst sit Opsyn over Politiet, Magt til at holde Forhør over og paaskende Forseelser, som ikke ere Capitalsforbrydelser, saasom Lommetyveri, Dølv, Stridigheder, Uordener paa de offentlige Skuepladser o. s. v. Straffene for saadanne Forseelser ere forskjelligte, efter Handlingens Storrelse eller Hensigt, eller efter de fornærmede eller fornærmende Personers Beskaffenhed; dog er Pengestraf, Fængsel eller Strikken de sædvanligste. Den sidste Straf, strengt fuldbyrdet, gjør sædvanlig den Person, som udsaar samme, for bestandig udgaaet til Arbejder, som udfordre Kræfter. Den fuldbyrdes paa følgende Maade: Forbryderens Hænder bindes sammen paa Ryggen, og derpaa knyttes en Strikke over Haandledene, for ved Hjælp af en Kulle at trække ham op ad en Høide af tyve og flere Fod. Fra denne Høide nedlades han pludselig omtrent halvveis, hvorved sædvanlig Skulderbenene komme ud af Led. Dette kaldes en Tratto eller Strikketød, og igjæntages undertiden indtil tre Gange, efter Forbrydelsens Beskaffenhed.

Niende Kapitel.

Om den pavelige Uditore.

Denne er den højeste Dommer over hele Staten i civile Sager. Han er altid en Prælat,

og

og udnævnes af Paven paa saa lang Tid, som han finder for godt; dog faar han sjelden sin Afsked, førend han er bleven Cardinal, hvorved hans Magt som Uditore desuden ophører; eller naar Paven vil lade ham blive endnu længere i dette Embede, maa han erholde en ny Bestatling, for at handle som Prouditoare, indtil en anden Prælat udnævnes.

Sjelden dommer han efter Grundene for en Process; han kan, naar han vil; men han er ikke bunden til de af andre Retter iagttagne Regler og Grundsætninger. Men da han ikke er ordentlig Dommer, kan ingen Sag bringes for ham, uden et foregaaende paveligt Rescript, eller uden Uditorens egen Tilladelse. Denne Tilladelse hedder — poterit legi — og forudsætter, at Sagen allerede har været for en anden Dommer, som har paafjendt nogle Omstændigheder, enten i Henseende til Processmaaden eller Sagens Grunde. Han hører derpaa sædvanlig begge Parter, bestemmer en eller anden Punkt, eller den Fremgangsmaade, som har været brugt i Bisager under Processen, og overlader til en anden Ret, at afgjøre Grundene, de undtagne, som han har bestemt.

Naar imidlertid en Sag engang er bragt for ham, kan han ogsaa, naar han vil, paafjende Grundene, omendskjont han sjelden gjør det, Sagen maatte da bringes for ham i Folge af et paveligt Rescript, som i almindelige eller særdeles Udtryk overdrager ham Sagen. Sfeer
det

det i almindelige Udtryk, saa paafjender han ikke altid Grundene, men forebygger blot visse Vanskeligheder, eller hæver dem, naar de ere til Hinder i Retsfærdighedens hastige Udvøelse, og overlader til en anden Dommer. Er det pavelige Rescript affattet i bestemte Udtryk, saa at det indeholder en udtrykkelig Befaling, at Sagen skal tilendebringes, da paafjender han selv Grundene.

Han har end videre Fuldmagt til at afgjøre alle Sager, som bringes for ham, efter Villighed, ligesom Storkanzleren i England; han kan endog overdrage en anden denne Magt, og gjør det ofte, da han henviser Sagen til Segnatura di Giustizia, med Fuldmagt at handle saaledes, som Segnatura di Grazia, eller med andre Ord, at domme efter Villighed.

Hans Værdighed ophører umiddelbar med Pabens Død, og sjelden beholder han under en ny Pave denne samme Post; man maatte da have gjort sig megen Umag for ham.

Tiende Kapitel.

Segnatura di Giustizia og Segnatura di Grazia.

Disse ere to berømte Retter i Rom; den første har at gjøre med Undertegnelse eller Retsfærdighedens Forvaltning, den anden med Raadesbevisning eller Begunstigelse. Den første er forbunden til at domme efter Lovene, men den sidste kan

kan følge Billighed og Overbevisning; den kan endog forbigaae Lovene eller fritage derfor.

Segnatura di Giustizia bestaar af en Cardinal, som kaldes Prefetto; af tolv Prælater eller saakaldte Vocanti, stemmende Medlemmer, og en anden Prælat, den saakaldte Uditor. Foruden disse er endnu andre Prælater, som kaldes Referendarii, fordi de afgive Beretning til de første; men de have ikke Stemme. Deres Tal er ubestemt, og sædvanlig er dette det første Trin til Befordring for unge Prælater.

Denne Ret skal forestille Regenten selv; thi den kan bevilge Appellationer fra alle andre Dommere, og formilde deres Domme; naar man alene undtager den påvelige Uditor og nogle andre Retter, hvorfra maa, i Følge af hvad der ved Love er bestemt, appelleres til en anden bestemt og udtrykkelig nævnet Domstol. Eller med andre Ord, den kan bevilge Appellationer, naar Lovene ikke udtrykkelig have anordnet det anderledes.

Denne Rets Magt strækker sig baade til civile og criminale Sager, og kan betragtes i to forskjellige Henseender. I første Henseende igjennemseer den alle Kjendelser og Domme, som ere fældede af andre Dommere; gemenlig ikke for at påskjende Grundene, men alene for at undersøge, om der er tilstrækkelig Marsag til at bevilge Appellation eller ikke. Finder det første Sted, saa tilstådes Appellation, og en Dommer, men ikke af

af denne Ret, udnævnes til at høre Sagen, og bestemme, hvortil den skal appelleres. Dog pleier Uditoren undertiden ogsaa at paadømme Sagens Grunde eller nogle særdeles Punkter, efter sit Godtbesindende.

Den anden Deel af denne Rets Magt angaar andre Dommeres Jurisdiction. Thi ofte træffer det sig, at En indstævnes for en Dommer, som ikke har Ret til at besatte sig med Sagen, enten i Henseende til Sagens særdeles Beskaffenhed, eller formedelsi et Privilegium, Sagvolderen kan have, eller af andre Marsager, de have nu sin Grund i enten Stædet eller Jurisdictionen. I dette Tilfælde ansøger Sagvolderen denne Ret om Hjelp, og den afgjør, efterat have hørt begge Parter, om bemeldte Dommer kan dømme i Sagen eller ikke.

Disse tvende Stykker udgjøre sædvanlig den Rets hele Magt og Rytte. Den sædvanlige Fremgangsmaade er denne, at Parterne indstævnes for Rettens Uditore, som afgjør Spørgsmaalet uden at raadfore sig med sine Collega'er. Er en af Parterne ikke tilfreds med hans Kjendelse, kan han henvende sig til Cardinalsprefektens Uditore, som i sin Principals Navn paakjender Klageposten. Og naar dette ikke er tilfredsstillende, kan man henvende sig til den hele Forsamling, eller saakaldte ptena Segnatura. Dog maa anmærkes, at naar begge de første Kjendelser ere fuldkommen overeensstemmende, maa den Part, som indskyder sig til den hele Forsam-

Forsamling, nedlægge fire Kroner, som betales til Modparten, i det Tilfælde, at begge de første Kjendelser stadfæstes.

En særdeles Omstændighed maa mærkes, naar der er Spørgsmaal, om en Sag hører under en civil eller criminal Dommer. Naar den søgende Part vil have Sagen bragt fra den criminale til den almindelige Dommer, saa maa i dette Tilfælde indstævnes, ikke alene Klageren, men ogsaa Fiscaladvocaten, naar det er paa det Sted, hvor Criminaldommeren boer; men i Rom Generalfiscalen. Dette skeer, paa det at Criminaldommeren skal finde den fornødne Beskyttelse; thi ellers kunde mangen Forbryder, under Skin, at bringe Sagen for den almindelige Dommer, undgaae den Straf, Criminallovene fastsætte.

Endnu en anden særdeles Omstændighed maa anmærkes, naar der spørges, om en Sag hører under den almindelige eller criminale Dommer. Man bruger den Fremgangsmaade, som forhen er fortalt, indtil man henvender sig til Cardinalprefettoens Uditore; men istædet for nu at henvende sig til den hele Forsamling i det Tilfælde, at en af begge Parter ikke er tilfreds, saa maa man henvende sig til den pavelige Uditore, og det af ovenanførte Marsag, nemlig for desto bedre at vedligeholde Criminaldommerens Anseelse.

Segnatura di Grazia bestaar af Prælater og en Cardinalprefetto, ligesom den foregaaende; men disse have kun en raadslaaende Stemme

Stemme (*votum consultativum*), det er, de kunne tilkjendegive deres Mening, men deres Stemme har ingen Vægt, naar det kommer an paa at afgjøre Sagen. Iffun Paven selv, der er Præsæs eller Overdommer i denne Ret, kan paa domme alle de Sager, som bringes for den.

Det er virkelig en stolt og høitidelig Domstol; men den holdes saa sjælden, at det i Almindelighed er til liden Nytte. Tyve og flere Aar forløbe undertiden imellem to paa hinanden følgende Sæssioner; thi saa Paver finde for godt at underkaste sig et saa vanskeligt og Forsigtighed fordrende Arbeide; de maatte da i deres foregaaende Løbebane have erhvervet sig nogen Bevæmmelse som Lovkyndige og nogen Anseelse som Dommere.

Efter en Mellemtid af fem og tyve Aar, ansaa den nærværende Pave Pius den Sjette, engang for tjenligt i Aaret 1783 at holde denne Ret i den store Sal i hans Pallads paa Monte Cavallo. Den var stor og høitidelig, og alt gik for sig med en saadan Anstand, som ved en Pairs Forhør i Overhuset i Westminster. Alle Cardinaler i Rom, tilligemed adskillige Prælater ved Segnatura og ved Rota vare forsamlede ved denne Leilighed; og Paven, der sad under en Stadshimmel, med Storconnetabelen Colonna paa hvire og hans egen Uditorer paa venstre Side, begge staaende, frembragte et meget majestætisk og ærverdigt Syn.

Elleve Sager, alle af Bigtighed, forelagdes ham af fire dertil bestemte Prælater, og saa kaldte Ponenti. De foredroge de omtvistede Sager saa tydelig, som muligt; viste, hvori Banskelighederne laae, og forbandt dermed de Grunde, som randt dem i Sinde, for begge Parter. Hven, som i Forveien havde gjort sig alle Klager og Beviser bekendte, paadømte dem alle inden fire Timer, berorte adskillige af de anførte Grunde og Beviser, satte den egentlige Stridspunkt i klart Lys, og angav Grundene for hans Dom, hvilket ufortøvet blev opskrevet af hans Uditor.

Hans Hellighed talede Latin meget skjønt og reent — thi hele Sagen foredroges i dette Sprog — og hans Domme vare, at man skal tale Sandhed, tilfredsstillende. De beroede paa billige Grundsætninger, formidkede Lovenes Forskrifter.

De Sager, som maae bringes for denne Overret, ere af den Besskaffenhed, at de ikke kunne afgjøres af Segnatura di Giustizia.

Først, alle Sager, som have været indstevnede for Cardinallegaterne i deres Provindser, thi Segnatura di Giustizia's hele Magt hester paa deres Person, og fra deres Domme, som en Segnatura, kan ingen Appellation finde Stæd, undtagen til denne Overret, eller til den pavelige Uditor.

For det Andet, naar en Sag er gjort anhangig for en af de Retter i Rom, som kaldes Congregazioner eller Forsamlinger, og den ene
Part

Part ønsker at faae den bragt for en anden Ret, kan dette ikke skee, uden ved at henvende sig til denne Overret.

For det Tredie. Naar det er Sager, for hvilken Domstol de end ere gjorte anhangige, hvorved den ene Part foreviser Paven's egenhændige Underskrift, hvorved Jordgodser eller Afgifters Forpagtning, eller andre Fordelse overlades ham, og Wederparten finder denne Bevilling trykkende for ham i dette særdeles Tilfælde: da staar det ham frit for at henvende sig til denne Ret, til en saakaldet *Appellatio oris*, og i det almindelige Sprog, *Apperizione oris*, for at erholde Tilladelse til, i Anledning af hans Klage at gjøre et Forsøg med Billighed: thi uden denne foregaaende Tilladelse, eller *Apperizione oris*, kan ingen af de sædvanlige Dommere antage en Besværing imod Paven's Haandskrift.

For det Fjerde. I alle Sager, hvor *Appellation* er bleven afflaget af *Segnatura di Giustitia* eller af andre Retter, som besidde *Segnatura*s Magt, kan den Part, som finder Grund til Anke, henvende sig til denne Ret.

For det Femte. Naar Domme, som afsiges af alle saadanne *Congregationer*, der ganske egentlig kan kaldes Domstole, ere afgjorende, saa er intet Middel tilbage for den Part, som troer at have Anke, end at henvende sig til denne Ret.

For det Sjette. Naar Tvivl skulde opstaa ved en Sags Førelse, om samme hører

under den Dommer, den er indstævnet for, eller under en anden, og naar det hender sig, at hverken den ene eller den anden staar under Segnatura di Giustizia's Jurisdiction; saa maa man i dette Tilfælde henvende sig til Segnatura di Grazia.

For det Syvende, i alle Tilfælde, hvori en af Parterne har forsendt en ved Lovene eller ved en pavelig Forordning forestrevet Formalitet, og en saadan Forsamvelse bliver Sagen til Skade eller Hinder; og, kort, i alle Sager, som Paven finder for godt at antage, enten for at affige den sidste Dom, eller for at henvise dem til en anden Ret, kan man tage sin Tilflugt til denne hoieste Ret.

Dog maa man, forinden Sagen bringes for samme, have faaet en Tilladelse af den pavelige Uditore; omendskjont han altid afgiver Paven Beretning om enhver Ansøgning af dette Slags, og indhenter hans Befalinger i denne Anledning. Vil nogen henvende sig lige til Paven selv, kan han gjøre det i en Memorial, og uagtet Uditorens Mening sædvanlig høres, før end Paven beslutter noget, kan han dog ogsaa ved et Rescripte bag paa Memorialen meddele sit Uditore en bestemt Ordre, til at foretage Sagen i næste Segnatura di Grazia.

Omendskjont man maatte ønske, at denne hoieste Ret blev holdet oftere; saa maa man dog ikke forstaae dette saaledes, som om der imidlertid slet ikke fandtes Udveje i de Sager, som sædvan-

sædvanlig bringes for samme. Den pavelige Uditor, som altid er om sin Herre, og uophørlig afgiver Beretning om alle de Sager, som ere gjorte anhangige for ham, har i Grunden samme Magt, som hin store Domstol, hvorom vi nylig handlede.

Ellevte Kapitel.

Om den saakaldte N. C. Ret eller Auditor Cameræ.

De Personer, som udgjøre denne Ret, ere fire Prælater, nemlig Kammerudtoren, som sædvanlig kaldes N. C. Secretær, og to Luogotenenter eller Underdommere, Luogotenenti dell' N. C. Den er en af de Domstole, hvorpaa, som blev sagt i foregaaende Kapitel, Segnatura di Giustizia's Magt hester; det er, den kan bevilge Appellation fra en af bemeldte fire Dommers Kjendelser til den samlede Congregazione.

Til at bevilge eller afflaae saadanne Appellationer, er anordnet en femte Dommer, gemeenlig en Advocat, og han kaldes Kammerprælaturditors Privatuditore.

Til hans Embede horer end videre, naar det begjeres, at paa kjende, om der kan tilstædes en Skyldner en almindelig Afstaelse eller Udsættelse af hans Eiendomme til Creditorerne; og om, og hvor lang Tid der, i visse særdeles Omstændigheder, kan bevilges Skyldneren til hans Sjelds Afbetaling, i hvilken Tid han ikke maa angri-

angribes. Dog er Staden Rom og dens District undtagen i Henseende til Udøvelsen af den sidste Deel af hans Magt, da den, som forhen sagt, staar umiddelbar under Statholderen.

Magtet denne Domstol, som en Congregazione, der er i Besiddelse af Segnatura's Magt, ikke er underkastet nogen Appellation til Segnatura di Giustizia, saa kan man dog appellere fra Domme, som ere affagte af en eller anden af disse Dommere, naar de handle enkelte og ikke sættes, til Segnatura eller til den hele Congregazione, efter Behag.

Denne Rets Jurisdiction strækker sig baade til civile og criminale Sager. I første Henseende befatter de sig med Sager saavel imellem blot Pægsfolk, som imellem Geistlige; dog indskrænker den sig i første Instanz blot til Staden Rom; thi den kan desuden blot antage dem i saadanne Tilfælde, som alerede ere blevene paa kjendte af andre Dommere in partibus, det er, uden for Staden Rom og dens District.

Dog kan den i Almindelighed umiddelbar antage alle Sager, som grunde sig paa skriftlige Contracter eller Løfter, naar de indeholde en Kammerobligation; det er, naar Parten selv har forbandet sig til at holde sin Contract eller sit Løfte under Straf, at være Kammerets Love og Regler underkastet. Dette Tillæg underkaster Parten ikke alene denne Domstol, men indeholder tillige en desto høitideligere Forpligtelse, og

fordrer

forbrer en hurtigere Retfærdighed, isald den ikke opfyldes.

Denne Ret kan ogsaa dømme i Sager, som angaae geistlige Præbendaer, men har intet med Uddelelse, Forestilling eller Indsættelse at gjøre; thi dette tilhører udelukkende Paven's Cardinal-vicarius, naar Præbendaet er i Rom, og Stiftets Biskop, naar det er andenslæds, og fra disse kan ikkun appelleres til Ruota.

Saavidt denne Rets Jurisdiction end, efter vor Beskrivelse, strækker sig, saa maa dog derved mærkes, at den ikke tør antage sig nogen Sag, endog naar den ved Appellation kommer til den, saasnart den udelukkende hører under en anden Domstol. Af det Slags ere alle Sager, hvorved Kammerets eller, med andre Ord, den pavelige Fiscus's Fordeel middelbar eller umiddelbar staar i Forbindelse; Sager, hvori en Embedsmand eller Minister ved Inquisitionen er Part; og de, som angaae et Egteskabs Gyldighed eller Ugyldighed; dog kan den dømme om Skilsmisse fra Bord og Seng, om Egteskabellens Underholdning, og om ægteskabelige Forpligtelser.

Undtages Uditoren, kan enhver af disse Dommere særskilt og uden Forbindelse med de øvrige og uafhængig af dem, høre Sager og paa kjende dem. Secretæren forretter som Dommer Uditorens Embede, og kaldes derfor R. C. Medhjælper eller Uditoren selv. De forsamle sig alle fire, naar Uditoren finder for godt; og ved denne Leilighed

lighed er det Secretarens Pligt at forberede alle Sager, som skal foredrages, omendstjant han ved deres Paakjendelse ingen afgjærende Stemme har; han maa blot fremsætte sin Mening, eller gjøre Forslag. Sagen afgjæres ved de fleste Stemmer.

I denne Forsamling paakjendes, alle af Privatudtoren bevilgede Appellationer fra deres første Domme, som allerede er blevet erindret. Adskillige andre Sager foretages her, i Folge et udtrykkeligt paveligt Rescript, ikke alene til ny Revision eller efterat de allerede have været gjorte anhängige for en anden Ret, men ogsaa fra Begyndelsen af. Almindelig angaae de Tvistigheder imellem Betslægtede om Delingen af deres Familielieieendom; efterdi man haaber, her at faae Sagen afgjort hastigere og med mindre Beføstning, end ved andre Retter; omendstjant det Mødsatte ofte finder Stød, saavel i den ene som anden Henseende.

Thi uagtet Paven i sit Rescript, som han i Almindelighed gjør, anbefaler dem, at paakjende Sagen, som bringes for dem, efter dens fornemste Omstændigheder, sine forma & strepitu judicii; saa opsætte de dog Paakjendelsen fra det ene Møde til det andet, og udtrække den overmaade længe, til stor Skade og stor Beføstning for Parterne.

Og her maae vi erindre Læseren om, hvad vi i femte Kapitel have sagt, at enhver Prælat holder en Uditore. Disse umistelige Retsenspersoner

soner antage og undersøge ikke alene alle af Parterne fremførte Klager og Beviser; men affatte ogsaa et kort Udtog af det Hele, og bestemme Quaestionen, efter deres Tylke, til Underretning for deres Principaler, hvilke sjelden gjøre sig den Uleilighed at læse Originaldocumenterne. Paa denne Beretning, der, som den formedelft sin Korthed gemenlig fortjener, kaldes *Mistratto*, paa denne grunder Prælaten sin Dom, næsten altid overeensstemmende med hans Uditore, hvis Pligt det er, at affatte Dommen, og dermed er Processen til Ende.

Ingen Grunde anføres for deres Domme; ligesaaalidet fremlægges hvert enkelt Document, naar Processen igjen foretages. Dommen siger i almindelige Udtryk, at Dommeren har hørt Parterne, og prøvet hvad der udfordrede Underfogelse, og begynder da Kjendelsen med disse Ord: *Deum solum præ oculis habentes*, og man maatte ruste, at de havde denne høitidelige Paafaldelse noget mere for Dine.

Imidlertid maa ikke lades ubemærket, at Prælaten under Processen er forbunden til, selv at høre Advocaterne, hvorledes de forsvare deres Clienters Sager, som forhen er meldet. Dog skulde al Beltalenhed, selv en Cicero's, udrette lidet, naar Uditoren ikke var overbevist; thi den hele Sag maa dog omsider falde i hans Hænder.

En eneste Hovedanmærkning maa her finde Sted, hvilken ogsaa kan anvendes paa alle dette Lands Retter. Ingen Oplysning gives *viva voce* eller

eller mundtlig, som i England; men alle Bæbfer affattes skriftlig og kaldes *Attestazioni*, de beediges af Vidnerne for en offentlig *Notarius*. De opsættes af enhver Parts Advocat, eller af *Notarius* selv, uden at der meddeles Berderparten nogen foreløbende Efterretning derom, hvilken følgerlig taber den Fordeel at anstille en overordentlig Undersøgelse. Det er usfordent at erindre, hvormeget Meeneed herved lettes, hoor overmaade meget Sandhedens Undersøgelse gjøres vanskelig.

Det er nu blevet Brug, at de yngre Prælater lægge Vind paa det Engelske Sprog, hvori nogle allerede have gjort en taalelig Fremgang. Som Menneſtevenner maae vi prise os lykkelige, om disse Anmærkninger skulde opvække hos dem en virksommere Sølelse for deres Pligt. Dog vil deres egen Overbeviisning i alle Tilfælde bekræfte vore Dommes Sandfærdighed, Upartisthed og Moderation.

Dog er det nu paa høi Tid, at vi notere beskribe denne Domstols Jurisdiction og Magt i criminale Sager. Ved Udøvelsen af denne Deel af dens Forretninger have de to Prælater, som føre Titel af *Luogotenenti* eller Underdommere, intet at gjøre. Kammerauditoren, to Prælater med Titel af *Assessorer*, hvilke anordnedes af Pape Benedictus den Hjortende; Secretæren eller *N. C. Medhjælper*, og en criminal Dommer, som ogsaa fører Titel af *Luogotenente*, og sædvanlig
er

er en *Advocat*, udgjøre i denne Henseende en egen *Congregazione*.

Næsten den hele Sag gaar igjennem denne *Puogotenente*, som, efter nødvendig Forberedelse, forelægger *Congregationen* den, hvis Kjendelse, hvortil han ogsaa giver sin Stemme, kaldes *extrajudicial*, fordi den aldeles ikke kan fuldbehædes, uden at indstævnes for ham som den ordentlige Dommer. Hans Kjendelse paa denne Stævning er: *Exequi resolutionem editam in Congregatione*, og da er Dommen fuldstændig; dog findes ikke, at han har Magt til at forandre eller formilde *Congregationens* Dom, saa at dette er en blot Formalitet.

Han understøttes heri af tre criminale Retsassistentter, som føre Titel af *Cosultuogotenenti*, og af en anden saa kaldet refererende Dommer. Foruden disse ere der endnu fem andre *surnumeraire* *Cosstituter*; og disse ni ere alle tilstæde ved de forskjellige *Modi*, uagtet de fire første have en blot raadgivende Stemme, og de fem sidste slet ingen. Fremgangsmaaden er den samme, som bruges for *Statholderen* i Rom.

Denne Domstols Jurisdiction strækker sig ikke, som *Statholderens*, blot til Staden Rom og dens District, men ogsaa til andre Statens Dele; men den kan ikke udøve nogen Jurisdiction over disse i første Instanz, men kun naar Sager bringes fra andre Dommere for den. Heller ikke kan den antage Sager, som allerede

ere

ere glorte anhängige for Sagra Consulta, eller udelukkende høre under denne Ret.

Luogotenenten kan som ordentlig Dommer domme i alle Tilfælde, som ikke angaae grove Forbrydelser, af egen Autoritet; men i grovere Forbrydelser og i alle Sager, som komme til ham fra andre Retter, har han blot at samle og forberede Processerne, og aflægge derpaa Beretning til Congregationen.

En Omstændighed gjør denne Ret forskjellig fra alle andre. Thi efter en Beslutning af Clements den Ottende kan den imodtage Appellationer a futuro gravamine; det er, naar nogen staar Fare for, i Følge af Befaling fra en Dommer uden for Rom, at sættes fast, kan være geistlig eller verdslig; da kan han, ved saaledes at henvende sig til denne Domstol, efterat have fremført Sagen og Beviserne, erholde en Skrivelse, som uoder Dommeren til at lade det berøe med Arresteringen.

Samme Skrivelse befaler ogsaa Dommeren at indsende til denne Ret alle Indlæg og alt hvad der er forhandlet imod Appellanten, i den status quo det da er. Bliober Udsaldet af Undersøgelsen, at der har været tilstrækkelig Grund til Arrest; saa tilbagekalder hin Skrivelse; i modsat Tilfælde tilstædes en formelig Appellation, og Sagen kommer for denne Ret.

Hensigten med denne overordentlige Magt til Frihedens Bedste var vist nok priselig; men

om den ikke ogsaa er bleven herlig misbrugt, derom kunde man vel tvivle.

Tolvte Kapitel.

Om det Romerske Senat.

Den Romerske Senatore, som altid er en Adelsmand, men ingen indfødt, og udnævnes af Paven paa Livstid, opholder sig paa Campidoglio, og er Præsæs i denne Ret, naagter han sielden eller aldrig besatter sig med Sager, som bringes for samme. Den stærke Magt næst efter ham besidder hans Uditore, som sædvanlig er en Advocat, og har to andre saa kaldte Collateralter til Medhjelpere.

Hans Jurisdiction skal egentlig ikkun strække sig til Staden Rom og dens Forstæder; endskiønt nogle Jurister, paa Grund af en Forordning af Benedictus den Tiende, holde for, at den ogsaa maa strække sig til Stadens District. Dog er denne Jurisdiction endnu ikke nogenstunde bleven looslig bestemt, ikke heller har Retten nogenstunde forsøgt at overskride hine Grændser.

Alle civile Sager imellem blot Vægfolk kan her undersøges og afgjøres, og selv Appellationer fra andre Dommeres Kjendelser antages her. Den ordentlige Rettens Pleie have begge Collateralterne, hver for sig, og Uditoren i Hænder; dog kan den sidste ogsaa paakjende, om Appellationer kan tilstædes fra hans egne og de to Collateralers eller andre Dommeres Kjendelser.

Han

Han kan ogsaa bestemme, til hvilken Dommer, eller til hvilken Ret en Sag egentlig hører, naar Jurisdictionen i et eller andet Tilfælde gjøres stridig. I denne Henseende forholder han sig som *Segnatura di Giustizia*, og kan udnævne Dommere, som skal bestemme deslige Appellationer, naar Sagen ikke udelukkende hører under en egen Dommer.

Han behøver ikke heller at oppebie Udsaldet, naar Sagen er anhängig for en af *Collateralerne*, men kan lade den paadomme af den hele forsamlede Ret, som i dette Tilfælde kaldes *Assettamento*, eller den bilæggende Ret.

Dommeren, som og kaldes *Capitano delle Appellazioni*, kan ikke alene antage, men ogsaa tilendebringe deslige Sager. Men naar en af Parterne ikke skulde være fornøiet med hans Kjendelse; saa udnævnes, efter Ansøgning til den pavelige *Uditore*, en *Assessor*, for at undersøge Sagen fra ny af. Han maa være en *Prælat* eller i det mindste en *Advocat*. Hans Betænkning giver han skriftlig, og den tilsendes *Appellationsdommeren*, som da er forbunden til at forandre sin Kjendelse efter denne. Er Sagen af stor Betydning, kan Parten forlange, istædet for en *Assessor*, en Betænkning af *Ruota*. Denne *Domstol* staar ikke under *Segnatura di Giustizia's* Jurisdiction, da en *Segnatura* hester paa den selv, hvilken som forhen sagt kaldes *Assettamento*. Naar denne forsamler sig, have alle fire forhen nævnte Dommere lige Stemme, *Senatoren*

foren har Præsidium, men maa ikke give nogen Stemme. Ungaar det en Appellation fra en Kjendelse af en af de øvrige fire, kan Dommeren, som assagde den, nu ikke stemme, men Udi-toren besætter da hans Plads med en anden, og denne er sædvanlig en Advocat.

Sager af Bigtighed bringes fælden for denne Ret; man henvender sig meest til samme, naar man vil inddrive smaa Gjeldsfordringer. Den til Appellation forundte Tid er sex Maaneder efter Dommen, hvilken dog paa samme Tid kan fuldbyrdes, naar man ikke umiddelbar appellerer fra samme; og alle Appellationer maa tilendebringes i to Maaneder, uagtet man af tilkjendegivne Marsager kan erholde en længere Termin. Ved alle andre Retter have Parterne to Mars Tid, hvori de kan lade det beroe med Appellation; ingen Terminer er foreskrevet til Sagens Tilendebringelse.

Bidere vælges under Senatoren hver tredje Maaned tre adelige Romere, saakaldte Conservatori, hvilke, tilligemed Formændene eller Anførerne for de forskjellige Laug i Rom, de saakaldte Caporioni, udgjøre Stadens Commune eller Corporation. Om disse Communer skal gives særskilt Efterretning i det 23 Kapitel. Disse Conservatori maae understøtte Presidente del-la Grascia i at bestemme Prisen paa Levnetsmidler for Staden; men han er ikke forbunden at høre deres Mening. Dog paaligger dem til-

lige

lige med ham at see til, at de fastsatte Priser ikke overskrides og at Levnetsmidlerne ere sunde.

De kan ogsaa fra ny af foretage alle Endringheder om Græsgange og Jorders Forpagtning inden for Campidoglios Jurisdiction, og umiddelbar optage Forhør over Forurettelser i denne Anledning. I deres Embedsforretninger maa en af Caporioni understøtte dem, hvilken kaldes den Første eller Voldske, og har Ret til at give sin Stemme tilligemed Conservatori. I disse særdeles Omstændigheder have de en Forret fremfor alle øvrige Communer, som paa sit Sted skal vises.

Trettende Kapitel.

Om Cardinalvicarius og hans Anseelse.

I ellefte Kapitel have vi i Forbigaaende nævnet denne Person. Da han er Pabens Generalvicarius og Biskop af Rom, skulde man troe, at hans Magt angik blot geistlige eller kirkelige Anliggender. Var dette Tilfældet, skulde det ikke høre til vor Plan at tale noget mere om ham; men han er ogsaa Dommer, udråbt med verdslig Magt i civile og criminale Sager.

For det første har han en Udstore, en Prælæt, den saakaldte Viceregent, og en anden Prælæt, som kaldes den borgerlige Luogotenente. Hans Jurisdiction i civile Sager strækker sig indtil ti Mile uden for Roms Mure, og hans Magt over alle geistlige Personer, over
alle

alle Klostere og andre gudelige Stiftelser; saa og over alle Lægfolk i Sager, hvis Værd ikke overstiger fem og tyve Kroner. Dog ere hans Domme, ligesaaavel som Kammeruditorens og Statholderens i Rom, underkastede Segnatura di Giustizia.

Uditoren gaar frem paa samme Maade som enhver anden Dommer, og kan ogsaa antage Appellationer fra de tvende andres Domme. Viceregenten holder en Uditore, som behandler de Sager, der indstevnes for hans Principal; Luogotenenten gjør det samme, og begge bruge samme Rettergangsmaade, som de sædvanlige Dommere i andre Sager.

Criminaljurisdictionen udøves af Cardinallen selv, af Viceregenten og af en Advocat med Titel af Luogotenente. De gaae frem som criminale Dommere, have en udelukkende Jurisdiction over alle Geistlige, kan ogsaa domme Lægfolk for Forbrydelser, som ere blot geistlige eller blandede. Han understøttes af en Sostitutluogotenente og adskillige andre, som blot kaldes Sostituti.

I vigtige Omstændigheder, og overalt i Sager af stor Betydning kan ingen endelig Dom afsiges, undtagen den hele i denne Hensigt samlede Congregazione stemmer. Den bestaar af Cardinalvicarius'en, Viceregenten, den borgerlige Prælatsluogotenente, Criminalluogotenenten og Sostitutluogotenenten, som alle have lige Stemmer. Arch. f. Stat. 3 B. 4 S. I i meres:

merettighed; og de fleste Stemmer afgjøre, som ved andre Tilfælde, Sagen.

Ved disse Møder kan ogsaa Advocaten og Procuratorfiscalen indfinde sig, naar de vil, for at forsvare Fiscus's Rettigheder, ligesom de og kan gjøre dette ved alle criminale Retter, af hvad Slags de ere; men i ingen Ret have de Stemme. Ved denne Congregatione er den foreløbende Procedure den samme som ved andre Retter.

Men en anden og maaskee væsentligere Deel af Cardinalvicarius'ens Magt er hans Embede som Censor over Publicums Opførsel i Almindelighed. Han forretter det tildeels selv, deels ved en Viceregent. Herved kommer det blot an paa Hovedomstændighederne, og ofte skeer det ikke uden Voldsomhed, uden foregaaende Indkaldelse, og uden saadanne Formaliteter, som bruges ved andre Retter. Spioner ere bestandig ansatte over hele Rom, hvilke angive ikke alene Ting, som fortjene Straf, men endog det ubetydeligste, som foregaar i Familierne. Koner rives ofte, paa Grund af slige Angivelser, ud af deres Egtefællers Armé og bringes i et Tugthus, uden at nogen Marsag anføres, uden Forhør, ofte uden Mulighed at faae Hjelp.

Man indrømmer, at mange Fruentimmeres skændige Levemaade kan retfærdiggjøre en saadan voldsom Fremgangsmaade; men det er og alt for bekjendt, at dette indtræffer under ganske ubetydelige Omstændigheder, ja endog uden ringeste Marsag,

Marsag, hvorom Dommerne selv mere end en- gang ere blevne overbeviste. Og desuagtet mister et saaledes behandlet Fruentimmer for bestandig sit gode Navn og Rygte, og hendes Charakter kan ved intet Middel erholde sin forrige Renhed.

Mandspersoner slæbes paa lige Maade i haarde Fængsler, sagtens ofte velfortjent; undertiden paa Grund af Klage fra deres Koner; undertiden ere de fuldkommen uskyldige, ja endog Mønstre i Dyd; men sædvanlig til uopretteligt Tab for deres Charakter, for deres Forretninger og for deres Familier.

Præsterne ved Kirkesognerne i Rom, to og firehundstyve i Tallet, staae umiddelbar under Cardinalvicarius'en, og maa, ugentlig i det mindste een gang, give ham Beretning om deres Sognekfolks Opførsel i Henseende til Religion, Sæder og Adfærd. Og hvad de i denne Anledning foredrage, har saa megen Vægt, at en videre Undersøgelse ansees for overflødig. Det er derfor en farlig Sag, ikke at staae sig vel med den Geistlige; thi han kan saare let gjøre Personer eller Familier, som han vil, uskyldige. I Almindelighed er han en Mand af ringe Herkomst, saa eller ingen Kundskaber, undertiden lastefuld og undersundig ondskabsfuld.

Til Bevis kunde anføres flere Exempler; imidlertid vil vi kun fortælle et eneste, da Personerne nu opholde sig i England og kan være Borgen for dets Paalidelighed. I Aaret 1782 kom en vis Hr. Bucarelli, af en anseelig Familie i

Genoua og nær beslægtet med en af de forrige Statholdere i Buenos Ayres, til Rom tillige med sin Søster, et fuldkomment og yndigt unge Fruentimmer. Præsten i Cognet gjorde dem Kort efter sit høitidelige Besøg; men da det unge Fruentimmer behagede ham, igjentog han idelig sine Besøg. Engang havde han, i hendes Broders Gravværelse, den Uforstammenhed, at gjøre hende et Forslag, som hun for sin Vres Skyld maatte afvise. Den træske Præst, som frygtede for Følgerne, gik ufortøvet til Cardinalvicarius, og klagede, at de to Fremmede vare ikke virkelig Broder og Søster, men noget værre. Uden videre Undersøgelse blev det unge Fruentimmer arresteret, med Magt sat i en Karet og bragt til Assunta eller Lugthuset, hvor hun forblev i Fængsel to Maaneder iblandt gemene Skjøger, indtil hendes Broder kunde faae en Attest fra Erkebiskoppen i Genoua om hendes Slægtskab, hendes fornemme Herkomst og om hendes ulastelige Forhold. Imidlertid maatte hverken hendes Broder ikke heller nogen anden Ven besøge hende, hun maatte ikke skrive eller tale med nogen uden hendes ryggesløse Medfangne. Præsten blev ikke straffet, ikke heller nogen videre Undersøgelse tilføjet.

Tjortende Kapitel.

Om Ruota.

Denne forhen saa berømte Domstol bestaar af tolv Prælater, som kaldes Uditori di Ruota.

De

De ere fra flere forskjellige Lande, nemlig tre Romere, en fra Bologna, en fra Ferrara, en fra Toscana, en fra Venezia, en fra Milano, en er en Tysker, en en Fransmand og to Spanjoler, den ene for Kongeriget Castilla og den anden for Aragon. De fem første bestikkes alle af Paven, og de øvrige af deres Lands Regjering, som, naar en Plads bliver ledig, udnævner tre eller fire Personer, af hvilke Paven vælger en; dog vælger han altid, efter en gjensidig Forstaaelse, den første paa Listen; saa, at dette er en blot Formalitet. Dog afveksler man i at udnævne den Toscanaske Uditore; thi da en stor Deel af Etruria ligger i Kirkestaten, saa udnævner Paven og Storhertugen ham vekselviis.

De forsamle sig i det pavelige Pallads hver Mandag og Fredag hele Aaret igjennem, undtagen i de lange Ferier, og sidde i en Halvsirkel efter deres Alder. Den ældste Uditore eller saakaldte Decanus ved Ruota sidder i Midten; paa hans høire Side den der er næst ham, paa hans venstre Side den tredje, og saa videre bestandig om hinanden. Enhver Sag overlades en af disse Uditorer at besørge; han maa i sit eget Hus høre og undersøge Parternes Indlægge og Beviser, og naar Sagen er bragt til Modenhed, maa han foredrage den, med nødvendige Formaliteter, for den hele, paa ovenanførte Maade forsamlede, Ruota. Han kaldes Ponente eller den Foredragende, men har ingen Stemme ved Paaafkjendelsen.

Et trykt Indlæg, som enhver Parts Advocat maa opsætte tilligemed de lovlige Grunde, som enhver kan anføre til sin Clients Fordeel, maa meddeles Uditorerne trende Dage før Paa-
 kjendelsen, paa det at de kan forskaffe sig tilstrækkelig Kundskab om Sagen. Naar Ponenten er færdig med sit Foredrag, begynde Dommerne at stemme, ikke saaledes, at de blot domme for Sagsøger eller Sagvolder, som er Brug ved andre Retter, men enhver maa nøie undersøge Sagen, og anføre Grundene for sin Mening.

Naar en Sag først foredrages, give alene fire deres Stemmer, to paa hoire og to paa venstre Side af Ponenten. Naar tre af disse ere enige, saa er Sagen til Ende, og Ponenten udfærdiger et formeligt Document om Paa-
 kjendelsen. Men ere to Stemmer imod to; saa opsættes Paa-
 kjendelsen til et andet Forhør, og Ponenten skriver over Titelen: *Iterum proponatur & videant quintus & sextus.*

I denne Mellemtid kan Advocaterne, om de finde for godt, fra ny af skrive for deres Clienter, og søge at hæve de Vanskeligheder, som være til Hinder for Sagens Afgjørelse.

Naar Parterne og Ponenten ere færdige til et andet Forhør: foredrages Sagen endnu en gang, med Tilføielse af hvad nye Omstændigheder der kan være bleve anførte fra begge Sider. De samme fire Prælater stemme paa ny, tilligemed to andre, i den anførte Orden; og naar

Stem

Stemmerne atter ere lige, skriver Ponenten over Titelen: iterum proponatur, & videant omnes.

Efter en lige Mellemtid og efterat Advocaterne have anført nye Grunde, ligesom forhen, foretages Sagen tredie Gang paa samme Maade, og efter de sex første Prælater give alle de øvrige efter Ordenen deres Stemme, Ponenten undtagen; og naar disse ere fuldkommen lige, da stemmer Ponenten og afgjør Sagen.

Sædvanlig forløber en lang Tid, forinden en Sag kan bringes til endelig Dom ved denne Ret; thi omendkjönt den kunde blive afgjort ved et af de forhen anførte Forhor, pleier dog denne samme Ret ikke sjelden, efter Ansøgning og opgivne Marsager, bevilge et nyt Forhor. Vægrens dette, kan Parten henvende sig til den pavelige Uditore, som alene kan befale Ruota at antage Ansøgningen.

Dette vilde være saare trættende at indlade sig i en omstændelig Angivelse af alle de Sager, som kan bringes for denne Ret. Dertil høre alle Tvistigheder om Eiendom, om Rettigheder og Friheder i geistlige og verdslige Ting. Dog kan den ikke domme i nogen Sag i første Instanz, naar den ikke ved en speciel Ordre fra den pavelige Uditore, fra Segnatura di Giustitia eller andre, som have en saadan Autoritet, henvises dertil. Heraf følger, at de fleste Sager for denne Ret ere Appellationer, men ikke alene fra dette Lands Domstole, men ogsaa fra andre Lande. Dog maa Appellanten endog i dette Tilfælde

Tilfælde i Forveien henvende sig til den pavelige Uditore, eller en anden vedkommende Dommer, for at udvirke en Befaling, at Appellationen skal antages.

I Processer, som ere anhangige hos andre Dommere, er det imidlertid sædvanligt nok, at den pavelige Uditore eller Segnatura anbefaler den ordentlige Dommer, ikke at besatte sig med Sagen uden en foregaaende Fragtning eller Kjendelse af Kuota, naar nogle særdeles og vanskelige Puncter forekomme, som maae oplyses for den endelige Dom.

Undertiden faaer den ordentlige Dommer Befaling, at optage en Process til Doms ganske efter Kuotas foreløbende Betænkning, ogsaa i Henseende til Sagens Grunde; saa at han i dette Tilfælde har blot den Ære at affige Dommen efter Kuotas Kjendelse, og paasee, at den rigtig fuldbyrdes.

En Kjendelse af Kuota har meget tilfælles med den endelige Dom; thi ved et næste Møde maa den Part, til hvis Fordeel det stæer, anholde om en Dom efter samme.

Men denne Begjering er altid en Kilde til nye Tvistigheder. Enhver Kjendelse af Kuota trykkes, tilligemed de Beviser og Grunde, hvor paa den er bygget; og ved en Ansøgning om en Dom pleier den tabende Part at angribe den med alle mulige Kunstgreb, imedens at hans lykkeligere Bederspart vil søge at understøtte og forsvare den.

Ved denne ny Kamp er det ikke usædvanligt, at Ruota affatter en forskjellig og maaskee modsat Kjendelse, istædet for at skride til Doms; og følgerlig maae Parterne endnu engang gaae samme Vej.

Denne Rets udmærkede Upartiffhed har for kort Tid siden vist sig ved Paakjendelsen af en ganske overordentlig og vigtig Sag. Marchese inde Vittoria Lepri var, som Formynderske for hendes eneste Datter, Anna Maria, Sagsøger, og Paven selv Sagvolder. Sagen var, naar alt uvedkommende udelades, følgende:

Carlo Ambrosio Lepri, Anna's Bedstefader, havde i sin sidste Vilje indsat til Arving af den største Deel af hans Godser og øvrige Formue, først hans Søn Giuseppe, Myndlingens Fader, og hans mandlige Efterkommere; men i Mangel af disse skulde Arven tilfalde hans Søn Giovanni og hans mandlige Efterkommere; og i Mangel heraf, til hans Søn Amanzio, en Præst, som ingen retmæssige Efterkommere kunde have; altid var Kvindeliniien udelukket, saa længe Mandslinie var til. *Escludendo sempre le femine durante la linea masculina.*

Testator døde; hans Søn Giuseppe tiltraadte Arven og besad den til sin Død, men efterlod ingen Barn uden den omtalte umyndige Anna Maria. Giovanni tiltraadde den først, men bøde uden nogen Livgarving. Endelig kom Arven til Præsten Amanzio, som ved sin svage, næsten forvirrede, Forstand blev bevæget af nogle

Kjæn-

skændige Emissarier, hvilket han siden selv tilstod, at skænke den hele Arv til Paven, som ganske formelig med egen Haand stadfæstede Gaven og takkede den ædle Giver.

Hans Hellighed og hans Nepoter toge strax altsammen i Besiddelse, og bevilgede meget gavmilde Giveren aarlig sex tusinde Kroner at leve af. Tilslust døde Almanzio og efterlod et Testament, hvori han tilbagekaldte Gaven i Udtryk, som gjorde Modtageren liden Vre. Dog er dette Testament i nærværende Sag af ingen Betydning; omendssjont han efterlod sin Broderdatter Anna Maria den hele Arv; thi dette er ikke den Punkt, hvorpaa nærværende Tvist beror.

Før hans Død bestred Marchesinde Lepri Gavens Gyldighed imod Paven, for Kammerudtorens Domstol. Her dømtes hende imod af Monsignore Cioja, som kort efter blev befordret og nu maa være Cardinal. Hun erholdt en Appellation til Ruota, hvor tre af de fire Stemmer udfaldt til hendes Fordeel ved første Forhør; dog overtalodes de af Decanus til ingen Kjendelse at give, men at tilstøde et iterum proponatur & videant quintus & sextus, blot af Føielighed imod Paven og for at unde ham Tid til at lade Sagen komme til Forlig.

Indet Forlig naafulgte, og Sagen kom anden Gang for Ruota. De sex stemmende Medlemmer erklærede Gaven for ugyldig, for saavidt den angik Anna Marias Ret, som efter hendes Farbroders Almanzios Død var eneste Arving.

Arving. Ruotas Kjendelse blev trykt og de i samme anførte Grunde syntes uigjendrivelige. Amanzio var blot saalænge han levede i Besiddelse af Arven, og da den mandlige Linie udgik med ham, maatte den kvindelige følge, som aabenbar var Testators Hensigt, der blot udelukkede den kvindelige, imedens den mandlige var til; nagtet han bogstavelig forudsaae Muligheden af, at Amanzio kunde følge begge sine Brødre, uden at efterlade Livsarving, og desnagtet gav han ham ingen Ret til at anordne det anderledes.

Ruota erklærede altsaa, at Arverettigheden saa lidet uddøde med Amanzios Person, at den meget mere endnu var gjeldende og efter hans Død maatte tilfalde Arveladerens eneste Livsarving Anna Maria Lepri, hans Sønnedatter, og at Amanzio følgerig ingen Ret havde at overdrage Formuen til en anden, undtagen saalænge han selv levede.

Denne Kjendelse affagdes endnu i Amanzio's Levetid; men kort efter døde han, og Paven bevirkede et nyt Forhør. Efter Ruotas Regler skulde den fra ny af komme for de samme sex Dommere, som det ikke var at formode om, at de vilde forandre deres Mening. Imidlertid blev det ny Forhør opsat en lang Tid, og Paven befordrede i denne Mellemtid adskillige af Uditori di Ruota, udnævnedes andre i deres Sted; og ved dette Kunstgreb forandrede han Stemmeordenen saa meget, at tre af de første sex Dommere kom saa langt bort fra Ponentens høire og
venstre

penstre Gibe, at de slet ikke kunde stemme, men deres Pladser vare besatte med andre, som man holdt for smidigere.

Endelig kom det da til det ny Forhør, og den første Kjendelse blev stadfæstet ved fem Stemmer af sex; og her staa nu Sagen stille; thi da Stemmestærheden til Myndlingens Fordeel er saa betydelig, kan Paven ikke foredrage den for hele Knota, eller igjen lade foretage et nyt Forhør, naar ikke de samme sex Dommere bevilge det. Men han synes aldeles ikke at være i Forlegenhed; thi han bliver i Besiddelse af Arven, og har endog aflaaet sin kvindelige Bederspart en billig Pension, saa at hun sandsynligen vil lade sig nøie med denne anden Triumf og ikke fordre nogen endelig Dom, førend efter Pavens Død.

Efter Pavens Død vil Anna Maria's Advocater formodeligen ogsaa foretage to andre Poster, som de hidindtil forsætlig have ladet det beroe med.

Den første er, Amanzio's Forstandssvaghed paa den Tid, han gjorde Gaven, som lettelig skal kunne bevises ved en Mængde Facta, ved hans efterfølgende Erklæring i hans sidste Vilje, og ved et Antal anseelige Vidner.

Den anden Post er Ulovligheden af enhver Gave til Fyrsten eller Regenten til Skade for de nærmeste Beslægtede; en Handling, som udtrykkelig forbydes i den Justinianus'ske Lovbog,
der

der endnu udgjør en betydelig Deel af den Rømerske Ret.

Saa snart den ene af disse to Poster befindes gyldig for Roma maa Saven erklæres for urigtig allerede fra Begyndelsen af, og Paven's Repoter følgerlig paalægges, at aflægge Regnskab for alle Renter og Fordelse, som de have nydt i Almanzio's Levetid, og udbetale dem til hans nærmeste Arving Anna Maria Lepri.

Al hvad som er sagt i dette Kapitel, maatte Læseren ledes paa den Tanke, at de Prælater, som udgjøre denne Ret, ere en Undtagelse fra hin almindelige Charakter, som vi forhen have tillagt denne Klasse af Herrer. De ere forbundne at angive de Grunde, hvorpaa deres Eragting er bygget; og hvorledes kan dette skee, naar de ikke have anvendt nogen Flid paa at gjøre sig nøie bekjendte med Sagen, tilligemed de forskjellige Puncter, hvorpaa det da kommer an?

Man indremmer gjerne, at denne Ret i det Hele taget er en af de agtværdigste i Rom, og adskillige af dens Medlemmer lærde, sindrige, dydige og arbejdsomme Mand, som gjøre hele Prælatsstanden Være. Og disse ere ustridig ogsaa fortræffelige Dommere, og lade sig det være magtpaaliggende, til Grunden at kjende de Sager, som komme for dem.

Jaa! I den gamle Rømerske Lovkyndigheds berømmelige Forsvarere! med den inderligste Forskielse sætte vi Eder dette offentlige Vidnesbyrd paa vort Bifald, vor Agtelse og Erhødighed!

og for Eders Skyld skal alle videre Anmærknin-
ger om denne Ret blive borte.

Femtende Kapitel.

Om det apostoliske Kammer overhovedet.

Da denne Gjenstand er saa overordentlig ind-
viklet, bliver det nødvendigt at anvende den yder-
ste Omhyggelighed for at skaffe Læseren et tyde-
ligt Begreb derom. Bevidstheden af dette Fore-
tagendes Vanskelighed, og den trykkende Følelse
af vor Svaghed tillader os ikkun med bævende
Skrik at skride til denne Hemmeligheds Ud-
vikling.

Under Udtrykket: Kammer overhove-
det maa man tænke sig en Congregazione af
Ministre, som under mangfoldige Benævnelser,
middelbar eller umiddelbar, ere ansatte for at
samle og bevare den pavelige Skat, bestyre og
beskytte den.

Den første eller Præsæs i denne Congrega-
zione er Cardinal Camarlengo'en eller O-
verkammerherren, som beskikkes af Paven paa
Livstid, og i nogle Stykker kommer overens
med de Romerske Quæstorer forduin. Næst ham
er Skatmesteren, en Prælat, som bliver i
sin Post, saalænge Paven finder for godt; hans
Embeder kan sammenlignes med den Romerske
Præfectus ærarii's Forretninger.

Disse ere de to fornemste Medlemmer af
denne frygtelige Congregazione, med hvilken
des.

desuden tolv andre Prælater, de saakaldte Clerici di Camera, eller Kammer-skrivere, staae i Forbindelse. Disse ere: Krigspræsidenten eller Chefen for de pavelige Tropper; Prefetto di annona, som har at sørge for, at Staden Rom forsynes med Brød; Presidente della Grascia, der har at sørge for alle andre Levnetsmidler; Præsidenten over de offentlige Stræder og Veie; Archivarius; Nyhtpræsidenten; Socommissaren eller Amiralen; Presidente del Ripa i Rom; Opsynsmanden over Fængslerne; og tre andre Prælater, som ingen anden Titel have, end Clerici di Camera.

Af disse fjorten Medlemmer bestaar hele Kammeret; de have Ret til at stemme over alle Sager, som foredrages dem; dog ere desuden tre andre Prælater, Kammerpræsidenten, Kammercommissaren og Fiscaladvocaten nærværende, tiligemed tre andre Ikke-Prælater, saakaldte Consistuti Cameralti.

Enhvert af de fjorten nyssnævnte Medlemmer, Krigspræsidenten undtagen, har en egen Domstol, og kan lade sig foredrage og paa kjende alle civile og criminale Sager, som vedkomme hans Embede; men fra hans Kjendelser kan apelleres til det hele Kammer. Blot Cardinal Camerlingo'en kan, som Overdommer i Congregationen, høre og paa kjende alle Sager, som høre under de øvrige, i første Instanz; dog ikke Sager, som høre under Veipræsidenten, og de, som ved en pavelig Bevilling eller et Chirografo, ere blevne

blevne Skatmesteren i Særdeleshed forbeholdte. Dog kan ogsaa appelleres fra hans Kjendelser til det hele Kammer, ligesom forhen.

I civile Sager understøttes han af en Uditore, som altid er en af Paven beskikket Prælat, og som Cardinalen ikke kan afskedige. Uditoren besørger alle Forretninger, og naagtet han maa berette sin Principal alt hvad der foregaar, saa paaskender han dog ene Sagen. I criminale Sager understøttes han af en Luogotenente, sædvanlig en Advocat, der handler som Dommer; og de Sager, som bringes for ham, angaae sædvanlig Snighandelen eller hemmelig Udsørsel af Landets Producter.

Efter denne korte Oplysning om Kammeret overhovedet, kan vi skride til at udvikle dets forskjellige Bestanddele.

Sextende Kapitel.

Om Skatmesteren, hans Magt som Minister og som Dommer.

Skatmesteren kan med Sandhed kaldes Pavens første og vigtigste Minister. Hans Magt strækker sig over hele Kirkestaten; han har Indtægten og bestyrer alle Indkomster, som Minister; og som Øvrighedsperson kan han tvinge til at betale disse, ved at lade Skyldneren fængsle og lægge et almindeligt Beslag paa alle hans Eiendomme og Effecter, uden nogen formelig Procedure

og

og uden at det ulykkelige Slagtoffer i Forveien kan sikre sig derimod.

At Sagen kommer for Retten, kan imidlertid opholde en ulykkelig Families Udelæggelse, hvis Undergang man har besluttet; thi Skatmesteren er Dommer i første Instanz over sin egen Udfærd, som allerede er erindret i fjerde Kapitel.

Om dette er Hændelse eller skeer efter Plan, vil vi ikke afgjøre; men sandt er det, at den Prælat, som beklæder dette Embede, er sædvanlig den mest uduelige, mest indbildske, mest haardnakkede, urimeligste, voldsomste Mand, der kan gives iblandt Prælaterne. I de sidste halvtredsindstyve Aar skal maaskee ikke findes en eneste af bedre Charakter, den nærværende Skatmester Ruffo undtagen, som er en Mand af Talenter og af god Opdragelse, og først for nylig har tiltraadt sit Embede.

En af de forrige Skatmestere (hans Navn var Mesmer) havde den synderlige Plan, at ville selv føre alle Kammerregninger, hvorefter han optegnede alle Memoranda paa en Bog Papir, som han til den Ende havde liggende paa sin Pult. En Generalkassers Embede var derfor unyttigt; og han indfandt sig da virkelig her, afskaffede alle Bøger, forjog Skrivelserne og erklærede, at han for Eftertiden ikke kunde bruge dem.

Tal havde han sagtens vidst at gjøre, men havde aldrig lært at forbinde dem, og kunde altsaa hverken ordne eller bringe dem i en Sum. I mindre end en Maaned havde han bragt alt i Arch. f. Stat. 3 B. 4 S. H f en

en saadan Forvirring, at han nødsagedes at lade sin ny Plan fare, og Generalkassereren behøvede tre Maaneder for at samle de fornødne Bilage og bringe Regningerne i den nødvendige Orden. Hans Eftermand Canola var, som al Verden veed, en flet Mand.

Den nærværende Pave var som Skatmester stolt, egenfindig, haard, overilet, og en saadan Fiende af Handelen, at han tit ønskede Indløbet til Livere tilstoppet. Hans Eftermand, den nærværende Cardinal Pallota, var af Frygt meget uirksom, vild i sin Udsfærd, haardnakket, og havde saa liden Taalmodighed til Arbejde, at han aldrig tog sig Tid, til at lære at forstaae det.

Han pralede tit af, at intet af Papirerne blev nogensinde liggende paa hans Skriverpult; hvorved han vilde give at forstaae, at han bestandig affærdigede dem paa Stedet; og dette gjorde han virkelig, vel ikke saaledes, at han overbeiede Indholdet, men han slængte dem hen til en af Underbetjenterne, som da maatte igjennemsee dem og derpaa foredrage Indholdet. En nødvendig Følge heraf var, at han aldrig domte af egen Erfaring, men altid blev en Vold for andres Skjælsfjuffer.

I Henseende til Financerne kan ikke ventes af en Prælat, at han skulde have den ringeste Kundskab derom, i det mindste ikke efter den Efterretning, som vi forhen have givet om deres Opdragelse. Og Skatkammerets beklagelige Forfatning

fatning for nærværende Tid, den uhyre Byrde af den offentlige Gjæld, og den overordentlige Mangel paa rede Penge ere uigjendribelige Beviser paa, hvorledes Uvidenhed tager Overhaand i denne nødvendige Green af Husholdningsvidenskaberne.

De tre i foregaaende Kapitel nævnte Constituti ere Skatmesteren til Hjælp i hans Embedsforretninger, thi hele Staten er deelt i tre Departementer, og i ethvert af disse fører en af dem Præsidium. Man skulde troe, at disse vare i Stand til at vejlede ham i hans Embede, og vilde, da de maa tage Deel i Afgifterne, forhindre Individuumernes Undertrykkelse. Men, desto værre, just det Modsatte skeer. Da de ophøies fra den nederste Klasse af trætteljære Advocater til denne Magt, uden Følelse, uden Sæder, uædle, fremfusende, frække og hidsig; saa gjøre de sædvanlig det Onde værre, og forstørre Summen af menneskelig Ulykke.

Deres aarlige Løn beløber sig ikke over fem Pund Sterling, og uagtet de have nogle lovlige Sportler, naar Bevillinger foresalde i deres Departement, saa ere dog disse en Ubetydelighed i Sammenligning med de Foræringer, som de bestandig faae for gjorte Tjenester eller Eftergivenhed. Dette er saa almindelig bekjendt, at de alle holde deres Kareter, leve glimrende og døe rige.

Til Skatmesterens Forretninger horer at udfærdige alle Bevillinger i Henseende til Jord-

godser, som tilhøre Kammeret, i Henseende til Paa-
læg, og alle udelukkende Forrettigheder, hvorfor
tilbageholdes en aarlig Sum; og saadanne Be-
villinger udstædes sædvanlig paa ni Aar. Paten-
tet eller Bevillingsbrevet undertegnes altid af
Kongen selv, og kaldes et Chirografo. Det
indeholder det af Contrahenten gjorte Tilbud,
den derfor stillede Sikkerhed, nemlig naar nogen
er stillet, og den Fordeel, som derved skal til-
falde Skatkammeret, tilligemed alle de Rettighe-
der, som skulle vorde Contrahenten til Deel, naar
han skal kunne have den dertil hørende Magt
over det Hele.

Det files til Skatmesteren, og denne over-
drages det, ved en offentlig Contract imellem
ham og Contrahenten, at bringe det i Stand.
Eosituterne opsætte saavel Chirografoet som be-
meldte Contract, og have sædvanlig stor Indsy-
delse paa dens Virkning saavel før som efter Op-
fyldelsen.

Fuldbyrðelsen til Contrahentens Bedste be-
roer mestendeels paa Eosituterne, som meget
forsigtigen affatte enhver Artikel, der er til Con-
trahentens Fordeel, i saadanne tvetydige Udtryk,
at en dobbelt Forklaring bliver mulig. Paa den
anden Side ere alle Forpligtelser til Kammeret
bestemte, noiagtige og bindende. Saaledes er
der til Contrahentens Ulykke Leilighed nok til at
behandle ham efter Eosituternes Godtbesindende,
til hvis Pligter det hører, at vaaage over, at
dette punktlig overholdes.

Saa længe han staar i Gunst hos dem, gaar det godt med hans Forpagtning eller Up-
palkto, som de kalde det, og han kan erhverve
sig Penge; men saasnart han taber deres Beskyt-
telse, saa gaae alle Ting galt; uoverstigelige Hin-
dringer lægges ham i Veien; en ny Yndling træ-
der op, og et Mirakel er det, om den første
kommer dervfra uden ganske at ødelægges.

Efter Skatmesteren er Kammercommisfaren
den næste i Rang, og ham paaligger det at skri-
ve til Forsvar for Kammerets Rettigheder naar
nogen Tvist opkommer derom. Han besørger og
saa Skatmesterens Forretninger i dennes Fra-
værelse, og sædvanlig befordres en af Cossitutt
til denne Prælatværdighed, saa at han i Forvei-
en er vel bekendt med sine Forretninger; og alle
Forpagtere og Kammerets Skyldnere maae søge
at staae sig godt med ham; ellers besvrides og
forbittres dem de tydeligste Artikler i deres
Contracter.

Da Kammeret besidder umaadelige Godser,
hvortil naturligtvis ogsaa høre mange Bygning-
ger, saa staae disse, tilligemed alle Statholderens
Huse, Fæstninger og andre offentlige Bygninger
under Skatmesterens og hans Drabanters Op-
syn. Kammerarchitekten og en stor Mængde Byg-
mestere ere altid sysselsatte med Forandringer og
nye Bygningers Opførelse, hoorpaa aarlig an-
vendes store Summer.

Alle disse beriges og forblive i god Forstaa-
else med Commisfaren og Cossituti, hvilke, efter
deres

deres Forhold, tale deres Sag hos Skatmesteren, ligesom denne hos Paven. Architecten har ifkun en ubetydelig Løn, og desuagtet gjør han useilbarlig sin Lykke i saa Nar; thi foruden Foræringer har han af alle Bygmesterens Regninger saa mange Procento; og de kan ikke betales, forinden de ere blevne undersøgte og beseglede af ham. Jo høiere Sum, desto større er hans Fordeel, og sædvanlig findes en mærkelig Endrægtighed imellem ham og alle Bygmesterne.

Dog ere de alle i visse Maader afhængige af Kammerets Generalkasserer, hvis Embede er meget vidtloftigt, da alle offentlige Regninger skal undersøges, bestemmes og indføres i Regnskaberne af ham. Det er da af yderste Nødvendighed ikke alene for hine ovennævnte, men ogsaa for alle Forpagtere, at staae sig godt med ham; ellers finde uopervindelige Hindringer Sted ved den endelige Afgjørelse af deres Regninger, og ingen Penge maa udbetales uden hans Placet. Skatmesteren underskriver ingen Anvisning til Udbetaling, naar den ikke sendes ham fra bemeldte Kasserer og først er bleven antaget af ham.

Saa snart det er blevet besluttet, at gjøre nogen, der staar i en eller anden Affaire med Kammeret, uslyffelig; saa opsætter og undertegner denne Embedsmand en Beregning over hans formente Gjæld; og sædvanlig bliver enhver Undersøgelse af de enkelte Data negtet Skyldneren. Og dette Document holdes for ubedrageligt, og
man

man maa finde sig deri, saa trykkende det end kan være.

Naar en Skyldner derimod skal tages i Beskyttelse og friskjendes, saa veed man at indrette Sagerne i Overeensstemmelse hermed, og sætte dem i et saa fordeelagtigt Lyg, at naar der og saa ingen Mulighed er i, at tilintetgjøre Gjelden ved en Contra-Balance, tages dog saadanne Skingrunde og Erindringer til Hielp, at det er sjældent, at Hensigten jo opnaaes.

Vilde man end friskjende Skatmesteren selv for Partisthed (hvilket dog visselig ikke er vor Hensigt) saa maa dog blot hans store Uvidenhed i Regnings Sager idelig udsætte ham for at blive bragt bag Lyset af Generalkassereren. Ligesaa kan han blive bedragen af Cossituterne i virkelige Facta; thi næsten alle hans Resolutioner grunde sig paa deres Beretninger.

Kort, omendstjont hele Rind ere blevene skrevne om Kammerlovene, er deres Læsning alligevel overflødig, da der egentlig ingen anden Lov gives, end Ministerne's Billie og Godtbefindende, som vide at vende og dreie enhver Omstændighed til Fordeel for deres egne private Hensigter.

Og altid findes Folk, som ibrigen stræbe for at erholde deslige Kammerforpagtninger, uagtet den Fare, som er forbunden dermed. Grunden er denne: af Mangel paa Handel gribe de heller efter en Skygge, end at de skulde blive uden Udsigter til at vinde Penge; og desuden
gjør

gjør enhver sig Haab om at være i Stand til, at bringe Ministerne paa sin Side.

Disse Forpagtninger ere yderst skadelige for Staten i Almindelighed; thi altid ere nogle udelukkende Forrettigheder forbundne dermed, som kvæle den almindelige Bindfibelighed og Virksomhed. Er det Forpagtninger af Godser, nyder Forpagteren den udelukkende Forrettighed at udføre Producterne, saa ofte det ansees fordeelsagtigt for Staten; eller at opkjøbe Korn inden et vist vidtløstigt District, og igjen sælge det andensteds. Er det Forpagtninger af Paalæg, faaar det i Forpagterens Magt at trykke hvem han vil, og han kan paa egen Haand lade dem inddrive med Magt, og er deri blot underkastet at indseevnes for Skatmesteren, som dog ikke er i Stand til at forhindre det. Angaar det andre enkelte Grene af Kunsttid, Brodbagning i en Stad, Salt, Krud, Aluns og deslige Tings Fabrikering, saa maa Folket ogsaa i Almindelighed lide Tab, da langt færre Hænder bruges, end der ellers kunde sysselsættes ved Manufacturerne.

Under Skatmesteren holdes tvende Congregationer, saa ofte han finder det tjenligt. Den ene kaldes Kammercongregationen, og bestaar af Skatmesteren selv, tre Kammerfridere, Præsidenten og Commissaren, Fiscaladvocaten, de tre Costituter og Generalkassereren. Her behandles Gjenstande, som Skatmesteren finder for godt at forelægge, angaaende en eller anden Kammerforpagt.

pagtning, enten det saa angaar Tvistigheder eller noget andet.

Den anden er Rentecongregationen; den bestaar af de forrige Medlemmer og indskrænker sig til at paademme alle Pengesager. Foresat der ingen Tvistighed, har den blot at vidimere de løbende Regninger; i Processer derimod skal den domme. Men da ingen i denne Congregazione forjaar Arithmetik, Generalkassereren undertagen, saa kan intet undersøges af hvad han foredrager; og om der ogsaa tales for og imod i en eller anden omtvistet Artikel, bliver Dommen dog altid den som Skatmesteren, Cossituterne og Generalkassereren ere bleve enige om.

Er en Forpagter i Besiddelse af disses Gunst, saa er det intet usædvanligt, at der af denne Congregazione tillades ham, at betale en to til tre tusinde Pund mindre end han skulde svare. Den Sag, hvorpaa det kommer an, indledes i Forveien paa behørig Maade, og Congregationen giver den da blot et godt og indlysende Ansøg. Er han tværtimod bestemt til et Offer, saa maa hans Sag være nok saa grundet og billig; hans Udelsæggelse er alligevel afgjort, om end en Engel fra Himmelen vilde paatage sig hans Forsvar.

Dog staar Appellation til det hele Kammer ham aaben, men hvor Cardinalcamarlingo'en, som er mest fri for Fordomme, sjelden er tilstede, og de øvrige Medlemmer have, som forhen er sagt, deres nærmere eller fiernere Fordeel af

at

at tale for Skatmesterens Handsemaade, efterdi der kan appelleres fra deres egne Domme til denne Ret. Men forend en Sag bringes for samme, maa begge Parter træde frem for en af Kammerfriverne, som kaldes il Mensario, fordi de afveyle, og have denne Post hver en Maaned.

Alle offentlige Forpagtere, deres Retiente og Folk, ja enhver, som har noget at forrette for dem eller betale til dem, staae under Skatmesterens umiddelbare Jurisdiction; saa at alle baade civile og criminale Sager, som angaae nogen af dem, al Snighandel, af hvilket Slags den er, til Skade for Forpagtingerne, blive hans Paakjendelse som Dommer underkastede. Til at optage Forhør i saadanne Tilfælde holder han en Uditore for civile Sager; og for criminale Sager en Advocat, som kaldes hans Criminaluogotenente, og som har den samme Magt, som der efter den forhen gjorte Beskrivelse er forbunden med dette Embede.

Dagen for den hellige Petrus's Fæst forsamler hele Kammeret sig, og Cardinalcamarlingo'en præsiderer her i egen Person. Paa denne Dag og for denne Congregazione maae alle, af Kammeret forlenede Godsbesiddere betale de høie Renter, og bevise den dermed forbundne Horighed og Tjeneste. Forsammes dette, falde Godserne frax tilbage til Bortforpagteren.

Tyttende Kapitel.

Om Krigspræsidenten og Søcommiffaren.

Den første af disse tvende Prælater er Høistcommanderende over alle pavelige Tropper, som alerede er blevet erindret. Og hans Commando strækker sig over alle Tropper i Garnisonerne, i Rom saavel som paa andre Steder, Castello di S. Angelo og Slottene ved Solfysten undtagne. I civile Sager er han ikke Dommer; men alle af Soldaterne begangne Forbrydelser optræder han Forhør over og paaafjender. Til den Ende holder han en Criminalauditor, der gaar frem paa samme Maade som en anden Criminaldommer. I grovere Forbrydelser pleier man fratage Forbryderen hans Regimentsuniform og overgive ham i den ordentlige Dommers Hænder.

Uagtet det ikke kan ventes, at denne Prælatus skal forstaae noget af Krigssager, saa kan dog ingen commanderende Officier foretage noget vigtigt Skridt uden ham. Alle afsaales saa regelmæssig med ham, som med enhver anden commanderende General, og alt hvad som indtræffer ved Regimenterne, berettes ham. Han udstæder sine Befalinger, hvilke maae adlydes, for, det hele Krigsvæsen staar under hans Opsyn.

Tropperne i Rom ere omtrent tolv hundrede Mand stærke, og omtrent to Gange saa mange befinde sig i de øvrige Statens Dele. Dog har Rom og ethvert andet Sted, foruden disse

diffe ordentlige Tropper, sine egne Soldater, hvilke sjelden rykke ud, og aldrig faae den fornødne Øvelse. Imidlertid er dog deres Antal betydeligt, og i forrige Tider vare de altid af nogen Bigtighed imod Paven's Fiender. For nærværende Tid forsømmes Disciplinen saa aldeles, baade ved Tropperne og ved Stædernes Soldater, at hverken hine eller disse fortjene nogen Opmærksomhed.

Secommissaren er Commandant i Castello di S. Angelo, og de saa Tropper, som underholdes der, staae under hans Commando. Han har ogsaa Opsyn over Stæder og Slotte ved Søkysten, og er tillige Admiral over de pavelige Galeier. Engang om Aaret begiver han sig til Civita Vecchia for at see tre Galeier udrustes og gaae i Søen, og giver den Commanderende Befaling, hvilke Krydstog han skal gjøre. De ere blot ude om Sommeren, da de aldeles ikke ere indrettede til haardt Veir. Deres Bestemmelse er at rense Kysterne for de Barbariske Corsarer; men sjelden ere de heldige heri; thi der gaar ingen Sommer forbi, hvori ikke nogle smaa Handelsffibe borttages af de Barbariske Halogaleier, og det nær ved de pavelige Kyster.

For et Par Aar siden opdagedes en saadan Galliot af to pavelige Galeier, i en Bugt nær ved Livore's Munding; og omendstjant der blaafe ingen eller siden Wind, lode de den dog komme i aaben Sø. Tyrkerne roede ret sinuøst omkring

kring

fring de pavelige Galeier, og skjode adskillige Gange med deres smaa Skjds paa dem, hvor ved Skibsfolket blev saa forfærdet, at ikke en eneste Mand forblev paa sin Post, eller gjorde endog den ringeste Modstand. De to Galeier havde otte Hundrede Mand om Bord, Slaverne iberegne; Tyrkerne vare ikke stærkere end halvsjerdesindstyve. Havde de været dristige nok til at bestige Galeierne med Sverdet i Haanden, vilde de ufejlbarlig være blevene Mestere af dem begge.

Attende Kapitel.

Om Prefetto del Annona.

Denne Ministers Myndighed har stor Omfang, og strækker sig over hele Staten, de tre Legationer undtagne. Den har en meget mærkelig Indflydelse paa den nyttigste iblandt alle Kunster, paa Agerdyrkningen. Bestemmelsen af dette Embede er at forsyne Staden Rom med Hvede, og den dermed forbundne Magt er saa stor, at Landets hele Agerdyrkning befinder sig i det nedrigste Slaveri i Henseende til denne Gjenstand.

Saa nødvendig denne Embedsmand end kan have været i Augustus's Tider, af hvem denne Indretning er gjort, da Italiens Korn neppe var tilstrækkeligt for dets talrige Indbyggere; saa ere dog Tingene saa forandrede, at blot Kirkestaten kunde ved tilbørlig Dyrkelse, forsyne alle Markeder ved Middelhavet tilstrækkeligen. Men denne

denne Ministers tyranniske Love har saaledes bragt Agerdyrkningen i Forsald, at Folket ofte staar Fare for at omkomme af Mangel paa tilstrækkelig Kornforraad.

Den første og store Grundlov i denne afskyelige Indretning er denne: at intet Slags Korn kan udføres uden ved Prefetto del Annona, eller hans Tilladelse, det maa ikke engang uden hans Samtykke bringes fra et Kirkesogn til et andet, undtagen Ladningen føres til Rom. Befindes det, at Korn bringes fra et Kirkesogn til et andet paa Veie, der ikke gaae umiddelbar til Rom, kan det anholdes som Contrabande og strax confiskeres til Fordeel for Prefetto del Annona. Ifølge Lovene tør man ikke sælge sit Korn til en Privatmand, naar Prefettoen finder for godt at befale Eieren, at holde det i Forvaring, indtil han foreskriver noget i den Henseende.

Saa snart man har indhøstet, maa enhver, der eier Korn, indlevere til ham en nøiagtig edelig Angivelse af, hvor stort hans Forraad er, og hvor det forbares. Hvad som holdes skjult eller føres andensteds hen, confiskeres. Kort, Prefetto del Annona er uindskrænket Herre over alt Korn, som høstes i den vidtloftige Deel af Staten, som staar under ham.

Årlig forbruges i Staden Rom omtrent hundrede og halvtredshundstyve Tusinde (engelske) Bushels, hvoraf den største Deel opkjøbes fra Tid til anden af Prefettoen for den Pris, han selv finder for godt. Thi omendstjont han ikke

ndtryk.

udtryffelig tvinger Eterne til at sælge det for hans Pris, gjør han det dog i Grunden derved, at han forbyder dem at sælge det til nogen anden.

Undertiden binder han deres Hænder paa denne Maade indtil næste Høst, uden at erklære sig bestemt, om han vil kjøbe eller ikke, og maa skee endog ved en benegtende Erklæring. Det er sandt, han forbyder dem ikke altid at sælge til andre; han befaler dem ikke altid, at gjemme deres Korn, indtil han foreskriver noget i den Henseende, (hvilket kommer ud paa et); men han har dog Rettighed til at gjøre saavel det ene som det andet.

Er det hans Hensigt at berige en af sine Yndlinger, meddeler han ham Tilladelse at opkjøbe og udføre en Mængde Korn, hvorved sædvanlig vindes betydelig, naar man betænker, hvor usselt man betaler Eteren. Disse Tilladelsespatenter kaldes *Trattas*, og sælges undertiden af Ministerens Underberjente til de Høstbydende; dog maa antages, at Principalen ikke veed noget af Salget, da de skulde udstædes gratis, naar det ellers maa skee.

I det septende Kapitel erindredes, at Kammerforpagterne ofte have erhholdet Frihed i deres Contracter at udføre en vis bestemt Qvantitet Korn; dog beroer det ganske paa Prefectoens, om han vil give *Trattas*; og uden disse betyder Contracten intet, omendssjont det er nok saa udtryffelig og bestemt sagt deri.

End

End videre staae under denne Minister alle Bagerne i Rom, og intet nyt Bageri kan anlægges uden hans Samtykke. Den sædvanlige Regel, at Kornet leveres dem for syv Kroner per rube, omtrent en engelsk Bushel for to og tredive Schelling og sex Pence; og de ere forbundne til at sælge otte Unzer Brød for en Bajoccho.

I dyre Tider iagttages denne Regel ikke altid; thi undertiden maae Bagerne betale syv og en halv eller otte Kroner for deres Korn, og da have de Frihed til at gjøre Brødet en heel eller halv Unze lettere.

Dog skeer det ikke altid, at Prefettoen faar sit Korn for denne Pris; thi i meget dyre Aaringer har han maattet finde sig i at betale ni eller ti Kroner per rube. Imidlertid forandres Priserne sjelden saaledes for Bagerne, at de oversteige otte Kroner, og folgelig bliver Brødets Vægt den samme som forhen. Dette var ofte Tilfælde i de sidste ti Aar, og Prefettoen kom i en Gjæld af mere end to Millioner Kroner, eller omtrent 465,116 Pund Sterling.

Sandsynligen vil denne Gjæld bestandig tiltage; thi sjelden kan Prefettoen bringe det over sin Samvittighed, at betale mindre end syv Kroner for sit Korn; deraf følger, at en betydelig Summa maa hvert Aar gaa i Lobet, endog paa denne God. Thi foruden de Udgifter, som nødvendig maa gøres i Henseende til Udsørselen og Kornets Omkastning for at holde det reent for Kornorm, arbeide i det mindste fire Hundrede

Perso-

Personer under Ministeren. Disse have alle ringe Løn og smukke Sporteler, som man let kan tænke, da de have en saa stor Magt over alle Landmænd.

Naar en Forpagter er i Knibe, og det træffer ofte ind, plejer Prefettoen at laane ham en tilstrækkelig Quantitet Eedkorn til at besaae hans Ager med, og Penge til at fortsætte hans Jordbrug; men foruden at hans Høst utilgives, ligesom sættes i Pant, maa desuden stilles god Caution. Naar han har i Sinde at indhøste sit Korn, maa han give en af Ministerens Underberjente Efterretning derom, som har et vaaget Øje med ham; og naar det er bragt i Laden, maa han have Nogten dertil, indtil Gjelden er afbetalt. Ligesaalidet kan Tieren sælge noget af sit indhøstede Korn, eller gjøre nogen Disposition, førend Prefettoen har vist det fra sig; og derved bliver hans Tilstand ofte værre end den før var.

Efter alt hvad som er sagt om dette tyranniske Embede, indsees let, at hele den øvrige Stat maa tjene Staden Rom til Offer. Banffeligt maa det være at overtale Folk til at vove store Summer paa Kornavlens, naar en anden er uindskrænket Herre over Producenterne, og efter Behag kan raade over Frugterne af deres Udgifter, Arbeide, Sorger og Bekymringer, hvormed al deres Opmærksomhed har været fæstet hele otte Maanedes af Aaret.

Den ringeste Udydighed indlod Prefettoens For skrifter og Befalinger straffes med den yderste Strenghebd, med Pengebøder, Fængsel, Eiendoms Arbh. f. Stat. 3 B. 4 S. 2 l mes

mes Confiskering, ja endog med Legemsstraffe. Ministeren er ene Dommer over sine egne Handlinger, og ingen Erstatning kan erholdes uden af ham selv; dog, da han er Medlem af Kammeret, kan Appellation til den hele Congregatione findes Sted.

Agerdyrkningens Forsatning staar folgeligen i Almindelighed paa meget svage Fodder, og er sin Undergang nær. Det er sorgeligt at see dette Land, saa øde og tomt er det; Forpagterboligerne ere ikkun saa, og disse for største Delen falder færdige af Mangel paa Reparation.

Den stækløgte og sig kummerlig nærende Landmand frembringer vemodige og smudsige Scener, og det over umaadelige Marker tyndt udbredte Kvæg forkynder med alt det foregaaende Præsteregjeringens skadelige Virkninger.

Den nærværende Storhertug af Toscana (Peter Leopold) forefandt ved sin Ankomst til Regjeringen den selv samme Indretning med Prefetto del annona; men denne skarpsende Tyrste bemærkede saare snart de ulykkelige Virkninger deraf, ophævede den ganske og overlod enhver uindskrænket Raadighed over Frugterne af sin Glid. Hans Stat er bleven en fuldkommen Have, Landmanden seer man vel klædt, sund og tilfreds, og adskillige ere rige. Landsbyerne og Forpagterboligerne have et muntret Udseende og ere velbebyggede; Vinhaber, Plantasier og Kornmarker opvække de behageligste Gølelser. Men dette berømmelige Exempel er tabt for Kirkestaten.

Nit-

Rittende Capitel.

Om Presidente della Grascia.

Den Prælat, som har Præsidium i dette Departement, der udgjør en anden Green af Kammeret, er det overdraget at forsyne Staden Rom med alle Slags Fødevarer, hvilket ogsaa Udtrykket Grascia fører med sig.

Hans Magt har megen Lighed med Prefetto del annona's; men istedet for at opkjøbe Kvæg til Statens Brug, nøder han blot Eierne at bringe det Antal, han foreskriver, til Rom, og bestemmer ved Ankomsten Prisen, hvortil Slagterne have at betale det. Hertil har han et betydeligt Antal Betiente under sig, de saakaldte Precettatori, hvilke reise om i Landet og indhente nødtvungne Efterretninger om, hvormeget Kvæg enhver ejer.

Disse Efterretninger indleveres til Presidente della Grascia, som ifølge heraf paa behørig Tid sender de samme Betiente tilbage for at bringe enhver Eier Befaling eller Andviisning, hvorefter han er forpligtet at sende et vist Antal Kvæg til Rom paa en bestemt Dag. Naar denne Dag kommer, forsamle de sig alle paa Campo Vaccino, hvor Presidenten Personlig indfinder sig; og naagtet han forstaar sig ligesaaletid paa Kvæg som af det Sinesiske Sprog, bestemmer han alligevel Priserne, hvorfor enhver Eier maa sælge det til Slagterne.

Disse indfinde sig folgeligen og kjøbe, om de have Lyst; men tit indtræffer det, at et betydeligt Antal bliver tilbage uden at sælges. Eierne maa i dette Tilfælde underholde det paa sin egen Bekostning, indtil Presidenten maatte finde for godt at tillade ham at bortføre det, hvilket sjelden pleier at skee forend efter flere Dages Forløb. Man driver da Kvæget Hjem igjen, maaskee hundrede Mile fra Rom, men med den Erindring, at bringe det tilbage til Rom paa første Vink.

Hornkvæg bliver vel for største Deelen, men dog ikke altid, gandske bortsolgt; dog er intet sædvanligere end at see store Drifter af Lam og Grise vende tilbage usolgte, til utaalelig Byrde og Bekostning for Eierne.

De beklage sig hyppig saavel herover som over de fastsatte Priser; men herimod hjælper intet; og naar de murre, er Presidenten i Stand til at lade dem straffe med Strikken.

Lige Strengthed iagttages, naar en Eier af Kvæg tilfidesætter Befalingen at bringe det til Rom. Han kan straffes med Bøder, Fængsel, Formuesconfiskation eller med Strikken, efter Presidents Vilie. Det holdes altid for raadeligt at bestille en langt større Mængde, end der kan forføres, for at indprente et Begreb om Overflodighed, og dermed undskyldte de lave Priser.

Præcettatori have sædvanlig smukke Sportler af Kvægets Eiere, for at ansætte Antallet ringere end det virkelig er, eller undskyldte dem, naar

naar de ikke sende det til Rom. Hvo som ikke vil eller kan gaae denne Vej, behandles med Strengthed og maa maaſte fremsende alt hvad han har.

Der er altid nok tilovers, naar de kun ikke nødes til efter en lang og kostbar Reise at tage alt med igjen.

Intet Kvæg kan sendes ud af Landet uden denne Presidents Tilladelse, og sjelden tilſtaaes denne, heller ikke kan saltet Kjød eller Skinke, udføres uden en ſaadan Tilladelse. Ogſaa dette maa, naar det forlanges, sendes til Rom, og Prisen beſtemmes efter Presidents Billie; eller, hvilket kommer ud paa et, han nøder Eieren at bevare det i Rom, ſaalænge han finder for godt og til hans Diſpoſition, naar han ikke vil være tilfreds med den tilbudte Pris.

Kvægtorvet, om man tør falde det ſaaledes, holdes hver Fredag paa Campo Vaccino, og her forſyne alle Slagterne ſig. Presidenten beſtemmer den Pris, hvorefter de alle maa rette ſig. Ligeledes beſtemmer han Prisen paa saltet Kjød, Skinker, Fleſk og Talglys; men Prisen paa Væg beſtemmes hver Onsdag paa det Marked, ſom holdes paa Piazza Nuova, af Cardinal Camarlengoens Uditore, ſom er Torvmeſter.

Endnu en anden væſentlig Deel af Presidents Magt maa vi ikke forbigaae. Han er uindſkrænket Herre over al Olie, ſom avles i Landet, og udfender ſine Befalinger om at bringe det til Rom, hvor den bevarer i Cifternes eller

eller rettere i Huller under Jorden. Sædvanlig er dens Bestaaffenhed slet, og om den end var god ved Ankomsten, fordærves den snart ved at bevares i Huller og blandes med anden Olie.

Den maa bringes til Rom paa Siernes Befostning uden at disse vide, hvilken Pris Presidenten vil finde for godt at bestemme for dens Salg; ofte er denne en fjerde og undertiden en tredie Deel lavere end den sædvanlige Pris paa det Sted, hvor den avledes, omendstjont det er hundrede Mile og mere detsfra. Presidenten sælger det igjen til Monopolhandlerne for den Pris, han finder for godt, og disse maa igjen sælge det for den Pris han bestemmer, hvorved altid sees paa en billig Fordeel.

Det er en stor Forbrydelse, naar man sælger Doigtsmaal paa Olie, eller naar man fører den fra et Sogn til et andet, uden skriftlig Tilladelse af Presidenten, og under hans Embeds Segl. Men hvo som fører den til Nabostaterne, til Toscana eller Napoli, eller udfører den til Gæst, erholder slet ingen Tilgivelse, og kan, naar Presidenten vil, straffes paa Livet. Olive-skovenes Giere behandles altid saa grusomt, at de lade dem fordærves, og ofte takke Gud, naar Hosten slaar Fejl; da denne Omstændighed befrier dem for det Aar for denne Ministers Forfølgelse.

Uagtet ingen Deel af Italien er gunstigere for Oliverstræers Opvækst, end Kirkestaten, ere dog Plantasserne blevene saa mærkeligen forværrede fra den Tid, Kammeret fandt for godt

at drive Enehandel med Olie, at Presidenten er
nødsaget til, næsten hvert Aar, at lade komme
en stor Mængde fra det Napolitaniske.

Tyvende Capitel.

Om Presidenten over de offentlige Stræder
og Veie; om Archivarius; om Myntpre-
sidenten; og om Opsynsmanden
over Fængslerne.

Det hører til Presidente delle Strade's
Embedet at have et vaaget Vje med alle de Stræ-
der og Veie, som høre til Rom og dets District,
hvortil hans Jurisdiction, noie taget, er ind-
skrænket. Dog overdrages ham ofte af Paven
ved en speciel Fuldmagt at have Opsyn over
Veie i andre Statens Dele. Hans Pligt er det
fornemmelig at sørge for, at Staden Roms Gader
holdes rene og ere godt brofagte, og Huuseierne
have i denne Henseende ret smukke Byrder.

Ingen noie bestemt aarlig Afgift finder Sted,
men der paalægges enhver Ejer en benævnt Sum
efter Presidentens Godtbefindende, som er for-
synet med Fuldmagt til at inddrive Betalingen ved
Execuzion. Til Landevejenes Reparation i Roms
District, til at opføre eller istandsætte Broer o. d.
paalægges ligeledes Landmanden overhovedet en
Afgift.

Er det ingen Hovedvei, men en Bivei, som
fører til en Landsby, hvis Indvaanere man
kan formode drage Fordele deraf, saa lægges en
Afgift

Afgift paa Jordegodsset, som ligger i denne By's District. Men udenfor Roms District paalægges Communerne en stor Sum til Hovedveienes Reparation, i Forhold til det Stykke der tilhører hver.

Præsidenten har to adelige Romere til Medhjælpere, hvilke kaldes Magistri viarum, og aarlig udgaares af Paven til at afgjøre civile Tvistigheder og formentlige Forurettelser, en Uditore, Fiscaladvocaten og Fiscalprocuratoren, hvilke, tilligemed den første, udgjøre til den Ende en Congregazione.

Paa Slagbomme har man ikke tænkt; og naagtet maaskee intet Land i Europa svarer saa betydelige Afgifter til Veienes Forbedring, ere Vejene i Kirkestaten desnaagtet sædvanlig forbandet flette og om Vinteren ofte aldeles ubrugbare. Opsynsmanden over Archivet er en Prælat, hvis Bestemmelse er at have Opsigt over Statsarchiverne og holde dem i den fornødne Orden. Enhver offentlig Notarius maa, i det mindste engang om Aaret, indsende til haans Bureau en dobbelt Afskrift af alle de Documenter, han i det Aar har udfærdiget. Prælaten har og Magt at straffe Notariuserne for Fejl eller Forsømmelighed i deres Embedsforretninger.

Myntpræsidenten er det overdraget at besørge og have Opsigt med alle Penges og Mynters Prægning: Præget er her bedre end i de fleste andre Lande i Europa. Den pavelige Mynt er overordentlig godt anlagt, og Maskinerne arbeide
ved

ved Hjælp af Vand. Denne Presidente har ogsaa et Slags Opsyn med alle Guld- og Sølvarbejdere i Rom for at see til, at ikke mere tilføres end der behøves til Legeringen.

Til Presidente del Ripa's bestemte Embedsforretninger hører Opsynet over Værernes Indskibelse for at hindre forbudne Artilleris Udsælf. Man finder ikke, at han har noget at gjøre med fremmede Værers Udsælf, undtagen at anordne, i hvilken Orden Skibene skal løses, eller at afgjøre smaa Stridigheder, som kan opstaae imellem de Folk, som ere sysselsatte dermed, med Hensyn til Udløsningsmaaden.

To Bugter eller Landingspladser ere der i Rom; den ene hedder Ripa grande, hvor alle sparts kommende Værer maa lande; den anden hedder Ripetta, hvortil alle indenlandske Producter bringes. Over begge har denne Embedsmand Opsigt, og kan paaføje alle baade civile og criminale Tilfælde, som indtræffe ved Ind- og Udløsning, eller angaae den indenlandske eller udenlandske Handel, som føres paa Bugterne.

I at paaføje Tvistigheder, som foresalde ved Ripa grande, har han en adelig Rømer til Medhjælper, den saakaldte Camarlengo del Ripa grande, og i Sager, som forekomme ved den saakaldte Ripetta, er hans egen Uditore umiddelbar Dommer. Fra begge kan appelleres til Presidenten selv, og fra ham til hele Kammeret. Han er ogsaa Secretær ved tre forskellige Bandleddninger, Paola, Felice og Virginia,

gine, og som saadan har han ikke allene Magt til at føre Opsyn over samme, men han kan ogsaa paa kjænde alle Stridigheder, som opstaae i den Anledning.

Opsynsmanden over Fængslerne er altid en af de sidste Kammerclerici. Han beholder sit Embede ikkun for et Aar, og derpaa kommer det til den nærmeste og saa videre i Raden til de øvrige. Til hans Forretninger hører at paa kjende Gyldigheden og Ugyldigheden af Arrester i Anledning af civil Gjæld eller Rets sager; at besørge den nødvendige Underholdning for fattige Arrestanter; at bevilge en almindelig Gratrædelse eller Afstaaelse af deres Eiendomme og bestemme den nødvendige Tid til Betaling, efter en Lov af Paulus den Femte i denne Henseende.

Dog kan der appelleres fra hans Kjendelse til en anden Domstol, den saakaldte store Fængsel. *Visitazione*; den bestaaer af Statholderen i Rom, Opsynsmanden over Fængslerne selv; Fattigesadvocaten og nogle saa andre, som kommer sammen, eftersom Omstændighederne udfordre.

Første og tyvende Capitel.

Almindelige Bemærkninger om Kammeret.

Efter denne almindelige Beskrivelse over Kammeret, og efter at have givet Oplysning om dets forskjellige Bestanddele, tørde nogle Bemærkninger,

ger, som Klarligen lade sig udlede af det Hele, staae paa deres Sted.

Det er klart, at Kammeret middelbar eller umiddelbar har Indflydelse paa hele det almindelige Væsen i nogle af dets vigtigste Anliggender, især i Henseende til Agerdyrkning og indenlandsk og udenlandsk Handel; at disse Gjenstande ligesaa vel som den personlige Frihed ere afhængige af Kammerministerernes Godtbefindende, hvis Magt er vendt lige imod enhver, der besidder Eiendom, og forholdsvis imod alle. At Uddelelsen af udelukkende Forrettigheder og af alle Kammerforpagtninger befinder sig fornemmelig om ikke ene og allene i deres Hænder; og at selv Brugen og Benyttelsen deraf, engang bevilget, altid bliver underkastet deres umiddelbare Opsigt og Controll; at endog Folkets Livsophold aldeles beroer paa dem, ligesom en rigelig eller uffel Forraad af alle til Livets Ophold nødvendige Artikler beroer paa deres Klogskab, Forstand og Narvaagenhed.

Det er ikke fornødent at forklare sig vidtløftig over Vigtigheden af disse Gjenstande. De angaae Selskabets Livskræfter, og omendskiøndt vi ikke kunde billige Indretningen, have vi dog med Frimodighed og Upartiskhed berørt, hvorledes de adskillige dertil hørende Dele sættes i Gang. Da imidlertid Udøvelsen af den vilkaarlige Magt har en saa vidtløftig Mark, var det umuligt at forskaffe Læseren et nogenledes Begreb derom, uden tillige at skildre de Personers Charakter i Almindel-

mindelighed, som have en Kofte paa en faa vigtig Skueplads.

Uden Betænkning kunne vi indrømme, at mange iblandt Prælaterne ere moralsk dydige, velværende Mennesker, og uagtet enhver, der kjender til Rom, maa gjøre nogle Undtagelser; saa kan dog i Almindelighed tilstaaes, at største Deelen iblandt dem ikke seiler med Forsæt. Deres Mangel paa den fornødne Opdragelse og den dermed forbundne Uvidenhed lader sig slet ikke negte.

Saadanne Mangler maae uundgaaeligen gjøre dem afhængige af deres Undergivnes Rænker og falske Forestillinger, hvilke, formedelsi deres Armod i Begyndelsen, og deres bestandige Mangel paa Vækslerhed og Ubekjendtskab med Menneskeheden eller Vrens fine Følger, intet søge uden egen Fordeel, og ikke stræbe efter andet end at gjøre denne fuldkommen.

Andet og tyvende Capitel.

Om Hushofmesteren eller Majordomo i det pavelige Palads.

Vi have allerede i det Foregaaende nævnet denne Prælatsværdighed som den viffe Wei til Cardinalhatten. Pavens Majordomo kaldes og Prefetto di Palatio; hvori han har første Opsyn og alle Forregninger under sit Departement. Han imodtager alle Penge, som ere bestemte til Pavens Udgifter, og betale alle deres Regninger, som have at

at sørge for det Pævelige Taffels Fornødenheder og for alle deres Underholdning, hvilke der tilkommer som Palladsfets Personale en Rættighed dertil.

Alle Bygninger og Reparationer anordnes og betales af ham, saa at foruden de umiddelbare Betjente og Domestikker staae alle af ham ansatte Opsynsmænd, Kunstnere og Arbeidere under hans udelukkende Jurisdiction, i civile og criminale Sager, hvori han er umiddelbar Dommer; heller ikke kan deri fra hans Kjendelse appelleres undtagen til den Pævelige Uditore. Han er end videre Dommer over sine egne Handlinger; saa at hvo der i Regninger og ellers troer sig besvøiet til Anke, har intet andet Modmiddel, end at vende sig til ham, med Forbehold af den først nævnte Instanz.

Formedelt Dommerembedet holder han tvende Uditorer, en for civile Sager, den anden for criminale. Disse foretage Sagen i første Instanz, men fra deres Kjendelse staaer Appellation til Majordomo selv aaben. I civile Sager er det Uditorens Overbevisning uformeent, om han vil tilstede den eller ikke; finder han tjenligt at tillade den, saa bestemmer han Dommeren, som har at gjøre den fornødne Foranstaltning, og sædvanlig er en anden Prælat.

Denne Minister har ligeledes Opfugt over Castel Gandolfo, en skøn Landsby, 12 Mile fra Rom, hvor Paven har et rummeligt Palads til sit Sommer Ophold. Han udnævnes

og Befalingsmanden og nogle andre Betiente i Landsbyen, og har i følge en Forordning af Benedictus den 14de Overopsyn over det berømte Pantheon i Rom, som sædvanlig kaldes la Rotonda.

Naar en Skyldner eller Misdæder søger Sikkerhed i en eller anden Deel af det pavelige Palads, kan han ikke arresteres uden foregaaende Tilladelse af Majordomo, som selv kan, om han vil, undersøge Sagen. Han kan ogsaa bevilge saadanne Flygtninge et Frihedsbrev eller sikkert Leide; og dette beskytter imod alle andre Domstole, saa at i et saadant Tilfælde finder intet Middel derimod Sted.

Tredie og tyvende Capitel.

Om Congregazione del buon Governo.

Denne Congregazione bestaaer af en Cardinal, med Titel af Prefetto, af nogle andre Cardinaler, som have Pavelig Bestalling paa at komme og give deres Stemmer, naar de vil; af tolv Prælater, saakaldte Ponenti, og en anden Prælat, med Titel af Secretær. Dem er overdraget Overopsyn med og Indretningen af alle Communer i Staten, undtagen Bologna og dens District, hvilket efter en speciel Forordning af Benedict den 14de, der selv var en Bologneser, staaer under Cardinallegaten.

Paa ethvert Sted i Kirkestaten, hvor der er en Befalingsmand, kan være Prælat eller verds,

verdselig, er altid en Commune, som bestaar af de fornemste Indvaanere, undertiden af fyrrethye eller flere, efter Stedets Forsatning.

De bestikkes fra Begyndelsen efter pavelig Fuldmagt, men som ikke var skriftlig affattet; og lige som Medlemmerne afgaae, besættes deres Pladser ved andre, som vælges ved fleste Stemmer i Congregationen. De have sædvanlig fire Vorigheds personer, som udvælges af de øvrige og blive i deres Post en tre eller fire Maaneder, efter deres særdeles Indretning. Deres Præsident er altid Befalingsmanden og en Notarius have de til Secretair.

Gemeentlig besidde de Jordegodser og have en betydelig Indtægt af de Afgifter, som de ere berettigede at hæve af denne Congregazione, af Bortforpagtninger af det offentlige Bagerhuus, Slagteri og det saa kaldte Pizzicaria, eller den udelukkende Frihed at forsyne Indvaanerne med Fisk, Spinekød, Skinke, Fæst, Ost, Smør og Olie. Disse tre Ting tilhøre Communen ene og alene, og ingen maa sælge Brød, Kød eller de Artikler, der henhøre til Pizzicaria, uden Communens Forpagtere eller Leiesfolk.

Brugen, som de gjøre af deres Indkomster, er denne, at de betale de pavelige Afgifter i Almindelighed, som allerede er blevet sagt; at betale en af dem selv valgt Læge en aarlig Løn, sædvanlig 40 til 50 Pd.; betale deres Secretair og Befalingsmanden, naar han ellers har Løn; at forbedre deres egne Gader og holde en aarlig Fest til

til Vre for Stedets Skytshelgen. Bliver der
endnu Penge tilovers, henlægges det enten til
Fornødenheder for Fremtiden, eller udlånes paa
Rente, efter Godtbeholdende af Congregazione
del buon Governo.

De forsamle sig naar Befalingsmanden etage-
rer det tjenligt, eller naar Øvrigheden desangaaen-
de har gjort Ansøgning hos ham. Tvende Tredie-
dele af de virkelig nærværende Medlemmer maae
være enige, naar en Beslutning skal fattes; de stem-
me eller rettere balotere ved hvide og sorte Kugler;
de første ere bejaende, de sidste benegtende.

Gjenstanden, de raadslaae om, forberedes i
Forvejen af Øvrigheden og oplæses af Secretairen
hvorpaa ethvert Medlem kan sige sin Mening, og
endelig kommer det til Stemmegivning. Omend-
skjont ogsaa andre Sager af ham kan bringes i For-
slag og undersøges af Medlemmerne; saa er dog
Befalingsmanden ikke forbunden, først at lade et
foretages her; men han kan, naar han vil og
kan, befale Secretairen at indregistrere saavel
Undersøgelsen som Udfaldet. Sagerne sont be-
handles, angaae blot deres egne Anliggender;
thi med Regjerings- og Politianliggender maae de
ikke besatte sig.

De ere forbundne til daarligen at forsamle sig
den 13 December, for at confirmere de af dem
dependerende Personer, eller vælge andre, om de
vil, nemlig Lægen, Secretairen, en Embedsmand
og Betjent, naar de ere berettigede til at holde
dem. Lægen maa besøge alle Syge og ordi-
nere

nere for dem uden at fordre Betaling; og naar han opfører sig godt, faar han sjelden Afsted, uagtet han hvert Aar har at frygte derfor.

I denne Forsamling imodtages skriftlige Tillbud for alle Communen tilhørende Forpagtninger; den kan ikke bevilge disse paa længere Tid end et Aar, uden en special Tilladelse af Congregationen. Hvo der i Henseende til Bageriet, Slagteriet og Pizzicaria lover at svare høiest Afgift og sælge til billigste Priser, han opnaar gemeentlig sin Hensigt.

Men alle Beslutninger maae indsendes til Congregationen, som efter Behag kan stadfæste eller hæve dem; den kan og give Befaling, at en, som forhen ikke meldte sig, eller som var udelukket, bliver foretrukket ved en af Forpagtningerne, og Communen maa finde sig heri. Congregationen kan og fordre, at en Læge eller en anden af Communens Betjente ansættes fremfor dem, som Communen havde valgt.

Kort, Congregationen hersker vilkaarlig over alle Communer, kan paalægge dem Afgifter og efter Behag disponere over deres Indkomster. Ingen Appell finder Sted, uden til samme Congregatione, og ingen Commune kan gjøre en Udgift af over tyve Scudi, i hvor fornøden den er, uden dens foregaaende Tilladelse. Øvrighedspersonerne have intet med Rættens Pleje at gjøre; thi denne tilhører alene Befalingsmanden, saa at de egentligen ikkun ere Communens Forstandere.

Undertiden pleier Congregazionen, naar den ikke billiger de for Bageriets, Slagteriets og Pizzicarias Forpagtning gjorde og antagne Tilbud, at give Overigheden Befaling at føre Communen disse enkelte Artikler til Regning; men nøder tillige samme at sælge det til en saa lav Pris, at deraf maa reise sig stor Skade og en betydelig Gjæld. Havde Communerne fuldkommen Frihed selv at besørge deres egne Anliggender, skulde de efter al Sandsynlighed forvastes bedre; men det vilde dog være endnu bedre, reent at afskaffe alle udelukkende Forrettigheder til at sælge Livets almindelige Fornødenheder.

I ethvert Tilfælde lader Congregazionens mærkværdige Behandling sig bedømme deraf, at den Gjæld, Communerne ere i, som høre under dens Jurisdiction, beløber sig til 30 Millioner Scudi, eller til 6,976,744 Pd. Sterling.

Denne umaaelige Sum er fordeelt i saa mange Actier eller *Luoghi di Monte*, for hvilke Communerne svare en Rente af tre proC. og alligevel tiltager Gjelden aarlig. Eierne af disse Actier eller Capitaler have ingen anden Sikkerhed, end af deres Communer, som næsten alle nærme sig en Bankerot.

Staten er ligesom ved andre Congregazioner saaledes og ved denne deelt i saa mange Districter, som der ere *Ponenti*, og enhver af disse behandler og refererer de Communers Anliggender, som ere henlagte til ham, for Congregazionen.

Alle

Alle Sager, som angaae en Commune, høre udelukkende for denne Congregazione, fra hvilken ei kan appelleres, men et nyt Forhør kan optages af de samme Dommere.

En særdeles Omstændighed, som indtræffer baade ved denne og andre Domstole, fortjener at anføres. De erholde med Posten anonyme Angivelser, hvori klages over Communernes Dødsbeds personer eller Embedsmænd, over Befalingsmænd eller private Personer, og undertiden lægges dem forhadte Beskyldninger til Last. Disse sendes sædvanlig til Gubernøren, men undertiden til private Personer med Befaling, at sende Congregationen dem tilbage med Erklæring over Indholdet.

Naar Personen, der skal afgive Erklæringen (og denne holdes altid hemmelig), søger at tilfredsstille et eller andet Nag, og stadfæster Klagen, eller ikkun bruger ubestemte Udtryk, saa at han deels indrømmer, deels imodsiges Tingen, da kan den anklagede Part, uden videre Befrættelse, gjøre sikker Regning paa, at forfølges ved Retten; og naar han ikke er i Stand til at føre et benegtende Bevis, og lægge sin Uskyldighed for Dagen, straffes han. Dette er tit forbundet med store Omkostninger, og gjør undertiden ganske ulykkelig, om fuldkommen Friksendelse endog blev Udsaldet deraf.

En Herre af god Familie og Formue (Signior Gio. Battista B—zi, nu Commandant i Civita vecchia) i en stor Stad i Provindsen Marca,

blev for nogle Aar siden anklaget paa denne Maade for at have myrdet sin Kammertjener. Angivelsen blev sendt til Sagra Consulta, som sendte den, tilligemed Erklæring, til Guvernøren paa Stedet, der, som man siden saae, selv var Forfatter deraf.

Hans Erklæring var følgerig ganske ufordeelagtig for den Anklagede, og denne fik strax Befaling at komme til Rom, ad audiendum verbum Sacra Consulta. Han efterkom det ufortøvet, og erfarede Sagen, hvorfor han egentlig beskyldtes, da han kom for Ponenten. Han bekræftede sin Uskyldighed, og da Ponenten kjendte ham, blev lovet, han skulde ikke sættes fast, naar han inden en kort ham foreskreven Tid kunde retfærdiggjøre sig.

Kammertjeneren, hvorpaa det her kom an, havde nogle Aar forhen forladt denne Herres Tjeneste, som siden hverken havde seet eller hørt noget til ham. Alle muelige Middeler bleve anvendte for at finde ham, og da Tiden til Arrest nærmede sig, besluttede Herren, for at undgaae den, at holde sig skjult i en Vens Hus. Han var saaledes indsluttet hele to Aar, og havde imidlertid sine Speidere næsten overalt i Europa, for at opsoge Tjeneren. Endelig fandtes han i Tyssland, og blev bragt til Rom; her blev han erkjendt for den rette, og man lod Sagen fare.

Den kossede Herren 3000 Pd. Sterling; ei at tale om det Tab, hans gode Navn og hans private Anliggender havde lidt under hans langvarige

varige Indspærrelse. Med uendelig Umag opdagede han endelig ganske tydelig Angiberen, som nu rigtig nok blev affat fra sit Embede og lagt i Pengeboder, men aldrig betalte en Hvid.

Denne Fortælling have vi fra denne Herres egen Mund, thi han lever endnu i en anseet Post.

Fjerde og tyvende Capitel.

Om St. Ives-Congregationen.

Denne hører til de bedste Indretninger i Rom; thi dens Hensigt er at føre og forsvare saadanne Personers Sager, som ikke kunne gjøre det paa egen Bekostning, for hvilken Ret Sagen end føres. Den bestaar af en Cardinalprefetto, som vælges af Congregationen; en Prælatsecretair, som vælges paa samme Maade, og af lige saa mange Sagførere og Advocater, som der vil være Medlemmer, naar de i Forveien ere blevene antagne af det største Antal. De udgjøre en Commune, og besidde faste Eiendomme, som ere skænkede dem fra Tid til anden af gudelige Velgjørere. Hver Sandags Aften komme de sammen, og Cardinalprefettoen og Secretairen ere Halden horte.

Naar nogen søger Hjælp hos denne Congregation, skeer det ved en Ansøgning, som forelægges ved en af Medlemmerne, og forelæses ved den første Sammenkomst. Ere den Sagen des Omstændigheder ikke allerede bekendte, over-

drages

drages et eller to Medlemmer, at undersøge Sagen og berette hvad de erfare. Den Sagens Begjering og Grunde debatteres da, og naar de af det største Antal agtes tilstrækkelige, bevilges Ansøgningen og indregistreres af Secretairen.

En Advocat og Sagfører, Medlemmer af Congregationen, overdrages det derpaa strax, at antage sig deres Clients Sag, og det uden noget Salarium; heller ikke maa under noget Paa- skud antages Foræringer. Rettens Salarium, tilligemed Reiseomkostninger o. s. v. naar de behøves, betales af Congregationen, og paa denne Maade bringes Sagen endelig til Dom.

I enhver Forsamling maa Advocaterne og Sagførerne, som have dermed at gjøre, afgive Beretning om deres Sagers Fremgang og Besskaffenhed, og erholde af Congregationen Instruction, hvorledes de skal gaae frem til Fordeel for deres Clienter. De antage ogsaa Appellationer, dersom de eragtes nødvendige; men naar de under Processens Fremme mærke, at deres Client har Uret: pleie de at give ham det tilkjende, og udsætte Sagen; eller de søge at forskaffe ham det bedst muelige Forlig, om han begjærer det.

For at erholde denne Congregationes Bistand, er det ikke nødvendigt, at man er bragt til den yderste Armød; det er allerede nok, naar man befinder sig ud af Stand at bære Processens Omkostninger, uden at miste noget af det nødvendige til Ophold for sig og sin Familie. Mange af den fattige Adels ere tit dens Clienter,

thi man holder det ikke for vanærende. Det værste derved er, at de Processer, de have antaget, ofte forsummes og følgerig trækkes ubilligen i Langdrag, til stor Skade for Clienterne.

For at afhjælpe denne Mangel og opmuntre Lovkyndige til at tage Deel i denne Congregazione, havde Pave Benedictus den Fjortende (Lambertini) virkelig opsat en Anordning, ifølge hvilken nogle af de vigtigste Pladser ved Regjeringen bestandig skulde ikkun vende dem til Deel; men for medelst nogle ulykkelige Omstændigheder blev den aldrig bekendtgjort. Dog ere adskillige af de fornemste Sagførere og Advocater i Rom Medlemmer; omendstjont de sædvanlig ikke ere saa modfjære som i Sager, de betales for.

Paven har lidet at gjøre med denne Congregazione; undertiden giver han dog skriftlig Befaling, at den skal antage sig en eller anden fattig Clients Forsvar. Den ansees som en gudeligg Skriftelse, og maa derfor finde sig i et apostolisk Besøg, saa ofte Paven finder for godt at undersøge, hvorledes dens Sager staae. Sanct Joes skal have været en Advocat, og er Juristernes Skytshelgen.

Femte og tyvende Forelæsning.

Agerdyrkning.

Vi berørte Agerdyrkningens Forsatning, da vi handlede om Proviantministeren (Prefetto del annonza); men Gjenstanden er saa vigtig, at den
fortje-

fortjener en nøiagtigere Undersøgelse. Jorden er Kilden til Dyrenes Underholdning og til al Slags Kunstflid; dens Dyrfkning har derfor de betydeligste Følger for Samfundet. Hoor denne Omstændighed forsamnes eller misforstaaes, maa Virkningerne, forholdsvis, worde uhykkelige; og hoor derpaa tilbørligen agtes, der ere Følgerne ligeledes velgjørende for hvert enkelt Land. Dette er Maalestoffet, hvorefter dets Velstand eller Forsald useilbarligen bestemmes. Umuelig lade Folk sig overtale til Noie og Arbeide, naar de ere viffe paa, aldrig at være Herrer over Frugterne af deres egen Flid, og enhver voldelig Handling, for at tvinge dem dertil, maa snart tilintetgjøre dens egen Hensigt.

For kort Tid udkom en Forordning til Agerdyrkningens Opmuntring, hoori tillades Forpagtere af Godser at ploie paa enhver Grund, uden Hensigt til Afforden i deres Forpagtnings Breve; og naar dette ikke er tilstrækkeligt, kan Presten del Annona, efter Godtbeftindende, lade Jorderne besaae paa Kammerets Regning. Besidderen kan ipso facto fordrives; Eieren maa lade sig noie med de samme Indkomster, han havde af sine Græsgange, og Eiendommen er Prestens vilkaarlige Magt underkastet, saalange denne finder for godt. Denne synderlige Forordning er det uformodent at forklare; sættes den i Udøvelse, er det snart reent ude med Agerdyrkningen.

Den øvre Deel af Kirkeslaten, eller den, som grændser til det Adriatiske Hav, og indbefatter Provindserne Marca, Umbria og en Deel af Legazionerne, er i Almindelighed taalelig godt dyrket og leverer rigelig Korn, Bælgfrugter, Vin, Olie, Hør, Hamp, Silke, Uld og Kvæg af alle Slags, dog blive Eierne sjelden rige, omendstiont de leve godt; en almindelig Dovenskab og Fattigdom hersker hos de lavere Klasser, og Jorden er, i det Hele taget, tilforladelig i Stand til at levere en tre Gange saa stor Mængde af de anførte Artikler.

De nedre Dele af Staten, imod Middelhavet, hvilke sædvanlig kaldes Maremma, fremstille et ganske andet Maleri. Ikke Tyvendedelen er taalelig dyrket; og det Hele seer mere ligt ud til en Ørken, end til et beboet Land; og desuagtet ere Jorderne sædvanlig overordentlig rige, og fortjene maaske Fortrin for alle andre i Europa.

Foruden den nødvendige Medvirkning af et uskøgt Polit, som vel har en lige Indflydelse paa det Hele, maa man tilføje, der gives i Maremma endnu en særdeles naturlig Marsag, som endog i ethvert andet Land maatte opholde Algerdyrkningens Fremskridt til den mueligste Guldkommenhed. Luftens Beskaffenhed er i Almindelighed usund, dog i forskjellig Grad, efter den forskjellige Beliggenhed; og man har bemærket, at de Dele, som ere mest udsatte for Nordens vindens fri Virkning, blive næsten ganske

frie

frie for dens skadelige Indflydelse. Tvertimod ere de, som ligge aabne for Søndenvinden, i høi Grad udsatte for dens skadelige Virkninger.

Saa meget er sagt og skrevet over denne Gjenstand, at det vilde være vanstelig at lægge noget nyt til. Nogle ere af den Mening, Marsagen hertil skulde ene og alene være Søndenvinden at tilskrive; nogle forklare den af den uhyre Mængde Søgræs, Aliga, som hver Sommer opkastes af Havet langs med den pavelige Kyst; andre paastaae, det kommer af Moradsferne og stillestaaende Bænde; og en fjerde Klasse tænker sig det som en Virkning af selve Landets frovlagtige Uddunstninger. Alle disse Meninger have noget for sig; men de synes ikke alle at være lige grundede. Der lade sig anføre saa mange Exempler af andre Kyster ved Middelhavet, som ere lige saa meget udsatte for Søgræsset, og dog er Luften fuldkommen sund.

Pigesaalidet kan den flette Luft altid tilskrives Sumperne og stillestaaende Bænde; thi uagtet disse overalt have en tilforladelig Indflydelse paa Luften, især i varme Egne, findes dog intet af dette Slags inden nogle Mile i adskillige Stykker af Maremma, som holdes for de usundeste. Den sandsynligste Marsag synes at ligge i Jordens skadelige Uddunstninger, hvilke af Mangel paa den fornødne Bevægelse standse i Luften og gjøre denne usund for Mennekeslægten; thi andre Dyr lide aldrig derved.

Om dette er den eneste Marsag til den flet-
te Luft, eller om den sande Marsag maa være
en Forening imellem den og alle eller nogle af
de forhen nævnte, som sættes virke med hertil,
det vove vi ikke at afgjøre. Men ikke saa be-
tænksomme ere vi i Henseende til adskillige For-
dringer, som ikke lade sig negte, og som, behø-
rig iagttagne, tilforladelig maatte for største De-
len, om ikke fuldkommen, afhjælpe dette Onde.

Goerne kan egentlig ikke holdes for stille-
staaende Bande; thi de have alle deres ordent-
lige Afstøb igjennem Bælke, som flyde derfra;
deres Antal er desuden saa lidet, og de ligge
saa langt fra hinanden, at der med ingen Grund
kan tilskrives dem en betydelig Indflydelse paa
Luften eller paa langt fraliggende Steder. Sum-
perne og de stillestaaende Bande lode sig alle let-
telig udtørre, hvorved ikke alene Land blev vun-
det og forbedret, men Luften vilde ogsaa uden
Tvivl gjøres sundere. Men dette forsammes
ganste, og paa ingen Maade kan Folket bevæges
til at gibe sig af med denne nødvendige Green af
Jordbruget.

Skovene, som i mange Egne tjente til Bærn
imod de sydlige Vinde, og af de gamle Romere,
formodentlig paa Grund heraf, ansaaes hellige,
ere næsten allesammen udhugne, for at forsyne
det Franste Søværn med Tømmer; da nogle an-
dre længere fra Eoen liggende ere blebne staaen-
de, og hæmme Nordvindenes fri Virkning. Hav-
de man ladet de første blive og nedhugget de
sidste,

sidste, havde dette maasse bidraget noget til Luftens Forbedring; men under alle Omstændigheder burde de sidste været udryddede.

Umaaetlige Strækninger af det fortreffeligste Land lader man forblive bedækkede med lave Buisser, under Paaskud, at de unge Skud maa være til Kvægets Tjeneste om Sommeren. Hvor der er saa overflodig Græsning, er denne Forsigtighed ufornoden, og ustridig maa saadant Bustverk hemme Luftens fri Omlob, standse Vandene i deres Løb og huse en uendelig Mængde af Orme og andre skadelige Insekter, som kunne forøve Luften. Fordelen af saadanne skønne Landstrækninger vilde rigelig erstatte Omkostningerne, der medgik til deres Renselse.

Alle Plantasser af Morbærtræer, Oliven og andre Frugttræer forsummes saa skammelig, at man neppe finder noget Spor til Vindstibeligthed heri over hele Maremma, inden et Snees Mile fra Søen. Der paastaaes ikke, at dette var uungængelig fornødent til Luftens Forbedring; men naar tilbørlig agtedes derpaa, kunde det tjene som et Middel imod bemeldte Ueilighed. Det er bekjendt nok, at Luftfredsen idelig er i større eller mindre Bevægelse; thi skulde den aldeles standse, maatte alt dyrist Liv ophøre.

Naar denne Bevægelse er saa ubetydelig, at den nærmer sig Standsning, maa en Bevægelse, der kommer den til Hjælp, være saare velgjørende. Hvo der kjender Sommerheden i Maremma, vil denne Rærmelse ikke forekomme fremmed.

Nu er vist, at Træer, som ere plantede i behørig Grafsand, ikke blot trække Lusten til sig, men ogsaa fremskynde Lustfredsens Bevægelse, og forsaavidt kan bidrage til Lustens Forbedring; uden at regne den uskatterlige Fordeel, som derved tilflyder Plantorerne.

Jo hyppigere et Land ompløies og bearbejdes, desto mere maa de skadelige Dele, som kunde indeholdes deri, uddrives og fordeles. Maa den at pløie er over hele Maremma utilgivelig flet. Plovene ere af en ussel Bygning, og Plojernene saaledes indrettede, at de blot rive Jorden op og kaste en lige stor Mængde deraf til begge Sider, uden ret ordentlig at vende den. Ploven skær ikke halv saa dybt som den bør, og da den haarde Jord paa begge Sider desuden bedækkes med den friske Jord, kan man umulig blive vaer, om det Hele er tilstrækkelig bearbejdet.

Følgen deraf er, at en betydelig Deel ofte bliver liggende urørt, og naagter denne Keil for største Deelen kan afhjælpes ved at pløie paa tværs, saa møder dog den samme Omstændighed ogsaa under dette Arbejde, og endelig er Jorden ingenlunde tilbørlig bearbejdet, til at besaaes.

Foruden Tabet af Næring for Sædkornet, som kommer af denne Overflade-Pløining, blive de skadelige Jordpartikler, som i Wintermaanederne ikke kan ret uddunste, for største Deelen liggende og forpøste Lusten om Sommeren, naar

de

de ved Solens overordentlige Kraft sættes i Virksomhed.

Det er ligeledes en almindelig Skik, at det samme Stykke Land kun besaaes engang hvert tredie, undertiden hvert fjerde Aar. Imidlertid ligger det til Hvile, for, som de indbilde sig, at samle friske Kræfter. En nysgerrig Undersøgelse, hvorvidt dette er fornuftigt, hører ikke hid; men naar vi troe en Tull, en du Hamel og nogle andre erfarne Skribenter, maa vi slutte, at en saa lang Hvile aldeles ikke er nødvendig.

Disse synes tydelig at have beviist, at, da Jorden blot er Middelet, hvori de nærende Partikler af Luftfredsen optages og tilføres Planterne, som den skal levere, saa er der ingen Anledning til at lade den ligge urørt tre til fire Aar. Evertimod, naar Jorden pløies og bearbejdes tilbørlig, kan den efter et Aars Forløb modtage saa mange Livskraft, som den er i Stand til.

At Jorden hviler saa længe i Maremma, er maaske til slet ingen Nytte i Henseende til at gjøre den rigere; og det synes rimeligt, at den blev frugtbarere, naar den omploiedes efter Indhøstningen i Augusti Maaned, bearbejdedes paa ny i October, og blev liggende i denne Tilstand indtil næste October, da den efter en anden god Gjennemploining kunde besaaes. Imidlertid maa den almindelige Skik, at lade den hvile saa længe, under alle Omstændigheder lige saa meget for-
dærve

dærse Lufsten, som om en saadan vidtloftig Strækning blev liggende ganske udrykket.

Havedyrkning er der ikke engang tænkt paa i hele Maremma, inden den forhen nævnte Grafskand fra Havet. Intet Slags Frugter eller Havedexter kan bekommes, og uagtet Brugen deraf vist vilde bidrage meget til at afsørge Luftens skadelige Indflydelse, forsømmes dog denne Deel af Jordbruget ganske, og Bonden lever hele Aaret igjennem af Cardeller.

Alle disse haandgribelige Mangler uagtet, forkaster dog en Romersk Landmand, der ganske er nedstunket i Forestillingen om sin fortrinlige Kundskab, enhver Lærdom, og leer ad alle Forbedringsforslage. Efter hans Begreber bestaar hele Algerdyrkningens Kunst blot i Kornavlningen, og det paa den forhen beskrevne Maade, uden det mindste at see hen paa de mangfoldige andre Grene af Landarbeide. Alle Tanker om Forbedring holdes af disse Mennesker, der ere sig selv nok, for Dromme og spottes.

Forpagtningerne ere for største Deelen overordentlig vidtloftige; thi de bestaae tit af 7000 og undertiden flere Acres Land, som overlades en eneste Mand, der færmest en saadan Strækning af Jorder, han har i sin Magt, sjelden tænker paa Forbedring, og holder ifkun faa Folk til at forrette Arbeidet. Forpagtningsbrevene lyde paa ni Aar, og kan med Parternes Vilie fornyes; men der tænkes ikke paa videre end paa Kornavl og Fædrift, dog begge Dele i en uendelig

lig ringere Grad, end sædvanlig derfor sørges i England og andre Lande.

Agerdyrkningsens Tilstand i ethvert Land lader sig tydelig bedømme af Jordegodsets Pris. Hvor dette er dyrt, maa Agerdyrkningsen være vigtig, og saaledes omvendt. Nu kan man i Kirkestaten kjøbe nogle af de bedste Jorder i Europa for en 120 Kroner per rube, eller noget mindre end 28 Pd. Sterling for syv Acres.

I Rom findes en Domstol, som skal paa kjende alle Sager, som angaae Agerdyrkningsen inden Agro Romano. Dommerne ere fire Kommerse Riddere, som omstifte hver sjette Maaned. Til Hjelp have de en Advocat, som kaldes Assessore, efter hvis Eragtning alle Tvistigheder sædvanlig afgjøres.

Sjette og tyvende Capitel.

Manufacturer.

Mængden af Fester, som helligeholdes i Kirkestaten, beløber sig næsten til tredie Deelen af hele Aaret. Saa redelig Hensigten end kan have været, bruges de dog af de lavere Klasser af Folket til Givr og andre Laster. Den Slappelse og Dorskhed, som er Følgen af en saa idelig Tjenestegjætte, har ikke alene kjendelig Indflydelse paa Sæder og Helbred, men frembringer ogsaa snart en ulykkelig Modbydelighed for Arbejde.

Derfor er Antallet af Betlere og Omlobere uimaadeligt, og disse opmuntres kun alt for meget.

ved et misforstaaet Begreb om Menneskekjærlighed, ifølge hvilket Lasten næres og den sande Nød afhjælpes uden Forskjel. Ei at tale om de Levnedsmidler, som enkelte Klostere uddeler iblandt Betlere, ere heller ikke de Pengesummer, som gives dem af velmenende Folk, ubetydelige, og understøtte dem i Spil og alle andre Lasters Udvælgelse.

Dette oplyser maaske den høie Arbeidsløst, som overstiger alt Forhold imellem den nødvendige Underholdning og tilbørligt Arbejde; thi en Ligger vinder mere ved sit Handverk, end han kunde fortjene ved noget anstændigt Arbejde, uagtet han betales over Forholdet i Manufactur-Ekonomien. Deraf kommer det, at saa Privatpersoner beslutte at anlægge Manufacturer, da de tydelig forudsee, at Beføiningerne vil langt overstige Prisen, de kan afsætte de forfærdigede Varer for.

De saa Manufacturer, som drives i Kirkestaten, ere mestendeels offentlige Anstalter under en Cardinals eller Prælats Opsigt og Ledelse, og vedligeholdes ved en aarlig dermed forbunden Indtægt, eller ved idelige Gaver af Paven, og undertiden ved begge Dele. Hvad der udfordrer mindst Arbejde, besørges af Dreng og Piger, som til den Ende indspærres i forskjellige Huse og underholdes paa Stiftens Beføining. Hvad som udfordrer flere Legemskræfter, forrettes af Mandspersoner, som betales overordentlig godt, og mestendeels ere Udlandinge. Kvinder bruges

Arch. f. Stat. 3 B. 4 S. N n fød:

fædvanlig i Tugthufene, som allerede er blevet sagt.

Efter denne Plan ere adskillige uldene Manufacturer anlagte faavel i Rom som andre Statens Dele; men de indskrænke sig mest til ringe Sorter. Dog levere de nogle gode brede, meget stærke og temmelig fine, men slet præffede Klædevarer. I Kethed og Glands komme de slet ikke i Sammenligning med fremmede, og koste saameget mere, at Manufacturet altid maa tabe ved Salget.

I Rom er en betydelig Tapeetsfabrik, der bær Navn af den hellige Michael, hvor alle Slags af deslige Varer forarbeides til stærke Guldkommenhed, og de fineste Tegninger endog gøres med yderste Noagtighed, saavel i Henseende til Formen, som Skygge og Farve. Imidlertid er denne Kunst mere mærkværdig end indbringende, og tjener mere til Pragt end til Nytte og almindelig Brug.

Ogsaa nogle offentlige Silkemanufacturer drives efter samme Plan, og nogle faa af Privatpersoner. Deres Arbeider staae dog under de Florentinske i Værd og i Farve, og deres Silkeskræmper ere meget flette og dyre. I Bologna blomstre disse Manufacturer mest, og deres Floretarbeider bringes over hele Europa.

Fremmed garvet Læders Indførelse er strengelig forbuden i Rom og dets District, Kyskæders undtagen; og der ere betydelige Garverier i Gang i Rom og nogle andre Statens Dele, og det

det for particular Røgning. Dette er maaskee den mest blomstrende Manufactur, omendstjont dens Væder er af slet Bessaffenhed og vissent. Til Garvningen betjene de sig af Oliver istedet for Tran, og da de have en brændende Egenkab, bliver deres Væder derved mindre smidigt, og faar smaa Rister.

Grovt Væred forarbeides med temmeligt Held i nogle Dele af Staten; men alle fine Væredet komme fra fremmede Lande.

Da den nærværende Pave var Skatmester, overtalede han Pave Ganganelli til at anlægge et Cattunmanufactur for Kammerets Røgning. Det blev drevet med Held i Henseende til Tryk og Farver; men næsten alle Arbejderne vare Udlændinge. De finere Stykker komme endnu udenlands fra, og blive her blot tilberedte og trykte. De ringere Sorter forarbeides i Landet; men da Bomulden indføres fra fremmede Lande, saa kan meget tvivles paa, om ikke derved maa i det Hele lides et betydeligt Tab.

En umaaadelig Sum er unegtelig gaaet forloren til Anskaffelse af fornødne Bygninger, Verktois og Maskiner, og ved Arbejderes Ansættelse fra fjerne Egne; den skulde vist været til lange større Nytte for det almindelige Bedste, naar man havde anvendt den til Opmuntring for Udlænding og Silke-Manufacturerne, hvortil Landet selv leverer Materialierne.

Silt- og Haarhat-Manufacturen har haft nogen Lykke, og de finere Slags forarbeides endog

til temmelig Fuldkommenhed. De ere lette og passende til Klimaet, men langt fra ikke saa stærke, som de Engelske. Straa- og Basthattes Forfærdigelse forsømmes skammelig, naagtet Toscanas Exempel beviser, hvor nyttig denne Green af Kunstflid er.

Jern forarbeides her i stor Mængde, og Traad forfærdiges fortrinlig god. Ertsen kommer fra Den Elba. Paa Staal er hidindtil neppe blevet tænkt, og af Glas er kun det almindeligste Slags forslagt. Glasflasker komme alle udenlands fra, dog gjøres nogle usle Flasker i Landet, men som i Dannelsse og Godhed ere langt under de Toscanaske.

Omendssjont i det Hele taget, Bestræbelserne at indføre Manufacturer, hidtil vare meget svage og havde en falsk Retning, have de dog vist tiltaget i det sidste Snees Aar. De offentlige Anstalter, som maaskee skulde tjene til Mønstre, kan saa lidet friste private Folk, at de snarere dæmpe Driftigheden ved den Fritagelse for Afgifter, som de meget uforsigtig anmasse sig i Henseende til udenlandske Artikeler, der behøves dertil, især Farve-Materialier. De forlange ogsaa undertiden Kjobskrøt i raae Materialier, og da maa private Kjøbere bie, indtil de ere blevne betjente.

Syv og tyvende Capitel.

Handel.

Var iblant flere Romerske Congregationer en fornemmelig bestemt til at forstyre den almindelige

belige Handel, og sammensat af de ondskabssfuldeste Hoveder til dette Niemeed, saa kunde disse umuelig have bragt en fuldstændigere og mere vidtomfattende Plan i Stand, end de Love, som nu finde Sted i Henseende til denne vigtige Green af Statsforfatningen. Hvo som gennemseer samme, vil finde, at det er vanskeligt at holde dem for blot Virkning af Tilfælde og Misforstaaelse; med saadan Glid ere de stillede paa at undertrykke al Kunstflid og ikke tillade nogen Slags Handel, end den som ganske tydelig og siensynlig maa befordre Landets Ødelæggelse.

Af det som alerede er blevet sagt om Prefetto del Annona og P. d. Grascia, er klart, at begge disse Indretninger maa dæmpe om ikke aldeles kvæle al Vindstibelighed, som sigter til at formere Landets Producter. Det strenge Forbud paa Udførsel uden Tilladelse af Prælaten, der præsiderer i disse Departementer, fuldender Planen, og giver den indenlandske saavel som den udenlandske Handel det sidste Stød.

Ikke alene Korn og alle Slags Bælgfrugter ere indbefattede under dette Forbud om Udførsel, men ethvert andet Landets Product, Ulden undtagen. Enhver Artikel, som ikke hører under Prefetto del Annona og P. d. Grascia, er underkastet Cardinalcamarlengoens Godtbefindende, og den hvis Tilladelse intet maa udføres. Det er yderst vanskeligt om ikke umuligt at erholde en saadan Tilladelse; og bevilges den endog efter en særdeles Ansøgning, medgaar dog saa megen Tid
til

til Anvendelsen, at den til Udførselen bekvemme Leilighed og Veirlig gemeentlig dermed gaar forloren.

Uld er den eneste Artikel, som tilstædes fri Udførsel, og er maaske den eneste, hvis Udførselse skulde forbydes. En Mængde deraf vindes i Kirkestaten, og af fortreffelig Bestaaffenhed; men af Mangel paa indenlandske Manufacturer udføres den aarlig til Frankrige og Helvezien, og kommer tilbage til Rom forarbejdet til Klæde til Folkets Brug.

Evertimod er ingen udenlandsk Vare, enten den hører til Yppighed, til Bekvemmelighed eller til Fornødenhed, forbuden at indføres. Mængden af fremmede Manufacturer og andre Handelsvarer, som uophørlig indstrømme i Landet, er umaadelig; og da intet maa gives igjen undtagen Uld, maa Balancen folgelig betales i rede Penge. Dette er den store og sande Aarsag til den yderlige Mangel paa rede Penge, som vi omtalede i fjerde Capitel.

Forgjæves forkyndes idelig latterlige Forordninger imod Penges Udførselse. Fremmed Gjæld maa betales enten med Varer eller med Mynt; og Forbudet imod det første tilligemed Mangel paa det sidste har standset den udenlandske Handel i en for Staten fordærvelig høj Grad.

Hvo som er bekendt med Handelen, veed vel, at Creditten hos fremmede Nationer ganske og aldeles beroer paa Exporternes Mængde, og at, hvor denne feiler, maa nødvendig tabes ved

Bexel.

Bexelcursen. Bexelbreve afbetale saa lidt Gjelden, at de blot forslotte den fra Trassanten til Trassatus, og jo tiere dette igjentages, desto større maa Tabet blive. Papiir kan aldrig betale Gjeld; det maa altid blive i et farligt og odelæggende Omløb, indtil det godtgjøres ved Varer eller ved Mynt.

Efter det nærværende Regjeringssystem er det umuligt, at dette nogensinde kunde skee i Kirkestaten, hvor den udenlandske Gjeld daglig tiltager, og ingen Curranter blive tilbage, til at lette denne Byrde. Dette maa nødvendig mere end nogensinde forhoie de udenlandske Bexelers Værdi, og fremskynde den almindelige Huelæggelse.

Hele Summen af Import og Export lader sig umulig angive, med taalelig Nøiagtighed, uden at undersøge vedkommende Told, Regnskaber, og dertil maa desuden regnes Snighandelen. For imidlertid at give noget Begreb om Mængden af indførte Varer, vil vi blot søge at bestemme een eneste Artikels Værd, og det en Artikels, som ikkun hører til Uppighed; nemlig Chokoladens (hvor i Romerne blande en betydelig Qvantitet Kaneel). Chokolade nydes daglig af alle baade høiere og de mellemste Folkeklasser. Vi vil antage, ikkun 200,000 Personer i hele Kirkestaten drikke daglig en Kop Chokolade; omendstjont intet er sædvanligere, end at see den samme Person drikke tre eller fire; vi vil ikke regne en Kop Chokolades Værdi høiere end $1\frac{1}{2}$ Ba-

jocchi,

Jocchi, uden at bringe Afgifterne og Tillavelsen med i Regningen; saa gjør dette daglig en Summ af 5000 Kroner eller aarlig 1,802,500 Kroner.

En Grændselinie maa der dog være, om vi end ikke anmasse os at bestemme den, ud over hvilken det nærværende fordærvelige System ikke kan strække sig. Ulykken er for nærværende Tid overmaade stor, og føles af alle Folkets Klasser, hvis Klager hidtil ikke vare saa lykkelige at opvække deres Føresattes Dorskhed, hvori de med lige Sorgløshed og Ligegyldighed fremdeles hvile.

Otte og tyvende Capitel.

Retsfærdighedens Tilstand i Almindelighed.

Administrationen i civile og criminale Sager er allerede bleven beskrevet, og maa have lagt for Dagen en Mangfoldighed af Grundsatninger og Mangeler, som støde umiddelbar an imod Retsfærdighedens regelmæssige og nødvendige Forvæltning.

Den fuldkomne Mangel paa mundtlig Undersøgelse og Berøvelsen af den Ret, at anstille overordentlig Prøvelse, maa lede til en uendelig Mængde af Bidskærelser og Ubilligheder. Den Skik at, ifølge anonyme Angivelser, indlade en Sag til Forhør og til Proces, er at bestemme Retsfærdigheden og den sunde Menneskeforstand, og maa derved gjøre Samfundets Tilstand meget usikker, at de enkelte Medlemmers Frihed og Eiendomme gives til Pris for de skammeligste Angreb.

Lægger

Pægger man hertil den Uvisenhed, Mangel paa Grundsætninger og de ringe Omstændigheder hos Uditorerne, som tjene under vedkommende Dommere, og især hos Sosituterne og andre Kammerministre, hvilke ligeledes ere væbnede med overordentlig Magt og antage den utaaaleligste Stolthed; saa maa man begræde et Folks usle Tilstand, der staar under en saa selsom Regjering.

Lovene for Beviis i en Sag ere saa ubestemte og vakkende, at ingen faste Regler lade sig udlede deraf; heller ikke paaligger det, som hos alle andre Rationer, den Part at bevise, som fremsætter en bekræftende Sætning. Sædvanlig foredres et benegtende Beviis, og Regelen for Beviset beroer ganske paa Dommerens Bestemmelse, som kan fordre det efter enhver Form, han finder for godt. Det er ligesaa lidet usædvanligt, at der, især i criminale Sager og i Anledning af Snighandel gaaes inquisitionsmæssig til Verks, og denne Form anvises udtrykkelig i adskillige Forordninger, med Løfte, at holde dens Ravn, der har gjort Beskyldningen, hemmeligt.

Til Beviis paa den yderligste Uvisshed i Lovenes Grundsætninger, er intet sædvanligere, end at den samme Sag paadømmes ikke alene paa en forskjellig, men modsat Maade af forskellige Dommere og ofte af de samme Dommere ved et nyt Forhør. Endog Quota giver Exempler herpaa, omendstjont alle Facta indrømmes og Qvæstionen blot kommer an paa et Lovsted.

Et mærkværdigt Exempel af dette Slags indtraf for kort Tid siden, da der var Tvist om Arvesfølgeret til nogle betydelige Eiendomme, som den afdøde Marchese Bolognetti efterlod, og hvor paa to adelige Romerske Familier gjorde Paa- stand. Rota havde paa kjendt samme Kvæstion 7 til 8 forskjellige Gange, og Kjendelserne bleve saa forskjellige, at Paven selv fandt for godt at lægge sig derimellem, og forbød al videre Appellation eller nyt Forhor efter den sidste Kjendelse.

I Criminalsager hersker en mærkværdig Grundsætning ved alle Domstole, nemlig at af alle Slags Ran eller Tyveri er uendelig skrækkeligere og utilgiveligere end Mord. Morderen holder man derfor gemenlig berettiget til Medlidenhed, og Umbefalinger blive ofte modtagne af Dommerne og paaagtede. Men ingen vil begjære Raade for en Tyv, og en saadan Forbøn vilde heller ikke høres.

Deraf kommer det, at intet er sædvanligere end i de trykte Lister paa Misdædere, som ere dømt til Galeierne, at see en dømt paa ti Aar eller Livstid for at have stjaalet en Hest eller et Stykke Solvtoi; da en anden for Mord dømmes ikkun paa fem Aar.

Følgerne af denne Fordreielse af menneskelig Fornuft kan man let tænke sig. Flere Mord begaaes i Kirkestaten, især i Rom, end i hele det øvrige Europa. Pave Rezzonico, der døde i Aaret 1769, var saa mærkværdig formedelst dette Slags Medlidenhed, at endstjønt han kun
 havde

havde regjeret i elleve Aar, beløb dog Antallet paa Mord, som vare begangne i denne Periode, sig til 10,000, hvoraf fuldkommen en Trediedeel var udøvet i Staden Rom.

Foruden denne ilde anbragte Mildhed imod Mordere, findes endnu en anden Aarsag, som bidrager ikke lidet til at forøge Antallet.

At føre utilladeligt Værges er saa strengelig forbudet, at hvo som lader sig finde dermed, bliver, uagtet han ikke har begaaet noget, dømt til at have sine Eiendomme forbrudt og til at tjene paa Galeierne i 5 Aar.

Baaben, som holdes for utilladelige, ere korte eller Lommepistoler og spidse Knive, saa kaldte Genovesiske Knive eller Stilletos. Dette Forbuds Strengthed hindrer sædvanlig enhver, som besidder Eiendom og Værdigheder, at have deslige farlige Ting hos sig; men den er uden ringeste Virkning hos ringe og flette Mennesker, som sjelden gaae ud uden med slige Knive i Lommen, og ved den ringeste Leilighed strax gjøre Brug deraf. Alle Betjente hos Cardinalerne, Prælaterne og Adelen ere altid forsynede dermed; og heri beskyttes de af deres Herrer, kan heller ikke opses af Ebirri. Saaledes ere alle Skjelmer bevæbnede, og den ærlige Mand lader man værgeløs.

I det Hele taget viser Retfærdighedens Tilstand i de pavelige Besiddelser sig saare foruroligende og begravelseseværdig, saavel i civile som criminale Sager; og til Beviis, hvor lidet Loven

udret.

udbretter, naar den kommer i Modsigelse med Dom-
mernes Tilboielighed, Partisthed, slaviske eller
flette Tænkemaade, vil vi tilføie følgende Begi-
renhed, som indtraf i Rom i Aaret 1784.

En vis Don Miguel Espinosa, en spansk
Præst, havde forfærdiget en betydelig Mængde
Cedoler eller Bankseddeler og bragt dem i Om-
løb, hvilket efter Lovene er en af de groveste For-
brydelser. Adskillige af dem bleve Guvernøren
af Rom udbleverede, og det tydelig beviist, at
Espinosa havde forfærdiget dem. Men da han
var en Espanjol, blev besluttet at gaae til Verks
med uueligste Finkhed og Anstændighed. Guver-
nøren sendte derfor en af sine Eosstituti tilligemed
en Rotarius til Espinosas Bolig, hvor de bleve
meget høflig modtagne. Men da de ikke vidste,
hvorledes de skulde komme frem med Sagen, sag-
de Don Miguel dem selv, han formodede, de
vare komne for at søge efter falske Bankseddeler.
De tilfode, dette var deres Hensigt, den ærlige
Espanjol aabnede sin Skriverpult for dem, viste
dem adskillige, som allerede vare færdige, og nøg-
le andre, som han endnu ikke var i Stand med;
og spurgte dem, om de ikke vare ret godt gjorte.
De tilfode, han var en fortreffelig Kunstner;
men forlangte at vide, hvor han fik Papiret fra,
som maatte være gjort dertil, tilligemed de be-
hørigte Banktegn. Han sagde, han fik dem fra
Napoli, hvor han havde en Ben, som lod dem
forfærdige.

De spurgte herpaa, om han vilde tillade dem at tage nogle med; hvilket han beredvillig tillod; og derpaa gik de. Ved en Sammenligning imellem dem og de andre som allerede vare i Guvernørens Hænder, fandt man dem noie overeensstemmende. Men Don Miguel var en Espanjol, og hvad var at gjøre? Guvernøren vilde være forsigtig, og besindede sig, at han havde Udsigter til en Cardinalhat. Han begiver sig altsaa til Statssecretæren, Cardinal Pallavicini, aabenbarede hans Eminence Sagen og udbad sig et Raad. Zitto! (Tys!) sagde Cardinalen; overlad De mig Sagen, og gjør Dem ingen videre Betænkning derom.

Guvernøren adlød og gik glad hjem, fordi han var sluppen godt fra en saa vanskelig Sag. Den gode Cardinal ilede til den spanske Gesandt, som han forelagde Sagen, og der blev strax sendt Bud efter Don Miguel. Han tilstod sin Gæst, som beløb sig til 5000 Scudi (omtrent 1162 Pd. St.) og erklærede, han havde adskillige Aar ventet i Rom paa Befordring; Paven havde intet givet ham; allerede for lang Tid siden havde han gjort Ende paa sine Penge, og der var intet andet Hjælpemiddel tilovers for ham, end at gjøre Bankseddeler.

Cardinalen og Gesandten stirrede nogle Døgn paa hverandre af Forbauselse; men endelig blev afgjort, Cardinalen skulde give Don Miguel en maanedlig Pensjon af 20 Scudi, indtil han blev forsynet med et godt Præstefald; og dette

dette skulde skee ved første Vacance. Don Miguel lovede paa sin Ære, ingen flere Bankseddelser at gjøre, saafremt Cardinalen holdt Ord. Gesandten betalte Cardinalen de 5000 Scudi, som han leverede Skatmesteren, og Ihænderhaverne af de salike Seddeler fik ikke en Hvid deraf. I Rom er ingen Lov imod en Spanjol eller Fransmand!

Xi og tyvende Capitel.

Nepotismus.

De fleste af de første Familier ere, som bekiendt, komne i Weiret ved Paverne, af hvilke de ikke alene have faaet Adels og Rigdom, men uhyre og kostbare Paladser opbyggede til deres Ophold, hvilke af Romerne kaldes den hellige Petrus's Underverk.

Da Rom i ældre Tider var Europas administrative Skatkammer, maatte det vare let for Paverne at berige deres Familier, uden at bebyrde private Personer. Men i det forløbne Hundrede Aar har dette Pengerisløb til Rom meget sørgeligen aftaget. Derfor findes intet mere mærkeligt Exempel paa Nepotismus, forend under den nærværende Regjering; og det er blot Retfærdighed, naar man tilføjer, at adskillige Paver meget samvittigt afskyede den, som ganske stridende mod deres apostoliske Charakter.

Pius den Sjette blev det forbeholdet, at tilfødsætte al Undseelse ved at befordre sine

Nepo-

Repoters Hæidhed paa Privates Beføstning og til almindelig Byrde for Undersaatterne. Dette er en haard Bestyldning, men Sandhed afsnoder os Beviset, da det er uomgængelig fornødent til fuldkommen at opnaae vor Hensigt.

Det er allerede blevet viist, at den Sum, som aarlig bringes fra fremmede Lande til Rom, ikke kommer i Pavens Skatkammer, og at Kammerets Indkomster ikke ere tilstrækkelige til Udgifterne. Fandtes der og et Overskud, og vilde Paven give sine Repoter dette, maatte de dog være forbundne til efter hans Død at udlevere det, thi han er blot en temporær Husholder og aldeles ikke Eier af de offentlige Indkomster.

Flere Exempler kunde anføres til Beviis for denne Sætning og om Repoter, som efter deres Oncles Død være forbundne til at give Erstatning. Den nærværende Pave kan altsaa ikke have noget ham selv tilhørende at bortgive, undtagen de saa kaldte Propinesporteler, som betales ham for hvert Document, han underskriver for Cancelliet, med to Paoli.

Hvad en Pave lovlig kan faae tilovers, lader sig beregne af hans Formands Ganganelli's Efterladenskab efter en Regjering af 5 Aar og 5 Maanedes; thi al hans Formue, hvoriblandt og adskillige kostbare Foræringes fra fremmede Tyrker, beløb sig ikke højere end til 70000 Scudi eller 16279 Pd. St., hvilket er ikke meget over 3000 Pd. aarlig. Nu var Ganganelli en stor Husholder, og det er bekjendt nok, at den

den nærværende Paves Taffel koster i en Uge mere, end hins kostede i en Maaned. Hvorledes gaar det altsaa til, at de nærværende Nepoter ere saa rige? Dette fører os til Sagen.

Vi vil ikke tale noget om Cardinalnepoten; thi første Delen af hans Indkomster har han af Præbendaer og Mønter-Prioratet. Men hans Broder, Don Luigi Braschi, nu Hertug af Nemt, har allerede sammenskrabet en aarlig Indtægt af i det mindste 50,000 Scudi, eller 11628 Pd. St., foruden den Lepriske Formue. Det første Skridt til at erhverve disse Rigdomme var hans Giftermaal med Froken Galegniori, som kun bragte ham en maadelig Formue, ikke over 4000 Pund. Men der blev ved denne Leilighed givet at forstaae, man ventede Forærligheder. Disse strømmede da ogsaa ind fra alle Cardinaler, romerske Prindsar og Adelige, fra Præfater, Biskopper, Kammerforpagtere og Exspectanter af alle Klasser, og overgik alt, hvad der i den Henseende er sædvanligt i andre Lande. De bleve alle sendte til Paven selv, og et rummeligt Bærelse i hans Palads blev anvist alene til Modtagelsen deraf, hvor Hans Hellighed daglig pleiede at gjøre sig tilgode med at betragte dem og undersøge deres Værd. De beløb sig snart, efter et maadeligt Overslag, til 100,000 Scudi; som man let kan begribe, naar man betænker, at Bærdien af Cardinal Borromeo's Øske med Diamanter beløb sig til 8000. Saaledes skatlagdes hele Landet for at berige Havens Nepot.

Det

Det næste Skridt var Erhvervelsen af de Prikkede Eiendomme paa den forhen beskrevne Maade, som vel nu, i Henseende til dens Løblighed, er bleven forkastet ved tvende overeensstemmende Kjendelser af Rota, men som alerede desuden virkelig var fjendelig i enhver moralsk og religiøs Synspunkt. Man benyttede sig af en Oldings Svaghed, der lod sig overtale til at berøbe hans saa uskyldige og nær Beslægtede, en Pige paa endnu ikke syv Aar, hendes Fødsels-Dag og eneste Udflugt til Understøttelse i Fremtiden, blot for at berige en Fremmed, som han egentlig ikke kunde være forbunden. Om man og var tilbøjelig at tilgive Giverens Svaghed, hvad skal man tænke om Modtagerens moralske og religiøse Grundsætninger? Vader os trække Forhænger for denne forte Handling!

Dog alt dette skulde endnu ikke være nok for Huset Grasci! Andre Middelere maatte undertænkes, for at forage en alerede anseelig Formue med nye Summer. Don Luigi sendte Golt om i Landet for at opkjøbe al Olive; tværtimod Lovene, som forbyde enhver privat Mand Enehandelen med denne nødvendige Artikel. Prestbente della Grascia blev nødsaget til at kjøbe af ham og at forhøje den sædvanlige Udsalgs Pris med Ti af Hundrede, for at bringe saa meget i den hellige Repots Lomme.

Dette fortsattes nogle Aar med uselblbar Virkning, og desuden bleve Trattas eller Tilla-
Arch. f. Stat. 3 B. 4 S. O o delfes.

bessespatenterne paa Korn's Udførsel næsten alle opslugte af dette graadige Uhyre, som opkjøbte det af Landmanden til den usleste Pris og ved dets Udførsel tilbødte sig umaadelige Summer. Endog adskillige Slagterier i Rom tilhøre nu ham; han tager dem i Beskyttelse, naar de sælge over den løblik fastsatte Pris, til aabenbar Skade baade for alle de øvrige og for Staten. Og altid anstiller den hellige Oncle sig, som han aldeles ikke vidste noget af alt dette, uagtet Følgets Forbandelser ledsage ham, saa ofte han viser sig offentlig.

Ved disse og adskillige andre Planer af lige Bessæfshed har Don Luigi alerede sammenskræbet den forhen omtalte Formue, og lever Oncleu længere, vil hans Rigdom ikke give Huset Borghese's noget efter.

Til alle de Ulykker, som have deres Grund i et ødelæggende Politi, maa endnu denne Plage komme, for at gjøre det skæffels Lands Elendighed fuldkommen. Dog synes nogle fremmede Magter endeel Aar at have havt Øje paa Kirkestaten, og intet andet synes at udfordres til fuldkommen at dese det, end Enighed imellem det Østerrigste og Bourbonste Huus.

Lykkeligt skal det undertrykte Folf vorde, naar dette skeer, og Mennefskeljærlighed nodor os til at ønske denne Tid ikke langt horte.

Trediede Capitel.

Slutning.

Den besynderlige Ulykke ved den pavelige Regering, som er saa aabenbar bleven piist i dette Verk, vil naturlig anledige Forskeren til at see sig om Grunde i den menneskelige Natur til at forklare samme. Sympathi synes at være Kilden til alle blidere Fornemmelser, hvorved Sjælen vaffes til Deeltagelse, og hvis Frugter yttre sig i Velgjorenhed og alle selskabelige Handlinger.

Men Erfarenhed maa overtyde os om, at Sympathi ikke staaer i almindelig Forbindelse med Menneskets Væsen; thi der findes de, som aldrig have opdaget endog mindste Spor dertil, ontendstjant de havde Deel i Oprin, som havde maattet udvikle samme, naar den af Naturen var bleven dem indplantet.

Andre besidde den i saa ringe Grad, at der ved visse Lejligheder opbruser en vis Sympathi, men som sjelden eller aldrig gaaer over til Virksomhed.

En tredje Klasse og, til Lykke for Menneskeligheden, som vi haabe, den talrigste, er luter Sympathi, sætter sig altid frax ind i sine Medskabningers Forsatning, og, ledet af en guddommelig Drift, gyder deres Haand Balsam i den menneskelige Elendighed.

Det vilde stride mod vort nærværende Dje-
med, om vi vilde gjøre et Forsøg at inddele Men-
neskerne i Klasser, der tilkom enhver, og det vilde
rimeligvis være et ligesaa frugtesløst som latterligt
Arbejde. Men negtes kan det ikke, at der fore-
komme Forhold og Stillingen i Livet, som efter
almindelig Erfaring mere eller mindre forfine
disse sympathetiske Følelser.

Høje Naturen sætter det første af disse For-
hold i Forbindelsen mellem Forældre og Børn.
Der opreiser Sympathien sin Trone, og over-
skuer med sit skarpe Blik alle muelige Tilfælde.
Den formilder den Vilde og afvæbner selv Ra-
senhed. Dens Indflydelse lader sig forfølge
igjennem en Mangfoldighed af Grader, og man
kan med Sikkerhed paastaae, de sympathetiske
Følelser ere overhovedet mere eller mindre leven-
de, eftersom de mere eller mindre sner sig denne
elstøvedige Oprindelse.

Men der gives visse Stillingen og Vaner i
det menneskelige Liv, som i høj Grad sløve og
undertiden ganske og aldeles tilhængegjøre disse
Følelser. Saarlæger ere sædvanlig bekjendte for
Følelseløshed ved de Syges Lidelser, og den
Løbsyndige giver sjelden Exempler paa fine
Følelser. Istedet for Bønner for disse Kjends-
gjerninger maae vi beraabe os paa Erfaring,
og maaskee er Mangel af en nøjere Forbindelse
Hovedårsagen dertil.

Den Romerske Geistlighed, som Egteskab er forbudet, er derfor ganske udelukket fra hint store og oprindelige Forhold, som vi forhen omtalede. Den udgjør altsaa et for sig selv bestaaende Samfund, og har, i Sandhed, en fra det øvrige Selskab ganske forskjellig Interesse. Den kan selvfølgelig ikke have de samme Følelser og da den bestandig er adskilt fra andre Mennesker, saa udarter den til Egoismus og forglemmer al Omhu for andre og for Efterkommerne.

I hvor meget man end troer, de besordre Sjælenes Bedste, maa alligevel deres Mangel paa fornødne Forbindelser, og deres dem egne isolerede Stilling, som aldrig forandres, berøbe dem al Sympathi, og have en fuldkommen Følelseløshed imod fremmed Elendighed i Følge med sig. Om hint Earsyn tilbørlig opløses ved denne Forklaring eller ikke, maae Filosoferne afgjøre. Kjendtgjæringer bevise, at Præster, under saadanne Omstændigheder, paa ingen Maade ere skikkede til Regjeringen i verdslige Sager. Man paastaar, Tanken om aandeligt Slægtskab overflødig erstatter Mangelen paa naturlige Forbindelser; men foruden de Indvendinger, Erfaring fremsætter derimod, kan man neppe gjøre sig Begreb om, hvorledes en metafysisk Forbindelse kan veie op imod Menneskernes stærkeste Tilbojeligheder.

Indhold.

1	Capitel: Indledning	S. 377.
2	— Paven betragtet som verdslig Regent	— 380.
3	— Pavens Indkomster	— 385.
4	— Den offentlige Gjæld	— 392.
5	— Pavelige Ministre og Øvrigheds- personer i Almindelighed	— 400.
6	— Planen i den pavelige Regjering i Almindelighed	— 405.
7	— Om Sagra Consulta, dens Juris- diction, Straffe og Karang- tæne:Love	— 414.
8	— Om Statholderen i Rom	— 429.
9	— Om Pavens Uditoare eller Au- diteur	— 435.
10	— Segnatura di Giustizia og Seg- natura di Grazia	— 437.
11	— Om den saa kaldte A. C. Nec Auditor Camerae	— 445.
12	— Det Rømerste Senat	— 453.
13	Capitulum	

Indhold.

13	Capitel: Om Cardinalvicarius og hans Anseelse	S. 456.
14	— Om Nuova	— 460.
15	— Om det apostoliske Kammer i Almindelighed	— 470.
16	— Om Skatmesteren, hans Magt som Minister og Dommer	— 472.
17	— Krigspræsidenten og Svecommissoren	— 483.
18	— Prefetto del Annona	— 485.
19	— Presidente della Grascia	— 491.
20	— Præsidenten over de offentlige Stræder og Veie; Archivarius; Myntpræsidenten; Opsømsmanden over Fængslerne	— 495.
21	— Almindelige Anmærkninger om Kammeret	— 498.
22	— Om Masordomo i det pavelige Pallads	— 500.
23	— Congregazione del buon Governo	— 502.
24	— Om St. Joes Congregationen	— 509.
25	— Agerdyrkning	— 511.
26	— Manufacturer	— 520.
27	— Handel	— 524.
28	— Retfærdighedens Pleie i Almindelighed	— 528.
29	— Nepotismus	— 534.
30	— Slutning	— 539.



A r c h i v

for

Statistik, Politik og Huusholdnings
Videnskaber,

udgivet og forlagt

af

A. G o l d i n,

Boghandler

Fjerde og sidste Bind.

Kjøbenhavn 1800.

Trykt hos E. M. Cohen.



Øversætterens Fortale.

Lessing siger et Steds om et af Rousseaus kronede Priisskrifter: hans Tale vilde være et Mesterstykke, om end intet Academie havde erkjendt den derfor, og det samme lader sig med Føje sige om nærværende Afhandling. Den mandige Veltalenhed, som her er forenet med de fortræffeligste Grundsætninger, røber en Mand, hvis Forstand og Hjerte give ham fuldkommen Rettighed til at være Menneskehedens Lærer og Guds Talsmand. Imidlertid er dette Skrift dog blevet gjendrevet af Mand, der ere bekjendte for Talenter og Skarpsindighed. Voltaire og Lessing have især gjort nogle fortræffelige Indvendinger imod Forfatteren, den første i et Brev til Rousseau, *) den sidste i en Recension **) over

a 2

Dis-

*) *S. Oeuvres de J. J. Rousseau T. XXV.*

**) *Lessings sämtliche Schriften T. 23. S. 354.*

Discours qui a remporté le prix à l'académie de Dijon, en l'année 1750, sur cette question proposée par la même académie: Si le rétablissement des Sciences & des arts a contribué à épurer les mœurs, et *Sidestylke til nærværende Afhandling.* — Overtydnet om, at det ikke vil være den danske Læser ubehageligt, at finde her en *Voltaire's* og *Lessings* Tanker om *Rousseaus* Grundsætninger, som mange have fundet ligesaa sære som skarpsindige, vil jeg anføre et Udtog af *Voltaire's* Brev og *Lessings* Recension.

„Jeg har modtaget Deres Skrivt mod det menneskelige Kjønn, siger *Voltaire*, og takker Dem derfor. De vil behage Menneskene, som De siger Sandheden, men De vil ikke forbedre dem. Med mere levende Farver kan man ikke skildre al den Rædsel, der hersker i det menneskelige Selskab, og som vor Uvidenhed og vor Svaghed love sig saa mange Fordele af. Aldrig er der blevet anvendt saa megen Vid for at gjøre os til Uaerlende, og naar man læser Deres Skrivt faaer man Lyst til at gaae paa fire. Men da jeg i mere end tredsindstyve Aar har vant mig af dermed, saa føler jeg uheldigviis, hvor umueligt det er mig, igjen at vænne mig dertil, og jeg overlader altsaa denne naturlige Gang til dem, der ere værdigere dertil end De og jeg. Jeg kan heller ikke bequemme mig til at reise hen til de Vilde i Ea-

i Canada, deels fordi de Sygdomme, som jeg plages af, gjøre en europæisk Læge uundværlic for mig, deels fordi Krigen er udbrudt i disse Lande, og de Vilde ved vore Nationers Exempel ere blevne ligesaa onde som vi. Jeg lader mig altsaa nøje med, at leve som en fredelig Vild i den Ensomhed, jeg har udkaaret mig i Nærheden af Deres Fædreland, og hvor man ønsker Deres Selskab.

Ogsaa jeg maa tilstaae, at Videnskaberne og Konsterne have stundom stiftet meget ondt. Tassos Fiender gjorde hans Liv til en Riede af Elendighed, og Galilæus's Forfølgere bragte ham i hans halvfjerdsindstyvende Aar til at sukke i et Fængsel, fordi han indsaae at Jorden bevægede sig, og hvad der var endnu skændigere, tvang ham endog til at gienkalde sine Ord.

Fra den Tid af at Deres Benner begyndte at udgive Encyclopædien, begyndte ogsaa deres Medbejlere at behandle dem som Deister, Atheister, ja endog som Tansenister. Dersom jeg torde vove at tælle mig blandt dem, hvis Bestræbelser kun ere blevne lønnede med Forfølgelse, saa kunde jeg vise Dem en Skare af Uslinger, som fra den Dag af, jeg udgav *Oedip*, lurede paa at styrte mig; en heel Bogsamling af Skandskrifter over mig; en Præst, som jeg havde reddet fra Undergang, men som belønnede de Tjenester, jeg havde beviist ham, med ærerørige

Flyve

Trykblade; et endnu strafværdigere Menneske, som udgav mit Værk om Ludvig den fjortende, med Noter, hvori den groveste Uvidenhed er parret med det skjændigste Skumlerie; en Anden, som under mit Navn folgte en Boghandler en saakaldt almindelig Verdenshistorie, og en Boghandler, der var vindesyg eller taabelig nok til at trykke dette Værk af Urigtigheder, falske Marstal, radbrækkede Navne og Begivenheder, og endelig Mennesker, der vare nedrige og flette nok til at paadutte mig dette Sammenskrab. Jeg kunde vise Dem, hvorledes Utafnemmelighed, Bedragerie og Rovgjerrighed have forfulgt mig lige til Alperne, ja til Bredden af min Grav.

Men De maa ogsaa tilstaae mig, at disse Torne paa Litteraturens og Navnkundighedens Bane ere Roser i Sammenligning med alt det øvrige Onde, som i enhver Tidsalder saa hyppigen har hjemført Menneskeheden. De maa tilstaae mig, at hverken Cicero, Lucretius, Virgil eller Horats var Ophavsmand for Landsforvilsningerne under en Marius og Sylla eller under den ryggesløse Antonius, den svage Lepidus og den seige Tyran Octavius Cæsar, som man saa nedrigen har tillagt Navnet August. De maa tilstaae mig, at Marots Skjæmt ligesaa lidet har foranlediget Bartholomæi Natten, som Tragoedien Tid Krigen i Fronde. Store Forbrydelser ere steds kun blevene begaaede af berøgtede Uvidende. Hvad der
fra

fra Thomas Koulikan, der ikke kunde læse, til den ringeste Toldbetjent, der kun kan regne, har gjort og endnu stedse vil gjøre denne Jord til en Sammerdal, er Menneskenes umættelige Begjerlighed og tøilesløse Stoltthed. Videnskaberne ere en sand Føde for Sjelen; de forædle og trøste den, ja de udgjøre endog Deres Hæder i det samme Øjeblik. De skrider imod dem. De ligner en Achilles, som er opbragt mod Uren, og en Pater Mallebranche, hvis levende Indbildningskraft skrider imod Indbildningskraften.

Har nogen havt Aarsag til at beklage sig over Videnskaberne, saa er det mig, thi de have paa enhver Tid og i ethvert Land tjent til at forfølge mig. Men hvormeget de end blive misbrugte, maae vi dog elske dem, ligesom vi maae elske Selskabet, endstjønt saa mange onde Mennesker forbitte dets Behagelighed, og ligesom vi maae elske vort Fædreland, endstjønt der tilføjes os nok saamange Uretfærdigheder deri."

Ogsaa Lessing bifalder ikke, som jeg før har erindret, i eet og alt Rousseaus Meninger. Efterat han har anført adskillige skønne Steder af det forhen nævnte Skrift, siger han: „med saadanne Vaaben bestormer Rousseau Videnskaberne og Konsterne. Jeg veed ikke hvilken lønlige Urefrygt man føler for en Mand, som tager Dyden i Forsvar mod alle hævede Jordomme, ja endog

endog da naar han gaar for vidt. Vi kunde indvende adskilligt imod ham. Vi kunde sige, at Videnskaberne's Opkomst og Sædernes og Statens Forsald ere to Ting, som ledsage hinanden, uden at være Aarsag til og Virkning af hinanden. Alting i Verden har sin visse Tidspunkt; en Stat voxer, indtil den har naaet denne, og saalænge den voxer, vore Konsterne og Videnskaberne tilligemed den. Styrter den altsaa, saa styrter den ikke, fordi disse undergrave den, men fordi intet i Verden er istand til at vore bestandigen, og fordi den nu har opnaaet en Høide, hvor den maa synke med ulige Styrthed end den er stegen. Alle store Bygninger forfalde, hvad enten de ere byggede med Kunst og Zirater, eller uden Kunst og Zirater. Sandt er det, det vittige Athenen er forsvundet, men har det dydige Sparta blomstret synderlig længere? — Fremdeles kunde vi sige: naar de krigeriske Egenstaber forsvinde, i det Videnskaberne gøres almindeligere, saa bliver det endnu et Spørgsmaal: om vi bør ansee det for en Lykke eller Ulykke. Ere vi da til i Verden, fordi vi skulle ombringe hinanden? Og om end Konsterne og Videnskaberne ere skadelige for de firænge Sæder, saa ere ikke Videnskaberne, men de, der misbruge dem, Aarsag dertil. Er Malerkonsten at foragte, fordi den eller hiin Mester bruger den til forførfiske Gjenstande? Er Digtekonsten ikke
at

at hviagte, fordi nogle Digtere vanhellige dens Harmonier ved Uhydsfheder? Begge kunne tjene Dyden. Konsterne ere, hvad vi ville gjøre dem til. Det er kun vor egen Skyld, naar de skade os."

Unægteligen ere de fleste af disse Indbendinger saare grundede. Rousseau har maaskee betragtet sin Gjenstand alt for eensidig, og ved bestandigen at stirre paa en eneste Punct kan stundom det meest grandseende Væ seile. Det kommer meget an paa, fra hvad Synspunkt man betragter enhver Ting. Dersom en Mand, udrustet med Rousseaus Talenter, vilde holde en Løstale over den selstabelige Stand, saa er der ingen Tvivl om, at den med al sin Elendighed vilde synes ligesaa behagelig, ja maaskee behageligere end den Naturstand, som her skildres os med saa indtagende Farver. De Reisebeskrivelser, hvoraf Rousseau har taget sine Efterretninger om de Vildes Lykfelighed, ere tildeels saare upaanlidelige. Baillant har tilfulde vist, hvor falske Rolbes Efterretninger ere, og adskillige Overes Opdagelsesreiser have tilfulde lært os, at Dyd og Uhydsdighed ikke altid ere uadskillelige fra det vilde Mennecke.

Hvad Oversættelsen af dette Skrift angaaer, da har jeg meest søgt at træffe Forfatterens Mening, uden at binde mig til Ordene. Dryden siger i Fortalen til sine Oversættelser af Doid: Since every language

guage is so full of its own proprieties, that what is beautiful in one, is often barbarous, nay, sometimes nonsense in another, it would be unreasonable to limit a translator to the narrow compass of his author's words. Skjønt iøvrigt denne Oversættelse er udarbejdet con amore, saa vil den dog maaſkee kun tjene til et Beviis paa, at man endog ved at arbejde con amore kan oversætte heist maadelig. Den billige Konſtdommer vil imidlertid indrømme mig, at et Skrift af Rousseau, især af den Natur som nærværende, ikke er ſac let at oversætte, og jeg haaber derfor, at man i Betragtning af Arbejdets Vanſkelighed vil bære over med de Feil, som muueligen kunne have indſneget ſig deri.

Oversætteren.

Naadige Herrer!

Overtødet om, at det kun sommer sig for den dydige Borger, at bevidne sit Fædreland den fortjente Hæder, har jeg allerede i tredive Aar arbejdet paa at gjøre mig værdig til, offentlig at kunne give Dem et Beviis paa min Hengivenhed, og da denne lykkelige Lejlighed tildeels erstatter mig alt det, jeg ved mine Bestræbelser ikke har kunnet opnaae, troer jeg mig besøjet til, mere at høre den Voer, der befjeler mig end den Rettighed, jeg har dertil. Bestjæret den Lykke at være født iblandt Dem, kan jeg umuligen anstille Betragtninger over den Liighed iblandt Menneskene, der er grundet i Naturen, og den Uliighed, de selv have indført,

A

uden

uden at tænke paa den store Wiisdom, hvor-
med begge saa hældigen ere forenede i denne
Stat, hvorledes de paa den gavnligste Maade
for Selvfabet og saare overeenstemmende med
Naturens Lov bidrage til at befæste den almin-
delige Orden og Indbyggernes fælles Lykkelig-
hed. I det jeg eftergrundede de bedste
Grundfætninger, som den sunde Fornuft kan
tilsige Stifteren af enhver Regiering, blev jeg
saa rørt ved at see dem efterlevede i Deres
Stat, at jeg, om jeg end ei var født indenfor
Deres Grændser, dog ikke havde kunnet und-
lade at hellige et Folk, der iblandt alle Natio-
ner paa Jorden synes at have draget meest
Fordeel af Selvfabet og rigtigst forebygget
Misbrugene, dette Skilderie af det menne-
selige Selvfab.

Hadde det staaet til mig at udkaare mig et
Fædreland, saa havde jeg valgt et Selvfab, hvis
Størrelse laae indenfor Grændserne af de menne-
selige Væner, eller med andre Ord, inden for
Grændserne af den Muelighed at vorde vel regie-
ret; hvor enhver tilbørlig kunde opfylde sit Kald;
hvor ingen var tvungen til at overdrage en Anden
den Forvaltning, man havde anbetroet ham; en
Stat hvis Borgere kjendte hinanden indbyrdes;
hvor Lasternes skumle og lønlige Kunstgreb lige-
saalidet som Dydens Bestedenhed kunde skjules
for Almeenhedens Øje og Omdømme; hvor Fæ-
drelandstjærkligheden formedelt den søde Vane
at

at see og kjende hinanden mere bestod i Kjerlighed til Borgerne end i Kjerlighed til Jordbunden.

Jeg havde ønsket at være født i et Land, hvor Folket og Magthaveren maatte have een og den samme Interesse, paa det ingen af Maffinnens Bevægelser nogensinde kunde sigtet til andet end almeen Lyksalighed, og da dette aldrig kan finde Sted uden der, hvor Folket og Magthaveren ere forenede i een Person, saa havde jeg følgerigen ønsket, at være født under en viselig modereret demokratisf Regjering.

Jeg havde jeg villet leve og døe, det vil sige, saaledes underkastet Lovene, at hverken jeg eller nogen anden kunde affastet deres ærværdige Aag: dette velgiørende og sède Aag, som de stolteste Hoveder bøje sig saa meget villigere under, som de ikke ere oplagte til at bære noget andet.

Jeg havde altsaa ønsket, at ingen i Staten skulde kunnet sætte sig ud over Loven, og ingen uden for Staten foreskrive den Love, som den var forbunden til at hævde; thi saasnart der gives et eneste Menneſte, der ikke staaer under Lovene, maae nødvendigen alle de øvrige, hvorledesend Regjeringsforfatningen er, rette sig efter dets Lykke, og gives der to Overherrer, hvor.

hvoraf den ene er Indfødt og den anden Udlænding, saa er det, hvorledes de end bese Magten imellem sig, umueligt at begge tilbørlig kunne adlydes og Staten regjeres vel.

Jeg havde ikke villet boe i en Republik, der nyeligen var bleven stiftet, hvor fortræffelige end dens Love maatte været; thi jeg vilde besyngtet, at den nye Regjering, der maatte ei var indrettet saaledes som den nærværende Tidspunkt udtrævede det, ikke vilde stikke sig for de nye Borgere, eller disse ikke for den nye Regjeringsform; at Staten derved var udsat for at rystes og strax efter sin Fødsel at blive kuldstastet. Thi det er med Friheden som med drøi og nærende Jøde eller stærke Vine; for stærke Temperamenter, der have vant sig til dem, ere de nærende og styrkende, men de svage og forskjelede Mennesker, der ikke ere stæbte for dem, overvældes, ødelægges og beruses deraf. Folkeslag, der først eengang ere vant til at leve under Beherskere, ere ikke mere i Stand til at kunne undvære dem. Forsøge de at affaste Aaget, saa svinger Friheden endmere fra dem, thi da de nu i dens Sted antage en tøilesløs Frækhed, som er ganske det Modstykke af den virkelige Frihed, saa give deres Revolutioner dem næsten steds til Priis for Forførere, der ikkun forøge deres Lænker. Endog det romerske Folk, dette Mønster for alle frie Nationer, var ikke mere istand til at regjere sig selv, da det blev befriet fra

fra Tarquinernes Undertrykkelse. Fornebret ved Trældom og det skjændige Arbejde, Tarquinerne efterhaanden havde paalagt det, var det siden efter ikke andet end en raa Hob, som man maatte behandle skaansomt og regiere med den største Blidhed, for lidt efter lidt at vrenne den til Frihedens velgjørende Lust; disse Mennesker, som Tyranniet havde udmarvret eller rettere gjort sløvhiernede, opnaaede først Tid efter anden den Strængthed i Sæder og det stolte Mod, der omsider gjorde Romerne til det hæderværdigste blandt alle Folkeslag. Jeg havde altsaa valgt mig en lykkelig og rolig Republik, hvis Alder paa en vis Maade tabte sig i Tidens Nat, som ikkun havde prøvet saadanne Stød, der kunde befæste Mod og Fædrelandskjerlighed i Borgernes Hjerter og kundgiøre dem for hele Verden, og hvor Indbyggerne, vante fra utænkkelige Tider til en vis Uafhængighed, ikke allene vare frie, men ogsaa fortjente at være det.

Jeg havde udkaaret mig et Fædreland, der ved en hældig Mangel paa Bælde afholdtes fra vild Erobringshyge, og ved en endnu hældigere Beliggenhed var befriet fra al Frygt for at vorde erobret af en anden Stat; en fri Stad, omringet af forskellige Folkeslag, hvis Fordeel fordrede, ikke at erobre den, og hvor endog enhver for sig havde Fordeel af at forhindre de andre

andre fra at gjøre det, med eet Ord, en Repu-
blik, der ikke behøvede at frygte for sine Naboers
Urgjerrighed, men som endog i Nødsfald
kunde stole paa deres Bistand. I saa lykkelig
en Stilling vilde den sørgeligen ikke have andet
at frygte for, end sig selv, og naar Borgerne
øvede sig i Vaaben, saa stode det ikke saa me-
get, fordi Nødvendigheden krævede at være aar-
vaagen for deres Selvforsvar, som for at nære
hiin frigerst Tid og hiint stolte Mod, der an-
staaer Friheden saa vel, og som underholder
deres Tilbøjelighed til samme.

Jeg havde valgt et Land, hvor Rettighe-
den til at give Love var fælles for alle Borgerne,
thi hvo kan bedre end de selv indsee: under
hvilke Betingelser de bedst kunde leve i Selvfab
med hinanden? Men jeg havde ikke samtykket
i hiin Plebiscitet, der var gængs i Rom, hvor
Statens Øpperste, ja enhver, som dens Bed-
ligeholdelse fornemmeligst var magtpaaliggende,
udelukkedes fra de Beraadslagninger, som stun-
dom hele Republikens Vel berøvede paa, eller
hvor Ørighedspersonerne paa en saare urimelig
Maade vare berøvede Rettigheder, som de rin-
geste Borgere nød.

For at forekomme egennyttige og slet ud-
tænkte Forslag og den farlige Nyhedssyge, der
tilsidst drog Atheniensernes Undergang efter sig,
havde

havde jeg derimod ønsket, at ikke enhver maatte være berettiget til at foreslaae love efter sin egen Phantasie, at denne Rættighed maatte være Ørigigheden forbeholden, at denne selv maatte berøje sig af den med megen Vaersomhed, at Folket paa sin Side tog lovene i Betænkning, førend det gav sit Samtykke dertil, at Kundgjørelsen ikke maatte stee uden med megen Højtidelighed, paa det man, inden den gamle Indretning fuldkastedes, havde Tid til at overtøye sig om, at det fornemmeligen er lovenes Velde, der gjør dem gavnlige og ærværdige, at Folket snarligen ringeagter dem, der forandres hver Dag, og at man ofte frembringer et større Onde, naar man under Paaskud, at afhjælpe et mindre, vænner Borgerne til at afvige fra de gamle Bedtægter.

Jeg havde i Særdeleshed stuet en saadan Republik, hvis Indbyggere i Tanke, at de kunde undvære Ørigigheden, uforsigtigen havde forbeholdt sig selv at bestyre de borgerlige Anliggender og Udøvelsen af deres egne love, eller som i det høieste ikkun lode Ørigigheden beholde en precaire Magt, thi en saadan Republik maa nødvendig regieres slet. Dette synes at have været Indretningen i hine oprindelige Stater, da de umiddelbar forlode Naturstanden, og dette var ogsaa en af de Misbrug, der ødelagde Athenen.

Men

Men jeg havde derimod valgt mig en Republik, hvor Borgerne lode sig nøje med at sanctionere lovene; at afgjøre i Forening og efter Dørig-
hedens Tilfigelse de vigtigste offentlige Sager; at indsætte Tribuner, der maatte holdes i Ære og omhyggeligen inddeles i forskjellige Departe-
menter; at udfærdige aarligen de dueligste og redeligste Medborgere til at haandhæve Ret-
færdigheden og regiere Staten; en Republik, hvor Dørighedens Dyd altsaa vidnede om Fol-
kets Wiisdom og de følgerigen begge hædrede hinanden gjensidigen. Opkom der nu end en-
gang en sørgelig Misforstaaelse, der forstyrrede den offentlige Samdrægtighed, saa maatte endog denne Bildfarellens og Forblindellens Tidspunkt udmærke sig ved saadanne Exempler paa Moderation, gjensidig Agtelse og alminde-
lig Arbejdighed for lovene, der vidnede og indestode for en oprigtig og bestandig Forsoning.

Dette ere de Fortrin, naadige Herrer! jeg maatte have fundet hos det Land, jeg skulde valgt til mit Fædreland. Havde Forsynet end-
nu desuden forenet alt dette med en yndig Be-
liggenhed, et tempereret Clima, en frugtbar Jordbund og med den behageligste Udsigt under Solen, saa havde jeg, for at see mig fuldkom-
men lykkelig, ikke ønsket mere, end at nyde alt dette Gode i dette lykkelige Fædrelands Skjød, at leve i roligt og behageligt Selskab med mine
Med-

Medborgere, at kunne efter deres Exempel udøve Menneskelighedens og Bønskabets Grundfæstninger tilligemed alle øvrige Dyder og efterlade mig Mindet om en redelig og dydig Borger.

Derfor jeg mindre lykkelig eller alt for sildig klog havde seet mig nødsaget til under en anden Himmeleegn at ende min svage og kraftsløse løbebane, forgjæves angrende den Nødsighed og Fred, som en ubesindig Ungdom havde berøvet mig, saa havde jeg dog ikke desmindre nærret de samme Følelser i min Barm, hvilke jeg ikke kunde gjøre Brug af der, hvor jeg opholdt mig, og gjenstrængt af en om og uegennyttig Hengivenhed for mine fjerne Medborgere vilde jeg med det aabneste Hjerte talt omtrent saaledes til dem:

Dyrebare Medborgere eller, rettere sagt, mine Brødre, efterdi Slægtskabets og Lovenes Baand saa nøje forenede os! Det er en sød Glæde for mig, ikke at kunne tænke paa Eder, uden tillige at forestille mig alt det Gode, I nyde, og hvis Værd ingen iblandt Eder føler saa levende som jeg, der har tabt det. Jo mere jeg eftergrandser Eders politiske og borgerlige Forsatning, desmindre kan jeg troe, at der efter de menneskelige Tings Natur kan gives en bedre. I alle andre Stater, hvor man vil grundfæste Almeenvæl, bringer man det aldrig videre

videre end til idealste Forslag og i det høieste til blotte Mueligheder, men I have allerede opnaaet Eders Lykke, som I kun behøve at nyde; og for at worde fuldkommen lykkelige er det kun fornødent, at I vide, hvorledes man skal forene Tilfredshed med Lyksalighed. Den Souverainitet, I have erhvervet eller ved Hjelp af Eders Naaben igjen tilkæmpet Eder, og nu i tvende Aarhundreder forsvaret med Mod og Wiisdom, erkjendes nu endeligen fuldkommen af hele Verden. Hæderlige Forbund have bestemt Eders Grændser, hævdet Eders Rettigheder og befæstet Eders Rolighed. Eders Constitution er fortræffelig; den er dicteret af den sublimeste Fornuft, og venstabelige og agtværdige Magter indestaae for den; i Eders Stat hersker der Rolighed; hverken for Krige eller Erobrere behøve I at frygte; I have ikke nogen anden Overherre end de vise Love, I selv have givet, og som forvaltes af redelige Vrighedspersoner, der ere valgte af Eder selv; I ere ikke saa rige, at Qvindagtighed kan udmarve Eder, eller at I under forsængelige Glæder kunde tabe Smagen for sand Lyksalighed og varig Dyd; ikke saa fattige, at I behøve at søge hos Fremmede den Bistand, Eders Windstibeligbed ei kan forskaffe Eder, og denne dyrebare Frihed, som hos store Folkeslag ikke kan betrygges uden ved umaadelige Paalæg, koster det Eder næsten intet at vedligeholde.

Maatte

Maatte dog en saa viiselig og lyffelig anlagt Republik staae evigen til Borgernes Hæld og til et Exempel for alle Folkelag! Dette er det eneste Ønske, der endnu er tilovers for Eder, og det eneste Maal, I endnu bør stræbe at naae. For Fremtiden paaligger det Eder kun, ikke at berede Eders egen Lykke, thi Eders Forfædre have allerede sparet Eder denne Nøje, men ved en viis Anvendelse deraf at befæste den. Paa Eders bestandige Forening, paa Eders Indighed mod Lovene, paa Eders Agtelse for deres Forvaltere beroer Eders Bedligeholdelse. Findes der endnu den mindste Sæd til Forbittrelse eller Mistanke iblandt Eder, saa tiler at udrydde den som en fordærvelig Suurdei, der tidlig eller sildig vil worde en Kilde til Eders egen og Statens Undergang. Jeg besværges Eder, udgrandsker Eders Hjerte og drager Eders Samvittigheds lønlige Stemme til Raads. Kjender nogen iblandt Eder et retskafnere, et mere oplyst, et ærværdigere Selskab under Solen end Eders Øvrighed? Giv ikke alle dets Medlemmer Eder et Exempel paa Moderation, Jevnhed i Sæder, Agtelse for Lovene og den oprigtigste Overbærenhed? Skjenker derfor uden Forbeholdenhed saa viis en Øvrighed den gavnlige Tillid, som Fornusten skulder Dyden; betænk, at I selv have valgt den, at den retfærdiggjør Eders Valg, og at Glædsen af den hæder, der bevises dem, I have indsat i deres Værdig-

dighed, nødvendig maa falde tilbage paa Eder selv. Ingen af Eder er saa uoplyst, at han ikke skal vide, at der i et Land, hvor Lovene have tabt deres Kraft og dens Haandhævere deres Autoritet, hverken gives Sikkerhed eller Frihed. Hvad fordrer man andet af Eder end med et oprigtigt Hjerter og med en fast Tillid at gjøre det, som Eders sande Fordeel, Eders Pligt og Eders Fornuft stedse forbinde Eder til? Lad strafværdig og farlig Ligegyldighed for Eders Constitutions Bedligholdelse aldrig forlede Eder til, at ringeagte Eders meest oplyste og meest nidkjære Medborgeres vise Raad, naar de ere fornødne, men lad Billighed, Moderation, den ærbødigste Standhaftighed vedblive at styre ethvert af Eders Skridt og fremstille Eder for hele Verdens Ansyn som et Exempel paa et stolt og beskedent Folk, der er ligesaa nidkjært for sin Ære som for sin Frihed. Vogter Eder især, det være mit sidste Raad, for nogensinde at laane Dre til hine ondskabsfulde og giftige Udtydninger, der stundom endog ere langt farligere end de Handlinger, de have til Gjenstand. Hele Huset vaagner og er i Bevægelse, naar den gode og troe Porthund, der aldrig gjør, uden naar der nærmer sig Lyve, opløfter sin Stemme, men man hader de besværlige og støjende Dyr, der uophørligen forstyrre den offentlige Roilighed, og om hvis bestandige og

utidige

utidige Ekstraal man ikke bryder sig, endog
naar det er meest fornødent.

Og De, naadige Herrer, ædle og agtvær-
dige Vorighed hos et frit Folk! tillade De, at jeg
yder Dem i Særdeleshed min Hylдинг og
Skyldighed! Gives der nogen Rang i Verden,
der formaaer at hædre den, der besidde den,
saa er det uden Tvivl den, som Talenter og
Dyden skjenke os, den, som De har gjort Dem
værdige og Deres Medbergere have ophøjet
Dem til. Disses egne Fortjenester laane endnu
Deres ny Glands, og valgte til Regjeringsbe-
styrere af Menneſter, der ere istand til at
regiere andre, finder jeg Dem ligesaa langt op-
højede over andre Staters Vorighed, som et frit
Folk, fornemmelig et saadant, som De have den
Være at regiere, formedelst sine Indsigter og
Forstand, er ophøjet over andre Staters Pøbel.

Det være mig tilladt at anføre et Exempel,
der burde have efterladt sig bedre Spor, og
som stedsse skal være indpræntet i mit Hjerte.
Ikke uden de sødeste Velselser kan jeg tilbage-
kalde i min Erindring Mindet om hiin dydige
Borger, der skjenkede mig livet og som i min
Barndom ofte indgjød mig den Værbødig-
hed, man skylder Dem. Jeg seer ham endnu
levende af sit Haandarbejde og nærende sin
Sjæl med de sublimeste Sandheder. Jeg seer
endnu

endnu Tacitus, Plutarch og Grotius ligge
iblandt de Retsfæder, der høre til hans Haand-
værk. Jeg seer ved hans Side en elsket Søn,
hos hvem de omme Lærdomme, han modtager
af den bedste Fader, ikkun frugte saare lidet.
Men skulde end en ufornuftig Ungdoms Bild-
farelser for en søje Tid have bragt mig til at
glemme disse vise Lærdomme, saa har jeg dog
endeligen den Lykke, at indsee, at en Opdra-
gelses, som Hjertet tager Deel i, umueligen kan
være for bestandig spildt, hvor tilbøielig man end
er til Lasterne.

Saaledes ere, naadige Herrer! Borger-
ne, ja saaledes ere endog de ringeste Indbyg-
gere, der ere fødte i den Stat, som De regiere;
saa velunderviste og fornuftige ere de Menne-
sker, som man under Navn af Haandværksfolk
og Almue, hos andre Folketrag har saa lave og
falske Begreber om. Min Fader havde, jeg til-
staaer det med Fornøjelse, ingen udmærket Rang
blandt sine Medborgere; han var intet mere end
de, og saaledes som han var, gives der neppe et
Land, hvor de retsfafneste Folk ikke havde søgt og
med Nytte dyrket hans Venskab. Det sommer sig
ei for mig, og Himmelen være lovet, jeg behøver
det heller ikke, at erindre, hvor megen Agtelse des-
lige Menneſker kunne vente sig af Dem, der saavel
ved Opdragelsen som ved de naturlige Rættigheder
og Fødselen ere Deres lige; Menneſker, der i Be-
tragt-

tragtning af de Fortrin, de Skyld de Fortjenester, som de have tilstaaet Dem og som De igjen paa Deres Side Skylder dem et Slags Erkiendtlighed for, frivilligen have underkaster sig Dem. Jeg seer med den inderligste Tilfredshed med hvor megen Bliidhed og Medbladenhed De formilder den Alvorlighed, der anstaaer Iovenes Forvaltere, med hvor megen Agtelse og Opmærksomhed De gjengjelder dem, hvad de Skyld Dem i Indighed: en Adfærd, fuld af Retfærdighed og Visdom, som er istand til mere og mere at udslætte Erindringen om hine ulykkelige Begivenheder, som man maa glemme for aldrig at see dem igjen; en Adfærd, der er saa meget mere fornuftig, som dette billige og høimodige Folk gjer sig en Glæde af at opfylde sine Pligter, som det af Naturen gjerne ærer Dem og som enhver, der paa det ivrigste forsvarer sine Rettigheder er meest tilbøjelig til at agte Deres.

Det er ikke at undres over, at Dyrigheden for et Borgersamfund elsker dets Hæder og Lykke, men til Uheld for Menneskenes Rolighed seer man sjelden, at de, der betragte sig som Dyrigheden eller rettere sagt Formændene i et helligere og sublimere Fødeland, bære nogen Kjerlighed til det jordiske Fædreland, der føder dem. Hvor sød en Glæde er det ikke for mig, i den Henseende at kunne gjøre en Undtagelse til vor

For-

Fordeel, at kunne tælle blandt vore bedste Borgere disse nidkjære Bevarere af hine hellige Lærdomme, der ere hævede af lovene, disse ærværdige Sjelehyrder, hvis levende og søde Rædselenhed saameget deslettere indgæder Hjerterne Evangeliets Grundfæstninger, som de dagligen selv begynde at udøve dem! Hele Verden veed, med hvor megen Hæd man i Geneve dyrker den geistlige Talekonst. Men alt forvante til at see Menneskene handle anderledes end de tale, vide kun saare faa at Christendommens Aand, Hellighed i Sæder, Stærkheld mod sig selv og Blidhed mod andre herske i en saadan Grad blandt vore Geistlige. Maa see Geneve er den eneste Stad, der kan opvise et Exempel paa saa fuldkommen en Samdrægtighed imellem et Selskab af Geistlige og Videnskabsmænd; det er for en stor Deel paa deres erkjendte Wiisdom og Moderation, deres Nidkjerhed for Statens Hæd, at jeg grunder mit Haab om dens bestandige Rolighed, og jeg erindrer her med en Glæde, der er blandet med Forundring og Vrefrygt, hvor megen Afsty de have for hine helligede og barbariske Menneskers grusomme Grundfæstninger, hvoraf Historien leverer os mere end eet Exempel, og som for at forsvare Guds formeente Rettigheder, d. e. deres Egenlyste, ødslede saa meget mere med Menneskeblod, som de stedsse smigrede sig med at man ville have Højagtelse for deres.

Rum-

Kunde jeg vel glemme den ene dyrbare Halvdeel af Republiken, der udgjør den andens Lykke, og hvis Nøde og Blisdom befæste Enigheden og gode Sæder! Elskværdige og dydige Borgerinder! det bliver altid Eders Kjærs Løb at regiere os. Hæld os! dersom Eders kyske Vælde, som I ikkun udøve i den ægteskabelige Forening, stedse ikkun ytrer sig til almeen Lykkeligbed og til Statens Hæld. Det var paa denne Maade, at Ninderne regierede i Sparta, og det er paa denne Maade, I fortjene at regiere i Geneve. Hvor er den Barbar, der kunde modstaae Vrens og Fornuftens Stemme, naar den kom fra en om Ægteskælle? og hvo foragter ikke al forfængelig Yppighed, naar han seer Eders jevne og ærbare Pynt, der ved den Glæde, I laane den, synes at være den passeligste for Skjønheden? Det tilkommer altsaa Eder, ved Eders retfærdige og uskyldige Herredømme og ved Eders indtagende Væsen, stedse at vedligeholde Kjerligheden til lovene i Staten og Samdrægtigheden iblandt Borgerne; ved lykkelige Ægteskaber at forene adskilte Familier og fremfor Alt ved Eders lærdommes Tryllekraft og Eders Samtales beskedne Nøde at forbedre de Unoder, som vor Ungdom plejer at hente i andre Lande, hvorfra den, istæderfor at berige sig med andre nyttige Kundskaber, ikkun hjembringer et lersindigt og

B

lat.

latterligt Væsen, som den har antaget hos løsgættige Qvinder, og Beundringen af en indbildt Fornemhed; en ussel Erstatning for den Trældom, der aldrig kan sættes ved Siden af den stolte Frihed. Bærer altsaa stedse, hvad I endnu, Sædernes kyndste Bevogterinder og Fredens blide Skyttsengle; vedbliver ved enhver Lejlighed at hylde Hjertets og Naturens Rettigheder til Pligtens og Dydens Tærn.

Jeg smigrer mig med, at Erfaringen ikke vil modsig mig, naar jeg paa alt dette grunder mit Haab om Borgernes fælles Lykkelighed og Republikens Hæder. Jeg tilstaaer, at den med alle disse Fortrin ikke prunker med hiin Glands, der blander de fleste Qvine og indfører en barnagtig og farlig Smag, der er Frihedens dødeligste Fiende. Lad en tøylesløs Ungdom søge letfindige Glæder og langvarig Unger paa andre Stæder. Lad saakaldte Folk af Smag beundre hos Fremmede Palaiernes Størrelse, Møblernes Skønhed, Skuespillenes Pomp og alle Qvindagtighedens og Uppigighedens Forsinelser. I Geneve finder man kun Mennesker, men imidlertid har et saadant Skuespil dog sit store Værd og de, der søge det, kunne sikkerlig gaar i Rang med alle dem, der beundre alt det øvrige.

Værdiger mig, naadige Herrer! at modtage dette Beviis paa den Deel, jeg tager i Deres

Der
Tilg
—
Ive
salig
han
hav
eller

Deres fælles Lyksalighed, med lige Godhed
Tilgiver en sand Patriots ømme Hengivenhed
— tilgiver den Mands brændende og billige
Jær, der ikke kan tænke sig nogen større Lyk-
salighed end at see Dem alle lykkelige, hvis
han i Udbrudet af sine varme Følelser skulde
have været saa uheldig at gjøre sig Skyldig i en
eller anden ubesindig Hefstighed.

Chambery, den 12 Junii 1754.

J. J. Rousseau.

S
on
mi
sta
ini
en
ter
er
p
u

For tale.

Iblandt alle vore Kundskaber forekommer den om Mennesket mig at være den nyttigste, men mindst dyrkede, og jeg vover endog at påstaae, at Opfskrivten paa Templet i Delphi *) indholdt en vigtigere og vanskeligere Forskrift end alle Moralisternes tykke Bøger. Jeg betragter derfor Gjenstanden for denne Afhandling som et af de interessanteste Spørgsmaale, der i Philosophien nogensinde ere opkastede, og til Ulyæld for os, som et af de meest indviklede,

Philo-

- *) Paa Murene af det delphiske Tempel stode adskillige Opfskrifter, hvoraf nogle efter Foregivende vare forfattede af de syv vise i Grækenland. De vare et Slags Klogskabsregler og Lærdomme, som Guderne syntes at meddele dem, der kom til Templet. Iblandt disse Opfskrifter fandtes der følgende: Lær at kende dig selv! og det es formodentlig den, Forfatteren her sigter til.

Overs. Anmærkning.

Philosopherne have kunnet besvare; thi hvorledes skulde vi kunne lære at kjende Kilden til Uligheden iblandt Menneſkene, naar man endnu ikke har begyndt at lære at kjende dem ſelv? Og hvorledes ſkal Menneſket efter alle de Forandringer i dets oprindelige Tilſtand, der ere en Folge af Tidens og Tingenes Løb, komme til at ſee ſig i den Skikkelse, Naturen dannede det, og adſtille det, der er dets eget Værk, fra de Tilſætninger og Forandringer i dets oprindelige Tilſtand, der ere en Virkning af Tilfældene og dets egne Fremſkridt? Lige Glaukus's Billedſtøtte, ſom Tiden og Uveir havde vanſkabt ſaa meget, at den mere lignede et glubende Dyr end en Gud, have tusinde, hvert Øjeblik nyfødte Aarſager, Indſamlingen af en Mængde Kundſkaber og Bildfarelſer, Forandringerne i det menneſkelige Legeme og Lideneſkabernes beſtandige Raſen ſaaledes omdannet den menneſkelige Sjæl, midt i Selſkabets Skjød, at den ſaa at ſige har ſaaet et andet Udſeende, der næſten gjør den ukjendelig. Og iſtedet for et Væſen, der ſtedſe handlede efter faſte og urofelige

kelige Grundfætninger, istedet for den him-
melste og stolte Simplicitet, som Skaberen
havde nedlagt i den, finder man nu ikke andet end
en udsørvende Kamp imellem en Lidenstabs, der
vil gjelde for Fornuft og en rasende Forstand.

Det skrækkeligste heri er, at alle Menne-
skelægts Fremskridt bringe den uophørligen
længere bort fra dens oprindelige Tilstand, og
jo flere nye Kundskaber, vi erhverve os, des-
mere berøve vi os Midlerne til at erhverve den
vigtigste blandt alle, eller med andre Ord, jo
mere vi studere Mennesket, desmindre ere vi
istand til at kjende det.

Man vil let indsee, at man i disse succes-
sive Forandringer i Menneskets Tilstand maa
søge den første Oprindelse til de Forstjellighe-
der, man finder blandt Menneskene, hvilke,
som man almindeligen tilstaaer, ligne hinanden
af Naturen ligesaameget som Dyrene af enhver
Art lignede hinanden førend endnu adskillige phy-
siske Aarsager havde indført de Forstjelligheder,
vi nu iagttage hos nogle af dem. Det er i Sandhed
ikke

ikke sandsynligt, at disse første Forandringer, hvad Oprindelse de end have havt, Skulde være foregaaede alle paa engang og paa een Maade hos alle Individuer af een Art, men nogle af dem maae enten have tabt eller vundet derved, ligesom de antog gode eller flette Egenskaber, der ikke vare dem naturlige, medens andre derimod længere forbleve i deres oprindelige Tilstand, og dette var Kilden til den første Ulighed iblandt Menneskene, hvilket lader sig lettere bevise, naar man betragter det i det Hele, end naar man nesagtigen vil angive de sande Aarsager dertil.

Troe ikke mine Læsere, jeg vover at smigre mig med at have opdaget det, der forekommer mig saa vanskeligt at opdage. Jeg har begyndt nogle Undersøgelser; jeg har voveret nogle Gissninger, mindre i den Forventning at besvare Spørgsmaalet end i den Hensigt, at oplyse det og vise det i sin rette Skikkelse. Andre kunne letteligen gaae videre frem paa denne Bane, thi det ikke vil falde nogen saa let at naae Maalet, thi at fælle det Oprindelige fra det Konstige i

Menne-

Menneskets nærværende Tilstand, at gjøre sig bekendt med en Stand, der ikke mere er til, der maa-
 ske aldrig har været til og sandsynligviis aldrig
 vil blive til, men som man imidlertid nødvendi-
 gen maa have rigtige Begreber om, naar man
 vil bedømme vor nærværende Tilstand, det er
 ikke saa let et Foretagende. Der udkræves end-
 og mere Philosophie, end man formoder, naar
 man nøjagtigen vil bestemme de Forholds-
 regler, der bør tages af den, der vil an-
 stille grundige Betragtninger over dette Em-
 ne, og som en for vort Aarhundredes Aristote-
 ler og Pliniusser ikke uværdig Gjenstand betrag-
 ter jeg Opøsningen af følgende Problem:
 Ved hvilke Erfaringer kunne vi faae Kundskab
 om det naturlige Menneske, og ved hvilke
 Midler kan man gjøre disse Erfaringer midt
 i Selskabets Skjød? langt fra at ville opløse
 dette Problem, troer jeg dog at have tænkt saa
 meget over denne Gjenstand, at jeg i Forsejen
 tør vove at paastaae: at hverken de største Phi-
 losopher ere i Stand til at gjøre disse Erfarin-
 ger, eller de mægtigste Regenter til at lade dem
 iværk-

iværksætte; en Forening, som man desuden ikke med Grund kan gjøre sig Haab om, især naar man betænker, hvor megen Standhaftighed, og fornemmelig hvor store Indsigter og hvor god Villie, der paa begge Sider udkræves, dersom man skal naae Maalet.

Disse Undersegelser, som ere saa vanskelige at anstille, og som man hidtil har tænkt saalidet over, ere imidlertid de eneste Midler til at hæve en Mængde Vanskeligheder, der hindre os i at faae Kundskab om den sande Kilde til det menneskelige Selskab. Det er denne Uvidenhed om den menneskelige Natur, som gjør den sande Definition af Naturretten saa mørk og uvis. Begrebet om Ret, siger Burlamaqui, og fornemmelig Begrebet om den naturlige Ret, er øjensynligen relativt til Menneskets Natur. Derfor maa man, siger han fremdeles, udlede denne Videnskabs Grundsætninger af Menneskets Natur, af dets Constitution og dets Tilstand.

Ikke uden med Forundring, eller rettere sagt, uden Harm, seer man, hvorliden Over-

eens-

eensstemmelse der hersker iblandt de Forfattere, der have afhandlet dette vigtige Emne. Iblandt de grundigste Skribenter finder man neppe to, der ere af eens Mening i den Henseende. Jeg vil ikke tale om de gamle Philosopher, der, endog i de allersørste Grundfætninger, syntes at have bestræbt sig for at modsiges hinanden. De romerske Retslærde satte uden Forskiel Mennesket og alle Dyrearter under een og den samme Natur-lov, fordi de under dette Navn mere forstode den Lov, Naturen selv underkastede sig, end den, som den foreskrev andre; eller rettere sagt, fordi disse Retslærde toge Ordet Lov i en særegen Forstand, og ikkun ved denne Lejlighed have villet vise en vis almindelig Overeensstemmelse, som Naturen har indført mellem alle besjelede Væsener for deres almindelige Vedligeholdelses Skyld. De Nyere derimod, som under Ordet Lov ikkun forstaae en Regel, der er foreskreven et moralsk, det vil sige, et frit og fornuftigt Væsen, der staaer i et vist Forhold til andre Væsener, indskrænke den naturlige Lov til en Skabning, begavet med

For.

Gornuft, eller med andre Ord til Mennesket; men da enhver forklarer denne Lov paa sin Viis, saa lægge de saadanne metaphysiske Sætninger til Grund, at kun saare saa forstaae disse Sætninger og endnu mindre kunde finde dem af sig selv. Hvor meget nu end alle disse Lærdes Forklaringsmaader i øvrigt modsige hinanden, saa ere de dog alle enige i den Henseende, at ikkun et meget opvakt Hoved eller en dybsindig Metaphysiker er istand til at forstaae Naturloven, og følgerigen til at adlyde den, hvilket tilfulde beviser, at Menneskene, for at oprette Selstabet, nødvendigen maatte gjort Brug af Indsigter, som midt i Selstabets Skjød kun saare saa Mennesker og det ikke uden med stor Møje kunde erhverve sig.

Da vi nu kjende saalidet til Naturen, og ere saa uenige i Henseende til Ordet Lov, saa vil man ikke let kunne give en rigtig Forklaring over Natur-loven. Desuden have alle de Forklaringer, man finder i Bøger ikke allene den Fejl, at de ere uovereensstemmende med hinanden,

den,

den, men de synes ogsaa at forudsætte saadanne Kundskaber, som Menneskene af Naturen ikke kunde have, og saadanne Fordele, som de ikke kunde have noget Begreb om, undtagen efter- at de havde forladt Naturstanden. Man begynder at opsoge de Regler, som Menneskene indbyrdes skulde være komne overeens om for det almene Bedstes Skyld, og Indbegrebet af alle disse Regler giver man det Navn Naturlov, uden at anføre andet til Beviis end den Nytte, der kan drages af disse Reglers almindelige Udvøvelse. Dette er sandeligen en let Maade at gjøre Definitioner paa og at forklare Tingenes Natur efter Velanstændighedens næsten vilkaar- lige Grunde.

Men saalænge vi ikke kjende det natur- lige Menneske, bestræbe vi os forgjeves for, at bestemme den Lov, det har antaget, eller hvad der bedst passer sig for dets Constitu- tion: alt hvad vi i Henseende til denne Lov tydeligen kunne indsee er: at den aldrig kan
være

være en Lov, naar den, der skal forbindes derved, ikke underkaster sig den med Kundskab og Bevidsthed, og at den aldrig kan kaldes Naturlov, naar Naturens Stemme ikke umiddelbar tilfiger os den.

I det jeg altsaa forbigaaer alle scientificke Skrifter, som i Menneskene kun vise os hvad de selv have gjort sig til, og eftergrandster de allerførste og allerimpleste Virkninger af den menneskelige Sjæl, synes jeg at opdage to Hovedprincips, der foregaae al Fornuft, hvoraf det ene paa det ivrigste paalægger os at sørge for vort eget Vel og for vor Bedligholdelse, og det andet indgyder os en naturlig Afstye for, at see et følende Væsen, og fornemmeligen vore Lige, tilintetgøres eller lide. Uden at tage min Tilflugt til Selskabelighedsdriften troer jeg at kunne ulede alle Naturrettens Regler af de Combinationer, som vor Forstand formaaer at danne af disse to Hovedprinciper; Regler, som vor Fornuft omfider nødsages til at grunde paa andre Støtter, naar den ved sin successive Udvikling

har

har bragt det saavidt, at den kan qvæle Naturen.

Man behøver altsaa ikke, at danne Mennesket til Philosoph, 'forend man har dannet det til Menneske. Dets Pligter mod andre har ikke blot Wiisdommens langsomme lectioner forestrevet det; thi saalænge det ikke med Magt modstaaer den indvortes Medlidenhedsdrixt, vil det ikke tilføje et andet Menneske, ja end ikke et sølende Væsen, noget ondt; undtagen i det eneste, paa Billigheden grundede Tilfælde, hvor dets egen Vedligeholdelse beroer derpaa, thi da er det forbundet til at give sig selv Fortrin. Paa denne Maade flettes tillige den gamle Strid, om Dyrene kunne tage Deel i Natur-loven, thi det er saare indlysende, at de, da de mangle Fornuft og Frihed, ikke heller ere istand til at erkjende denne lov. Men da de formedelst de Følelser, de ere begavede med, have noget tilfælles med vor Natur, saa slutter man deraf, at de for saavidt bør tage Deel i Naturloven, og at Mennesket har et vist Slags Pligter at iagttage imod dem.

Naar

Naar jeg altsaa er forpligtet til, ikke at tilføje min lige noget ondt, saa seer det mindre fordi han har Fornuft end fordi han har Følelse; en Egenskab, som Dyret har tilfælles med Mennesket, og som i det mindste berettiger det til at fordrø, at vi ikke til Unytte maae mishandle det.

Undersøgelsen af det oprindelige Menneske, dets sande Fornødenheder og Kilden til dets Pligter, er ligeledes det eneste Midbel til at hæve den Mængde Banføligheder, der møde os i Henseende til den moralske Ulighed, Statslegemets sande Grundstøtter, dets Medlemmers gjensidige Rettigheder og tusinde andre Spørgsmaal, der ere ligesaa vigtige, som de hidtil ere blevne fløt forklarede.

Betragter man det menneskelige Selskab med et stadigt og uegennyttigt Øje, saa viser det os i Begyndelsen kun de Mægtiges Voldsomhed og de Svageres Undertrykkelse; vor Sjæl bringes i Harme mod de førstes Haardhed eller bevæges til at beklage de

de sidste Blindhed, og da iblandt Menneskene
inter er af mindre Varighed, end de udvortes
Forhold, der oftere ere Tilfældets end Blis-
dommens Værk, og som vi kalde Magt og Af-
magt, Rigdom og Fattigdom, saa synes ved
første Øjeblik de menneskelige Indretninger at
ligne en Bygning, der er opreist paa Slyve-
sand; kun efterat man har betragtet den i Nær-
heden, kun efterat man har bortryddet alt det
Støv og al den Sand, der omgiver den, op-
dager man den uroffelige Grundvold, den er
bygget paa, og lærer at agte dens Grundstøt-
ter. Uden grundigen at undersøge Mennesket,
dets naturlige Kræfter og deres successive Ud-
vikling, vil man aldrig være istand til at gjøre
denne Opdagelse, og i Tingenes nærværende Til-
stand kunne stille det, der er overensstemmende
med Guds Villie, fra det, den menneskelige
Konst har frembragt. De politiske og moralske
Undersøgelser, som det vigtige Spørgsmaal,
jeg her afhandler, giver Anledning til, ere i
enhver Betragtning nyttige, og Regjeringernes
hypothetiske Historie er i alle Henseender en læ-
rerig

rerig Læsning. I det vi overveje, hvad vi, overladte til os selv, kunde blevet, lære vi at velsigne den velgjørende Haand, der ved at forbedre vore Indretninger og ved at give dem en fast Grundvold, har forebygget al Uorden og beredt vor Lykke ved Midler, der, efter al Sandsynlighed maatte have foreget vor Elen- dighed.

Quem te Deus esse
Jussit, & humanâ qvâ parte locatus es in re,
Disce.

Efter=

Teg
Ma
Not
ville
dem
saa
De
at
tern
nog

Efterretning om Noterne.

Jeg har føjet nogle Noter til dette Værk, da jeg af Mågelighed engang er vant til at arbejde stykkeviis; disse Noter afvige stundom saa meget fra Emnet, at de neppe ville lade sig læse tilligemed Texten. Jeg har derfor sat dem ved Enden af denne Afhandling, i hvilken jeg iøvrigt, saa godt jeg kunde, har søgt at følge den lige Vej. De, der have Mod nok til og ville have den Ulejlighed at begynde forfra igjen, kunde tillige gennemløbe Noterne, og de, som aldeles ikke læse dem, tabe heller ikke noget derved.

Om Kilden til Uligheden iblandt Menneskene.

Det er om Mennesket, jeg agter at tale, og det Spørgsmaal, jeg undersøger, siger mig tilfulde, at det er Mennesker, jeg taler med; thi man plejer ikke at opfaste deslige Spørgsmaale, naar man frygter for at hylde Sandheden. Tillidsfuld vil jeg derfor forsvare Menneskehedens Sag i de Wises Afsyn, der have indbudet mig dertil, og jeg vil ikke være misfornøjet med mig selv, hvis jeg gjør mig Gjenstanden og mine Dommere værdig.

Iblandt

Iblandt Menneskene bliver jeg to Slags Ulighed vaer. Den ene kalder jeg naturlig eller physisk, fordi Naturen har indført den, og den bestaaer i Forskjel paa Alder, Sundhed, Legemsstyrke og Sjeleævnner. Den anden kunde man kalde en moralsk eller politisk Ulighed, efterdi den beroer paa et Slags Forbund, og er indført af alle Mennesker eller i det mindste samtykkende billiget af dem. Denne bestaaer i de forskjelligte Rettigheder, som nogle nyde til Skade for andre, som f. Ex. at være rigere, mere ærede, mægtigere end de, eller endog at kunne paalægge dem at adlyde sig.

Man bør ikke spørge: hvad er Oprindelsen til den første Ulighed, thi Svaret ligger allerede i den simple Forstand af Ordet. Man bør endnu mindre undersøge, om disse to Slags Uligheder ere væsentligen forbundne, thi det var det samme som med andre Ord at opfaste det Spørgsmaal: om den, der befaler, nødvendig maatte være bedre end den, der adlyder, og om Legems- eller Sjelsstyrke, Sjeleævnner, Wiisdom og Dyd altid findes forenede med Bælde og Rigdomme: et Spørgsmaal, som maaskee sømmede sig for Slaver, naar deres Herrer vare nærværende, men ikke for fornuftige og frie Mænd, der søge Sandheden.

Hvad

Hvad skal der altsaa tales om i denne Afhandling? Der forlanges, man skal bestemme det Øjeblik i Tingenes Løb, da Magten fortrængte Retfærdigheden, da Naturen maatte underkaste sig Loven; man vil oplyses om, ved hvilken Kjæde af Underværker, den Stærke bragtes til at tjene den Svage og Folket til at sælge sin Lyksalighed for en indbildt Rolighed.

De Philosopher, der have undersøgt de Grundstetter, hvorpaa Selskabet er bygget, have alle anseet det for nødvendigt, at vende tilbage til Naturstanden; men ingen af dem er kommen derhen. Nogle toge ikke i Betænkning, at forudsætte hos Mennesket i denne Stand: at der allerede havde Begreb om Ret og Uret, uden at vise, om dette Begreb var nødvendigt, ja end ikke om dette Begreb kunde være nyttigt for Mennesket. Andre have talet om en naturlig Ret, som enhver havde til at beholde det, der tilhørte ham, men de forklarede ikke, hvad de forstode under Ordet tilhøre. Endnu andre have strax tilstaaet den Stærkere en Ret over den Svagere, og paa denne Maade strax ladet opstaae et Slags Regiering, uden at betænke, hvormegen Tid der maatte forløbe, førend Menneskene have faaet et Begreb om Auctoritet og Regiering. Endeligen tale de alle uophørligen om Fornødenhed, om Gjerrighed, om Undertrykkelse, om Begjerlighed og Stoltshed, og forflytte til Naturstan-

turstanden de Begreber, de have hentet i Sel-
 fabet. De ville tale om det vilde Menneſte
 og Skildre os det ſædelige. De færreſte af diſſe
 Menneſter er det faldet ind, at tvivle om,
 at Naturſtanden nogensinde har været til,
 endſkjønt den hellige Skrive dog tydeligen vi-
 ſer, at det førſte Menneſte umiddelbar har
 ſaaet ſine Indſigter og Forſkriver af Gud,
 ſølgelig ſelv ikke har levet mere i den-
 ne Stand; og derſom man, ſom hver chriſtelig
 Philoſoph bør, vil ſætte Lid til Moſe Bøger,
 ſaa kan man paafaae, at Menneſkene endog
 førend Syndfloden aldrig have levet i en reen
 Naturſtand, undtagen at de ved en overordent-
 lig Hændelſe igjen ſkulde være komne deri. Dette
 er imidlertid en ſær Mening, der er ſaare vanſke-
 lig at forſvare og næſten umuelig at bevife.

Lader os derfor forbigaae alt, hvad der er
 ſæet, thi det hører ikke til vort Emne. Man
 maa ikke antage de Underſøgeller, der udfræyes
 til at begynde denne Afhandling med, for hiſtoriſke
 Sandheder, men, blot for hypothetiſke og be-
 ringede Fornuſtſlutninger, der ere mere paſſende
 til at oplyſe Tingenes Natur, end til at viſe deres
 ſande Oprindelſe; Fornuſtſlutninger, der ligne
 dem, Naturgrandſterne ſtedſe pleje at gjøre,
 naar de ville tale om Verdens Oprindelſe. Re-
 ligionen byder os at troe, at Menneſkene, ſom
 Gud ſelv umiddelbar efter Skabelſen har draget
 ud

ud fra Naturstanden, egentligen ikkun ere ulige, fordi Gud har villet, at de skulde være det; men den forbyder os ikke at søge i Menneskets og dets Medskabningers Natur Formodninger om, hvad Menneskeslægten, overladt til sig selv, vilde bleven til. Dette er det Spørgsmaal, man har opkastet og som jeg i denne Afhandling vil undersøge. Da mit Vemne interesserer det hele menneskelige Røn, saa vil jeg bestræbe mig for at tale et Sprog, der passer sig for alle Nationer, eller rettere sagt, jeg vil glemme Tiden og Stedet, for ikkun at tænke paa de Mennesker, jeg taler med, jeg vil forestille mig, at jeg befinder mig i det atheniensiske Lyceum, hvor jeg gjentager mine Læremestres Lektioner, hvor jeg har Platoner og Xenocrater til Dommere og hele Menneskeslægten til Tilhørere.

O Menneske! fra hvilken Himmelegn, af hvilke Meninger du end er, hør mig! See her din Historie, saaledes som jeg indbilder mig at have læst den, ikke i dine Brødres Bøger, som alle lyve, men i Naturens Bog, som aldrig lyver. Alt, hvad her findes af den, er Sandhed; der findes intet urigtigt i dette Skrivt, undtagen det, jeg imod min Villie har blandet deri af mit eget. De Tider, jeg vil tale om, ere saare langt borte: hvormeget har du ikke forandret dig siden den Tid! Det er, saa at sige, din Arts Leynet, jeg vil skildre dig efter de Egenskaber, du har faaet,

saaet, som din Opdragelse og dine Vaner have funnet fordærve, men aldrig ganske tilintetgjøre. Jeg ved der gives en Alder, hvor ethvert enkelt Menneske gjerne vil standse ved. Opsøg den Alder, du ønskede, at din hele Art maatte standset ved! Utilfreds med din nærværende Tilstand, utilfreds af Aarsager, der forkynde dine ulykkelige Efterkommere en endnu langt større Utilfredshed, vilde du maaskee gjerne vende tilbage, og derne Tanke er en lovtale over dine Forsædre, en Kritik over dine Samtidige og en Rædsel for dem, der ere saa ulykkelige at vorde dine Efterkommere.

Første Afdeling.

Hvor nødvendigt det, for rigtigheden at bedømme det naturlige Menneskes Tilstand, end maatte være, at betragte det fra dets Oprindelse af, og, saa at sige, at undersøge det i sin Arts første Embryon, saa agter jeg dog ikke at følge dets Organisation efter dens successive Udvikling; jeg vil ikke opholde mig med at opsoge i det dyriske System, hvad Mennesket i Forstningen har maattet været, for at vorde, hvad det nu er. Jeg vil ikke bestemme, om dets lange Mægler i Begyndel-

gyndelsen, som Aristoteles siger, vare krumme
Kløer, om det ikke var laadent som en Bjørn,
om ikke dets Dine, medens det gik paa fire, * 3)
stedse vare hestede paa Jorden og om ikke
dets Ideers Caracteer og Grændser laae in-
den for en Horizont af nogle Skridt.

I Henseende til dette Emne kan jeg ikkun
ansføre uviste og næsten indbildte Formodninger.
Den dyriske Anatomie har endnu gjort for lidet
Fremfribt, Naturgrundskernes Jagttagelser
ere endnu for uviste, til at kunne bygge paa
saadanne Grundstøtter et fast System; uden
altsaa at tage min Tilflugt til de overnaturlige
Kundskaber, som vi i den Henseende have,
uden at tage de Forandringer i Betragtning, der
saavel indvortes som udvortes ere foregaaede hos
Mennesket, ligesom det bruger sine Lemmer til
forskjellige Arbejder og nyder forskjellige Føde-
midler til, vil jeg forudsætte, at det altid
har havt samme Dannelses som nu, at det altid
har gaaet paa to Fødder, brugt sine Hænder
paa samme Maade som vi, beskuet den hele
Natur og maalt med sine Dine det uendelige
Himmelrum.

I det jeg nægter det Væsen, der er saale-
des dannet, alle de overnaturlige Egenheder,
som det kunde have faaet, og alle de Færdighe-
der, som det ikkun ved langvarige Fremfribt
kunde

kunde erhverve sig; kort, i det jeg betragter dette Væsen i den Skikkelse, som det formodentlig har forladt Naturens Haand, seer jeg et Dyr, der i Styrke maa vige for nogle Dyr og i Hurtighed for andre, men som, i det Hele betragtet, har den fordeelagtigste Organisation af dem alle: jeg seer det mætte sig under en Eg, slukke sin Tørst ved den første den bedste Kilde, finde sit Leje under det Træ, der har forsynet det med et Middagsmaaltid, og dermed alle dets Fornødenheder tilfredsstillede.

Jorden, overladt til sin naturlige Frugtbarehed, * 4) og bedækket med umaadelige Skove, som Dren endnu aldrig har rørt ved, frembyder ved hvert Skridt Forraadshuse og Tilflugtssteder for alle Dyrrearterne. Menneffene, udsprede iblandt dem, iagttage, efterligne deres Vindstibehelighed, og opnaa paa denne Maade Dyrernes Naturdygt, med det Fortrin, at hver Dyrart kun har sin særegne, da derimod Menneftet, der maaskee aldeles ikke har nogen, tilegner sig alle Dyrernes Instinct, nyder den største Deel af de Fødemidler, * 5) de andre Dyr maa dele mellem sig, og finder selgelig sit Underhold meget lettere end nogen af dem. Fra Barndommen af vant til lustens og Vejrligets Strængheid, øvede i Møjsommeligheder og nødte til, nøgne og vaabenløse, at forsvare deres Liv og deres Røvs mod glubende Dyr, eller ved Flugten at

at undkomme dem, erhverber Menneskene sig en fast og næsten uroftelig Legemsbeskaffenhed; Børnene, som komme til Verden med deres Forældres hyperlige Constitution, og befæste den ved de samme Øvelser, der have frembragt den, erhverve sig saaledes al den Kraft, som Menneskeslægten er i stand til at modtage. Naturen behandler dem fuldkommen, som loven i Sparta behandlede Borgernes Børn: den styrker og hærder dem, der have en god Constitution, og lader alle de øvrige omkomme; hvilket er ganske forstjelligt fra det selskabelige Liv, hvor Staten, ved at gjøre Børnene besværlige for deres Forældre, dræber dem uden Forstjæl, førend de fødes.

Da Legemet er det eneste Redskab, som det vilde Menneske kjender, saa benytter det sig af samme paa forstjellige Maader, som vort Legeme af Mangel paa Øvelse ikke er dygtigt til; og det er altsaa vor Konstlid, der berøver os den Styrke og Behændighed, som Nødvendigheden tvinger hiin til at erhverve sig. Havde den Vilde havt en Øre, vilde han da med Hænderne have sønderbrudt saa stærke Grene? Havde han havt en Slynge, vilde han da vel med saa megen Kraft have kastet en Steen? Havde han havt en Stige, vilde han da med saa megen Iethed klavret op i et Træ? Havde han havt en Hest, vilde han da vel været saa let til Fods? Naar det civiliserede Menneske
 faaer

saaer Tid til at samle alle sine Nedsfaber rundt omkring sig, saa er der aldeles ingen Tvivl om, at det lettelig vil overvinde det vilde Menneſke; men hvis man vil ſee en endnu uligere Strid, ſaa lade man dem møde hinanden nøgne og vaabenløſe, og man vil da ſnart erfare, hvor fordeelagtigt det er, at kunne betjene ſig af ſine Kræfter, naar man vil, at være ſtedſe beredt paa alt, hvad der kan møde, og, ſaa at ſige, allevegne føre ſig ſelv med ſig. * 6)

Hobbess paastaar, at Menneſket af Naturen er uforfærdet, og kun ſøger at angribe og kæmpe. En vis berømt Philoſoph er af modſat Mening, og Cumberland og Puffendorf forſikre ligeledes, at intet i Naturſtanden er ſaa frygtsomt ſom Menneſket, at det ſtedſe ſjelver og er beredt paa at tage Flugten ved den mindſte Lyd, det hører, og den mindſte Bevægelse, det bliver vaer. Alt dette kan være mueligt i Henſeende til de Gjenſtande, ſom det ikke kjen-der, og jeg tvivler aldeles ikke om, at jo høert nyt Skueſpil, det møder, vil forſtrække det, ſaalænge det ikke kan ſjelne imellem det phyſiſke Onde og Gode, der kan flyde deraf, eller ſammenligne ſine Kræfter med den Fare, ſom det derved udfættes for. Omſtændigheder, der ere ſaa ſieldne i Naturſtanden, hvor alting har ſaa eensformig en Gang, og hvor Jordens Overflade ikke er underkaſtet de pludſelige og vedvarende Forandringer, der ere en

Virkning

Virkning af de forenede Folkeslags lidenska-
ber og Ubestandighed. Men det vilde Menne-
ske, der stedse lever blandt Dyrene, og i Lide-
kan maale sig med dem, gjør snart en Sammen-
ligning, og følede at det overgaaer dem langt
mere i Behændighed, end de overgaae det i
Kræfter, lærer det at møde dem uden Frygt.
Lad en Bjørn eller Ulv komme i Strid med et
vildt Menneſke, der er stærkt, smidigt, og,
som alle Vilde, tillige tappert; lad det være
bevæbnet med Stene og en Stok, og man vil
snart see, at Varen paa begge Sider er lige, og
at efter forſkjellige Forsøg de glubende Dyr, der al-
drig angribe hinanden indbyrdes, ligeledes vilde
eſterlade at angribe Menneſket, naar de finde,
at det er ligesaa glubende som de. I Henseende til
de Dyr, hvis Kræfter virkeligen overgaae
Menneſkets Behændighed, er det, naar det
støder sammen med dem, i samme Fald som de an-
dre ſvagere Arter, hvilke alligevel ikke ophøre at
være til; ja Menneſket har endnu det Fortrin, at
det, ſkjønt det ikke er mindre let til Guds end de og
kan finde et ſikkert Værneſted paa Træerne,
ſtedſe kan vælge om det vil indlade ſig i Strid
eller tage Flugten. Desuden synes det og, at
intet Dyr af Naturen angriber Menneſket, und-
tagen dets eget Forſvar eller en overordentlig
Hunger nøder det dertil, og at det ligesaa libet
viſer imod Menneſket den heſtige Anthipatie,
ſom synes at tilkjendegive, at den ene Art af
Na-

Naturen er bestemt til at tjene den anden til Gode.

Dette er uden Tvivl Aarsagen til, at Negerne og de Bilde ikkun saare lidet frygte for de Rovdyr, de møde i Skovene. Caraijerne iblandt andre leve i den største Tryghed og uden mindste Ulejlighed. Uagtet de ere næsten nøgne, siger Francois Correal, vove de sig dog modigen ud i Skovene, uden at have noget andet Raaben end deres Bue og Pile, og man har endnu albrig hørt, at nogen af dem er bleven sønderredet af glubende Dyr.

Andre mere frygtelige Fiender, som Mennesket ikke saa let kan forsvare sig imod, ere de naturlige Svagheder: Barndommen, Alderdommen og de forskjellige Slags Sygdomme, sørgelige Mindesmærker om vor Svaghed, hvoraf de to første ere almindelige for alle Dyr, men hvoraf de sidste kun hjemføge Mennesket, der lever i Selskaber. I Henseende til Barndommen finder jeg endog, at Qvinden, der bærer sit Barn overalt med sig, har meget lettere ved at ernære det, end Hunnen hos mangt et Dyr, der er nødt til, uophørligen og med megen Mojsommelighed at løbe frem og tilbage, deels for at søge sit Underhold, deels for at give sine Unger Die og Føde. Sandt er det, naar Moderen dør, saa staaer Barnet ogsaa
Sare

Sare for at døe tilligemed hende, men tusinde andre Arter, hos hvilke det varer længe førend Ungerne selv kunne søge deres Føde ere underkastede samme Sare; og om end vor Barndom er af længere Varighed end deres, saa leve vi og saa meget des længere, hvilket altsaa næsten kommer paa eet ud; vel gives der Regler, der bestemme, hvor længe Barndommen * 7) varer og hvormange Unger * 8) hvert Dyr føder, men disse vedkomme ikke mit Emne. Hos gamle Mennesker, som arbejde lidet og have liden Uddunstning, aftager Madlysten tilligemed Vonen til at forskaffe sig Føden. Da det vilde Levnet befrier dem fra alle gigtagtige Sygdomme, og Alderdoms Svaghed desuden iblandt alle onde Ting er noget, som Mennesket mindst kan raade Bod paa, saa svinde de hen, uden at man endog mærker, at de ophøre at være til, ja uden at de selv endog mærke det.

Hvad Sygdommene angaaer, da vil jeg ikke gjentage de ubillige og falske Klager, som de fleste sunde Folk føre mod Lægekunsten, men jeg spørger kun: have vi gjort nogle sikre Erfaringer, hvoraf man kan slutte, at Menneskets sædvanlige Levealder varer kortere i de Lande, hvor denne Kunst ringeagtes, end der, hvor man omhyggeligen dyrker den? Men hvor kan imidlertid dette finde Sted, naar vi paadrage os flere Sygdomme, end Lægekunsten

D

kan

kan forskaffe os Hjælpe midler for? Den over-
 ordentlige Ulighed i Levemaaden; den over-
 drevne Dræsløshed hos nogle og det overdrevne
 Arbejde hos andre; den lette Maade, man
 kan pirre og tilfredsstille sine Begjerligheder
 og Sandser paa; de alt for udsøgte Føde-
 midler hos de Rige, som nyde ophidsende Saf-
 ter, de ikke kunne fordøje; de Fattiges flette
 Levnetsmidler, som de endog ofte maae lide Man-
 gel paa, hvilket forleder dem, naar de have
 Forraad deraf, til at overvælde deres Mave;
 Nattevaagen og de forskjellige Slags Udsvævel-
 ser; alle Lidenstaberens overordentlige Hef-
 tighed, Forstandens Anstrængelse, de utallige
 Møjsommeligheder og Fortrædeligheder, som
 man i enhver Stand maa prøve og som uophør-
 ligen nage vort Hjerte: alt dette er et sergeligt
 Beviis paa, at den største Deel af vore Elen-
 digheder er vort eget Værk, og at vi næsten hav-
 de uhdgaaet dem alle, hvis vi vare vedblevne
 at føre en jevn, eensformig og rolig Levemaade,
 ligesom Naturen har foreskrevet os det. Ere
 vi bestemte til at være sunde, saa tør jeg endog
 påaastaa, at det strider imod Naturen at tænke, og
 at et tænkende Menneske er et udartet Dyr.
 Naar man betænker, hvor god en Legemsconsti-
 tution de Vilde have, i det mindste de, som
 vi endnu ikke have fordærvet ved vore stærke
 Drikke; naar man overvejer, at de næsten ikke
 kjende til nogen anden Sygdom end Saar og
 Alder-

Allderdom, saa bliver man tilbøjelig til at troe, at de menneskelige Sygdommes Historie lettelig kunde findes i Borgerfamfundenes Aarbøger. I det mindste var Plato af den Mening, da han paastod, at visse Lægemidler, der ved den trojanske Belejring brugtes eller billigedes af Podalir og Macaon, maae have indført forfærlige Sygdomme blandt Menneskene, som den Gang endnu vare ubekjendte hos dem, og Celsius paastaaer, at Diætetikken, der i vore Dage er saa nødvendig, først blev opfunden af Hippocrates.

Med saa faa Kilder til Sygdomme trængte Mennesket i Naturstanden ikke til Lægemidler og endnu mindre til Læger. Menneskeslægten befandt sig i den Henseende ikke i nogen værre Stilling end alle Dyrearter, og af Jægere vil man let erfare, om de paa Jagten have fundet mange sygelige Dyr. Man finder nogle, hvis Ar vise, at de have haft betydelige Saar, at de have bruffet et Been eller hele Lemmer, som, uden nogen anden Saarlæge end Tiden, uden nogen anden Diæt end deres sædvanlige Levemaade, dog ere blevne fuldkommen lægte, Hjont de aldrig vare blevne piinte ved Operationer, forgiftede ved Lægemidler eller udmattede ved Fasten. Hvor nyttig end Lægekunsten, naar den rigtigen anvendes, maatte være for os, saa er det dog altid vist, at den

D 2

Wilde,

Wilbe, om han end i sin Sygdom ikke har andet end Naturen at grunde sit Haab paa, heller ikke har andet end Sygdomme at frygte for: en Omstændighed, der giver hans Tilstand Fortrin for vor.

Lader os derfor vogte os for at forbytte det vilde Menneske med de Mennesker, vi her have for Dine. Naturen behandler alle de Dyr, som ere overladte til dens Omsorg, med en Forkjerlighed, der viser os, hvor nidkjer den er for sine Rettigheder. Hesten, Ratten, Stubden, ja Uflet selv have for største Delen en bedre Skabning, en stærkere Constitution, mere Kraft og Mod i Skovene end hos os; de tabe Halvdelen af disse Fortrin, naar de blive Huusdyr, og det synes som om al vor Omsorg for at opføde dem og behandle dem vel kun bidrager til at svække dem. Det gaaer ligeledes med Mennesket; naar det bliver selfabeligt og Slave, bliver det tillige svagt, feigt og frybende; dets quindagtige og forkjelede Levemaade svækker omsider aldeles dets Mod og Styrke. Hertil kommer endnu, at Forskjellen paa Menneske og Menneske i den vilde og sædelige Tilstand maa være større end paa Dyr og Dyr, thi da Naturen har behandlet Mennesket og Dyret paa een og den samme Maade, saa ere alle de Bequemmeligheder, Mennesket søger at nyde fremfor de Dyr, det opfoder, kun

kun med virkende Aarsager til, at det sidste
vanflægter.

Nøgenheden, Mangel paa Boliger og
paa alle de unyttige Ting, som vi nu ansee for
saa nødvendige, vare altsaa ikke saa stor en
Ulykke for de første Menneſter, og endnu min-
dre saa stor en Hindring for deres Vedligehold-
delse. Vel havde de ingen laadden Hud,
men i de varme Lande behøvede de den heller ikke,
og i de kolde lærte de snart at tilegne sig Huden
af de Dyr, de havde fældet; vel havde de kun
to Been til at løbe med; men de havde to
Arme til at forsvare sig og til at forſkaffe sig
deres Fødenheder ved. Deres Børn lærte
maaſkee ſilbrig og med Møje at gaae, men Mo-
deren bar dem med Lethed: et Fortrin, der
mangler alle andre Dyrearter; thi naar Mode-
ren forfølges af andre Dyr, ſeer hun ſig nød-
ſaget til at forlade ſine Smaa eller holde lige
Skridt med dem. * 9) Kort, derſom man
ikke vil antage det Sammenſtød af ſjældne og
tilfældige Omſtændigheder, ſom jeg ſiden ſtal
omtale, og ſom maaſkee aldrig ere indtrufne,
ſaa er det i hvert Tilfælde indlyſende, at den
førſte, der anſkaffede ſig Klæder eller en Bolig,
forſynede ſig med unødvendige Ting, efterdi han
til den Tid havde kunnet undvære dem, og jeg kan
ikke indſee: hvorfor han ſom Mand ikke ſkulde
kunne

kunne taale den Levemaade, han fra sin Barn-
dom af havde taaleet.

Gensom, ørkesløs og stedse udsat for Fare,
er det vilde Menneske meget for at sove, og fal-
der lettelig i Søvn, liig de Dyr, der tænke lidet,
og saa at sige bortsove al den Tid, de ikke tænke.
Da dets egen Bebligeholdelse næsten udgjør dets
eneste Befymring, saa maa de Væner, som det
fornemmelig behøver til Angreb og Forsvar,
deels for at bemægtige sig sit Rov, deels for
ikke at blive et Rov for andre Dyr, meest udvikle
sig. Derimod maa de Organer, der ikkun
ved Qvindagtighed og Forkjælelse kunne blive
fuldkommnere, forblive i deres uforfinede Til-
stand, og dette bevarer det for alt Jølerie; dets
Sandser ville i den Henseende være ulige, thi
dets Jølelse og Smag maae være særdeles
grove, men dets Syn, Hørelse og Lugt særde-
les fine. Saaledes er Dyrenes Beskaffenhed
i Almindelighed, og saaledes er, efter de Rej-
sendes Beretning, de fleste vilde Folkeslags
Tilstand. Det er altsaa ikke at undres over, at
Hottentotterne paa det gode Haabs Forbjerg
kunne med blotte Øjne see et sejltende Skib i lige
saalang en Frastand som Hollænderne med deres
Riffertter; at de americanste Wilde kunne, saa
godt som den bedste Hund, kjende Spanierne
paa deres Fodspor; at alle barbariske Folke-
slag kunne saa godt taale at gaae nøgne, stærpe
deres

deres Smag ved spansk Peber, og nyde de stærkeste europæiske Drikke som Vand.

Hidtil har jeg kun betragtet det physiske Menneske; lader os nu betragte det fra den metaphysiske og moralske Side.

I ethvert Dyr seer jeg ikke andet end en kunstig Maskine, som Naturen har begavet med Sandser til at kunne optrække sig selv, og til en vis Grad betrygge sig mod alt hvad der kan bringe den i Uorden. I den menneskelige Maskine bliver jeg tilfulde det samme vaer, med den Forskiel, at i Dyrets Forretninger gjør Naturen alt, istedet for at Mennesket, som et frit handlende Væsen, virker selv med. Dyret vælger og forkaster kun af Instinct, Mennesket af fri Villie. Dette er Aarsagen, hvorfor Dyret ikke kan overtræde de foreskrevne Regler, endog naar det kunde være fordeelig for det, og at Mennesket ofte til sin egen Skade overtræder dem. Det er derfor, at en Due vil døe af Sult ved Siden af et Fad fuldt af det bedste Kød, og en Kat ved en stor Hob Frugter og Korn, skjønt de begge kunde ernære af sig den Føde, de forsmaae, dersom det kun faldt dem ind, at forsøge den; det er derfor, at uordentlige Mennesker overgive sig til Udsvævelser volde dem Feber og forårsage dem

Dg.

Døden; thi Forstanden forberver Sandser-
ne, og Villien taler, naar Naturen tier.

Enhvert Dyr har Ideer, thi det har
Sandser; ja det kan endog indtil en vis Punkt
sammensætte Ideer, og Forfjellen paa Menne-
stet og Dyret bestaaer i den Henseende kun i at
kunne gjøre det i en større og mindre Grad;
nogle Philosopher have endog paastaet, at den-
ne Forfjel paa Menneske og Menneske ofte var
større end paa visse Mennesker og visse Dyr.
Det er altsaa mere Egenstaben: at kunne hand-
le, som et frit Væsen, end Forstanden, der saa-
ledes udgjør den specifikke Forfjel paa Men-
nestet og Dyret. Naturen byder Dyret, og det
adlyder. Mennesket lider samme Indtryk, men
føler, at det har Frihed til at følge eller modstaae
det, og det er fornemmelig Bevidstheden af
denne Frihed, som viser os, at dets Sjel i Hen-
seende til sit Væsen er Aand, thi af Physiken
lære vi vel nogenledes at indsee Sandsernes Me-
kanisme og Ideernes Oprindelse, men i Verden
at ville eller rettere at vælge, og i Bevidsthe-
den af denne Verne finder man kun Virknin-
ger af en Aand, hvilke aldeles ikke lade sig for-
klare efter mekaniske Love.

Men om der end formedelst de Vanfælig-
heder, der i Henseende til disse Spørgsmaale mø-
de os, kunde indvendes adskilligt mod denne For-
fjel paa Mennesket og Dyret, saa gives der dog en
anden særegen Egenstabs, der udmærker dem

fra

fra hinanden og som der aldeles ikke kan være nogen Strid om; det er Vonen at kunne gjøre sig fuldkomnere, en Vone, som ved Hjælp af Omstændighederne efterhaanden udvikler alle de øvrige Voner, og iblandt os finder Sted saavel hos hele Arten, som hos hvert enkelt Menneske, istedet for at Dyret efter nogle Maanedes Forløb allerede er, hvad det sit hele Liv igjennem kan blive, og at dets hele Art efter tusinde Aars Forløb, er, hvad den var det første Aar af disse Tusinde. Hvorfor er Mennesket ene udsat for igjen at blive barnagtigt? Mon ikke Aarsagen ligger i den Omstændighed, at Mennesket saa at sige vender tilbage til sin oprindelige Stand, og at det, medens Dyret, som ikke har vundet noget og følgelig heller ikke har noget at tabe, stedse beholder sin Instinct, for medelft Alderdom og andre Tilfælde taber alt, hvad det ved sin Perfectibilitet har vundet, og staaer saaledes igjen paa et langt lavere Trin end Dyret selv? Det vilde være sørgeligt for os, dersom vi skulde nødes til at tilstaae, at denne ubmærkende og næsten grændseløse Vone er Kilden til alle Menneskets Uheld; at det er den, som med Livets Længde river det ud af sin oprindelige Tilstand, hvori dets Dage vilde kunnet henrinde i Rolighed og Uskyld; at det er den, der, som Spiren til dets Kundskaber og Vildfarelser, dets Laster og dets Onder igjennem hele Aarhundreder, omsider gjør det til sin egen og Naturens Tyrann. * 10) Skæffeligt vilde det være, der som

som man skulde nødsages til at rose den, som et velgjørende Væsen, der først lærte Indbyggerne ved Bredderne af Dronoko Brugen af de Bræder, som de befæste ved deres Børns Linding, og som saaledes dog i det mindste betryggede en Deel af deres Dumhed og oprindelige Lyksalighed.

Det vilde Menneske, som Naturen har overladt til den blotte Instinct, eller rettere, som den har holdt Stadesløs for den, det maa ske mangled, ved Gøner, der strax kunne tjene det iste, det for Instinct, og omsider hæve det langt over den, vil i Forstningen ikkun handle som Dyr: * 10) iagttage og fornemme er dets første Tilstand, som det har tilsælles med Dyrene. At ville og ikke at ville, at ønske og frygte, vil være de første, ja næsten de eneste Virkninger af dets Sjæl, indtil nye Omstændigheder frembringe nye Udviølinger hos den.

Lad Moralisterne sige, hvad de ville; den menneskelige Forstand skylder Lidenstaberne saare meget, ligesom og enhver maae tilstaae, at de ogsaa skylder den meget: det er deres Virksomhed, som udvikler vor Forstand; vi søge kun Rundskab, fordi vi ønske at nyde, og jeg kan umuelig indsee, hvorfor den, der hverken frygter eller ønsker, skulde gjøre sig den Umage at tænke. Lidenstaberne have igjen deres Oprindelse fra vore Fornødenheder, og deres Fremfridt fra vore Indsigter, thi man kan hverken frygte eller ønske nogen Ting, uden efter de Begreber, man har der.

derom, eller af blot Naturdrift, og det vilde
Menneske, der mangler ethver Slags Indsigt,
kjenner kun det sidste Slags Lidenheder; dets
Begjerligheder strække sig ikke videre end til
dets physiske Fornødenheder; alt det Gode i
Verden, det kjenner, er Føden, en Mage og
Hvile, og alt det Onde, det frygter for, er
Smerte og Hunger. Jeg siger Smerte, men
ikke Døden; thi et Dyr vil aldrig kunne vide
hvad Døden er, og Kundskaben om Døden og
dens Rædsler er en af de første Erfaringer,
Mennesket har gjort, efter at det har forladt
sin dyriske Tilstand.

Det vilde ikke være vanskeligt for mig,
ved virkelige Begivenheder at godtgjøre denne
Sætning, og at vise, at den menneskelige
Aands Fremskridt rettede sig hos alle Folke-
slag i Verden fuldkommen efter de Fornøden-
heder, som Naturen havde indført hos dem,
eller som vare en Følge af Omstændighederne,
og at Forstanden følgelig rettede sig efter Liden-
hederne, som ansporede Menneskene til at
sørge for deres Fornødenheder. Jeg kunde be-
vise, at i Egypten Konsterne fremkom og ud-
viklede sig med Nilens Oversvømmelser; jeg
kunde følge deres Fremskridt hos Grækerne,
hvor man saae dem avles, vove og stige til en
umaaelig Højde i Athenens sandige og klippe-
fulde Egne, kjönt de ikke vilde faae Rødder
ved

ved Euphrats frugtbare Bredder; jeg kunde anføre, at de nordiske Folkeslag i Almindelighed ere vindstibeligere end de sydlige, fordi de mere nødes til at være det, og at Naturen saaledes synes at have jenvet Tingene ved at skjenke Forstanden den Frugtbare, som den nægtede Jordbunden. — Men hvo seer ikke, uden at tage sin Tilflugt til Historiens usikre Vidnesbyrd, at alt synes at betage det vilde Menneske hver Fristelse og hvert Middel til at forlade sin vilde Tilstand? Dets Indbildningskraft foremalder det intet, dets Hjerte fordrer ikke det mindste af det. Sine tarvelige Fornødenheder finder det lige for Haanden, og hver Indsigt, der er nødvendig for at ønske større Fornødenheder, er saa fremmed for det, at idet hverken kan forudsee dem eller være nysgjerrig efter dem. Naturens Skueplads bliver det ligegyldigt ved, ligesom det alt mere og mere bliver vant til den. Hver Dag seer det eet Slags Orden, hver Dag eet Slags Forandringer; det har ikke saamegen Forstand, at de største Underværker skulde kunne opække dets Beundring, og hos den vilde maae man ikke søge den Philosophie, som Mennesket nødvendig behøver, for eensgang rigtigheden at kunne iagttage hvad det dagligen seer. Hans Sjel, der ved intet bevæges, overlader sig til den blotte Følelse af sin Tilværelse, uden mindste Begreb om Fremtiden, hvor let han end kunde falde derpaa.

derpaa. Hans Forsætter, der ere ligesaa ind-
 strænkede som hans Hensigter, strække sig neppe
 videre end til den næste Dag. Større er
 endog i vore Dage ikke Caribens Forsigtighed.
 Om Morgenens sælger han sin Bomuldsfeng og
 om Aftenen kommer han grædende, for at kliebe
 den igjen, thi han har ikke forudseet, at han
 vilde komme til at behøve samme den næ-
 ste Dag.

Jo mere man eftergrundsker denne Gjen-
 stand, des større Afstand synes man at blive
 daer imellem den blotte Sandselighed og de aller-
 simpleste Indsigter. Ubegribeligt er det, hvor-
 ledes Mennesket, ved sine egne Kræfter, uden
 andres Hjelp, og uden at drives af Nødven-
 digheden, skulde kunnet tilbagelagt saa stort et
 Mellemrum. Hvor mangt et Aarhundrede er
 der maaskee ikke forløbet, førend Menneskene
 fik at see nogen anden Jld end den paa Himme-
 len? Hvor mange tilfældige Omstændigheder
 udkrævedes der ikke til at lære dem det simple
 Brug af dette Element? Hvormange Gange
 have de maaskee ikke ladet Jlden gaae ud, fø-
 rend de lærte den Kunst, at forskaffe sig og ved-
 ligeholde den? og hvor mange Gange døde maa-
 skee ikke disse Hemmeligheder tilligemed Opda-
 geren? Hvad Begreb skal man vel gjøre sig om
 Agerdyrkningen, en Kunst, der udkræver saa
 meget Arbejde og Forsigtighed, som staaer i saa
 nøje

nøje en Forbindelse med andre Konster, som
 ikkun kan udøves i et Selskab, der i det
 mindste allerede er begyndt, og ikke tjener
 os saameget til at avle de levnetsmidler, Jor-
 den frembringer af sig selv, uden Dyrkning,
 som til at afsvinge den de Produkter, der
 ere mere efter vor Smag. Men lader os
 forudsætte, at Menneskene tiltoge saameget,
 at Jordens naturlige Grøde ikke var mere
 tilstrækkelig til deres Underhold, lader os for-
 udsætte, at denne Levemaade var meget for-
 deelig for Menneskeslægten; at de Vilde, der
 ikke ejede nogen Smede eller noget Værksted,
 havde faaet deres Agerdykningsredskaber lige
 fra Himmelen; at disse Mennesker havde over-
 vundet den store Modbydelighed, de alle
 have for vedvarende Arbejde; at de for saa
 lang en Tid; havde lært at forudsee deres
 Fornødenheder; at de havde gjettet sig til,
 hvorledes man skal dyrke Jorden, udsaae
 Sæden og plante Træer; at de havde op-
 fundet den Kunst, at male Kornet og lade
 Druerne gjære: altsammen Ting, som Gu-
 derne maae have lært dem, da man ikke kan
 indsee, at de skulde have lært dem af sig
 selv, hvo vilde nu alligevel have været saa
 affindig, at dyrke en Jord, som det første
 det bedste Menneske eller Dyr, der faaer lyst
 dertil, kan plyndre? og hvorledes kan nogen
 beslutte sig til at tilbringe sit hele Liv med
 et

et besværligt Arbejde, hvis Frugter han desmindre vil kunne høste, jo nødvendigere de ere for ham? Kort, hvorledes kunde Menneskene under disse Omstændigheder bevæges til at dyrke Jorden, saalænge den endnu ikke var deelt imellem dem, saalænge Naturstanden endnu ikke var ophævet?

Om vi end antage, at det vilde Menneske besad saa stor en Færdighed i den Kunst, at tænke, som vore Philosopher have tillagt det; om vi end antage, at det var en Philosoph, som af sig selv opbagede de meest ophøjede Sandheder, som ved en Række af meget abstracte Fornufts slutninger udledte af Kjerligheden til den almindelige Orden og af Skaberens aabenbarede Villie visse Grundsætninger om Retfærdighed og Villighed, kort, om vi end antage, at det var ligesaa forstandigt og indsigtsfuldt, som vi virkeligen finde, det maa have været eenfoldigt og ufornuftigt, saa kan man dog ikke indsee, hvilken Nytte, Menneskene kunde drage af al den Metaphysik, der ikke kunde udbrede sig iblandt dem og som maatte døe tilligemed Opdageren. Hvilke Fremstridt kunne vel Menneskene gjøre, naar de leve adspredte blandt Dyrene i Skovene? Og hvor meget kunne de vel udvikle deres Evner og oplyse sig gjensidigen, naar de hverken have nogen fast Bopæl, eller trænge til hinanden, ja naar de saalænge
de

de leve neppe møde hinanden to Gange og des
uden at kjende hinanden eller tale sammen?

Naar man betænkter, hvor mange Ideer
vi først have faaet ved at lære Brugen af
Ordene, hvormeget Sproglæren har øvet og
stærket vor Forstand; naar man overvejer,
hvor usigelig Umage og uendelig megen Tid
den første Opfindelse af Sproget har kostet;
naar man forener alt dette med de foregaaende
Betragtninger, saa vil man snart kunne indsee,
hvor mange tusinde Aarhundreder der maatte
forløbe, inden de Virkninger, som den men-
neskelige Forstand formaaer at frembringe, ef-
terhaanden kunde udvikle sig.

Det være mig tilladt, for et Øjeblik at
betragte de Vanskeligheder, som vi i Henseende
til Sprogenes Oprindelse blive vaer; jeg kunde
maaskee lade mig nøje med at anføre eller af-
skrive de Jagttagelser, som Abbed de Condillac
har gjort over dette Emne, og hvilke fuldkom-
men stadfæste min Mening og maaskee først have
bragt mig paa den Idee. Men denne Philo-
sophs Maade at besvare de Indvendinger, som
han i Henseende til de indførte Tegns selv gør
sig, viser, at han allerede har forudsat, hvad
jeg først agter at undersøge, thi da han har an-
taget et Slags Selskab, som allerede var op-
rettet hos Sprogets Opfindere, saa vil jeg for-
ene

ene mine Tanker med hans, for at vise de samme Banskelligheder i en Stikkelse, der passer sig for mit Gemne. At forklare hvorledes disse Tegn kunde blive saa nødvendige, er den første Banskellighed, der møder os, thi da Menneskene ikke stode i nogen Forbindelse sammen og heller ikke behøvede det, saa kan man ikke indsee Nødvendigheden eller endog Mueligheden af en Opfindelse, som i øvrigt var undværlig. Let kunde jeg med saa mange andre sige, at Sprogene ere opkomne i Fædres, Modres og Børns huuslige Omgang, men derved vilde jeg aldrig kunne bortrydde de Indvendinger, der møde os, ja jeg vilde endog begaae samme Fejl, som adskillige andre, der i det de forplantede de Begreber, de havde hentet i Selskabet, til Naturstanden, stedse troede at see en Familie, der var samlet i een Bolig, og hvis Medlemmer levede indbyrdes i ligesaa hjertelig og varig en Forening som vi, der ere forenede ved mangehaande sælleds Interesse, Stent der i den oprindelige Tilstand hverken gaves Huse, Hytter eller noget Slags Ejendom, men enhver valgte sin Bopæl, hvor han kom hen, og stundom kun for en eneste Nat; Mændene og Qvinderne forenede sig ligesom de mødte hinanden til, ligesom de havde Lust og Lejlighed dertil, uden at de just behøvede noget Sprog til at forklare, hvad de vilde sige hinanden; de adskiltes ligeledes igien uden større Banskellighed. * 11) Moderen lod i

E.

Først

Førstningen sine Børn die sig kun for sin egen Skyld, omsider gjorde Banen hende dem dyrebare, og nu stede det for deres Skyld; saasnart de fik saa mange Kræfter, at de kunde søge deres Underhold, forlode de af sig selv ufortøvet Moderen; og da de nu for at finde hinanden igjen, næsten aldrig maatte tabe hinanden af Sigte, saa kunde de naturligen aldrig komme til at gjenfjende hinanden. Man maa tillige betænke, at Børnene, som maatte forklare deres Modre, hvad de trængte til og altsaa havde mere at tale om med Moderen, end Moderen med dem, maae for største Delen have opfundet Sproget, og at de Sprog, de betiente sig af, maae for største Delen have været deres eget Værk. Dette maatte nu forsøge Tungemaalene, ligesom der gives Individuer til, der skulde tale dem. Dertil kommer endnu, at det omslakkende Levnet ikke tillod noget Sprog at rodfæste sig; thi vil man antage, at Moderen lærte Barnet de Ord, som det behøvede til at forbre af hende en eller anden Ting, saa seer man derved rigtig nok, hvorledes man giver Underviisning i et allerede indført Sprog, men det lærer os aldeles ikke hvorledes det er bleven indført.

Men vi ville forudsætte, at denne første Vanskelighed er ryddet af Vejen; vi ville for et Øjeblik glemme det overordentlige Mellemrum, der nødvendig maa have været imellem

den

den
bleve
de er
ledes
os in
end
for
der er
ke,
vidst
vilka
saa
hvad
Idee
stand
bærd
engar
den
rette
en su
Frem
ning
fuld
saa
naae
nødv
fuld
lægg
me,
sætte

den rene Naturstand og den Tid, at Sprogene bleve nødvendige, og naar vi have forudsat, at de ere nødvendige, * 12) ville vi undersøge, hvorledes de begyndte at blive indførte. Her møder os imidlertid en Vanskelighed, der er større end den forrige; thi var Sproget nødvendigt for Menneskene, for at lære at tænke, saa var det endnu mere nødvendigt for dem at kunne tænke, for at opfinde et Sprog, og om man end vidste, hvorledes Tonerne bleve antagne som vilkaarlige Bestemmelser af vore Begreber, saa blev Spørgsmaalet dog endnu bestandig: hvad var dette for vilkaarlige Bestemmelser af Ideer, som ikke havde nogen sandelig Gjenstand, som hverken kunde udtrykkes ved Gæbærder eller ved Lyd? Man har saaledes ikke engang rimelige Gisninger om Oprindelsen til den Kunst, at sammensætte sine Tanker og oprette et Samkvem imellem fornuftige Væsener: en sublim Kunst, som allerede har gjort store Fremfridt, men efter Philosophernes Mening endnu langt fra ikke har opnaaet sin egentlige Fuldkommenhed, hvilken neppe nogen kan være saa dristig at paastaae, den nogensinde vil opnaae, om end alle de Revolutioner, der ere en nødvendig Følge af Tiden, blot for dens Skyld skulde ophøre, om end alle Akademier vilde aflægge eller i det mindste tie med deres Fordomme, og i hele Aarhundreder uophørligen sysselsætte sig med dette vanskelige Æmne.

Det første, det almindeligste, det eftertrykkeligste og det eneste Sprog, Mennesket behøvede, førend han kunde overtale en heel Forsamling af andre Mennnesker, bestod i naturlige Skrig. Da nu dette Skrig ikke fremkom uden ved et Slags Instinkt, for i store Farer at anraabe andre om Hjelp, eller i heftige Lidelser at bede om Lindring, saa blev det ikke synderligen brugt i det daglige Liv, hvor der plejer at herske blidere Følelser. Ligesom Menneskenes Ideer begyndte at udvide og forsøge sig, og Menneskene selv kom i nøjere Forening sammen, søgte de ogsaa at faae flere Tegn og et mere udbredt Sprog. De forsøgede Stemmens Bøjning og ledsagede den med Gebærder, der, efter deres Natur, ere mere udtryksfulde, og hvis Betydning ikke saa aldeles beroer paa en foregaaende vilkaarlig Bestemmelse. De synlige og bevægelige Gjenstande udtrykte de ved Gebærder og de, som Dret kunde fornemme, ved efterlignede Lyd. Men ved Gebærder kunde man kun betegne de Ting, der vare nærværende eller som let kunde beskrives; ja de vare endog i den Henseende ikke almindelig anvendelige, thi Mørket eller en tilstødende Omstændighed kunde gjøre dem ubrugbare og de synes mere at udfræve end at opvække vor Opmærksomhed; man søgte derfor omsider istedet for samme at indføre visse accentuerede Lyd, der, efterat de eengang vare indførte, uden at have

have noget tilfælles med vore Ideer, vare mere passende til at udtrykke vore Tanker. Denne Forandring, som ikke kunde ske uden med alles Samtykke, var ikke allene forbunden med megen Vanskelighed, efterdi Menneskenes grove Organer endnu manglede Velse, men den er endog saare ubegribelig, efterdi der til denne almindelige Forening maa have været Væggrunde og efterdi Sproget synes at have været nødvendigt for at indføre Bruget af Sproget.

Efter al Rimelighed have de første Ord, som Menneskene betjente sig af, havt en langt vidtløftigere Betydning end de, der bruges i de siden indførte Sprog, og da de endnu ikke forstode at inddele deres Tale i sine væsentlige Dele, saa udtrykte de strax ved hvert Ord en heel Sætning. Da de begyndte at skjelne imellem Gjenstanden og dens Egenstaber, imellem Gjerningsordet og Navneordet, hvilket ikke kostede Geniet liden Anstrængelse, vare Substantiverne kun egne Navneord og Præsens infinitiv Gjerningsordenes eneste Tidsbestemmelse; Begrebet om Beskaffenhedsordet kunde kun med stor Vanskelighed udvikle sig, fordi enhver Adjektiv er et abstrakt Ord og al Abstraktion er saare vanskelig, og kun lidet overeensstemmende med Naturen.

Hver

Hver Gjenstand fik den Gang et særeget Navn, uden Hensyn til Køn og Art, hvilke disse første Sprogopfindere ikke vare istand til at skjælné imellem; hver enkelt Gjenstand maatte de see i den samme Skikkelse, som de saae den i Naturen. Naar een Eeg kaldes A, maatte den anden kaldes B, thi den første Idee, som to Ting opvække hos os, er, at de ikke ere eens, og der udkræves stundom en lang Tid, førend man kan indsee, hvad de have tilfælles med hinanden; jo mere nu Rundskaberne vare indskrænkende, des vidtløftigere maatte Ordbøgerne blive. De Vanskeligheder, der vare forbundne med disse Navneregistere, lode sig ikke saa let hæve, thi for at give Gjenstandene almindelige Navne og inddele dem i visse Classer maatte man kjende deres Egenskaber og Forskjelligheder, eller med andre Ord, der udkrævedes hertil flere naturhistoriske og metaphysiske Jagttagelser og Bestemmelser, end det for hiin Tidsalders Mennesker var mueligt at gjøre.

Desuden kunde Ideerne ikke indprente sig i vor Sjæl, uden ved Hjælp af Ord, og Forstanden kunde ikke fatte dem, uden ved antagne Sætninger. Det er en af Aarsagerne hvorfor Dyrene ikke kunne danne sig saadanne Begreber, og aldrig opnaae den Perfektibilitet, der er en Følge af disse Begreber. Hvo kan troe, at en Abe, der uafbrudt gaaer fra en Nød til en anden,

den, har almindelige Begreber om denne Frugt-
 art, og at den sammenligner de enkelte Gjen-
 stande med den Idee, den har dannet sig om
 Frugten? Nei, sikkerlig ikke; men Synet af
 en Nød gjentfalder i dens Erindring de Fornem-
 melser, Nødder have frembragt hos den; og dens
 Dine, som paa en vis Maade ere forandrede
 derved, opvække hos den den Smag, som den
 forhen har havt. Alle almindelige Begreber
 ere intellektuelle, og saasnart Indbildningen
 blander sig deri, ophøre Begreberne at være
 almindelige. Man prøve engang, at danne sig
 et Begreb om et Træ i Almindelighed; aldrig
 vil man nogensinde være istand dertil; man vil,
 Hjønt imod sin Villie, stedsse være nødt til at
 tænke sig et lidet eller stort, nøgent eller løvfuldt,
 lyst eller mørkt, og dersom det stod til os,
 at tænke os alt, hvad alle Træer have til-
 fælles, saa vilde dette Vilde ikke mere ligne
 et Træ. Alle abstrakte Gjenstande kunne lige-
 saalidet sees eller begribes uden ved Ord. Kun
 ved en Forklaring over Triangelen kan man faae
 et rigtigt Begreb derom; saasnart vor Sjel
 tænker sig den, saa er det denne Triangel, og
 ingen anden; Linierne maae gøres synlige og
 Planen males. Man maa altsaa kunne udtrykke
 Sætninger, man maa kunne tale, førend man kan
 have almindelige Begreber, thi naar Indbild-
 ningskraften standser, kan Forstanden ikke virke,
 uden ved Hjælp af Ordene. Da nu de første
 Sprog=

Sprogopfindere ikke kunde give andre end de
Ideer, de allerede den Gang havde, visse
Navne, saa følger heraf, at de første Substan-
tiver aldrig kunne have været andet end egne
Navneord.

Men da vore nyere Sproglærere paa en
Maade, der er ubegribelig for mig, have begyndt
at udvide deres Begreber og gjøre deres Ord al-
mindeligere, maa hine Opfinderes Uviden-
hed have indskrænket denne Methode til meget
snævre Grændser, thi ligesom de i Forstaaingen
til Unytte fordobbede Ordene, fordi de ikke havde
nogen Kundskab om Arterne og Kjønnene, saa-
ledes inddeelte de dem siden i alt for saa Arter
og Kjønn, fordi de ikke havde iagttaget alle
Gjenstandenes forskjellige Egenheder. Til en
tilstrækkelig Inddeling udkrævedes der mere Er-
faring og Indsigt, end disse Mennesker den Gang
kunde have, og mere Grandtæning og Arbejde,
end de vilde anvendt. Naar vi endog i vor
Tid dagligen opdage saa mange nye Arter, som
hidtil ere undgaaede vor Opmærksomhed, hvor-
mange maatte der da ikke undgaae hine Men-
neshers Opmærksomhed, der ved første Ojekast
bestemte deres Dom om alle Væsenes? At de
ikke kjendte Hovedclasserne og de almindelige
Begreber, behøver jeg ikke her at tilføje. Hvor
kunde de f. Ex. tænke sig eller forstaae Ordene:
Materie, Aand, Substance, Figur, Bevæ-
gelse,

gelse, da endog vore Philosopher, der allerede saalænge have betjent sig af dem, selv have stor Vanskelighed ved at forstaae dem, og da de Begreber, man forbinder med disse Ord, ere saa methaphysiske, at man i Naturen ikke finder noget Mønster dertil.

Jeg har maaskee allerede opholdt mig for længe ved denne Indledning, og beder mine Dommere at standse lidet med Læsningen, for at slutte fra de blotte physiske Substantiver, d. e. den Deel af Talen, der lettest lod sig opfinde, til de Fremskridt, Sproget endnu maatte gjøre, inden det kunde udtrykke alle menneskelige Tanker, inden det fik en fast Grundvold, inden det kunde tales offentligen og have nogen Indflydelse paa Selstabet. Jeg beder Dem at betænke, hvormegen Tid og Kundskab der udkrævedes til at opfinde Tallene, * 13) de abstracte Ord, Gjerningsordenes Tidsbestemmelse, Partiklerne og Syntaxen, til at sammensøje Sætninger og til at danne Sprogets Logik. Jeg, for min Deel, er saa affrættet af alle de tiltagende Vanskeligheder, saa overtydet om Umueligheden af at Sprogene ere opkomne ved blotte menneskelige Midler, hvilket jeg næsten allerede har bevist, at jeg overlader til hvo som vil at opløse følgende Problem: har et allerede oprettet Selstab været nødvendigt til
at

at indføre Sprogene eller allerede indførte Sprog til at oprette et Selskab?

Dette være nu som det vil; man seer i det mindste, hvor lidet Naturen ved gjensidige Fornødenheder har søgt at bringe Menneskene nærmere sammen, og hvor lidet den har bidraget til de Midler, som Menneskene have brugt til at oprette et Samsund. Det er virkelig umueligt at forklare sig, hvorfor det ene Menneske i denne oprindelige Tilstand skulde trænge mere til det andet, end en Ake eller en Uld til sin Lige, og om end den ene trængte til den anden, hvilke Bevæggrunde den sidste kunde have til at tjene den første og hvorledes begge kunde komme overeens om Betingelserne. Jeg veed, at man ideligen beraaber sig paa, at ingen Skabning i Naturstanden var elendigere end Mennesket; og hvis det, som jeg troer at have beviist, er afgjort, at det kun efter mange Aarhundrederes Forløb kunde ønske og finde Lejlighed til at forlade den, saa tilskrives Skylden Naturen, men ikke Mennesket, som den har indrettet saaledes. Men, hvis jeg ellers har noget rigtigt Begreb om Ordet Elendighed, saa er det et Udtryk, der enten aldeles ikke har nogen Betydning, eller som ikke betegner andet, end at Legemet eller Sjelen lider et smerteligt Tab eller har smertelige Følelser; jeg ønskede gjerne, man vilde forklare hvilket Slags Elendighed, der
vel

vel kan hjemføge et frit Væsen, der hverken mangler Sindsro eller Sundhed. Bliver man hastigere kjed af det naturlige end af det civiliserede liv? Næsten rundt omkring os see vi Folk, der klage over deres Tilværelse, ja endog adskillige, der berøve sig selv livet, og Himmelens og Menneskenes Bud kan neppe standse dette Onde. Har man nogensinde hørt, at den frie Vilde endog kun er faldet paa den Tanke, at klage over sin Tilstand eller at ombringe sig selv? Man sig nu med mindre Egenkjerlighed: hvem af disse Mennesker der er virkelig elendig? Intet derimod kan tænkes mere elendigt, end et uciviliseret Menneske, som, blændet af Forstanden og plaget af Lidenskabene, anstiller Betragtninger over en Stand, der er forskjellig fra hans. Det var Forsynets store Wiisdom, som sørgede for, at de menneskelige Væner ikke udviklede sig, førend der fandtes Lejlighed til at øve dem, paa det de hverken for tidlig skulde blive overflødige for Mennesket, eller i nødvendige Tilfælde for uvirksomme eller unyttige. I den blotte Instinkt fandt han allerede alt, hvad der udkrævedes til at leve i Naturstanden, og kun til at leve i Selskabet behøvede han en dyrket Forstand.

Man indføer strax, at Menneskene i denne Stand hverken stode i noget Slags moralsk Forhold til hinanden, eller kjendte nogen Pligt, hverken

hverken kunde være gode eller onde, hverken kunde have Laster eller Dyder, undtagen man vilde tage disse Ord i en physisf Forstand og kalde de Egenfaber, der ere skadelige for Menneskets egen Bedligholdelse: Laster, og dem, der kunne bidrage dertil: Dyder; i sidste Tilfælde maatte man kalde den, der mindst kunde modstaae Naturens Stemme, den Dydigste, Men, uden at forandre Ordets almindelige Betydning, er det bedst at vi ikke rette os efter det Begreb, vi kunde have om en saadan Tilstand, og at vi drage vore Fordomme i Tvivl, indtil vi have vel overvejet om der er flere Laster end Dyder blandt de civiliserede Mennesker, eller om den Fordeel de kunne høste af deres Dyder er større end den Skade, deres Laster kunne stifte; om deres Fremstrid i Kundfaber kan holde dem skadesløse for alt det Onde, de gjensidigen paadrage sig, ligesom de søge at faae Kundfabe om det Gode, de bør berede for sig, og om de i det Hele betragtede, ikke vare langt lykkeligere, naar de hverken havde noget Ondt at befrygte eller noget Godt at haabe af noget Menneske, end naar de underkastede sig en almindelig Afhængighed og forbandt sig til at modtage alt af Mennesker, der ikke have forbundet sig til at give dem det ringeste.

Lader os imidlertid ikke slutte med Hobbes, at Mennesket maa af Naturen være ondt, fordi
det

det ikke har noget Begreb om Gødhed; at det maa være lastfuldt, fordi det ikke kjender Dyden; at det stedse nægter sine lige enhver Tjeneste, som det troer ikke at være forpligtet til, eller at det taabeligen indbilder sig, at være hele Skabningens Herre, fordi det med Rette kan tilegne sig alt, hvad der er nødvendigt for Mennesket. Hobbes har fuldkommen indseet Fejlene i de Myres Definitioner af Naturretten, men de Slutninger, han uddrager af sine, bevise noksom, at det Begreb, han gjorde sig om den, ikke var mindre falsk. Efter de Grundsætninger, som denne Forfatter antager, burde han rettere have sagt, at Naturstanden, hvor Om sorgen for vor Vedligeholdelse er mindst skadelig for vor lige, tillige er den Stand, som meest passer sig til at vedligeholde Freden og som bedst sommer sig for Menneskeslægten. Men han paastaar just det Modsatte, for saare upassende at forene den Vildes Om sorg for sin Vedligeholdelse med Fornødenheden af at tilfredsstille en Mængde Liden skaber, som ere en Følge af Selskabet og som gjorde lovene nødvendige. Den Onde, siger han, er et haardsørt Barn. Men det bliver dog endnu et Spørgsmaal, om den Vilde kan kaldes et haardsørt Barn. Men om man endog indrømmede ham det, hvilke Slutninger kan han vel uddrage deraf? At et saadant stærkt Menneske, naar det var ligesaa afhængigt af andre Mennesker, som nu, da
det

det er svagt, i enhver Henseende vilde være tøylesløst; at det vilde slaae sin Moder, naar hun tøvede for længe med at give det Dø; at det vilde dræbe sin unge Broder, naar det foruroligedes af ham; at det vilde bide en anden i Guden, naar han stødte det eller voldte det nogen Ulejlighed? Men at være stærk og afhængig, er i Naturstanden to Forudsætninger, der modsiges hinanden. Hobbess har imidlertid ikke indseet, at den samme Aarsag, der, som de Retslærde paastaar, afholder de Vilde fra at bruge deres Forstand, den samme Aarsag afholder dem, som han selv siger, fra at misbruge deres Væbner.

Man kan altsaa ikke sige, at de Vilde ej ere onde, fordi de ikke vide, hvad der egentlig kaldes godt, thi det er hverken Udviklingen af deres Indsigter eller Lovenes Tæmme, men deres Lidenstabsers Kulde og deres Uvidenhed om Lasterne, der afholder dem fra at handle slet. *Tanto plus in illis proficit vitiorum ignorantio, quam in his cognitio virtutis.* Der gives endnu en anden Drivt, som Hobbess ikke har lagt Mærke til, og som Naturen har begavet Mennesket med, for i visse Tilfælde at tæmme dets tøylesløse Egenfjertighed, eller førend denne endnu var til, Om sorgen for dets Bedlighedsoldelse, nemlig: en medfødt Modbydelighed for at see sine Medmennesker lide. Jeg behøver vel ikke
at

at frygte for at blive modsagt, naar jeg ind-
 rømmer Mennesket den eneste naturlige Dyd,
 som den største Siende af de menneskelige Dy-
 der nødes til at erkjende. Jeg taler her om
 Medlidenheden, en Egenskab, der passer sig
 saare vel for saa svage Væsen, som vi, der
 ere udsatte for saa mange Uheld; en Dyd,
 der er saa meget mere almindelig og nyttig
 for Mennesket, som den gaaer foran for al Efter-
 tanke, og saa meget mere naturlig, som man
 endog hos Dyrene stundom finder mærkelige
 Spor deraf. Uden at tale om Mødrenes
 Omhed for deres Smaa, og de Farer, som
 de byde Trods, for at betrygge dem derimod,
 seer man dagligen hos Hestene, hvor nødigen
 de træde en levende Skabning under Jodder-
 ne. Intet Dyr gaaer uden nogen Urolig-
 hed forbi et dødt Dyr, der hører til dets
 Art; ja der gives endog nogle, der begrave
 det døde Legeme, og Slagterqvægets jam-
 merlige Brølen, naar det føres ind i et
 Slagterhuus, viser noksom, hvilket Indtryk
 det skrækkelige Syn deraf gjør paa det.
 Man seer med Fornøjelse, hvorledes For-
 fatteren af Fablen om Bierne er nødt til
 at erkjende Mennesket for et medlidende og
 sølsomt Væsen, til i det anførte Exempel at
 forandre sin smagløse og konstlede Stil, for
 at fremstille os et pathetisk Billede paa et
 indspærret Menneske, som maa være Vidne
 til,

til, hvorledes udenfor et glubende Dyr rir
 ver et Barn ud af Moderens Skjød, hvorle-
 des det knuser med sine morderiske Tænder
 dets spæde Lemmer og sønderslider med sine
 Kløer dets bævrende Indvolde. Hvilken
 Frækkelig Sindsbevægelse føler ikke den,
 der er Njensvidne til denne Begivenhed,
 Hønt han selv ikke lider derunder? Hvilken
 Beklemmelse maa dette Syn ikke opvække
 hos ham, naar han seer, at han hverken
 kan komme den daanende Moder eller det
 døende Barn til Hjælp?

Dette er den naturlige Følelse, der
 gaaer foran for al Estertanke; saa megen
 Magt har den naturlige Medlidenshed, som
 det usædeligste Menneske har ondt ved at
 undertrykke, og man seer endnu dagligen paa
 vore Skuepladse, at en Ulykkeligs Skjebne
 kan røre og bringe et Menneske til at græde,
 der, hvis det havde været i Tyrannens Sted,
 vilde martret sin Fiende endnu mere,
 lig den blodtørstige Sylla, der sølte saa le-
 vende det Onde, han ikke havde været Ar-
 sag til, eller Alexander, der ikke vovede at
 see nogen Tragedie, fordi han frygtede for,
 at man skulde høre ham sukke med Andro-
 mas og Priam, medens han, uden at røres,
 hørte utallige Borgeres Skrig, som efter
 hans Befaling dagligen bleve myrdede.

Mol-

Mollissima corda

Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit.

Mandeville har tilfulde følt, at Menneskene med al deres Moral vilde blive til Uhyrer, hvis Naturen ikke havde givet dem Medlidenhedsfølelsen som en Støtte for Fornustten; men han har ikke indseet, at denne Egenkab er Kilden til alle de selfabelige Dyder, han vil afstrætte Menneskene. Hvad er i Grunden Højmodighed, Eftergivenhed og Menneſkelighed andet end Medlidenhed med den Svage, med den Strafftyldige eller med Menneſkeslægten i det Hele betragtet? Velvillighed og Venſkab ſelv ere, naar man betragter dem i deres rette Lys, ikke andet end Frugten af en varig Medlidenhed, der er heftet paa en enkelt Gjenstand; thi at ønske, at en anden ikke maa lide, er det ikke det ſamme ſom at ønske, at han maa worde lykkelig? Er det ſandt, at Medlidenhed er en Følelse, der ſætter os ind i den lidendes Sted, en Følelse, ſom hos den Bilde er dunkel og levende, og hos det ſædelige Menneſke udviklet og ſvag, ſaa ſtadſæfter jo denne Idee end mere Sandheden af det, jeg har ſagt, og giver min Mening end mere Eftertryk. Medlidenheden maa unægteligen blive des heftigere, jo mere levende Dyret, der er Bidne til et andet Dyr's Lidelſer, kan foreſtille ſig dem;

og det er nu en afgjort Sandhed, at denne Forstilling maa have været tydeligere i Naturens end i Eftergrandstningens Stand. Det er Forstanden, der avler Egentjerlighed, og det er Grandstningen, der befæster den; det er den, som indslutter Mennesket i sit eget Jeg; det er den, som stiller det fra alt, hvad der kan paalægge det nogen Tvang eller bedrøve det. Det er Philosophien, som isolerer Mennesket; det er den, som lærer det at sige hemmeligen til sig selv, naar det seer et lidende Menneske: Døe kun Du, jeg er i Sikkerhed. Kun de Farer, der true hele Selskabet, ere istand til at vække Philosophen af hans trygge Søvn, og drive ham til at staae op af sin Seng. Ustraffet kan man ombringe hans Medmenneske lige under hans Vindue; han behøver kun at stikke Fingeren i Dret, og gjøre nogle Foruftsflutninger, for at undertrykke den oprørte Natur, der nøder ham at tænke sig ind i dens Sted, som bliver myrdet. Det vilde Menneske har rigtig nok ikke dette beundringsværdige Talent, men skjønt det baade mangler Forstand og Wiisdom, overgiver det sig dog steds uden Overvejelse til det første Indtryk, Menneskeligheden gjør paa det. Naar der er et Oplob eller Stridigheder paa Gaden, samles Pobelen, men den Kloge gaaer sin Vej. Det er Pobelen, det er Sælgetjerlinger, der stille de Stridende ad og forebygge, at skikkelige Folk myrde hinanden.

Det

Det er altsaa vist, at Mædlibenheden er en naturlig Følelse, som, i det den hos hvert enkelt Menneske modererer Egenlystens Birkfomhed, bidrager til hele Artens gjensidige Vedligeholdelse. Det er den, der nøder os til, uden Overvejelse at hjælpe den lidende; det er den, der i Naturstanden tjener istedet for Love, Sæder og Dyd, med det Fortrin, at ingen fristes til at være døv for dens blide Stemme; det er den, som afholder den stærke Vilde fra at berøve det svage Barn eller den kraftesløse Elbing det Underhold, som de med Møje have erhvervet sig, naar han i øvrigt kan haabe at finde sit Underhold paa andre Veje; det er den, som istedet for at indgyde alle Dødelige den raisonnerende Retsfærdigheds stolte Grundfætning: gjør mod andre, hvad du vil, man skal gjøre imod dig, indgyder alle Mennesker en anden, ikke saa fuldkommen, men maaskee nyttigere Grundfætning: søg at befordre dit eget Vel paa den Maade, der skader din Næste mindst. Kort, det er snarere i denne naturlige Følelse, end i subtile Fornuftslutninger, at man maa søge Aarsagen til den Modbydelighed, som ethvert Menneske følger for at handle slet, uden endog at rette sig efter de Grundfætninger, som det har faaet ved Opdragelsen. Om end Socrates og Mænd af hans Aand vare istand til at vorde dydige blot ved Fornuften, saa vilde Menneskeslægten dog

allerede for længe siden have ophørt at være til, hvis dens Vedligeholdelse kun skulde have beroet paa Menneskenes Fornuftslutninger.

Med saa rolige Lidenskaber og saa velgjørende en Tømmelse vare Menneskene mere vilde end onde, mere aarvaagne over, at man ikke skulde tilføje dem noget ondt, end belovede paa at tilføje andre noget ondt, og altsaa ikke udsatte for, at komme i nogen farlig Strid sammen. Da de ikke havde noget Slags Samqvem, saa kjendte de selgeligen hverken Forsængelighed eller Fortrin, hverken Højagtelse eller Ringagtelse; da de hverken havde den ringeste Kundskab om Ejendom eller noget rigtigt Begreb om Retfærdighed, da de betragtede den Vold, man udøvede imod dem, som et Onde, der lettelig kunde raades Bod paa, men ikke som en Uretfærdighed, der maatte straffes, da de end ikke engang tænkte paa Hevn, uden maaskee maaskeimæssig og strax paa Stedet, ligesom Hunden, der bider den Steen, man kaster efter den, saa kunde deres Stridigheder kun selben have blodige Følger, naar ikke vigtigere Gjenstande end deres Underhold vare Aarsagen dertil. Men jeg bliver en meget farligere Lidenskab vaer, som jeg ogsaa her maa tale om.

Iblandt de Lidenskaber, der sætte det menneskelige Hjerte i Bevægelse, gives der en syrig og heftig,

sig Lidenſkab, hvorved begge Kjøn gjensidigen blive hinanden nødvendige, en rædſom Lidenſkab, der trodſer enhver Fare, overvinder enhver Hindring og i ſit Raſerie ſynes at kunne ødelægge Menneſteſlægten, ſkjønt den dog er beſtemt til at vedligeholde den. Hvad vilde Menneſkene blive til, derſom de uden Bluffel, uden Tilbageholdenhed bleve et Rov for dens tøylesløſe og dyriffe Raſerie, derſom de dagligen, med deres Liv og Blod ſkulde kæmpe med hinanden om Gjenſtanden for deres Kjerlighed?

Man maa imidlertid tilſtaaе, at jo heftigere Lidenſkaberne ere, des nødvendigere ere Lovene til at holde dem i Tømme; men uagtet alle de Uordener og Forbrydelſer, ſom denne Lidenſkab dagligen afføder hos os, noſſom viſe, hvor lidet Lovene formaae i denne Henſeende, vilde det dog være nyttigt at underſøge, om ikke diſſe Uordener ere opkomne tilligemed Lovene; thi ere Lovene iſtand til at undertrykke dem, ſaa kan man dog vel ogſaa fordre, at de ſkulde ſtandſe et Ønde, der uden dem aldeles ikke vilde være til.

Lader os forſt ſtille det Moralſke fra det Phyſiſke i Henſeende til Kjerlighedsdriften. Det Phyſiſke er den almindelige Attraa, ſom det ene Kjøn har til at forene ſig med det andet; det Moralſke derimod er det, der beſtemmer denne Attraa og udelukkende hefter den paa en
enfelt

enkelt Gjenstand, eller i det mindste i Henseende til den foretrukne Gjenstand, giver den en højere Grad Energie. Man vil ellers let indsee, at det moralske i Kjerlighedsdriften er en konstlet Følelse, der er født i Selvfabet, og som Qvindekjønnet saare snildelig og omhyggelig veed at holde i Anseelse, for at grunde sit Herredømme paa samme, og derved at gjøre det Rjen, som burde være det adlydende, til det herskende. Denne Følelse, der grunder sig paa visse Begreber om Fortjeneste eller Skjonhed, som den Vilde ikke er istand til at have, og paa visse Sammenligninger, som han ikke er istand til at gjøre, maa altsaa være næsten aldeles fremmed for ham; thi da hans Forstand ikke kan danne sig abstracte Begreber om Regelmæssighed og Proportion, saa kan og hans Hjerte hverken føle Beundring eller Kjerlighed, hvilke Begreber, uden vi selv mærke det, frembringes ved Abstraction; han følger blot den Drixt, som Naturen har givet ham, men ikke den Modbydelighed, som først maatte opvækkes hos ham, og altsaa er enhver Qvinde lige god for ham.

Kun bekjendt med den physiske Kjerlighed og lyffeligviis ubekjendt med de Fortrin, der blot ophidsede Følelserne og forøgede Vanstelighederne derved, søgte Menneskene naturligtviis sielbnere og mindre heftig denne Lidenstabs Kasserie, og altsaa maatte de Stridigheder, der kunde opkomme iblandt dem, inddræffe sielbnere

og være mindre grusomme. Indbildningskraften, der anretter saa megen Udelæggelse iblandt os, virker ikke paa den Vildes Hjerte; han oppebier roligere Naturens Indbydelse, overgiver sig stedse til den, uden Valg, med mere Glæde end Brynde, og naar hans Fornsødenhed er tilfredsstillet, forsvinder Begjerligheden aldeles.

Unægteligen har altsaa Kjerligheden selv, saavel som alle andre Lidenskaber, kun i Selskab faaet den overdrøenige Hefstighed, der saa ofte har havt skadelige Følger for Menneskene. Det er saa meget urimeligere at tænke sig de Vilde som Mennesker, der uophørlig myrde hinanden, for at tilfredsstille deres dyrlige Begjerlighed, som Erfaringen saa aldeles modsiges denne Mening, og som Caraiberne, det Folkeslag, der hidtil mindst har forladt Naturstanden, just ere de fredeligste i Kjerligheds-sager og mindst udsatte for Skinsyge, Skønt de leve under en brændende Himmelegn, hvor denne Lidenskab stedse plejer at være heftigst.

Hvad de Følgeslutninger angaaer, som man kan uddrage af Handyrænes Kamp hos adskillige Dyrearter, som dagligen farer vore Gaarde med Blod, som om Foraaret lade Skovene gjenlyde af deres Skrig, naar de stride med hinanden om Hunnen, saa maa man først fraregne alle de Dyr, iblandt hvilke Naturen
i Hens

i Henseende til Arternes relative Styrke, ejensynligen har indført andre Forhold end hos os. Af Hanernes Kampe kan man altsaa ikke ud-
drage Slutninger, der kunne være anvendelig paa Mennesket. Hos alle de øvrige Arter, hos hvilke Forholdet er bedre iagttaget, kan der ikke opkomme nogen Stridighed, undtagen i det Tilfælde, at Hunddyrene ere siældnere end Handdyrene, eller at Hunnen kun tillader Hannen at nærme sig den i en vis Tidspunkt, og her er den første Aarsag af samme Natur som den sidste, thi naar Hunnen kun tillader Hannen hele Aaret at have Omgang med den i to Maaneder, saa er det næsten det samme som Hunnernes Antal var fem Sjattedele mindre. Men ingen af Delene er anvendelig paa Mennesket, hvor Fruentimmernes Antal almindeligen er større end Mandfolkernes, og man har endnu aldrig hørt, at det første Køn, endog hos de Vilde, har nogen Brumstid eller Afholdenhedstid som Dyrene. Desuden indtræffer der gjerne hos adskillige Dyrearter paa eengang en Brumst, der er fælles for hele Arten, som er en skrækkelig Tidspunkt, hvori der hersker almindelig Raserie, Oprør, Uorden og Stridigheder, en Tidspunkt, som aldrig finder Sted hos Mennesket, hvor Kjerligheden aldrig binder sig til visse Tider. Af visse Dyrs indbyrdes Kamp om deres Mage kan man altsaa ikke uddrage den Slutning, at den samme Omstændighed vilde

vilde indtræffe hos Mennesket i Naturstanden, og om man end kunde uddrage denne Slutning deraf, maa man dog formode, at denne Uenighed vilde ligesaa lidet være Fadelig for Menneskene, som den er ødelæggende for Dyrene, ja det er endog saare indlysende, at den vilde stifte mindre Odelæggelse i Naturstanden end i Selskabet, fornemmelig i saadanne Lande, hvor man endnu har nogen Agtelse for Sædeligheden, hvor Elskerens Skinsyge og Mændenes Hovgjerrighed dagligen give Anledning til Dvekampe, Mord, ja endnu værre Ting; hvor Pligten, at vise evig Trostid, kun forleder til Uegtestabsbrud, og hvor endog Lovene for Afholdenhed og Ure nødvendigviis kun maae forsøge Udsættelserne og Barnemordene.

Vi maae altsaa forudsætte, at det vilde Menneske, uden Konstid, uden Sprog, uden Bolig, uden Krig og uden Forbindelse, uden at trænge til sine Lige, uden Lust til at volde dem nogen Skade, ja uden maaskee endog nogen sinde egentlig at kjende noget Individium, vankede omkring i Skovene, og var kun udsat for faa Lidenskab; at han, tilfreds med sig selv, kun havde de Følelser og Indsigter, der vare nødvendige for hans Stand, kun søgte sine sande Fornødenheder, kun lagde Mærke til det, han troede, der kunde være fordeelagtigt for ham; at hans Forstand ikke gjorde større Fremstid,
end

end hans Forsængelighed. Gjorde han engang tilfældigviis en Opdagelse, saa kunde han saameget mindre meddele nogen anden den, som han ei engang kjendte sine egne Børn. Konsten døde altsaa tilligemed Opfinderen. Der gaves hverken Opdragelse eller Fremstridt; Slægterne forøgede sig til Unytte; de bleve alle staaende ved een Punkt; Aarhundreder forløb og Menneskene forbleve stedse i deres oprindelige Naahed; Menneskeslægten var allerede bedaget, men Mennesket var endnu stedse et Barn.

Har jeg opholdt mig for længe med at forudsætte denne Menneskeslægts oprindelige Tilstand, saa ligger Aarsagen i de gamle Bildfarelser og indgroede Fordomme, jeg har havt at beskrive og som jeg har anseet nødvendigt at oprykke med Rod, for i dette Skilderie af den sande Naturstand at vise, hvorlidet Uligheden, endog den naturlige, har kunnet have saa stor en Indflydelse paa denne Stand, som vore Skribenter foregive.

Man vil virkelig let indsee, at adskillige af de Forskjelligheder, der udmærke Menneskene fra hinanden, ansees for naturlige, skjønt de dog kun ere Følger af Vanen og af den forskjellige Levemåde, de have antaget i Selskabet. Et fast eller forkjælet Temperament, den

Styrke

Styrke eller Svaghed, som er en Virkning deraf, er snarere en Følge af den haarde eller qvindagtige Opdragelsesmaade, end af den oprindelige Legemsbestaffenhed. Det samme gjelder om Sjeleæbnerne; Opdragelsen frembringer ikke allene en Ulighed imellem cultiverede og ucultiverede Mennesker, men den forøger den endog hos de første i Forhold til Culturen; thi naar en Kjempe og en Dverg gaar een Vej, giver ethvert Skridt, de gjøre, Kjempen et nyt Forspring. Naar man altsaa sammenligner den overordentlige Forskjel, der er imellem de forskjellige Opdragelses- og Levemaader, der herske i det borgerlige Liv, med Simpeltigheden og Censformigheden i det dyriske vilde Levnet, hvor alle nyde eens Føde, føre eens Levemaade, og have eens Forretninger, saa vil man let indsee, at Forskjellen imellem Menneske og Menneske maa være langt mindre i Naturstanden end i Selvfabet og at Uligheden i Underviisningen, saare meget maa have forøget den naturlige Ulighed.

Men om end Naturen virkelig har uddeelt sine Gaver saa partist, som man foregiver, hvad Nytte kunde vel dens Vindlinger drage deraf fremfor de andre, naar deres Forsætning ikke tillod dem, at leve i noget Samkvem? Hvad nyttede Skjønheden, hvor der ikke gaves nogen Kjerlighed? Hvad nyttede Fornuften,
hvor

hvor Menneskene ikke kunde tale? Hvad nyttede
 List, hvor de ikke havde nogen egentlig Forretning?
 Ideligen beraaber man sig paa, at den Stær-
 kere vilde have undertrykt de Svagere, men
 man forklare mig dog, hvad man egentlig for-
 staaer ved Ordet Undertrykkelse. Disse
 ville herske med Magt, hine sukke som Slaver
 af deres Behersteres egenfærdige Luner, vil
 man maaskee svare mig. Dette bliver jeg rigtig
 nok tilfulde vaer hos os, men jeg kan ikke indsee,
 hvorledes det kan være anvendeligt paa de vilde
 Mennesker, som det vilde falde saare vanskeligt,
 at bibringe noget rigtigt Begreb om Trældom
 og Herredomme. Vel kan den ene af dem be-
 mægtige sig de Frugter, som den anden har
 samlet, det Wildt, som han har skudt, den
 Hule, som har tjent ham til et Tilflugtssted,
 men hvorledes kan han nogensinde bringe nogen
 til at adlyde sig? Hvilke Baand kunne vel
 fængsle Mennesker, der ikke have den ringeste
 Ejendom? Forjager man mig fra et Træ, saa
 gaaer jeg hen til et andet; foruroliger man mig
 paa eet Sted, hvo kan da hindre mig fra at søge
 en anden Plads? Fandtes der nu end nogen,
 der var meget stærkere end jeg, og som end-
 nu desuden var ond, doven, tøylesløs og
 vild nok til at tvinge mig til at forstaae ham
 Underhold, medens han selv vankede ørkesløst
 omkring, saa maatte han beslutte sig til, aldrig
 at rabe mig et Øjeblik af Sigte, og med stor
 Om-

Omhyggelighed holde mig bunden, saalænge han sov, paa det jeg ikke skulde undløbe eller dræbe ham, det er med andre Ord, han maatte frivilligen underkaste sig en Møjsommelighed, der var større end den, han vilde undgaae, ja end den han vilde paalægge mig. Naar han med alt det er et Øjeblik mindre aarvaagen, eller naar han ved en usformodentlig Røst vender sig omkring, behøver jeg kun at løbe tyve Skridt ind i Skoven, saa er jeg befriet fra mine Lænker, og aldrig saaer han mig mere at see!

Uden at jeg til Unytte behøver at udbrede mig mere over dette Æmne, vil enhver let indsee, at al Trældom er en Følge af Menneskenes gjensidige Afhængighed og de gjensidige Fornødenheder, der forenede dem, at man umueligen kan erhverve sig Herredømme over et Menneske, naar man ikke i Forvejen har bragt det i den Nødvendighed, ikke at kunne undvære os. Da dette imidlertid ikke fandt Sted i Naturstanden, saa vare Menneskene den Gang ogsaa frie for hvert Aag og den Stærkeres Ret var en Ting, der ikke lod sig tænke.

Efterat jeg nu har bevist, at Ulligheden i Naturstanden neppe er mærkelig, at den der næsten ikke har nogen Indflydelse paa Menneskene, saa maa jeg endnu vise

vise dens Oprindelse og Udvikling i den menneskelige Forstands successive Fremskridt. Jeg har viist, at Perfectibiliteten, de selskabelige Dyder og de andre Gøder, som Naturmennesket har faaet, aldrig kunde udvikle sig af sig selv og at der udkrævedes hertil et Sammenstød af tilfældige fremmede Aarsager, uden hvilke Mennesket evigen vilde forblevet i sin oprindelige Tilstand. Jeg maa altsaa endnu betragte og sammenligne de forskellige Tilfælde, som have udviklet Forstanden, i det de forværrede Menneskeslægten, som have forværret Mennesket i det de gjorde det selskabeligt, og som have bragt Mennesket og Verden i den Tilstand, vi nu see dem.

Jeg tilstaaer, at de Begivenheder, jeg beskriver, have kunnet tilbringe sig paa forskellige Maader, og at jeg kun kan bestemme mit Valg efter Gisninger; men da disse Gisninger blive til Fornuftslutninger, naar de ere de sandsynligste, der af Tingenes Natur kunne uddrages, naar de ere det eneste Middel til at opdage Sandheden, saa ere de Følgeslutninger, jeg udleder af mine, ikke blot Formodninger, thi paa de Grundsaetninger, jeg antager, vil man aldrig kunne bygge noget System, hvor de uddragne Slutninger ikke altid vilde blive de samme.

Dette

Dette fritager mig fra, videløstigen at undersøge, hvorledes virkelig usandsynlige Begivenheder med Tidens Længde blive sandsynlige, at ubetydelige Årsager have en saare stor Magt, naar de virke uophørligen, at man umueligen kan forkaste visse Hypotheser, om man end paa den anden Side ikke seer sig istand til at give dem virkelig historisk Nødske; thi saasnart to Facta, der ere fremstillede som virkelige, skulle forenes ved en Række af Mellemaarsager, enten de nu ere ubekjendte eller kun ansees derfor, bør Historien, naar man har den, opsege Foreningsaarsagerne, ligesom Philosophien, i manglende Fald, bør bestemme de lignende Facta, der kunde forbinde dem, og endeligen kan Ligheden indskrænke Begivenhederne til et langt mindre Antal forskjelligte Classer, end man almindeligen troer. Jeg lader mig altsaa nøje med at have fremsat denne Gjenstand til mine Læseres Betragtning, og at have udoislet den saaledes, at den almindelige Læser ikke selv behøver at indlade sig derpaa.

Anden

Anden Afdeling.

Den første, der indhegnede et Jordsmond, falde paa at sige: det tilhører mig, og sandt Folk, der vare eenfoldige nok til at troe ham, var Borgerfamsfundets sande Stifter. Hvor mange Forbrydelser, hvor mange Krige, hvor megen Mord, Elendighed og Nædsel kunde den ikke have befriet Menneſkeslægten fra, der havde oprevet Pælen eller tilkastet Grøften og tilraabt sine Medmenneſker: Vogter Eder for at laane Dre til denne Bedrager! det er ude med Eder, saa snart I glemme, at Frugterne tilhøre alle, men Jordsbunden ingen! Men efter al Sandsynlighed var det den Gang allerede kommet saavidt, at Tingene ikke mere kunde forblive paa den gamle Fod, thi det Begreb om Ejendom, som beroer paa saa mange foregaaende Ideer, kunde ikkun efterhaanden, men ikke paa eengang fremkomme i den menneskelige Forstand; Menneſkeheden maatte først gjøre store Fremſtride, erhverve sig megen Konſtflid, mange Indſigter, som forplantedes og forøgedes fra Tid til anden, førend den naaede denne sidste Grad af Naturstanden.

Vi ville altsaa begynde med, at betragte Tingene langt længere hen i Tiden, og søge at

at forene denne Begivenhedernes og Kundskabernes langsomme Fremgang under een Synspunkt og efter deres naturlige Orden.

Menneskets første Følelse var Følelsen af dets Tilværelse, dets første Sorg, Omsorgen for dets Vedligeholdelse. Jordens Grøde forsynede det med alle Fornødenheder, og Instincten tilskyndede det at gjøre Brug deraf. Hunger og andre Begjerligheder lærte det efterhaanden forskjellige Maader at eksistere paa; iblandt disse var der een, der indbød det til at forplante sit Køn, og denne blinde Driot, som Hjertet ikke havde nogen Deel i, frembragte ikke andet end en aldeles dyrist Handling. Var Begjerligheden tilfredsstillet, saa gjenkjendte begge Køn ikke mere hinanden, ja endog Barnet var Moderen aldeles ligegyldigt, fra det Øjeblik det kunde undvære hende.

Saaledes var det oprindelige Menneskes Tilstand, saaledes levede den Gang et Dyr, hvis hele Liv var indskrænket til blotte Fornemmelser, og som endnu neppe vidste at drage Fordeel af de Gaver, Naturen tilbød det, og endnu langt mindre tænkte paa, at afstvinge den det alleringeste. Men der mødte snart Banskfeligheder, som det var nødt til at overvinde. Træernes Højde, der hindrede det fra at faae Frugterne, dets Kamp med Dyr, der ligeledes

G

søgte

søgte disse til deres Føde, og hvoraf nogle vare saa vilde, at de stræbte efter dets Liv, alting tvang Mennesket til at øve sine legemskræfter, til at vorde smidig, let til Guds og haandfast i Kampen. De naturlige Vaaben, Grene og Stene, havde det strax ved Haanden. Det lærte at overvinde de naturlige Hindringer, i Nødsfald at fælde de andre Dyr, at afstvinge endog Menneskene selv dets Underhold eller at holde sig Stadesløs for alt, hvad det saae sig nødt til at afstaae til den Stærkere.

Ligesom Menneskeslægten udbredte sig, forøgede ogsaa Møjsommelighederne sig tilligemed Menneskene. Jordbundens, Himmelegnens, Aarstidernes Forskjellighed nødte ogsaa Menneskene til at leve paa forskjellige Maader. Ufrugtbare Aar, lange og haarde Vintere, brændende Sommere, der fortærede alting, ansporede dem til ny Konstflid. Langs med Havet og ved Strandbredderne opfandt de Angler og Fiskerøge og bleve Fiskere og Ictyophager. I Skovene gjorde de sig Buer og Pile og bleve Jægere og Stridsmænd. I de kolde Lande bedækkede de sig med Huderne af de Dyr, de havde fældet. Lynilden, en Vulkan eller en lyffelig Hændelse gjorde dem bekendte med Jlden, et nyt Værn mod Vinterens Strængfæd; de lærte at vedligeholde og at frembringe dette Element, og endeligen ogsaa der

ved

ved at tillave det Kjød, de ellers fortæ-
rede raat.

Denne gjentagne Bestræbelse af Menne-
sker, der, saavel i Henseende til sig selv, som til
deres Forbindelse med andre, vare hinanden
ulige, maatte naturligviis i den menneskelige
Forstand frembringe Begreb om visse Forhold.
Disse Forhold, som vi udtrykke ved Ordene:
stor, lille, stærk, svag, hurtig, langsom,
frygtfuld, modig, og som de, uden selv at tænke
derpaa, opfandt, naar Omstændighederne førte
det med sig, opvakte omsider hos dem et Slags
Eftertanke eller, rettere sagt, en mekanisk Klog-
skab, som tilfagde dem de Forsigtighedsregler,
der fornemmeligst vare nødvendige til deres egen
Sikkerhed.

De nye Indsigter, der vare en Følge af
denne Udvikling, forøgede Menneskets Over-
legenhed over de øvrige Dyr, i det de gjorde det be-
kjendt dermed. Det øvede sig i at stille Snarer for
dem, det stussede dem paa tusinde Maader, og uag-
tede der iblandt dem, der vare det nyttige eller skade-
lige, fandtes nogle, som overgik det i Kræfter
eller kunde løbe hurtigere, saa fik Mennesket
dog tilsidst Herredømmet over de første og blev
en Svøbe for de sidste. Menneskets første
Selvfølelse opvakte altsaa hos det den første Fø-
lelse

lelse af Stolthed, og da det endnu neppe stod at skjelne imellem Graderne i Skabningen, og med Hensyn til sin Art at tilkjende sig selv den første Rang, forberedede det sig allerede paa, endog med Hensyn til sit Individuum at gjøre Fordring paa denne Rang.

Uagtet det ikke stod i saadant et Forhold til sine Lige, som vi staae i til vore, uagtet det neppe havde mere Samqvem med dem, end med de øvrige Dyr, saa undgik de dog ikke dets Opmærksomhed. Den Lighed, som Menneskene med Liden maatte blive vaer imellem sig selv indbyrdes, imellem sig selv og deres Mage, lærte dem at dømmе om dem, de ikke havde for Dine, og da enhver af dem saae, at de andre handlede paa den samme Maade, som han under lige Omstændigheder ogsaa vilde handle, saa sluttede han heraf, at deres Maade at tænke og føle paa maatte være fuldkommen overeensstemmende, og saasnart denne vigtige Sandhed havde ret grundfæstet sig i Menneskets Hjerte, lærte det ved en indvortes Følelse, ligesaa sikker og paalidelig som vi ved Dialectiken, de bedste Regler, som det for sin egen Sikkerheds og Fordeels Skyld maatte iagttage mod dem.

Erfaringen havde lært det, at Lyksalighedsbryten var den eneste Drivesfæder til alle Menneskets Handlinger og det saae sig nu istand til

at Stjelne imellem de fieldne Tilfælde, hvor det almene Vel gav det Haab om sine Medmennekers Bistand og de endnu fieldnere Tilfælde, hvor den gjensidige Higen efter een og den samme Ting lærte det at vogte sig for dem. I første Fald forenede det sig med dem i Hobe eller i det højeste i et frit Samfund, der ikke paalagde nogen noget Baand, og der ikke varede længere end den Fornødenhed, der havde givet Anledning dertil. I sidste Fald derimod betjente enhver sig deels af sine Kræfter, naar han følte sig stærk nok, deels af sin List og Snildhed, naar han følte sig for svag.

Saaledes havde Menneskene ganske uformærkt faaet nogle dunkle Begreber om gjensidige Forbindelser og om den Nytte, de kunde drage af disses Opfyldelse, dog kun forsaavidt som den nærværende og øiensynlige Fordeel udkrævede det; thi de kjendte intet til Forsigtigheden, og de bekymrede sig ikke om Fremtiden, ja de tænkte endog ikke paa den næste Dag. Var man i Begreb med at fange en Hjort, saa følte enhver saare vel, at han maatte være aarvaagen paa sin Post, men naar en Hare løb forbi, som han kunde naae, saa er der ingen Tvivl om, at han uden Betænkning satte efter den, og at han, naar han kun fik sit Kød, saare lidet bekymrede sig om hans Kammerader havde faaet deres.

Man

Man vil saare let indsee, at saadant et Samqvem ikke behøvede noget mere forfinet Sprog end Ravnene og Aberne, der hobevis næsten forene sig paa samme Maade. Articulerede Skrig, mangehaande Gebærder og adskillige efterabede Lyd udgjorde i lang Tid det almindelige Sprog; forenede man nu i visse Egne dette med adskillige articulerede og vilkaarlige Toner, hvis Indførelse, som jeg allerede har sagt, ikke saa let lader sig forklare, saa havde man nogle særegne Sprog, men de vare raage og ufuldkomne, saaledes som man næsten forefinder dem i vore Dage hos adskillige vilde Folkeslag.

Hurtig som en Piiil gjennemløber jeg her en Mængde Aarhundreder; Tiden, den Mængde Ting, jeg har at tale om, og de Fremstridt, der i Begyndelsen næsten vare umærkelige, nøde mig dertil, thi jo langsommere Begivenhederne følge paa hinanden, des lettere lade de sig beskrive.

Disse første Fremstridt satte Mennesket omfider i stand til at gjøre endnu hastigere Fremgang. Jo mere Forstanden udviklede sig, desfuldkomnere blev Menneskenes Kunstflid. Snart ophørte man at falde i Søvn under det første det bedste Træ, eller at flygte ind i Huler; man fandt paa at gjøre adskillige Slags Ører af haarde og skarpe Stene,

Stene, som man brugte til at sælde Træer og til at omgrave Jorden med; man lærte at bygge Løvhytter, som man siden begyndte at tætte med Leer. Dette var den første Tidspunkt af en Revolution, hvori Familier bosatte sig og skiltes fra hinanden og hvorved der indførtes et Slags Ejendom, som maaskee allerede den Gang gav Anledning til megen Strid og mange Kampe. Men da imidlertid de Stærkeste vare de første, der byggede sig Hytter, som de troede sig istand til at kunne forsvare, saa maa man formode, at de Svagere fandt det lettere og sikkrere at efterligne dem heri, end at prøve paa at fordrive dem fra deres Boliger, og iblandt dem, som allerede havde Hytter, søgte ingen at bemægtige sig sin Naboes Hytte, ikke blot fordi den ei tilhørte ham, men fordi den ikke nyttede ham, og fordi han ikke kunde bemægtige sig den, uden at indlade sig i en heftig Strid med den Familie, der beboede den.

I denne nye Tilstand, som forenede Mænd og Qvinder, Fædre og Børn i een Hytte, udviklede det menneskelige Hjertes første Tilbejeligheder sig, fødte Banen at leve sammen, den blideste Følelse, Menneskene kjende, den ægteskabelige og faderlige Kjerlighed. Enhver Familie udgjorde et Selskab, der var saa meget nøjere forbundet, som gjensidig Hengivenhed og Frihed vare de eneste Baand, der forenede det.

Da

Nu opkom ogsaa Uligheden i begge Kjønns Levemaade, som hidtil havde været aldeles eens. Kvinderne vante sig til et stillesiddende Liv og til at vogte Hytten og Børnene, medens Mændene strejsfede omkring, for at søge deres fælles Underhold. Begge Kjønn begyndte ogsaa ved en quindagtigere Levemaade at tabe noget af deres Kraft og Vildhed, men Skjont nu hver Enkelt var mindre istand til at modstaae de glubende Dyr, saa kunde de derimod igjen lettere forsamle sig og mødserre sig dem i Forening.

Menneskene, der i denne nye Tilstand førte et tarveligt og eensomt Livet, kun havde saa Fornødenheder og vare forsynede med Kledstæber, som de selv havde opfundet for at tilfredsstille dem, anvendte nu de mange Fri-timer, de havde, til at forskaffe sig mangehaande Bequemmeligheder, der vare ubekjendte for deres Forfædre. Dette var det første Aag, de uden selv at vide det, paalagde sig, og den første Kilde til det Onde, som de aabnede for deres Efterkommere; thi de vedbleve ikke allene derved at svække deres Legeme og Sjæl, men ved Vanen tabte endog disse Bequemmeligheder deres Behagelighed og bleve til sande Fornødenheder, og Tabet deraf var derfor frygteligere end Besiddelsen var behagelig; man blev ulykkelig ved at miste dem, uden at være lykkelig ved at besidde dem.

Man

Man vil nu lettere indsee, hvorledes Bru-
gen af Sproget uformærkt blev indført og fuld-
kommengjort i hver Families Skjød, og man faaer
nu mere Formodning om, hvorledes forskjellige
særegne Omstændigheder have udbredt Sproget
og befordret dets Fremskridt ved at gjøre det
uundværligt. Ved store Oversvømmelser eller
Jordstjælte bleve beboede Landstrækninger til
Vand og Afgrunde; Revolutioner paa Jord-
kloden løsrev hele Stykker af det faste Land
og forvandlede dem til Der. Man indseer
let, at der iblandt Mennesker, der vare komne
sammen paa denne Maade og som nødsagedes
til at leve i Samfund, snarere maatte danne
sig et fælles Tungemaal end hos dem, der
paa det faste Land vankede frit omkring i Sko-
vene. Det er altsaa meget mueligt, at Debe-
boerne, strax efter deres første Forsøg i Sej-
ladsen, have forplantet til os Brugen af
Sproget, og det er i det mindste meget sand-
synligt, at Selskabeligheden og Sprogene have
taget deres Begyndelse paa Derne og at de
der ere blevene fuldkommengjorte, førend de
vare bekjendte for det faste Lands Beboere.

Alting begynder nu at faae et andet Ud-
seende; Menneskene, som hidtil vankede om-
kring i Skovene, vælge nu et stadigere Liv,
hærmes sig efterhaanden hinanden, forene sig un-
der forskjellige Hobe; og danne omsider i ethvert
Jord.

Jordstreg og særeget Folkeslag af eens Carac-
teer og Sæder, som ikke er en Følge af Lovene
og Indretningerne, men af Ligheden i Føde og
Levemaade og en fælles Himmelegns Indflydelse.
Et bestandigt Naboskab kunde ikke andet end
frembringe afslillige Forbindelser imellem for-
fjellige Familier. Unge Mennesker boede nær
ved hinanden i Hytter; den korte sandselige Om-
gang, Naturen fordrer, opvækker snart hos dem
en anden, ikke mindre behagelig og varigere.
Man vænner sig til at gjøre Jagttagelser over
viffe Gjenstande og anstille Sammenligninger;
man faaer uformærkt Begreber om Skjønhed
og Fortjenester, som indgyde Mennesket fortrin-
lige Følelser for viffe Gjenstande. Jo oftere
man seer hinanden, desmindre kan man und-
lade at sees igjen. En om og sed Følelse,
som, naar den møder den mindste Hindring,
udarter til heftigt Raserie, bemestrer sig vort
Hjerte; Skinsygen vaagner tilligemed Rjer-
ligheden; der opkommer Tvedragt og den
blideste Lidenstabs er Aarsag til Blodsudgydelse.

Ligesom Begreberne og Følelserne tage til, lige-
som Forstanden og Hjertet øves, vedbliver Men-
neskeslægten ogsaa at tæmme sine Lidenstaber,
Forbindelserne blive almindeligere og Baandene
fastere. Man vante sig til at samles uden for
Hytterne eller omkring et stort Træ; Sang og
Dands,

Dands, som ere de sande Frugter af Kjerlighed og et sorgfrit Liv, bleve en Forlystelse eller rettere sagt, en Syssel for de ørkesløse Menneſter af begge Kjøen, ſom ſamledes her. Enhver af dem begyndte nu at lægge Mærke til de øvrige og ønskede ſelv, at man vilde lægge Mærke til ham; man ſatte nu Prits paa den offentlige Agtelse. Den, ſom ſang beſt, ſom var ſtærkeſt, meeſt behændig eller meeſt veltalende, agtede man meeſt, og dette var det første Skridt til Ulighed og til Laſter. Det erhvervede Fortrin fødte paa den ene Side Forfængelighed og Foragt og paa den anden Beſkjæmmelſe og Avind, og jo mere denne nye Gjæring vedligeholdtes, deſt ſtadeligere vare omſider Følgerne deraf for Menneſtehedens Lykſalighed og Uſkyldighed.

Saaſnart Menneſtene havde begyndt, gjensidigen at erkjende hinandens Værd, og deres Forſtand havde begyndt at danne ſig et Begreb om Agtelse, ſaa gjorde enhver af dem Fordring derpaa, og det var nu ſtadeligt for enhver at fejle i den Henſeende. Dette var endog blandt de Vilde Kilben til de første Velanſtændighedspligter, og al Uret, der ſkede forſætligen, kaldtes nu Fornærmelſe, fordi det Onde, der kunde flyde af Fornærmeſen, ſtundom ikke var ſaa utaaaleligt for den Fornærmede, ſom den perſonlige Foragt, man viſte ham. Det er derfor, at enhver beſtemte Straffen for den

For=

Gornærmelse, man tilføjede ham, efter den Indbildning, han havde om sig selv; det er derfor, at Hævnen blev Frækkelig og at Menneskene bleve blodtørstige og grusomme. Just saaledes er de fleste vilde Folkeslags Tilstand, som vi kjende, og naar adskillige heraf have villet udbrage den Slutning, at Mennesket er af Naturen grusomt og trænger til love, for at vorde blidere, saa ligger Feilen deri, at de af Overilelse ikke have adskilt Begreberne og tilbørligen lagt Mærke til, hvor langt disse Folkeslag allerede vare fra den oprindelige Naturstand; thi intet i den oprindelige Stand er blidere end Mennesket, som Naturen har holdt lige lange borte fra Dyrets Dumhed og det selskabelige Menneskes fordærvelige Indsigter, som ved Instinct og Fornuft indskrænkes til kun at betrygge sig mod det Onde, der truer det, og ved en naturlig Medlidenhed affholdes fra at tilføje et andet Menneske noget ondt, saafremt det ikke kan være det til nogen Fordeel, endog da ikke, naar man virkelig har tilføjet det selv noget ondt, thi efter den vise Lockes Sætning, gives der ingen Uret, hvor der ikke gives nogen Ejendom.

Men man maa betænke, at Menneskene, efterat Selskabet var begyndt og der var indført visse Forhold iblandt dem,
maae

maa have faaet andre Egenſkaber, end de havde i Naturſtanden. Da de menneſkelige Handlinger begyndte at faae nogen Moraliſtet og lovene endnu ikke vare indførte, var enhver ſin egen Dommer, tog ſelv Hævn for de Fornærmelſer, man havde tilføjet ham, og den Godhjertighed, der kun var den rene Naturſtand egen, kunde alſaa ikke mere paſſe ſig for det opkommende Selſkab; Straffene maatte blive des haardere, jo mere Lejlighed der gaves til at begaae Uret, og Frygt for Hævn maatte tjene iſtedet for lovenes Tømme. Om nu end Menneſkene i denne Tilſtand bleve mindre taalmodige og den naturlige Medlidenhed allerede havde lidt nogen Forandring, ſaa var denne Tidſpunct, hvori de menneſkelige Evner udviklede ſig, og ſom holdt den rigtige Middelvei imellem den oprindelige Tilſtands Orkeſløſhed og vor Egenſtjertligheds tøjleløſe Virkſomhed, den lykkeligſte og varigſte Alder. Jo mere man eftergrandſter dette Emne, des mere finder man, at denne Tilſtand, ſom var mindſt udsat for Omveltninger, var tillige bedſt ſikket for Menneſkene * 14) og at et ulykkeligt Tilfælde, ſom man til det Heles Vel burde ønske aldrig maatte indtruffet, maa have draget dem ud deraf. De Vilde, ſom man for det meſte har forefundet i denne Tilſtand, ſynes ved deres Exempel at godtgjøre, at Menneſkeſlægten

Flægten er bestemt til uophørlig at leve deri, at den er Verdens sande Ungdomsalder, og at ethvert Fremstridt, efter al Sandsynlighed, ligesaavel var et Fremstridt til det Heles Fordærvelse som til hvert Individuums Fuldkommenhed.

Saalænge Menneskene lode sig nøje med deres Bondehytter, med at sammenhefte deres Skindpelse med Fiskebeen og Tjerne, at smykke sig med Sjedre og Musfellsfaller, at male deres Legeme med forskjellige Farver, at forbedre og pryde deres Buer og Pile, at udarbejde med skarpe Stene Fiskerbaade eller plumpe musikalske Instrumenter, fort, saalænge de kun lagde sig efter et Haandværk, som enhver kunde udøve uden nogen Andens Hjelp, og efter Konster, som ikke udkrævede mange Hænder; saalænge vare de saa frie, sunde, gode og lykkelige, som de efter deres Natur kunde være, saalænge vedbleve de indbyrdes at nyde de Behageligheder, der ere forbundne med en uafhængig Omgang. Men fra det Djeblik af, det ene Menneske begyndte at trænge til det andets Hjelp, fra det Djeblik af, man mærkede, at det var nyttigt for een at have Forraad for to, saa forsvandt strax Ligheden, saa indførtes der Ejendomsret, saa blev Arbejdet nødvendigt og store Skove forvandlede nu til smilende Mark,

Marke, som Mennesker maatte vande med deres Sved, og hvor man saae Trældom spire og opvære tilligemed Jordens Grøde.

Metallurgien og Agerdyrkningen vare de to Konster, der frembragte disse store Omveltninger. Digteren troer, at Guld og Sølv, men Philosophen, at Jern og Korn have civiliseret Menneskene og fordærvet hele Kjønnet. Begge Dele vare imidlertid ubekjendte for de amerikanske Vilde, som af denne Aarsag aldrig have forandret deres Tilstand; de øvrige Folkeslag synes selv at være forblevne i deres raade Tilstand, saalænge de kun øvede den ene af disse Konster. En af de rimeligste Aarsager, hvorfor Europa har været, om ikke tidligere, saa dog varigere og mere civiliseret end de øvrige Verdensdele, er uden Tvivl den, at det baade er rigest paa Jern og frugtbarest paa Korn.

Ved Formodninger lader det sig saare vanskelig bestemme, hvorledes Menneskene have lært at kjende og bruge Jernet; thi man kan umuelig troe, at de, førend de endnu kunde beregne Fordelene deraf, selv have opfundet, hvorledes man graver det op af Minerne og hvorledes man tilbørligen skulde behandle det, for at kunne smelte det. Paa den anden Side kan denne Opdagelse ikke tilskrives en tilfældig Ildbrand, da Minerne kun danne sig paa tørre Steder,

Steder, hvor der hverken vorer Træer eller Planter, og man kan saaledes næsten sige, Naturen har været forsigtig nok til at skjule denne Fædelige Hemmelighed for os. Den eneste Formodning, der altsaa bliver tilovers for os, er, at en Vulkan ved en overordentlig Omstændighed har opkastet smeltede Metaller, som bragte Jagttageren paa den Idee, at efterligne denne Naturvirkning, og endog i dette Tilfælde maa man antage, at Menneskene besadde meget Mod og megen Forudvidenhed til at paatage sig saa møjsommeligt et Arbejde, og saalænge i Forvejen at udforske de Fordele, de kunde drage deraf. Dette lader sig imidlertid kun tænke om Mennesker, der have en mere dannet Forstand end hine.

Hvad Agerdyrkningen angaaer, saa vare dens første Grundsætninger allerede bekjendte, førend man udøvede den, og det er ikke ret vel mueligt, at Mennesker, der stedse vare sysselsatte med at drage deres Underhold af Træer og Planter, ikke saare snart skulde komme paa Spor efter den Maade, Naturen bruger til at danne Vegetabilierne. Men sandsynligviis henvendte de saare sielden deres Konstlid paa denne Gjenstand, det være nu fordi Træerne, der, foruden Jagten og Fiskefangsten, vare tilstrækkelige til deres Underhold, ikke trængte til deres Pleje, eller fordi de ikke kjendte Bru-
gen

gen af Kornet, eller fordi de manglede Redskaber til at dyrke Jorden med, eller fordi de ikke saa længe i Forvejen tænkte paa tilkommende Fornødenheder, eller fordi de ikke kjendte noget Middel til at forhindre andre fra at tilegne sig Frugterne af deres Arbejde. Da de bleve vindstibeligere, maa man formode, at de, endnu længe før end de forstode at behandle Kornet og før end de endnu besadde de fornødne Agerdyrkningsredskaber i det Store, begyndte at bruge skarpe Stene og tilspidsede Rieppe til at plante nogle Bærter og Rødder omkring deres Hytter; ikke at tale om, at de for at sysselsætte sig hermed og for at besaae Jorden maatte beslutte sig til, i Begyndelsen at tabe noget, for i Fremtiden at vinde desmere: en Beslutning, som den Vilde langt fra ikke kan fatte, thi han tænker, som sagt, kun saare sjældent om Morgenens paa det, han vil komme til at behøve om Aftenen.

Opfindelsen af andre Konster var altsaa nødvendig for at nøde Menneskene til at lægge Bind paa Agerdyrkningen. Saasnart man behøvede Mennesker til at smelte og smede Jernet, behøvede man ogsaa andre Mennesker til at underholde disse. Jo mere Haandværkernes Antal foregedes, des færre Hænder blev der til at forskaffe Menneskenes fælles

fælles Underhold, skjønt de fortærende Medlemmer ikke bleve færre, og da nu endeel af dem maatte bortbytte deres Jern for levnetsmidler, saa opfandt omsider de andre den Hemmelighed, at bruge det samme Jern til at forøge levnetsmidlerne. Dette var deels Oprindelsen til Agerdyrkningen, deels til Konsten at forarbejde Metaller og deels til at forøge Brugen deraf.

Jordens Deling var en nødvendig Følge af dens Dyrkning, og det første Begreb om Retfærdighed en nødvendig Følge af den een gang hævede Ejendom, thi for at give enhver Sit, var det nødvendigt at enhver ejede noget. Ja, hvad som mere er, da Menneffene begyndte at see ud i Fremtiden, og alle troede at kunne komme til at tabe noget, maatte enhver befrygte, at de andre vilde tage Represailler for den Uret, han tilsejede dem. Denne Begyndelse er saa meget naturligere, som man umueligen kan tænke sig nogen Oprindelse til Begrebet om Ejendom, undtagen man antager, at Haandarbejdet har givet Anledning dertil, thi man kan ikke indsee, at Mennesket kan tilegne sig noget, han ikke har frembragt, undtagen ved det Arbejde, han anvender derpaa. Kun Arbejdet, som berettiger Dyrkeren til at nyde Frugterne af den Ager, han dyrker, giver ham følgerigen Retting.

Rettighed til Jordbunden, i det mindste indtil Høsten, derpaa fra Aar til Aar, og denne uafbrudte Besiddelse forvandler sig snart til Ejendom. Da de Gamle, siger Grotius, gave Ceres Tilnavnet: Lovgiverinde, og kaldte en Fest, som man anstillede til Ære for hende, Thesmophoria, saa lode de sig derved forstaae med, at Jordbundens Deling havde frembragt et nyt Slags Rettighed, d. e. Ejendomsretten, der er forskjellig fra den, der har sin Oprindelse fra den naturlige Lov.

Alt i denne Stand kunde blevet lige, hvis Talenterne havde været lige, og der f. Ex. havde været et nøjagtigt Forhold imellem det Jern, der blev forbrugt, og det Korn, der blev affat; men denne Lighed, som aldeles ikke blev overholdt, ophørte snart; den Stærkere kunde arbejde meest; den Duelligere vidste bedre at benytte sig af sit Arbejde; den Sindrigere opfandt Midler til at lette Arbejdet; Landmanden behøvede mere Jern, og Jernarbejderen mere Korn; og uagtet alle arbejdede ligemeget, vandt dog den ene meget, medens den anden neppe fortjente hvad han behøvede til Livets Ophold. Det er paa denne Maade, at den naturlige Ulighed efterhaanden udviklede sig tilligemed Forholdene; at den Forskjel, der hersker blandt Menne-

§ 2

stene,

Stene, opdagedes uformærkt ved Omstændigheder; at den blev mærkeligere og varigere i sine Virkninger, og begyndte i samme Forhold at faae Indflydelse paa de Enkeltes Stiebne.

Da alting nu var kommet saavidt, saa kan man let slutte sig til det øvrige; jeg vil altsaa ikke opholde mig her med at beskrive de andre Konsters successive Opfindelse, Sprogenes Fremskridt, Talenternes Forsøg og Uvendelse, Ejendommenes Ulighed, Brugen og Misbrugen af Rigdommene, eller alle de øvrige Omstændigheder, som fulgte derpaa, og som lettelig enhver selv kan tænke sig. Jeg vil kun kaste et Blik paa Mennesket i denne nye Tilstand.

Vi see nu alle vore Væner udviklede, Hukommelsen og Indbildningskraften sysselsatte, Egentjerligheden opvaakt, Fornuften i Virksomhed og Aanden næsten paa det Fuldkommenthedsstrin, som den formaaer at opnaae. Alle naturlige Egenskaber see vi her i fuld Bevælgelse; hvert Menneskes Rang og Stiebne er bestemt, ikke blot i Forhold til de Ejendomme og den Magt, han har til at gavne eller skade, men i Forhold til Forstand, Stjærke, Legemsstyrke og Behændighed, saavel som Fortjeneste og Talenter, og da disse Egenskaber vare de eneste, hvorved man kunde er

hver

hverve sig noget Fortrin eller nogen Agtelse, saa maatte man enten forskaffe sig dem eller lade som man virkelig besad dem. Man maatte altsaa for sin egen Fordeels Skyld synes anderledes end man virkelig var. Være og synes bleve nu to ganske forskellige Ting, og denne Forskjel gav Anledning til den Pragt, der skulde forskaffe Anseelse, til snedig List og alle de øvrige dermed beslægtede Laster. Paa den anden Side seer man desfordum frie og uafhængige Menneske, som fra nu af har en Mængde Fornødenheder, saa at sige vorde en Slave af den hele Natur og fornemmelig af sin Lige, selv da, naar han er sine Medmenneskers Herre, thi er han rig, trænger han til deres Tjeneste, er han fattig, til deres Hjælp, og selv i Middelstanden kan han ikke undvære dem. Han maa altsaa uophørligen søge, at interessere dem i sin Lykke, og virkelig eller tilsyneladende lade dem føle, at de have Fordeel af at befordre den. Derved bliver han snedig og bedrager sig mod nogle, haard og herskesyg mod andre, og seer sig nødt til at svige enhver, som han trænger til, naar han ikke kan sætte ham i Frygt, og naar han ikke finder sin Fordeel ved at bevise ham Tjenester. Den fortærende Ergjerrighed, den brændende Begjærlighed efter at forøge sin relative Lykke, indgyder omsider Menneskene, ikke

ikke af sand Fornødenhed, men af Lyst til at hæve sig over andre, et foragteligt Hang til at skade hinanden gjensidigen, og opvækker en hemmelig Skinsyge, der er saa meget farligere, som de stundom, for des sikkert at naa deres Maal, udøve den under Velvillighedens Maske; kort, der opstaaer Concurrence og Rivalitet paa den ene og stridende Interesse paa den anden Side, som stedse afføder den lønlige Begjerlighed efter at befordre sin Lykke paa andres Beføstning; alt dette Onde er en Virkning af Ejendommen, og uadskillelig forenet med den opkommende Ullighed.

Førend man havde opfundet Tegn til at forestille Rigdomme, kunde disse kun bestaae i Jorder og Dvæg: de to eneste sande Ejendomme, Menneskene kunne besidde. Saa snart nu Besiddelserne toge til i saadant Antal og saadan Størrelse, at de bedækkede hele Landet og stødte sammen, kunde man ikke længere forsøge sin Ejendom, undtagen paa andres Beføstning, og de øvrige, som enten formedelsk Svaghed eller Dovenskab ikke havde kunnet erhverve sig deslige Ejendomme, forbleve fattige, uden at have tabt det ringeste; thi, uagtet alt omkring dem forandrede sig, havde de dog ikke forandret sig, og de bleve altsaa nødte til at modtage deres

res Underhold af de Riges Haand, eller at
rane den fra dem, og dette var, ligesom Ca-
ractererne vare forskjellige til, Oprindelsen til
Herredomme og Trældom eller til Boldsom-
hed og Ran.

De Rige havde paa den anden Side
neppe faaet Smag paa at herske, førend de
begyndte at foragte alle andre Mennesker,
og i det de betjente sig af deres gamle Sla-
ver, for at forkøbe sig nye, tænkte de ikkun
paa at bringe deres Naboer under Naget,
liig forsulene Ulve, der, naar de eengang
have smagt Menneskekød, forsmaae enhver
anden Føde, og kun søge at sonderlide Men-
nesker.

Saaledes tænkte nu de Mægtigste eller
de Elendigste, at deres Vælde eller deres
Fornødenheder, hvilke i deres Dine vare det
samme som Ejendom, gav dem et Slags
Rettighed til de andres Besiddelser, og paa
den eengang ophævede Liighed fulgte de stræk-
keligste Uordener. Saaledes opstode nu de
Riges Usurpationer, de Fattiges Røverier;
saaledes qualte tøylesløse Lidenskaber den na-
turlige Medlidenhedsfølelse og Retfærdighe-
dens endnu svage Stemme; saaledes bleve
Menneskene gjerrige, æreslyste og onde. Man
begyndte en evig Strid om den Stærkeres og
den

den første Besidders Ret, og denne endtes kun med Kamp og Mord. * 15) Det opkommende Selskab blev hjemføgt af frygtelige Krige; den fornødrede og ødelagte Menneskeslægt, som ikke mere kunde vende tilbage, ikke mere kunde frasiage sig sine eengang erhvervede ulykkelige Ejendomme, som kun arbejdede paa at beskjæmme sig selv ved at misbruge sine hæderfulde Væner, saae sig nu sin Undergang saare nær:

Attonitus novitate mali, divesque,
miserque,
Effugere optat opes, & quæ modo
voverat, odit.

Menneskene kunde umuelig andet end omsider anstille Betragtninger over deres elendige Forsatning og den Ulykke, der nedtrykte dem. De Rige maatte fornemmeligen snart indsee, hvor fædelig en saadan evig Krig var for dem, en Krig, som kun førtes paa deres Bekostning og hvor Livsfaren var almindelig, men Ejendommenes Tab kun eensidigt. Hvad Sminke de desuden end satte paa deres Usurpationer, følte de dog tilfulde, at de kun vare grundede paa en vaklende og misbrugt Retfærdighed, og da de havde bemægtiget sig deres Ejendomme ved Magt, kunde man ogsaa berøve dem samme med Magt, uden at de vare berøvede

fejede til at beklage sig derover. Endog de,
 der havde beriget sig ved egen Guld, kunde
 ikke bevise deres Ejendomsret med gyldigere
 Grunde. Lad dem end sige: det er mig,
 der har opført denne Muur; dette Stykke
 Land har jeg erhvervet mig ved min Guld.
 Hvo har aspælet Eder det? kunde man
 svare dem, og paa hvad Grund ville I paa
 vor Beføstning gjøre Eder betalte for et Ar-
 bejde, som vi ikke have paalagt Eder? Vilde
 I ikke, at en Mængde af Eders Brødre
 omkomme eller lide, fordi de mangle det,
 som I have Overflødighed af? at I maae
 have hele Menneſteslægten's udtrykkelige og
 fælles Samtykke, førend I af den alminde-
 lige Underhold kunne tilegne Eder hvad I
 nu besidde mere end I behøve. Blottet
 for enhver gyldig Grund til at undskyldte sig
 og for tilstrækkelige Kræfter til at forsvare sig
 med, mægtig nok til at knuse en Enkelt,
 men for afmægtige til ikke selv at blive knust
 af en Horde Røvere, ene mod Alle, og for-
 medelst den gjensidig Avind ikke istand til
 med sine lige at træde i Forbund mod Fien-
 der, som et fælles Haab om Bytte havde
 forenet, saae den Rige sig snart tvungen til
 at udkaste den meest udtænkte Plan, som
 den menneskelige Aand nogensinde har opfun-
 det, nemlig at drage Fordeel af sine Angri-
 beres

deres Kræfter, at forvandle sine Modstandere til sine Forsvarere, at bibringe dem andre Grundsætninger, og andre Lærdomme, der nu vare ligesaa gunstige, som Naturretten før var ugunstig for ham.

Efterat han nu i denne Hensigt havde for-
 skillet sine Naboer det Skræffelige i deres nær-
 værende Forsatning, som bragte dem i Harnisk
 mod hinanden, som gjorde dem deres Besiddel-
 ser ligesaa besværlige, som deres Fornødenhe-
 der, en Forsatning, hvori man hverken som
 Fattig eller som Rikig kunde finde Sikkerhed,
 udtænkte han snart Skingrunde, for at naae
 sit Maal. "Lader os forene os, sagde han,
 "for at betrygge de Svagere mod Undertryk-
 "kelse, for at holde de Vrgjerrige i Tømme og
 "for at sikke enhver's Ejendom; lader os fast-
 "sætte Retfærdighedens og Fredens Love,
 "som enhver er pligtig til at anrage, som
 "ikke kjende nogen Persons Anseelse, som, i
 "det de paalægge den Stærke og Svage lige
 "gjensidige Pligter, saa at sige, indføre en lige-
 "vægt i de ulige Ejendomme, som Lykken saa
 "egensindigen har fordeelt. Kort, istedet for
 "at bruge vore Kræfter imod os selv, ville vi
 "forene dem i en eneste Overmagt, som skal re-
 "giere os efter vise Love, beskytte og forsvare
 "alle Forbundets Medlemmer, tilbagedri-
 "ve

”ve vore fælles Fiender og vedligeholde en
”bestandig Samdrægtighed iblandt os.”

Der behøvedes langt mindre, end saadan en Tale, til at bevæge raa Mennesker, der vare lette at overtale, som desuden indbyrdes havde for mange Stridigheder til at kunne undvære Voldgiotsmænd, og som vare alt for begjerlige og ærgjerrige, til længe at kunne undvære Her- rer. Alle løb deres Lænker i Møde, i det de troede at betrygge deres Frihed; thi havde de end Forstand nok til at føle Fordelene af et Borgersamfund, saa havde de dog ikke Erfaring nok til at forudsee de Farer, der vare forbundne dermed. Netop var det dem, der bedst kunde indsee Misbrugene, som gjorde sig Regning paa Fordele deraf, ja de Vise selv indsaae, at de maatte beslutte sig til at opofre en Deel af deres naturlige Frihed, for at vedligeholde den øvrige Deel, ligesom den Saarede lader sig sætte en Arm af, for at redde det hele Legeme.

Dette var eller maatte være Oprindelsen til Selskabet og til Love, som paalagde den Svage nye Baand og gave den Stærke nye Kræfter, som forjog uden Redning den natu- lige Frihed, som for bestandig fastsatte Ejen- domsretten og Uligheben, som gjorde en snedig Usurpation til en uigjenkaldelig Ret, og som, for at befordre nogle Ærgjerriges Fordeel, for-
bømte

dømte hele Menneskeslægten til Arbejde, Trældom og Elendighed. Man indseer let hvorledes alle de øvrige Selskaber vare en nødvendig Følge af et eneste Selskabs Opprettelse og hvorledes man maatte forene sig, for at imodstaae den forenede Magt.

Selskaberne, som forøgede og udbredte sig hastig, bedækkede snart hele Jorden, og det var nu ikke mere mueligt at finde en eneste Braa i Verden, hvor man kunde leve uden noget Aag, og unddrage sit Hoved det skundom flet regierede Sværd, som stedse svævede over enhver's Finding. Den borgerlige Ret blev nu almindelig for alle Medlemmerne, og den naturlige fandt kun Sted i forskjellige Selskaber, hvor den, under Navn af Folkeret, ved nogle stiltiende Foreninger blev modereret, for at befordre den indbyrdes Samqvem og supplere den naturlige Medlidenhed, som fra Selskab til Selskab næsten tabte al sin Kraft, og kun endnu findes i nogle store, cosmopolitiske Sjele, der overskride de formeente Stranker, som adskillige Folkeslagene, og efter deres store Stabers Exempel udbrede Velvillie over hele Menneskeslægten.

De borgerlige Selskaber, som indbyrdes saaledes forbleve i Naturstanden, følte snart de Mangler, der havde nødt de Enkelte til at forlade den, og denne Tilstand blev endnu
lange

langt Stabeligere for de store Selskaber end den forhen var for deres enkelte Medlemmer. Dette gav Anledning til Borgerkrige, Feltslag, Mord, Represallier, som komme Naturen til at skjelve og fornærme den menneskelige Forstand, tort, til alle de skrækkelige Fordomme, som sætte, Gren: at udgyde Menneskeblod, i een Classe med Dyderne. At ombringe sine lige lærte de retskafneste Mennesker at betragte som een af deres Pligter; man saae omsider Menneskene i Tusindtal slagte hinanden, uden at de selv vidste hvorfor; i et Feltslag blev der paa en eneste Dag begaaet flere Mord eller ved Erobringen af en Stad flere Grusomheder end i Naturstanden paa hele Jordkloden hele Aarhundreder igjennem. Dette vare de første Virkninger, man saae af Menneskenes Fordeling i forskellige Selskaber. Nu ville vi vende tilbage igjen til disses Oprættelse.

Jeg veed, at adskillige Forfattere have paa-
 staaet, at de borgerlige Selskaber have havt en
 anden Oprindelse, som f. Ex., de Mægtigstes
 Erobringer og de Svageres Forening, men
 sjønt ingen af disse Meninger kan modsige det,
 jeg vil fremsætte, synes mig dog den Mening,
 jeg nylig har anført, af følgende Grunde
 at være den naturligste: 1) Da Erobrings-
 rettigheden ikke er nogen egentlig Ret, saa kun-
 de der heller ikke uledes nogen anden Ret deraf,
 thi

thi Erobreren og de Erobrede forblive stedse
 saalænge i Strid med hinanden, indtil Folket,
 som faaer sin forrige Frihed igjen, frivilligen
 vælger Erobreren til sin Overherre. Indtil
 dette ſkeer, er enhver Capitulation, paa hvad
 Maade den end ſkeer, aldeles ugyldig, efterdi
 den kun grunder ſig paa Boldsomhed, og da
 den ſølgelig, i og for ſig ſelv betragtet, er uden
 Kraft, ſaa kan der efter denne Hypothese hverken
 gives noget virkeligt Selſkab eller noget Statsle-
 geme, og heller ingen andenlov end den Stærkeres.
 2) Viſſe Ord, ſtærk og ſvagh, ere i ſidſte End
 tvetydige, thi i det Mellemrum, der var imellem Ind-
 ferſen af den Stærkeres og den første Beſidders
 Ret og Oprettelſen af den borgerlige Regiering,
 lade de ſig bedre udtrykke med Ordene fattig og
 rig, fordi Menneſket, førend der var love
 til, virkelig ikke paa nogen anden Maade
 kunde faae Herredømme over ſine Lige, end ved
 at angribe deres Ejendom, eller ved at give
 dem af ſin egen. 3) Da de Fattige ikke havde
 andet at tabe end deres Frihed, ſaa vilde det
 været ſaare taabeligt af dem, frivilligen at be-
 røve ſig det eneste, de endnu ejede, uden
 at vinde det ringeſte ved Byttet; da derimod
 de Riges Formue lettere kunde angribes, kunde
 man ſølgelig lettere tilføje dem noget Ondt,
 og de maatte alſaa være mere betænkte paa at
 vogte ſig derfor; endeligen har man mere Grund
 til at troe, at en Ting ſnarere er opfundet af
 dem,

dem, som kunne drage Nytte deraf, end af dem, som den er skadelig for.

Den opkommende Regiering havde hverken nogen fast eller regelmæssig Form. Af Mangel paa Philosophie og Erfaring saae man kun de nærværende Mangler, og man tænkte ikke paa at afhjælpe dem, før end man efterhaanden blev dem vaer. Alle vise Lovgiveres Bestræbelser uagtede, blev den politiske Tilstand endnu stedse ufuldkommen, fordi den næsten var Tilfældets Bærk, og da den fra Begyndelsen af var slet indrettet, kunde Tiden, om den end opdagede Fejlene og tilbød Hjælpemidler, aldrig afhjælpe Manglerne i Jædretningen. Man vedblev at reparere paa den gamle Bygning, istedet for at man, for at opføre en ny, burde bortryddet Gruset, ligesom Lykurg gjorde i Sparta. Lovene bestode i Begyndelsen ikke af andet end almindelige Forbund, som alle enkelte Medlemmer forpligtede sig til at iagttage, og for hvis Efterlevelse hele Samfundet forpligtede sig til at indestaae hvert enkelt Medlem. Kun Erfaringen kunde lære, hvor svag en saadan Jædretning er, hvor let det falder Overtræderen at vogte sig for at vorde overbevist eller straffet for Forbrydelser, naar Vidne, og Dommer skulde ene bestaae af Publikum; Lovene maatte der paa tusinde Maader spilles

Gæf

Gæf med, Mangler og Uordener maatte uophørligen foregaa sig, førend man omsider kunde komme paa den Tanke, at anbetroe hiin farlige Skat, den offentlige Auctoritet, til nogle enkelte Mennesker, og overdrage Overrighedspersoner Omsorgen for Folkebeslutningernes Efterlevelse; thi vilde man sige, at der blev valgt Hovedsmænd, førend Borgersamfundet var stiftet, og at lovenes Haandhævere vare til, førend lovene selv, saa paa stød man en Ting, der ikke fortjente nogen alvorlig Gjendrivelse.

Det er ligesaa urimeligt at troe, at Folkeslagene strax uden Betingelse kastede sig for steds i en uindskrænket Beherskers Arme, og at stolte og utæmmede Mennesker ansaae Trældom for det eneste Middel til at betrygge den almene Sikkerhed. I hvad anden Hensigt skulde de i Grunden vel vælge sig Overhoveder, end paa det de skulde forsvare dem mod Undertrykkelse og betrygge deres Ejendomme, deres Frihed og deres Liv, som, saa at sige, udgjøre de første constitutive Elementer af deres Væsen? I de Forhold, som Menneskene staae, kan der ikke møde dem noget værre, end at være underkastede en Andens vilkaarlige Behandling, og vilde det følgerigen ikke stride mod den

sunde

sunde Fornuft, hvis de strax havde overdraget en Overherre den eneste Ting, til hvis Bedligholdelse de behøvede hans Hjelp. Hvad Equivalents havde han vel været istand til at tilbyde dem for saa Fjøn en Rettighed? Og havde han været at fordre denne Afstræbelse, under det Paaskud, at beskytte dem, kunde man da ikke strax svaret, som der staaer i Fabelen: Hvad kunde en Fiende vel gjøre os mere? Det er altsaa unægteligt, og al borgerlig Ret er bygget paa den Grundfætning, at Folkeslagene have valgt sig Hovedsmænd, paa det de skulde forsvare deres Frihed, ikke bringe dem under Aaget. Vi have kun en Første, siger Plinius, fordi han skal beskytte os for at vorde beherskede.

I Henseende til Frihedskjerligheden gjøre vore Politikere sig skyldige i de samme Sophismer, som vore Philosopher i Henseende til Naturstanden. De slutte fra de Ting, de see, til Ting, der ere saare forskjellige fra disse og som de ikke have seet; de tillægge Menneskene et naturligt Hang til Trældom, fordi de Mennesker, de have for Øine, taalmodigen bære deres Lænker, uden at betænke, at det forholder sig med Friheden som med Uskyldigheden og Dyden, hvis Værd man ikke feler, naar man ikke selv besidder dem, og som man taber Smagen for, saasnart man taber dem selv. Jeg kjender dic

Lands Glæder, sagde Brasidas til en Satrapa, som sammenlignede Levemaaden i Sparta med den i Persepolis, men du er ikke istand til at kjende mit Lands Glæder.

Ligesom en vilb Hest rejser Manken, stamper med Fødderne, slaaer rasende ud for og bag, naar den blot nærmer sig den med Tøjlen, medens en afrettet Hest taaler Pidsst og Sporer, saaledes højer det vilde Menneske ikke sit Hoved under det Nag, som det civiliserede bærer med Taalmodighed, men foretrækker den meest stormende Frihed for den roligste Trældom. Man maa altsaa ikke slutte fra alle ufrie Folkeslags Fornedrelse til Menneskenes naturlige Hang til Frihed eller Ufrihed, men fra de Underværker, som alle frie Folkeslag have gjort, for at befrie sig fra Undertrykkelse. Jeg veed, at hine uophørligen rose den Fred og Rolighed, de nyde i deres Lænker, og miserrimam servitutem pacem appellant, men naar jeg seer de sidste opoffre deres Fornøjelse, deres Rolighed, deres Rigdom, deres Egener, ja deres Liv, for at vedligeholde det eneste Gode, som de, der have tabt det, foragte saa meget; naar jeg seer et frit Dyr, der ikke er vant til Fangenskab, støde Hovedet itu mod Bitterværket af sit Fængsel; naar jeg seer en Hob ganske nøgne Vilde foragte Europæernes Bellyst, trodse Hunger, Fld og Sværd, ja Døden selv, for kun at vedligel-

ligeholde deres Uafhængighed, saa føler jeg, at det ikke tilkommer Slaver at anstille Betragtninger over Frihed.

Hvad den faderlige Magt angaaer, hvoraf nogle have udledt de uindskrænkede Regieringsformer og alle Selstaber, uden at agte paa Løffes og Sidneys Modbeviser, saa behøver jeg kun at erindre her, at intet i Verden er mere forskjelligt fra Despotismens grumme Aand end Mildheden i denne faderlige Magt; at den mere sigter til den Aldyndendes end til den Befalendes Fordeel; at Faderen, efter Naturens Lov, ikkun er Barnets Herre, saalænge som det behøver hans Hjelp; at de efter den Tid begge ere lige, og at Sønnen, naar han bliver fuldkommen uafhængig af Faderen, vel skylder ham Agtelse, men ingen Indighed; thi Erkjendtligheden er vel en Pligt, som man maa opfylde, men ingen Skyldighed, som kan fordres med Magt. Istedet for at sige: det borgerlige Selstab har havt sin Oprindelse fra den faderlige Magt, burde man hellere sagt det Modsatte, at det er den sidste, som maa takke den første for sin største Magt; thi en Enkelt blev ikke erkjendt for adskillige Menneskers Fader, førend de vare samlede omkring ham. Faderens Formue, som han selv er fuldkommen Herre over, er det Baand, der holder hans Børn i Uafhængighed, og han kan ikke lade dem tage Deel i sit Esterladenskab, undtagen

tagen for saavidt som de have gjort sig fortjente dertil ved fuldkommen at underkaste sig hans Willie.

Undersaatte kunne derimod langt fra ikke vente sig nogen saadan Velgjerning af deres Despot; thi da endog de selv og alt, hvad de eje, i det mindste efter hans Foregivende, tilhøre ham, saa maae de betragte alt det, han lader dem beholde af deres Eiendom, som en Naade: han handler retfærdig, naar han plyadrer dem; han handler naadig, naar han lader dem leve.

Naar man saaledes vedbliver at bedømme Facta efter Rettigheden, saa finder man den Forudsætning: at Tyrannie er bygget paa en frivillig Overenskomst, ikke mere grundet og sand, og det vilde være vanskeligt at bevise Gyldigheden af en Pagt, som kun forbinder en af Parterne, som paalægger den Ene alt og den Anden intet, og som kun sigter til at skade den der indgaaer den. Dette forhadte System er endog nu omstunder langt fra ikke antaget af vise og gode Regenter, fornemmelig Kongerne af Frankrige, hvilket man seer af adskillige Steder i deres Edicter og især af følgende Linier i et nævnkundigt Skrift, som i Aaret 1667 efter Ludvig XIVs Befaling blev bekjendtgjort: Man sigte altsaa ikke, at Regenten ikke staaer under Landets Love, da det Modsatte deraf er en
Folke

Folkeretten grundet Sandhed, som Smig-
 rere stundom have villet bestride, men gode
 Førster stedse have forsvaret som deres Stas-
 ters Skytsengel. Langt rigtigere er det at
 sige med den vise Plato: et Riges Lyksa-
 lighed bestaaer deri, at Undersaatterne ad-
 lyde Førsten, at Førsten adlyder Lovene,
 at Lovene stedse ere retfærdige og stedse
 sigte til det almene Bedste. Jeg vil ikke
 opholde mig her med at undersøge, hvorvidt
 Mennesket, naar man antager, at Friheden
 er det ædleste Gode, det ejer, fornædler sig
 selv under sin Naturs Værdighed, og sætter
 sig i een Classe med Dyrene, der ere Sla-
 ver af deres Instinct, ja hvorvidt det for-
 nærmer sin egen Skaber, naar det, uden Ind-
 skænkning, frasiger sig dens dyrebareste Gave;
 naar det, for at søge en raa og egensindig
 Herre, forbinder sig til at begaae alle de
 Forbrydelser, hiin har forbudet, og hvorvidt den
 sublime Skaber mere maa vredes over, at
 man forstyrrer end at man vanærer hans
 Kjænneste Værk. Jeg vil, om man forlan-
 ger det, ikke engang beraabe mig paa Bar-
 bevræcs Authoritet, der efter Locke ligefrem
 erklærer, at ingen saa aldeles kan sælge sin
 Frihed, at han kan underkaste sig en vilkaar-
 lig Magthaver, der kan behandle ham efter
 eget Tykke, thi, lægger han til, det var det
 samme som at sælge sit eget Liv, hvilket
 han

Han ikke er Herre over. Men jeg spørger kun, hvad Ket havde de, der vare istand til at fornødre sig saa dybt, til at berede deres Efterkommere den samme Skjænsel, og paa deres Begne at give Affald paa et Gode, som deres Gavnildhed ikke raadede over, og uden hvilket livet kun er til Byrde for dem, der fortjene at leve.

Puffendorff siger: ligesom man under visse Betingelser og ved et Forbund kan sælge en Anden sin Ejendom, saaledes kan man og afstaae sin Frihed. Dette synes mig imidlertid at være en saare urigtig Slutning; thi den Ejendom, jeg sælger, er en Ting, der bliver ganske fremmed for mig, og det kan være mig ligegyldigt, om den bliver misbrugt eller ei, men det er mig vigtigt, at man ikke misbruger min Frihed; og ikke uden at gjøre mig selv straffhyldig i den Forbrydelse, man vil tvinge mig til at begaae, kan jeg udsætte mig for den Fare, at blive brugt som et Redskab til Forbrydelse. Da Ejendomsretten fremdeles kun er grundet paa menneskelige Forbund og Indretninger, saa kan enhver handle med det, han besidder, efter eget Behag, men det er ikke Tilfældet med Naturens væsentlige Gaver, livet og Friheden, som enhver har Tilladelse til at nyde, men som der i det mindste endnu er Tvivl

om/

om, hvorvidt man er berettiget til at berøve sig; thi berøver man sig den sidste, saa fornædrer man sit Væsen, berøver man sig det første, saa tilintetgjør man det saa meget, man er istand til, og da ingen verdslig Ejendom kan holde os fæstesløse for nogen af Delene, saa vilde man, hvad Priis man end afstod dem for, begaae en Fornærmelse imod Naturen og imod Fornuften. Men kunde man end sælge sin Frihed, ligesom man kan sælge sin Ejendom, saa er den Slutning dog aldeles urigtig i Henseende til Børnene, thi Faderens Ejendomme kunne kun tilkomme dem, fordi han har overdraget dem sin Rettighed, men Friheden er en Ejendom, de, som Mennesker betragtede, have faaet af Naturen, og som følgerlig deres Forældre ikke have havt nogen Rettighed til at berøve dem. For at indføre Trældom, maatte man altsaa gjøre Vold paa Naturen, ja man maatte forandre den, for at forevige denne Rettighed, og de Retslærde, som alvorligen have paa-
staaet, at en Slaves Barn fødes Slave, sagde kun med andre Ord, at et Menneske fødes ikke til at være Menneske.

Det synes mig altsaa ikke allene at være en afgjort Sandhed, at Regjeringerne ikke have begyndt med en vilkaarlig Magt, som almindelig kun har sin Oprindelse fra deres
For-

Fordærvelse, og, som et Forbud paa deres Undergang, omsider igjen indfører den Stærkes Ret, de i Førstningen vare en Modgift for, men at denne efter sin Natur uretmæssige Magt, om end Regjeringerne virkeligen havde begyndt saaledes, ikke kunde tjene til Grundvold for Selskabets Rettigheder, og folgeligen ikke heller for Alligheden i Indretningerne.

Uden nu at indlade mig i de Undersøgelser, der endnu kunde gøres over hver Regjeringsforms oprindelige Pagt, vil jeg indskrænke mig til, at følge den almindelige Mening, og at betragte her det borgerlige Selskabs Indretning, som en sand Pagt imellem Folket og den Overherre, som det valgte sig: en Pagt, hvorved begge Parter forbinde sig til at iagttage de Love, der ere fastsatte deri og udgjøre de Bånd, der forene dem. Da Folket i Henseende til selskabelige Forhold har forenet det Heles Villie i en Eneste, saa blive alle de Artikler, som denne Villie forklarer sig over, til Grundlove, der uden Undtagelse forbinde alle Statens Medlemmer; den ene af disse bestemmer Valget af og Magten hos de Værdighedspersoner, som skulle vaage over de øvrige Loves Udvørelse. Denne Magt strækker sig ikkun til alt, hvad

hvad der kan haandhæve Constitutionen, men ikke til at forandre den. Man føjer hertil Uresbevisninger, som skulle gjøre lovene og deres Forvaltere agtværdige, og de sidste giver man endog personlige Fortrin, der holde dem skadesløse for den Besværlighed, der er forbunden med en god Embedsførelse. Dyrigheden forbinder sig paa sin Side til ikkun at bruge den Magt, der er betroet den, efter de Menneskers Ansættelse, der anbefroe den samme, til at sikke enhver en rolig Besiddelse af sin Ejendom, og i ethvert Tilfælde at give Almeennyttens Fortrin for sin egen Fordeel.

Førend Erfaringen havde lært eller det menneskelige Hjertes Kundskab kunde forudsæe de Misbruge, der vare en uundgaaelig Følge af en saadan Indretning, maatte den forekomme Menneskene saa meget desbedre, som Sagen var dem, hvis Kald det var at vaage over dens Vedligeholdelse, meest magtpaaliggende, thi Dyrigheden og dens Rettrigheder grundede sig kun paa hine Grundlove og i det Øjeblik, de vare fuldkastede, var Dyrigheden ikke mere retmæssig, holdtes Folket ikke mere til at adlyde den, og da det ikke var Dyrigheden, men lovene, der udgjorde den

den væsentlige Deel af Staten, saa fik enhver med Rette sin naturlige Frihed igjen.

Naar man eftertænker denne Sag med Opmærksomhed, saa finder man nye Grunde, der stadfæste dette, og af Pagtens Natur vil man see, at den ikke var uigjenkaldelig, thi gaves der ikke nogen højere Magt, der kunde indstaae for, at begge Parterne bleve Contracten tro, eller som kunde tvinge dem til at opfylde deres gjensidige Forpligtelser, saa vilde begge Parter blive Dommere i deres egen Sag, og hver af dem stedsse have Rettighed til at fratræde Forbundet, saasnart den ene Part fandt, at den anden overtraadte Betingelserne, eller naar han selv ikke mere fandt Behag i dem. Paa denne Grundsaetning synes Rettigheden til at kunne fratræde Forbundet ene at være bygget. Men naar man, som vi her gjøre, betragte denne Sag som en menneskelig Indretning, saa maa Folket, der bøder for Hovedsmændenes Fejl, med langt større Grund end Overigheden, der, uagtet den har hele Magten i Hænderne og tilegner sig alle Fordelene af Pagten, dog alligevel har Rettighed til at frasige sig Overmagten, være berettiget til at befrie sig fra Afhængighed.

Men den skrækkelige Tvedragt, de uendelige Uordener, som denne farlige Magt
nødvend-

nødvendigen vilde drage efter sig, vise tydeligere end alt andet, hvormeget de menneskelige Regjeringer behøvede en fastere Grundvold end den blotte Fornuft, og hvor nødvendigt det var for den offentlige Rolighed, at den guddommelige Villie tog Deel deri, for paa den uindskrænkede Overmagt at sætte et helligt og ufrænkeligt Segl, som betager Undersaatterne den fædelige Rettighed, at kunne behandle den efter eget Lynke. Havde Religionen end ikke viist Menneskene nogen anden Belgjerning end denne, saa var allerede dette Grund nok til, at de alle burde elske og antage den, endog med alle dens Misbrug; thi den sparer mere Menneskeblod end Fanatismen kan udgyde; men vi ville følge Traaden i vor Hypothese.

De forskjellige Regjeringsformer havde deres Oprindelse fra den større eller mindre Forskjellighed, der i det Øjeblik, Indretningen begyndte, herskede iblandt de Enkelte. Udmærkede nogen sig i Magt, Dyd, Rigdom og Anseelse, saa valgte man ham til den eneste Overighed, og Regjeringsformen blev monarkisk. Havde adskillige, der omtrent vare hinanden lige, nogen Overvægt over alle de andre, saa valgte man dem tilfælles, og der opstod et Aristocratie. De, hvis Ejendomme eller Væbner vare indbyrdes mindre

mindre ulige, og som endnu mindst havde forladt Naturstanden, forbeholdte sig selv tilfælles den højeste Magt, og dannede et Democratie. Tiden lærte omsider, hvilken af disse Regieringsformer der var den fordeeligste for Menneskene. Under de sidste underkastede man sig kun lovene, under de første begyndte man snart at adlyde Overherrer. Borgerne søgte kun at betrygge deres Frihed; Undersaatterne grundede ifkun paa, at berøve deres Naboer den og kunde ikke taale, at andre skulde nyde et Gode, som de ikke nøde selv. Kort, paa den ene Side saae man kun Rigdom og Erobring og paa den anden kun Lykke og Dyd.

Under disse forskjellige Regieringer bleve alle Øvrighedspersonerne i Førstningen valgte; og naar Rigdommen ikke vandt Prisen, saa foretrak man Fortjenesten, der giver Mennesket en naturlig Overvægt over andre, eller Alderen, som man maa tiltroe Erfaring i Forretningerne og Koldfindighed i Beraadslagningerne. De Ældste hos Ebræerne, Geronterne hos Spartanerne, Senatet i Rom, ja Ætymologien af Ordet Seigneur viser, hvormedet man fordum agtede Alderen.

Jo mere nu Valget faldt paa allerede bedagede Mennesker, des hyppigere maatte de

de blive valgte, des føleligere maatte de Ulejligheder werde, der vare forbundne dermed. Der opkom Ivedragt, der dannede sig Partier, som bleve forbittrede; Borgerkrige brøde ud; for Statens formeente Lykke opofrede man Borgernes Blod, og man var i Begreb med, igjen at indføre Fortidens Anarchie. De Fornemstes Uergjerrighed benyttede sig af disse Omstændigheder til at forevige deres Umbeder i deres Slægt. Folket, allerede vant til Afhængighed, til Rolighed og til Livets Bequemmeligheder, allerede for afsmægtigt til at kunne bryde sine Lænker, samtykkede selv i, at man forøgede dets Trældom, for at see sin Rolighed befestet, og det er paa denne Maade, at Dyrighederne, hvis Magt blev arvelig, vante sig til at betragte deres Værdighed som en Familieejendom, og sig selv som Ejere af Staten, hvis Tjenere de i Begyndelsen kun vare, at kalde deres Medborgere deres Slaver, at tælle dem, liig Dvæget, blandt de Ting, de ejede, at kalde sig selv Jordens Guder og Kongernes Konger.

Naar vi følge Ullighedens Fremstribt i disse forskjellige Revolutioner, saa finde vi, at Lovenes og Ejendomsrettens Indførelse var dens første, Dyrighedens dens anden og den retmæssige Magts Forvandling til en vilkaarlig dens

dens tredje og sidste Tidspunct. Paa denne Maade bestemte den første Tidspunct de Riges og de Fattiges Stand, den anden de Stærkes og Svages og den tredje Herre- og Slavestanden, som er det sidste Trin af Ulighed og det Maal, som i Grunden alle Regjeringsformer sigte til, indtil endeligen nye Omvæltninger aldeles opløse Regjeringen eller fører den tilbage til den retmæssige Indretning.

For at indsee Nødvendigheden af denne Fremgang, er det mindre nødvendigt at undersøge Bevæggrundene til at oprette et Borgersamfund, end den Skikkelse, det faaer, naar det skal oprettes, og de Ulejligheder, som Udførelsen, drage efter sig, thi de samme Laster, der gjorde selvkabelige Indretninger nødvendige, de samme Laster frembringe uundgaaelige Misbruge deraf. Naar man undtager det eneste Sparta, hvor Loven fornemmeligen vaagede over Børneopdragelsen, hvor Lykurg indførte Sæder, der næsten gjorde Lovene overflødige, saa holde Lovene, der i Almindelighed ere af mindre Kraft end Lidenstaberne, ifkun Menneskene i Skranke, uden at forandre dem, og det er altsaa let at bevise, at enhver Regjering, som hverken forværrer eller forandrer sig, som stedse søger at opnaae Hjemedet af sin Oprettelse, vilde være aldeles unødvendig, og at et Land, hvor ingen
over.

overtraadte Loven eller misbrugte Magten,
hverken behøvede Dyrighed eller Love.

Politiske Distinctioner medføre nødven-
digen borgerlige. Ulligheden, som tiltager
blandt Folket og dets Hovedsmænd, fremkommer
saare snart blandt Privatpersoner, antager tu-
sinde Skikkelser og retter sig efter Lidenstaberne,
Talenterne og Lejlighederne til at kunne udmær-
ke sig. Dyrigheden vilde ikke kunne tilegne sig
en uretmæssig Magt, uden at stabe sig Tilhæn-
gere, som den var nødt til at indrømme en
Deel af denne Magt. Desuden lade Borger-
ne sig kun undertrykke, naar de henrives af blind
Ærgjerrighed, kun ved at see flere under sig,
end over sig, bliver Herredømmet dem kjerere
end Uafhængigheden, kun derved samtykke
de i, at man paalægger dem Lænker for igjen
at kunne paalægge andre Lænker. Det er meget
vanskeligt at bringe den, der ikke søger at be-
sæle, til at adlyde, og den listigste Politiker
vilde det ikke lykkes at bringe Mennesker, der
ikkun vilde være frie, under Magt; men Ullig-
heden udbreder sig saare let iblandt ærgjerrige
og nedrige Sjæle, der stedse ere beredte til at
udsætte sig for lykkens ustadige Luner, og som
det, ligesom Omstændighederne ere dem gunsti-
ge eller ugunstige til, næsten er ligegyldigt, om
de herske eller tjene. Saaledes maatte der alt-
saa komme en Tidspunct, hvor Folket var i
saa

saa høien Grad forblindet, at dets Anførere kun behøvede at sige til det ringeste Menneſke: Waade Du, og din Slægt blive ſtor! og ſtrar ſyntes hele Verden, ſaavelſom han ſelv, at han virkelig var det. Hans Eſterkommere opſvingede ſig derpaa desmere, jo ſtørre Mellemrum der var imellem dem og ham; jo ældere og uviſſere Aarsagen til hans Ophøjſe blev, deſtærkere blev dens Virkning; jo flere Dagdrivere en Familie kunde tælle, desmere berømt blev den.

Dersom det her var Stedet, at indlade ſig i enkelte Underſøgelſer, ſkulde jeg lettelig kunne viſe, hvorledes Uligheden i Anſeelse og Magt blandt Privatfolk bliver undgaaelig, uden at endog Regjeringen blander ſig deri, * 16) ſaaſnart de, forenede i et og det ſamme Selſkab, nødes til, indbyrdes at anſtille Sammenligninger og gjøre Overſlag over de Forſkjelligheder, de i deres daglige Omgang med hinanden maatte blive vaer. Diſſe Forſkjelligheder ere mangfoldige, men da i det Hele betragtet Rigdom, Adel eller Rang, Magt og perſonlig Fortjeneste ere de fornemſte Udmærkeſtegn, hvorved man maaler ſig i Selſkabet, ſaa vilde jeg beviiſe, at Overensſtemmeſen af eller Striden imellem diſſe forſkjellige Kræfter er det ſikkeſte Beviis paa den gode eller ſlette Indretning af en Stat; jeg vilde

viſe

vise, at iblandt disse fire Slags Ulighed de personlige Egenskaber ere Oprindelsen til alle de øvrige, at Rigdommen er den sidste, som de alle omsider gaae ud paa, fordi man, da den umiddelbar beforder vort Vel og lettest kan meddeles andre, lettelig kan betjene sig deraf til at kjøbe alle de øvrige dermed. Ved denne Jagttagelse kan man nøjagtigen see, hvorvidt ethvert Folkeslag har forladt sin oprindelige Stand, og hvilken Vej det har fulgt, for at naae det sidste Maal af sin Fordærvelse. Jeg vilde vise, hvormegret den almindelige Higen efter Navnkundighed, Ære og Fortrin, der fortærer os alle, øver vore Vener og Kræfter, og lader os sammenligne dem, hvormegret den opflammer og foreger Videnskaberne, hvormegret den ved at oprække Rappelyst, Skinsyge, eller rettere sagt, Siendskab iblandt alle Mennesker, dagligen foranlediger mange Slags Udelæggelser, Lykke og Ulykke, i det den lader saa mange Mennesker sigte efter eet og det samme Maal. Jeg vilde vise, at det er denne Tørst efter at vorde omtalt af andre, denne brændende Begjerlighed efter at udmærke sig, som næsten stedse holder os uden for os selv, og som vi fylde alt det Gode og alt det Glette iblandt Menneskene, vore Dyder og vore Laster, vore Videnskaber og vore Bilsfarelser, vore Erobrere og vore Philosopher,

R

eller

eller med andre Ord, en Mængde onde Ting, blandede med et lidet Antal gode. Jeg vilde endeligen vise, at Aarsagen, hvorfor man seer en Haandfuld Mægtige og Rige leve i Bældens og Lykkens Skjød, medens den store Hob kryber omkring i Mørkhed og Elendighed, ligger deri, at de første agte ikkun den Lykke, de nyde, for saavidt de sidste mangle den, og at de, om end deres Stand ikke forandredes, vilde ophøre at være lykkelige, hvis Folket ophørte at være elendigt.

Men disse enkelte Undersøgelser vilde allene være Stof nok til et betydeligt Værk, hvori man sammenlignede Fordelene og Manglerne i alle Regieringsformer med Hensyn til Retighederne i Naturstanden, og hvori man vilste Uligheden i alle de forskjellige Skikkelser, man hidtil har seet den, og som man i de tilkommende Aarhundreder ogsaa vil see den, alt efter Bestaffenheden af disse Regieringsformer og de Revolutioner, som Tiden nødvendigen medfører. Man vilde da see, hvorledes Folket midt i Statens Skjød er bleven undertrykt ved de Forsigtighedsregler, det har valgt mod alt, hvad der truede det udenfra; man vilde see, hvorledes Undertrykkelsen stedse tiltog, uden at de Undertrykte kunde indsee, naar den vilde faae Ende, eller hvilke retmæssige Midler der var tilovers for dem til at standse den;

den; man vilde see, hvorledes Borgernes
 Rettigheder og Nationalfriheden efterhaanden
 forsvinde, og de Svages Indsigelser betrag-
 tes som oprørske Klager; man vilde see,
 hvorledes Statskonsten indskrænker Vren,
 at forsvare Borgernes fælles Sag, til en
 Haandfuld lejede Folk; hvorledes Paalæg ere
 en nødvendig Følge heraf; hvorledes den
 modløse Landmand endog i Fredens Dage for-
 lader Ploven, for at omgjorde Sværdet; hvor-
 ledes de sørgelige og sære Regler, som Point
 d'honneur foreskriver, fremkomme; hvorledes
 Fædrelandets Forsvarere sildig eller tidlig for-
 vandles til dets Fiender og uopherlig true
 deres Medborgere med dragen Dolk, fort,
 hvorledes der aabner sig Udsigter til en Tids-
 punct, hvor man vilde høre disse sige til deres
 Fædrelands Undertrykkere:

Pectore si fratris gladium juguloque parentis
 Condere me jubeas, gravidæque in vi-
 scera partu
 Conjugis, invita peragam tamen omnia
 dextra.

Fra den overordentlig store Ulighed i
 Stænderne og Lykken, fra Lidenskabernes og
 Talenternes Forskjellighed, fra unyttige og for-
 døvelige Konster, fra forsængelige Viden-
 skaber vilde man see den Mængde Jordomme

udspringe, der ere ligesaa stridende mod Fornuften som mod Menneskenes Ulyksalighed og Dyd; man vilde see, hvorledes Hovedsmændene befordre alt hvad der ved at opvække Uenighed i Samfundet formaaer at svække dets Kræfter; hvorledes de fremme alt hvad der kan give Selvfabet et Udseende af Samdrægtighed, men i Grunden kun udstrøer Evedragtens Sæd; alt hvad der kan indgyde de forskjellige Stænder Mistillid og gjensidigt Had ved at bringe deres Rettigheder og Fordeel i Strid sammen, og som følgerigen kan befæste den Overmagt, der holder dem alle i Tømme.

Midt i denne Vorden og disse Revolutioner reiser da Despotismen efter Haanden sit rædsomme Hoved, opsluger alt det Gode og Sunde, der endnu findes i de forskjellige Dele af Staten, bringer det endelig saavidt, at den kan træde Lovene og Folket under Fødderne, og bygger sin Trone paa Republikens Ruiner. De Tider, der gaae foran for denne sidste Forandring, ere en Tidspunkt, fuld af Forvirring og Elendighed; og omsider opsluger dette Uhyre alting, og Folket selv have da hverken Anførere eller Love, men kun Tyranner. Fra dette Øjeblik forsvinde Dyd og gode Sæder, thi overalt, hvor Despotismen hersker, cui ex honesto nulla est spes, taaler den intet andet Herredømme; saas
snart

snart den lader sin Stemme høre, tør man hverken raadføre sig med Billigheden eller Pligten, og den blindeste Lydighed er den eneste Dyd, der er tilovers for Trælle.

Dette er nu Uslighedens sidste Grad, og den Endepunkt, der slutter Cirklen og berører den Punkt, vi ere gaaede ud fra; det er her, hvor alle Undersaatter igjen blive lige, fordi alle ere intet, og da de ikke have nogen anden Lov end deres Herres Billie, og deres Herre ikke har nogen anden Lov end sine Lidenskaber, saa forsvinder igjen hvert Begreb om Gudhed og Retfærdighed. Her føres alting igjen tilbage til den Stærkeres Ret og følgerigen til en ny Naturstand, der ifkun deri er forskjellig fra den, vi gif ud fra, at denne er Naturstanden i sin fulde Reenhed, hiin derimod Frugten af den yderste Fordærvelse. Den første og sidste Stand er isørigt saa libet forskjellig, og Selskabspagtsens ophæves saa aldeles ved Despotismen, at Despoten selv kun har Herredømmet saalænge, som han er den Stærkeste, og at han, saasnart man kun kan fordrive ham, ikke mere kan klage over Boldsomhed. Den Opstand, som ender sig med, at en Sultan myrdes eller styrtes fra Tronen, er ligesaa lovlig en Handling, som den, at han i Gaar egenrædigen behandlede sine Undersaatters Liv og Formue. Overmagten holdt ham i Bejret, Over-

mag-

magten styrte ham. Alting er her en Følge af Tingenes naturlige Gang, og Udsaldet af disse korte og hyppige Revolutioner maa nu være, hvilket det være vil, saa kan her ikke den Ene klage over den Andens Uretfærdighed, men han maa ene beklage sin egen Uforsigtighed eller sin Ulykke.

Naar man saaledes eftersporer og opdager den glemte og tabte Vei, som førte Mennesket fra Naturstanden til den selskabelige Stand; naar man forener de Mellemfætninger, jeg har anført, med dem, som Tiden hindrede mig fra at fremsætte, eller som min Indbildningskraft ikke faldt paa: saa maa den opmærksomme Læser forbauses over det uendelige Mellemrum, der adskiller Naturstanden og Selskabet. Det er ogsaa i denne Tingenes gradvise Fremfærd, at han vil finde Opløsningen af en Mængde moralske og politiske Problemer, som Philosopherne ikke kunne opløse. Han vil indsee, at Menneskeslægten i een Tidsalder ikke er Menneskeslægten i en anden, at Diogenes ikke fandt Mennesker, fordi han blandt sine Samtidige søgte Mennesker fra en Tidsalder, der ikke var til mere. Cato, vil han sige, døde med Rom og dets Frihed, fordi han i sit Aarhundrede ikke var paa sin rette Plads, og denne store Mand opvakte kun Forundring hos en Verden, som han femhundrede Aar tidligere vilde kunnet regiere.

Kort,

Kort, Læserne vil kunne forklare sig, hvorfor den menneskelige Sjæl og Lidenstaberne forandre sig uformærkt, ja saa at sige forandre deres Natur; hvorfor vore Fornødenheder og vore Fornøjelser med Tidens Længde faae nye Gjenstande; hvorfor det oprindelige Menneske efterhaanden forsvinder, og Selstabet kun fremstiller Grandfæren en Hob konstlede Mennesker og selvgjorte Lidenstaber, der ere Bifindingen af disse nye Forhold og aldeles ikke ere grundede i Naturen. Hvad, Esfærtanken lærer os i den Henseende, stadfæster Erfaringen tilfulde; det vilde og det dannede Menneske ere i Henseende til Hjertelighed og Tilbøjeligheder saa forskellige, at det, der udgjør den Enes højeste Lykke, bringer den Anden til Fortvivelse. Den første ønsker kun Rolighed og Frihed; han vil kun leve og vandre ørkesløs omkring, ja Stoikernes Følelseløshed kan ikke komme i Sammenligning med hans store Ligeegyldighed for hver anden Gjenstand. Statsborgeren derimod er stedse drøvrig, spæder, arbejder og plager sig uophørlig, for at opsoge endnu majsommeligere Forretninger; han arbejder lige indtil Døden, han løber den endog i Mode, for at sætte sig istand til at leve, eller frastiger sig Livet, for at kunne erhverve sig Udødeligheden. Han gjør sin Opvartning hos de Store, som han hader, og hos de Rige, som han foragter; han sparer ingen Møje for at kunne have den

Vere

Være at tjene dem; han brauter med sin egen
 Fornedrelse og hines Beskyttelse, og stolt af sin
 Trældom taler han med Foragt om alle dem,
 der ikke have den Være at dele den med ham.
 Hvad vilde en Caraiber vel sige, naar han saae
 en europæiske Ministers møjsommelige og mis-
 undte Arbejde? Hvilken Død kunde være saa
 stræffelig, at denne dørste Vilde ikke vilde fore-
 trække den for saa frygteligt et Liv, som ofte
 endog ikke forsødes ved den Størde, Belgjorenhe-
 den yder? Men for at indsee Hensigten af alle
 disse Beskymringer maatte hans Fornuft kunne
 danne sig et Begreb om Ordene: Magt og Være;
 han maatte først lære, at der gives en Menne-
 race, som anseer det for en Lykke, at den hele
 øvrige Verden hæfter sine Øjne paa den, som
 forstaaer at være mere tilfreds og lykkelig, naar
 andre ansee den derfor, end naar den virkelig
 føler at være det. Dette er i Grunden den san-
 de Aarsag til alle disse Forskjelligheder; den
 Vilde lever i sig selv, det selstæbelige Menne-
 ste stedsse uden for sig selv og kun i andres Me-
 ninger; det er saa at sige kun deres Vidnesbyrd,
 hvoraf han øser Bevidstheden om sin egen Til-
 værelse. Det hører ikke til mit Æmne at be-
 vise, hvor megen Ligeegyldighed for det Gode og
 Onde, alle de skønne moraliske Undersøgelser
 uagtede, en saadan Tilbøjelighed afføder, hvor-
 ledes Være, Dyd, Vensteb, ja lasten selv,
 som man endog lærer at rose sig af, blive for-
 stilte

stille og konstlede, efterdi alting kun kommer an paa Skinner, fort, hvorledes vi, da vi stedsse adspørge andre, men aldrig os selv, hvad vi ere, al vor Philosophie, Menneskelighed, Hoslighed og alle vore ophøjede Grundsætninger uagtede, dog ikkun besidde et Stussende og forfængeligt udvortes Væsen, Være uden Dyd, Wiisdom uden Forstand, og Fornøjelse uden Lykke. Jeg lader mig nøje med at have bevist, at det ikke kan have været Menneskets oprindelige Tilstand, og at det kun er Selskabets Aand og den Ulighed, den afføder, som saaledes forandrer og forværrer vore naturlige Tilbøjeligheder.

Jeg har bestræbt mig for, at vise Ulighedens Oprindelse og Fremstridt, Selskabets Opprettelse og Misbrug, for saavidt som disse Ting, ved den blotte Fornuft, uden Hensyn til de helligede Lærdomme, der tillægge den øverste Magt en guddommelig Rettighed, lade sig udlede af Menneskets Natur. Af denne Forklaring følger, at Uligheden, der næsten aldeles ikke fandt Sted i Naturstanden, foregedes og tiltog tillige med Udviklingen af vore Øner og den menneskelige Aands Fremstridt, at den blev befæstet og hævdet ved Indførelsen af Ejendomsretten og lovene. Fremdeles følger heraf, at den moralske Ulighed, der kun authoriseres af den blotte positive Ret, strider imod

imod Naturretten, saalænge den ikke staaer i et fuldkomment Forhold til den physiske Ulighed: en Sætning, der tilfulde bestemmer, hvad Begreb man i den Henseende bør gjøre sig om det Slags Ulighed, der hersker iblandt alle skædelige Folkeslag, thi hvorledes man end forklarer Naturloben, saa strider det dog aabenbar imod den, at et Barn byder over Oldingen, at en Døsmer leder den Vise, og at en Haandsfuld Menneſter leve i den største Yppighed, medens den hungrige Hob mangler de første Fornødenheder.

Noter.

N o t e r.

Dedication. Side 3.

Lin. 27 *) Da Persiens syv Befriere, siger Herodot, forsamlede sig, efterat Pseudo-Smerdis var henrettet, for at raadslaae om, hvilken Regieringsform de vilde indføre i Staten, vorede Dtanæs ibriggen for den republikanske: et Raad, der var i en Satrapes Mund saa meget overordentligere, som ikke allene han selv kunde gjøre Fordring paa Riget, men som de Store almindeligen have større Frygt for en Regiering, der tvinger dem til at agte Meenestene, end for Døden selv. Dtanæs blev, som man let kan formode, ikke hørt. Han saa end ydermere, at man vilde stride til at vælge en Konge, og da han hverken vilde befale eller adlyde, saa afstod han frivilligen den Ret, han havde til Kronen, til de øvrige Concourreuter, og til Erstatning forbeholdte han sig ikke andet, end at han og hans Efterkommere skulde være frie

frie og uafhængige. Man tilstod ham dette. Om Herodot end ikke havde underrettet os om den Indskrænkelse, hvormed man forenede denne Forrettighed, saa vilde man dog nødvendigen forudsætte den. Thi ellers vilde D t a n e s, naar han hverken erkjendte nogen Lov eller skyldte noget Menneske Regnskab for sin Opførsel, været almægtig i Staten og endnu mægtigere end Kongen selv. Men det var aldeles ikke sandsynligt, at et Menneske, der var istand til, i desligt et Tilfælde, at lade sig nøje med en saadan Forrettighed, nogensinde kunde være istand til at misbruge den. Man har virkelig heller ikke seet, at denne Rettighed nogensinde ved den vise D t a n e s eller ved hans Efterkommere har foranlediget den mindste Uorden i Staten.

Fortale. Side 21.

2*) Tillidsfuld grunder jeg her strax min Paa- stand paa en Authoritet, der er Philosopherne ærværdig, fordi den kommer fra en grundig og ophøjet Fornuft, som ikkun de ere istand til at finde og føle. „Hvor fordeelagtigt det end er os, at kjende os selv, troer jeg dog, vi kjende alt det, der er uden for os, bedre end os selv. De Organer, som Naturen har forsynet os med, og kun har bestemt til vor Bedligholdelse, anvende vi ikkun til fremmede Indtrykkes Modtagelse; vi søge kun at udbrede os og leve uden for os selv.

Alt

Alt for syffelsatte med at forege vore Sandser's Fore-
retninger, og at forstørre den udbortes Omfang af bort-
Væsen, gjøre vi sjelden Brug af den indbortes Sands,
der fører os tilbage til vore sande Dimensioner, og
som skiller os fra alt det, der ikke tilhører os. Imidler-
tid er det dog den Sands, som vi maae betjene os af,
naar vi ville lære at kjende os selv; det er den eneste,
hvorved vi kunne bedømme os selv. Men hvorle-
des skal denne Sands komme til at virke i sin hele
Omfang? Hvorledes skal man befrie vor Sjæl,
hvor den har sit Sæde, fra al vor Vands Blandes-
værk? Vi have tabt vor Færdighed at gjøre Brug
af den, og midt i Tumlen af vore legemlige Følelser
forbliver den uden Ovelse og fortæres af vore Lidens-
skabers Ild. Hjertet, Forstanden, Sandserne, al-
ting arbejder imod den. *Histoire naturelle T. IV*
p. 151. *De la nature de l'homme.*

Afhandling. Side 22.

3*) De Forandringer, som den lange Vane at
gaae paa to Been, kan have frembragt i Menneskets
Dannelse, den Overensstemmelse, man bliver vaer
imellem dets Arme og de firfæddede Dyr's Forbeen,
og den Slutning, man af den Maade, de gaae paa,
kan uddrage, opvække Tvivl hos os, naar vi ville
bestemme, hvilken Maade der var den naturligste.
Alle Børn gaae i Begyndelsen paa fire, og kun efter
vort

bort Exempel og ved vor Underviisning lære de at gaae opreiste. Der gives endog vilde Folkeslag, som f. Ex. Hottentotterne, der i den Henseende forsamme deres Børn saare meget, og lade dem gaae saalænge paa alle fire, at det endelig koster dem megen Møje at varme dem af dermed; det samme er Tilfældet med Carabernes Børn. Man har adskillige Exemppler paa firføddede Mennesker; og iblandt andre kunde jeg anføre et om et Barn, som 1344 blev fundet i Egnen ved Hessen, hvor det var blevet opfodt af Ulve og som siden ved Prinds Henrik's Hof sagde, at det, hvis det havde haft Balget, hellere vilde vendt tilbage til Ulvene i Skoven, end levet blandt Menneskene. Det havde saaledes vant sig til at gaae paa alle fire, at det ved fastbundne Skinner maatte tvinges til at gaae opreist og holde Ligevægten. Ligeledes forholdte det sig med det Barn, som man 1694 fandt i de Rithauske Skove, og som levede blandt Bjørnene. Man fandt intet Spor hos det, siger Condillac, til Forstand; det gik paa Hænder og Fødder, havde intet Sprog, og kunde ikkun frembringe nogle Toner, der aldeles ikke lignede nogen Menneskestemme. Den lille Bilde fra Hannover, som man for nogle Aar siden bragte til det engelske Hof, kostede det al muelig Umage, at lære at gaae paa to Been, og 1719 fandt man i Pyrenæerne to andre Bilde, der paa samme Maade som de firføddede Dyr løb omkring paa Bjer-

gene.

gene. Derksom man her vilde gjøre den Indvending, at man derved berøvede sig Brugen af Hænderne, som vi have saa stor Nytte af, saa vilde dette, ikke at tale om, at Alvernernes Exempel lærer os, hvorledes Hænderne saare vel kunne bruges paa to Maader, ikkun bevise, at Mennesket kan gjøre en endnu fordeelagtigere Anvendelse af sine Lemmer, end de af Naturen ere bestemt til, men ikke, at den har bestemt det til at gaae anderledes, end den lærer det.

Men der gives efter mine Tanker langt vigtigere Grunde, hvorved man kan godtgjøre, at Mennesket er bestemt til at gaae paa to Been. Thi for det første, om man end beviser, at Mennesket i Fjersningen gjerne kunde være anderledes dannet, end vi nu see det, og alligevel omsider kunde blevet, hvad det nu er, saa var dette dog endnu ikke tilstrækkeligt til at uddrage den Slutning deraf, at det virkelig har været saaledes; thi efter at man havde viist Mueligheden af disse Forandringer, maatte man, før end man antog dem, i det mindste bevise Sandsynligheden deraf. Ja, hvad som mere er, om end Menneskets Arme i Nødsfald kunde tjene det istedet for Fødder, saa er dette kun den eneste Jagttagelse, der er dette System gunstig, mod en Mængde andre Jagttagelser, som stride derimod. Den fornemste iblandt dem er den, at Hovedet hos Mennesket er beskæftet til Kroppen paa en saadan Maade, at

dets

dets Dine, istedet for at de nu, hos alle Dyr og hos Mennesket selv, naar det gaaer opreist, have en horizontal Retning, vilde, i Tilfælde af at det gik paa fire, være hæstede lige paa Jorden, en Stilling, der ikke vilde være synderlig fordeelagtig for Individets Bedligholdelse; at Halen, som mangler det, og som det ikke behøver, naar det gaaer opreist, er nyttig for alle firfødde Dyr, og ingen af dem mangler den; at Qvindens Bryster, der er saa særdeles vel anbragte hos tobenede Skabninger, som bære deres Unger paa Armene, vilde være saare ilde anbragte hos firfødde Dyr, og ingen af dem har dem derfor paa denne Maade; at Bagdelen af Legemet er alt for høi i Forhold til Forbenene, og da vi altsaa havde maattet slæbe os frem paa Knæerne, saa havde dette, hvis vi havde gaaet paa fire, gjort os til slet proportionerede Skabninger og forarsaget, at vi havde gaaet saare ubegvent; at vi, naar vi havde sat den flade Fod eller Haand paa Jorden, havde i Bagfoden høvt et Led mindre end alle øvrige Dyr, nemlig det som forener Fodbladet (Metatarsus) med Skinbenet (Tibia) og da Tarsus, hvis vi ikkun kunde gaae paa Spidsen af Foden, som vi uden Tvivl havde været nødte til, ikke at tale om de mange Been, den er sammensat af, synes at være alt for tyk til at kunne tjene istedetfor Canon, ligesom og de Ledemod, der forene Metatarsus og Tibia ligge
for

for nær sammen, til at kunne give Foden hos Mennesket i denne Stilling den samme Bøjelighed, som de firsfødde Dyr have. Da det anførte Exempel om Børnene ikkun viser, at de vare i en Alder, hvor de naturlige Kræfter endnu hverken ere udviklede, eller Lemodene have deres tilbørlige Fasthed, saa kan man ikke uddrage nogen Slutning deraf; man kunde med ligesaa god Grund sige, at Hundene ikke ere bestemte til at gaae, fordi de i nogle Uger efter deres Fødsel ikkun krybe. De enkelte Tilfælde kunde endnu mindre tjene til Beviis mod Menneskenes almindelige Bane, ja endog mod Folkeslag, som ikke have noget Samqvem med andre Nationer, og selgelig i ingen Henseende have kunnet efterligne dem. Et Børn, der, endnu førend det kan gaae, lever forladt i en Skov og opfødes af et Dyr, vil formodentlig følge sin Plejemoders Exempel og øve sig i at gaae ligesom hun; Børnen forskaffer det en Lethed, som det ikke har faaet af Naturen, og ligesom de, der ere lamme i Hænderne, ved Øvelse kunde bringe det saavidt, at de med Fødderne kunne gjøre alt hvad vi forrette med Hænderne, saaledes maatte dette Børn ogsaa omsider lære at gjøre samme Brug af Hænderne, som vi gjøre af Fødderne.

Side 44.

4*) Derfor der iblandt mine Læsere findes nogen, der er saa ubevant i Naturhistorien, at han

vilde gjøre Indvendinger i Henseende til den naturlige Frugtbarhed, som jeg har tillagt Jorden, saa vil jeg svare ham med følgende Linier:

“Ligesom Planterne drage mere Næring af Luftens og Vandets Substance, end af Jorden, saaledes indtræffer det ogsaa ofte, at de, naar de forraadne, giengive Jorden mere end de have faaet af den, og desuden befordre en Skov Regnen ved at opsamle Dunsterne. I en Skov, som man aldrig rørte ved, maatte Jorden, der tjener til at befordre Vegetationen, betydeligen forøge sig; men da Dyrene give Jorden mindre, end de faae af den, og Menneskene forbruge en overordentlig Mængde Træ og Værter til Brændsel og andre Ting, saa følger heraf, at den vegeterende Jordbund i et beboet Land dagligen formindsker sig, og omsider maa worde som Jordbunden i det stenede Arabien og mange andre Lande i Orienten, der i Grunden vare de første beboede og hvor man nu ikke finder andet end Salt og Sand, thi det fixe Salt i Planterne og Dyrene bliver tilbage, naar alle de øvrige Bestanddele forsvinde.”

Hist. nat.

Som Beviis herpaa kan man endnu tilføje det Factum, at alle de øde Øer, som man i de sidste Aars hundreder har opdaget, vare bedækkede med en Mængde

Mængde Træer og Planter, og at det, som Historien lærer os, næsten overalt paa Jorden, ligesom den var befolket og dyrket til, fandtes umaadelige Skove, som man maatte fælde. I den Henseende vil jeg endnu gjøre følgende tre Anmærkninger. Første: Dersom der gives et Slags Vegetabilier, som kunne erstatte den vegetabiliske Materie, der efter Buffons Mening tabes ved Dyrene, saa er det fornemmelig Træerne, hvis Toppe og Løv opsamle og trække mere Vand og Dunster til sig, end de øvrige Værter. Andet: At Jordbundens Odsæggelse, d. e. Tabet af de Dele, der befordre Vegetationen, maa alt mere og mere foretages ligesom Jorden dyrkes, og ligesom de flittige Indbyggere fortære i Overflodighed dens forskjellige Producter til. Tredie og vigtigste Anmærkning er, at Trærnes Frugter forsyne Dyrene med en langt større Overflodighed af Føde end de øvrige Vegetabilier ere istand til; dette er en Erfaring, jeg selv har gjort, i det jeg sammenlignede Productionen af to Jordsa-
mond, der vare lige store og lige gode, og hvoraf det ene var besat med Castanietræer og det andet besaaet med Korn.

Side 44.

5 *) I de firfødde Dyr's Naturhistorie er
Lændernes Skikkelse og Indvoldenes Dannelselse de
2 2 to

to Stjælnetegn, hvorpaa man kjender Rovdyrene. De Dyr, der kun leve af Vegetabilier, f. E. Hesten, Hornkvæget, Gaaret, Haren, have alle flade, men de Fjødædende, som Ratten, Hunden, Ulven og Ræven have spidse Tænder. Hvad Indvolde angaaer, da finder man hos de frugtædende Dyr nogle, som f. Ex. Lyktarmen, hvilken man ikke finder hos Rovdyrene. Det synes altsaa, at Mennesket, der har Tænder og Indvolde af samme Bestaaffenhed som de frugtædende Dyr, oprindeligen henhører til denne Classe, og ikke blot anatomiske Fagttagelser stadfæste denne Mening, men endog Oldtidens Mindesmærker tale meget for den. "Dicearius, siger den hellige Hieronimus, fortæller i sin Bog om de græske Antiquiteter, at intet Menneske under Saturnus's Regiering, hvor Jorden endnu var frugtbar uden at dyrkes, spiste Kjød, men at enhver ernærede sig af Frugter og Bærter, de vorte af sig selv." (L. 2. adv. Jovin.). Denne Mening bekræftes endnu ved adskillige nye Rejsebeskrivelser. Iblandt andre bevidner Francois Correal, at den største Deel af Indbyggerne paa de Lucaiske Øer, som Spanierne føre hen til Den Cubas til St. Domingo og andre Steder, døde af at spise Kjød. Man seer heraf, at jeg har forbigaaet adskilligt, hvormed jeg kunde bevise min Slutning. Da Møbet er den eneste Aarsag til Strid blandt de

Fjød

rene. fjødbædende Dyr, og de frugtædende leve i en næsbrudt
Fred med hinanden, saa er det klart, at Mennesket,
hvis det hørte til den sidste Classe, meget lettere kunde
finde sit Underhold i Naturstanden, og at det havde
langt mindre Behov og Anledning til at forlade den.

Side 46.

6 *) Alle de Kundskaber, som udfordre Efter-
tanke, som man kun kan erhverve sig ved en sammen-
hængende Række af Begreber, og som kun gradviis ud-
vikle sig, synes aldeles at ligge uden for det vilde
Menneskes Synskreds, fordi han ikke har nogen
Dmngang med sine Lige, eller med andre Ord, fordi
de til denne Dmngang nødvendige Redskaber og de For-
nødenheder, der gjøre den nødvendig, mangle
ham aldeles. Hans hele Videns og Kunstslid ind-
skrænker sig til at løbe, springe, brydes, kaste en
Steen og klavre op i et Træ. Men forstaaer han end
intet andet end disse Ting, saa forstaaer han dem
derimod langt bedre end vi, der ikke trænge saameget
dertil som han, og da de kun ere en Følge af Legems-
svælske, da de hverken kunne meddeles andre eller
hos Individuet blive fuldkommene ved Dmngang, saa
kunde det første Menneske være ligesaa færdigt deri,
som dets sildigste Afkom.

De Rejsendes Efterretninger ere fulde af Ex-
empler paa de vilde Folkeslags Kraft og Styrke; de
rose

rose ikke mindre deres Behændighed og Lethed; ligesom man kun behøver Dine til at see disse Ting, saaledes har man aldeles ingen Grund til at drage disse Dienvidners Forsikringer i Tvivl; af den første den bedste Bog, der falder mig i Hænderne, vil jeg anføre her nogle Exempler.

“Hottentotterne, siger Kolbe, forstaae sig bedre paa Fiskerie, end Europæerne paa Cap. Med lige stor Færdighed betjene de sig af Garn, Rastespind, Medekroge, baade til Søes og i Floderne. Ikke mindre behændigen forstaae de endog at fange Fiske med Hænderne. De svømme med en usorlig nelig Lethed. Den Maade, det seer paa, er i en vis Henseende forbausende og ganske egen. De svømme med opreist Legeme og holde Hænderne over Vandet, saa det seer ud som de gik paa Land. Naar Søen er meget urolig, og Bølgerne optaar sig som Bjerge, dandse de paa en vis Maade paa Bølgerne, og hoppe op og ned med dem som et Stykke Kork.”

“Hottentotterne, siger fremdeles samme Forfatter, ere ligeledes overordentlig behændige paa Jagten, og deres Hurtighed i at løbe overgaaer al Forestilling. Han forundrer sig over, at de ikke oftere misbruge deres Hurtighed, skjønt det dog skundom indtræffer, som man kan slutte af et Exemplum

empel, han anfører. "En hollandst Matros, siger han, gik i Land paa Kap, og gav en Hottentot en Rulle Tobak paa omtrent 20 Pund, som han skulde bære til Byen. Da de begge vare et godt Stykke Bei borte fra Reiseselskabet, spurgte Hottentotten Matrosen: om han kunde løbe? Løbe? svarede Hollenderen, aah ja! saare vel! Lad see! sagde Hottentotten, løb afsted med Tobakken og forsvandt næsten i samme Nieblis. Matrosen, forbauset over denne forunderlige Hurtighed, tænkte ikke mere paa at sætte efter ham, og saae aldrig sin Tobak eller Hottentotten mere."

"De have saa skarpt et Syn og saa sikker en Haand, at ingen Europæer i den Henseende kan sættes i Sammenligning med dem. I en Afstand af hundrede Skridt kunne de med en Steen ramme et Maa, der ikke er større end en halv fransk Sol, og endnu besynderligere er det, at de, istedet for, som vi, at hæfte Djæne paa Maalet, uophørligen bevæge og dreje sig. Det lader som deres Stene kastes af en usynlig Haand."

Om de antilliske Vilde fortæller Pater Tertre næsten det samme, som man her har læst om Hottentotterne paa det gode Haabs Fjbjerg. Han roser fornemmelig den Visshed, hvormed de styde med deres Pile Fuglene i deres Flugt og de svømmende Fiske,
som

som de siden hente op af Vandet. De nordamerikanske Vilde ere ikke mindre berømte for deres Styrke og deres Færdighed, og her er et Exempel, som viser, hvorvidt Sydamerikanerne have bragt det i den Henseende.

I Maret 1746 foreslog en Indianer fra Buenos Airas, der i Cadix var dømt til at arbejde som Galeislave, Regieringen, at han, for at gjenkjøbe sin Frihed, ved en offentlig Høitidelighed vilde udsætte sig for en Livsfare. Han lovede, at han gandske ene og uden andet Vaaben, end et Loug, vilde angribe den meest rasende Tyr; at han vilde gribe den med Louget paa hvilken Side man befalede; at han vilde sadle den, tæmme den, stige op og ride paa den, og i det samme kæmpe med to af de meest rasende Tyre fra Torillo, som man kunde slippe løs paa ham; at han, hvad Øieblik man befalede det, uden nogens Hjælp, vilde dræbe een efter den anden; dette blev ham tilstaaet. Indianeren holdt Ord og opfyldte i alle Maader, hvad han havde lovet. Maaden, som han bar sig ad paa, og alle de enkelte Omstændigheder ved denne Kamp, kan man læse i den første Deel af Observations sur l'histoire naturelle de M. Gautier S. 262, hvoraf denne Begivenhed er tagen.

Side 49.

7*) "Hestenes Levealder, siger Buffon, retter sig, som hos alle Dyrearter, efter den Tid, de vore i. Mennesket, som vore i fjorten Aar, kan leve sex til syv Gange saalænge, det er firfjendstyve til hundrede Aar; Hesten, som vore i fire Aar, kan leve sex til syv Gange saalænge, det er 25 til 30 Aar. Man træffer saa selben Exempler, der modsiges denne Regel, at man ikke engang kan ansee dem for en Undtagelse, som der endnu kan uddrages Følgeslutninger af, og ligesom de svære Heste behøve kortere Tid til at vore i end de spinkle, saaledes leve hine og kortere Tid og ere allerede gamle i en Alder af femten Aar."

Hos de kjødædende og frugtædende Dyr troer jeg at blive en anden Forskiel vaer, der endnu er almindeligere end den, jeg har anført i Note 5*), da den endog strækker sig til Fuglene. Denne Forskiel bestaaer i Ungernes Antal; de, der ernære sig af Planter, kaste ikkun to Unger hver Gang, de kjødædende derimod altid flere. Brysternes Antal vise her strax Naturens Hensigt i den Henseende, thi hvert Hunddyr af det første Slags, som f. Ex. Hoppen, Gjeden, Hinden, Saaret ic. have ikkun to Bryster, men af det første Slags, som f. Ex. Læbehunden, Ratten, Hummen hos Ulven og Tigren

Ligeren have stedsse sex eller otte Bryster. Hønen, Gaasen, Anden og alle øvrige Korfugle, som f. Ex. Duen, Høgen, Uglen lægge og udruge et stort Antal Æg; Duen, Turdelduen og alle Fugle, der æde Frøforn, lægge og udruge sjelden mere end to Æg ad Gang. Den Marsag, man kan angibe til denne Forskjellighed, er, at de Dyr, der kun leve af Urter og Bærter, næsten hele Dagen græsse, og selvfølgelig behøve megen Tid til at søge deres Føde, ikke ere istand til at forsyne mange Unger med Mælk, istedet for at de kjødædende Dyr, der næsten fortære deres Maaltid i eet Øjeblik, meget lettere og oftere kunne vende tilbage til deres Unger og deres Jagt, og erstatte Tabet af den store Mængde Mælk. Over alt dette kunde der endnu anstilles mange enkelte Jagttager, men her er ikke Stedet dertil, og det er mig allerede nok, at jeg i dette Stykke har vist Naturens almindeligste System, hvori man kan finde en ny Grund til, ikke at tælle Mennesket blandt de kjødædende, men iblandt de frugtædende Dyr.

Side 49.

8*) En berømt Forfatter har beregnet det menneskelige Livs Lykke og Ulykke, og efterat han havde sammenlignet begge, fandt han, at den sidste overvejer den første saare meget, og at Livet, i det Hele betragtet, var en saare ubehagelig Gave. Jeg
undrer

undrer mig aldeles ikke over hans Slutning; han har
 øst alle sine Betragtninger af det selskabelige Men-
 neskes Tilstand: men dersom han var gaaen tilbage
 til Naturmennesket, saa kan man være overbevist om,
 han havde fundet ganske andre Resultater, thi da
 havde han seet, at Mennesket ikke hjem søges af no-
 get andet Onde end det, han skaber sig selv, og
 Naturen vilde da været fuldkommen retfærdig-
 gjort. Ikke uden Møje have vi bragt det til
 at gjøre os selv saa ulykkelige. Naar man paa
 den ene Side betragter Menneskenes overordentlige
 Bestræbelser, de mange Videnskaber, som de udgrun-
 dede, de mange Kunster, de opfandt, de mange
 Kræfter, de anvendte, for at tilkaste Afgrunde,
 for at jevne Bjerge, for at sprænge Klipper, for at
 gjøre Floder sejbare, for at opdyrke Jorden, for at
 grave Canaler, for at udtørre Moræder, for at op-
 føre umaadelige Bygninger paa Jorden, for at be-
 dække Havet med Skibe og Søfolk, og man
 paa den anden Side med nogen Eftertanke under-
 søger de sande Fordele, som Menneskeslægtenes Lyk-
 salighed har draget af alt dette, saa kan man ikke
 andet end forbauses over det ulige Forhold, der
 hersker derimellem, og beklage Menneskets For-
 blindelse, som, for at nære en taabelig Stolt-
 hed og, jeg veed ikke selv, hvilken forfængelig Be-
 undring af sig selv, ibrigen jager efter at den

Elene

Elendighed, det er istand til at udtænke, og som den velgjørende Natur har sørget for at holde det borte fra.

Menneskene ere onde; en sørgelig og daglig Erfaring fritager mig for at godtgjøre det; imidlertid troer jeg dog at have bevist, at Mennesket er af Naturen godt: hvad andet da end de Forandringer, der ere foregaaede i dets Constitution, de Fremskridt, det har gjort, og de Kundskaber, det har erhvervet sig, kan altsaa have fordærvet det i saadan Grad? Man beundre saa meget, man vil det menneskelige Selskab; en Sandhed bliver det dog altid, at det er Selskabet, der nødvendigen driver Menneskene til gjensidigen at hade hinanden, ligesom deres Interesse stiger til, gjensidigen at vise hinanden tilsyneladende Tjenester, men i Grunden tilføje hinanden alt optænkeligt Ondt. Hvad Begreb skal man vel gjøre sig om et Samqvem, hvor hver enkelt's Fornuft foreskriver ham Grundsetninger, der aldeles stride mod dem, som den offentlige Fornuft tilraader, og hvor enhver finder sin Regning ved den andens Ulykke? Der gives maaskee ikke een velhavende Mand, hvis gierige Arvinger, eller hvis egne Børn selv ikke stundom hemmeligen ønske ham Døden; ikke et Skib i Søen, hvis Skibbrud jo vilde være en behagelig Nyhed for en eller anden Kjøbmand; ikke et Huus, som jo

en

en uredelig Skyldner gjerne vilde see opbrænde med alle de Papirer, som findes deri; ikke et Folkeslag, som jo vilde glæde sig over sine Naboers Uheld. Det er paa denne Maade, at vi finde vor Fordeel i vor Næstes Skade, og at den enes Ulykke er den andens Lykke; men det farligste heri er, at Alleenuhæld ofte udgjøre en Mængde Enkeltes Haab og Forventning. Nogle ønske Sygdomme, andre Dødsfald; nogle Krig, andre Hungersnød; jeg har selv seet affhyelige Menneſker, som fældte Taarer, naar der var Udſigt til et frugtbart Aar, og den store og ſorgelige Ildbrand i London, der koſtede ſaa mange Ulykkelige Liv og Formue, gjorde maaskee mere end tituſinde Menneſker lykkelige. Jeg veed, at Montaigne dadler Athenienſeren Demandes, fordi han ſtraffede en Haandværksmand, der lod ſig betale dyrt for ſine Liigkifter, og altsaa vandt meget ved Borgernes Død, men den Marſag, Montaigne anfører, nemlig, at han i ſaa Fald burde ſtraffet alle Menneſker, ſtadſæſter aabenbar min Sætning. Man underſøge engang nøje vore forfængelige Velvilligheds-Beviisninger, og hvad der foregaaer i vort Hjertes Underſte, ja man underſøge engang, hvad man kan vente ſig af en Forfatning, hvor alle Menneſkene ere tvungne til at ſmigre og ødelægge hinanden gjensidigen, og hvor de blive Tiender af Pligt og Skjelmer af Interesſe. Dersom
man

man indsender mig: Selskabet er saaledes indrettet, at den Ene vinder ved at tjene den Anden, saa svarer jeg, at det vilde være saare godt, hvis han ikke vandt mere ved at skade ham. Der gives ingen retmæssig Fordeel, der ikke kan overvejes af den, man kan forskaffe sig paa en uretmæssig Maade, og den Skade, man tilføjer sin Næste, er altid fordeelagtigere end de Tjenester, man beviser ham. Det kommer nu altsaa kun blot an paa, at udfinde Midler til at kunne undgaae Straffen, og for at opnaae denne Hensigt anvende de Mægtige alle deres Kræfter og de Svage al deres Forslagenhed.

Naar det vilde Menneske har spist sit Maaltid, er han tilfreds med den hele Natur og en Ven af alle sine Lige. Strider han om sit Maaltid, saa indblader han sig aldrig i Kamp, før han i Forvejen har sammenlignet Vanskeligheden i at vinde Sejr med Vanskeligheden i andensteds at finde sin Føde, og ligesom Stolthed ikke blander sig i Kampen, saaledes ender den sig og med nogle Slag; den Sejrende spiser, den Overvundne prøver andensteds sit Lykke, og alt er nu roligt. Ganske anderledes forholder det sig derimod med det selskabelige Menneske; først sørger det for det Nødvendige, siden for det Overflødige; derefter komme Yppighederne til; derpaa umaadelige Rigdomme; derpaa tænker det paa at
saar

faae Undersaatter, derpaa Slaver, og fra nu af er det intet Dieblif roligt. Det besynderligste heri er endnu dette, at jo mindre naturlige og nødvendige Fornødenhederne ere, desmere tiltage Lidenstaberne og, hvad det værste er, Vonen til at tilfredsstille dem; efterat vor Helt saaledes har nydt saamegen Lyksalighed, efterat han har opsluget saamange Skatte og bedrøvet saamange Menneſter, ophører han ikke med at ombringe Menneſter, førend han seer, at han er Verdens eneste Herre. Dette er i Korthed et moralsk Skilderie, om just ikke af det menneſkelige Liv, saa dog af Hjertets lønlige Bestræbelser hos alle de Menneſter, der leve i Selskaber. Man sammenligne uden Fordom det selskabelige Menneſtes Tilstand med den Vilde, og undersøge, hvis man kan, hvor mange nye Dørre den første Fornødenheder og Elendigheder, ikke at tale om det Ondskab, virkeligen have aabnet for Smerte og Død. Naar man betragter den Sinduro, der fortærer os, de hæftige Lidenstaber, der svække og bedrøve os, det overdrevne Arbeide, som nedtrykker de Fattige, og den endnu farligere Qvindagtighed, som de Rige overgive sig til, og hvorved Mangelen dræber hine og Overslødigheden disse; naar man betragter de uhyre Blandinger af Føde, deres skadelige Krydderier, de fordærvede Fødevarer, de forfælskede Lægemidler, de Folks Bedragerie, som sælge

dem

dem og de Menneffers Bildfarelser, som forordne dem, den Gift, der findes i de Kar, hvori de tillaves, naar man lægger Mærke til de epidemiske Sygdomme, som ere en Virkning af den usunde Luft blandt den store Mængde sammenpakkede Menneffer, af vor qvindagtige Levemaade, af den uophørlige Afverling af vor Stueluft med den friske, af den Uforsigtighed, hvormed vi skifte Klæder, af al den Pleje, som vor overdrevne Sandfelighed har gjort os til uomgængelig Fornødenhed og som omfider, naar den forsonnes eller naar vi miste den, koster os Livet eller idet mindste Sundheden, lægger man endnu hertil de Jldsvaader, Jordstjælv, der, i det de fortære eller omstyrte hele Stæder, dræbe mange tusinde af deres Indbyggerne, kort, forener man alle de Farer, som disse Aarsager uophørligen true os med, under een Synspunkt, saa vil man føle, hvor dyrt Naturen lader os betale den Foragt, vi have kastet paa dens Kærdomme.

Jeg vil ikke gjentage her, hvad jeg allerede andensteds har sagt om Krig; men jeg ønskede, at Kyndige Mænd vilde eller torde engang meddele Almeenheden omstændelige Efterretninger om alle de Grusomheder, som udøyes af dem, der have Opsyn over Provianten og Hospitallerne. Man vilde da see, at deres Konstgreb, som ikke holdes synderlig hem-

hemmelige, og ved hvilke de meest glimrende Hære
smelte hen til mindre end intet, ombringe flere Sol-
dater end Fiendens Baaben. Ikke mindre vilde man
falde i Forundring, naar man endnu beregnede alle de
Mennesker, som til Sæd dræbes af Hunger, Skjær-
bug, Sørøvere, Ild og Skibbrud. Det er klart,
at man maa tilskrive den indførte Ejendomsret, sel-
geligen Selfskabet, al Mord og Forgiftelse, Straten-
røveri, ja selv de Straffe, der ere fastsatte for disse
Forbrydelser: Straffe, der rigtig nok ere nødvendige
for at forebygge større Onder, men som dog, med Hen-
syn til, at et Drab koster to eller flere Mennesker Livet,
virkeligen stedse fordoble Menneskeslægten's Tab. Hvor
mange skjændige Midler har man ikke til at forhindre
Menneskers Fødsel og til at stusse Naturen, deels ved
hine dyriske Udsvævelser, som ere en Skjændsel for
dens skønneste Bærk, som hverken den Vilde eller
Dyrene nogensinde kjendte, og som i civiliserede
Lande kun ere Fostre af en fordærvet Indbildnings-
kraft, deels ved hine lønlige Barnmord, som ere
saa værdige Frugter af Uhydsheden og en lastefuld
Ure, deels ved den Mængde Børn, der blive
myrdede eller forskudte formedelt deres Foræl-
dres Elendighed eller deres Modres barbariske
Skamfuldhed, deels endeligen ved Kemlæstelser af
hine Uhykkelige, som man berøver en Deel af deres
Tilværelse og alle deres Efterkommere, for nogle

forfængelige Sanges Skyld, ja, hvad som værre er, for nogle Menneskers rasende Skinsyges Skyld: en Lemlæstelse, der i sidste Fald i en dobbelt Henseende fornærmer Naturen, dels formedelst den Maade, hvorpaa man behandler de Mennesker, som man tilsejer den, dels formedelst det Brug, de ere bestemte til.

Men gives der ikke tusinde almindeligere og farligere Tilfælde, hvor den faderlige Rettighed aabenbar fornærmer Menneskeligheden? Hvor mange Talenter gaaes ikke, og hvor mange Tilbøjeligheder gøres der ikke Bold paa ved Fædrenes ufornuftige Tvang? Hvor mange Mennesker vilde ikke udmærke sig i en Stand, der var passende for dem, istedet for at de dse ulykkelige og vanærede i en anden Stand, som de ikke havde nogen Tilbøjelighed til? Hvor mange lykkelige, men ulige Ægteskaber, ere ikke blevne brudte eller forstyrrede, og hvor mange Piger, der vilde blevet kyndste Ægteskæller, bleve ikke ved denne Tingenes Gang, der altid strider imod Naturen, vanærede? Hvor mange andre Ægteskaber gives der ikke, som Interessen sluttede, men som Fornuften og Kjærligheden misbilligede? Hvor mange endog retfærdige og dydige Ægtefolk ere ikke hinanden til gjensidig Plage, blot fordi de ikke passede sig for hinanden? Hvor mange unge og ulykkelige Mennesker blive ikke Slagtofre for deres Forældres Ærgjerrighed og hensalde til Laster, eller tilbringe deres sørgelige

Dage

Dage med at fælde Taare og med at sukke i uopløselige Baand, som Hjertet foragter og Guldet ene har knyttet? Lykkelige ere stundom de, hvis Mod, ja hvis Dyd selv drager dem bort fra Livet, førend en grusom Vold tvinger dem til at tilbringe deres Dage i Kaster eller Fortvivlelse. Tilgiwer mig, for stedse beklagelsesværdige Fædre og Mødre! det gjør mig ondt, at jeg forsøger eders Kummer; men maatte den dog tjene til et evigt og affrækkende Exempel for enhver, som vover, endog i Naturons eget Navn, at krænke dens helligste Rettighed!

Vel har jeg her ifkun talet om de upassende Forbindelser, der ere en Virkning af vor Cultur; men troer man derfor, at de, som frembragtes af Kjerlighed eller Sympathie, ere befriede fra Ubehageligheder? Hvad vilde man sige, naar jeg viser, hvorledes det menneskelige Kjon angribes endog i sine første Kilde, og i de allerhelligste Baand, hvorledes man ikke vover at høre Naturen, førend man har raadført sig med sin Belfærd, hvorledes en borgerlig Uorden forbytter Dyden med Laster, Afholdenhed bliver til en strafværdig Forsigtighed, og Vægringen for at skænke et Menneske Livet en menneskelig Handling? Men uden at bortdrage det Slør, der bedækker saa megen Rædsel, ville vi lade os nøje med at anfælte det Onde, som andre burde søge at afhjælpe.

Lægger man til alt dette den store Mængde Haand-
teringer, der er skadelige for Sundheden, der forforte
Livet eller ødelægge den gode Legemsconstitution,
som f. Ex. Arbejder i Bjergværker, forskjellige Til-
beredelser af Metallerne, fornemmelig Bly, Kobber,
Qvicksølv, Kobolt, Arsenik og Hytterøg; fremdeles
de øvrige farlige Haandværker, der dagligen koste
en Mængde Mennesker Livet, som f. Ex. Tagtækkere,
Tømmermand, Murere og Steenbrydere; naar man
forener alt dette, saa vil man i Oprettelsen og For-
bedringen af Selskabet finde Uarsagen til Menneske-
slægtens Formindskelse, hvilket mere end een Philosoph
har iagttaget.

Uppigheden, som umuelig kan forebygges hos
Mennesker, der kun hige efter at befordre deres Be-
quemmelighed og at komme i Anseelse hos andre,
fuldbyrder snart det Onde, som Selskabet har be-
gyndt, og under det Paaskud, at forskaffe de fattige,
som det aldeles ikke burde have, Livets Ophold, for-
armer man alle de øvrige Medlemmer, og berøver
Staten tidlig eller sildig sine Indbyggere.

Luxus er et Middel, der er værre end det
Onde, det skal læge, ja den er endog det allers
værste Onde, der kan hjemsege en Stat, den være
stor eller lille; thi for at føde en Mængde Tralle og
Elen

Elendige, som den har frembragt, nedtrykker og ødelægger den Jorddyrkeren og Borgeren: liig hine brændende Vinde i de sydlige Lande, som bedække Græsset og Urterne med fortærende Uetøj, der berøver de nyttige Dyr deres Underhold, og udbreder Mangel og Død, hvor det kommer hen. Selskabet og den Luxus, det affødte, frembragte de frie og mecaniske Konster, Handelen, Videnskaberne, og alle de unyttige Ting, hvorved Konstfliden blomstrer, hvorved Staten beriges, men tillige ødelægges. Aarsagen hertil er saare indlysende. Man indseer let, at Agerdyrkningen efter sin Natur er den mindst indbringende af alle Konster; thi da dens Frugter ere uundværlige for alle Mennesker, saa maa deres Priser ogsaa staae i et passende Forhold til de Fattiges Evne. Af samme Grundsetning kan man og udlede den Slutning, at det, Konsterne indbringe, staaer i et omvendt Forhold til deres Nytte, og at endelig den nyttigste Kunst maa blive den meest forsømt; heraf seer man da, hvilket Begreb man egentlig bør gjøre sig om de sande Fordele af Konstfliden, og de sande Virkninger af dens Fremskridt.

Disse ere de mærkelige Aarsager til alle de Elendigheder, hvori Overflødigheden omsider har styrtet de meest beundrede Nationer. Ligesom Konstfliden og Konsterne udbrede sig og blomstre til, saaledes for

forlader den foragtede Landmand, nedtrykt af Paa-
læg, der ere nødvendige til Oppighedens Bedlige-
holdelse, og fordømt til at tilbringe sit Liv med Arbejde
og i Hunger, sine Marker, for i Stæderne at søge det
Brød, han skulde forsyne dem med. Jo mere Ho-
vedstæderne oppække den eenfoldige Hob's Beundring,
desmere burde man sukke over de forladte Agre, over
de brakliggende Forder, og over Landvejene, der ere
bedækkede med uhykkelige Borgere, som ere blevne
til Tiggere eller Røvere, og som ere bestemte til,
engang at ende deres elendige Liv paa Steiler eller
en Mødding. Saaledes bliver Staten paa den ene
Side riig, paa den anden svækket og blottet for Men-
nesker, saaledes blive de mægtigste Kongeriger, efter
at de have anvendt al muelig Umage for at worde
rige og øde, omsider et Ros for fattige Folkelag,
der ikke kunne modstaae den sørgelige Fristelse at er-
obre dem, og som ligeledes igjen berige og svække sig
selv, indtil de atter blive erobrede og ødelagde af
andre.

Man forklare os dog engang, hvad der har
frembragt den Mængde Barbarer, som i saa mange
Aarhundreder have oversvømmet Europa, Asia og
Africa. Var det deres Konflikt, var det Blisdoms-
men i deres Love, Fortræffeligheden af deres Politie,
som de skildte den uhyre Folkemængde? Maatte dog
vore

vore Lærde sige os, hvorfor disse vilde og raage Mennesker, uden Mundskaber, uden Tømme, uden Opdragelse, istedet for at formere sig, ikke hvert Njeblik, for at forjage hinanden fra deres Græsgange eller Jagt, dræbte hinanden? Maatte de dog forklare os, hvorledes disse Elendige have havt den Driftighed endog kun at see os, der ere saa duelige, der have saa skjøn en Krigstugt, saa vise Love, lige i Djene, og endelig hvorfor der, siden den Tid at det borgerlige Selskab i de nordlige Lande er bleven fuldkommengjort, siden den Tid, man har anvendt saamegen Umage for at lære Menneskene deres gjensidige Pligter, og Konsten at leve i et behageligt og fredeligt Samqvem, hvorfor man siden den Tid ikke seer saa stor en Mængde Mennesker fremkomme i disse Lande, som fordm? Jeg frygter meget for, at en eller anden endog tilsidst vil svare mig, at alle de store Ting, som f. Ex. Konstnerne, Videnskaberne og Lovene, meget viseligen ere opfundne af Menneskene, liig en velgjørende Pest, for at forekomme vor Arts overvættes Formerelse, fordi de befrygtede, at denne Verden, som er bestemt for os, maatte blive for lille for dens Beboere.

Men hvorledes? Skal man nu forstyrre Selskabet, ophæve Ejendomsretten, og vende tilbage til Skovene for at leve i Selskab med Bjørnene? Dette er en
Følge

Følgeslutning, som mine Modstandere nok ønskede at kunne paadigte mig, men hvilket jeg hellere vil forebygge end udsætte dem for den Skændsel at uddrage den. O I, som Himmels Stemme aldrig har ladet sig høre for, og som troe, at Eders Art ikke har nogen anden Bestemmelse, end at ende dette korte Liv i Fred; I, som i Stæderne kunne forlade alt det Skadelige, I have erhvervet Eder: Eders Sindsburo, Eders fordærvede Hjerte og tøjløse løse Begjærligheder, vender tilbage, efterdi det kommer kun an paa Eder selv, til Eders gamle og oprindelige Uskyldighed; gaaer ud i Skovene for at uddrage Eder Synet og Erindringen af Eders Samtidiges Forbrydelser, og befrygter ikke, at I fornægte Eders Art, naar I tillige med dens Kundskaber frastige Eder dens Laster. Men hvad mig og lignende Mennesker angaaer, hvis Lidenskaber for stedse have forstyrret deres oprindelige Fjernhed, som hverken kunne ernære sig mere af Græs og Olden, eller undvære Love og Hovedsmænd, som have havt den Være, af deres første Fædre at faae overnaturlige Underviisninger, som i Hensigten at give Menneskenes Handlinger strax en Moralitet, de ellers i lang Tid ikke havde kunnet erhverve, finde Grunden til et i og for sig selv ligegyldigt og i hvert andet System uforklarligt Bud, som, med eet Ord, ere overbeviste om, at den guddommelige Stemme ind-

hør

bød hele Menneskeslægten til de himmelske Wanders
 Indsigter og Lyksalighed, — alle disse Mennesker ville
 ved Uøvelsen af de Dyder, som de forbinde sig til
 at udøve, i det de lære at kjende dem, søge at for-
 tjene den evige Løn, som de kunne vente sig derfor;
 de ville holde de hellige Baand, der forene de Selska-
 bor, hvis Medlemmer de ere, i Ære; de ville elske
 deres Lige og tjene dem saameget, det staaer i deres
 Magt; de ville samvittighedsfuld adlyde Lovene,
 deres Stiftere og deres Haaudhavere; de ville frem-
 for alting høre de gode og vise Førster, som søge at
 forekomme eller afhjælpe den Mængde Misbruge og
 Mangler, der dagligen true os med Undergang; de
 ville besjele disse værdige Anføreres Iver, i det de
 uden Frygt og uden Smiger vise dem Vigtigheden af
 deres Rald og Strengheden af deres Pligt, men de
 ville ikke mindre foragte en Indretning, der ikkun kan
 bestaae ved saa mange agtværdige Folks Hjælp, som
 man ønsker oftere, end man kan erholde dem, og
 som, uagtet al deres Omfarg, frembringe mere
 sand Ulykke end tilsyneladende Fordeel.

Side 58.

19*) Iblandt de Mennesker, som vi deels
 kjende af os selv, deels af Historieffriberne, deels af
 de Reisendes Beretninger, ere nogle sorte, andre
 hvide;

hvide, og nogle bruungule. Endeel af dem have langt Haar, andre laadent og kruset; endeel have næsten paa hele Legemet Haar, andre have neppe Skiæg; der har været og der gives maaskee endnu Folkeslag af Kjempeskikkelse, og ikke at tale om Fa-
blen om Phygmaerne, som maaskee er alt for overdre-
ven, saa veed man dog, at Laplænderne og fornem-
melig Grønlænderne ere langt mindre, end Menne-
sker af maadelig Legemsstørrelse; man paastaar
endog, at der gives hele Folkeslag, der have Haler,
ligesom firføddede Dyr, og uden at sætte blind Lid
til Herodots og Ctesias Beretninger, kan man dog
indlede deraf den meget sandsynlige Slutning, at
man, hvis man i Oldtiden, da de forskjellige Folke-
slags Levemaade var indbyrdes hos dem forskjelligere
end i vore Dage, havde kunnet gjort gode Jagtta-
gelses over Menneskene, ogsaa havde iagttaget flere
afstikkende Forskjelligheder i deres Figur og Legems-
beskaffenhed.

Alle disse Facta, som man lettelig kan anføre
nomstødelige Beviis paa, kunne ikkun opvække For-
undring hos saadanne Mennesker, som blot ere
vante til at betragte de Gjenstande, der omringe dem,
og ikke kjende de mægtige Virkninger, som Clima-
tets, Luftens, Levemaadens og Vanens Forskjellig-
hed i Almindelighed frembringer, og fornemmelig
disse

disse Aarsagers beundringsværdige Kraft, naar de uafbrudt virke paa en lang Række af Generationer. I vore Dage, da Handelen, Reiser og Erobringer forene de forskjellige Folkelag, og det bestandige Samkvem uophørligen indfører Overensstemmelse i deres Levemaade, bliver man vaer, at visse Nationalforskjelligheder have aftaget; enhver vil f. Ex. kunne indsee, at de nuværende Francke ikke mere ere saa høje, og saa hvide paa Legemet, som de latinske Historieksribere have betegnet dem, naftet Tiden saavel som Frankernes Sammenblandelse med Nordmandene, der selv vare hvide, kunde have erstattet, hvad Climatat havde tabt i sin Indflydelse paa Indbyggernes naturlige Legemsbeskaffenhed og Farve, formedelst deres Omgang med Romerne.

Alle disse Tagttagelser over de Forskjelligheder, som tusinde Aarsager kunne og virkeligen have frembragt hos Mennekeslægten, give mig Grund til at tvivle om ogsaa forskjellige Skabninger, der ligne Menneket, og som de Reisende uden Betænkning have antaget for Dyr, fordi de bleve nogen Forskiel vaer i deres udbortes Dannelse, eller maaskee blot fordi disse Skabninger ei kunde tale, ikke i Grunden vare vilde Menneker, hvis Race i fordums Dage havde adspredt sig i Skovene og hverken havde faaet Lejlighed til at udvikle sine Evner, eller erhverve

fig

sig nogen Grad af Fuldkommenhed, men endnu befandt sig i sin oprindelige Naturstand. Jeg vil her anføre et Exempel paa det, jeg siger.

„Man finder, siger Oversætteren af de almindelige Reisebeskrivelser, i Kongeriget Congo, en stor Mængde Dyr, som man i Ostindien kalder Durang-Dutang, hvilke paa en vis Maade ere en Overgang fra Mennekeslægten til Babuinerne. Battel siger, at man i de mayombaiske Skove i Kongeriget Loango finder to Slags Uhyrer, hvoraf det største kaldes Pongos og det andet Enjokos. De første have fuldkommen Liighed med Mennesket, men ere meget tykkere, og langt højere. De have et Ansigt ligesom Mennesket, og Næbene ligge dybt i Hovedet. Deres Hænder, Rinder, Øren ere uden Haar, men Næbrynne ere meget lange. Næst den øvrige Deel af Legemet er laadden, saa er Haaret dog ikke meget tykt; de have en brunn Farve. Næbene er den eneste Deel af Legemet, der adskiller dem fra Mennesket, thi de have ingen Lægge. De gaae opreiste, og holde de Haar, der sidde paa Halsen, i Haanden; i Skovene søge de deres Tilflugt; de sove under Træerne og gjøre sig der et Slags Ly mod Regnen. De leve af Frugter eller vilde Nødder; Kjød spise de aldrig. Negrene, der gjennemstreife Skovene, pleje om Matten at antænde der store Baal, og have

have iagttaget, at disse Skabninger, saasnart Negrene drage bort, sætte sig igien paa deres Plads ved Ilden, og forlade den ikke, førend den er gaaet ud; men, hvor behændige de end ere, have de dog ikke Forstand nok til at underholde Ilden.”

De gaae ofte i hele Skarer og dræbe de Negre, som gjennemstreife Skovene. De overfalde endog Elephanterne, der ville græsse paa de Steder, de opholde sig, og de slaae dem saalange med Næven eller Stokke, til de omsider med et stort Skrig nødes til at tage Flugten. Man kan ikke fange nogen levende Pongos, thi den er saa stærk, at ti Mennesker ikke ere istand til at holde den. Men Negrene fange mange af Ungerne, efterat de have ombragt Moderen, som de Smaa holde sig meget fast ved. Naar eet af disse Dyr døer, saa bedække de øvrige det døde Legeme med Grene og Løv. Purchas fejler endnu til, at Battel selv havde sagt ham, da han engang havde en Samtale med ham, at en Pongos havde frastjaalet ham en lille Neger, som havde tilbragt en heel Maaned i disse Dyrs Selskab; thi de tilføje ikke de Mennesker, som de fange, noget ondt, fornemmelig, naar de, som den lille Neger har iagttaget, ikke see paa dem. Den anden Art vilde Dyr har Battel ikke beskrevet.

„Dapper

„Dapper stadfæster, at Kongeriget Congo er opfyldt med de Dyr, som man i Ostindien kalder Drang=Dutang, d. e. Skovens Indbyggere, og som Africauerne kalde Quoja=Morro. Dette Dyr, siger han, havde saamegen Liighed med Mennesket, at det endog er faldet nogle Rejsende ind, at troe, det kunde være ablet af en Kvinde og en Albe: imidlertid er dette en Chimære, som Negrene selv forkaste. Et af disse Dyr blev bragt til Holland og forestillet Prindsen af Dranien, Frederik Henrik. Det var saa stort som et Børn paa tre Aar, der er temmelig ved Magt, firskaaren og velproportioneret, meget bevert og behændigt. Benene vare kjødfulde og stærke, paa hele Fordelen af Kroppen var der ingen Haar, men Bagdelen var bedækket med sorte Haar. Ved første Blik lignede dets Ansigt Menneskets, dog havde det en flad og krum Næse. Ørene vare skabte ligesom hos Mennesket; dets Bryst (thi det var et Hundyr) var fyldigt, dets Navle dyb, dets Skuldre saare vel sammensjæde, dets Hænder havde og Fingre og en Tommelfinger, dets Lægge og Hale vare tykke og kjødfulde. Det gik ofte opreist paa Fødderne og kunde løfte og bære tunge Byrder. Naar det vilde drikke, saa tog det med den ene Haand Laaget af Karret, og med den anden holdt det paa Bunden. Siden satte det samme meget net til Læberne. Det lagde sig med Hovedet paa en Pude, dækkede

dækkede sig til med saa megen Færdighed, at man skulde troet, det var et Menneske, der laae i en Seng. Negrene fortælle forunderlige Ting om dette Dyr. De forsikre ikke allene, at det voldtager Qvinder og Piger, men at det endog doer at angribe bevæbnede Folk; kort, det er meget sandsynligt, at disse Dyr ere de Gamles Satirer. Det er maaskee netop dem, som Merolla mener, naar han siger, at Negrene paa deres Jagt stundom pleje at fange vilde Mænd og Qvinder."

I det tredje Bind af samme Reisebeskrivelser tales der endnu om en saadan Dyreart, under Navn af Beggos og Mandrills, men for kun at holde os til de foregaaende Fortællinger, maa jeg erindre, at man i Beskrivelsen over disse formænte Uhyrer finder en overordentlig Liighed med Mennesket, og Forskjellen er her mindre end den, man plejer at finde imellem Menneske og Menneske. Man finder i disse Blade ikke nogen Grund anført, hvorfor de Lærde ikke have villet antage disse Dyr for vilde Mennesker, men man vil let indsee, at deres Dummhed eller Maaløshed har været Marsag dertil; denne Grund er imidlertid faare svag for dem, som deels veed, at vel Sprogorganerne, men ikke Sproget, ere en naturlig Egenkab hos Mennesket, deels hvor meget Perfectibiliteten har kunnet ophøje det sædelige

lige Menneſke over ſin oprindelige Tilſtand. De ſaa Linier, ſom diſſe Beſkrivelſer beſtaaer af, ſige os tilfulde, hvor lidet man har lagt rigtig Mærke til diſſe Dyr, og med hvormegen Fordom man har betragtet dem. Man anſaae dem f. Ex. for Uhyrer, og imidlertid tilſtaaer man dog, at de aale Unger. Battel ſiger et Steds, at Pongofferne dræbe Negerne, der gjennemſtreife Skovene, og Purchaſs lægger til, at de ikke tilføje Negerne noget ondt, endog naar de fanges af dem; i det mindſte ſaalænge Negerne ikke ſaae det Indfald, at ſee paa dem. Pongofferne forſamle ſig omkring den Ild, ſom Negerne antænde, ſaa ſnart diſſe forlade den, og de forlade den igjen, naar den gaaer ud. Dette ere de omtalte Facta, og nu ſee man Jagttagerens Forklaring derover. Med al deres Færdighed, ſiger han, have de dog ikke Forſtand nok til at lægge Brænde til, for at underholde Ilden. Jeg gad nok vide, hvoraf Battel eller Purchaſs, hans Compilerator, kunde vide, at Pongofferne's Vortgang mere var en Virkning af deres Dumhed, end af deres frie Villie. I en Himmelegn ſom i Congo er Ilden juſt ikke nogen ſynderlig nødvendig Ting for Dyrene, og naar Negerne antænde den, ſaa ſkeer det ſnarere for at ſkræmme de glubende Dyr, end for Kuldens Skyld. Det er altsaa ſaare naturligt, at Pongofferne, naar de nogen Tid have gottet ſig ved Ilden og varmet

fig

fig tilstrækkeligen, blive kjede af at være stedse paa eet Sted, og altsaa forlade den, for at søge Foder, som de behøvede mindre Tid til, hvis de spiste Kjød. Desuden veed man, at de fleste Dyr, Menneſket selv endog ikke undtaget, ere af Naturen lade, og at de unddrage sig fra ethvert Slags Arbeide, som ikke er aldeles nødvendigt. Det synes endeligen saare beſynderligt, at Pongofferne, som man roser saameget for deres Liſt og Styrke, som forſtaaee at begrave deres Døde og at gjøre sig Ly af Grene, ikke forſtaaee at kaſte Brænde paa Ilden. Jeg har ſeet en Albe gjøre, hvad man her vil, at Pongoffen ikke ſkulde være iſtand til at gjøre; ſandt er det, da mine Tanker ikke vare henvendte paa denne Gjenſtand, ſaa begik jeg den ſamme Feil, ſom jeg bebrei vore Reifeſende, og glemte at underſøge, om det var Albens Henſigt at underholde Ilden, eller om den, ſom jeg troer, blot vilde efterabe et Menneſkes Handling. Det være nu ſom det vil, ſaa er det dog tilfulde beviiſt, at Alben ei er en Uſart af Menneſket, ikke blot fordi den mangler Taleevnen, men fornemmelig fordi man er viſ paa, at dens Art mangler Perfectibiliteten, ſom er Menneſkeſlægtens Hovedcaracteer: dette er Erfaringer, ſom man i Henſeende til Pongofferne og Drang-Dutangerne ikke har gjort med ſaa megen Omhyggelighed, at der kunde uddrages ſamme Følgeſlutning deraf. Men hvis Drang-Dutanger eller andre des-

N

lige

lige Skabninger virkelig vare af samme Art som Menneskene, saa vilde der gives et andet Middel, hvorved endog de ukyndigste Jagttagere kunde overtøye sig derom; men ikke at tale om at en heel Menneskealder vilde være tilstrækkelig til at gjøre denne Erfaring, saa lod den sig heller ikke udføre, efterdi Forudsætningen maatte bevise, førend den Probe, der skulde bekræfte dette Factum, kunde tillades.

Doerilede Døttre, som ikke ere Frugten af en oplyst Forstand, kunne let udarte til Uderligheder. De samme Skabninger, som de Gamle under Navn af Sattirer, Fauner og Sylvaner gjorde til Guder, gjøre vore Reisende under Navn af Pongos, Mandrille og Orang-Outang uden Omstændigheder til Dyr. Naar man nøjere undersøger dem, finder man maaskee, at de hverken ere Guder eller Dyr, men Mennesker. Imidlertid troer jeg dog, at man har nok saa megen Grund til at sætte Lid til Merolla, en lærd Geistlig og et Djevlevidue, der med al sin Trosthyldighed, dog var en Mand af Forstand, som til en Kjøbmand Battel, en Dapper, Purchass og andre Compilerer.

Hvad vilde deslige Jagttagere vel have dømt om det Børn, der blev fundet 1694, som jeg allerede har talt om, og som ikke røbede mindste Kjendtegn paa Forstand, som gif paa alle fire, som ikke kunde tale og som gav et Slags Lyd fra sig, der aldeles ikke lig-

net

nede nogen menneskelig Stemme? Det varede længe, siger den Philosoph, som jeg skylder Takken for denne Efterretning, inden det kunde udtale nogle Ord, og endda udtalte det dem meget flet. Saa snart det kunde tale, gjorde man det Spørgsmaal angaaende dets forrige Tilstand, men det kunde ligesaadant det erindre sig den, som vi kunne erindre os, hvad der er vederfaaret os i Buggen. Derfor dette Barn havde været saa ulykkelig at falde disse Rejsende i Hænderne, saa er der ingen Tvivl om, at de, saasnart de havde mærket dets Maaløshed og Dumhed, vilde have sendt det tilbage i Skoven igjen eller indspærret det i et Menagerie, og derpaa maaskee i deres smukke Fortællinger med en lærd Mine talt om det som om et mærkværdigt Dyr, der havde temmelig Liighed med Mennesket.

Jeg er overbevist om, at vi i de tre til firehundred Aar, der ere forløbne, siden Europæerne begyndte at oversvømme de øvrige Verdensdele, og uophørligen at bekjendtgjøre nye Samlinger af Reisebeskrivelser og Beretninger, ikke have lært at kende andre Mennesker end Europæerne selv; ja det synes endog af de latterlige Fordomme, som selv Videnskabsmænd endnu ikke ere befriede fra, at enhver under det skrydende Navn af Menneskestudium næsten ikke studerer andre end sit eget Lands Mennesker. Man reise længe nok

N 2

frem

frem og tilbage, det synes dog alligevel som Philosophien ikke forlader Stedet. Desuden er det ene Folkelags Philosophie ikke passende for det andet. Marsagen dertil ligger, i det mindste i Henseende til fjerne Egne, aabenbar nok for Dagen: der gives neppe mere end fire Slags Mennesker, der gjøre lange Reiser, og dette er: Søfolk, Kjøbmænd, Militaire og Missionairer; af de tre første Classer kan man neppe vente sig gode Jagttagere, og hvad den fjerde angaaer, saa er den saa sysselsat med sit høje Rald, at man, om den end ikke var indtagen af samme politiske Fordomme som alle de øvrige, dog maa formode, at den neppe frivilligen vilde indlade sig i Undersøgelser, der kun synes at tilfredsstille Nysgjerrigheden, og vilde afholde den fra de vigtigere Arbejder, som den ene bestemmer sig til. Til at præke Evangeliet med Nytte behøver man kun Nidkjerhed, og Himmelen sørger for Resten; men til at studere Menneskene udkræves der Talenter, som Gud ikke har forpligter sig til at forlene noget Menneske, og som ikke altid ere faldne i de Helliges Lod. Der gives ikke en Reisebeskrivelse, hvori man jo finder Beskrivelser over Menneskenes Caracteer og Sæder; men man forundres stedse, naar man seer, at disse Folk, der have beskrevet saa mange Ting, ikke have sagt andet, end hvad enhver allerede længe i Forveien har vidst, at de i en anden Ende af Verden ikke have iagttaget

andet end det, de kunde have erfaret inden at forlade deres Gade, og at de sande Træk, der udmærke Følgeslagene og som strax falde skarpsindige Jagttagere i Øjnene, næsten altid have undgaaet deres Opmærksomhed. Dette er Oprindelsen til hine smukke Sentencer i Moralen, som vore Philosopher ideltigen raabe paa, at nemlig Menneſkene ere alle vegne eens, at de have alle eens Lidenſkaber og eens Laster, og at det derfor er ſaare unyttigt, at characterisere de forſkjellige Folkeſlag, ſom om man vilde ſige, at man ikke kunde ſjelne imellem Peder og Jacob, fordi de begge have Næſe, Mund og Øjne.

Men den lykkelige Tidſpunct ikke engang vil komme igjen, da den ſtore Hob ikke gav ſig af med at philoſophere, men da Platoer, Thaleſſer og Pythagorer, ansporede af en brændende Begjerlighed efter at ſamle Kundſkaber, foretog ſig lange Reiſer, blot for at berige deres Forſtand, for i fjerne Lande at aſlægge alle Nationalfordomme, at lære at kjende Menneſkene formedeltſt deres Liigheder og Forſkielligheder, og erhverve ſig de almindelige Kundſkaber, der ikke udelukkende ere til for eet Aarhundrede ellere eet Land, men ſom, paſſende for hvert Land og hver Tidſalder, ſaa at ſige udgjøre de Viſes ſælles Videnſkab.

Man beundrer nogle Nyſgjerriges Glimmer, der med ſtore Bekoſtninger ere reift eller have ladet andre

bre reise med Lærde og Malere til Orienten, for der at tegne nogle Ruiner, dechifrere eller affskrive Inskriptioner, men jeg kan ikke begribe, hvorledes der i et Aarhundrede, hvor man synes at beslitte sig paa at erhyverre sig nyttige Kundskaber, ikke findes to Mennesker, hvoraf den ene har Penge og den anden Genie, som begge have Tølelse for Vre og hige efter Udsødelighed, hvoraf den ene vilde opofre tyvetusinde Rigsdaler af sin Forme og den anden ti Aar af sit Liv, for at foretage sig en hæderfuld Reise omkring Verden og studere, ikke altid Stene og Planter, men ogsaa Menneskene og deres Sæder, og som, efter de mange Aarhundreder, man har anvendt til at maale og betragte Huset, endeligen engang vilde begynde at gjøre sig bekjendte med dets Beboere.

De Medlemmer af Akademiet, som have gennemreist den nordlige Deel af Europa og den sydlige Deel af America, reiste snarere for at undersøge disse Egne Geometrer som end som Philosoph. Men da de imidlertid vare begge Dele, saa bør man ikke ansee de Egne, som en Condaminus og Maupertius have seet og beskrevet, for aldeles ubekjendte. Juveleren Chardin, der reiste som Plato, har sagt alt, hvad der kunde siges om Persien; Jesuiterne synes og at have gjort gode Sagtragelser over China; Kæmpfer giver os en taalelig Idet om det Riket, han har seet i Japan. Paa disse Ep
ter

terretninger nær, kjende vi intet til Folkeslagene i Ostindien, thi de besøgte kun af Europæere, som vare begjerligere efter at berige deres Pung end deres Hoved. Det hele Afrika og dets talrige Indbyggere, der udmærke sig ligesaameget ved deres Caracteer som deres Farve, ere endnu ikke undersøgte; hele Jordkloden er fuld af Folkeslag, som vi ikkun kjende af Navn, og dog ville vi indlade os paa at bedømme Menneskeslægten! Lader os antage, at en Montesquieu, en Buffon, en Diderot, en Duclos, en D'Alembert, en Condillac, eller Mænd af deres Land, reise, for at undervise deres Samtidige, undersøge og beskrive, saa godt som de kunne, Tyrkiet, Egypten, Barbariet, det marokkaniske Keiserdømme, Guinea, Caffrelandene, det Sudre af Afrika, og dets østlige Kyster, de malabariske Kyster, den store Mogols Rige, Halvøen paa begge Sider af Ganges, Siam, Pegu, Ava, China, Tartariet og fornemmelig Japan; derpaa Mexico, Peru, Chili og de magellanske Lande i den anden Halvdeel af vor Jordklode uden at forglemme Patagonien, det være til eller ikke, og hvis det var mueligt, Tufuman, Paraguai, endelig Brasilien, Carraiberne, Florida, og alle de Vildes Lande, hvil en sidste Reise iblandt dem alle vilde være den vigtigste, og overhovedet den, som maatte gøres med meest Umhyggelighed; lader os forudsætte at disse nye Herfuerlessere komme tilbage fra deres mærkværdige Reiser og omstøder i deres Fritimer udarbejde en naturhistorisk,

politisk og moralsk Beskrivelse over alt det, de have seet, saa vilde vi see en ny Verden fremkomme under deres Pen, og vi vilde da ogsaa lære at kjende vore egen Verden. Naar deslige Jagttagere stadfæste, at denne Skabning er et Menneske og hiin et Dyr, saa bør man troe det. Men det vilde være meget eenfoldigt, i den Henseende at forlade sig paa ukjendte Rejsende, som man stundom fristes til at gjøre samme Spørgsmaale, som de give sig af med at ndvise i Henseende til andre Dyr.

Side 59. Linie 5.

Dette synes mig at være fuldkommen evidens, og jeg kan ikke begribe, hvad der bevæger vore Philosopher til at antage alle de Lidenstaber, som de tillægge Naturmennesket. Naar man undtager de physiske Nødvendige, som Naturen selv kræver, saa ere alle vore øvrige Fornødenheder deels kun en Følge af Vanen, og have forhen altsaa ikke været Fornødenheder, deels af vore Begjerligheder, og man attraaer ikke det, man ikke er istand til at kjende. Da det vilde Menneske ikke attraaer andet, end det han kjender, og ikke kjender andet end det, han er i Besiddelse af, eller som han lettelig kan erhverve sig, saa følger heraf, at intet kan være roligere end hans Sjæl og intet mere indskrænket end hans Forstand.

Side

II) I Lockes borgerlige Regiering finder jeg en Indvending, der synes mig alt for vigtig til at det skulde være mig tilladt, at fortie den. „Hensigten af Forbindelsen imellem Manden og Qvinden, siger denne Philosoph, er ikke blot at forplante, men at vedligeholde Arten, naar den allerede er forplantet; denne Forbindelse maa endog vedvare, efterat de ophøre at avle Børn, i det mindste saa lang Tid, som der udkræves til Børnenes Opfostring og Vedligeholdelse, det vil sige, indtil Børnene selv kunne forskaffe sig deres Underhold. Vi see, at Skabninger, der ere ringere end Mennesket, nøjagtig følge denne Regel, som Skaberens store Wiisdom har foreskrevet alle sine Skabninger. Hos de græsædende Dyr varer dette Samkvem imellem Han og Hun ikke længere end Parringen, thi da Hunnens Bryster ere tilstrækkelige til at føde de Smaa, indtil de ere istand til at æde Græs, saa lader Hannen sig nøje med at befrugte Hunnen og bekymrer sig hverken om hende eller Ungerne, til hvis Underhold han ikke kan bidrage noget. Men hos Røddyrene varer denne Forbindelse længere, thi da Moderen ikke kan føde sig selv og give sinellinger af det Røv, som hun maa søge paa en Wei, der er møjsommeligere og farligere, end

at

„at leve af Urter, saa er Hannens Bistand aldeles
 „nødvendig til at forsyne deres fælles Familie,
 „derjom man kan betjene sig af dette Udtryk. Saa-
 „lange Ungerne ikke selv kunne gaae ud og søge
 „deres Rov, kunne de ikke leve uden Hannens og
 „Hunnens Omfjorg. Det samme bliver man vaer
 „hos alle Fuglene, naar man undtager nogle tamme
 „Fugle, der leve paa Steder, hvor den bestandige
 „Overflødighed af Føde fritager Hannen for at sørge
 „for Ungernes Underhold; man seer, at Hannen og
 „Hunnen, saalænge Ungerne i Næderne trænge til
 „Føde, bringe dem samme, indtil de kunne flyve og
 „selv sørge for deres Underhold.

„Dette er, efter min Mening, den fornemste,
 „om ikke eneste Aarsag, hvorfor Manden og Qvinden
 „ere nødte til at leve længere i Samqvem med hin-
 „anden end de øvrige Skabninger. Thi Qvinden er
 „istand til at undfange, og bliver og almindeligen paa
 „en frugtfuld og faaer et Barn, længe førend
 „det foregaaende kan undvære Forældrenes Bistand,
 „og sørge for sine Fornødenheder. Er altsaa en Fa-
 „der forpligtet til at bære Omfjorg for de Børn, han
 „har avlet, og at vedblive dette i lang Tid, saa er
 „han ogsaa forpligtet til, længere at leve i ægteska-
 „beligt Samqvem med den samme Qvinde, som han
 „har avlet dem med, end alle de øvrige Skabninger,

hvis

„hvis Smaa kunne forsørge sig selv, førend Mo-
 „deren kan faae Unger paa ny; Baandene imellem
 „Hannen og Hunnen opløse sig her selv, og begge ere
 „igjen fuldkommen frie, indtil den Aarstid, hvor
 „Dyrene igjen pleje at føle Drivten, nøder enhver af
 „dem til at søge sig en ny Mage. Her kan man
 „ikke noksom beundre Skaberens Wiisdom, der har
 „givet Mennekstet Gyde til at forsyne sig med den til-
 „kommende og afhjælpe den nærværende Fornødenhed,
 „og tillige har indrettet Tingene saaledes, at Sam-
 „kvemmet imellem Mand og Kvinde skal vare læn-
 „gere end hos Hannen og Hunnen iblandt Dyrene,
 „paa det deres Glid kan opmuntres og deres Interesse
 „nøjere forbindes derved; paa det de kunne samle For-
 „raad for deres fælles Afkom, som en uvis ægteskabelig
 „Forening, eller en hastig og gjentagne Oplosning af de
 „ægteskabelige Baand vilde være saare skadelig for.“

Den samme Sandhedskjerlighed, der har bevæget
 mig til, aabenhjertigen at fremsætte denne Indven-
 ding, bevæger mig og til at tilføje nogle Anmærk-
 ninger, om just ikke for fuldkommen at opløse den, saa
 dog i det mindste for at sætte den i et klarere Lys.

I. Jeg maa her strax erindre, at de moralske
 Beviser ere ikke af stor Vægt i Henseende til physiske
 Gjenstande og at de snarere tjene til at angive Grun-
 den

den for allerede bekjendte Kjendsgjerninger, end til at stadfæste, at disse Kjendsgjerninger virkelig ere til. Men af den Natur er imidlertid det Beviis, som Locke betjener sig af paa det Sted, jeg har anført, thi uagtet en varig Forbindelse imellem Mand og Kvinde kunde være fordeelsagtig for Menneskeslægten, saa følger dog ikke deraf, at Naturen har indrettet det saaledes, ellers maatte man ligeledes sige, at ogsaa den har indført det borgerlige Selskab, Konsterne, Handelen og alt det, som man paaستاar at være nyttigt for Menneskene.

2. Jeg indseer ikke, hvor Locke har fundet, at Samkvæmmet imellem Hannen og Hunnen varer længere hos Rovdyr, end hos de græsædende, og at den ene hjælper den anden at føde sine Unger, thi man seer ikke, at Hunden, Ratten, Bjørnen eller Ulven pleje deres Mage mere end Hesten, Tyren, Hjorten og alle de øvrige firfødde Dyr. Behøver Hunddyret Hannens Hjælp til sine Ungers Vedligeholdelse, saa synes det tværtimod at være nødvendigt hos de græsædende Dyrearter, efterdi Moderen behøver lang Tid til at græsse, og hun i det hele Mellem er nødt til at forsømme sine Unger, istedetfor at en Bjørn eller Ulv fortærer sit Rov i eet Øieblik, og at den, uden at lide Hunger, kan give sine Unger Die. Disse Grunde stadfæstes af Jagttragelsen over det
fors

forholdsmæssig større Antal Bryster og Unger, som udmærke de fjødædende fra de græsædende Dyrearter, hvilket jeg har talt om i Note 7. Dersom denne Tagttagelse er rigtig og almindelig gjeldende, saa have vi her endnu en vægtig Grund mere til at tvivle om, at Mennekeslægten oprindeligen hører til de fjødædende Dyr, efterdi Qvinden kun har to Bryster og sjelden føder mere end eet Barn ad Gangen; det synes altsaa, at man for at uddrage Lockes Slutning, maatte antage det ganske Modsatte af hans anførte Mening. Ligesaa svag er den Forskiel, han gjør i Henseende til Fuglene. Thi hvo kunde lade sig overtale til at troe, at Foreningen imellem Hannen og Hunnen hos Gribterne og Ravnene varer længere end hos Turtelduen? Vi have to Slags tamme Fugle, Anden og Duen, der levere os Exempler, som aldeles stride mod denne Forsfatters System. Handuen, som kun lever af Kornfrø, forbliver i Samkvem med Hunnen, og de opføde deres Unger i Forening. Andrisen, der er almindelig bekjendt, som et fjødædende Dyr, kjenner hverken sin Mage eller sine Unger, og bidrager ikke i mindste Maade til deres Underhold, ja man seer aldrig hos Hønsarten, som næsten ikke mindre hører til fjødædende Dyr, at Hannen bekymrer sig om Kyllingerne. Naar derimod hos andre Arter Hannen og Hunnen bære fælles Omforg for Ungerne, saa er Aarsagen denne, at Fuglene, som ikke strax kunne flyve,

flyve, og som Moderen ikke kan give Die, ere langt mindre istand til at kunne undvære Faderens Bistand, end firfødde Dyr, som i det mindste for nogen Tid, ikke behøve mere end Moderens Bryster.

3. Der er endnu megen Uvisshed i Henseende til det Hovedfactum, som er Grundvolden for alle Lødes Slutninger, thi for at vide, at Qvinden i den rene Naturstand, som hun paaftaaer, almindeligen er frugtformelig og avler et Barn paa ny, førend endnu det foregaaende selv kan sørge for sine Fornødenheder, udtræves der Erfaringer, som Løde sikkert ikke har gjort, og som ingen er istand til at gjøre. Det bestandige Samqvem imellem Mand og Qvinde er saa god en Leilighed for den sidste til, paa ny at blive frugtformelig, at man har ondt ved at troe, at et tilfældigt Nøde, eller den blotte Ablingsdrixt vilde frembringe ligesaa hyppige Virkninger i Naturstanden som i det selskabelige Liv; denne Forhaling havde maaskee bidraget til at gjøre Børnene haardsførere, og vilde desuden blevet erstattet ved en forlænget Undfangelsesæbne, som Qvinde, der ikke havde misbrugt den i deres Ungdom, vilde beholdt indtil en høj Alder. Hvad Børnene angaaer, da har man god Grund til at troe, at deres Kræfter og Organer udvikle sig sildigere hos os end det vilde skeet i den oprindelige Stand, som jeg taler om. Deres medfødte Svag-

Evagthed, der er en Følge af Forældrenes Legems-
bestaffenhed, den Omhyggelighed, hvormed man
indsøber, og den Evang, som man paalægger alle de-
res Lemmer, den Qvindagtighed, hvormed de op-
drages, og maaskee den fremmede Melk, de faae
istedet for Moderens, alt dette standser og forhaler
Naturens første Fremskridt hos dem. De utallige
Ting, som man nøder dem til at lægge sig efter, og
som de stedse maae heste deres Opmærksomhed paa,
medens man aldeles forsømmer at øve deres Le-
gemskræfter, kunne ligeledes betydeligen standse de-
res Væxt. Naar man altsaa, istedet for strax at be-
byrde og trætte deres Forstand paa tusinde Maader,
lod dem øve sig i de bestandige Bevægelser, som
Naturen synes at fordrø, saa maa man formode, at
de langt snarere vilde blive istand til at gaae, at
handle og selv at sørge for deres Fornødenheder.

4. Endeligen beviser Locke i det Høieste Kun,
at Manden kunde have en Bevæggrund til at leve i
Samqvem med Qvinden, naar hun har et Barn,
men han beviser aldeles ikke, at han maatte blevet
hos hende før end hendes Medkomst eller i de ni Maas-
neder, at hun var frugtsommelig. Kan Qvinden i
disse ni Maaneder blive ligegyldig, ja endog ubekjendt
for Manden, hvorfor skulde han da staae hende bi
efter Medkomsten? Hvorfor skulde han hjælpe hende
at

at opdrage et Barn, som han ikke engang veed, om det tilhører ham, og hvis Fædse han hverken havde besluttet eller forudsæet? Løkke forudsætter aabenbar det, der endnu er Spørgsmaal om, thi Spørgsmaalet var ikke her, hvorfor Manden skal forblive i Samkvem med Qvinden efter Nedkomsten, men hvorfor han skal opholde sig hos hende efter Undfangelsen. Naar Avslingsdriften er tilfredsstillt, saa behøver Manden hverken denne Qvinde eller Qvinden denne Mand. Denne bekymrer sig ikke i mindste Maade, ja har maaskee ikke det ringeste Begreb om Følgerne af sin Handling. Den Ene tager den Bei, den Anden him, og det er ikke rimeligt, at de efter ni Maaneders Forløb skulde kunne erindre sig, at de have kjendt hinanden, thi det Slags Husommelse, hvorved det ene Individuum foretrækker det andet i Henseende til Samlejet, udkræver, som jeg allerede i Texten har beviist, en mere udviklet eller fordærvet Forstand, end man kan forudsætte hos Mennesket i den dyriske Tilstand, som her tales om. En anden Qvinde kan jo ligesaa godt tilfredsstille Mandens Begjerlighed, som den han forhen har kjendt, og en anden Mand og den samme Kone, forudsat, at hun under sin Frugtommelighed føler den samme Lyst, hvilket man dog med Føje endnu maa tvivle om. Men naar Qvinden i Naturstanden ikke efter Undfangelsen føler nogen Kjerlighedsdrift, saa har hun endnu saa meget mere Grund til ikke
at

at leve i Selskab med Manden, thi nu behøver hun hverken den Mand, der besvangrede hende, eller nogen anden. Manden har altsaa ligesaaalidet Grund til, igjen at opsoge Qvinden, som Qvinden til at opsoge Manden. Lockes *Raisonnement* falder altsaa bort af sig selv, og denne Philosophs hele *Dialectik* har ikke kunnet betrygge ham for, at begaae samme Feil som Hobbes og andre Forfattere. De skulde forklare en Kjendsgjerning i Naturstanden, d. e. i en Stand, hvor Menneskene levede isolerede, og hvor det ene Menneske ikke havde nogen Bevæggrund til at leve ved Siden af det andet, eller, hvad der endnu er langt værre, hvor Menneskene ingen Bevæggrund havde til at leve i fælles Sammen; men det faldt dem ikke ind, at glemme Selskabets Tidsalder, det vil sige, de Tider, da Menneskene stedse have Grund til at leve sammen, og hvor dette eller hiint Menneske stundom har Grund til at leve i Forbindelse med den eller hiin Mand eller den eller hiin Qvinde.

Side 67.

* 12) Jeg skal nok vogte mig for, at indlade mig paa de philosophiske Betragtninger, der lade sig anstille over Fordelene og Uleilighederne af Sprogopfindelsen; det er ikke mig, som man tillader at ivre mod almindelige

Bildfarelser, og den lærde Hob agter sine Ford
me alt for meget til, at den taalmodigen skulde
re over med mine saakaldte Paradoxer. Jeg vil
saa lade Mænd tale, som man ikke regnede det til
brydelse, naar de skundom bovede at tage Fornu
i Forsvar mod Mængdens Mening. Nec qu
quam felicitati humani generis decederet,
pulsata tot linguarum peste & confusione, una
artem callerent mortales, & signis, motib
gestibusque licitum foret, quidvis explica
Nunc vero ita comparatum est, ut animalium
quæ vulgo bruta creduntur, melior longe quæ
nostra hac in parte videatur conditio, i
pote quæ promptius & forsan felicius, sens
et cogitationes suas sine interprete significen
quam ulli queant mortales, præsertim si per
grino utantur sermone. V. Is. Vossius
poemat. cant. & viribus rythmi, p. 66.

Side 73.

* 13) Plato viser et Steds, hvor nødvendige B
greberne om den discrete Størrelse og dens Forho
ere i de mindste Konster, og spotter ved denne Le
lighed med Grund over sin Tidsalder's Forfattere
som paastode, at Palamedes havde opfundet Tallet
ved Trojas Belejring, som om Agamemnon, si

denne Philosoph, indtil den Tid ikke havde vidst, hvor mange Been han havde. Man indseer virkeligen ogsaa lettelig Umueligheden af, at Selskabet og Konsterne kunde have opnaaet det Trin, hvorpaa de ved Trojas Belejring allerede stode, uden at Menneskene skulde have kjendt Brugen af Tal og Regning. Men Nødvendigheden af at kjende Tallene, førend man erhvervede sig andre Kundskaber, gjør os deres Opfindelse ikke begribeligere. Naar Tallene først eengang have faaet Navne, saa kan man let forklare Meningen deraf og opvække de Begreber, som disse skulde udtrykke, men til at opfinde dem, maatte man, førend man kunde fatte disse Begreber, saa at sige gjøre sig fortrolig med philosophisk Grandtænkning, øve sig i at betragte enhver Gjenstand kun efter sit Væsen og uafhængig af enhver anden sandelig Sagttagelse: en meget vanskelig, meget metaphysisk, meget unaturlig Abstraction, uden hvilken imidlertid disse Begreber aldrig kunde forplantes fra Slægt til Slægt eller Tallene blive almindelige. Den Bilde kunde betragte sit højre og venstre Been, hvert for sig, eller tilsættes, under det udelelige Begreb: et Par, uden nogensinde at tænke paa, at han havde to; thi eet er det forestillende Begreb, der skildrer os en Gjenstand, og et andet er det tællende, som bestemmer den. Endnu mindre kunde han tælle til fem, thi om han

end

end ved at sammenlægge sine Hænder havde kunnet see, at Fingrene passede fuldkommen til hinanden, vilde han dog langt fra ikke tænkt paa deres nummeriske Liighed; han vilde ligesaalidet kunne tælle sine Fingre som sine Haar; og hvis nogen, efter at man havde gjort ham det forstaaeligt, hvad Tal ere, havde sagt ham, at han havde ligesaamange Fingre paa Foden som paa Haanden, saa vilde han maaskee falbet i stor Forundring, naar han, ved at tælle dem, havde fundet at det var sandt.

Side 78. Linie 27.

Man maa ikke forbytte Egenkjerlighed med Selvkjerlighed: to Liden skaber, der efter deres Natur og deres Virkninger ere saare forskellige. Selvkjerligheden er en naturlig Følelse, der bevæger et hvert Dyr til at vaage over sin egen Vedligeholdelse, og som, styret af Fornuften og modificeret af Medlidenheden, frembringer hos os Mennesselighed og Dyd. Egenkjerligheden er derimod kun en relativ og konflet Følelse, som, avlet i Sel skabet, bevæger ethvert Individuum til at agte sig selv højere end alle andre, som forleder Mennessene til alt det Onde, de gjensidigen tilføje hinanden, og som er den sande Kilde til Uren.

Naar man ret har fattet min Mening, saa tør jeg paastaae, at Egenkjerligheden ikke finder Sted i vor

op

oprindelige Stand eller den sande Naturstand, thi da hvert Menneske her anseer sig selv for den eneste Tilskuer, der lægger Mærke til det, for det eneste Væsen i hele Verden, der tager Deel i dets Stjebne, for den eneste Dommer over dets egen Fortjeneste, saa er det umueligt, at en Følelse, der har sin Oprindelse fra Sammenligninger, som det ikke er i stand til at anfille, skulde kunne fremkomme i dets Sjel; af samme Grund kjender et saadant Menneske hverken til Had eller Hengjerrighed, to Lidenskaber, som kun avles af den Tanke, at man har fornærmet os, thi det er den udsiiste Foragt og Hensigten, at tilføje Skade, men ikke det Onde, som egentligen udgjør Fornærmelsen; uden altsaa nogen sinde at fornærme hinanden kunne Mennesker, der hverken vide at maale sig eller sammenligne sig med hinanden, udøve mange gjensidige Voldsomheder, naar de kunne heste nogen Fordeel deraf. Kort, da ethvert Menneske næsten betragter sin Lige med samme Øine, som Øyr af en anden Art, saa kan det røbe den Svageres Rov, eller afstaae sit Rov til den Stærkere, uden at ansee disse Vyn- dringer for andet end naturlige Begivenheder, uden i mindste Maade at blive opbragt eller ærgerligt, og uden anden Lidenskab end Sorg eller Glæde over sit Forhavendes flette eller gode Udsald.

* 14) Saare mærkbærdigt er det, at Europæerne, som allerede i saa mange Aar have gjort sig al muelig Umage for, at vænne de Vilde fra forskjellige Himmelegne til deres Levemaade, endnu ikke have kunnet vinde en eneste, ikke engang ved Hjælp af Christendommen; vore Missionairer gjøre dem vel stundom til Christne, men aldrig til civiliserede Mennesker. Intet kan undertrykke deres uovervindelige Modbydelighed for at antage vore Sæder og vor Levemaade. Dersom disse stakkels Vilde vare saa uheldige, som man paastaar, af hvilken ubegribelig fordærvet Dømmekraft undslaae de sig da stedse for at civilisere sig efter vort Exempel, eller lære at leve lykkelig blandt os, medens man paa tusinde Steder læser, at Franske og andre Europæere frivilligen tye hen til disse Folkesslag, og tilbringe deres hele Liv iblandt dem, uden igjen at kunne forlade saa sær en Levemaade, medens man seer, at endog fornuftige Missionairer ikke uden Henrykkelse kunne tænke paa de rolige og uskyldige Dage, som de have henlevet blandt disse foragtede Folkesslag? Dersom man vil indvende mig, at de ikke have Indsigter nok til rigtigheden at bedømme deres og vores Tilstand, saa svarer jeg, at Lyksalighedens Værd lader sig mindre bestemme af Fornufts-

nuften end af Følelsen. Desuden kan denne Ind-
 vending med større Føje gøres os, thi vor For-
 stand er langt fra ikke saaledes istand til at dan-
 ne sig de Begreber, der ere nødvendige til at indsee,
 hvorfor de Vilde finde Smag i deres Levemaade, som
 de Bilde's Forstand til at danne sig de Begreber, der ere
 nødvendige til at indsee, hvorfor vi finde Smag i vor
 Levemaade. Naar man kun har anstilt nogle Betragt-
 ninger, kan man virkelig let indsee, at alle vore
 Bestræbelser ikkun have to Djemed: Nydelsen af Li-
 vets Bequemmeligheder, og vore Medmenneskers
 Agtelse. Men hvorledes skulde vi kunne tænke os
 den Fornøjelse, som den Vilde finder i at tilbringe sit
 Liv ene midt i Skoven eller paa Fiskefangsten, eller med
 at blæse paa en ussel Fløite, uden at han endog for-
 staaer at frembringe en ordentlig Lyd og uden at han
 bryder sig om at lære det?

Man har adskillige Gange bragt Vilde til
 Paris, London og andre Stæder; man har be-
 stræbt sig for, at vise dem al vor Oppighed, vore
 Rigdomme og alle vore Konster, saavel de nyttigste
 som de morsomste; men alt dette har dog aldrig opvaakt
 andet hos dem end en eenfoldig Beundring, uden i
 mindste Maade at gjøre dem lystne derefter. Jeg erin-
 drer mig iblandt andre en Anfører for nogle nordlige
 Amerikanere, som man for tredive Aar siden bragte til
 det

det engelske Høf. Man vilste ham tusinde Ting, for at gjøre ham en Foræring, der kunde behage ham, uden at man fandt noget, som han syntes at bryde sig om. Vore Vaaben forekom ham plumpe og ubeqvemme, vore Skoe tryffede ham, vore Klæder vare ham ligeledes ubeqvemme, han foragtede alting; omfider saae man, at han havde valgt et uldent Tæppe, som han hængte over Skuldrene og som syntes at behage ham. Maa I ikke tilstaae, sagde man nu til ham, at i det mindste dette Stykke er nyttigt? Jo, svarede han, det synes mig næsten at være ligesaa godt som en Dyrhund. Hæppe havde han engang sagt dette, hvis han havde prøvet begge Dele i Regnvejr.

Man vil maaskee svare, at Vanen, som gjør enhver tilbøjelig til sin Levemaade, hindrer de Wilde fra at føle det Behagelige i vores, men i saa Fald maa det dog i det mindste forekomme os saare besynderligt, at Vanen har mere Kraft til at vedligeholde de Wildes Smag for deres Elendighed end Europæernes Lyst til at nyde deres Lyksalighed. Men uden at anføre de unge Wilde, som man forgjæves har stræbt at civilisere, uden at tale om de Grenlændere, som man har søgt at opdrage og opføde i Danmark, og som alle omkom i Sorg og Fortvivlelse, deels af Længsel, deels paa Havet, hvor de vilde svømme over til deres Fædreland, vil jeg, for at besvare denne sidste Indvending paa en aldeles uigjendrivelig Maade, anføre et eneste

eneste tilfulde stadfæstet Exempel, hvis Undersøgelse jeg overlader til den europæiske Culturs Besundrere.

„De hollandske Missionairer paa det gode Haabs Fjorbjerg have med alle deres Bestræbelser endnu aldrig kunnet omvende en eneste Hottentot. Van Etael, Gouverneur paa Cap, tog en Hottenrot til sig som Varn, og lod ham opdrage i den christelige Religions Grundsætninger og efter europæiske Sæder. Man klædte ham prægtig; man lærte ham adskillige Sprog, og de Fremstridt, han gjorde, svarede fuldkommen til den Omseer, man bar for hans Opdragelse. Gouverneuren, der lovede sig meget af hans Forstand, sendte ham med en General-Commissair til Ostindien, og denne brugte ham med Nytte i Compagniets Tjeneste. Efter Commissairens Død kom han tilbage til Cap. Kort Tid efter sin Tilbagekomst besøgte han nogle Hottentotter, der vare i Familie med ham, og fattede her den Bestutning, at aflægge sin europæiske Dragt og igjen at tage et Faarestind paa. Med denne nye Paaklædning vendte han tilbage til Fortet, medbragte en Byldot, hvori hans gamle Klæder fandtes, og sagde til Gouverneuren, i det han overleverede ham den: Tilgiv, min Herre, at jeg for stedse aflægger denne Dragt. Jeg frasiger mig tillige for bestandig den christelige

P

stelige Religion. Jeg har besluttet, at leve og dø over-
eenstemmende med mine Forsædres Religion,
Bedtægter og Sæder. Den eneste Naade, jeg
udbeder mig af Dem, er den, at De vil lade mig
beholde det Halsbaand og den Dolk, jeg bærer. Jeg
vil bære dem af Kjerlighed til Dem. Uden at
oppebie Van Staels Svar, gav han sig paa Flug-
ten, og man saae ham aldrig mere paa Cap." Hist.
de voyages, T. V. p. 175.

Side 20. Linie 5.

15^{te}) Man kunde indvende mig, at Menneskene i
saadan en Forvirring iftederfor vedblivende at om-
bringe hinanden, snarere vilde adspredet sig, dersom
der ikke havde været sat Grændser for deres Adspredelse.
Men disse Grændser kunde dog ikke strække sig længere
end til Jordkloden, og naar man lægger Mærke til
den overordentlige Folkemængde, der er en Virkning
af Naturstanden, saa vil man let indsee, at Jorden
snart maatte bleven bedækket med Mennesker, som
nødtes til at blive sammen. Ellers vilde de rigtig
nok, fornemmelig naar Ulykken indtraf pludseligen
og Forandringen var foregaaet fra een Dag til den
anden, adspredet sig; men Menneskene fødtes under
Naget; de vare vant til at bære det, da de følte
dets Tyngde, og de lode sig nu nøje med at haabe paa
Lejlighed til at affaste det. Endelig, vant til
tusinde

tusinde Bequemmeligheder, som tvang dem til at leve samlede, var det nu ikke mere saa let for dem at adsprede sig, som i de første Tider, hvor enhver ikke behøvede nogen anden end sig selv, hvor enhver gjorde, hvad han vilde, uden at vente paa nogen andens Samtykke.

Side 123. Linie 23.

Marchal de B*** fortalte: da i et af hans Felttog en vis Librandeurs Bedragerier havde bragt hele Armeen i Forlegenhed, og opvaft en almindelig Gjering, tiltalte han ham haardt, og truede ham med at lade ham hænge. Denne Trusel kan ikke være mig meent, svarede Bedrageren dristigen, thi jeg kan have den Ære at sige Dem, man hænger ikke en Mand, som ejer hundrede tusinde Rigsdaler. Jeg veed ikke selv hvorledes det gik til, sejer Marchalen meget naist til, men han blev virkeligen ikke hængt, naagtet han hundrede Gange havde fortjent det.

Side 144.

16 *) Den offentlige Nærfsrdighed vilde endog modsætte sig denne strænge Liighed i Naturstanden, om den end kunde finde Sted i Borgersamsfundet, thi ligesom alle Medlemmer i Staten skyldte den Tjenester i Forhold til deres Talenter og Kræfter,

saa

saaledes maae Borgerne paa deres Side ogsaa udmærkes og foretraktes i Forhold til deres Tjenester. Det er paa denne Maade, at man maa forklare et vist Sted hos Isoerates, hvor han roser de første Atheniensere, fordi de saa rigtig skønnede, hvilken Liighed der var den fordeelagtigste, enten den, der uden Forskiel indrømmer alle Borgerne fælles Fordele, eller den, der tildele dem samme efter Fortjeneste. Disse kloge Statsmænd, lægger Taleren til, fordømte hiin uretfærdige Liighed, der ikke gjør nogen Forskiel paa de onde og de retskafne Mennesker, og holdte sig ubrødeligen til den, der straffer og belønner enhver efter Fortjeneste. Dog for det første har der aldrig været noget Selskab, hvad Grad dets Fordærvelse end var stegen til, hvor man ikke gjorde nogen Forskiel paa onde og retskafne Mennesker, men hvor Loven i Henseende til Sædeligheden ikke kan fastsætte saa nøje en Maalestok, at den kunde tjene til Regel for Øvrigheden, er det desuden meget viseligt, at den, for ikke at overlade Borgernes Stjebne og Rang til Øvrighedens eget Lykke, forbyder den at dømme Menneskene, og kun tillader den at dømme deres Handlinger. Kun Sæder, der ere saa rene som de gamle Romeres, kunne taale Censurer, og deslige Tribunale vilde snart have fuldkastet alting hos os: det er den offentlige Agtelse, som bør skjelne imellem de onde og retskafne

skafne Mennesker; Øvrigheden er kun den strænge
 Rets Haandhæver, men Folket er Sædernes sande
 Dommer; det er i den Henseende en billig, ja end-
 og oplyst Dommer, som man stundom kan se bag
 Lyset, men aldrig bestikke. Borgernes Rang maa alt-
 saa være bestemt, ikke efter deres personlige Fortjene-
 ste, thi det var at give Øvrigheden Lejlighed til at gis-
 re et næsten vilkaarligt Brug af Loven, men efter de
 sande Tjenester, de gjøre Staten, og hvis Værd
 man langt nøjere formaaer at bestemme.

